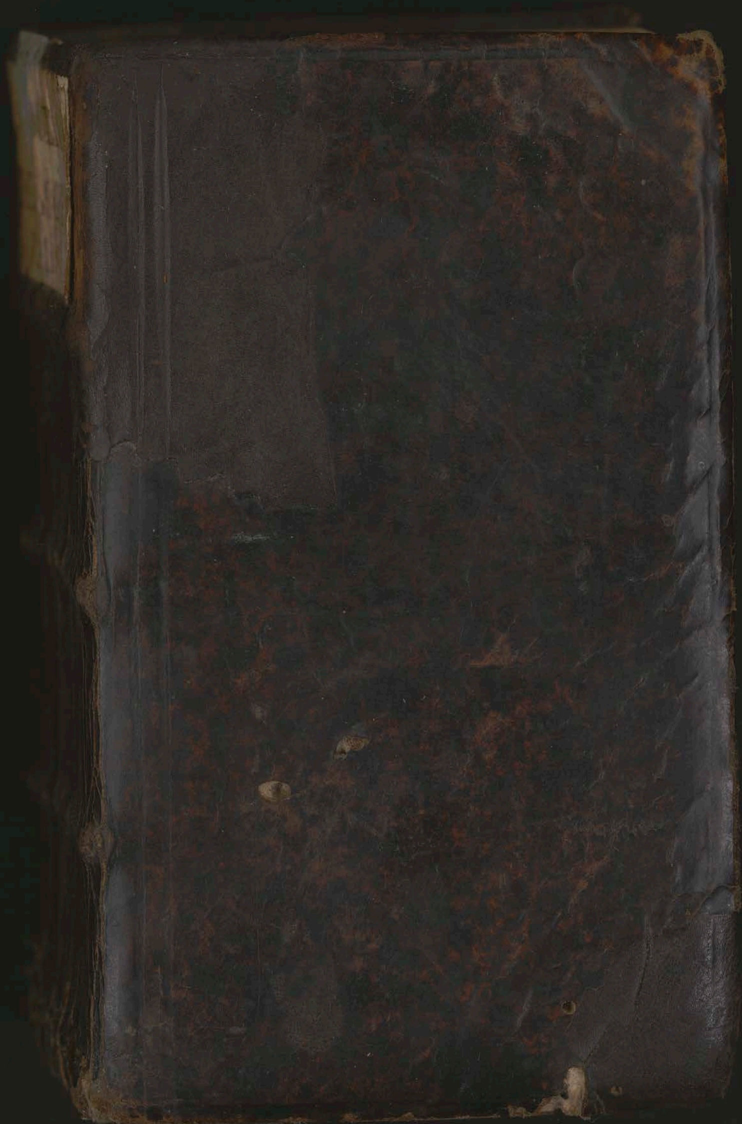

Probatio Atram:
et Calami

Probato Calami
In tuo primu spem
rogate Regula ieta
Magnificat

Conscia est 5. Recta est dictamen verum
intellectus dictans absque ulla formidine
de opposito quod faciendum est, cum bonum vel malum.
2. Erronea, quae dictat aliquid esse faciendum
vel non faciendum quod revera tale non est, absque
probabili fundamento.
3. Dubia quae neutri parti adhaerendo
determinatum praebet assensum.
4. Probabilis quae est judicium intellectus
practicum quo ex aliquo fundamento
adhaeret uni parti, cum formidine
de opposito.
5. Scrupulosa quae est inanis appre
hensio.

MEDULLA THEOLOGIÆ MORALIS,

Facili ac perſpicuâ methodô reſolvens

CASUS CONSCIENTIÆ,

Ex Variis probatisque Auctoribus concinnata.

à

R. P. HERMANNO BUSENBAUM.

è Societate JESU.

S. THEOLOGIÆ LICENTIATO;

Pœnitentibus æquè ac Confeſſariis perquam utilis.

Editio noviſſima, denuò magna diligentiâ recognita, cum triplici Indice, Capitum & Dubiorum, Rerum & Verborum, atque Authorum præſertim recentiorum, in Indice Rerum citatorum, & ad calcem Libri ordine Alphabetico poſitorum, cui adduntur Propoſitiones XLV. ab *Alexandro VII.* & *LXV.* ab *Innocentio XI.* & *XXXI.* ab *Alexandro VIII.* recenter damnatæ.

DANTISCI,

Sumptibus SIMONIS BECKENSTEINII,

Imprimebat DAVID FRIDERICUS RHETIUS,

Anno 1693.

PRÆFATIO
AD
Lectorem Benevolum.

ANni ſunt complures, amice Lector, quando juſſus fui Coloniæ eam ſcientiam in compendium redactam tradere, quæ novis Sacerdotibus in tanto munere dignius exequendo, (præſertim quoties in conſcientiæ tribunali Judices ſederent) præſidio foret. Duo hic facilè videbam maximè à me poſtulari, ut & optima quæque ſeligerem, & in ordinem, uſui cujusque aptiſſimum, diſpertirer, itaque apiculas imitarer, quæ ex optimis floribus utiliſſima colligunt, & in alveari diſponunt in ordinem. Inde effecta eſt hæc *Medulla Caſuum Conſcientiæ*, (ut ajunt) ſeu *Theologiæ Moralis* ſumma,

Enchiridio huic incluſa. Quæ cum in manus & oculos plurium perveniſſet, viſa eſt non improbari; iis præſertim, qui privato calamo eandem, non ſine labore, moleſtia, & temporis jactura deſcripſerunt. Hinc evenit (cujus alias conſilii ne cogitatio quidem unquam inciderat) ut plurium me preces identidem urgerent, & viri maximi auctoritas dignitasque impelleret, ac denique etiam ſuperiorum juberet voluntas, ut publici juris facerem. Limâ hîc aliquâ opus fuit, à qua perfectior prodiret in lucem, quæque Auctorum nomina, antè deſiderata, quotquot in promptu eſſent, adjungeret, (adjuncta ſunt autem hâc poſtremâ editione quam plurima.) Nunc conſilium tu meum & ordinem accipe.

Noto nomine, Caſus Conſcientiæ appello varias ſpecies factorum, de

quibus in foro conſcientiæ judex Sacerdos ſententiam edicat oportet, atq; vel ut honeſta approbet, vel ut turpia condemnet. Medio tutiſſimus iturus, extrema plus æquo, vel laxa, vel anguſta declinare ſum conatus. Quod ſi quando declarem, ubi Doctores nonnulli benignius ſenſerint, non ideo probo, vel ſvadeo; ſed illud adfero, unde nonnunquam prudente judicio, conſcientiæ Rector, vel Conſultor diſpiciat, an eſſe uſui poſſit. In ſexto quidem præcepto (uti & Matrimonii Sacramento) animus fuerat, per viam adeò lutulentam celerius incedere, ſed tamen plurium judicio & hic immorandum nonnihil fuit, ne quid praxis requireret.

Cæterum nihil aſſerui, niſi vel ex communi Doctorum ſententia deductum, vel deſcriptum ex probatiſſimorum Auctorum libris ſcriptisve,

eorum inprimis, qui hic eximiâ cum laude versati sunt. Inter quos principes extitêre laudatissimi hujus scientiæ Magistri. *P. Hermannus Nunning*, & *P. Fridericus Spe*, uterque è Societate nostra Sacerdos, & in diversis Academiis Theologiæ Moralis Professor, quibus me debere plurimum libens profiteor; uterque enim casuum summam confecit, & mirifice passim probatam, & publicâ luce dignam, quibus proinde liberaliter sum usus; ut & ipsi similiter ante fecerant: prior enim ex *P. Maximiliani Buchier*; alter ex utriusque viridario, manu solerti flores quam plurimos decerpserant. Unde hos omnes æquissimo animo & jure, in fructûs & laudis, quæcumque est, societatem admitto: ita quidem, ut minimam ejus partem mihi vendicem. Quinam omnium fontes præcipui extite-

rint.

rint, Auctores identidem allati indicabunt.

Methodus illa & optima viſa fuit & facillima, ut in quavis materia ſeu dubio, inprimis ex communi Doctorum ſententia reſpondeatur: quæ reſponſio ſeu regula quæpiam ſit, ex qua deinde (quoties id fieri poteſt) aut certè circa eam, caſus aliquot particulares reſolvantur, ut ſecundum illos, & Reſponſionem dictam, alii ſimiles, cum inciderint, reſolvi poſſint.

Quia verò doctrina hæc ferè omnis verſatur in cognoſcenda bonitate, vel malitia actuum humanorum, ſive moralium (unde & *Moralis Theologia* dicitur,) illa vero cognoſci non poteſt ſine regula, ad quam vel actus iſti rectè accedant, vel à qua pravè recedant, agitur.

Lib I. De actuum moralium regula, tum interna, hoc eſt, conſcientia,

tum externâ, hoc eſt, præceptis in genere.

Lib. II. De præceptis Fidei, Spei, & Charitatis, quæ ſunt quaſi præambula Decalogi.

Lib. III. De præceptis Decalogi, & Eccleſiæ.

Lib. IV. De præceptis certorum hominum ſtatui propriis.

Lib. V. De modo diſcernendi naturam, & gravitatem peccatorum, quæ contra dicta præcepta committuntur.

Lib. VI. De Sacramentis novæ Legis.

Lib. VII. De Cenſuris Eccleſiaſticis, & Irregularitatibus.

INDEX CAPITUM.
ET
DUBIORUM.

LIBER PRIMUS.
De Regula actuum humanorum.

TRACTATUS PRIMUS.
De Regula interna, ſive Conſcientia.

TRACTATUS SECUNDUS.
De Regula externa actuum humanorum, ſcilicet Lege.

LIBER SECUNDUS.

De præceptis virtutum Theologicarum.

TRACTATUS PRIMUS.

De præceptis Fidei.

LIBER TERTIUS.

De Præceptis Decalogi & Ecclesiæ.

TRACTATUS PRIMUS.

De primo præcepto Decalogi.

TRACTATUS SECUNDUS.

De secundo Præcepto Decalogi.

TRACTATUS TERTIUS.

De tertio & quarto Præcepto.

TRACTATUS QUARTUS.

De quinto & sexto Præcepto.

Dub. 4

TRACTATUS QUINTUS.

TRACTATUS SEXTUS.

De Præcepto octavo, nono, decimo, & Præceptis Ecclesiæ.

Cap.

LIBER QUARTUS.

De Præceptis particularibus, certo hominum ſtatui propriis.

Art.

Dub. 8

LIBER QUINTUS.

De Ratione cognoſcendi & diſcernendi peccata.

LIBER SEXTUS.

De Sacramentis.

TRACTATUS PRIMUS.

De Sacramentis in genere.

CAP.

TRACTATUS SECUNDUS,

De Baptiſmo & Confirmatione.

TRACTATUS TERTIUS.

De Eucharistia.

Dub. 6.

TRACTATUS QUARTUS.

De Sacramento Pœnitentiæ.

TRACTATUS QUINTUS.

De Extrema Unctione, & Ordine.

TRACTATUS SEXTUS.

De Matrimonio.

LIBER SEPTIMUS.

De Cenſuris Eccleſiaſticis, & Irregularitatibus.

Huic noviſſimæ editioni ad calcem Libri additæ ſunt quadraginta quinque Propoſitiones ab *Alexandro VII.* & *LXV.* ab *Innocentio XI.* & *XXXI. ab Alexandro VIII.* recenter damnatæ, cum Indice alphabetico Authorum præſertim recentiorum, in Indice rerum ſuis locis citatorum.

AP-

APPROBATIO.

Reverendi P. Provincialis pro tertia editione.

EGo infrascriptus Societatis JESU *per inferioris Rheni Provinciam Præpositus Provincialis, potestate mihi facta ab Admodum Reverendo Patre* Goswino Nickel, *Societatis nostræ Præposito Generali, permitto librum, cui titulus est,* MEDULLA THEOLOGIÆ, à R. P. Hermanno Busenbaum, *Societatis ejusdem Sacerdote concinnatum, (ab eodemque post secundam editionem recognitum) atque à deputatis ad id Theologis lectum & approbatum, iterum recudi. In cujus fidem has literas manu mea subscriptas, consuetoque officii sigillo munitas dedi. Coloniæ 1653. 28. Januarii.*

JOANNES PANHAUSS.

CEN-

CENSURA.

MEDULLA THEOLOGIÆ MORALIS à R. P. *Hermanno Buſenbaum*, è Societate JESU, S. Theologiæ Licentiato, ex variis probatiſque Auctoribus concinnata, ſumma cum utilitate denuo excudi poterit, & ob facilem ac perſpicuam Caſus Conſcientiæ reſolvendi methodum, omnium manibus teri meretur. Datum Bruxellæ 25. Martii 1658.

I. CERON, *Paſtor B. Mariæ de Capel'a, Archipresb. Bruxell. Lib. Cenſ.*

Imprimatur.

AUBERTUS VAN DEN EEDE,
Canonicus & Archidiacon. Antverp. Libror. Cenſor.

Reimprimatur.

MICHAEL ANTONIUS HACKI, Abbas Olivensis, S. T. D. Prot. Apost. Officialis & Vicarius in Spiritualibus Gedanens. & per Pomeraniam Generalis, S. R. M Poloniarum Intimus Cameræ Secretarius, Portoriorum Prussiæ Commissarius. Mppr.

LIBER PRIMUS.

De Regula Actuum humanorum.

TRACTATUS I.

De Regula interna, sive Conscientia.

CAPUT I.

Quid Conscientia, & an sequenda sit:

RESpondeo I. Conscientia est dictamen rationis, seu actus intellectus, quo judicamus aliquid hic & nunc agendum, vel omittendum esse, vel fuisse, tanquam bonum, vel malum, idque per modum præcepti, vel consilii. Hæc communiter est recta dictans quod verum est: aliquando tamen non est recta, dictans aliquid aliter quàm sit v. g. esse bonum, quod est malum, diciturque Erronea, quia conting t cum errore idque vel vincibiliter, seu culpabiliter, quando scilicet error vitari potuit, ac debuit, vel invincibiliter, quando error moraliter vitari non potuit: ideòque nec voluntarius est, & consequenter non imputatur ad culpam, & hæc dicitur

Conſcientia recta ſecundum quid, ſive in ordin
ad nos. *Ex D. Thom. Lay. l. 1. tr. 1. c. 2. n. 1. (*
cap. 3.

Reſp. II. Non tantum Conſcientia recta, ſe
etiam inculpabiliter erronea, dictans aliquid p
modum præcepti, obligat ut eam ſequaris; &
contra facis, peccas; & quidem peccatum ej
ſpeciei, contra cujus virtutis ſpeciem intelle
peccare judicat. Ratio prioris eſt, quia Conſc
entia recta eſt regula proxima voluntatis, deriv
ta à prima & principali regula omnium actionu
humanarum, ſcilicet lege divinâ & æternâ *S. Thom*
1. 2. qu. 19. part. 3. Ratio poſterioris eſt, tum
quia ſi intellectus voluntati proponit malum, eſt
malum non ſit, ſi tamen putans eſſe malum vul
illud facere, jam voluntas verè conſentit in ma-
lum, habetque ſufficientem affectum ad peccatu
illud quod apprehendit: tum quia *omne quod no*
eſt ex fide, hoc eſt (ut à ſanctis Patribus communi
ter explicatur) quod non eſt ſecundum conſcien
tiam, *peccatum eſt*, ut dicitur ad *Rom. 14.* Pa
eſt ratio, ſi intellectus proponat aliquid ut bonu
& præceptum, eſto non ita ſit, ſed malum; vo
luntas enim illud liberè reſpuendo vel omitten-
do, conſentit in tranſgreſſionem præcepti, & pec
cat. Cujus ulterior ratio eſt, quia objectum tribui
actui ſpeciem, prout hîc & nunc ab intellectu pro
ponitur. *S. Thom. loc. c. art. 5.*

Ex

Ex dictis resolvuntur sequentes Casus, & similes.

I. Putans esse jejunium, quando non est, peccat contra temperantiam si non jejunet *S. Thom. loc. c.*

II. Si quis mentiatur ad liberandum proximum ex periculo vitæ, putans se ex misericordia ad id teneri, actum bonum facit; & si non mentiatur, peccat contra misericordiam *Lay. lib. I. tr. I. c. 4.*

III. Scrupulosus licet putet involuntarias distractiones esse peccata, non tamen peccat, quia non sunt liberæ. *Becan in primam secundæ tr. I. c. 4. q. 7. Laym. loc. c.*

Resp. III. Si sit Conscientia culpabiliter erronea, judicans ex ignorantia vincibili aliquid prohibitum esse, aut præceptum, quod non est, peccas, si contra eam, & si secundum eam opereris: gravius tamen (cæteris paribus) si contra, *Bresser. Bardi d. 3. c. 5.* Ratio prioris est, tum, quia non agis secundùm regulam humanorum actuum: tum, quia voluntas, cum per se sit cœca, debet sequi rationis judicium: si enim perseverante illo judicio appetat alteram partem, non potest in eam ferri sub ratione honesti, cum intellectus sub ea ratione non proposuerit. Ratio posterioris est, quia, ut cum *D. Thoma* docetur communiter, ignorantia vincibilis non excusat à culpa: cum enim in nostra potestate sit, errorem vincibilem deponere, malum, quod fit ex conscientia erronea, dictante illud esse faciendum, est indirectè voluntarium, ideòque imputatur ad culpam, *S. Tho. l. c. Bon. to 2. d. 2. q. 4.*

Unde reſolvuntur Caſus ſequentes.

I. Homo in tali caſu conſtitutus, v. g. qui ſibi mentiendum vel furandum putat, ut vitam proxi-mi ſervet, etſi futurus ſit perplexus & ex hypothe-neceſſario peccaturus, neceſſitate conſequente, e-quòd ſtante conſcientiâ erroneâ, non poſſit effuge-re peccatum; abſolutè tamen & ſimpliciter non peccabit neceſſariò, quia nec ſequi talem conſci-entiam debet, nec contrà eam facere; ſed poteſt & debet, eandem deponere, cum ſit error vincibi-lis, & culpabilis. & tunc operari. vide *Laym. hi lib. 1. t. 2. c. 3.* & *Beca. in 1. 2. t. 1. c. 4. q. 7.*

II. Qui peccavit ex Conſcientia erronea, etſi i-vigore non teneatur, rectiùs tamen addit illam cir-cumſtantiam in confeſſione, dicendo: Feci hoc vel illud, putans me facere contra præceptum ve-obligationem gravem. *Cardin. de Lugo d. ſp. 16. n. 50.*

CAPUT II.

De Conſcientia Dubia.

DUBIUM I.

Quid ſit Conſcientia practicè dubia, & quid in ea agendum?

RESP. I. Dubium, eſt ſuſpenſio aſſenſus circa obje-ctum apprehenſum. Idque eſt duplex: Specu-lativum ſeu Univerſale, quando in genere dubita-tur v. g an contractus uſurarius ſit licitus; an di-feſto liceat venari, piſcari, pingere, &c. Et Practi-cum, ſeu Particulare, cum dubitatur, an his cir-cumſtantiis, v. g. hoc feſto liceat mihi venari. Et

quo

quo patet, quid sit Conscientia practicè dubia, scilicet, quæ practicè dubitat. Speculativè dubia, quæ speculativè. Ita *Navar. Laym. Sanch. Bona. t. 1. c. 4. q. 8.*

Resp. II. Qui cum Conscientia practicè dubia operatur, peccat; & quidem peccato ejusdem rationis ac speciei, cujus est peccatum, de quo dubitat. Ita *Sanch. Bon. to. 2. d. 2. q. 4. p. 7.* Ratio prioris est, tum quia is exponit se periculo peccati: tum quia, quod non est ex fide, est peccatum, id est, quod non fit cùm determinato judicio Conscientiæ esse licitum. Idque verum est, etiamsi speculativè non dubitet. v.g. Certus sum, absolutè licitum esse die festo docere; dubito tamen, an hic & nunc mihi liceat, pecco docendo. Ratio posterioris patet, tum ex ratione prima data, tum ex dictis de Conscientia erronea; quia habet affectum ad peccatum ejusdem rationis. Unde si dubites, an sit mortale, peccas mortaliter: an sit furtum, committis furtum &c. Si dubites, sitne peccatum, (sive mortale, sive veniale) ita ut malitia in confuso proponatur, dicit. *Vasq. 1. 2. d. 529. c. 3. & alii*, esse mortale; quod negat, *Navar. Valent. &c.* Vide *Bonac. Laym. l. c.*

Resp. III. Qui practicè dubius est circa aliquod opus, tenetur se resolvere. Et quidem non per solum affectum & voluntatem: (hoc enim non sufficere rectè docet. *Vasq. Sa. l. 1. mor. c. 9. & alii communiter*, contra *Cajet.*) quia adhuc exponeret se periculo peccandi: sed per motivum rationabile, quale est. 1 Ratio probabilis. 2. Exemplum bonorum virorum sine scrupulo sic operantium. *Sanch. Bec. l. c. 3.*

l. c. 3. Authoritas viri alicujus docti & pii. Quod ſi tamen dubium ſine ratione & juſta cauſa temerè conceptum eſſet, poſſet etiam ſine nova ratione deponi. Et ita explicari poteſt Cajetanus.

Reſp. IV. Si dubium oriatur ex obligationibus & præceptis contrariis, v. g. utrum quis die feſto teneatur apud ægrotum manere omiſſo Sacro, an verò Sacrum audire: tenetur ſe reſolvere, & prudenter judicare, hic & nunc alterum obligare, & alterum ſibi licitum eſſe: alioqui enim exponet ſe periculo peccandi.

Ut verò id recte fiat, hæc ſervanda ſunt. 1. Exquiret aliorum conſilia ſi poteſt: Si non poteſt, v. gr. quia ſolus eſt, vel quia ex confeſſione rem intellexit, conſideret, quantum res & tempus fert, utrum ex duobus illis ſit, vel videatur minus malum; idque eligat, & non peccabit v. g. in caſu prædicto minus malum eſt, omittere Sacrum quàm deſerere infirmum; quia de Sacro audiendo eſt præceptum affirmativum tantum, & juris humani: at de infirmo eſt negativum, & juris naturalis. *Sanch Bec. l. c.* 3. Si utrumque videatur æque grave, utrum volet, absque peccato eliget, ob defectum libertatis. Quod verum eſt, etiamſi culpabiliter in iſtam perplexitatem ſe conjeciſſet, modo de culpa præterita doleat. Ratio eſt, quia alioqui ad impoſſibile obligaremur, quod nec DEus exigit, nec fieri poteſt; ideoque tum ceſſat obligatio minor: vel ſi ſint, aut videantur æquales, utralibet vid. *Laym. l. c. cap.* 4. & 5. *Fill. t.* 21. *c.* 4. *Bon. l. c. p.* 6. *n.* 17.

DUBI-

DUBIUM II.

Quid agendum cum Conscientia speculativè dubia.

Sunt quædam in Theologia opiniones dubiæ, in utramque partem probabiles, quæ reddunt hominem speculativè dubium. Quæritur ergo hic, an & quomodo ex talibus possit formari Conscientia practicè certa?

Respondeo Absque peccato licet sequi opinionem probabilem, etiam alienam, & minus tutam, (hoc est, quæ minùs remota videatur ab omni specie peccati, quam altera) relicta probabiliore & tutiore propriâ, seclusâ tamen omni injuriâ, & periculo proximi; & dummodo opinio quæ eligitur, adhuc sit probabilis. Est communis Doctorum, quos citat & sequitur. *Lay.* & *Bon. t.* 2. *d.* 2. *q.* 4. *p.* 9. Ratio est, tum quia qui sequitur sententiam gravi authoritate, vel non levis momenti ratione nixam (hæc enim dicitur probabilis;) non agit temerè, sed prudenter, sequendo nimirum virorum prudentum, & artis peritorum consilium: tum quia esset onus intolerabile, multisque scrupulis expositum, in omni re examinare quid sit probabilius & tutius.

Dixi in responsione, *etiam alienam*; quia parum refert, quòd opposita sententia ipsi operanti videatur probabilior speculativè: speculativum enim illud judicium, eo ipso quòd fortè incertum & falsum sit, non debet esse regula operationis; cum operans aliam regulam, eamque certam habeat quam sequatur, scilicet hanc, quod in dubiis quis-

que operari possit secundùm sententiam, quàm
ri dicti ut probabilem, & in praxi tutam, defe
dunt. Neque tunc agit contra propriam conscie
tiam, aut exponit se periculo peccandi formalit
Atque hinc colligitur resolutio sequentium casuum.

I. Confessarius, aut alius vir doctus, potest co
sulenti respondere secundùm probabilem alioru
sententiam, si forte ei hæc sit favorabilior, præte
missâ etiam propria probabiliore, & tutiore.
Sanch. Bon. Ratio patet, quia ipse Confessarius p
test eam prudenter agendo sequi. Etsi ad inco
stantiæ notam fugiendam, expediat responde
semper secundum eadem principia, ut mone
Sanch. l. c. c. 19. Bec. n. 16.

II. Potest etiam vir talis consultus significa
consulenti, opinionem à quibusdam doctis tan
quam probabilem defendi, quam proinde ipsi se
qui liceat, quamvis ipse consultus eandem specula
tivè falsam esse judicet, & proinde in praxi ipse se
qui non audeat. Ratio est, quia alter habet jus se
quendi sententiam probabilem, & hoc jus suum
illi indicare non prohibeor. *Laym. l. 1. t. 1. c. 5*
Bon. d. p. 9.

III. Pœnitentem, qui secundùm probabilem
opinionem operari vult, potest, imo, secundùm
communem sententiam, debet Confessarius, & qui-
dem si proprius sit, sive Parochus, sub mortali, ab-
solvere: licet ipse judicet doctrinam illam esse fal-
sam: ideoque frustra remittet ad alium Confessa-
rium, qui sit ejusdem sententiæ. Ratio est, quia
rectè disposito non debet negari absolutio. *Azor.*
Vasq.

Vasq. Sanch. Lay. l. 1. t. 1. c. 5. n. 10. Additque *Dia. p. 2. t. 13. R. 11.* ex *Sanch.* & *Sancio.* peccare mortaliter, si nolit absolvere, quando de mortali confessio fit; tametsi non sit proprius ejus Confessarius.

IV. Non sunt damnandi, qui adeunt varios Doctores, donec unum reperiant faventem sibi: dummodo is prudens, ac pius, & non singularis habeatur. Ratio est, quia intendunt sequi opinionem probabilem. Ita *Sanch. l. 1. c. 9. n. 24. Bon. & alii* contra *Navarrum.*

V. Superiori præcipienti secundùm opinionem probabilem, subditus tenetur obedire, etiam contra propriam probabiliorem ac tutiorem; v. g. si paululum ægrotus probabilius & tutius putes te teneri ad jejunium, comedere tamen debes sequendo Superioris sententiam minùs tutam & probabilem. Ratio, quia in dubio præsumitur pro superiore. *Lay. l. 1. t. 1. c. 5. n. 11. & 12.*

VI. Potest Advocatus suscipere patrocinium causæ probabilis, etsi judicet contrariam probabiliorem, *Lay. Bon. q. 4. p. 9.* Ratio, quia utraque pars habet jus proferendi suas causas in judicio, vid. infrà *l. 5. c. 3. dub. 3.*

Dixi 2. in responsione, *seclusâ injuriâ*, quia si periculum sit, ne proximo fiat damnum aut injuria, locum habet axioma: *In dubio tutior via eligenda est.* Unde resolvuntur hi Casus.

I. In administratione Sacramentorum non semper licet sequi sententias speculativè probabiles, maximè circa valorem Sacramenti: sed quoad ea, quæ à Ministro præstanda sunt, utendum est sen-

tentiâ securiore, & materiâ ac formâ certâ, v. g. Baptismo. Ratio est, quia licet præcisè operati nem spectando, Minister non peccaret sequen opinionem probabilem, nec Sacramento irrogar irreverentiam: quia tamen effectus Sacramenti, remissio peccatorum, & infusio gratiæ, depende vera materia & forma, graviter proximo nocere ideòque peccaret, qui pro materia certa adhiber dubiam. Excipitur tamen casus necessitatis, in qu Sacramentum cum dubio valoris, potest præbe sub conditione, v. g. Baptismus morituro in aqu rosaceâ mixta, si naturalis desit: quia tum proxim juvari debet ut potest: & ex duobus malis minu eligendum vid. *Laym. hic, & Suar. t. 4. d. 26. s.* *Bec. c. 4. q. 9.*

II. Medicus & Chirurgus sequi debent tutiora & probabiliora, nec uti possunt v g. explorandi grati medicamento probabili, multoq; minus dubio, certum habeant, *Sanch. Bon. l. c. Bald. de conscien tia dubia*, vid. infrà *lib. 5. c. 3. dub. 7.*

Dixi; *si adhuc sit probabilis:* quia si probabilitate amiserit, ob aliquod decretum in contrarium, v gravem censuram, vel rationem gravem de nov inventam, quæ difficulter refutanda videatur, no habet locum responsio. *Unde resolvitur hic Casus.*

Non licet nunc absolvere pœnitentem absen tem, etsi plures Doctores ante hac id senserint: ho rum enim sententia nunc est abolita, & probabilita tem, si quam habuit, amisit, præcipuè accedente de creto Clem. VIII. *Bon. l. c. n. 17. & alii communiter.*

DUBI

DUBIUM III.

An in dubio tutior pars sit eligenda.

Respondeo, Qui in dubio constitutus post diligens examen se nequit resolvere, non tenetur semper eligere partem tutiorem, sed potest amplecti partem faventem suæ libertati, (etiam minus tutam) dummodo sit in possessione suæ libertatis; juxta illud axioma: *In dubio melior est conditio possidentis.* Ratio est, quia talis non agit temerè, cum utatur suâ libertate, quod cuivis licet quamdiu non constat esse ea privatum, cum eam, ut cætera externa bona, possideat. Proindeque volenti obligationem imponere, quæ libertate privet, incumbit probatio obligationis contractæ, juxta *reg. 11. in. 6.* Neque huic responsioni obstat axioma contrarium, *In dubio tutior via est eligenda:* quia id intelligitur, si ex una parte sit dubium, ex altera certum, tunc hanc esse eligendam. quòd si autem utraque pars tuta sit, axioma universim non est præcepti, sed consilii, ut *Nav. Sanch. Bon. tom. 2. d. 2. q. 4. pu. 9. n. 21. Laym. l. 1. tom. 1. cap. 5 §. 4. Fill. n. 157. & 160.*

Porrò pro regula cognoscendi, quis sit possessor, attendendum est, pro quo stet præsumptio in foro externo, is enim censebitur possidere. præsumptio autem censetur stare pro ea parte, quæ onus probandi in aliam transfert. *Bardi di 5. c. 5.* Unde cum *Sanch. Lay. l. c. & aliis, resolvuntur Casus sequentes.*

I. Dubitatur post sufficientem diligentiam adhibitam, an lex sit imposita, v. g. jejunii; item, an votum vel juramentum sit emissum: non obligatur dubitans. Ratio, quia cum lex & votum ut obligent,

debeant ſufficienter proponi, meritò hîc præſumitur non eſſe; ideòque dubitans manet in poſſeſſione ſuæ libertatis. *Suar Fill. Laym* Contrà verò ſi voviſſe conſtet, & dubitetur an ſatisfecerit, tenetu[r] ſatisfacere; quia tunc votum eſt in poſſeſſione. Similiter dubitans an Horas legerit, tenetur legere quia præceptum eſt in poſſeſſione. Ita *Sanch. Lay. Bon. l. c. Fil. num. 163.*

II. Qui certus eſt de lege & voto, dubius tamen, an & quid comprehendatur lege, aut voto ut, ſi ſciat ſe voviſſe religionem, dubitat autem utrum certam, an verò in communi tantùm: Item vovit abſtinere à copula, dubitat verò an omni, an ab illicita tantùm; non tenetur voto, quoad partem, de qua dubitat.

III. Si conſtet de lege, dubium autem ſit, an recepta vel abrogata, vel tu ab eà eximaris: teneri lege. Ratio, quia cum conſtat de lege, pro ea ſtat præſumptio, & poſſeſſio, proindeque alleganti eam non eſſe receptam, vel abrogatam, incumbit onus probandi; ideoque dum non probat, lege tenetur. *Lay. l. 1. c. 4. c. 3. Sanch. Fill.* contra *Salas* & *Azor* qui docent, ſi dubites, an lex ſit acceptata, eâ te non teneri

IV. Qui dubitat, an vigeſimum primum annum expleverit, non tenetur jejunio; quia libertas eſt in poſſeſſione; Contrà verò res habet, ſi dubitet de ætate ad Ordinem ſacrum, vel beneficium requiſitâ: quia præſumptio & poſſeſſio eſt pro præcepto: ideòque non potes recipere, donec de ætate conſtet. *Lay. l. c. n. 35. Sanch. d. 40. & 41.*

V. S

V. Si cras ſit jejunium, & poſt examen dubitas, an ſit audita duodecima noctis, potes cœnare, & carnibus veſci; quia libertas eſt in poſſeſſione. Contra verò, ſi hodie ſit jejunium, & dubitas an ſit duodecima noctis, non licet; quia præceptum eſt in poſſeſſione; cum conſtet hodiernum diem eſſe jejunii, & dubium ſit, an tranſactus. *Sanch. Laym. l. c.* Quæ omnia intellige de dubio ſtrictè ſumpto: ſi enim ſit ratio dubium deponendi. v. g. quia aliqua horologia ſonuerunt duodecimam, alia non, ceſſat ratio data: cùm enim duo horologia ſint quaſi duo Doctores, ſeu opiniones probabiles, licet utrumlibet ſequi, niſi ſciam unum errare. *Lay. & alii communiter.*

VI. Si dubites, utrum mediam noctem cœnando exceſſeris, vel maſticando aliquid deglutiveris, non licet celebrare, vel Euchariſtiam ſumere. *Sanch. l. 2. de Matrimonio d. 41. n. 40. Fagund. p. 3. l. 3. cap. 5 num. 18.* tum, quia lex jejunè ſumendi eſt in poſſeſſione: tum, quia gravis eſt irreverentia. Quanquam contraria ſententia *Lay. l. 1. tom. 1. c. 5. n. 36.* probabilis; *Dianæ* verò, *to. 2. tr. 4 de Sacr. R. 29.* tuta etiam in praxi videatur; eò quod lex Eccleſiaſtica in caſu dubio, non videatur tam arctè conſtringere conſcientias: & in dubio factum præſumi non debeat, neque cenſeatur irreverens, qui juris præſumptionem ſequitur. vide infrà *lib. 6. tr. 3. c. 2. d. 2. a. 2.* & *Card. de Lugo, d. 15. n. 41.*

VII. Si poſt contractum bonâ fide Matrimonium, dubium de valore ſuperveniat, quod poſt veritatis inquiſitionem depelli non poſſit, debitum

non

non tantùm reddi, sed etiam exigi potest: quia dubium superveniens, bonæ fidei possessori obesse non debet. vide *Sanch. l. 2. de Matr. disp. 41. n. 47.* *Bonac. l. c.*

VIII. Qui certus est de debito & dubitat an solverit, tenetur solvere, *Suar. Vasq. Lug. Dian. p. 2. t. 6. misc. R. 49.* nisi etiam creditor dubitet; tunc enim *Tan. in 1. 2. d. 2. q. 6. du. 4.* putat non teneri: quod *Laym. l. 1. tr. 1. cap. 6.* ita limitat, ut teneatur non ad integram solutionem, sed partem ejus pro qualitate debiti: quod *Dian. p. 4. t. 3. R. 32.* amplectitur ut probabile.

CAPUT III.

Quid Conscientia scrupulosa, & quid in ea agendum.

RESP. I. Scrupulus est inanis apprehensio, & hinc ortus timor & anxietas, alicubi esse peccatum, ubi non est. Ita communiter. *Nav. Azor. cæteri.*

Resp. II. Licet operari cum conscientia scrupulosa, manente scrupulo, dummodo judicetur esse scrupulus, & ut talis contemnatur. Neque tamen opus est, ut ad singulos actus formetur hoc expressum judicium, quòd sit scrupulus; sed sufficit, quod contra eum agat ex habituali, vel virtuali judicio ab experientia præteritorum actuum. Ratio est, quia talis nulli periculo se exponit; cum ad benè operandum sufficiat judicium probabile aliquid licere: scrupulus autem cum ex levi fundamento procedat, non tollit judicium practicum probabile. *Sanch. l. 1. c. 10. Reg. Bec. Fil. n. 176.*

Resp.

Resp. III. Signa Conscientiæ scrupulosæ sunt. I. Pertinacia judicii, quâ Doctorum consiliis non acquiescunt: unde varios consulunt, & fatigant, ac tandem nullius judicio stant nisi suo. II. Ex levi apparentia frequens judiciorum mutatio: unde oritur in agendo inconstantia. Sic v. g. in Horis legendis aliquando decies mutabunt judicium, de lecto vel non lecto aliquo versiculo. III. Quod ex priore procedit, perturbatè agere, & cœco quodammodo in externis actionibus versari. IV. Habere reflexiones extravagantes infinitarum circumstantiarum. V. Timere in omnibus peccatum, ac contra sapientum, & proprium sæpè judicium, esse inquietum. VI. Si Confessarius judicet te esse scrupulosum. VII. In particulari signa scrupuli præsentis sunt hæc duo 1. Si per illum experiaris te nimium angi, & turbari. 2. Si alias expertus sis, te similia apprehendisse sine fundamento.

Resp. IV. Remedia Conscientiæ scrupulosæ sunt, I. Scrupulos contemnere, contra illos agere, nec cogitatione fovere. II. Judicio Confessarii, vel alterius viri docti ac pii, acquiescere, non recurrendo ad eum in singulis actionibus; sic enim se & illum fatigant, cum scrupulorum incremento; sed accipiendo ab eo generalia principia, à quibus nullius scrupuli causâ imò nullo modo recedat. Etsi enim alterum errare contingeret: quia tamen hoc faciendo agit quod in se est, non peccabit. III. Bonorum vitam & consuetudinem, tanquam regulam, intueri. S. *Ant. Sylu.* IV. Assuefacere se ad sequendas sententias mitiores, & minus etiam tutas. *Fil. c. 4.* *num.*

num. 122. V. Non judicare quidquam esse mortal nisi certò sciat. *Azor. l.* 2. *c.* 20. *Vasq. Sanch. Fil.* 2. *c.* 4. VI. Nunquam otiari: quia otium impl phantasiam cogitationibus scrupulosis. VII. De struere causas scrupulorum; v. g. melancholic evacuet medicamentis atram bilem; pertinax fran gat suum judicium; superbus prudentiæ non con fidat; rudis instructionem petat; timidus meditetu bonitatē Dei, quæ non imponit præcepta redigen tia ad insaniam. VIII. Nosce scrupulosorum privile gia; ut 1. quod non teneatur in agendo adhiber examen & diligentiam, nisi valdè mediocrem: ne tantam, quantam alii: & quòd dum angit scrupulus nec suppetit consilium, possit libere agere quod vult nisi certum & evidens sit esse peccatum. vide *Vasq. in* 1. 2. *d.* 57. 2. Quod nihil teneatur repetere ex præteritis confessionibus nisi certò sciat illud esse mortale, & se ritè confessum non esse. Non es autem certus, quamdiu dubitat. Unde suadet *Lay* ut scrupulosus nunquam confiteatur dubia & scru pulos. Et *Sa. V. Dubium, Sanch. Azor. &c.* dicunt non teneri confiteri, nisi quæ jurare possit esse mor talia, & nunquam esse confessum. Ratio utriusq privilegii est, quia in scrupuloso ex nimio timore peccandi turbatur ratio, ut non possit rectè rem ex aminare. Unde esto aliqua confessus non fuerit non tenetur tamen cum tanto damno, & periculo anxietatis perpetuæ, procurare integritatem con fessionis, cum ab ea minores sæpè difficultates ex cusent, ut notat. *Koning. Laym. Bon. Azor. Bec.* IX. Confessarius non permittat confiteri, vel propone

re scru-

re ſcrupulos, vel dubia, (maximè, ſi ſemel ad ſatietatem audiverit:) quia alioqui nunquam fontem ſcrupulorum exhauriet. vid. apud *Lay. hic. c. 6. Filiuc. Sanch. hic & l. 2. de Matr. d. 4. Azor. t. 1. l. 2. c. 20. Breſſerum. l. 6. toto. Bec. p. 2. t. 1. c. 4. Bon. de 1. q. 4. p. 9.*

TRACTATUS II.

De Regula externa Actuum humanorum, ſcilicet Lege.

CAPUT I.

De natura & obligatione Legis in genere.

DUBIUM I.

Quid ſit Lex, ſive Præceptum.

Reſpondeo Lex, & Præceptum, prout hîc indiſtinctè accipitur, eſt recta agendorum, aut omittendorum ratio. Interim cum à ſuperiore non communitati, ſed alicui tantùm, aut aliquibus in particulari aliquid præcipitur, non appellatur Lex, ſed Præceptum tantùm. *Suar. Laym. Bon. d. 1. q. 1. pag. 1.* Unde reſolves.

I. Ad Legem, ſeu Præceptum quis tenetur, non ad Conſilium: cum hoc tantùm dirigat, illud etiam obliget. *Ibid.*

II. Cum iniqua lex eſt, & contra rationem, non obligat, quia deficit à rectitudine. *Ibid.*

III. Cùm dubium eſt de juſtitia, teneris lege, quia legislator poſſidet jus præcipiendi; idemque regitur altiore conſilio, ac poteſt habere rationes ſubditis occultas. Addit *Suarez*, etiam obligare, licet contra juſtitiam legis ſint rationes probabiles: quia

quia alias nimia daretur licentia legibus non pa-
rendi, cum vix possint esse tam justæ, quin aliqu-
apparens ratio dubitationem movere possit. *Sua.*
l. 1. c. 9. Bon. p. 8. n. 11.

IV. Leges & sententiæ latæ à tyrannis obligant,
si ii pacificè regna possideant, & à Republica tole-
rentur. Nec obstat, quod sententia Judicis illegi-
timi dicatur esse nulla: id enim verum est de sen-
tentia, prout est præcisè à Tyranno; non autem
prout est à voluntate saltem interpretativâ & im-
plicitâ Reipublicæ, quæ dum tyrannum, & Judices
ab eo constitutos repellere nequit, tacitè confert
iis potestatem gubernandi, eorumque leges & acta
ratificat. *Less. l. 2. c. 29. d. 9. Salas d. 10. s. 3. n. 14.*

V. Non tenetur quis ad legem, nisi promulgata
sit, sive denuntiata. *D. Tho. p. 2. q. 90. Laym. l. 1.*
t. 4. c. 3. Molina, Salas, Suarez, & alii communiter.

DUBIUM II.

Quotuplex est Præceptum.

Respondeo, Præceptum dividitur 1. universali-
ter, in Affirmativum, & Negativum Illud est, quod
bonum præcipit; hoc, quod malum prohibet. Dif-
ferunt inter se, quod affirmativum obliget quidem
semper, sed non ad semper, seu non pro omni tem-
pore. v. g. Honorandi sunt parentes, non semper,
sed suo tempore. Negativum obligat, & semper
& ad semper. vid. *Bec. in 1. 2 t. 3. cap. 1. quæst. 3.*

2. In Naturale, & Positivum. Præceptum Na-
turale, sive juris naturæ, est dictamen, seu judicium
nostræ rationis, quo per lumen nobis ab authore
naturæ impressum statuimus quid agendum, & quid
vitan-

vitandum sit, quale est illud. Bonum est faciendum: malum fugiendum. Ex quo præcepto generali particularia v. g. Deum esse colendum, nemini faciendam esse injuriam, imò omnia præcepta Decalogi, (exceptâ circumstantia *Sabbati*) multaque alia derivantur. Præceptum Positivum, seu Juris Positivi est, quod in libera Dei vel hominum voluntate positum est, & ex eadem dependet. v. g. præceptum de Baptismo, jejunio quadragesimali, &c.

Porrò quomodo Præcepta positiva mutari & variari possint, ac soleant; naturalia verò semper maneant, vide apud *Scholasticos* & *Less. l. 2. de Jure & Just. c. 2. dub. 2.*

Resp. II. Præceptum Positivum dividitur in Præceptum Juris divini, quod scilicet à Deo traditum est; & in Juris humani, quod ab homine. Positivum Divinum dividitur in præcepta Veteris, & Novæ Legis Lex vetus continebat præcepta moralia, cæremonialia, & judicialia, de quibus vid. *D. Tho. 1. 2. q. 3.* Lex nova continet præcepta supernaturalia fidei, & Sacramentorum. Positivum humanum dividitur in præceptum Juris Ecclesiastici, sive Cànonici, quod authoritate Ecclesiæ scilicet, Summi Pontificis, aut Concilii statutum est: & Juris Civilis, seu Politici, quod fundatur in potestate seculari.

DUBIUM III.

An vis & substantia Legis positivæ dependeant ab acceptatione communitatis.

Respondeo. Etsi ita sentiant Canonistæ: item *Nau. Azor. &c.* citati à *Lay. l. 1. tr. 4. c. 3.* eò quòd ponant

ponant leges hâc tacitâ conditione ferri, si à p pulo fuerint acceptatæ, alioqui vim, seu obligati nem, non habituras. Verior tamen sententia Theologorum, leges absoluti Magistratûs non pe dere à populi acceptatione & consensu, sed mox legitimè promulgatæ sunt, obligare populum ad r cipiendum: præsertim in legibus Pontificis, q suam Potestatem non accepit à populo, sed Ch sto. *Vasq. Suar. Molina, &c.* Unde à *Laym. l,* resolvuntur hi casus:

I. Episcopis ex officio incumbit, novas leges Po tificias, (ut Principibus, Imperatorias,) promu gare per suas Dioeceses, atque in usum deducere.

II. Si lex in Provincia promulgata sit, sed à ma jore parte populi non accipiatur, nec observetu tunc, si legislator id sciat, & taceat, censetur ho ipso legem revocare. Si verò id sciat & urgeat ol servationem, quisque tenetur eam servare; quia p ti⁹ caput suum, quàm reliqua membra sequi deb

III. Si Princeps nesciat non recipi, nec dedu ad usum, durat legis obligatio, donec elabatur d cennium: quo elapso, præscriptum est contra ean sive imperatoria sit, sive Pontificia, & tunc non am plius obligat. Uti & lex Ecclesiæ, etsi semel recep sit, aboletur per præscriptionem, sed annorum pl rium, nempe quadraginta. *Navar. Azor. Suar.*

IV. Si tu legem promulgatam paratus sis susci pere, & data occasione etiam observes, sed alii pl rique è communitate non recipiant, nec receptu videantur, tunc saltem ab ea excusaberis, per dis cretionem.

V. Et

V. Etsi primi Episcopi fortè peccarint non recipiendo legem, & in usum deducendo, *successores* tamen eorum, si post longum tempus videant non observatam, credere possunt esse sublatam per præscriptionem.

VI. In dubio, num lex recepta sit, nec ne, præsumendum est pro ipsa: quia factum in dubio præsumitur, si de jure faciendum erat. vide *Azor l. 5. c. 4. Laym. hic c. 3. Sal. de leg. disp. 13. s. 3.*

DUBIUM IV.

An Præcepta etiam humana obligent sub peccato, & quali.

Respondeo. Cùm Deus sit Dominus noster: atque etiam Superioribus parere nos jusserit, non solum ipse, sed & illi nobis præcipere possunt & præcipiunt, tum sub pœnâ, tum etiam sub culpa, sive peccato; idque gravi aut levi, prout & rei præceptæ ad intentum finem necessitas, & materiæ quantitas, & eorum voluntas sese habent, quæ ex eorum verbis, circumstantiis, aut prudentum æstimatione solet colligi: Ita *Theologi communiter. S. Thom. Suar. Salas &c.*

Unde resolvuntur hi Casus.

I. Graviter peccat, qui deliberatè & in materia magna, violat præceptum aliquod Decalogi, vel Ecclesiæ.

II. Cum res levis est, non peccat mortaliter transgrediens, etsi superior sub mortali præceperit, quia id eum posse negant *Suar. Lay. & alii ex communi*; v. g. ne quis frangat silentium, ne edat

uvam, ut claudat ostium, &c. quia est res par-
& incapax tantæ obligationis. Nec ipse Deus
materia parva sub mortali obligat. vid. *Less. l.*
c. 4. d. 9. Salas, d. 10. s. 7.

III. Aliud esset, si materia alias levis fi
gravis, ratione circumstantiarum, ut, v. g. c
temptus, scandali, magni boni communis, vel f
à legislatore intenti. Sic abstinentia à pomo in
radiso in se quidem parva, gravissima tamen
ex circumstantia finis. *Suar. l. 3. c. 25.*

IV. Quando materia est gravis, potest super
præcipere sub culpa tantùm levi: quia sicut po
nullo modo obligare, non præcipiendo; ita eti
potest obligare sub veniali tantùm. Ita *Suar. l.*
l. c. contra *Vasq.*

V. Potissima signa, ex quibus colligi possit,
lex obliget sub gravi culpa, sunt hæc: I. Si ma
ria sit gravis, & non constet in contrarium de
luntate præcipientis Unde *Caj. in sum. Ver. Cler.*
cet Clericos tantum peccare venialiter, dum co
tra Præcepta juris positivi, aves & canes sequun
ad venandum. II. Si verba magnam vim habe
ut jubemus, interdicimus, in virtute S. Obedie
tiæ; vel vi voti, aut juramenti, vel graviter m
damus, &c. III. Si pœna magna adjiciatur,
excommunicationis, depositionis, maledictio
æternæ, exilii perpetui, mortis, &c. IV. Si
fert usus & consuetudo inter peritos & timorato
quia consuetudo est optima legum interpres:
patet in lege jejunii Ecclesiastici, & abstinentia
carnibus; item communionis annuæ, quas gra

ter obligare probat hîc *Tolet.* *Lay.* *c.* 14. *n.* 4. *p.* 7. §. 4.

CAPUT II.

De subjecto, cui datur Præceptum.

DUBIUM I.

Quæ personæ præceptis obligentur.

RESP. Soli subditi ratione utentes obligantur, ita ut eorum transgressione peccent. Quod addo, propter ebrios & ad tempus amentes, qui etsi verè iis obligentur, eorum tamen violatione non peccant, defectu advertentiæ rationis, & consensûs. Pars prior est communis, & certa. *Fil.* *tr.* 21. *cap.* 11. *q.* 10. *Bonac.* *p.* 6. *&c.* *Laym.* *l.* 1. *tr.* 4. *c.* 10. Posterior est eorundem. Cujus ratio est, tum, quia præceptum, cùm sit directivum, supponit usum rationis: tum, quia obedientia tantum est eorùm, qui ratione & voluntate utuntur. Neque alias transgressio ad culpam imputari posset. *Unde resolves hos Casus.*

I. Legislator non tenetur suis legibus, ut sic, quoad vim coactivam, & pœnam, sive directè: indirectè tamen, & quoad vim directivam, & ex æquitate quadam, tenetur se tanquam caput membris conformare. Ita *S. Thom.* *q.* 96. *a.* 5. *ad* 3. *Syl.* *Suar.* *Bon.* *Laym.* *l.* 1. *t.* 4. *cap.* 9. contra *Azor.* Tenetur etiam in contractibus, cum reliquis pari conditione uti, vide *Fill.* *t.* 21. *cap.* 5.

II. Infideles non baptizati, etiam catechumeni, non obligantur præceptis Ecclesiæ: obligantur tamen hæretici, & alii, qui per Baptismum Ecclesiæ semel sunt subjecti.

III. Et-

III. Etsi pueri ratione utentes, legibus iis Ec siæ, quarum materia eorum ætati est conven v.g. confessionis anuuæ, secundum *Navar. Hen* & *Azor.* item abstinentiæ à carnibus, auditio sacri, secundum *Sanch. &c.* obligentur, quoad c pam : non tamen quoad pœnas ordinarias, nisi puberes : quales sunt masculi anno decimo quar puellæ duodecimo absoluto Ita *Sotus, Vasq. de p nit. q. 90. a. 2. Salv. Censura.*

IV. Infantibus non baptizatis, & perpetuo mentibus, licitè dantur carnes diebus Veneris, imponuntur opera servilia festis; non tamen e is, cum legi maneant subjecti, uti nec licitè irrit tur amentes ad blasphemandum, lædendum, &c. quòd talis actio tribueretur principali agenti, q alterius opera uteretur quasi instrumento. *S. l. 1. t 4. c. 10. Bon. p. 6. & Sanch. 1. Mor. c.* 1

V. Clerici, cum jure divino sint exempti de po state civili, ut docet *Bell. l. 1. de Cler. c. 28.* non nentur legibus civilibus directè, & quoad v coactivam. Unde nec à Principe Sæculari pu ri possunt. Cum tamen sint membra Reip. & al qui communis æquitas servari non posset, nentur indirectè, & quoad vim directivam, le bus communibus iis, quæ ad bonum commu spectant, & eorum statui non repugnant, quales, g. sunt leges prohibentes, vel irritantes cont ctum, (nisi hæ sint pœnales, tunc enim quia v coactivam obtinent, eos non ligant) ideòque p cant contra justitiam, & ad restitutionem tenent si frumenta v. g. vel alia vendant, ultra pretium

Prin

principe statutum. Ita *Molina. Suar. Sal. Tan.* vid. *Lay. l. c.* quia jus naturæ exigit ut vendant pretio justo: tale autem censetur, quod decernitur lege.

DUBIUM II.

An Peregrini teneantur legibus sui domicilii, dum ab eo absunt.

Suppono I. Præceptum aliud esse Locale, quod scilicet certo tantum loco, urbe, v. g. vel Parochiâ obligat: aliud Universale, seu juris communis; quod totam ferè Ecclesiam obligat.

Suppono II. Peregrinos propriè dici eos, qui aliquò veniunt, animo non manendi, sed tantum subsistendi ad aliquot dies, vel summum per minorem anni partem, ut mercatores, viatores: non item studiosi, neque ancillæ, quæ veniunt ad serviendum.

Respondeo, Non obligari. Ita *Navar. Sanch. Conss. lib. 4. cap. 3. dub. 8.* Ratio quia præcepta localia per se & directè respiciunt territorium; eique sunt affixa, atque adeo non obligant nisi existentes intra illud. Lex enim ita fertur: v. g. Festum illud tali loco celebretur: ideoque hîc valet illud: *Si fueris Romæ, &c.* Addit *Laym. c. p. 11.* Præceptum locale exspirare etiam intra proprium territorium in loco exempto, quod is æquiparetur loco sito extra territorium. Ex *quibus resolves hos casus.*

I. Si Episcopus sub pœna excommunicationis vetet lusum aleæ, non obligantur Clerici ludentes in loco exempto à jurisdictione Episcopi. *Bonac.* 6. *Laym. c. 1. num. 5.*

II. Si quis die jejunii, aut festo, sit in loco non sui territorii aut exempto, ubi tunc non jejunium, aut festum, potest ibi comedere, e cere servilia. *Laym. l. c. cap.* 11. *Bon.*

III. Id etiam habet locum in præceptis j communis, si in loco isto sint usu abrogata, non recepta, vel habeatur privilegium. Qu potes. v. g. Mediolani primis quatuor die Quadragesimæ vesci carnibus, cum id ibi lic Item in Belgio, sabbathis intra Nativitatem & rificationem, vesci carnibus: item in loco, Tridentinum non est receptum, validè, (etsi n licitè) inire matrimonium clandestinum. *Su Sanch. l.* 1. *c.* 12. *Less. &c.*

IV. Potest quis discedens manè ex oppido, non est jejunium, vesci carnibus, etsi meridie diturus sit domum, ubi est jejunium; nec tunc domum venerit, tenebitur ad servandum jejuni istâ die, cum illud jam violaverit, ideoque serv non possit: tenebitur tamen domi ad abstinen am à carnibus, cum illa adhuc possit ibi servari, quòd sit dividua. *Vide Sanch. l. c. Less. c.* 12. *d.*

V. Si quis abiturus est loco, ubi est jejuniu sciatque se certò perventurum vesperi ad locu ubi non sit jejunium, tunc etsi non possit ibi ve carnibus, unde abit (cum ista abstinentia sit di dua) potest tamen ibi mane jentare, & meri prandere, ut contra quosdam docet. *Less.* & *San* suprà.

VI. Probabile etiam est, & in conscientia sec rum, quod docet *Sanch. l.* 3. *de matri d.* 18. *&*

mo

mor. c. 12. contra *Navar. Suar.* Peregrinos, antequam excedunt proprio territorio, non teneri implere præcepta, quæ eos ibi deprehendunt; v. g. non teneri eum manè audire sacrum die festo, qui ante prandium venturus sit aliò, ubi non sit festum: quia si mansisset suo loco, ubi præceptum obligabat, poterat differre ad id tempus: quando autem pervenit ad alium locum, desinit obligari. Nec obstat, quod prævidens impedimentum teneatur prævenire: quia id tunc tantum verum est, quando manente vi præcepti quis est impediendus; hîc autem ab obligatione præcepti absolvitur. Contraria tamen sententia, tanquam magis pia, suaderi potest; nisi quid obstet, *Sanch. 1. mora. cap.* 12. *l.* 3. *de matr. d.* 18. *num.* 21.

DUBIUM III.

An Peregrini & Vagi teneantur præceptis locorum in quibus morantur.

Resp. Regulares non tenentur præceptis specialibus illorum locorum. Ita *Lay. Sanch. Azor. Koning. Less. Reginal. Fill.* contra *Navar. Suar. Sa. &c.* (& quoad vagos, etiam contra *Bon.* & *Sanch.*) Ratio est, quia non potest dari ulla ratio hujus obligationis, cum illi non sint subditi vel locis, vel superioribus, quorum tales leges fuerunt, ideoque extra eorum jurisdictionem. Nec obstat. 1. eos nullis partialium locorum statutis, sed solo jure communi teneri: quia id non est absurdum. Nec 2. quod vagi ob delicta admissa, puniri possint, hoc enim consuetudo recepit, ne scelera maneant impunita.

 Dixi

Dixi 1. *regulariter*: quia tenentur quibuſd legibus, maximè quarum violatio cederet in mnum & injuriam illius loci, in quo morant ut etiam iis, quæ ſunt de contractibus celebran *Unde reſolves hos Caſus.*

I. Tales non tenentur audire Miſſam, & p ſunt opera ſervilia exercere die iſtic feſto; n tenentur jejunare, nec abſtinere à carnibus, qu do iſtic eſt jejunium, & domi ſuæ non eſt. Intell utrumque ſecluſo ſcandalo, propter quod Epiſ pus loci punire poſſet. *Lay. l. c. t. 3. c. 22. n.*

II. Peregrinis non licet frumenta evehere, vendere, ſupra pretium ibi ſtatutum, noctu ar ferre, &c. ſi talia ibi prohibita ſint. *Panormit. gin. Sanch. n. 36.*

Dixi 2. *præceptis ſpecialibus*: quia ſi domi conſuetudine derogatum ſit alicui præcepto ju communis, & alio venias, ubi illud viget, eode obligaberis. Ratio eſt, quia lex juris communis univerſalis, & obligat omnes, ſine ordine ad locu *Laym. c. 12. n. 2. Unde reſolvitur hic Caſus.*

Belga aliquis veniens Coloniam, v. g. tenet illic ſabbatis inter Nativitatem Chriſti, & Purific tionem, abſtinere à carnibus, quia privilegium ej comedendi tunc carnes non eſt perſonale, ſed lo cale: ideòque expirat extra locum *Laym. l. c.*

DUBIUM IV.

An Peregrini teneantur præceptis juris commu ſi non ſint in uſu in loco, ubi morantur.

Reſp. Non teneri. Ratio eſt, quia tunc val privilegium locale, quo frui poſſunt omnes qui

loc

co morantur. *Sanch. 1. mor. cap. 12. Suar. Laym. &c. Unde resolvuntur sequentes Casus.*

I. Si Germanus per Hispaniam transeat, potest Sabbatis vesci intestinis animalium. Idem si per Belgium, aut Mediolanum iter habeat, potest inter Nativitatem Christi, & Purificationem, in Belgio Sabbatis, Mediolani verò quatuor primis diebus Quadragesimæ carnibus vesci. *Sanch. Suar. Bon. 6. n. 61.*

II. Si quis ex Dioecesi Catholica, v. g. Hildesio, ubi vetus Calendarium adhuc est in usu, veniat in Diœcesiam, ubi novum est receptum, v. g. Monasterium, potest, si ibi Quadragesima præteriit, carnibus vesci, ut docet *Sanch. l. cit. Salas num. 69. Bonac. num. 64. Less. l. 4. c. 2. d. 8.* qui tamen contrariam sententiam suadet in praxi, licet hæc tuta sit, ut etiam docet *Lay.*

Addidi *ex Diœcesi Catholica*; quia si Catholicus veniat in terras hæreticorum, ubi alii Catholici non sunt, tenetur ibi servare novum Calendarium, ad vitandum scandalum, & contemptum Ecclesiæ Catholicæ, *vid. Laym. l. 1. t. 4. cap. 11. num. 8.*

CAPUT III.

De modo, quo observanda sunt præcepta.

DUBIUM I.

An debeant impleri ex Charitate.

Resp. Possunt impleri sine charitate, nisi hanc in substantia includant; ut v. g. Præceptum di-

lectionis Dei. Ratio, quia tantum præcipitur, su stantia actus inclusi in præcepto, v. g. ut honoret parens, non autem finis, aut modus præcepti, docet *S. Tho.* 1. 2. *q.* 100. *a.* 10. Interim certu est, requiri charitatem in operante, ut implet præcepti sit meritoria, juxta illud, 1. *Corinth.* 13. *linguis hominum loquar. S. Thom. Suar. Sanch.* U *de resolvuntur sequentes Casus.*

I. Si quis jejunet, vel intersit sacro, ob vana gloriam, vel etiam ut furetur, potest nihilomin implere præceptum, etiam per actum ex circu stantiis peccaminosum: quia implet substantia illius præcepti, licet peccet contra aliud, cui fi ille malus opponitur, ut docet *Sanch.* 1. *mor. c.* *Laym. l.* 1. *t.* 4. *c.* 4. *num.* 6. *Card. de Lugo dis.* 2 *s.* 2. *num.* 28.

II. Simili ratione impletur votum, juramentum Deo factum, pœnitentia sacramentalis, lic actus ipse sit peccatum. *Iidem ll. cc.*

DUBIUM II.

An ad impletionem præceptorum, requiratur intentio iis satisfaciendi.

Resp. Quod non. Ita *Sanch. Vasq.* 1. 2. *q.* 100 *a.* 9. & *alii communiter.* Ratio est, quia lex tantùm præcipit liberam operis externi executionem, v. g auditionem sacri, non autem, ut alio peculiari act quis velit vel intendat præcepto satisfacere: sive ut alii loquuntur, præcepta non obligant ad obe dientiam formalem, hoc est, ut aliquid fiat, qui præcipitur; sed tantùm ad materialem, sive ut fiat quod

quod præcipitur, vid. inf. *lib. 3. tr. 3. c. 1. d. 3.* *Inde resolvuntur sequentes Casus.*

I. Qui alicujus præcepti immemor, illud implevit, v. g. ignorans esse diem festum, liberè tamen interfuit sacro, is satisfecit. Neque, ut quidam volunt, necesse est, ut postea intelligens esse diem festum, velit tunc satisfacere per Missam auditam, quia implevit substantiam actûs præcepti. *S. Th. Hen. Fill. t. 5. cap. 7. q. 7.*

II. Is votum, juramentum, & pœnitentiam sacramentalem verè implet, qui opera promissa, vel injuncta exequitur, etsi non habeat intentionem implendi; modo tamen non applicet ea pro alia re. Ratio, quia vota, &c. sunt leges quasi particulares, quas homo sibi, vel alteri imponit: unde tantum obligant ad substantiam actûs. *Suar. Azor. Less. Laym. num. 6.*

DUBIUM III.

An satisfaciat præcepto, qui faciens opus, expressè intendit per illud non satisfacere.

Resp. Satisfacit. *Suar. Val. Vasq. l. c.* & *Less. l. 2. c. 7. dub.* 10. contra *Navar. Azor &c.* Ratio est, quia præcepta tantùm obligant ad substantiam operis injuncti; ergo illâ positâ non est in potestate operantis, ut non satisfaciat. Nec refert, 1. quod actus non operentur ultra intentionem agentis, quia id intelligitur, quando est in potestate operantis, v. g. satisfacere, vel non. Nec 2. quod qui debet alteri centum, non satisfaciat obligationi, si liberali donatione det ducentos. Nec 3. quòd voto obligatus ad recitandum rosarium, si recitet

animo non implendi, non satisfaciat. Ratio, qu hæ & similes obligationes, proveniunt ex volu tate promittentis, qui, sicut ab initio debitore se liberè constituit, sic in debito liberè permane potest: obligatio autem parendi legi, provenit voluntate legislatoris; ideoque non extendit ultra ejus intentionem & voluntatem, nempe ult substantiam operis præcepti. *Kon. n.* 309. 6. *L l. c.* & *Lay. hic. Unde resolvuntur sequentes Casi*

I. Sacerdos, qui legit Horas non eâ devotion quâ voluit, ideoquè proposuit ad satisfaciendu præcepto repetere, etsi deinde non repetat, sati fecit tamen præcepto, *Suar. Kon. Card. de Lugo, &*

II. Audiens sacrum die festo, quod scit es ultimum, (vel, si non sit ultimum, intendens no audire aliud) licet intenderit non satisfacere, ver tamen satisfecit præcepto de audienda Missa, et peccarit contra aliud præceptum, quo quis tenetu esse subditus legislatori. *Card. de Lugo loc. citat*

III. Is, qui sacrum audivit die festo, legit Ho ras Canonicas, absolvit pœnitentiam sacramenta lem, cum animo non satisfaciendi, non tenetu posteà mutare voluntatem, ut velit per præceden opus satisfecisse: quia verè satisfecit. *Sanch: Sala d. 9. n.* 33. *Card de Lugo de Eucha. di* 22. *s.* 1 *num.* 21. contra *Suar.*

DUBIUM IV.

An ad impletionem Præceptorum requiratur in tentio, seu voluntas faciendi id quod præceptum est.

Resp. Quod sic. Ratio est, quia cum lex detur hominibus, non brutis, ideoque humano modo

sit im-

sit implenda, hinc impletio omnis præcepti, sive humani, sive divini, debet esse actus humanus conjunctus cum libertate & voluntate operantis, id est, ut velit sive intendat facere hoc, quod est præceptum; v. g. audire sacrum, jejunare &c. Est communis. *Vid. Vasq.* 12. *q.* 100. *a.* 3. *Suar. Sanch.* *Unde resolvuntur hi Casus.*

I. Qui audivit sacrum die festo ebrius, dormiens, aut impos sui quomodocunque, aut nescius quid aggrederetur, aut vellet facere, tenetur postea compos sui factus, audire aliud sacrum. *Suar. Sanch. Salas. d.* 9. *num.* 32.

II. Is, qui audivit sacrum, jejunavit, &c. prorsus violenter coactus, non satisfecit: non enim fuit actus humanus, defectu voluntarii. *Vasq. Suar. Azor. Fill. num.* 212.

Dixi, *prorsus violenter*: Quia si famulus, v. g. metu Domini, aut puer metu Magistri, sacrum audiat, (esto non sit auditurus, si magister abesset) is, etsi perversâ voluntate illâ peccet, præcepto tamen satisfacit. Ratio, quia metus non tollit libertatêm. *Sanch. Sal. l. cit.* Lay. *l.* 2. *t.* 4. *c.* 4. *n.* 12.

III Recitans Horas sola intentione legendi, vel addiscendi, non satisfacit; uti nec ille, qui vadit ad sacrum, tantum ut oculos pascat, cum alio colloquatur, vel expectet amicum. *Card: de* Lugo. *l. c. num.* 23.

IV. Nec satisfacit is, qui tantum fictè confitetur, v. g. orat, &c. quia non ejus fictio, sed opus præceptum est.

DUBIUM V.

An duplici præcepto uno actu, vel diversis actibus, eodem tempore possit satisfieri.

Resp. I. Uno actu diversa præcepta simul impleri possunt, nisi aliud colligatur ex mente præcipientis. Patet ex praxi quotidiana: qui enim obligatur ad Horas ratione ordinis & beneficii, satisfacit una recitatione. *Sanch. l. 1. c. 14. Sa. Bon: p. 10 Unde resolvuntur hi Casus.*

I. Cum Dominica & festum incidunt in eundem diem, non teneris audire duo sacra.

II. Votum & Pœnitentia in confessione injuncta, plerumque non implentur per actum aliàs debitum: quia hæc plerumque non est mens voventis, & Confessoris. *6. Suar. tom. 4. in 3. p. Sanch. 1. mor: cap: 14.*

Dixi, *plerumque*: quia subinde Confessarii injungunt opus aliàs Præceptum.

III. Qui alteri ex pluribus obligationibus debet centum, v. g. non satisfacit si semel dat centum: quia in debitis justitiæ attenditur æqualitas rei ad rem: non potest autem unum centum æquale esse debitis plurium centum. Unde in his alia est intentio & mens obligantis. *Sanch: Sal. l. c.*

Resp. II. Potest quis eodem tempore diversis actibus duplici Præcepto satisfacere, dummodò unum non impediat alterum. Est communis. Et ratio, quia plerumque temporum diversitas non præcipitur. *Suar: Azor: p. 1. l. 7. c. 5. Sanch. l. 1. c. 14. Unde resolv.*

I. Poteſt quis eodem tempore audire Miſſam in feſto præceptam, & ſimul legere Horas, vel alias orationes, voto, aliavè ratione debitas. *Bon: p.* 10. *num.* 8.

II. Poteſt item, qui tenetur audire duas Miſſas, eas audire ſimul, imò etiam tres, ut docent aliqui, dum ſimul in pluribus altaribus fiunt. *Sanch: l. mor. c.* 14. *num.* 12. *Major. in* 4 *diſt.* 18.

DUBIUM VI.

An qui uno actu violat plura præcepta, committat plura peccata.

Reſp. Si violet Præcepta materialiter tantùm diverſa, ita ut licet ſint plurium legislatorum, habeant tamen motivum formale idem, & verſentur circa materiam eandem numero, cum iisdem circumſtantiis unum tantum peccatum committit: ſi verò præcepta ſint formaliter diverſa, ob motiva proxima ſpecie diſtincta: vel verſentur circa materiam numero diverſam, committet plura peccata: quia ſunt obligationes, & malitiæ diverſæ. *Sanch: l* 9. *de Matri. d.* 15. *Vaſq.* 1. 2. *d.* 9. *Salas, Card: de* Lugo *d.* 16. *n.* 245. *Unde reſolvitur.*

I. Qui non jejunavit die Vigiliæ, incidentis in Quadrageſimam, aut neglexit Sacrum feſto incidente in Dominicam, unicum commiſit peccatum, ſatisque eſt confiteri de jejunio, & Sacro uno: quia in his præceptis una eſt ratio formalis, & motivum proximum, v. g. in priore maceratio carnis, in poſteriore cultus Dei. *Laym: Sanch: Cardin: de Lugo, l. c.*

II. Qui violat votum & juramentum, vel simili-tum & præceptum Ecclesiæ de eadem re, duplicem malitiam committit, ac proinde id in confessione explicandum est: quia voti observatio præcipitur, ut fides DEO debita servetur; juramenti autem, ne DEUS vocetur in falsum testem; & sic duæ sunt hîc rationes formales; uti & sunt in omissione Missæ, quæ & propter festum, & ob injuncta pœnitentia audiri debet. *Card. de Lugo, l. c.*

III. Si ligatus cum ligata adulteretur, duplex peccatum injustitiæ committitur, unum contra propriam uxorem, alterum contra maritum adulteræ: uti etiam, si quis uno actu occidat plures, sunt plura homicidia: quia in istis materia est numero diversa, *Laym. l. 1. t. 2. c. 10. n. 3. Sanch. Card. de Lugo l. c.*

CAPUT IV.

Quæ excusent à transgressione Præcepti.

DUBIUM I.

An ignorantia excuset.

RESP. Si sit invincibilis, excusat; quia nemo peccat; nisi actu voluntario; hic autem cognitionem præsupponit. Si autem sit vincibilis, & culpabilis, non excusat; qualis est, cum poteras, & tenebaris scire, aut discere, & in mentem veniebat dubitare, nec studuisti intelligere, *S. Aug. S. Thom: Sanch:* 10. *mor: cap:* 16 & *cæteri communiter* contra *Palaum. Unde resolvitur.*

I. Si quis die jejunii nihil cogitans de præcepto, cœnet, aut carnes comedat, non peccat: similiter

militer in aliis; ut si occidas hominem, putans esse feram. *Bon: q. 8. p. 3.*

II. Si in aliqua re tantum advertas malitiam unius generis, illam solam contrahis, ut, v.g. si quis cognoscat fœminam, quam scit non esse suam, ignorat autem esse consanguineam, is fornicationem tantùm, vel adulterium committit, non incestum. *Laym. l. 2. t. 2. c. 4. Bon. l. c.*

DUBIUM II.

An metus excuset.

Resp. Si ex metu facis quod simpliciter malum est, peccas quidem; minuitur tamen per metum malitia: quia minuitur libertas. Interim sæpè fit, ut præcepta quædam non obligent, cum eorum observatio cederet in grave alicujus incommodum: & tunc, si ex metu talis incommodi quis tale præceptum omittat, non peccat, cum præceptum non liget. Est communis. *Unde resolvuntur.*

I. Præceptum naturale negativum, prohibens rem intrinsecè malam, non licet violare, ne quidem ob metum mortis.

II. Metus gravis, v.g. mortis, &c. sæpè non tantùm excusat à præcepto positivo, tam divino, quam humano; sed quandoq; etiam ab affirmativo naturali: & sic (ut *Sanch. 1. mor. c. 18.*) non tenetur quis cum periculo vitæ integrè confiteri, servare depositum, implere votum, succurrere proximo extremè indigenti. *Bec. tom. 2. l. 3. c. 6. Azor. 1. p. l. 1. c. 11. Laym. lib. 1. t. 4. c. 14.* Excipe tamen casum, de quo infra. *l. 2. t. 3. c. 2. d. 1.*

III. Si obſervatio legis humanæ neceſſaria ad conſervandum bonum, aut avertendum malum commune, quod pluris ſit, quam vita propria, lex illa obligat cum periculo vitæ, ut, v. g. ſi mandet militi non diſcedere ex ſtatione; item ſi perituræ ſint animæ, niſi Paſtor adeat ægros tempore peſtis. *Laym. l. c.*

IV. Alioqui nulla præcepta humana, etiam Eccleſiaſtica per ſe obligant cum periculo vitæ, aut ſimilis incommodi, *vid. Sanch: 1. mor. c. 18.* ut, v. g. cogaris metu mortis contrahere cum conſanguinea, in gradu prohibito lege Eccleſiaſtica, poſſes contrahere, (in ſpeciem) non tamen poſſes conſummare, quia cum matrimonium eſſet irritum, fornicareris: quod intrinſecè malum eſt. *Sanch: de matrim. l. 7. d. 5. num. 4.*

V. Per accidens interim accidere poteſt, ut lex humana obliget cum periculo vitæ, ratione alterius præcepti juris naturalis, aut divini concurrentis; ut v. g. ſi quis cogere vellet transgredi præceptum Eccleſiæ, in odium fidei, vel contemptum Religionis, *vid Sanch. l. c. Kon. 3. p. t. 2. d. 13. dub. 12.*

DUBIUM III.

An excuſet impotentia totius, vel partis.

Reſp. I. Cum ad impoſſibile nemo teneatur, certum eſt, quòd impotentia excuſet, etiam illa, cui ante cauſam cum peccato dediſti; dummodo de hoc doleas. Quare id præcipuè hîc dubitatur, an, qui non poteſt implere totum, teneatur ad partem?

Reſp.

Resp. II. Si Præceptum tale sit, ut commodè possit, aut soleat dividi, atque in ejus parte salvetur ratio, seu finis præcepti, tunc qui non potest servare totum, debet servare partem, quam potest. Quòd si verò non salvetur ratio præcepti in parte, neque id commodè possit aut soleat fieri, tunc qui non potest totum, (hoc est tantum, quo moraliter impleri censeatur integrum præceptum,) is non tenetur ad partem. Quæ omnia æstimanda sunt. 1. ex intentione legislatoris. 2. ex ratione, fine, & materia legis. 3. ex judicio prudentum. 4. ex communi usu. *Sanch. 1. mor. c. 19. Laym: l. 1. t. 4. c. 19. Unde resolvuntur hi Casus.*

I. Qui non potest legere omnes Horas, debet dicere eas, quas potest: quia dividuæ sunt, *Laym. l. c. Bon.*

II. Qui in quadragesima non potest jejunare, debet abstinere à carnibus, si potest; aut qui non potest omnibus diebus. tenetur iis, quibus potest. *Laym. l. c. & Bon.*

III. Qui potest notabilem partem Sacri (v. g. usque post consecrationem) audire, aut Horarum dicere, aut commodè potest cum alio, (& solet) tenetur: alioquin non. *Ibid: Vid: infrà de Horis.*

IV. Si quis carens Breviario, pauca ex Horis sciat memoriter, non tenetur ea dicere. *Ibidem.*

V. Qui obligatur visitare limina Apostolorum Romæ, & scit se eò pervenire non posse non tenetur ingredi iter; quia nec finis, nec ratio præcepti salvatur. *Ibid: & Suar: Azor: Bon: d. 1. q. 8. p. 1,*

DUBIUM IV.

An excuset dispensatio.

Respondeo. In jure humano dispensatio leg latoris, vel parem potestatem habentis, facta justa causa, excusat à transgressione præcepti. communis. *Sanch: Azor:* 1. *p. l.* 5. *c.* 15. *Sa d.* 20. Ratio est, quia cum sit auctor suæ legis, p test quemvis excipere.

Dixi 1. *ex justa causa*: quia si temerè, & si causa dispenset, tenet quidem dispensatio; pe cat tamen tam dans, quàm petens dispensatione contra jus naturale, dictans partem debere co formari suo toti, nisi justa causa excuset. *Sanc l.* 8. *d.* 18. *Suar: Fill: num.* 438. & quidem ut vu *Suar:* mortaliter: venialiter, ut *Pontius* apud *Dia* quem *f. p.* 8. *t.* 3. *R.* 8. 9. & 10. Si dubitet, a causa sit justa posse dispensare, vult *Sanch:* cont *Bonac.* qui dicit peccare. Etsi autem causa sit justa non tamen tenetur dispensare, nisi cum vel ju præcipit ex ea causa dispensare, vel necessariu est ad commune bonum, vel spirituale pœniten tis, vel ad avertendum grave damnum, aut publi cum scandalum, & sine dispendio fieri potes *Dian. p.* 8, *t.* 3. *R.* 27. & 28. contra *Suar. Sanch:* &

Dixi 2. *legislatoris*: quia dispensatio inferioris in lege superioris sine justa causa, invalida est, a proinde non excusat à transgressione præcepti. Ratio, quia qui nomine alterius sine causa dispen- sat, dissipat *Suar. l.* 6. *c.* 19. *Sanch. l.* 8. *de Matr. d.* 17.

Validè

Validè autem & licitè inferior, poteſtate ordinariâ, diſpenſat ex juſta cauſa in lege Superioris: 1. Circa levia, hoc eſt, quæ ſub mortali non obligant, etſi facilis ſit ad Superiorem recurſus. 2. Circa ea, quæ frequenter occurrunt, v. g. in jejuniis, celebrandis feſtis, &c. 3. Circa ea, quæ ita ſunt propria uni communitati, ut non conveniant aliis. 4. Quando recurſus ad Superiorem difficilis eſt, ſive quando eſt neceſſitas, & periculum in mora. *Dian. p. 8. t. 3. R. 12. ex Gran. Salas, Gordon, &* *Palao*, qui addit. 5. Si conſuetudo præſcripſerit, ut inferior diſpenſet. *Vid. Dian. l. c. R. 95.* 6. Quando eſt dubium negativum, an caſus egeat diſpenſatione. Quo caſu, ſecundum *Palaum*, non opus eſt diſpenſatione, cum præſumptio ſit pro libertate. *Barboſ: Dian: p. 3. t. 6. R. 28. p. 4. t. 3. R. 46. p. 8. t. R. 72. & 95. Unde reſolves.*

I. Pontifex ſine juſtą cauſa non poteſt diſpenſare in lege Dei, nec Epiſcopus in lege Eccleſiæ. *Sanch: d. 17. n. 3. Suar: Vaſq.*

II. Diſpenſatio in voto, vel juramento, ſine juſta cauſa, etiam à Papa facta, eſt invalida. *Suar: Sanch. ll. cc.*

III. Valida eſt, ſi Superior per errorem juſtam cauſam arbitretur, aut etſi non arbitretur, (& temerè diſpenſet) re ipsâ tamen ſit. *Sanch. l. c. Azor. Sanch: Salas num.* 81. Similiter ſi diſpenſet, cauſâ, quæ revera legitima eſt, non præcognitâ, probabiliter tamen valere docet. *Sanch: Dian: p. 8. t. 3. R. 19. 21. &c.* contra *Azor.*

IV. In dubio de valore diſpenſationis, valida cenſeri, eò quòd præſumatur in favorem actus pereat, probabile putat, *Sanch: &c.* cum *Dian: p. t. 6. R. 9. p. 4. t. 3. R. 45. 64. p. 8. t. 3. R. 6* contra *Molin. &c.*

V. Habens poteſtatem generalem diſpenſan poteſt etiam ſecum diſpenſare directè & immedi tè. *Sanch: Dian. p. 8. t. 3. R. 16.* contra *Suar:*

VI. Valet diſpenſatio obtenta per vim, aut m tum (modò cauſa ſit juſta.) Item data ſine ul verbis, ſolâ mente. *Turrian: Dian. p. 8. tract. R. 17. 76. p. 4. t. 4. R. 118.*

VII. Qui impetravit diſpenſationem (v. g. impedimento dirimente matrimonium) & p ignorantiam, vel ſimplicitatem expreſſit cauſa falſam, eum validè contrahere matrimonium, d cit *Pontius de matr. l. 8. c. 16. ex C. Cum inter* Sed contrarium tenet *Palaus. to. 1. t. 3. d. 6. p. 1 §. 5. ex Cap. Sup. literis. Vid. Dian. p. 8. t. 3. R. 69*

VIII. Subditus bonâ fide diſpenſationem p tens, rationibus Superiori allatis, poteſt diſpenſ tione impetratâ eſſe ſecurus, *Vid. Laym. l. 1. t. 4. c. 2*

IX. Peccat, qui aliquem inducit ad diſpenſa dum ſine cauſa, vel allegatâ falsâ causâ *Nava Sanch: 18. de matr. num. 8. Fill: t. 10. num. 314 Salas d. 20. ſ. 6. num. 58.* qui addit, id verum e ſe, etſi diſpenſans excuſetur ob bonam fidem.

X. Diſpenſatio poteſt impetrari non tantùm pro ignorante, ſed etiam invito, quando neceſſita exigit. *Sanch. Beca.* contra *Suar. Vid. Dian. p. 8. t. 3 R. 86. & 87.* Id tamen locum non habet in ea, quæ

quæ impetratur ex pœnitentiaria Romana, niſi impetretur à perſonis conjunctis, vel conſanguineis intra quartum gradum, vel ſaltem à Confeſſario, *Marcus Leo in praxi. p. 1. f. 34.*

Quæres. An ceſſante causâ diſpenſationis, ceſſet ipſa.

Reſp. Pro hoc ſervient ſequentes Regulæ.

1. Si tantùm impulſiva, ſeu minus principalis cauſa ceſſet, manet diſpenſatio.

2. Etſi ceſſet pars cauſæ motivæ, ſeu principalis, manet diſpenſatio. *Vid. Dian. p. 8. t. 3. R. 62.*

3. Si commiſſa facultate diſpenſandi, priuſquam diſpenſetur, ceſſet omnino cauſa principalis, nulla eſt diſpenſatio.

4. Si diſpenſatione redactâ ad actum irrevocabilem, ceſſet tota cauſa, non ideò ceſſat, vel vim amittit: v. g. diſpenſatum fuit in impedimento conſanguinitatis, propter Paupertatem fœminæ; licet contracto matrimonio divitias obtineat, non eſt irritum. Idem eſt, ſi beneficium per diſpenſationem obtinueris, & poſtea ceſſet cauſa, ob quam diſpenſatum fuit.

5. Si facta diſpenſatione ceſſet omnino cauſa finalis, & actus poſſit facilè revocari: v. g. diſpenſatum eſt in voto caſtitatis propter vehementes tentationes, quæ poſtea ceſſant, an reviviſcat votum? vel in Præcepto recitandi Horas, jejunandi, &c. propter infirmitatem, & poſtea convaleſcit, an teneatur recitare, jejunare? &c. Affirmat *Sanch: Amic: Portel: Bonac: Leon: &c.* quia aliàs non eſſet juſta. Negativam tamen ſententiam probabi-

babilem, & in praxi tutam eſſe cenſet. *Dian: p.* *t. 3. R. 24. ex Sal. Gran. &c.* ſiquidem diſpentio fuerit abſoluta: quia obligatio legis ſemel tincta non reviviſcit: & quod deſtructum eſt, n reproducitur, niſi ab eo, qui producere pot *Vid: Suar: de leg. c. 22. Laym. Præpoſ: &c.* qui re id concedunt, quando non eſt de re dividua & ſu ceſſiva, alias negant. Unde ſuppoſitâ probabili te ſententiæ negativæ, *Gran: Dian: &c.* ſequen caſus (in quibus tamen alii melius contrarium ſe tiunt) reſolvunt.

I. Cum quo diſpenſatum eſt propter morbu in eſu carnium, poteſt veſci, licet omninò co valeſcat.

II. Cum quo propter infirmitatem diſpen tum eſt in voto religionis, poſtquam convalui non tenetur. *Dian: p. 6. t. 7. R. 45.*

III. Cum quo propter oculorum infirmit tem diſpenſatum fuit in onere recitandi horas etſi convaluerit, non tenetur legere.

APPENDIX.

De Diſpenſationibus S. Pœnitentiariæ.

QUia ex officio S. Pœnitentiariæ multæ diſpe ſationes (& gratis quidem) impetrari poſſun ſaltem pro foro conſcientiæ, operæ pretium ce ſui, quædam circa hujus rei praxim Pœnitentibu & Confeſſariis utilia hîc ſubnectere.

Et quidem tria potiſſimum circa hanc rem re quiri poſſunt. I. Circa materiam & cauſas, i quibus nimirum caſibus diſpenſationes iſtæ con

ced

edi soleant. II. Circa formam litterarum Pœni-
ntiariæ, quibus dispensatio Confessario committi-
ar, quarum verba nonnulla, quæ difficultatem
ariunt, explicanda sunt. III. Circa ipsam execu-
ionem dispensationis, quæ nimirum in ea obser-
anda sint. De quibus ex *Bon: Dian: p. 4. t. 4.*
71. & p. 8. t. 1. R. 103. &c. usque ad R. 111. &
Marci Pauli Leonis volumine integro ea de re edito.

Resp. I. In triplici materia (pro cujus diversi-
ate, diversa quoque est forma) dispensationes,
ive gratiæ istæ concedi solent.

Prima est in Votis: v. g. ut votum religionis ob
nopiam parentum vel fratrum, similivè ex causa,
iceat differre: ut quis à voto simplici castitatis,
vel etiam religionis (postquam matrimonium con-
raxit) absolvatur ad manendum in matrimonio,
lebitumque licitè petendum: ut à voto religionis
(ob debilitatem virium, per quas ejus onera ferre
non possit, aut ob metum incontinentiæ, aut dotis
defectum) absolvatur in ordine ad contrahendum
matrimonium.

Secunda. In impedimentis occultis matrimonii;
sive ea sint impedientia tantum, sive etiam diri-
mentia, sive matrimonium cum iis publice con-
tractum sit, sive contrahendum, dummodò de eò
privatim fuerit actum & conclusum, præsertim bo-
nâ fide: sive etiam quando contracto superveni-
unt. Circa quæ *Notandum.* I. Impedimenta oc-
culta dici, quæ vel nulli nota sunt, vel licet uni
alterivè innotuerint, ad forum tamen contentio-
sum non sunt deducta. 2. Etsi aliqua impedimen-

ta, v.

ta, v. g. cognationis ſpiritualis, nâturâ ſuâ ſint p
blica, cum contrahantur in facie Eccleſiæ; ſi
tamen non poteſt per accidens, ut ſint occulta, v
1. Ob diuturnitatem temporis, ex quo ſunt co
tracta. 2. Ob diſtantiam loci à loco contractæ c
gnationis. 3. Per mortem eorum, qui fuer
conſcii. 4. Per ignorantiam hujus contractio

Tertia. In variis cenſuris, ut excommunicati
nibus, ſuſpenſionibus (item irregularitatibus) pr
ſertim occultis, ad abſolvendum ab iis, diſpenſ
dum, rehabilitandum, &c. Item ad condonand
obligationem reſtitutionis ob horas neglectas;
commutandum onus recitationis horarum; el
gendum Confeſſorem etiam pro reſervatis; tran
eundum ad aliam religionem, ſive ordinem (pr
utroque foro) etiam poſt apoſtaſiam à ſuo.

Reſp. II. In formulis frequentioribus ipſiu
Brevis Apoſtolici, verba quæ ſubſtantialia con
nent, & difficultatem habent, ſunt hæc.

1. *Si eſt ita*, vel, *quatenus ſi ita eſt*. Quorum ſen
ſus eſt; ſi preces veritate nitantur, præſertim tem
pore datarum literarum Apoſtolicarum. Requiri
tur autem veritas rerum narratarum principalit
quoad eſſentialia facti, v. g. affinitatem eſſe contra
ctam, inceſtum commiſſum, & actum, ſive tracta
tum eſſe de matrimonio (intellige perfectè, ita u
in id utrimque conſenſerint) & periculum revela
tionis ad ſcandalum imminere. Secundario autem
requiritur quoad accidentaria v. g. bona fide actum
eſſe; & ſimilia, quæ tantum ſunt impulſiva, & ſine
quibus nihilominus conceduntur tales diſpenſatio

nes

nes: unde etsi in iis, vel aliis parvi momenti, sit erratum in petitione, gratia nihilominus est valida. *Vid. M. Leon. p. 2. f. 226. & p. 3. f. 391.*

2. *Periculum immineat revelationis.* Ad hoc enim ut subsistat dispensatio, requiri, ut sit periculum ne reveletur impedimentum, (intellige quando id in formula exprimitur) si non subsequatur matrimonium, docet *M. Leo p. 2. f. 220.* Periculum autem hoc non importare necessariam detectionem, sed tantùm probabilem & moralem credulitatem, futurum, ut si resiliatur à matrimonio contrahendo, & hujus causæ assignari non possint, ex vehementi suspicione, & curiosâ inquisitione detegatur. *V. l. c. f. 233.*

3. *Et scandalorum.* Quo nomine intelligitur gravis infamia, ex qua deinde sequantur contentiones, minæ, pugnæ, &c. *Leo. f. 230. & 317.*

4. *Ut dicta muliere de nullitate prioris consensûs certioratâ, &c.* Clausula hæc est substantialis, ut nimirum si dispensandum sit in impedimento dirimente; cum quo matrimonium contractum fuit in facie Ecclesiæ, conjunx ignorans illud impedimentum fiat certa de nullitate prioris sui consensûs, & novum validumque liberè præstet (ita tamen, ut in cognitionem occulti impedimenti non veniat) *Leo. p. 251. Dian. p. 8. t. 3. R. 110.* Sufficit autem ut istum consensum præstent inter se secreto, nemine præsente, per verba vel signa sufficientia, v.g. copulam maritali affectu. Neque debet executor dispensationis eos coram se & testibus iterum copulare. *Leo. p. 552.*

5. *Post-*

5. *Postquam dicto Sacerdoti, si nondum satisfecerit.* Verba hæc solent esse in facultate absolvendi ab excommunicatione, v. g. ob percussionem Clerici: & important conditionem prius satisfaciendi parti læsæ, quàm possit absolvi, hoc est, compensando injuriam, expensas, & omnia damna, quæ ob percussionem illam incurrit, quorum æstimatio committitur Executori dispensationis: neque ab ejus obligatione liberatur percussor per hoc, quod percussus injuriam remiserit. *Vid. Leon. p.* 382. 384. Si autem non possit in præsenti satisfacere, sufficit si juratus promittat se facturũ, cum primum poterit.

Resp. III. Circa praxim, sive executionem hujus dispensationis, hæc scienda.

1. Litteræ S. Pœnitentiariæ diriguntur ad oratorem, hoc est, ad ipsum, qui dispensationem (per se vel alium) petiit: qui non debet eas resignare, sed eligere Confessorem talem, quali inscribuntur, qui eas sibi ab oratore traditas resignet, legat, & deinde cum eo secundum commissionem dispenset. Licet vero quocunque casu ab alio aperiantur, non ideò carent effectu. *Salas, Dian. p.* 8. *t* 5. *R.* 103.

2. In Confessore hoc requiritur, 1. Ut sit approbatus ab Ordinario territorii, in quo dispensaturus est. 2. Ut sit Magister sive Doctor in Theologia, vel jure Canonico, promotus in Academia, vel Religiosus habens privilegium quale concessit Gregorius XIII. Anno 1582. Confessariis Societ. JESU, quos Generalis, vel alius Superior de ejus licentia ad id designârit. 3. Ut specialiter ad hoc sit electus ab oratore, hoc est, eo, cum quo dispensandum est: qui tamen

men

men semel electum, nisi deprehendat ignorantem, mutare non potest. *Leon. f. 22. Dian. p. 8. t. 3. R. 104.* Contrarium tamen docet. *Sanch.* & *Perez. de mat. d. 48. s. 5. n. 7.*

3. Confessor ad id electus. 1. Debet dispensare in ipsa confessione, vel saltem immediatè post *Dian. p. 4. t. 4. R. 7. Leon. p. 1. f. 54. & 28.* 2. Debet causæ cognitionem, quando ea in Brevi exigitur, essentialiter præmittere, per diligens examen pœnitentis; nisi habeat antè perspectam: quia non est merus Executor, sed Judex, cui delegatur potestas dispensandi. 3. In ea debet credere illi, etiam sine testibus & juramento, nisi aliundè sciat esse falsam: tunc enim dispensare non debet. *Leo. Dian. p. 8. t. 3. R. 108.* 4. Opera in ipso Brevi præscripta etsi possit moderari, non tamen condonare. 5. Etsi non præscribantur certa verba ad dispensandum, debet tamen servare formam à Rituali Romano probatam: & post verba illa, *Absolvo te à peccatis tuis*, addere: *Et eadem auctoritate declaro, te in dicto matrimonio manere, & debitum conjugale reddere posse & debere: nec non dispenso tecum, ut idem debitum etiam exigere licitè valeas. In nomine Patris, &c.* Si verò sit absolvendus ab excommunicatione. *vid. formulam infra l. 7. c. 1. d. 6.* 6. Absolutâ dispensatione debet lacerare literas, præcipuè sigillum, ita ut ad probandum servire non possint: aliàs, incurrit excommunicationem majorem. *Leo. f. 239.* Laceratio tamen ista non est de substantia: quia tantum intenditur, ut non suffra-

suffragentur in foro externo. 7. Nullo modo debet attestationem dispensationis factæ, neque ipsum Breve, seu diploma reddere, cum pro solo foro conscientiæ debeat servire. 8. Nihil debet accipere, ne quidem via compensationis pro dispensatione, etiam pro foro externo, facta; ideo enim inscribitur, *gratis ubique*: aliàs incurrit ipso facto excommunicationem majorem. *Gabant. Dian. l. c.* ex *declar. Cardin.*

Ex dictis resolvuntur sequentes Casus.

I. Confessor pro hac dispensatione eligi non potest, qui tantum est Doctor Ordinis, vel Professor, vel Licentiatus Theologiæ: quod enim hi in favorabilibus veniat nomine Doctoris, tantùm intelligitur de iis, quæ ratione exercitii, non quæ ratione dignitatis, committuntur. *Leo p. 1. f. 21. Dian. p. 4. t. 4. R. 41.*

II. Ex privilegio Societati JESU concesso, alii etiam Mendicantes eligi possunt, ob communicationem. Debent tamen tam hi, quam isti specialem ad hoc habere facultatem à suis Superioribus: alias dispensatio erit nulla ita. *Autt. citt.* Et patet ex dictis.

III. Confessor debet ita examinare pœnitentem, ut cognoscat, & quidem distinctè, merita causæ, possitque inter ea discernere, ideo enim inscribitur, *Viro discreto.* Præcipuè autem debet inquirere, an preces nitantur veritate: quia gratia non conceditur simpliciter, sed sub conditione; ideòque solet addi clausula. *Quatenus, si ita est*: vel *si ita esse repereris.* V. *Aut. cit.*

IV. Is

IV. Is qui diſpenſationem petit, debet Executori ad id electo confiteri: nec ſufficit, ante ei confeſſum fuiſſe Patet ex dictis *Leo. ſ.* 28. *Dian. p.* 4. *t.* 4. *R.* 71. *Regin. Pont.* contra *Sanch. Salas. Perez. Palaum*: quorum ſententiam non amplius eſſe probabilem docet. *Fil. Eſcob. Lezan. Dian. l. c. & p.* 8. *t.* 3. *R.* 105.

V. Commiſſio hujus diſpenſationis non expirat morte Pœnitentiarii concedentis, re integrâ: quia eſt gratia, non facienda, ſed facta in favorem Oratoris, cui jus quæſitum eſt; & Executor eſt diſpenſator neceſſarius, ſi quidem preces nitantur veritate. Neque etiam morte Pontificis: tum ob rationem allatam, tum quia officium majoris Pœnitentiarii non expirat morte Pontificis. *Dian. p.* 8. *t.* 3. *R.* 89. ex *Suar. Sanch. Garc. &c.* contra *Navar. Bon. &c.*

LIBER SECUNDUS.

De Præceptis virtutum Theologicarum.

TRACTATUS I.

De Præceptis Fidei.

CAPUT I.

Quæ mysteria Fidei necessariò credenda sint?

EX iis quæ fideles explicitè credere tenentur, quædam necessariò credenda sunt, necessitate medii, seu finis; sine quibus etiam inculpabiliter ignoratis, finis ultimus obtineri nequit: alia, necessitate præcepti, sine quibus inculpabiliter omissis, finis potest obtineri. *Sanch.* 2. *moral. cap.* 2. *Azor. Valent.*

Respondeo I. Necessitate medii necessaria sunt hæc duo. 1. Explicitè credere, Deum esse, & remuneratorem bonorum esse. Juxta illud Apostoli ad *Hebr.* 11. *Credere oportet. Trident. Sess.* 6. *c.* 8. 2. Post sufficientem Evangelii promulgationem credere explicitè, ut vult *Mol.* aut saltem implicitè, ut probabiliter quidam docent, cum *Kon.* & *Laym.* Christum, & Sanctissimam Trinitatem, *vide Escob. ex* 2 *c.* 6. *n.* 20. ubi *ex Vasq. l.* 2. *d.* 126. *c.* 3. docet culpabilem ignorantiam horum mysterio-

rum, sive negligentiam ea discendi, esse grave peccatum, distinctum ab eo, cujus est causa, *vid. Dian. p. 3. t. 5. R. 47. 48.*

Porrò implicitè credere dicitur, qui credit aliquid explicitè, in quo alterum implicitè est; v. g. si credas, quod credit Ecclesia, *vid. Schol.* & *Laym. l. 2. tr. 1. cap. 8.*

Respondeo II. Necessitate præcepti, quivis fidelis sub mortali explicitè credere, & scire, crasso saltem modo & quoad substantiam tenetur hæc: 1. Symbolum. 2. Orationem Dominicam. 3. Præcepta Decalogi, & Ecclesiæ. 4. Sacramenta maximè necessaria; ut Baptismum, Eucharistiam, & Pœnitentiam: reliqua autem tunc, quando vult suscipere, *Suar. Sanch. Fill. num. 39.* Quæ omnia intellige, nisi impotentia, aut invincibilis ignorantia excuset. *Unde resolvuntur:*

I. Non omnes tenentur sub mortali hæc prædicta scire memoriter, aut eo ordine, aut iis verbis, quibus proponuntur; sed quoad Orationem Dominicam, scire, omnia bona petenda esse à Deo, quæ est ejus summa; quoad Symbolum verò, Præcepta, & Sacramenta, sufficit, si quis rogatus de singulis rectè respondeat. *Bon. Laym. l. c. cap. 9. Sanch. l. 2. cap. 3.*

II. Quamvis sit præceptum Ecclesiæ discendi memoriter Symbolum, & Orationem Dominicam, & Salutationem Angelicam, velitque, *Barbos. p. 3. c. 27.* non esse absolvendum, qui ob negligentiam, vel verecundiam ea addiscere non curat; consuetudo tamen, ut notat, *Navar.* & *Lopez*, exposuit

obligationem non esse ultra veniale, uti nec est ult veniale, nescire facere crucem, ut docet *Sanc* contra *Sylu.* qui docet esse mortale.

III. Mortaliter nihilominus necessarium e ut rudiores memoriâ teneant Symbolum suâ li guâ, quia alioqui non possunt habere sufficient cognitionem Articulorum.

IV. Falsa est opinio quorundam Canonistaru rusticis esse satis, articulos fidei, aliaque dicta cre dere implicitè, credendo quidquid credit Ecclesi

V. Excusantur ii, quibus aut defuit doctor, au nunquam venit in mentem obligatio similia discen di; aut qui nimis sunt rudes, ita ut non possint e comprehendere aut retinere: quod sæpè continge re docet *Azor*, & *Bec*, contra alios.

VI. Si Confessarius probabiliter judicet pœni tentem ignorare ex doctrina Christiana ea, quæ sc re tenetur (quod de literatis, vel benè educatis vel frequenter confitentibus præsumendum no esse monet. *Sanch.* 2. *mor.* c. 3.) debet eum interro gare de negligentia in iis addiscendis: cùm per ea plurimi graviter peccent. *Ledes*, *Azor.* t. 1. *l.* 8. c. 8. *Trull.* l. 1. c. 1. d. 4.

VII. Possunt absolvi (contrà *quosdam*) qui igno rant ea, quæ sub mortali scientia esse dixi. Ratio quia licet peccarint omittendo discere, possunt tamen de hoc dolere, cum proposito discendi. *Sanch.* Quod si tamen ignorarent ea, quæ necessi tate medii scienda sunt, deberent instrui ante ab solutionem. *Bon.* d. 3. q. 2. p. *Sanch.* l. 2. c. 3. n. 21

VIII. Pr

VIII. Parochus suas oves (sicut parens liberos) tenetur sub mortali, per se vel alium docere ea saltem, quæ sub mortali scire tenentur. *Sanch. 2. mor. c. 3. Fill. Palant. Trall. l. 2. c. 1. Kon. &c.*

CAPUT II.

Quando obliget præceptum Fidei.

RESP I. Præceptum fidei internum obligat. 1. Pueros inter fideles educatos, quando rationis usum perfectè consecuti mysteria fidei audiunt, apprehenduntque, quod illa credere, sit res necessaria ad salutem; peccantque mortaliter omittendo. *Sanch. Bon. to. 2. d. 3. p. 3.* addens plurimos eorum excusari inadvertentiâ, aut invincibili ignorantiâ. 2. Adultos infideles, quando ratio incipit dictare, res fidei sufficienter propositas esse, & contrariam sectam esse falsam. *Sanch. l. 2. mor. c. 1. Kon. d. 14. de fide Fill. num. 25.* 3. Quando urget tentatio contra Fidem, quæ aliter vinci nequit. Quod tamen non convenire scrupulosis, rectè monet *Sanch.* quia hi avertendo mentem ad alia objecta, faciliùs superant. Et in his duobus casibus præceptum obligat per se: in sequentibus per accidens. 4 Quando tentatio urgens contra alias virtutes aliter superari nequit. 5. Quando facienda est professio fidei exterior, vel ex præcepto eliciendus est actus alterius virtutis, v.g. Spei, Charitatis, Pœnitentiæ, quæ fidem supponat. *Bon. q. 2. p. 2.* His addit *Hurt.* contra *Sanch.* 6. In hora mortis: & 7. Semel quotannis. *Vid. Dian. p. 5. t. 13. R. 19. Ex iis resolvuntur hi Casus.*

I. Hæreticus quamdiu suam sectam judicat esse credibliorem, vel æquè credibilem, non tenetur credere: quia fides nondum est sufficienter ipsi proposita, ageretquè imprudenter. *Sanch. 2. mor. cap. 1. Laym. l. 2. t. 1. c. 10. & 12.*

II. Quando iis, qui in hæresi nutriti sunt, persuasum est à puero, nos abjicere & persequi Verbum Dei, esse idololatras, pestilentes deceptores, ideoque tanquam pestes fugiendos; non possunt stante hac persuasione, salvâ conscientiâ nos audire; & laborant ignorantiâ invincibili, cùm non dubitent se esse in bona via. *Laym. c. 10. Sanch. l. 2. c. 1.*

III. Si talibus oriatur dubium de sua secta, tenentur ulterius inquirere, & à Deo petere lumen, (quod si negligant, peccant contra fidem, cum non adhibeant media ad implendum præceptum fidei.) quod si deinde nostra fides eis sufficienter proponatur, tenentur amplecti. *Ibid. Vid. Ferdin. de Castro Palao. t. 4. d. 1. p. 12. & di. 2. p. 2.*

Resp. 2. Præceptum exterius fidem confitendi, jure naturali obligat, duplici casu; scilicet, cùm vel honor Deo debitus, vel utilitas proximo impendenda, privativè vel contrariè subtraheretur. Dixi 1. *privativè*: ut si ideò cessaret magnus honor in Deum, vel utilitas in proximum redundans. Dixi 2. *contrariè*: ut si alioqui Deus afficeretur injuriâ, vel proximus gravi malo, v. g. si inde penderet aliorum conversio, aut perversio, contemptus religionis, scandalum, &c. Ratio responsionis est; quia actus virtutis tunc videtur præceptus, quando

quando est necessarius ad finem præcepti, quod hic contingit: quia finis præcepti est Charitas. *S. Thom. 2. 2. q. 3. a. 2. Suar. Reg. Fill. t. 22. c. 3. q. 1. Unde resolvitur hic Casus.*

Si hæretici conculcent imagines, aliisve injuriis fidem afficiant, tenetur eam suâ confessione tueri Catholicus, siquidem inde prudenter speret profectum.

Resp. III. Ad professionem fidei externam, jure Ecclesiastico tenentur sub mortali, secundum *Tridentinum*, cum juramento obediendi Ecclesiæ Romanæ, ut docet *Fill. to. 2. tr. 22. cap. 3.* sequentes personæ:

I. Provisi de beneficio curato; idque intra duos menses à die possessionis, coram Episcopo, aut ejus Vicario generali, vel Officiali. *Sess. 24. c. 22. de reform.*

II. Provisi de Canonicatu, vel dignitate, in Cathedrali Ecclesia; idque non tantum coram Episcopo, vel ejus Vicario, sed etiam in Capitulo, *Ibidem*, additâ pœnâ (ad quam non videntur teneri ante sententiam) ut alioqui fructus non faciant suos. *Vid. Sanch. l. 2. c. 6. Barbosa, de potestate Episcopi 3. p. a. 61. num. 29.*

III. Primates, ArchiEpiscopi, Episcopi, in prima Synodo Provinciali, cui intererunt *Triden. Sess. 25.*

IV. Extendit Pius IV. hanc legem ad omnes Prælatos religionum, etiam militarium, Pius V. autem apud *Rodriq. tom. 2. quæst. regul. q. 72.* ad omnes promovendos in Doctores, Magistros, Regentes, Professores, addita excommunicatone latæ sen-

tæ sententiæ, & privatione omnium beneficiorum in eum, qui alios promovet ad talem gradum sine prævia professione. *Vid. Fill. t. 22. c. 3. q. 11. Barbosa in remiss. s. 24. num. 12.* Verum ubi hoc decretum non est receptum usu, non obligare monet *Sanch. c. 3. num. 4. Unde resolvitur.*

I. Non tenentur ad dictam professionem provisi de Canonicatibus in Ecclesiis tantum Collegiatis, vel de Beneficiis tantum simplicibus.

II. Etsi probabile sit, hanc professionem posse fieri per procuratorem, ut docet *Azor. Navar* & *Sanch.* probabiliùs tamen est, teneri personaliter, ut docet *Fill.* Ratio est tum, quia alias non videtur fieri satis juramento, quod personaliter faciendum esse docet Glossa apud *Fill.* tum quia ita decidit Rota apud *Garz. l. 3. de benef. c. 3.*

CAPUT III.

An aliquando liceat exterius fidem veram negare, aut falsam profiteri?

RESP. Nullo casu licet, sive voce, sive alio signo fiat, dicente Christo: *qui me negaverit coram hominibus, &c.* Interim verò etsi licitum non est mentiri, seu simulare quod non est, licet tamen dissimulare quod est, sive tegere veritatem verbis, aliisve signis ambiguis, & indifferentibus, ob justam causam, & cum non est necessitas fatendi. *Est comm. S. Thom. Kon. di. 15. du. 2. n. 9. Laym. l. 2. t. 1. c. 11. Unde resolvuntur.*

I. Rogatus de fide in odium religionis sive publicâ auctoritate, sive privatâ, nullo modo potest, uten-

utendo restrictione mentali aut verbis ambiguis, ita respondere, ut præsentibus videatur fidem negâsse: multo minus dicere, se esse hæreticum, vel Calvinistam, vel non Catholicũ. *Azor. Fill. c.3. n.67.*

II. Qui rogatus, seu privatâ, seu publicâ auctoritate, vel tacet, vel respondet obscuré, vel ait se nolle respondere, se jure non rogari, non teneri se, nec velle aliis dicere, quid ipse credat, ac simili modo tergiversatur, non videtur negare fidem, sed nolle prodere. Unde si sic potest molestâ inquisitione liberari, licet; ut habet *Kon. l. c.* Generatim enim verum non est, quod interrogatus auctoritate publicâ, teneatur positivè fidem profiteri, nisi quando id necessarium est, ne præsentibus videatur fidem negasse. *Kon. d. 15. dub. 2. Nav. Azor. Sanch. Bec. c. 9. quæst. 4.*

III. Non negat fidem, sed prodit qui fugit quod etsi liceat, non tamen Pastori, tunc cum ejus operâ oves indigent; uti contra, si eis consultius est, ut ad tempus se subducet, & in bonum eorum reservet, tenetur fugere. *Regin. l. 17. num. 26. Bec. c. 9. Fill. num. 75. &c.*

IV. Si quo casu tacere esset negare, tunc id non liceret: v. g. si aliis rogatis an fidem negare vellent, iisque respondentibus quod non, tu taceres. *Ibid. Vid. Bon. l. c. Laym. l. 2. t. 1. c. 11. Tol. l. 4.*

V. Si princeps generali lege jubeat, ut fideles se prodant gestato signo, vel sistendo se, vel aliter, non tenentur; cum nemo teneatur verum dicere, nisi specialiter rogatus. Excipe, nisi eæ sint circumstantiæ, ut hoc ipso quòd se non prodant, videantur

deantur fidem negasse : ut v. g. si quidam antea noti essent, & tunc ex hoc putarentur defecisse. *Sanch. n. 19. Bec. Reg. Fill. n. 88. &c.*

VI. Cùm non rogaris de fide, non solum licet, sed sæpè melius est ad Dei honorem & utilitatem proximi, tegere fidem, quam fateri; ut si latens inter hæreticos plus boni facis; vel si ex confessione plus mali sequeretur, v. g. turbatio, neces, exacerbatio Tyranni, periculum defectionis si torquereris. Unde temerarium plerumque est offerre se ultro. *S. Thom. Sanch. Laym. c. 11. num. 2.*

VII. Redimere pecuniâ, ne de tua fide fiat inquisitio, licitum est; & sæpè magna virtus discretionis est, vitam ad Dei gloriam servare, ac fidem tegere modis licitis.

VIII. Talis modus non est, uti vestibus aut signis infidelium, quæ alium usum non haberent, quàm quod essent signa professiva falsæ religionis seu cultus; uti essent vestes, quarum usus est in sacrificiis, item incensio thuris, aut genuflexio coram idolo; item sumptio cœnæ hæreticæ, &c. *Sanch. l. c. c. 4. Fill. num. 8. &c. & comm.*

IX. Licitus autem modus est, quando subest causa, (ut v. g. ad evitandum grave periculum, ad obtinendam victoriam, eludendos hostes) uti vestibus & signis infidelium, quæ alium aliquem usum habent quàm profitendæ religionis; quales sunt vestes talis nationis, (non religionis) quibus uterentur, etsi converterentur; ut sunt vestes, & signa nationis Turcicæ. Quod verum est, etsi sint vestes ipsorum religiosorum, dummodo non ha-

beant

beant peculiare signum profitendi erroris, sed sint tantum indicium nitidioris cultus; ut saga Prædicantium in Germania: vel eminentioris vitæ inter suos, ut togæ Bonciorum in Japonia. Idem dicendum est de signis, quibus Judæi utuntur, v. g. flavo annulo in pallio, Francofurti, &c. quia hæc sunt signa merè politica, & distinctiva unius generis hominum ab alio, & non propriè professiva fidei. Quæ sententia probabilis est. *Vid. Sanch. 2. mor. c. 4. Bec. 2. 2. c. 9. q. 5. d. 6. Laym. l. 2. t. 1. c. 11. Kon.* contra *Cai. Navar. Toletum.*

X. Licitus idem modus est, cum Catholicus transit per loca hæretica, & periculum grave ei imminet vitæ, v. g. vel bonorum, (non tamen, si derisio tantùm, vel vexatio, ut habet *Bec. c. 9.*) ad dissimulandum fidem, vesci carnibus die prohibito: quia præceptum Ecclesiæ non obligat sub tali periculo. Neque hoc est fidem negare, cum esus carnium non sit institutus ad professionem religionis; & Catholici etiam mali, & gulosi id faciant. Si tamen ex circumstantiis fieret signum professivum fidei, ut si v. g. in odium fidei convivæ statuerent, ut qui est hostis fidei Pontificiæ, comedat carnes; peccaret contra fidem qui ederet sine protestatione: secus, si protestaretur. *Bon. Azor. Bec. & com. l. c.*

XI. In Germania audire conciones hæreticorum, deducere funus, assistere baptismo pro patrino, non habentur signa professiva fidei, vel communionis cum hæreticorum sacris. *Fill. Azor. Sanch. ll. cc.* Unde seclusis aliis, v. g. scandalo, periculo, prohibitione, &c. si ex justa causa fiant, licent. Imo patrinum

trinum fieri talis infantis, videtur potius optandum, seclusis aliis, quia non est aliud, quàm obligare se ad eum olim erudiendum in fide Catholica.

XII. Infidelium & hæreticorum sacris non licet ita interesse, ut eis communicare censearis: alioquin licet v. g. ut quis spectet tanquam comœdiam, aut famulatum præstet politicum domino suo, exemplo Naaman Syri, de quo, *Vid. Bo. Fill. Sanch. l. c. Laym. l. 2. t. 1. c. 11.*

XIII. Si Princeps hæreticus mandet sub gravissima pœna omnibus subditis, adire conciones hæreticorum, etiamsi verbis dicat, se hac re aliud nihil exigere, quàm obedientiam civilem, nec velle cogere, ut à fide discedant; cum tamen reipsâ contrarium velle videatur, (nam obedientiam suorum aliter exercere potest, & hæc res ex se apta sit Catholicos paulatim pervertere, & insuper conciliare auctoritatem hæresi, ac vilipensionem veræ fidei(non licet obedire. Atque ita bis rescripsit Anglis *Pius V.* apud *Sanch. l. 2. c. 4. n. 27. Fill. & Azor, ll. cc.*

XIV. Catholici viventes inter hæreticos, si ex præcepto Magistratûs contrahant matrimonium coram ministro hæretico, peccat contra fidem; etiamsi contraxerint ante, vel contracturi sint posteà coram Sacerdote Catholico. *Kon. d. 15. d. 3. Palaus t. 4. d. 1. p. 17. n.* 12. 13. 14. testaturque contrahens cæremoniâ illâ, se illum agnoscere veræ fidei Ministrum, quæ sunt intrinsecè mala. *Mald. 2. 2. q. 2. a. 3.* quia auctoritas Ministri, & consequenter doctrinæ ejus augetur concurriturque ad ritus hæreticos; quos Minister isto actu exercet. Licitè tamen contra-

contrahunt coram Magiſtratu civili, vel potius teſtantur ſe contraxiſſe; modò priùs vel poſteriùs ritu Catholico contrahant: quia hæc actio eſt inſtituta ad finem politicum, ut conjuges habeantur, & proles non cenſeantur illegitimæ.

CAPUT IV.

De infidelitate, & vitiis Fidei oppoſitis.

DUBIUM I.

Quid, & quotuplex ſit infidelitas?

RESP. I. Infidelitas generatim eſt triplex. *Prima* dicitur Negativa, eorum ſcilicet, qui nihil unquam de fide audiverunt. Quæ non tam eſt peccatum, quam pœna peccati: quia ſi feciſſent, quod in ipſis erat, Deus fidem eis non abſcondiſſet. *Secunda* dicitur Contraria, eorum ſcilicet, qui fidem ſibi ſufficienter propoſitam vel contemnunt, vel ei contradicunt pertinaciter; ut hæretici. *Tertia* dicitur Privativa, quod privativè opponatur fidei; & eſt culpabilis ignorantia, vel error circa res fidei. *S. Thom. Sanch: Vaſq: Laym. c.* 12.

Reſp. II. Infidelitas Contraria ex triplici modo repugnandi fidei, eſt triplex, ſcilicet Paganiſmus, qui fidei nondum ſuſceptæ; Judaiſmus, qui fidei ſuſceptæ in typo; & Hæreſis, quæ fidei ſuſceptæ in veritate, repugnat. Apoſtaſia à fide, revocatur ad hæreſin, à quâ tantum differt, quod Hæreſis ſit error fidei ex parte tantùm contrarius; Apoſtaſia verò ex toto. *S. Thom. Laym. l. c.*

DUBIUM II.

De Judaiſmo.

Quæritur hîc tantum, quæ communicatio cum Judæis ſit interdicta Chriſtianis?

Reſp. I. His caſibus; qui collîguntur ex *C. nullus. C. Omnes. C. Judæi.* 1. Non licet cohabitare. 2. Nec conviviis intereſſe. 3. Nec uti communi balneo. 4. Nec medicos adhibere. 5. Nec medicinas ab iis datas recipere; emere tamen licebit præſcriptas. 6. Nec Judæorum filios enutrire in ipſorum domibus. 7. Iis non famulari. 8. Nec ſervitute ſubjici. 9. Prohibentur publicis officiis inter Chriſtianos fungi. 10. Vetitum eſt eorum azymis veſci. Quibus addit, *Azor.* prohibitum eſſe, accedere ad eorum nuptias, feſta, Synagogas, cum eis ludere, ſaltare, &c. Ratio horum eſt, tum ut conſervetur dignitas Chriſtianæ religionis, tum ut caveatur familiaritas cum Judæis, & periculum perverſionis, *Vid. Laym. l. 2. t. 1. cap. 12. & 17. Sanch. l. 2. c 31. Fill. tr. 22. cap. 5. num. 128.*

Reſp. II. In decem dictis caſibus communicare cum Judæis, ex genere ſuo videtur eſſe mortale. Ratio, quia ſi Clericus id faciat, incurrit periculum depoſitionis; Laicus verò excommunicationis: (*C. Conſtitut. 17. q. 2.*) quæ non niſi ob peccatum mortale imponi ſolet. Dixi *ex genere ſuo*; quia probabile eſt: vel ob materiæ parvitatem, vel ob neceſſitatem, aliamve cauſam rationabilem (ſi tamen non ſit periculum perfidiæ, nec familiaritatis cum Judæis) ſæpè excuſari à mortali, aliquando etiam ab omni peccato. *Ita communiter ſ. Autt. ſuprà citt. & Bon. l. c. item Laym. l. 2. t. 1. c. 17.*

DUBIUM III.

Quid sit Hæresis?

Resp. Hæresis, est error intellectûs liber & pertinax contra fidem, in eo, qui fidem suscepit. *Ita commun. Suar. Bec. c. 14. q. 2.* Unde patet, ad Hæresin, uti & Apostasiam, duo requiri: 1. Judicium erroneum, quod est ejus quasi materiale. 2. Pertinaciam, quæ est quasi formale. Porrò pertinaciter errare, non est hîc acriter & mordicus suum errorem tenere, aut tueri, sed est eum retineri, postquam contrarium est sufficienter propositum, sive quando scit, contrarium teneri à reliqua universali Christi in terris Ecclesia, cui suum judicium præferat; sive id fiat ex vana gloria, sive libidine contradicendi, aliave causa, *Ita Sanch. Vasq. Laym. l. 2. t. 1. cap. 13. & alii comm.* Ratio, quia tunc putat, judicium Ecclesiæ non esse sufficiens fundamentum credendi, quæ est vera pertinacia: quam cum *Koninc.* faciliùs sic explicant alii, eam tunc esse, cum etsi objectum fidei credibiliter proponatur, ita ut prudenter de eo non possit dubitare: contrarium tamen judicet, à quo nolit avelli ullo casu, vel saltem nisi evidenter convictus. *Vid. Kon. d. 18. Unde resp.*

I. Non est hæreticus qui exterius tantùm fidem negat, aut adorat idolum. Ratio, quia non errat. Neque talis incurrit in foro conscientiæ censuras latas contra hæreticos, etsi in foro externo secundum externa procedatur. *Fill. t. 22. c. 6. q. 4.*

II. Est hæreticus, qui affirmativè de aliquo articulo fidei dubitat, hoc est, judicat esse dubium Dixi *affirmativè*, quia negativè tantum dubius, hoc est, suspen-

ſuſpendens judicium, per ſe & ſimpliciter non eſt hæreticus: quia non habet judicium; ergo nec erroneum: modo tamen non ideo ſuſpendat, quod virtualiter judicet, non liquere de certitudine objecti. *Sanch. Azor. l. 8. cap. 9. q. 5. Tol.* contra *Sanch.* & *Malderum.*

III. Nemo eſt hæreticus quam diu paratus eſt judicium ſuum, Eccleſiæ ſubmittere, aut neſcit, contrarium tenere veram Chriſti Eccleſiam; eſto ex ignorantia etiam culpabili & craſſa, ſententiam ſuam mordicus tueatur. *Laym l. c. n. 2.*

IV. Nec eſt hæreticus, qui ita diſpoſitus eſt ſaltem habitualiter; ut à ſuo errore eſſet diceſſurus, ſi ſciret eſſe contrariam fidei; dummodo pertinaciam actualem nunquam habuerit. *Ibid. & Kon. l. c.*

V. Ruſtici, aliique homines ſimpliciores in Germania, qui hæretici habentur, & tamen pertinaces non ſunt, poſſunt abſolvi à ſuis Parochis. Ratio: quia non ſunt hæretici formales, habentque fidem Catholicam in Baptiſmo acceptam, quæ non perditur, niſi errando pertinaciter. *Laym. l. c.*

VI. Cum hæreſis, & quævis infidelitas mortalis ſit, peccant quoque mortaliter, qui ejus periculo ſe exponunt, ſive converſando, ſive conciones audiendo, ſive libros legendo. Quæ proindè, ſi cui periculoſa ſint, illicita ſunt jure naturæ. Si verò periculum abſit, lectio librorum hæreticorum nihilominus illicita eſt, jure poſitivo Eccleſiæ; uti etiam formalis diſputatio Laici de fide. Quod poſteriùs tamen in Germania, locisque ſimilibus; ubi Catholici hæreticis ſunt permixti, abrogavit conſuetudo. *Azor. Fill. Bec. Sanch. Bon. d. 3. q. 2. p. 5.*

VII.

VII. Matrimonium contrahere cum hæretica, etsi per se sit illicitum, habeanturq; in Hispania & Italia mortale; probabile tamen est, ob gravium Doctorum auctoritatem, (*Sanch. de matr. tom. 2. l.7. d.72. n.5. Azor. t. 1. l.8. d.3. c.3. Regin. tract. 2. l. 32. num. 169. Basilius Pontius de matr. cap. 6. n. Card. de Lugo de Sacramentis in genere. di. 8. s. 14. num.* 220.) in Germania licere, ex gravi causa salvo tamen jure naturali, & semoto periculo, tum contrahentis, tum prolium; unde de iis initio constitui debet, ut Catholicè educentur, *vid. Bec. l. 5. c. 19. Dian. p. 3. t. 4. R.* 269.

VIII. Eum, qui lapsus est in hæresin, non teneri in confessione explicare, qualis illa sit, eò quod omnes ejusdem speciei sint, docent, *Regin. Diana to. 1. tract. de circumst. R.* 46. citans *alios*: & *Escob. Ex. 2. c. 6.*

Alii tamen contrarium tenent, quos sequitur. *Card. de Lug. de pœn. d. 16. n. 288. & n.* 291.

TRACTATUS II.

De Præcepto Spei.

PEr Spem, quæ est secunda virtus Theologica, intelligitur amor concupiscentiæ erga Deum, quo Deum & divina, præ omnibus aliis concupiscibilibus, nobis concupiscimus, ita ut omnia potius parati simus perdere, quàm Deum & divina. De hac quæritur, quando ejus præceptum obliget.

Resp. I. Probabile est, præceptum Spei obligare per se, cum primum homini usum rationis assecuto, Deus & beatitudo tanquam finis ad quem tendere

dere debet, sufficienter est propositus; ita ut notabili tempore non differat. *Ita Becan. c.17. q.7. n.1 Turrianus* & *cæteri comm.* Et ratio est, quia sine actu Spei nec justificari, nec in justitia divina persistere, nec meritoriè operari possumus. *Vide Scholl.*

Resp. II. Præceptum Spei per accidens obligat 1. Quando actus Orationis, Pœnitentiæ, Charitatis, &c. in præcepto sunt, qui sine prævio actu spei exerceri non possunt. *Aut. cit.* & *Fill. tr.22. cap.8 num.* 255. 2. Quando quis ita tentatur, ut periculum sit consensûs, nisi animum spe erigat. *Vid. Fill. l. c. t.2. Laym. l. 2. t. 2. c. Bon. d. 3. q. 3 Unde sequentes Casus resolvuntur.*

I. Mortale peccatum est, sperare, sive amare magis (amore concupiscentiæ) terrena hæc quàm cœlestia: v.g. si quis ita comparatus sit, ut desideret perpetuò degere in hac vita, & Deo relinquere cœlum, si sibi relinquat terram.

II. Mortale item est, desperare de consequendo Deo, aut salute & venia peccatorum, aut mediis ad illam consequendam necessariis; v. g. auxiliis gratiæ, & emendatione vitæ. Quod peccatum ratione parvitatis materiæ non potest esse veniale, cùm sit injuriosum misericordiæ Dei. *S. Thom. q.20. a. 3. Laym. l. 2. t.2. c. 2. n. 3.*

III. Mortale item est, præsumere de misericordia Dei, v.g. cum quis sperat id, quod est impossibile secundùm legem Dei ordinariam, ut si speres remissionem peccatorum, & salutem sine pœnitentia, vel per propria merita, & vires naturæ; vel etiam si quis statuat perseverare in peccatis, quamdiu be-

diu bene valet, & tamen speret se acturum pœnitentiam ante mortem. *S.Th. q.* 21. *a.* 1. *Laym. l.c.*

Denique mortale est, odisse Deum, odio scilicet abominationis seu aversionis) v. g. si Deus displiceat tanquam nobis infestus propter vindictam peccatorum. *Vid. Laym. l. c. Bon. d.* 3. *q.* 3.

TRACTATUS III.

De Præceptis Charitatis.

CAPUT I.

An, quando, & quomodo obliget præceptum Charitatis Dei?

CHaritas Dei est amor amicitiæ, quo Deo bene volumus, & omnia bona ipsi cupimus ob summam & infinitā ejus divinæ naturæ perfectionem.

Res. I. Præceptum charitatis Dei præcipit Deum super omnia amandum, patet ex *Scriptura.* Ratio est, quia finis ultimus plus est diligendus, quàm omnia media quæ ad eum referuntur: non quidem intensivè, (etsi enim hoc etiam deceat, non tamen est in præcepto) sed appretiativè, ita ut nullam creaturam pluris facias, quam Deum; velisquè potius omnia perdere, quam Deum offendere, & sic illi malè velle. *S. Thom.* 2. 2. *quæst.* 27. *a.* 3. *Azor. Sanch. Bec.* 2. 2. *c.* 19.

Resp. II. Probabile est, præceptum Charitatis Dei obligare. I. Quando homo adeptus est sufficientem cognitionem Dei infinitè boni, à quo omnia sua bona habet, & cui omnia debet. Ratio est, quia cum teneatur Deo ex filiali amore tota

vita

vita servire, id non videtur posse fieri, nisi elicia actum amoris. *Ita S. Thom. q. 89. art. 6. Navar. Valentia & cæt. comm.* (Notat autem *Kon. disp. 24. d. 3. num.* 50. non statim post talem notitiam peccare mortaliter, sed tantum, si differat notabiliter v. g. ultra annum) contra *Palaum*, qui dicit probabile esse, quod non obliget. Si scrupulus te angat an præcepto huic satisfeceris, docet *Escobar*, ex *Petro Hurt. 2. 2. di. 172. f. 1. §. 24.* quod si positivè non meministi te omisisse, tenere possis te satisfecisse. *Trull.* tamen *l. 1. c. 5. d. 13. n. 9.* monet expedire, ut quis se in confessione aliquando accuset sub dubio, si fortè præceptum istud violârit, vel alia præcepta affirmativa, de quibus non certo constat, quando obligent, vel violentur. II. Quando est periculum labendi in odium Dei, nisi actum Charitatis elicias. III. Quando quis tenetur conteri, v. g moriturus, aut celebraturus, cui Confessarius deest. Ratio, quia contritio includit actum Charitatis. IV. Si quis gravem tentationem, præsertim in articulo mortis, putet se aliter vincere non posse. Quibus aliqui addunt articulum mortis absolutè, eò quod tunc securissima via eligenda sit. *Vid. Laym. l. 1. t. 3. c. 2 Bon. d. 3. q. 4. p. 2. Hurtat. 2. 2. di. 174. f. 6 d. 17. Ex dictis resolves.*

I. Mortale est, si quis omittat dilectionem Dei tunc, quando præceptum obligat.

II. Mortaliter peccat etiam, si quis amet Deum amore appretiativè, seu æstimativè minore, quam creaturas.

III. Peccat item contra charitatem Dei, si quis Deum

Deum non diligat principaliter propter ſe, tanquam finem ultimum omnium rerum, ſed tantûm propter aliud, v. g. vitam æternam, vel ad evitandum infernum. Quod eſſe mortale, docet *Syl.* & *Navar.* quia ſcilicet Deus non diligeretur appretiativè ſuper omnia, ſi aliud ab illo amaretur, ut finis principalis. Addo, *Principalis*, quia ut benè. *Tolet. lib.* 4. *c.* 9. Deus propter retributionem vitæ æternæ amari poteſt; ſed minus principaliter, ut ſcilicet vita æterna, vel alia Dei dona, ſint tantùm cauſa movens, ut faciliùs, expeditiùs, & ferventiùs diligatur.

IV. Mortale & graviſſimum omnium eſt, ſi quis Deum formaliter oderit odio inimicitiæ, ſeu malevolentiæ, (amori amicitiæ oppoſito) v.g. ſi optes Deum non eſſe, non habere ſcientiam, potentiam, &c. De his *Vid.* L*aym. l. c. Bonac. loc. cit. Sanc. l.* 2. *c.* 3. & 5. *Regin. l.* 27.

CAPUT II.

De præceptis Charitatis erga proximum.

Charitas proximi præcipit, 1. Ordinem in eo diligendo. 2. Dilectionem inimicorum. 3. Eleëmoſynam. 4. Correptionem fraternam. Deinde prohibet. 1. odium proximi. 2. ſcandalum. 3. ne injuria, bellum, aliudvè grave damnum, vel malum inferatur. De quo poſtremo agetur in Decalogo; de reliquis hic.

DUBIUM I.

Quis ordo ſervandus inter perſonas, quæ diliguntur?

Reſp.

Resp. I. Ordine Charitatis quisque tenetur po Deum diligere. 1. Seipsum, secundum bona spiri tualia. 2. Proximum, quoad eadem bona. 3. Se ipsum, quoad bona corporalia. 4. Proximum, quo ad eadem. 5. Denique seipsum, & deinde proxi mum, quoad bona externa. *Ita Laym. l.2. t.3. cap.* 1. ex *S. Thom.* & *communiter. Unde resolvuntur Casus*

I. Peccat contra charitatem sui, qui salutem su am spiritualem, vel corporalem negligit: quod gra ve est, si fiat sine causa, & cum gravi damno, v. g. mortis, vel gravis morbi. *Trull. l. 2. c. 6. d. 1.*

II. Nullius boni consequendi causâ licet pec care, etiam venialiter: quia talis vellet sibi ma lum spirituale. *Laym. ibidem.*

III. Tenetur quisque proximo in extrema ne cessitate spirituali constituto succurrere, etiam cum certo vitæ periculo: dummodò sit æquè certa spes illum juvandi, neque gravius inde malum immineat: v. g. teneris cum vitæ periculo baptizare, vel ab solvere moriturum, si alius non adsit qui id faciat. *S. Aug. lib. de mend. S. Thom. quæst. 26. a. 5. & quæst. 44. Regin. c. 4.*

Dixi, *in extrema*, v. g. quâ certò putetur mori turus in mortali: quia in gravi tantùm obligatur is, qui ex officio alienam salutem curat, ut Paro chus; cui ideò non licet fugere tempore pestis, nisi substituto æquè idoneò *Valent.* & *Laym. l. c.*

IV. Ordinariè non licet vitam suam postponere alienæ. Addo *ordinariè*: quia licet, si sit persona publica, à qua multum pendet: uti etiam pro Rep. pro fide, religione defendenda; imò etiam pro amico

amico propter Deum dilecto. *Less. lib. 2. cap. 9. d. 6. Laym. l. c.*

Resp. II. Quoad proximos inter se, servandus est hic ordo: 1. Qui melior est, magis diligendus est, eâ dilectione, quam comitatur gaudium circa bona possessa, item honor, cultus & reverentia. Sic, v. g. plus diligendus est vir sanctus, quàm parens improbus. Ratio, quia est magis conjunctus cum præcipuo objecto Charitatis, quod est Deus. Item parentes magis quàm filii, vel uxor; magisque benefactores, quàm ii, quibus benefecimus. *Laym. l. c.* & *comm.* 2. Appretiativè, & dilectione eâ, quâ alteri optamus bonum nondum possessum cum beneficientia, magis diligendi sunt ii, qui nobis sunt conjunctiores, quoad ea bona quæ sunt debita tali conjunctioni, & in quibus hæc fundatur. *Unde resolves.*

I In bonis pertinentibus ad naturam, & vitam corporalem conservandam, succurrendum est (extra necessitatem extremam) Primò omnium, uxori; quia est una caro cum viro 2. Filiis. 3. Parentibus, & quidem Patri præ matre. 4. Fratribus, sororibus, deinde propinquis, domesticis, & familiaribus. Dixi, *extremam necessitatem*: quia in hac Parentes, eò quòd vitam dederint, præferendi sunt etiam uxori, & liberis. *Laym, ib. n. 5.* & *6.*

II. In rebus pertinentibus ad civilem communicationem, præferendi sunt concives, in bellicis commilitones, in spiritualibus spirituales filii, patres, fratres. *Bannes* tamen probabiliter docet, parentes carnales, etiam in spiritualibus, aliis omni-

bus præferendos: quia conjunctio carnalis est fundamentū aliarum conjunctionum. *Vid. Laym. hic l.*

DUBIUM II.

De odio & dilectione inimicorum.

Certum est, inimicos aliquo modo diligendos, cùm sint proximi, cum *S. Thom. 2. 2. q. 25. a 1. communiter omnes.* Sed quæritur de modo, & an, possint odio haberi?

Resp. I. Quilibet homo saltem privatus tenetur proximo etiam inimico, communia dilectionis signa, & beneficia exhibere ex præcepto; specialia verò ex consilio tantùm nisi aliundè ratio obligationis accedat. *Ita communiter* cum *Laym. cap. 4.* & *S. Thom. l. c. q. 25. a. 8. & 9.* Dixi 1. *communia* qualia secundum *Cajet. V. Odium* sunt, quæ Christiano debentur à quovis Christiano in communi, concivi à concive, cognato à cognato. Ratio autem est, quia ista negare, est vindicare injuriam, quod non licet privato. Dixi 2. *nisi aliundè accedat ratio obligationis*, qualis esset v. g. 1. Timor scandali ex omissione. 2. spes salutis inimici, ut *Vid. Azor. t. 1. lib. 11. c. 3.* 3. Necessitas temporalis, vel spiritualis. 4. Culpæ deprecatio, & exhibitio specialium signorum amoris. Ratio, quia his casibus, neglectus specialium signorum esset exterior odii declaratio. *Laym. l. c. Unde resolves Casus sequentes.*

I. Per se loquendo, nemo tenetur ad inimicum diligendum positivo & peculiari actu, neque ad eum salutandum, alloquendum, ægrotum invisendum, mœstum consolandum, hospitio excipiendum, vel familialiter cum eo agendum, &c. quia hæ

hæc ſunt ſigna ſpecialia amoris. *Fill. t. 2. cap. 1.* Dico, *per ſe*, quia ſi omiſſio ſcandaloſa eſſet, aut per aliquid horum poſſes ſine tuo incommodo, inimicum tibi & Deo reconciliare, id omittere, eſſet grave uti etiam, ſi inæqualis perſona ſoleret alium ſalutando prævenire, v.g. ſubditus Prælatũ. *Laym. l.c.*

II. Non licet inimicum excludere à communibus orationibus, v. g. oratione Dominicâ, & quæ pro communitate inſtituitur; nec à communibus eleëmoſynis, reſalutatione, reſponſione, expoſitarum mercium venditione: quia hæc ſunt communia dilectionis ſigna: ideoque contra hæc facere, v. g. cognatos omnes invitare, obvios omnes ex vicinia vel collegio ex conſuetudine ſalutare, ſolo inimico excluſo, eſt ex genere ſuo, & regulariter mortale. *S. Thom. Nav. Laym. ll. cc.* Addo 1. *ex genere ſuo*, quia ſi levitas materiæ, aut cauſa rationabilis excuſet v. g. ſi pater, vel ſuperior, filio vel ſubdito, ob correctionem ea ſubtrahat ad tempus leve, vel nullum erit: quia habet jus puniendi. Addo 2. *regulariter*, quia ſi perſona multò major inferiorem non reſalutet, v g. nobilis ruſticum, pater filium, non videtur mortale, ut notat *Suarez Charitat. Bonn. di. 3. 4. q. p. 3. Vid. Azor. 3. p. l. 12. c. 13.*

III. Etſi quivis teneatur inimico veniam legitimè petenti non tantùm interiùs remittere, ſed etiã externa remiſſionis ſigna oſtendere: negat tamen. *Trull. l. 1. c. 5. d. 5.* ex *Azor.* & *Fill.* teneri ſtatim poſtquam offenſio eſt illata: eò quòd ſit res violenta, & ſupra fragilitatem humanam. Non tenetur autem remittere ſatisfactionem pro damno, ſi ab eo ſit

læsus, imò nec eam acceptare, si offerat: sed etia juridicè potest compensationem petere, dummod in utroque casu deponatur odium, ut docet V Navar. Laym. l. 2. t. 3. c. 4. Quod si tamen pœn sit valde gravis, v. g. capitis, mutilationis, neq læso ex ea commodum proveniat, non videtur e deprecante altero, sine peccato vindictæ posse ex peti. Similiter, si satisfaciat quantum potest, ad quod non potest eum urgere, videtur contra chari tatem, ut docet *Sylu. & Fill. t. 28. cap. 11. quæst. 9*.

Resp. II. Etsi odium inimicitiæ, sive persona se cundum se, & bonorum quæ in se habet, volend scilicet illi malum, ut sic, sive quatenus illi malu est, ex genere suo sit mortale; odium tamen abo minationis, sive qualitatis, quo non hominem, se ejus malitiam, vel saltem personam tantùm quate nus malam, vel nobis noxiam, aversamur, sæpè li citum est, ut docet *Kon. a. 29. du. 3.* & *communiter*. *Unde resolvuntur sequentes Casus.*

I. In confessione satis esse, si dicas te grave ma lum voluisse proximo, nec opus esse explicare spe ciem mali, v. g. mortem, infamiam, &c. quòd o mnia comprehendantur sub una ratione mali. *Ca Bon. Tur. Trul. l. 1. c. 4.* docent probabiliter: sed con trarium probabilius docet. *Suar. Palaus. t. 6. d. 4. q.*

II. Licet proximo velle malum aliquod, v. g temporale, (dummodò non sit justo graviùs) qua tenus id illi bonum est, v. g. morbum, vel adversi tatem, ut à peccatis emendetur. *Bon. dub. 3. quæst. 4. p. ult. §. 1.* ex *multis*. Cavendum tamen est, ne fiat ex vindicta, ex qua, si Psalmum 108. super inimicum

tuum

tuum legas, peccas mortaliter. Generatim verò, ob bonum ſpirituale, proprium vel alienum, licet mala pœnæ, inefficaci affectu, aliis velle: quia cum in hoc affectu bonum ſpirituale præferatur temporali, non eſt inordinatus, *Vid. Leſſ. l. 2. cap.* 47. Sic licet v. g. mortem optare hæreſiarchæ, vel publicæ pacis turbatori, ob bonum commune, & multorum; juxta illud *Galat.* 5. *Utinam abſcindantur.* Item triſtari de eo, quod dignitates conferantur indignis, vel de ſanitate ejus, qui ex illa ſumit occaſionem peccandi. Item mortem, egeſtatem, aut morbum alicujus deſiderare, ut ceſſet à peccatis, & vitam in melius mutet. Eadem ex cauſa. *Bon. Azor. & Palaus t. 6. p. 1. num.* 11. Excuſant à peccato matrem quæ mortem filiarum exoptat, eò quod ob deformitatem vel inopiam commodè & honeſtè nuptui tradere non poſſit. Etſi verò ſibi ipſi optare mortem. *Navar. & cæteri* dicant eſſe mortale: ad evitanda tamen gravia mala, v. g. afflictionem internam, id licere volunt, *Sanch. Sot. Gran. Dian p.* 5. *t.* 14. *R.* 92. Ita & *Trull. l.* 1. *d.* 2 *n.* 11. excuſat fœminam, quæ ſibi (vel alteri) mortem optat ad vitandam gravem infirmitatem, mendicitatem, vitam acerbam, &c. vel alia ſimilia mala à marito v. g. inflicta, vel infligenda. Mulierculas tamen ob minimas moleſtias mortem optantes, *Dian. l. c.* mortalis damnat, niſi (ut plerumque fit) excuſet defectus advertentiæ & deliberationis.

III. Privatus, qui averſus ab alio fugit illum, ſi id faciat, ut eum ſuo colloquio & ſolatio privet, atque ita contriſtet & malè illi ſit, eſt odium inimici-

tiæ, & peccatum: si verò nihil mali optando, tantum fugias, quia tuæ naturæ est difformis, vel tibi solet esse molestus, est odium aversionis, & peccatum, si sit irrationabile: quale non erit, si sit persona valdè aspera: modò absit contemptus, scandalum, & vindictæ cupiditas. *Vid. Bonac. l. cit.*

DUBIUM III.

De præcepto Eleemosynæ seu misericordiæ corporalis.

Suppono I. Hujus præcepti obligationem nasci ex duplici capite. 1. Ex necessitate proximi egentis. 2. Ex persona possidentis bona, vel necessaria, vel superflua.

Suppono II. Duplicem dari necessitatem proximi. 1. Dicitur extrema, ex qua egenti imminet periculum vitæ, vel etiam gravis & diuturni morbi, secundum *Dian. p. 5. t. 8. R. t. 2.* Gravis, ex qua imminet periculum gravis mali, ut captivitatis, infamiæ, gravis jacturæ bonorum, vel status; unde fiat, ut difficulter se possit sustentare: v. g. si non possit vivere secundum suum statum, vel si nobilis cogatur alteri famulari, vel artifex, aut vir honestus, mendicare. 3. Dicitur communis, quâ laborant mendici triviales. *Laym. lib. 3. tr. 2. c. 6.*

Suppono III. Bona necessaria, & superflua dici, vel respectu vitæ sive naturæ, vel respectu status, vel decentis conditionis personæ; quomodo seculares raro putant se habere superflua, ut docet *Lay.* & *Nav. c. 24.* Nam quæ sunt necessaria, ad alendos liberos, famulos, honestas donationes, convivia, hospitũ tractationem (qualia tamen non sunt, quæ ad

ad quemcunque faſtum & pompam quiſque ſibi requirit) ſpectatis etiam communibus eventibus, hæredibus, neceſitate futurâ, &c. non ſunt ſuperflua.

Reſp. I. Nemo tenetur dare eleëmoſynam ex bonis ſibi ad vitam neceſſariis, niſi eſſet perſona talis, ex qua penderet ſalus Reip. *Eſt communis.* Et ratio patet ex ordine charitatis.

Reſp. II. Probabile eſt, ex ſuperfluis naturæ & ſtatui, teneri aliquem, etiam in gravi neceſſitate, ſuccurrere proximo, ſi probabiliter putet alium non ſubventurum; idque, ut *Azor. tom. 2. lib. 12. cap. 7. Sylv.* & *Fumm*; volunt, ſub mortali, contra *Medinam*, qui vult eſſe tantum conſilii. Ratio, quia cum in Scriptura frequenter damnentur homines ob neglecta opera miſericordiæ, hæc non ſunt reſtringenda ad extremam & raram neceſſitatem. *Vid. Laym. l. c.*

Reſp. III. Proximo in extrema neceſſitate teneris ſuccurrere ordinariè, ex bonis etiam aliquo modo ad ſtatum neceſſariis. *Suar. Laym.* ex *communi*, Satisfacis tamen probabiliter, ſi des cum onere reſtituendi, quando erit ditior. *Vaſq. &c.* contra *Suar. Kon. &c. Vid. Dian. p. 5. t. 8. R. 9.*

Addo, *ordinariè*, quia ſi majus damnum æſtimaretur, te excidere tuo ſtatu, quàm mors pauperis, non tenereris. *Azor. l. c.*

Reſp. IV. Probabile eſt quod proximo in gravi neceſſitate conſtituto quiſque teneatur ſubvenire, cum modico detrimento proprii ſtatûs: quia parvo ſuo incommodo tenetur magnum incommodum proximi impedire. *Laym. l. c.* ex *D. Thom. Bon. d. 3. q. 4. p. 6.* Ex dictis collige.

I. Homines privati non tenentur inquirere pauperes. *Vasq. &c.* si tamen dubitent de extrema alicujus indigentia, tenentur inquirere veritatem. *Sanch. Dian. p. 5. t. 8. Resp. 39.*

II. Nemo tenetur magnam vim pecuniæ dare pauperi, ad pretiosissimam medicinam emendam vitæ servandæ necessariam, vel ad redimendum in periculo mortis. *Sanch:* & *Kon. d. 27. d. 8. n. 13.* Et ratio patet ex dictis.

III. Si proximus tantum egeat usu rei, satis est illam accommodare. v. g. si ab hostibus spoliato vestem commodes, vel vulnerato equum, donec domum revertatur. *Laym. Bon. l. 2.*

Resp. V. In communibus pauperum necessitatibus, tenetur aliquando dare eleëmosynam, qui habet bona naturæ & statui superflua. *Ita communiter, D. Thom. Suar.* *Bellar.* contra *Navar.* & *Vasq.* qui negant teneri. Ratio est, tum quia quisque tenetur diligere proximum sicut se ipsum: tum, quia alioqui pauperes isti inciderent in necessitatem gravem. Videtur tamen hæc obligatio tantum esse sub veniali, ut rectè *Medina*: idque si nulla sit justa causa negandi; aliàs sub nullo. *Vid. Laym. Bon. l. c.* *Unde resolvuntur Casus sequentes.*

I. Pauperibus trivialibus, etsi ex nuditate, morbo, &c. Videantur ostendere signa extremæ necessitatis, rarò quis tenetur ex præcepto subvenire, etiam de superfluis, tum quia ferè ad movendos spectatores ista necessitas exaggeratur, tum quia ab aliis juvandi præsumuntur. *Malder. Wiggers, Dian. p. 5. t. 8. R. 17.*

II. Si quis dives & abundans diu neget omnes eleëmoſynas, cum propoſito dandi meliore & commodiore loco ac tempore, vel egentioribus, vel in alium pium uſum convertendi, is non peccat, cum habet juſtam cauſam negandi: ſi verò talis, ſine rationabili cauſa, omnes à ſe pauperes inhumaniter repelleret, eum dicit *Laym. l. c.* verſari in malo ſtatu.

III. Nulli omninò quantumvis diviti, omnes pauperes ſine eleëmoſyna repellenti, facilè neganda eſt abſolutio; cum ob dubium, & diſſenſum DD. de hac obligatione: tum, quia vix reperitur, qui cauſam ſaltem apparentem non prætendat, ſi ſuperflua ſe habere fateatur. *Laym. ibid.*

IV. Etſi dicta de eleëmoſyna danda intelligantur reſpectu omnium egentium, etiam peccatorum, infidelium, & inimicorum, damnandi tamen non ſunt Magiſtratus, excludentes à ſuis civitatibus, juſta de cauſa, pauperes peregrinos. *Laym. ib. Trul. l. 1. c. 5. d. 10.*

V. Religioſis æquè ac aliis pauperibus debentur eleëmoſynæ, quia eorum paupertas & neceſſitas eſt vera & juſta, tametſi voluntariè contracta, cum voluntas & cauſa fuerit rationabilis, & grata Deo. *Lorca Dian. p. 5. t. 8 R. 18.* Aliud eſt de iis qui ſponte ſua culpabiliter ſunt pauperes, ut vagabundi. *Ibid. R. 19.*

Reſp. VI. Eleëmoſyna tantùm facienda eſt ex bonis propriis, & quorum quis liberam habet adminiſtrationem. Poteſt tamen fieri ex alienis, quando proximus eſt in extrema (vel etiam ſecun-

dum *Less. l. 2. c. 12.* in valdè gravi) necessitate, & aliunde succurri non potest: tunc enim omnia sunt communia. In communi verò necessitate, licet tantùm cum consensu Domini, tacito vel expresso. *Vid. S. Thom. 2. 2. q. 32. a 7. Regin. 286. Fill. Laym. Bon. l. c. num. 11. Less. l. 2. c. 12. Unde resolves.*

I. Non licet dare eleëmosynam ex bonis obnoxiis restitutioni, v. g. furto ablatis, licet tamen ex acquisitis per opus illicitum, sed non cum injustitia, v. g. ex lucro meretricum. Ratio, quia hæc sunt propria; priora non *Bon. ibid.*

II. Pueris, filiisfamilias, servis, ancillis, uxoribus, non licet dare eleëmosynam nisi tenuem, in qua parentum, dominorum, & maritorum voluntas præsumitur. Partiales verò casus, in quibus uxor dare potest, *vid.* suo loco, *precepto 4. & 6. c. 1. d. 4. vid. Bon. d. 3. q. 4. p. 6. Diam. p. 5. t. 8. R. 25.* ubi ex *Hurt.* notat, si pater nullas det eleëmosynas, posse pro eo dare filium.

III. Tutores & Curatores, & qui habent curam bonorum alienorum, possunt facere modicas eleëmosynas ex bonis quæ administrant, quales nimirum ipsi facere deberent, quorum sunt. *Vasq. Azor. Kon: Dian: p. 5. t 8. R. 15.*

DUBIUM IV.

De misericordia spirituali, seu precepto correptionis fraternæ.

Correptio fraterna, est admonitio, quâ quis proximum conatur revocare à peccato. De qua certum est, præceptam esse jure tum naturali, quo membra unius corporis se mutuò juvare tenentur:

tum

tum divino positivo: *Matth:* 18. *Si peccaverit in te frater tuus, corripe ipsum,* Bec. 2. 2. c. 21. *Laym. l.* 7. *Fill:* Bon: *p.* 7.. Quæritur autem, quæ sit ejus materia, quos, & quomodo obliget?

Resp. I. Omne mortale peccatum proximi per se est sufficiens materia, ut hoc præceptum obliget sub mortali. *Ita communiter.* Et ratio est, quia cum vitam spiritualem proximi tollat, sufficientem necessitatem correptionis inducit. Dixi 1. *omne mortale*: quia etsi etiam veniale sit materia correptionis, non tamen graviter obligans; nec nisi facillimè possis. Dixi 2. *per se*: quia si quis ob timorem, verecundiam, pusillanimitatem, putet se non ita strictè obligatum, vel minùs esse idoneum ad corripiendum, videtur tantum peccare venialiter *vid.* S. *Thom:* 2. 2. *q.* 32. *a.* 2. & *cæteros suprâ cit.*

Resp. II. Præceptum hoc obligat concurrentibus his circumstantiis: 1. Si certò tibi constet de peccato proximi: indagare enim tenetur solus superior. 2. Si probabile sit non emendâsse, nec emendaturum, vel relapsurum: quia eleëmosyna egenti tantùm danda est. 3. Si alius æquè idoneus non adsit qui correpturus putetur. 4. Si sit spes fructûs: quia desperato fine cessant media. 5. Si sit bona occasio, locus, & tempus opportunum possisque sine tuo gravi damno facere. Quòd si horum aliquid desit, præceptum non obligat. Unde patet, ejus omissionem in privatis vel nullam esse, vel levem culpam. *Vid.* Bon. *l. c.*

Resp. III. Etsi hoc præceptum obliget omnes, etiam subditos; magis tamen Prælatos. Ratio prio-

ris eſt, quia omnes ſunt commembra, tenenturque ſibi externa officia Charitatis præſtare. Ratio poſterioris eſt, quia ſubditi tantum ex Charitate, Prælati verò etiam ex officio, & juſtitia tenentur Unde peccare poſſunt etiam graviter, veniales culpas non impediendo, ſi vigor diſciplinæ per hoc minuatur. Eademque ferè eſt ratio de patrefamilias præſertim erga liberos. *Laym. l. c. num. 5. Palaus Trull. l. 1. c. 5. d. 13. & 15. & cæteri.*

Reſp. IV. Ordo in correptione ſervandus eſt quem Chriſtus præſcripſit, *Matth.* 18. ſcilicet. 1. ut corripias in ſecreto deinde coram teſtibus, tum ad Prælatum Eccleſiæ, ſive Superiorem, deferas. Excipe tamen. 1. Niſi præſtet Superiori, viro probo & prudenti, quàm aliis teſtibus innoteſcere, prout cautum eſt *in Regula, S. Aug.* 2. Niſi peccatum ſit publicum: tunc enim poteſt publicè corripi. 3. Niſi vergat in grave damnum tertii aut communitatis, ſi ſuperiori non ſtatim innoteſcat; v. g. ſi quis proditionem moliatur, hæreſin occultè ſpargat, tunc enim immediatè ſuperiori indicandum; quia commune bonum præferendum eſt privato. *Fill. t.* 28. *c.* 7. *num.* 149. & 155. 4 Quando corripiendus eſt contentus, ut ſuperiori ſtatim ſignificetur: ut eſt apud quoſdam religioſos, qui quoad hoc juri ſuo renunciarunt. *Vid. Suar: Bec: Laym. hic Sanch. Fill. l. c. Ex dictis reſolvitur.*

I. Qui facilè poteſt impedire peccatum mortale proximi, & ob mali temporalis timorem negligit, peccat mortaliter. *Ita Laym: Suar: Sanch: lib. 6. moral. cap.* 18. *Vid. Palaum hic.*

II. Si

II. Si certò constet fratrem perfectè emendâsse peccatum occultum, nec ex eo esse ullum periculum relapsus, vel damni, ipsi aut alteri, non licet (etiam in Societate JESU) denuntiare Patri, vel Prælato, nisi frater expresse in istam denuntiationem consentiat. *Sanch. 2. mor. l. 6. cap.* 18. *n.* 40. & 60. *Palaus de char. t.* 6. *d.* 3 *p.* 12. *Fill. Trul. l.* 1. *cap.* 5. *d.* 14. *Suar. Hurta d.* 163. & denique *C. Lugo, Resp. mor. l.* 4. *d.* 46. ubi tamen notat, in Societate JESU casum esse rarissimum. Ratio autem est, quia cessat motivum charitatis, atque adeo ratio denuntiandi: ideòque est peccatum, & quidem ut *C. Lugo, l. c.* notat ex *Suar:* mortale ex genere suo, *&c. infrà l.* 4. *c.* 3. *du.* 5. & *Dian. p.* 4. *t.* 4. *R.* 71.

III. Si superior immediatus se solo possit delinquentem emendare, ita ut nullum periculum damni vel relapsûs, ipsi vel alteri, vel communitati immineat, videtur peccare manifestando Superiori mediato delictum. *Palaus l. c. Trull. d.* 16. *n.* 1.

IV. Prælati & Magistratus tenentur aliquando inquirere subditorum peccata, ut corripiantur: non tamen multum & curiosè de aliquo in particulari rogare debent, nisi is speciale ejus signum dederit: neque facilè admittere accusatores spontaneos: quia illi specie boni communis sæpè se quærunt. *Hurta &c. Dian: p.* 7. *t.* 3. *R.* 10. & 12.

V. Episcopi. Prælati Religiosorum, Pastores animarum, tenentur etiam cum suo incommodo, imò aliquando cum vitæ periculo, adhibere diligentiam quam possunt, ut peccata publica & occulta impediant: quia cum Christo pacti sunt curam & soli-

& solicitudinem gregis, pro qua multa ab eo bona accipiunt. *Hurt. tom. 2. d. 162. sec. 7. §. 60.* (apud *Dian. p. 7. n. 3. R. 28.*) aitque hanc esse omnium Patrum & Theologorum doctrinam, quam Christus verbo & exemplo docuerit: additque idem esse de Magistratibus & Concionatoribus. Licet verò hi non teneantur ad id ex justitia, (sicut Prælati & Magistratus) tenentur tamen peccata publica corripere: (sed non facile Prælatorum & Religiosorum, quorum auctoritas ad bonum commune est necessaria (etiamsi non sit spes emendationis. *Kon. Hurt. Dian. loc. cit. R. 13.*

VI. Correptio adhibenda est, non semper statim, sed dum major fructus speratur. Hinc interdum permitti potest reiteratio peccati, ut ferventiùs resipiscat. *Dian. p. 7. t. 3. R. 29. & 30. ex Regin: Fill: Trul.* Neque sufficit semel esse factam correptionem, sed debet iterum iterumque fieri, quamdiu speratur fructus *Ibid: R. 32.*

DUBIUM V.
De Scandalo.

ARTICULUS I.
Quid, quotuplex sit, & quale peccatum?

Resp. I. Scandalum, dicitur peccatum occasionatum, & est duplex: Activum, & Passivum. Activum est, dictum vel factum (quo nomine etiam omissio intelligitur) minùs rectum, præbens alteri occasionem ruinæ spiritualis. *Ex S. Thom: 2. 2. quæst. 43. art. 1. Sanch: Azor: Laym: cap. 13. Bonac: d. 2. q. 4. p. 2.* Dixi, *minùs rectum*, hoc est quod vel in se ma-

se malū sit, ut si loquaris turpia coram adolescente, vel mali speciem habeat, ut si justa de causa coram aliis eam ignorantibus, comedas carnes die vetito.

Scandalum Activum, aliud est per se tale, aliud per accidens. Per se dicitur, quando directè intenditur alterius ruina; id est, si ideò aliquid fiat, ut aliquis ad peccatum inducatur: v. g. si adulter alienam sollicitet ad adulterium. Per accidens dicitur, quando indirectè, & interpretativè tantùm causatur alterius peccatum; ut si quid facias quod tibi in mentem venit, aptum natum esse inducere alterum hîc & nunc ad peccatum, & nihilominus facis; ut si coram pusillis pecces, vel die vetito carnes comedas, non dicendo, quod habeas veniam. Item, si Clericus domi suæ alat mulierem populo suspectam, esto absit omne peccatum, & peccandi periculum. *Vid. Sa: V. Clericus, Laym: Bonac: loc. cit.*

Scandalum Passivum, est ipsa ruina, sive peccatum, in quod labitur proximus, ex occasione alteri⁹ dicti vel facti. Quod dividitur in datum, seu pusillorum, quod oritur ex activo: & in Acceptum, quod non oritur ex actio; sed ex ipsius sumentis malitia, quale erat odium & invidia Pharisæorum in Christum, occasione ejus dictorum vel factorum: unde hoc dicitur Pharisaicum. *Ex his patet:*

I. Ad scandalum activum non requiri, ut de facto passivum ex eo sequatur, sed satis esse, quod data sit occasio, ex quâ naturâ suâ sequi possit: ut si quem inducere velis ad peccatum, qui tamen non consentiat, sicut etiam contra, Passivum potest dari sine activo. *Laym: Ibidem.*

II. Scan-

II. Scandalum passivum non esse speciale peccatum; neque addere circumstantiam aggravantem; v. g. qui viso alterius furto etiam furatur, non ideo peccat graviùs. *Laym. ibid.*

III. Non semper esse scandalum, si pecces coram aliis, sed tantùm, quando attentis omnibus circumstantiis, tam personæ agentis, quàm coram quibus fit actus, potest probabiliter timeri, ne per hunc actum trahantur ad peccatum, qui aliàs peccaturi non essent. *Sanch. Laym. l. 2. t. 3. c. 13.*

IV. Omne scandalum activum directè intendens ruinam proximi, esse speciale peccatum contra Charitatem, ut habet communis sententia. An verò idem sit, quando intenditur indirectè, controvertunt Scholastici, & parum refert ad praxin. *Sanch: l. 7. c. 6. & 9. Azor. 1. p. l. 4. c. 7. Bonac. l. c. Unde resolves hos Casus.*

I. Mortaliter peccat, qui alteri dat occasionem ruinæ mortalis, nisi indeliberatio excuset, & sic opus indifferens vel veniale, sæpè transit in mortale ratione scandali, v. g. si jocosum verbum proferat Religiosus coram fœminis, vel iis, qui inde occasionem peccati mortalis sumere possunt. *Lay. l. c.*

II. Venialiter peccat ratione scandali, qui alteri dat occasionem ruinæ venialis tantùm. Quod verum est, etsi directè illam intendat, & quidem per actum mortalem: *Sanch: l. 1. cap. 6. num. 11. ex communi* contra *Suar.* Ratio autem est, quia ruina est parva. Et patet à simili, ut si quis per fornicationem intendat furari rem minimam, furtum tantùm erit veniale.

III. Scan-

III. Scandalizans committit præter peccatum scandali, etiam peccatum ejus speciei, ad quod alterum inducit; ideòque confiteri debet speciem peccati mortalis, per quod, & ad quod induxit; cum numero inductorum, vel qui probabiliter induci potuerunt. *Sanch: Azor. Laym. Bon: l. c. Card. de Lugo de Pœnit. d. 16. s. 4. Dian. de Sacr. tom. 2. t. 4. art. 114.* Excipit tamen *Card: de Lugo l. c.* si præter intentionem scandalum dederit. *Tamb. de exped. conf. l. 2. c. 1. §. 9.* ait, quoad inductos sufficere: si dicas, fui multis occasio peccandi meo exemplo, *vid. infrà l. 3. t. 6. c. 1. dub. 2.*

IV. Etsi iis qui scandalizavit alios, teneatur illis rursus dare bonum exemplum, ut inquit *Sa.* si quis tamen nudo exemplo suo alios ad furtum induxit, neque alio peculiari modo, v. g. exhortatione, consilio, mandato est cooperatus, non tenetur ad restitutionem: quia talis inductio est tantum contra charitatem, non justitiam. Idem docet esse *Lessius*, si cum Cajo v. g. potites eâ intentione, ut ipse consumptis pecuniis furetur, *vid. Less. c. 9. d. 2. n. 113.*

V. Non censetur dare scandalum, qui licet publicè peccet, facit id tamen coram iis, qui vel sunt ita viles, vel infames aut improbi, ut nemo moveatur ad peccatum; vel qui sunt ita probi, v. g. si quis fornicetur coram aliis, qui parati sunt idem facere, nec ejus exemplo moventur, vel si coram mansuetis quis contendat, rixetur, vel alium cædat, *Sanch. 1. mor. c. 6 n. 6.*

VI. Non ideo factum aliquod est scandalum, quia alius incipit de tali homine malè suspicari, aut sentire:

sentire: quia hic non peccat, si ob sufficientia indicia suspicetur. Secus tamen est si incipiat male sentire de fide Catholica, Clero, Ordine Religioso, vel minus ad pietatem affici. Unde patet faciliùs dari scandalum ab iis, qui sunt in magna auctoritate, vel pietatis existimatione, quàm ab aliis, *Con. di. 32. num. 33.*

ARTICULUS II.

An & quando scandalum passivum permitti possit, aut ob illud vitandum, aliquid omitti debeat?

Resp. I. Permitti non potest absque necessitate, vel utilitate propria vel aliena. Ratio est, quia tenemur ex Charitate impedire peccata proximi, si id facilè possimus. *Laym. c. 13. ex communi. Unde resolvitur hic Casus.*

Absque causa non licet petere mutuum ab usurario, vel ab infideli juramentum per falsos Deos, à concubinario administrationem Sacramenti, vel ut celebret: cum enim absque peccato id non sit facturus, cooperareris ejus peccato. *Suar. Sanch. Trul. l. 1. c. 6. d. 5. n. 15.*

Resp. II. Ex causa necessitatis, vel utilitatis, potest permitti. Patet in dicto casu, qui simpliciter sine peccato fieri potest; ideoque licet talia petere ex rationabili causa, etsi alter ex sua malitia sit peccaturus. Requiritur autem major necessitas, ut permittatur scandalum Pusillorum, quàm Pharisaicum. Item major, si plures sint scandalizandi, si timeantur peccatum grave, & denique, si certò prævideatur, quàm alias. *Laym. l. c. Bon. d. 4. p. 2.*

Resp.

Resp. III. Debet permitti, si alioqui propria salus periclitaretur, vel aliis, præsertim communitati grave damnum immineret. Unde bona spiritualia necessaria ad salutem nec debet, nec potest quisquam dimittere ob cujusquam scandalum. *Fill. lib. 28. cap. 6.*

Resp. IV. Bona spiritualia, (& secundum *Lorcam* apud *Dian. p. 5. t. 7. R. 24.* etiam temporalia) non necessaria ad salutem, non tenetur quis omittere, vel differre, ob scandalum Pharisaicum, juxta illud, *Matth: 15. Sinite illos, &c.* nisi tamen ex dilatione fructus speraretur. Facilius verò ac sæpius talia bona differenda, vel etiam omittenda sunt ob scandalum pusillorum: v. g. ingressus religionis debet differri ob scandalum parentis, si consensus illius brevi speretur. *Laym. l. c.*

Resp. V. Ad vitandum grave scandalum pusillorum, quædam præcepta impleri non debent, nisi tamen omissio esset magis damnosa omittenti. *Vid. Laym. lib. 2. t. 3. cap. 13.* Ratio hujus est, quia tunc concurrente duplici præcepto, scilicet naturali de cavendo scandalo, & positivo, majus & fortius est naturale. *Ex dictis resolvuntur Casus.*

I. Prælati Ecclesiastici non tenentur (imò nec possunt) ea; quæ ad bona Ecclesiæ conservanda sunt necessaria, v, g. lites, &c. omittere ad vitanda scandala Pharisaica, imò etiam pusillorum; etsi his priùs reddi debeat ratio rectitudinis. *Dian. p. 5. t. 7. R. 24.* ex *divo Thoma, &c.*

II. Si fœmina utatur veste virili, vel contra, tantùm ex levitate, sine prava intentione, periculo scanda-

ſcandali, & libidinis, veniale tantum erit, alias mortale: nullum verò ſi ex neceſſitate. *Dian: p. 5. t. 7. R. 32.* ex *D. Thom. Sylu. &c.*

III. Peccatum, ex quo Confeſſarium in confeſſione (ex infirmitate tamen) graviter ſcandalizandum noſti, debes reticere. *Laym. l. c.* ex *Navar. &c.*

IV. Uxor ſemel vel iterum debet omittere jejunium, ex quo maritus graviter offendetur, & orietur diſcordia. *Ibid.*

V. Si ituro te ad ſacrum die feſto, excitanda ſit gravis rixa, vel cædes, non teneris ire. *Ibid.*

VI. Superior peccata ſubditi ſæpè poteſt diſſimulare, ad vitandas turbas, & majora mala, quæ alioqui teneretur punire.

VII. Mulier, quæ ſcit in ſe, vel in ſui aſpectu aliquem in particulari ſcandalizandum, mortaliter peccat, ſi datâ operâ ei ſe conſpiciendam offerat: adeòque poteſt & debet, non tantum publico, ſed etiam ſacro abſtinere die feſto ſemel aut iterum, ad peccatum illud evitandum. Dixi *aliquem in particulari*, quia ob timorem ſcandali alicujus ex communitate in genere, vel etiam plurium, abſtinere nimis eſſet difficile, & plenum ſcrupulis. Dixi 2. *ſemel aut iterum*, quia ſæpè, nimis eſſet grave, & durum. *Bon. Sanch. Laym. l. c. n.* 10. & *alii Vid. D. p. 5. t. 7. R.* 21. & 22. ubi in contrarium citat aliquot Authores, negantes obligationem prætermittendi rem præceptam, ad evitandum aliorum ſcandalum.

VIII. Mulier quæ ex ornatu, etiam conveniente ſuo ſtatui, probabiliter prævidet aliquem in particulari lapſurum mortaliter, tenetur ad breve tempus e-

pus eum dimittere, aut talis conspectum fugere. Dixi, *ad breve tempus*: quia ad longum, nimis illi grave foret. *Vid. Dian. l. c.*

IX. Si verò idem timeretur in particulari ex ornatu superfluo, vano, & inconvenienti (quem assumere vanitatis & placendi causâ, ut videantur pulchræ, & procos facilius inveniant, seclusis aliis, non nisi veniale est,) teneretur eum omnino dimittere, etiam sub mortali: quia nullum habet jus ad illum ornatum: & ex alterâ parte tenetur vitare peccatum alterius, quando commodè potest, *V. Sylv. V. ornatus.* Alii tamen, ut *Cai* & *Navar. cap. 23.* videntur docere eam tantum teneri sub veniali, (sed minus probabiliter, quando in particulari lapsus prævidetur, & brevi tempore abstinendum est) qui etiam cum *Azor. Less. & Bon.* excusant à mortali eas, quæ ex consuetudine loci media ubera detegunt, fuco, pigmentis, alienis crinibus utuntur: dummodò non aliorum lasciviam, sed tantùm majorem pulchritudinis ornatum intendant, absque alio fine mortali, aut lege peculiari id sub mortali prohibente. Addunt tamen, fore grave & mortale peccatum, hujusmodi morem detegendi pectus, vel tenuiter tantum tegendi, ubi non est, introducere. *Navar. n. 19. Less. 122. Laym. l. c. &c. Vid. B. n. de mat. q. 4. p. 9. n. 17.*

X. Si mulier non in particulari, sed in genere tantùm, aliquos in se scandalizandos putet, modo eorum lasciviam non intendat, nec ei placeat, (licet ei placeat quod laudetur ut formosa) non videtur teneri abstinere ab illo ornatu, etiam super-

fluo,

fluo, sub mortali: v. g. fucando faciem, imò etiam denudando ex communi consuetudine pectus: nisi tamen denudatio, vel ornatus esset valde turpis per se, ac directè ad libidinem provocans. Ratio est, tum quia est scandalum potiùs acceptum, quam datum; & ornatus ille ac pulchritudo remotè tantùm ad peccatum provocat, ut docet *Laym. & Bon.* tum quia nimis grave esset isti sexui, præsertim si maritum quærant, perpetuò sic abstinere; cum illa occasio sit universalis & perpetua: nec formosiores unquam licitè irent foras, cum pulchritudo naturalis plus noceat, quam artificialis. Plura de hac re, *vid. Dian. t. 3. misc. Resp. 30. Baldel. l. 3. d. n. 13.* interim fœminam nudum pectus gerentem non malâ intentione, etsi quidam excusent à mortali, esto tamen, inquit *Sa*: difficile absolverem. Et certum est, quod Confessario incumbat, hujusmodi ornatum dissuadere, & deterrere ab eo. *Sanch: V. ornatus, &c. ll. cc.*

XI. Peccant etiam graviter, qui componunt, describunt, repræsentant, vel pingunt turpia; & ad libidinem provocantia. *Bon: Sanch: & Fill.*

Resp. VI. Potest aliquando permitti proximi ruina, quando is paratus est ad malum, & alter non intendit ut peccet, sed tantùm non auferendo occasionem permittit unum peccatum, ne fiant plura: ita ut permissio sit impeditiva majoris mali. *Unde resolves.*

I. Hero licet non auferre occasionem furandi filiis, aut famulis, cum eos nihilominus ad furandum propensos & paratos novit, ut sic deprehensi punian-

puniantur, & resipiscant; tunc enim rationabiliter permittit furtum unum, ut evitentur plura. *Sanch: Laym. Bon.*

II. Probabile est, non licere talia ultro ponere, aut iis objicere: quia positivè concurreret ad peccatum, & non tam auferret occasionem, quam poneret, *Sa. V. peccatum*, & *Sanch.* qui ex eadem causa docet, non licere marito dare uxori ansam adulterandi; vel adultero, ut tentet uxorem. Interim probabiliter contrarium docet. *Laym: lib. 2. tr. 3. c. 3.* Quod confirmari potest exemplo Judith, quæ vix aliter videtur fecisse, *cap. 9.* Cùm enim sciret permissionem libidinis in Holoferne, fore impeditivam malorum, posuit ei occasionem, nempè ornatum suum, alioqui licitum: & tamen communiter censetur in hoc non peccâsse. *Vid. Bon: d. 2. q. 4. p. 2. Palaum hic.*

ARTICULUS III.

An liceat alterius peccato materialiter cooperari?

Resp. Cooperari tantùm materialiter, subministrando solum materiam & facultatem peccandi, vel exhibendo objectum, licet, si sequentes conditiones adsint. I. Si suum opus, vel cooperatio sit secundum se bona, vel saltem indifferens. II. Si bonâ intentione, & rationabili ex causa fiat, & non, ut juves alterum peccare. III. Si alterius peccatum impedire nequeas aut saltem non tenearis, propter causam rationabilem.

Circa quam notat *Sanch:* & *Laym:* etsi ejus gravitas certâ regulâ definiri nequeat, sed prudentis judicio metienda sit; tanto tamen graviorem requiri.

quiri. 1. quanto gravius eſt peccatum, cujus occaſio datur. 2. quando probabilius eſt, te non cooperante alterum non peccaturum, aut quantò certior eſt affectus peccati. 3 quanto propinquius tua cooperatio peccatum attingit. 4. quanto minùs juris habes ad tale opus. 5. denique quantò magis peccatum cum juſtitiâ pugnat, idque propter damnum tertii. *Laym. l. 2. p. 3. cap. 13. Unde reſolvuntur hos Caſus:*

I. Hoc modo licitè materialiter cooperatur ſponſa contrahens cum ſponſo, quem ſcit Sacramentum accipere in peccato mortali. Sciens verò eum habere votum caſtitatis, peccat contrahendo cum ipſo: quia ad contractum illicitum concurrit. *Laym. l. c.* ex *Sanch. l. 7. de mat. d.* 12. *n.* 11.

II. Licitè quoque poſt matrimonium contractum materialiter cooperatur conjunx ſi conjugi obſtricto voto caſtitatis reddat debitum; imò ad id tenetur ex juſtitia, ſi eum exigentem non poſſit à propoſito avocare. *Ibid.*

III. Similiter Parochus Euchariſtiam licitè poteſt, & debet miniſtrare peccatori & excommunicato, & hæretico occulto, ſi petat publicè: imò confeſſarius præbere debet petenti, etiam privatim, ſi ex ſola confeſſione ejus peccatum novit. *Ibid.*

IV. Excuſantur à peccato famuli, ſi ratione ſui famulatûs præſtent quædam obſequia, quæ ſine gravi ſuo incommodo negare non poſſint; ut *v. g.* veſtiant Dominum, ſternant equum, comitentur ad lupanar, meretrici deferant munera, eidem venienti aperiant oſtium: quia hæc tantùm remotè

ſe ad

se ad peccatum habent, & sine iis peccatum fieret. Unde tamen non sequitur, alteri cuivis licere ea præstare. *Bon: p. 11. num. 26. Azor. tom. 2. l. 12. c. ult. q. 8.* Laym: *l. 2. t. 5. c. 13. Sanch. lib. 1. moral. c. 7. n. 21.*

V. Ad ea opera quæ propinquius se ad peccatum habent, aut juvant, v. g. subjicere humeros, admovere scalas hero per fenestram ascendenti ad concubinam, deferre literas amatorias ad meretricem, comitari ad duellum,&c. non sufficit communis ratio famulatûs, sed exigunt majorem necessitatem & causam, ut licitè fiant; v. g. periculum gravis,aut saltem notabilis damni,si detrectent. *Ib.*

VI. Ob simile periculum excusantur ut plurimum caupones, & propolæ in locis, ubi Catholici vivunt mixti hæreticis, qui ministrant aut vendunt carnes die jejunii comesturis; item vinum ebriosis, dum postulant, etsi sciant eos à peccato non excusari; quia plerumque peccatum æquè fieret, subministrantibus aliis, & ipsi damnum notabile paterentur, dum paulatim nemo ad eos veniret. *Sanch: lib. 1. cap. 7. Bonac. &c.* Quod si tamen hæ rationes non adessent, non excusarentur. Unde non licet ea patrifamilias (uti nec cœnam die jejunii) ministrare suæ familiæ, neque cauponi illi, præter quem non sunt alii, nisi tamen alia gravior causa cogeret. *ibid*

VII. Ea quæ ad peccatum proximè concurrunt, vel inducunt, vel cum justitia pugnant, etsi ex genere suo sint indifferentia, v. g. hero alterum occisuro gladium dare, ostendere illum qui ad necem quæritur, compulsare campanam (sine scanda-

lo tamen) ad concionem hæreticam, meretrice etſi conductam ac paratam, è domo evocare, & herum deducere, furi ſcalam applicare, gerenti i juſtum bellum dare mutuas pecunias, pagum h retico domino vendere, graviſſimam cauſam requ runt, hoc eſt, metum tanti mali, quod ſecundu leges charitatis nemo teneatur ſubire ad evitandu malum alterius, v. g. ſi aliàs occidendus eſſe *Laym. c. 13. num. 4.*

VIII. In civitatibus, in quibus id vitandi ma joris mali causâ permiſſum eſt, licet domum loc re uſurario (excipit tamen jus alienigenam) & me retricibus; maximè ſi alii conductores deſint; ni tamen meretrices graviter nocerent vicinis hone ſtis, vel ob ſitum anſam majorem darent peccati *Sanch. 1. mor. c. 7. Bon. l. c.*

IX. Excuſantur à mortali, imò etiam veniali, ſi cauſa adſit, artifices, qui faciunt, aut vendunt re indifferentes, quibus quis benè poteſt uti licet plu rimi abutantur, v. g. aleas, fucos, gladios. Ratio quia remotè tantùm ordinantur ad peccatum; & ſimpliciter impediri non poſſunt. Quod ſi tamen abuſus eſſet contra juſtitiam, non liceret, v. g. ſi occiſuro dares gladium ob magnum pretium quod offert, item, ſi quis ſciat, hunc innocentem non pervertendum, niſi per has ſuas merces: quia mo dicum lucrum certæ ſaluti alterius eſt poſtponen dum. *Sanch. l. c.*

X. Excuſantur etiam, qui ob juſtam cauſam ven dunt agnum Judæo, vel infideli, uſuro ad ſacrifi cium. Item, qui Judæorum Synagogas, hæretico rum templa, legitimo Magiſtratu permittente, ædi-

ficant,

ficant, vel reſtaurant; præſertim ſi fieret æquè ſine ipſis. *Navar. l. 5. conſ. 1. de Judæis, Laym. l. 3. t. 3. c. 23: n. 4.* Venena autem vendere, niſi iis qui benè uſuri putantur, v. g. ad confectionem colorum, vel medicinam, non licet; *Bid. Sanch. 1. mor. c. 7.* Unde Venditio veneni, quod non ſervit niſi ad hominis occiſionem, ſimpliciter eſt mala.

XI. Chriſtiani captivi ex gravi metu, in triremibus Turcarum vel hæreticorum, licitè remigant contra Catholicos: ſarcinas, machinas, arma ad bellum neceſſaria convehunt, propugnacula ædificant, &c. Ita probabiliter *Leſſ. Sanch. Suar. Laym. l. 2. t. 3. c. 13* contra *Tol.* & *alios*, qui docent, peccare mortaliter. Quod ſi tamen eo loco res eſſet, ut hæc negantes magno periculo claſſem Chriſtianam eriperent, vel victoriam conferrent, tenerentur tantum bonum vitæ ſuæ anteferre. *Suar. Leſſ. Sanch. l. c.*

XII. Incolæ urbis vel provinciæ, quam Tyrannus occupavit; licitè manent inter iniquos poſſeſſores, eosque cogente imperio juvant excubiis, foſſione, contributione; idq; ex legitimi Principis præſumpto conſenſu: ex quo etiam talia obſequia licitè promittunt cum juramento, ad majora mala ſua, & legitimi Principis declinanda. *Laym. l. n. 3.*

XIII. Nautæ & aurigæ Catholici in Hollandia, etiam ſine gravi metu, ſi abſit prava intentio, licitè vehunt annonam ad caſtra hæreticorum, ſi adſint alii, qui illis ceſſantibus, facerent: quia niſi id faciant, excludentur omni lucro, tanquam oſores boni publici, *Bid. Leſſ. l. 2. c. 19. Sanch. l. 1. c. 7. Fill. t. 22. c. 5.*

LIBER TERTIUS.
De Præceptis Decalogi, & Ecclesiæ.
TRACTATUS I.
De primo præcepto Decalogi.

HUjus præcepti, prout est affirmativum, materia propria sunt actus virtutis Religionis. Est autem hæc virtus moralis, qua interior & exterior cultus Deo debitus exhibetur. Actus ejus internus est animi submissio, qua infinitam Dei excellentiam veneramur. Externus est, quo internum testamur, ut oratio, sacrificium, &c. de quibus *Vid. Schol.* 1. 2. & 4. *parte*. Prout verò est negativum, prohibet vitia Religioni opposita, quæ quia opponuntur virtuti inter morales præcipuæ, sunt peccata, post ea quæ contra virtutes Theologicas committuntur, gravissima, & ex genere suo mortalia. Sunt autem duplicia: alia quæ opponuntur per excessum, ut superstitio cum suis speciebus; alia per defectum, ut irreligiositas cum suis.

CAPUT I.
De Superstitione, & speciebus ejus.
DUBIUM I.
Quid sit, & quotuplex.

RESP. I. Superstitio est falsa religio, seu cultus vitiosus veri vel falsi Numinis *Less.* Et convenit cum definitione communi ex *S. Thom.* quâ dicit,

esse vitium, quod Religioni opponitur secundùm excessum. Dicit, *per excessum*: non quòd Deus nimium coli possit, aut majore honore quàm dignus sit; sed intelligitur secundùm circumstantias, eò quòd exhibeat cultum; vel quem non debet vel eo modo quo non debet, vel illi cui non debet.

Resp. II. Superstitio est duplex, alia cultûs indebiti, sive incongrui, quo verus Deus, sed modo indebito colitur, tribuendo ei cultum falsum & perniciosum, vel superfluum, qui nimirum sit contra vel præter Ecclesiæ consuetudinem ac præscriptũ. Alia est ratione rei cultæ, cum scilicet cultus Deo debitus falso Deo, vel creaturæ defertur. Et hæc subdividitur in Idololatriam, Divinationem, & vanam observantiam; ad quam Magia vel revocatur, vel potiùs quartam speciem constituit. *Laym. l. 4. t. 10. c. 1. & S. Thom. q. 92, a. 2. Ex quibus resolves.*

I. Superstitionem cultûs falsi committit, I. Qui Deo nunc offert cultum per cæremonias veteris legis, v.g. circumcisionem, immolationem agni, &c. quia significant Christum adhuc venturum, & nondum venisse. 2. Laicus qui Deum colit tanquam publicus Minister Ecclesiæ, v.g. sacrificando, absolvendo. Quod semper esse mortale docet. *Suar. de rel. l. 2. de superstit. c. 2.* 3. Is qui suâ auctoritate proponit aliqua facienda, tanquam ordinata ab Ecclesia ad Dei cultum. 4. Qui falsas reliquias proponit, vel miraculum factum esse per aliquam imaginem, vel se habuisse has vel illas revelationes fingit, sive ad faciendum lucrum, sive ad devotionem augendam. 5. Qui ut populum moveat, fingit miraculum aliquod, vel historiam reperiri in Scriptu-

ra Sacra, &c. Et hæc superstitio etsi sit ex gene suo mortalis, quia primæ veritati injuriam irroga & religionem fundat in mendaciis, sæpè tamen ex cusatur ignorantiâ, vel simplicitate. *Less. l.2. c.4. Sanch. 2. mor. c. 37. Navar. c. 12. Laym. l. c. Bon d. 3. q. 5. p. 1.*

II. Superstitio cultûs superflui, v. g. 1. Cære monia audiendi Missam ante ortum solis, cum cer to numero, situ, ordine cereorum ; vel Sacerdo tis, qui dicatur Joannes ; vel qui habeat staturam Christi, &c. quia hic cultus est ex seipso inanis, & ad spiritum excitandum inutilis. 2. Jejunare die Dominico, cùm non jejunas aliis diebus. Item in missa contra rubricam plures formare cruces, plu ries dicere Alleluja, dicere Gloria, vel Credo con tra rubricas, aliasve cæremonias demere, vel ad dere (etsi fiant ex devotione ; hæc enim corrigen da est,) quia sunt præter Ecclesiæ consuetudinem. Hæc tamen & similia bonâ intentione facta, venia lia tantum sunt ordinariè, ut docet *Tol. Less. l. c. d. 1. Navar.* & *Laym.* quia est materia levis, & actio ex se non mala ; & multa excusat simplicitas. Quod si ta men ex se mala esset, ut si rem furtivâ offeras, turpia verba in templo canas, ore vel organo notabiliter lascivâ vel ad impuritatē provocantem vocem edas, est superstitio ferè mortalis, ut *Laym. l. c. ex comm.*

DUBIUM II.

De Divinatione.

Quid & quotuplex sit divinatio?

Resp. I. Divinatio est, cum quis opem dæmonis tacitè vel expressè invocat, ut noscat res contingen-

tes,

tes, & liberè futuras, aliterve occultas, & naturaliter incognoscibiles. Quæ si sint tales, quas solus Deus scire potest, involvitur tacita Idololatria, quòd dæmoni tribuatur cultus divinus: si verò sint tales, quas dæmon naturaliter scire potest, (nam ex signis, aliisque modis, occultissima quæque cognoscere potest, etiam plurimas hominum cogitationes & res futuras, ut *vid. Delr. l. 4. c. 2. q. 2. Sanch. 2. mor. c. 38.*) nihilominus illicita est; eò quod commercium habeatur cum Dei jurato hoste: quod importat quandam proditionem, & apostasiam à Deo; ac fortè etiam, ut vult *Suar.* contra *Valen.* Superstitionem, *v. Laym. c. 3. Bon. p. 3. S. Th. 2. 2 q. 95. a. 1.*

Resp. II. Divinatio est duplex: una, in qua est invocatio vel pactum expressum cum dæmone, & generali nomine dicitur Necromantia: ut, cum dæmon occulta docet per pythones, arreptitios, præstigias, per personas mortuorum vel vivorum apparentium aliavè signa in aëre, aquâ, igne, speculis. Alia est, in qua tantum est invocatio vel pactum tacitum, seu interpretativum; ut cùm ex lineamentis corporis, vocibus, gurritu avium, & similibus, quibus se dæmon immiscere solet, quæritur cognitio, ad quam ea sunt improportionata *D. Thom. q. 95.* Cum verò utriusque speciei variæ rursus sint species, eas hîc omitto; quod secundum sententiam communiorem, in genere moris non differant, nec specialem habeant malitiam, ideoque in confessione non sit opus explicare, an v. g. facta sit divinatio ex speculis, aëre, mortuo, &c. Exprimendum tamen necessariò est utrum invocatio sive pactio expressa, an tacita intervenerit: quia

quia sive hæ moraliter inter se specie differant, sive non, notabiliter tamen mutant judicium Confessarii, vid. *Laym. l. c. Sanch. l. c. Less. l. c. d. 5. Delrium l. 4. diss. 4. c. 2. Bon. q. 5. p. 4.*

Resp. III. Divinatio quæ fit per pactum expressum, & qua dæmon expresse invocatur, excusari non potest à mortali: eam verò, quæ fit per pactum tantum implicitum aliquando excusari à mortali quidam asserunt, videlicet tunc, cum vel intercedit simplicitas, & ignorantia non crassa, nec affectata, vel fides certa non adhibetur; sed tantum timor quidam, aut suspicio concipitur eventus futuri, *Laym. l. 4. t. 10. cap. 3. Sanch. Less. Suar. Cajet. Baldel. tom. 2. l. 4. d. 4. num. 22. &c.* eò quod tunc superstitiosa verè non sit, cum intentio non sit talis. *vid. Suar. Less. Sanch. Laym. Cajet. Navar. Sayr. Valent.* & *Tannerum d. 5. de rel. qu. 7. d. 1. num. 21. & dub. 2. num. 25. Ex dictis resolvuntur sequentes Casus.*

I. Expresse censetur invocare, seu convenire, & pactum facere cum dæmone, qui vel verbis dæmonem invocat, vel saltem facto aliquid usurpat, per quod scit aut putat dæmonem cooperari.

II. Is verò tacitè paciscitur, qui vanis & naturaliter improportionatis utitur ad aliquid cognoscendum, vel efficiendum. Neque requiritur ut dæmon aliquando pactus sit, se ad talis vani medii adhibitionem concursurum: eo enim ipso, quo quis vanitatibus iis utitur, dæmon se immiscet; licet præter intentionem utentis sit eum invocare, ut docet *Suar. Less.* & *Sanch. ll. cc.*

III. Non excusatur à peccato, qui utendo tali-

bus

bus rebus, de quibus constat esse naturaliter improportionatas, protestatur se nullum cum dæmone commercium intendere. quia reipsa facit contra suam protestationem. Cùm enim nec Deus nec Angeli boni talibus se misceant, dæmon implicitè iis invocatur, uti præter citatos docet. *Laym.* & *Bon. ll. c.*

IV. Neque is excusatur, qui talia media utilia credit propter experientias: quia has dæmon procurat, ut homines paulatim illaqueet, & ad similia usurpanda inducat. *Vide Sanch. 2. mor. c.38.*

V. Si quis ab astris, somniis, similibusve ita dependeat, ut omnes pænè actiones suas & vitam juxta ea regulare velit, eum mortaliter peccare docet. *Less. Suar. Sanch. cit. l.*

VI. Ex talium observatione semel atque iterum aliquid omittere, ad quod alioqui sub mortali non teneris, veniale tantùm esse censet. *Cajet* & *Armilla V. Somnium*: uti & subinde timere leviter ne ita sit, aut eveniat quod portendunt, ut notat *Suar. sup. loc. cit.*

VII. Communiter & ut plurimum, in similibus, in quibus tacitum tantum est pactum, venialiter tantùm peccari, docent consequenter Doctores supra citati, & mox citandi: quia communiter ferè aliquid istorum intervènit, quæ à mortali excusare dicunt; ut v. g. quod fides integra non adhibeatur, *Sanch. loc. cit. n. 23. Caj. in summa Armilla, &c.* Rectè tamen notat *Delrio*, esse semper rem valde periculosam, juxta illas suas actiones dirigere, etiam non credendo. *Vid. Sanch. loc. cit.*

VIII. Licita est 1. Physiognomia, quæ ex vultu,

dispositione, & habitudine corporis, & membrorum. 2. Chiromantia, si ex lineis, & partibus manuum consideret temperiem corporis, imò etiam animi propensiones & affectus probabiliter conjiciet. 3. Item divinatio, quæ ex somniis conjectat hominis complexionem, & hinc affectiones animi diurnas. 4. Item illa, quâ ex aviùm, piscium, aliorumvè animalium vocè, motu, aliisve actionibus naturales aliqui effectus pronuntiantur, futuri ut plurimum, v. g. serenitas, pluvia, &c. 5. Astrologia naturalis, quæ effectus corporeos & naturales ut ventos, eclypsin, fertilitatem, salubritatem, morbos, & similia prædicit, quæ ad medicinam, vel agriculturam conducunt imò etiam, cum ex puncto nativitatis, sive horoscopo, probabiliter prædicit complexionem corporis, & affectiones animi. Quia hæ divinationes omnes naturales sunt, & mediis proportionatis utuntur. *Less. l. 2. c. 43. d. 1.*

IX. Illicitæ verò sunt omnes prædictæ divinationes, si ex iis aliquid nosci, aut pronuntiari intendatur circa ea, ad quæ proportionata non sunt; ut circa effectus contingentes & liberos; aut quæ à Deo pendent, ut circa statum animæ, dona gratiæ, divitias, honores fortunam, nuptias, statum vitæ, & similia, quorum electio voluntaria est, & à libera hominum voluntate pendet: itemque de rebus occultis, ut furto, thesauro abscondito. *Vid. Less. l. c. Bon. d. 3. q. 5 p. 3. n. 11. Suar. Sanch. l. c. Bonac. num. 11.*

X. Peccant, qui Ægyptios de fortuna consulunt, & quidem, si fiat cum firma fide, vel scandalo, &c. mortaliter: si verò causâ curiositatis vel risûs, ut fit communiter, venialiter, tantum. *Fill. Sanch.* (VI.

XI. Superstitiosa est divinatio, quæ fit per sortes divinatorias, ad furtum vel occultum aliquid cognoscendum, quasi sortibus vis aliqua divina insit; ut si quis v. g. ex taxillorum projectione & dispositione divinet, quis sit obtenturus victoriam, beneficium, &c. Idem ferè est de sortibus consultoriis, quibus inquiritur, quid in hac vel illa re sit agendum. Dixi *ferè*: quia aliquando hæ licitæ sunt, quando causæ necessitas & honestas exigit; aptiorque modus dubium vincendi non apparet, dummodo fiant præmissâ oratione, cum debita reverentia; & indicium non exspectetur nisi à solo Deo: ut v. g. si quis hærens in bivio aliter quoad viam se determinare non possit; vel si divino instinctu aut jussu fiat, ut 1. *Reg.* 10. in electione Saulis contigit. *Fill. Sanch. Bon. l. c.*

XII. Sortes divisoriæ sine superstitione, & plerumque licitè fieri possunt, sive ad honestum ludum, sive ad hæreditatis divisionem, sive ad litis compositionem, dummodo litigantes, qui æquale jus habent, consentiant: quia nihil aliud continent, quam contractum inter eos qui ad aliquam rem jus habent, ut illius sit, cui sors obtigerit. Sic etiam si plures mortem meriti sint, nec expediat omnes puniri, sorte definiri potest, quis ex iis sit occidendus. Dixi *plerumque*: tum quia in electionibus Ecclesiasticis sunt illicitæ, ut *Laym. l.* 3. *t.* 4. & *Bon* tum quia officia sæcularia, non sorte, sed secundum personarum aptitudinem sunt dividenda, etsi inter plures æquè aptos & dignos sorte agi possit: *Vid. Less. cap.* 43.

XIII. Potest excusari à superstitione, qui modo

illicito futura se velle divinare ostendit joci causâ. Ratio, quia non est actus superstitiosus, nec affectatio cognitionis Deo propriæ, sed tantùm vanitas aliqua. *Suar. Sanch. Reginal.* 17. *n.* 170.

DUBIUM III.

Quid, & quotuplex sit Idololatria?

Resp I Ea est, quando tribuitur honor creaturæ sicut Deo *D. Thom. q.* 94. *art.* 1. Id verò fit, ut docet *Less. l.* 2. *c.* 43. non tantùm sacrificio, sed etiam quovis signo honoris, quo quis creaturæ tanquam Deo se submittere intendit, v. g. genuflexione, suffitu, detectione capitis ad statuam Jovis.

Resp. II. Idololatria est duplex: alia materialis, sive simulata, ut cum quis sine interno affectu, ex metu mortis, cultum idolo exhibet. Alia Formalis, ac propria: eaquè perfecta, ut cum quis adorat idolum, quod ex infidelitate putat esse Deum: vel imperfecta, cum quis vel ex odio Dei, vel ex affectu aliquid à dæmone aliavè creatura obtinendi, ipsi quasi Deo cultum defert. *Layman. l.c.* ex *S. Aug.* & *S. Thom. Unde resolves.*

I. Idololatria aliquando conjungitur cum infidelitate vel hæresi, cum scilicet creatura adorata in intellectu habetur pro Deo, aliquando non.

II. Idololatria, etiam materialis & ficta, est grave & mortale peccatum: quia est saltem mendacium perniciosum, & contra religiónem: sæpè etiam contra confessionem fidei externam. *Sanch. l.* 1. *c.* 37. *n.* 21. *Azor.* 1. *p. l.* 9 *c. c.* 11.

III. Idololatria imperfecta, ob malitiam voluntatis, est peccatum gravius, quàm perfecta, *vid. Laym. l.* 4. *t.* 10. *c.* 2. *Sanch. loc. cit.*

DUBIUM IV.

Quid, & quotuplex sit vana observantia, & unde colligatur.

Resp I. Ea est superstitio, quâ medio aliquo improportionato, & à Deo non instituto, procuratur aliquis effectus, v. g. sanitas, scientia, &c. *S. Thom.* 2. 2. q. 96. *a.* 1. *Bonac.* & *alii.* Differt autem à divinatione, quòd hæc tantum ordinetur ad occultorum cognitionem; illa vero ad effectum externum. Convenit cum eadem quòd utraque nitatur pacto dæmonis, eique tribuat perfectionem propriam Dei. Unde quæ de divinatione dicta sunt, proportionaliter huic accommodari debent.

Resp. II. Dividitur 1. sicut divinatio, in eam, quæ ex pacto expresso cum dæmone, & in eam quæ ex implicito pacto procedit; 2. Dividitur communiter in quatuor species. *Prima*, dicitur Ars notoria, quæ inspectione certarum figurarum, vel certo aliquo jejunio, oratione, &c. utitur ad scientiam, repentè ac sine labore acquirendam, ut faciunt Anabaptistæ. *Secunda*, dicitur magia, (quod nomen alioqui generale est) quæ versatur circa corpora variè immutanda, aliosque effectus miros. *Tertia*, est Observatio eventuum, quâ ex consideratione alicujus eventûs conjicitur quid sit futurum: ut v. g. si ex eo, quod casu occurrat vulpes, canis, aut cadaver, certa imminere credat, & inde actiones suas moderetur. *Quarta*, dicitur Observatio sanitatum, cum adhibentur quædam signa, orationes, certus numerus crucium, sacra verba, &c. velut necessaria, & efficacia ad pellendos morbos. Idem est de gestatione reliquiarum cum

vana circumſtantia, v. g. in tali capſa, tot diebus cum tali herba, &c. *Sanch. c. 40. n. 11. Fill. t. 14. c. 6. num 257.*

Reſp. III. Vana obſervantia, ſicut divinatio, eſt peccatum mortale ex genere ſuo. Ratio, tum quia tribuit honorem divinum creaturæ expectando ab ea, quod à ſolo Deo exſpectari debet: tum quia nititur pacto cum dæmone. *Leſſ. Bonac. q. 5. p. 1. & aliis.* Nec poteſt excuſari à mortali ex parvitate materiæ: quia ſimpliciter, & in omni materia uſurpatur cognitio aut virtus Dei propria. Aliunde tamen fieri poſſe, ut non ſit mortale, docent. *Auth. ſuprà citt. dub. 2. reſp.* 1. Ratione ignorantiæ, ſi pactum ſit implicitum tantùm. 2. Si non adhibeatur fides, licet timeatur ita eſſe, vel futurum. *Vide dicta de divinatione dub. 2. reſp. 3. caſu. 7. & Leſſ. dub. 8. num. 53. & 66.*

Reſp. IV. Vana obſervantia cognoſci poteſt. 1. Ex inſufficientia cauſæ adhibitæ ad effectum, ſi nimirum nec habeat naturalem virtutem, nec de ſupernaturali legitimè conſtet. 2. Ex adjunctione falſæ vel vanæ circumſtantiæ, ut v. g. ſi flagellatio fieri debeat certâ horâ, numero, manu, flagro ſerico; ſi nomina adhibeantur ignota, vel characteres peregrini, verba falſa, vel apocrypha, v. g. Chriſtum habuiſſe febres, vel ſpaſmum, &c. Item ſi ponatur vis in modo ſcribendi, v. g. Evangelium S. Joannis à virgine, oriente ſole, &c. 3 Si effectus ſtatim evaneſcat, &c. *Delrio l. 2. quæſt. 5. Sanch. c. 40. n. 43. Ex dictis reſolves.*

I. Superſtitioſum eſt. 1. Sumere aliquam potionem vel bolum, vel quidvis aliud uſurpare, ad ſcienti-

ſcientiam aliquam ſubitò acquirendam. 2. Geſtare amuleta, ligaturas, & involucra falſis characteribus conſignata, contra vulnera, vel ſubitam mortem, ne poſſint lædi, vel ne ſanguis effluat, vel ad conciliandam inviſibilitatem, impenetrabilitatem, amorem, fortunam, nocumenta & maleficia. 3. Ex caſu fortuito conjicere de eventu, v. g. ſibi aliquid boni vel mali eventurum; ut ſi manè egrediens pedem offendat, ideòquè domum regrediatur, timens aliquid infauſti. 4. Dies aliquos habere tanquam fauſtos, alios verò infauſtos, ideòquè negotium omittere, v. g. die Veneris nolle ungues præſcindere. 5. Fœminarum carminatricum benedictiones & preces ad morbum depellendum adhibere. 6. Projicere ſtatuam alicujus Sancti in flumen, ut pluat. 7. Si putentur Miſſæ non prodeſſe defunctis, niſi legantur ſeptem, cum ſeptem certi coloris candelis, & ſeptem eleëmoſynis. 8. Si unguento armario, quo gladius injungitur, abſens curetur. 9. Si certo feſto, v. g. ſancti Joannis certa orentur, vel feſto S. Matthiæ hederæ folia aquis imponantur, ut cognoſcatur cui debeant nubere. 10. Si quibuſdam precibus, imaginibus, aut characteribus, aut crucibus tribuatur certa & infallibilis vis, v. g. evadendi ab hoſte, expellendi morbos, non moriendi ſine prævia confeſſione, non incidendi in infortunium, &c. Aliud tamen eſt, ea per orationes petere ac ſperare. *Del. l. 3. p. 2. q. 4. ſ. 7. Suar. c. 15. Leſſ. c. 4. d. 3. Sanch. n. 34. & 37. Fill. n. 150.*

II. Superſtitioſum non eſt. 1. Obſervare lunam, aut tempora aptiora colligendis herbis, (v. g. die S. Joannis Baptiſtæ) purgandis corporibus, cædendis

dis arboribus, &c. 2. Verba Sacræ Scripturæ, v reliquias gestare ad Dei tantum honorem, & si dictis vanitatibus. 3. Circa templum alicujus cer Sancti ter jumentum circumducere, die alicuj certi Sancti equis venam secare &c. si scilicet hæ fiant, ut major devotio excitetur, & effectus San ctorum meritis adscribatur. Aliud tamen esse, putarentur tales circumstantiæ infallibiles, aut pl nè necessariæ, aut per se efficaces *Vid. Navar. in man. cap.* 11. Addit *Laym.* ex *Cajet.* si homine rudes, bonâ fide & ex devotione aliquem ritum ab Ecclesia non receptum observent, aliquando in sua simplicitate relinquendos, cum difficulter ab ducantur ab eo, quod bonâ fide à suis majoribus acceperunt. 4. Nec damnandæ quædam devotio nes, quas vocant Novendiales, (v. g. novem ve ad exemplum S. Gregorii, triginta, vel alium cer tum numerum Sacrorum celebrare, cum certo nu mero, & magnitudine candelarum, & similia) si fi ant in memoriam alicujus mysterii, v. g. novem mensium, quibus Christus fuit in utero, vel quin que vulnerum, &c. Esset tamen superstitiosum, credere, eas preces non prodesse in majore vel mi nore numero. 5. Multi excusant etiam eos, qui sanant morsus à rabido cane, quòd putent illos ad hoc habere gratiam gratis datam, & sic tenet. *Na var. in man. c.* 11. *Vid. Sanch. Laym. Bon. ll. cc.*

III. Non est illicitum uti virtute rei naturalis, quæ per superstitionem cognita est, modo ejus ob servatio aut operatio non pendeat ab ope dæmo nis. Ratio est, quia licet illa cognitio malè parta sit, peccatum tamen transiit; neque virtus naturalis ex

eo quid-

eò quidquam mali contraxit. *Vid. Sanch. 2. moral.* *l.* 38. *Bon. q. 5. p. 4. Laym. l. 4. t. 10. c. 4.*

DUBIUM V.

Quid sit Maleficium, & quomodo possit tolli.

Resp. I. Maleficium est vis nocendi aliis ex pacto & cooperatione dæmonis. Differt à Magia, quod hæc intendat facere mira; illud autem dirigatur ad nocendum. *Tol. l. 4. c. 10. Fill. t. 24. c. 8. q. 1.*

Resp. I. Maleficium aliud dicitur Amatorium seu philtrum, cujus usus est ad carnalem amorem vel odium excitandum, dæmone hominis phantasiam commovente, nihil tamen agente in voluntatem. Unde patet, si maleficio sic infecti labantur, eos verè peccare, quia libertas non aufertur. Aliud dicitur Veneficium, quo alicui personæ, vel ejus bonis damnum infertur. *Fill. c. n. 183. Azor. tom. 1. l. 4. c. 26.*

Resp. III. Contra maleficia uti licet, 1. Remediis petitis ex medicina. 2. Exorcismis, & Sacramentis Ecclesiæ, peregrinationibus, invocationibus Sanctorum, &c. 3 Destructione signorum per quæ dæmon nocet, absque alio tamen maleficio. *Navar.* & *communiter alii.* 4. Si maleficus licito modo potest maleficium tollere, licet eum ad id accersere, rogare, imò etiam pecunia inducere, vel verberibus, aut tormentis cogere, (non tamen interficere si nolit) *Lugo Dian. p. 8. t. 7. R. 53.* idque etiamsi constet eum id facturum per novum maleficium: sicuti ex causa licet ab usurario petere mutuum ad usuram. Ratio, quia cum habeam jus petendi quod ab illo rectè præstari potest, & est indifferens, imputabitur illius malitiæ, si id malè faciat. *Vid. Sanch.*

lib. 7.

lib. 7. de matr. d. 95. n. 11. Fill. n. 192. Less. l. *c. 44. d. 6.* contra *Delrio.* 5. Licet etiam contrariu signum positivum apponere, ex se tamen hon stum, v. g. si dæmon esset pactus cum malefico, tam diu nociturum, quamdiu maleficiatus se cru non signaret, aut lavaret corpus (nam plerumq fit cum tali aliqua conditione, v. g. ut tamdiu dure quamdiu manet aliqua ligatura, aut res aliqua cert loco defossa) licebit illi se signare, lavare, &c. *Sua Less. lib. 2. c. 44. n. 45.* Ratio est, quia non est in tentio positivè recuperandi sanitatem eo medio sed tantum tollendi signum, & dissolvendi pactum cum dæmone. Unde ulterius patet; licere reper cutere sagam quæ te tetigit; eâ enim repercussi solet noxa cessare, ut habet *Less. loc. cit.* & *Sanch l. 7. de Matr. d. 95. & 96.* 6. Si maleficus non po test tollere maleficium, nisi per novum, non licet eum ad id inducere; quia id esset inducere ad pec catum, & actui intrinsecè malo cooperari *Suar. Sanch. Less. &c. ll. cc.* 7. Si dubitetur an possit sine maleficio novo tollere, non licet ab eo petere, ut habet *Laym. l. 4. tr. 10. cap. 4. num 9.* ex *Sanch.* & *Suar.* quia est periculum peccandi. Facilius autem præsumi potest eum qui signa posuit, posse ea sine novo maleficio destruere, quam eum qui non po suit. Unde si hîc suam operam offerat prius erit examinandus de modo solvendi. *Vid. Laym. hic Bon. d. 3. q. 1. p. 5.*

Quæres. Quomodo Confessario agendum cum Divinatoribus Magis, &c.

Resp. I. Examinandi sunt, præterquam de variis superstitionibus. 1. Quo fine tali superstitioni se

addixerint, v. g. an ratione vehementis passionis, tristitiæ, vindictæ, avaritiæ, aut sanctitatis nomen conciliandi, quæ esset sacrilega hypocrisis. 2. De apostasiâ, idololatria, & hæresi: abnegant enim Christum & Deum; renuntiant Sacramentis, habent dæmonem pro Deo, vel Sancto, nec damnatum putant, aut miserum, & consequenter illius asseclas non esse damnandos. 3. De blasphemiis in Deum & Sanctos; de sacrilegiis: abutuntur enim rebus sacris, ut aquâ benedictâ, Eucharistia, &c. 4. De luxuriâ, commixtione cum dæmone. 5. De damnis proximo illatis. *Suar. Sanch. Fill. Bon. loc. cit.*

Resp. II. Monendi sunt, eos teneri. 1. Pactum expressum, si quod habent cum dæmone, aut commercium, abjurare & dissolvere. 2. Libros suos, schedas, ligaturas, aliaque instrumenta artis comburere. 3. Comburere chirographum si habent: si verò solus dæmon id habeat, non necessario cogendus est ut reddat, quia pactum sufficienter dissolvitur per poenitentiam. 4. Damna illata resarcire: ad quod proinde etiam tenetur Fiscus (ubi veneficorum bona confiscantur) uti & hæredes, si ad eos bona deveniant. *Laym. l. c. Suar. to. 1. de rel. l. 2 6. 17. Sanch: l. c. c. 40. Fill. &c.*

Resp. III. A Parochis moneri, & à Confessariis examinari circa hoc præceptum potissimum debent. 1 Opiliones, qui variis dediti esse solent observationibus, ut gregem suum à lupis, vel scabie, vel aliis incommodis tueantur. 2. Fabri ferrarii, qui circa equos sanandos utuntur verbis, vel ex Psalmis, vel ex oratione Dominica desumptis. 3. Rustici, qui ad sananda pecora, inanibus & super-

persti-

perſtitioſis obſervationibus utuntur, vel recurrunt ad peritos talium artium. 4. Vetulæ, quæ circa mulieres laborantes in partu, vel ex matrice, vanas & ſuperſtitioſas adhibent orationes. 5. Milites qui deferunt ſecum ſacra nomina, vel orationes ad certitudinem, quòd in bello vel duello non ſint vulnerandi, nunquam aquâ, igni, vel ſubitâ morte perituri.

CAPUT II.

De Irreligioſitate, ejuſque ſpeciebus.

Irreligio, quæ religioni opponitur per defectum, vel tendit directè ad irreverentiam Dei, & eſt Tentatio Dei, aut Perjurium; vel tantum tendit ad irreverentiam rerum ſacrarum, & eſt Sacrilegium aut Simonia. De Perjurio, in ſecundo præcepto; de reliquis hîc.

DUBIUM I.

Quid ſit Tentatio Dei.

Reſp. Tentatio Dei, eſt dictum vel factum, quo quis explorat num Deus ſit potens, ſapiens, miſericors, aut aliquam aliam perfectionem habeat. *S. Thom: 2. 2. q. 92. a. 1. Sanch. &c.* Ea eſt duplex, ſcilicet vel Formalis: quando quis expreſſè dubitans de aliqua Dei perfectione, eam experiri cupit; ut ſi quis petat miraculum, quo patefiat fidem Catholicam eſſe veram; vel det ſe præcipitem ex turri, ut experiatur an Deus ſit miſericors, eum eripiendo à læſione: vel eſt implicita & interpretativa, quando quis, etſi expreſſè non intendat Deum tentare, id tamen petit vel agit, quod ſuapte natura eo referri videtur; ut ſi quis ſe committat

mittat

mittat periculo, à quò vel nullo modo, vel vix possit eripi, nisi miraculosè; vel si media naturalia omittat, sperans à solo Deo effectum, v. g. in morbo periculoso respuens medicinam, petensque ac sperans à Deo temerè sanitatem. *Navar. c.* 11. *Less. n.* 4. Item si sine necessitate & causa, rudis absque præparatione velit concionari, sperans à Deo sibi suggerendos conceptus. *Suar. Sanch: Less: Laym. l.* 4. *t.* 10. *c.* 5. *Unde resolves.*

I. Tentatio Dei Formalis est peccatum ex genere suo mortale, in quacumque etiam materia. Ratio, quia includit dubitationem de perfectionibus Dei, quæ in gravem Dei contemptum redundat; vel magnam irreverentiam, curiosius agendo cum Deo quasi cum ludione. *Less. l.* 2. *c.* 45. *d.* 1. *Sanch. l.* 2. *c.* 34. *Suar: & cæteri commun.*

II. Interpretativa tentatio, cui dubitatio illa deest, plerumque est tantum peccatum veniale, ob imperfectionem actûs, ignorantiam, inconsiderationem, vel parvitatem periculi. Imò sæpe nullum est peccatum, quando scilicet justa causa subest, v. g. Dei instinctus, necessitas, vel pia utilitas. *Suar. Tol: Caj: S. Thom:* 2. 2. *c.* 9.

III. Si quis in puteum se conjiciat, ad declarandam Dei erga se providentiam, aut supra prunas ambulet, ad innocentiam ostendendam, est interpretativa tentatio Dei. Uti etiam sunt eæ probationes, quæ fiunt per ferrum candens, aquam ferventem vel frigidam, &c. de quibus *vid. Binsfeld. & Delrio l.* 4. *disq:* Licet enim Deus aliquando tales purgationes miraculosè probarit, id contigit, vel quia Deo inspirante factæ sunt, vel quia innocentes ad eas compulsi, sunt liberati. *Bon. d.* 3. *q.* 9. *p.* 1. (*Du-*

DUBIUM II.

Quid, & quotuplex sit Sacrilegium.

Resp. Sacrilegium est violatio rei sacræ, hoc est, dicare cultui divino: & peccatum mortale ex genere suo, si opus specialiter repugnet cum rei sanctitate; non verò, si generaliter tantum repugnet; quomodo omnia peccata mortalia generaliter repugnant sanctitati, v. g. templi, ita ut ibi cum veniali peccato committantur. Est autem Sacrilegium triplex, Personale, quo persona; Locale, quo locus; & Reale, quo res aliæ violantur. S. *Thom:2.2.q.99.a.3.* & *cæteri Theologi. Unde resolves.*

I. Personale sacrilegium est percussio Clerici, pertractio ejusdem ad judicium sæculare; item luxuriosa violatio personæ Deo per votum castitatis sacratæ; de qua *vid. infra. t.4.c.2.d.6. præc. dub.2*

II. Locale sacrilegium est omnis actus, quo Ecclesia polluitur, ut est v. g. occisio hominis, effusio humani sanguinis, vel seminis; illicita & notoria sepultura excommunicati, vel non baptizati: item si actus quidam profani fiant in Ecclesia, & repugnantes ejus immunitati, ut si negotiationes, illiciti concubitus, & spurcities, seditiones, consilia sæcularia, stabulationes equorum, incendia, effractiones. spoliationes Item, si materia rei sacræ, vel Ecclesiæ, directè ad profanos usus convertatur: si reus Ecclesiâ velut asylo extrahatur, (nisi tamen sit latro publicus, vel nocturnus populator agrorum, vel enorme maleficium fiduciâ asyli istic commiserit,) denique si furto auferantur res Ecclesiæ, aut ibi depositæ. *Laym. c. 7. Bon. q. 6.* Si verò res ablata fuerit per accidens tantum in Ecclesia, v.g. crumena

mena viri divitis, probabiliter non committi sacrilegium, docet *Dian. p. 1. t. 7. R. 27.* ex *Fagund.* & *ex aliis* contra *Suar. Laym. &c.*

III. Reale sacrilegium est indigna tractatio & administratio Sacramentorum; ut si ministrentur, vel suscipiantur cum peccato mortali. Iem profanatio vasorum & instrumentorum sacrorum, v.g. si quis calice utatur in convivio; ornamenta altarium vel Sacerdotum ad usus profanos applicet: intellige de iis, quæ consecrati, vel saltem benedici solent: nam ad nuptias, vel communem usum adhibere tapetes, candelabra, pelvim, imò & manutergium, & cætera quæ mediatè serviunt ministro sacro, non esset peccatum docet *Tambur. expedit sacrif. l 1. c. 2.* nisi fiat ex aliquo contemptu saltem implicito, ut si semper & indifferenter sic utaris supradictis. Atque idem affirmat de candelis, ramis, aqua, incenso, & similibus benedictis; quod in modicis istis benedictionibus non agatur cum tanto rigore ab Ecclesia, ut patet in pane, ligno, carbonibus, &c. benedictis, *vid. l.c.* §.3. Item violatio, vel indigna tractatio sacrarum Imaginum & Reliquiarum. Item abusus Scripturæ sacræ, v.g. ad stabiliendas hæreses, vel res turpes. Item raptura bonorum Ecclesiæ, suppressio piorum legatorum, vel jurium Ecclesiæ fraudatio, &c. *vid. Fill. tr. c.9. Regin. lib. 19. n. 57. Suar.*

IV. Peccatur etiam Sacrilegio, peccato omissionis, v. g. si, quæ ad sacrificium spectant, ut corporalia & similia, sint valdè immunda. *Bon. de Euch.*

V. In confessione exprimenda & species & materia sacrilegii. Ratio prioris, quia sæpè diversam

malitiam habet; v. g. percussio Sacerdotis, & fornicatio cum eodem. Ratio posterioris, quia etiam materia aliquando auget & addit malitiam, v. g. si sit contra Eucharistiam, addit secundum *Gordonum* communi violationi rei sacræ aliud peccatum contra latriam. Attingere autem nudâ manu calices, patenas, aras, agnos, cereos, &c. chrismate delibutâ, non licet fæminis & laicis. Citra contemptum tamen non est mortale, si vacua sint; & si causa subsit, nec veniale, *Suar. Tamb. l. c.* §. 1. sine causa autem, veniale esse docet *Suar. Kon. &c. communiter* licet *Tamb. l. c.* ex *Sa. &c.* contrarium censeat probabile: uti & si corporalia vel purificatoria laventur ab iisdem. *Vid.* §. 2. Cætera autem, quæ Eucharistiam immediatè non contingunt, nec chrismate unguntur, ut mappas, vestes Sacerdotales, immediatè contingere omnibus licet. *Suar. Laym. Tamb. l. c.* ubi ex *Palao. &c.* idem concedit de reliquiis: sicut etiam, ut easdem thecis inclusas penes se habeant, vel laici in publicis processionibus gestent. Idem docet cum *Lay.* de pixide sive ciborio, & lunulâ benedictis, quando sacram Eucharistiam nondum continuerunt. Item de corporalibus, pallis & purificatoriis, quando post sacrum usum lota sunt, ex *Lay.* & *Bon.* imò etiam ante lotionem. *Laym. Tamb. l. c.*

DUBIUM III.
De Simonia.

ARTICULUS I.
Quid sit & quotuplex?

Resp. Simonia, est studiosa voluntas emendi, aut vendendi pretio temporali aliquid spirituale, vel

spiritu-

spirituali annexum. *D. Thom.* 2. 2. q. 100. a. 1. *Laym.* l. tr. 10. c. 8. &c. Dicitur 1. *Voluntas emendi:* &c. quibus verbis intelligitur quivis contractus onerosus, sive venditionis, sive locationis, sive permutationis, aut renuntiationis: quia simonia non consistit sine pactione aliqua tacita, vel expressa, & obligatione ex pacto. Quod addo, quia obligatio naturalis quæcunq;, ut gratitudinis, sive antidotalis, non sufficit; v. g. quando quis sperat vel intendit tantum, non tamen obligat. *Sa. V. Simonia.* Ratio, quia non facit contractum. *Vid. Bonac. de Sim. d.* 1. *quæst.* 6. *p.* 1. *Less. lib.* 2. *cap.* 35. *di.* 20. Dicitur 2. *Pretio temporali*, sive illud sit muneris, sive linguæ, ut est laus, vituperium, patrocinium, sive obsequii, & famulatûs. Dicitur 3. *spirituale*, quo nomine intelligitur res supernaturalis ad salutem ordinata, sive sit formaliter talis, ut gratia, & dona Spiritus Sancti; sive causaliter, ut sunt Sacramenta, concio, preces, & Sacramentalia; sive sit effectus & usus potestatis supernaturalis, ut est consecratio absolutio, dispensatio, benedictio, excommunicatio, electio: præsentatio, confirmatio, collatio beneficii, aliique actûs jurisdictionis Ecclesiasticæ Dicitur 4. *spirituali annexum*, ad comprehendendum ea, quæ non sunt per se spiritualia, sed ad ea ordinantur, iisque sunt annexa; sive antecedenter, ut jus patronatûs respectu beneficii; vasa & vestes sacræ respectu Sacramentorum: sive concomitanter, ut labor in administratione Sacramentorum, juxta sensum infra dicendum: sive consequenter, ut reditus beneficiorum, qui dantur propter officium spirituale, Unde patet, malitiam simoniæ consi-

consistere in irreverentia quæ committitur, du res spirituales instar temporalium pretio æstimatur, & contractibus subjiciuntur, atque esse peccatum mortale ex genere suo, nec veniale fieri posse ex materiæ levitate: quia nullum donum gratiæ licet parvum, potest vendi sine gravi irreverentia tum ipsiusmet doni, tum etiam Dei. Potest tamen esse veniale ob actus imperfectionem, & ignorantiam, *Suar. to. 3. de rel. l. 4. c. 36. Azor. Fill. Lay. l. c. Less. l. 2. c. 35. d. 2.*

Resp. II. Simonia est triplex: *Prima* dicitur Mentalis, cum exterius vel nihil datur temporale (& dicitur Purè mentalis;) vel cum aliquid datur, & dicitur Mixtè mentalis, cum intentione obligandi ad reddendum spirituale, sine ullo pacto externo. *Secunda* dicitur Conventionalis, quæ ad ipsum pactum exterius procedit sine reali executione; diciturque Pura, si sistat in mutua conventione: Mixta autem, si de reali & conventionali aliquid participet, ut v. g. si ex altera tantum parte realiter compleatur. Atque huc reducitur Simonia Confidentiæ, cum quis alteri dat beneficium, ut illud sibi vel alteri resignet, vel cum onere dandi certam partem fructuum. *Tertia*, dicitur Realis, quæ scilicet utrinque realiter completur. *Vid. Less. l. c. d. 6.*

2. Simonia dividitur in eam, *quæ est juris divini*, estque prohibita propter malitiam suam v. g. hostiam consecratam vendere; & eam, *quæ est juris humani*, estque mala tantum propter prohibitionem. Et sic ab Ecclesia prohibetur. 1. Venditio beneficiorum, secundum id quod in ipsis temporale est, scilicet quoad jus præcisum percipiendi fructus.

2. Ven-

2. Venditio officiorum extrinſecè tantùm ordinatorum ad res ſacras, v. g. Sacriſtæ, Oeconomi, Advocati Eccleſiæ. Theſaurarii. 3. Oblatio pecuniæ alicui facta, ut ſuadeat alteri, ut det beneficium. 4. Pactio de reſignando beneficio, vel ſolvenda penſione, ſi alter beneficium tibi impetret. Permutatio, & reſignatio beneficiorum: item reſervatio penſionis ex beneficio reſignato; & in caſu permutationis beneficiorum, æquatio fructuū, &c. ſi abſque ſuperioris auctoritate fiant: quæ ſi accedat, licita erunt. 6. Acceptio muneris, etiam ſponte oblati, pro examine ad Parochiam, ex *Trident.* ſ. 24. c. 18. pro collatione Ordinum, pro tonſura, literis dimiſſoriis, ex *Trident.* ſ. 21. c 10. Excipitur tamen decima pars aurei pro Notario, ſi ſalarium non habet, & conſuetudo permittat. 7. Exactio pecuniæ pro admiſſione ad religionem, non pro ſtatu tantum, is enim ſpiritualis eſt, ideòque jure divino invendibilis, ſed etiam pro onere ſuſtentationis; niſi monaſterii tenuitas, vel conſuetudo contraria excuſent. *Vid. Laym. c. ult.* *Bon. d.* 1. *q.* 1. & 2. *Leſſ. Azor.* 3. *p. li.* 12. *cap.* 14. *Ex dictis reſolves.*

I. Simonia eſt, concionari, catechizare, Miſſas facere pro pretio, niſi excuſetur ratione laboris, non intrinſeci (is enim ſacer eſt, & inæſtimabilis, ſcilicet vel ipſa actio ſacra, vel in ea intrinſecè incluſus) ſed extrinſeci, non annexi rei ſpirituali, ut pro labore itineris, vel censûs in Miſſa, vel ratione alterius incommodi, pretio æſtimabilis. Ratio, quia illæ actiones, ex natura ſuâ ordinantur ad aliquid ſupernaturale, & ad ſalutem, non autem ad aliquid temporale: ſicut doctio quæcumque, etiam Theologiæ,

logiæ, quæ pretio æstimabilis est. *Bon. l. c.* ex *Su*... *Fill.&c. Vid. infra l. 6. t. 3. c. 4. d. 1. Laym. l. 1. §*

II. Item Simonia est, dare vel accipere preti... pro absolutione à peccatis, censuris pro dispen... tione in voto, juramento, impedimento matrim... nii, irregularitate, &c. Potest tamen in his aliqu... exigi per modum mulctæ, ad causam piam appl... candæ. *Laym. l. c. n. 10.*

II. Non est simonia, dare aliquid ad redim... dam vexam à negante Sacramenta in necessit... *Suar. Less. Laym.* vel ab iniquè impediente elect... nem, vel possessionem beneficii, ad quod jus in... habes. Quod addo, quia si nondum habes jus... re, etsi possis redimere vexam ab eo, *qui* tantu... potest obesse, non tamen ab eo, qui & prodesse, ... obesse potest. Ratio est, quia non datur tanqua... pretium æquivalens rei spirituali, sed ut alter... officium ritè præstandum inducatur. Nec similite... simonia est, dare stipendium ad sustentatione... Clerici etiam divitis, pro Missis, concionibus; au... de eo etiam pacisci. Ratio, quia non datur tanqua... pretium spiritualis officii, sed personæ in alteriu... gratiam occupatæ: nec pro operatione spiritual... ut spiritualis est, sed ut in alterius gratiam suscept... proindeque non est eleëmosyna, sed debitũ justitiæ. *Suar. Lay l. 4. tr. 10. cap. ult. &c.* contra *Rich. Sylu. &c.*

IV. Non est Simonia, reddere vel redimere pen... sionem merè temporalem; quia non fundatur in... titulo spirituali, nec refertur ad functionem spiri... tualem. Dixi, *temporalem*: quia spiritualis, quæ... datur v. g. concionatori, vel coadjutori Episcopi... propter officium Ecclesiasticum, in eoque funda-

tur,

r, nec differt à beneficio, nisi quod non sit perpetua, vendi nequit : mixta verò ut, v. g. quæ datur Parocho seni, vel Clerico pauperi ad sustentationem, non quidem vendi potest, redimi tamen potest, modo obligatio recitandi Officium B. V. imposita non extinguatur. Quod intellige, si in loco ubi fit venditio, Bulla sit recepta. Ratio, quia qui pensionem redimit, non emit jus spirituale, sed extinguit onus temporale solvendi certam summam pecuniæ. *Less. c. 35. d. 21. Suar. c. 26. num. 5. Laym. l. c. n. 46.*

V. Non est simonia juris divini, (etsi quandoque juris humani esse possit) spirituale cum spirituali permutare, v. g. beneficium pro beneficio, reliquias cum reliquiis, &c. vel dare temporale pro temporali ; ut si calicem, vel agnos Dei præcisè ratione materiæ vendas : vel dare temporale pro spirituali, per modum doni gratuiti, etiam cum spe vel intentione excitandi ad remunerationem doni spiritualis, vel contra. Ratio, quia gratitudo non respicit pretium, sed beneficium ; nec solvit debitum justitiæ, sed antidotale ; quo non excluditur quin gratis detur. Rectè tamen monet *Suarez*, hujusmodi dona, ob præsumptionem valdè cavenda. Item, donare, promittere, vel legare temporale quippiam, sub conditione operis spiritualis præstandi, modo non fiat per modum retributionis, seu commutationis, ut v. g. si parens filio promittat munus, si Sacramenta frequentet. Ratio, quia hic non intervenit contractus onerosus, sed sistitur vel in liberali donatione, vel donatione sub tali conditione & modo. *Suar. l. 3. c. 45. Laym. l. c. n. 8.*

ARTICULUS II.

Quæ sit pœna Simoniæ?

Resp. I. Sola simonia Confidentiæ, & Real in Ordine, beneficio Ecclesiastico, & religionis in gressu, pœnas juris ipso facto inducit: licet ob in gressum religionis raro incurratur, ut dictum, ob tenuitatem monasterii, vel contrariam consu tudinem receptam. *Suar. c. 56.* & *57.* *Less. d.* *Laym. l. c. §. 7.*

Resp. II. Ob simoniacam collationem & susce ptionem Ordinum, etiam primæ tonsuræ, incurri tur excommunicatio, & suspensio Papalis. *Less.* *d. 24. Laym. l. c.*

Resp. III. Ob simoniam Realem in benefic Ecclesiastico incurritur. 1. Excommunicatio Pa palis. 2. Irrita est electio, præsentatio, confirma tio & institutio. Unde talis non facit fructus suos idq; etiam, licet à tertia persona taliter provisus ignoraverit: nisi tamen contradixerit, vel nisi à ter tio data fuerit pecunia per fraudem, ut redderetur inhabilis; vel nisi bona fide possederit beneficium per triennium. *Less. l. 2. c. 35. d. 31. Laym. l. 4. t. 10. cap. ult. Bon. d. 1. q. 7. p. 2. n. 20.* ex *Gomez, Garzia, &c.* 3. Efficitur inhabilis ad idem bene ficium, etiam per dispensationem Episcopi obtinen dum: aliis tamen beneficiis jure ipso non privatur, nec ad alia obtinenda fit inhabilis ante sententiam Judicis. *Suar. c. 57. n. 47.*

Resp. IV. Simonia Confidentiæ completa dato & accepto beneficio, licet accipiens promissionem vicissim non impleverit, inducit, 1. Excommunica-tionem

ionem Papalem utrique parti contrahenti. 2. Annullat resignationem & collationem beneficii, in quo est commissa, & inhabilitat ad idem postea obtinendum 3. Privat omnibus beneficiis & pensionibus ante obtentis; non tamen ante sententiam latam. 4. Beneficia sic collata soli Pontifici reservantur. *Less. cap. 35. d. 26. Suar. cap. 43. Laym. n. 76.*

ARTICULUS III.

An & cui restituendum, quod simoniacè acceptum?

Resp. I. Nihil spirituale simoniacè acceptum, præter beneficium, (sub quo continetur pensio, secundum. *Bon.* negante *Lessio*) est restituendum. Ratio, quia cætera vel restitui non possunt, ut Sacramenta; vel non sunt restituenda ante sententiam, cum Canones aliud non statuerint, ex *Less. in* 68. *Suar. Fill. &c.* contra *Azor.* & *Laym. Bon. dis. I. q. 7. p. 3. diff. 2.* Dixi, *præter beneficium*: quia hoc retineri non potest etiam ante Judicis sententiam; ut patet tum ex *Cap. Si quis neque* 1. *q.* 1. tum ex 2. *extrav. Cum detestabile, de Simonia. Vid. Bon. l. c.* Ubi addit, etiam fructus perceptos esse restituendos: tum quia nullo justo titulo possunt retineri, cum adeptio beneficii simoniaca sit ipso facto irrita; tum quia sic expresse habetur in *extrav. Cum detestabile, de Simonia Vid. D. Thom. 2. 2. q. 100. a. 6. Nav. l. 5. Cons. 62. Less. l. 2. c. 35. dub. 31.*

Resp. II. Pretium acceptum pro beneficio, collatione Ordinum, Sacramentorum, & Sacramentalium, si notabiliter excedat id, quod pro sustentatione exigi poterat; item pro admissione ad Religionem, jure positivo restituendum est. Hoc tamen

men posterius non nisi post latam sententiam, admissus in monasterium, maneat: quia plerumque ratione alimentorum retineri potest, modo in communem usum convertatur. *Vid. Bon. l. c. Less. l. 2. c. 35. d. 30.*

Resp. III. Acceptum pro beneficio aliavè re spirituali, non secutâ collatione, jure naturæ restituendum est ei, à quo est acceptum: quia deest titulus retinendi, cum non præstetur id, pro quo est datum. Si verò res tradita sit, simonia utrimque completâ, probabilius est restituendum esse Ecclesiæ, & non danti; quia Ecclesia utrumque punire intendit. *Vid. Less. Laym. hic. l. c. §. 9.*

TRACTATUS II.

De secundo Præcepto Decalogi.

PRohibet hoc præceptum omnem inordinatam usurpationem nominis Dei, qualis potissimum fit blasphemando, temerè jurando, vovendo & non servando, de quibus hic agendum.

CAPUT I.

Quid & quotuplex Blasphemia?

REsp. Blasphemia directè opposita laudi Dei, est verbum maledictionis, vel convitii, seu contumeliæ in Deum; sive id fiat attribuendo ei falsa, sive negando vera; sive tribuendo creaturis, quæ ipsi debentur, sive etiam dicendo vera, sed quæ ad ejus dehonorationem, seu vilipensionem tendant: ut fit per modum ei indignantis, contemnentis, &c. *Ita communiter Doctores S. Thom. 2. 2. q. 13. Bon. disp. 3. q. 8. Sanch. 2. mor. c. 32. Laym. l. 4. t. 10. c. 6. &c. Unde resolves.*

I. Blaſphemat, qui contra Deum infrendens ei maledicit: item qui ait ſe aliquid acturum eo invito: item qui eum negat; qui ſerio jurat per Deos falſos; qui eum vocat Tyrannum, injuſtum; nolle aut non poſſe nos juvare; non curare noſtra; dæmonem eſſe fideliorem, plus poſſe; non omnia bene eſſe ordinata; meliùs in creatione quædam fieri potuiſſe, aut debuiſſe, &c. Quæ ſi quidem quis credat ita eſſe, & non tantum in ira, aut deſperatè effutiat, tunc eſt blaſphemia hæreticalis, id eſt, cum hæreſi conjuncta: quod in confeſſione eſt addendum, quia ſpecie differt ab imprecativa. *Hurt.* 2. 2. *d.* 91. *ſ.* 12. §. 54.

II. Revocantur etiam ad blaſphemiam alia ſigna contra Deum licet verba non adſint; ut ſpuere in cœlum, infrendere dentibus, &c. Imò etiam ſolâ mente blaſphemia interior committi poteſt, ſicut etiam laus mentalis Dei.

III. Blaſphemat item, qui in Sanctos vel ſacra contumelioſus eſt; intellige, ut Sancti ſunt, ſive cum habitudine ſaltem virtuali ad Deum, ita ut moraliter hujus etiam honor cenſeatur tangi: quia alioqui tantum erit contra duliam, ſi nimirum contra illos, ut homines quidam in terris fuerunt, dicatur. Quod veniale eſt, ſi joco fiat; v. g. ſi Sanctos Criſpinum & Criſpinianum voces ſutores; Joannem & Paulum, eunuchos: grave verò erit, ſi contemptim, vel ex odio aut indignatione contra Sanctos. Licet verò blaſphemiæ in Deum non admittant parvitatem materiæ; multi tamen admittunt in iis, quæ fiunt contra Sanctos. *Eſcob. t.* 1. *ex* 3.

IV. Blaſphemat item, qui iratus, etſi non con Deum, ſed contra alios aut alia, eadem tamen ſe profert, quæ ex ſua ſignificatione aut modo loque di, ac circumſtantiis, important imminutionem vini honoris, aut improperii: licet enim eam n intendat formaliter, intendit tamen indirectè & v tualiter: quamvis id ex ſubreptione ſæpè ſit ven le tantum, ſi tantum materialiter fiat.

V. In confeſſione exprimendum eſt, ſi q (quod tamen raró contingit) directè & formali Deum inhonorare intenderit, aut ei formali iratus fuerit, *Lay. l. c.*

VI. Blaſphemat item, qui injuriosè uſurp membrum Chriſti, ut v. g. perdat te Dei ſanguis vulnera, mors, Dei, caput, paſſio Sacramenta, chri ma, & ſimilia ſacra cum ea non ad perdendum, ſe ad ſalvandos nos, data ſint, & communiter in *hi* apprehendant homines magnam Dei, earumque rerum vilipenſionem contineri, *Lay. ibid. n.* 12.

VII. Qui talium verborum conſuetudinem habet tenetur ſub peccato mortali ſeriò conari eam tollere. Quod ſi facit, & tamen labitur, poteſt excuſari aliquando; eò quòd juramenta iſta impetu naturali effuſo, non ſint voluntaria, nec in ſe, nec in cauſa, utpote retractata, propoſito efficaci *Lay. l.* 1. *t.* 2. *c.* 3. *n.* 6. 6. *Eſcob. t.* 1. *c.* 3. *n.* 36. Si non conatur, idque Confeſſarius notet, neget ei cum diſcretione abſolutionem. *Lay. l.* 1.

VIII. Interim plurimi excuſantur ob inadvertentiam in ſubita commotione, tametſi non ſatis excuſare videatur quod quidam ajunt, iis verbis aliud ſe non intendere, quàm uſurpare tanquam interjectiones

ctiones significativas iræ suæ: tum quia æquè se possunt assuefacere ad verba alia iræ & seriæ voluntatis significativa: tum quia tametsi id non possent; nihil ominus non videtur licere usurpare ea, quæ ex communi apprehensione aliorum sunt inhonorativa Dei.

IX. Quod si verò quis in ira contra hominem, non indignando Deo, sed homini tantum, nudè nominet mortem Dei, septem Sacramenta, v.g. ô Dei mors, vulnera, &c sine scandalo, & sine iis circumstantiis, quibus vilipensio importatur, non sunt blasphemiæ, sed vana usurpatio nominis divini, hoc præcepto prohibita, & peccatum inter venialia grave ut *Cajet. Armilla V. Blasphemiæ. Sanch. supra.* Quanquam propter periculum incidendi in Blasphemias, & quia raro abest scandalum, ac nihilominus apud audientes Deus, ejusque sacra censentur inhonorari, raro excusantur; & meritò absterrentur homines à similibus dictis, ut notat *Lay. l. c.*

X. In ira imprecari aliis dæmonem, grandinem, fulgur, &c. etsi multi confundant cum blasphemiis, non tamen est blasphemia, sed dira imprecatio, quæ plerumq; , (saltem quando dicitur in illos, qui amantur ab irato) ob subitam commotionem & inadvertentiam, ac defectum seriæ voluntatis, non est nisi venialis: quia cum se homines reflectunt, ajunt longè aliter se sentire, ac sensisse, ita ut videantur interjectiones tantùm quædam esse ad significandam iram: tametsi Christianos parum deceat tam absurdis interjectionibus uti *Bon. l. c. ex Navar. Tol. Reg. &c. Bald. d. 25 n. 10.* ubi etiam censet veniale tantum esse, sibimet ipsi ex ira dæmonem impre-

cari, eo quòd non lædat graviter charitatem. Verum *Molin &c.* non audent id excusare à mortali, propter fœditatem, horrorem & perversitatem. Grave autem est, si subditi Superioribus, filii parentibus, (licet materialiter tantum) sic maledicant præsertim in faciem: quia est grave contra debitam reverentiam, *Bald. l. c. 8. infrà l. 5. c. 3. d. 6.*

XI. In ira usurpare Dæmonem, sine imprecatione, non est per se peccatum: assidua tamen ejus nominatio non decet Christianum; & ratione scandali possit esse gravis *Lay. l. c.*

XII. In confessione exprimenda est qualitas blasphemiæ; videlicet utrum contra Deum, an Sanctos fuerit: illos etiam specie differre est probabile secundùm *Suar. Sanch. Reg. Azor.* Lay. *Dian tom. 1. R. 5.* *Lugo d. 15. n. 2. 17.* contrariū tamen tenet. *Trull. l. 1. c. 11. d. 2. nu. 5.* cum *Dian. p. 1. tract. de circumst. R. 30.*

CAPUT II.

De Juramento.

DUBIUM I.

Quid sit Juramentum?

RESP. Juramentum est invocatio tacita vel expressa Numinis divini, tanquam primæ & infallibilis veritatis, in testem alicujus rei. Hæc autem invocatio in eo consistit, quod jurans, quantum in se est, cupiat ac velit, eum id quod jurat testari, & manifestare (si, & quando nimirum illi placuerit, sive in hac vita, sive in altera) tanquam quod ab ipso Deo sit cognitum, & verum. *Ita communiter Doctores, S. Th. 2. 2. q. 89. a. 1. Bon. d. 4. q. 1. p. 1. Sanch. 3. mor. c. 1. Laym. l. 4. tr. 3. cap. 1. Unde resolvitur.* (I.

I. Quoad forum internum, jurat quisquis interius intentionem habet, sive formalem sive virtualem; & invocat Deum in testem, sive his, sive illis verbis, ac signis, sive etiam nullis usus sit; ita ut si quis utatur verbis nullo modo importantibus juramentum, & is tamen ea putet esse juramenta, verè juret; & contra. *Suar. l. 1. c. 1. Sanc. l. 3. c. 1. Lay. l. 4. tr. 3. c. 1.* Quoad forum autem externum, quænam formulæ jurandi rationem habeant, ac proindè quæ verba licitè usurpari in conversatione possint, patet ex sequentibus.

II. Quando dubium est de jurantis intentione, judicare solet secundum communem acceptionem verborum, quibus est usus.

III. Veram rationem juramenti habent hæ formulæ: testor Deum, vel invoco Deum testem. Item, *auff meinen eid: bey meinem eid*: nisi aliud de usurpantis intentione constet: quia multi ita loquuntur, v. g. *ich schwere dir ein eid*; vel, *bey meinem eid*, hoc vel illud faciam; quorum tamen mens non est serio id jurare, sed tantùm iracundè & gravius affirmare *Lay. l. c. c. 2.*

IV. Fides à Sacerdotibus loco juramenti exigi solita per eorum consecrationem, ut & formula illa Principum, *bey unsern Furstlichen Ehren, oder Trewen*, etsi non sint juramentum, támen in foro fori accipiuntur loco juratæ promissionis; uti &, si à personis illustribus vel nobilibus dicatur, *bey meinen Adlichen Ehren, Trewen, und Glauben* &c. *Lay. loc. cit. cap. 2.*

V. Formulæ hæ, Deus novit, Deus testabitur suo tempore, coram Deo loquor, Deus novit omnia, Deus videt meam conscientiam, censentur tantum

narrativè proferri, non invocativè, (atq; adeò non sunt juramenta) nisi aliud constet, aut ex circumstantiis probetur. *Laym. l. c. n. 4. Bon. q. 1. p. 1. ex Suar. Leß. Sanch. &c.*

VI. Non sunt juramenta, quæ dicuntur per modum sponsionis; v. g. expono caput meum, amputentur mihi aures ni ita sit, &c. v. *Sanch. l. c. n. 41.*

VII. Non verè jurat, qui ut juramentum coactus vitet, dicit se jurare per omne id, per quod potest: quia cum nulla res sit, per quā absque necessitate jurare licitè possit, censetur per nihil jurare intendisse.

VIII. Non sunt juramenta, (quod confessarii & Catechistæ moneant, ne ex erronea conscientia peccetur) verè, certè, in veritate, fide boni viri, per fidem meam, fide boni Christiani, vel Sacerdotis, vel Regis; per conscientiam meam, &c. ut habet *Leß. c. 42. d. 1. Bonac. loc. cit.* quia tantum significant illum loqui ex dictamine conscientiæ, & notitia veritatis; nec in testem adducitur Deus. Esset tamen juramentum, dicere, per fidem Catholicam, per S. Evangelium: quia tunc censetur in testem adduci illius fidei & Evangelii auctor 6. *Lay. l c.*

IX. Non jurat, qui dicit: Tam verum est quam sol lucet, quàm hîc sedeo, ambulo, &c. Unde etsi comparatio falsa sit, tantum est mendacium, cum nullus in testem invocetur. Idem est, si dicat; quod dico est Evangelium, est instar fidei, est de fide, &c.

X. Quamvis hæ & similes comparationes; (tam verum est quàm Deus est, quam Christus est in Venerabili Sacramento, quàm verum est Evangelium: item, tam sum innocens quam B Virgo, vel S. Franciscus, &c. (communiter videantur continere juramen-

ramentum cum blasphemia; id tamen non satis apparet, quia nullus in testem invocatur. Neq; videtur esse blasphemia si sit verum; & animus proferentis sit significare tantum similitudinem; ut sensus sit, hoc esse verum suo modo, sicut alterum est verum suo modo. Tum verò esset blasphemia, si usurpans intenderet significare, tantùm esse (secundum æqualitatem (in suo dicto certitudinem, quanta est in ea veritate fidei. *Sanch. 2, moral. c. 31.*

XI. Non est juramentum, cùm quis jurat per creaturas, in quibus nihil divinæ bonitatis specialiter elucet: quia tunc non censentur adduci cum relatione ad Deum, ut si dicas: Juro per hanc barbam, vestem, &c. Censetur autē juramentū, cum fit per creaturas nobiliores; cum per eas tunc accipiatur earum Creator, ut qui in iis singulariter residet, ac relucet: sic v.g. dum juratur per cœlum, intelligitur illius habitator; dum per terram, is, cujus hæc scabellum; dum per templum, is, qui ibi colitur; dum per aliquod Sacramentum, is, qui instituit; dum per crucē, is qui in ea fixus est; dum per Evangelia, ea tangendo aut nominando, is, cujus ea verba sunt *Bon. q. 1. p. 1. nu. 4. ex Suar. Sanch. ll. cc.*

DUBIUM II.

Quotuplex sit Juramentum?

Resp. Divisiones aliquot communiter afferuntur, sed tantum accidentales, quæ speciem non mutant, ut in confessione distinguere non sit opus. *Suar. Less. Bon. p. 2. Itaque dividitur.*

Primo, In Verbale, Reale, & Mixtum; cum videlicet vel verbis, vel actione aliqua, ut erectione digi-

digitorum, contactu crucis, sceptri, Evangeliorum; vel & verbis simul & actione corporali, unde vocatur juramentum Corporale. *v. Bon. p. 2.*

Secundo, In Invocatorium seu Contestatorium, & in Execratorium seu Imprecatorium. Illud est, quo Deus simpliciter ut testis invocatur; hoc autem, quo non solum vocatur testis, sed etiam ut vindex, cum jurans, se, vel alium dilectum, vel aliquid sui aut suorum subjicit Deo puniendum, si falsum dicat: ut, ita me Deus amet, adjuvet; puniat me Deus; faciat Deus ut hinc nunquam sanus surgam; nec conjugem, nec liberos vivos hodie intuear; tollat me Deus subitanea morte; æternum damnet super animam meam, &c. In quibus quando falsò juratur, an sit conjuncta altera species malitiæ contra charitatem sui, ut proximi. Scholastici controvertunt. Negat *Suar. Val. &c.* quia non solet quis, etiam amico suo tale malum ex animo imprecari, sed potius cogitat Deum non facturum esse. *Vid. Bon. di. 4. q. 1. p. 2.*

Tertio, In Assertorium & Promissorium. Illud est, quo præterita vel præsentia affirmantur, aut negantur: hoc autem est, quo aliquid futurum promittitur. Addunt aliqui Comminatorium, ut v. g. per Deum ego te cædam. Sed hoc referri potest ad promissorium. In confessione non opus est explicare, utrum per Deum, an Sanctos juraris: quia est ejusdem speciei malitia, cum jurans semper intendat Deum adducere in testem. *Suar. Less. cap. 42. Lugo d. 16. n. 286.*

DUBIUM III.

An, & quando sit licitum jurare?

Resp.

Resp. Juramentum, si debito modo fiat, licitum est. Est de fide. Et quidem est actus religionis, ut omnes docent. Tunc autem debito modo fit, cum in eo observantur hæc tria: 1. est judicium, quod exigit, ut cum discretione, prudentia, consideratione, ac reverentia, non sine necessitate, aut gravi causa fiat 2. est justitia quæ exigit, ut quod juratur, sit res justa, licita & honesta. 3. est veritas; ut nimirum sit res vera, aut saltem ex gravi ratione putetur esse vera; ita ut, prout ex defectu alicujus horum, minor aut major in Deum injuria aut irreverentia redundare censetur, ita quoque majus aut minus committatur peccatum. *Unde resolvitur.*

I. Quo ad judicium, si hoc solum desit, ut plurimum est veniale tantum, ut si quis absque necessitate juret, sive ex levitate quadam animi, sive ex consuetudine *vide Sanch. l. 3. c. 6. nu. 22. Less.*

II. Mortaliter tamen etiam hic, aut venialiter peccari potest, juxta quantitatem negligentiæ, quam jurans admittit in investigatione veritatis, vel tollenda consuetudine *Sanc. n.* 10.

III. Et sic mortalis est status illorum, qui non tollunt consuetudinem jurandi sine attentione, sit ne verum hoc, an falsum, quod jurare solent.

IV. Quod ad justitiam spectat, peccat mortaliter, qui jurat se facturum rem mortaliter malam; ut, se aliquem infecturum: quia est gravis irreverentia, divinâ auctoritate se ad peccatum mortale quasi obligare; ita ut hic duæ malitiæ concurrant; una, quòd velit malum; altera, quod ad hoc abutatur auctoritate Dei, prohibentis omne malum *Bonac. l. c. p. 3. Less. l. 2. c. 41. d. 3.*

V. Ve-

V. Venialiter autem peccat, qui jurat facere rem venialiter malam, aut vanam, aut inutilem, aut frivolam; cum ibi levis tantum irreverentia censeatur. *Bonac. ibid. Less. l. c.*

VI. Item peccat venialiter, qui jurat aliquid contra consilia Evangelica; ut se non ingressurum religionem, non daturum eleëmosynam, aut mutuum *Suar. Less. Sanch. Bon. l. c.*

VII. Quod ad veritatem spectat, cùm hæc deest, peccatur mortaliter: quia committitur gravis in Deum irreverentia, quippè cum adducatur in testem falsitatis, quasi vel ipse veritatem nesciat; vel velit aut possit decipere, testando falsum. Nec hîc excusat levitas materiæ: quia sive hæc sit gravis, sive levis; seria, sive jocosa, æqualiter tamen repugnat Deo testificari falsum, & tale juramentum dicitur Perjurium. *S. Th. 2. 2. q. 97. c. 2. Less. Sanch. Bon. l. c.* An autem; & quando perjurium possit esse veniale per accidens. *v. Escob. l. 1. c. 3. n. 6.*

VIII. Nec excusatur, qui jurat verum, si is putabat esse falsum; vel qui jurat pro certo, de quo ipse dubitat, etsi à parte rei verum sit. *Sotus. Nav. Bon. l. c.*

IX. Peccat æquè graviter, qui ab altero exigit juramentum, sciens eum esse peieraturum. Excipe, nisi justa causa, & necessitas exigat: quia tunc perjurium ex sola peierantis malitia sequitur; nec alter moraliter censetur illius causa, cum utatur suo jure. Quod tamen extra judicium rarò habet locum in privatis personis. *S. Th. q. 89. Suar. l. 3. c. 13. & 14. Sanch. l. 3 c. 8.*

X. Non peieravit, qui juravit aliquid re ipsâ falsum, quod ipse bonâ fide, & cum ratione putavit esse verum.

XI. Excusari subinde quidam simplices à mortali perjurio videntur posse, ratione inconsiderationis, cum usurpant quasdam formulas juratorias. ut per animam meam; puniat me Deus. Etsi enim sciant id vocari juramentum, non tamen apprehendunt, quod jurare sit aliquid grave, & invocare Deum in testem; sed tantum apprehendunt confusam aliquam rationem mali, non tanti momenti. *V. Bon. l. c. Lay. c. 4.*

DUBIUM IV.

An in juramento liceat uti æquivocatione?

Resp. Jurare cum æquivocatione, quando justa causa est, & ipsa æquivocatio licet, non est malum: quia ubi est jus occultandi veritatem, & occultatur sine mendacio, nulla irreverentia fit juramento. Quod si autem sine justa causa fiat, non erit quidem perjurium, cum saltem secundùm aliquem sensum verborum, vel restrictionem mentalem verum juret: erit tamen ex genere suo mortale contra religionem; cum sit gravis irreverentia, ad alterum in re gravi decipiendum, usurpare juramentum. *Ita communiter. DD. V. Sanch. l. 3. c. 6. Bon. p. 12. Lay. c. 13. Unde resolvitur.*

I. Graviter peccat, qui utitur æquivocatione, quando non rogatus, sed sponte sua jurat: quia tunc tenetur uti vocabulis secundum communem significationem, inquit *Tol. l. 4. c. 21.* eò quòd non habeat rationem æquivocandi.

II. Graviter item peccat, qui utitur æquivocatione, quando juramentum justè exigitur, ut à judice vel superiore, in re gravi. *Bon. loc. cit.*

III. Si autem fiat tale juramentum in re levi, per jocum,

jocum, & citra inobedientiam, ac notabile damnum alterius, erit tantum veniale, ut probabiliter docet *Sanch. lib. 3. cap. 6.* contra alios: quia solâ discretione sive judicio caret. *&c. Bon. l. c.*

IV. Licet æquivocè jurare, si juramentum exigatur injustè; ut v.g. si quis exigat juramentum, qui jus non habet, v. g. Judex incompetens; vel si non servet ordinem juris. Item si exigatur per vim, injuriam, metum, v. g. si vir exigat juramentum ab uxore de adulterio occulto; si latrones exigant à te lytrum cum juramento, *Sayr. l. 4. c. 5. & 12. c. 17. Less. Trull. l. 2. c. 1. d. 15.*

V. Qui exterius tantùm juravit sine animo jurandi, non obligatur, nisi forte ratione scandali cum non juraverit, sed luserit. In foro tamen externo potest cogi ut servet. *Sanch. 7. moral. cap. 10. num. 11. Trull. l. 2. c. 1. d. 10.*

DUBIUM V.

Quæ & quanta sit obligatio juramenti promissorii?

Resp. In juramento promissorio duæ affirmantur veritates: una de præsenti primaria, quod scilicet jurans habeat animum implendi quod promittit: altera secundaria de futuro, quod scilicet impleturus sit suo tempore quod promittit sive promittat Deo, & est votum cum juramento; sive homini, & est jurata promissio humana. Unde oritur obligatio implendi, si rationalibiliter possit. *Ita communiter DD. &c. Laym. l. 4. t. 3. c. 6. Bon. p. 7. Unde resolves.*

1. Defectu primæ veritatis jurans verè peierat mortaliter, si vel non habet animum implendi, sive mate-

materia sit parva, sive magna; licita sive illicita; vel si dubitat an facturus sit, nec ne, quod jurat; vel si putet sibi moraliter impossibile ut impleat quod promittit: quia quoad istam veritatem præsentem, promissorium ab assertorio non differt: unde nec parvitas materiæ excusat *Ibid.*

II. Defectu secundæ veritatis verè peierátis; qui quod promisit, posteà non implet, rationabiliter implere potest. Id solum hîc dubitatur, an qui promisit rem exiguam cum juramento, ut v.g. dare alteri unum pomum, vel nummum pro eleëmosyna, vel castitate prolem, vel inter vendendum nolle se minore pretio vendere, vel nolle primum locum occupare, aut præcedere in ingressu portæ, &c. an inquam sub gravi peccato teneatur hæc servare? Ubi speculativè quidem videtur quod sic; quia verè adductus est Deus ut testis quod sit facturus; ergo si sine causa non facit; quantum in se est, facit Deum testem falsum *Cajet. Valent. Tolet. lib. 4. cap. 23. alii.* Nihilominus prababiliter alii tenent contrarium, ut *Sanch. &. Laym. supra cap. 14.*

III. Illud certum est, quod si ex eo quod jurasti, tantummodo parum aliquid non serves, non esse grave; v.g. si jurasti te non bibiturum vinum, non peccas mortaliter parum bibendo *Sanch. t. 1. l. 4. c. 12. nu. 21.* quia tunc excusat parvitas materiæ. Et sic excusantur, qui jurant servare statuta alicujus Capituli, Collegii, Universitatis. &c. si postea parvum aliquod statutum violent. Et idem dic de tabellionibus juratis, & aliis ministris justitiæ; ut & de eo, qui ex summa, quam alteri se daturum jurasset, parum tantum detraheret. *Nav. Suar. Sanc. &. Lay. Bon. p. 14.*

IV. Ob-

IV. Obligaris probabiliter juramento promissorio, etsi extortum à te sit per injuriam, ac metum; ut si oblitus uti æquivocatione, jurasti prædonibus dare lytrum, usurario usuram. *Bec.* 2. 2. *q.* 89. &c. Negat tamen *Azor. tr.* 11. *l.* 1. *c.* 7. *q.* 2. in materia matrimonii: quia matrimonium coactum metu cadente in constantem virum, nullum est: hinc etiam juramentum extortum de eo contrahendo, videtur relaxatum ipso jure, ait *Cajet. V. perjurium Suar.* c. 9. *Sanch. Bonac. p.* 9.

V. Obligaris item, etsi juramentum sit errore aut dolo extortum, si dolus vel error versetur tantùm circa circumstantias accidentales, non magni momenti; nam si versentur circa substantiam, ut v. g. si annulum te daturum alteri jures, putans esse ferreum cum sit aureus, vel circa circumstantias magni momenti, quibus cognitis non jurasses, non obligaris &. *Sanch. l.* 3. *c.* 11. *num.* 42. *Suar.* &c.

VI. Non inducit ullam obligationem, si jures rem malam, aut vanam, aut inutilem, aut, ut habet *Cajet.* indifferentem, quæ nec ex fine, nec circumstantiis cohonestatur: quia juramentum non potest esse vinculum iniquitatis, aut vanarum rerum ac otiosarum, ad quas Deus non vult nos obligari *Bon.* & *communiter.* Ubi notat ex *Lay. suprà c.* 6. juramentum non convalescere, etsi talis res illicita & vana, postea mutatis circumstantiis fiat honesta: cum juxta *regulam* 18. *juris in* 6. non firmatur tractu temporis, quod initio non subsistit.

VII. Nec obligaris implere, si quid jurasti contra consilia Evangelica: ut non ingredi religionem, non dare eleëmosynam, &c. *Mol. Sanc. Lay. l.* 4. *t.* 3.

t. 3. *c.* 6. Et licet peccas talia jurando, non tamen peccas non implendo ℣. *Cajet. V. perjurium.*

VIII. Teneris implere, nec potes commutare in aliud opus melius, ut v. g. religionem, si aliquid jurasti in utilitatem aut gratiam alicujus hominis aut aliquorum; dummodo sit honestum, & sine peccato impleri possit. Unde v. g. alumnus, qui juravit se serviturum Principi, aut huic vel isti Ecclesiæ, &c. non potest ingredi religionem sine relaxatione. Excipe tamen, si jurasses Titiæ eam ducere: nam eo casu potes eâ relictâ ingredi religionem; quia juramentum sortitur naturam actus, cui apponitur; promissioni autem matrimonii hæc tacita conditio inest, nisi ingrediar religionem. *Vid. Lay. c.* 6. *Bon. d.* 4. *q.* 1. *p.* 3.

Resp. II. Juramentum promissorium eandem habet conditionem, eodemque modo explicandum est, quo promissio vel propositum cui est annexum. Ratio quia accessorium sequitur principale, ideoque quando non obligat promissio, nec obligat juramentum oppositum *Less. l.* 2. *c.* 42. *d.* 2. *Bon. d.* 4. *q.* 1. *p.* 16. *Trull. l.* 2. *c.* 1. *d.* 17. *Unde resolves.*

I. Titius qui cum juramento promisit nuptias Bertæ diviti, sanæ, virgini bonæ famæ, &c. non tenetur stare, juramento, postquam Berta incidit in paupertatem, infirmitatem, fornicationem, vel infamiam quia promissio ipsa non obligat eo casu.

II. Qui urbanitatis causa juravit se ante alterum non sessurum, bibiturum, vel ingressurum domum, &c. non peccat contra juramentum, si coactus ab altero prius sedeat, bibat, vel ingrediatur; tum quia promissio illa vel propositum habet tacitam condi-

tio-

tionem adjunctam (nisi me coëgeris) quâ sublat non obligat & consequenter nec juramentum: tum quia relaxatur ab altero cedente juri suo. *Bonac. loc. cit. Sanch. Less. Trul.*

III. Qui juravit se servaturum decreta, & regulas, vel statuta alicujus congregationis, Universitatis vel Capituli, tantum tenetur servare ea, quæ sunt in vigore, & quatenus sunt in usu, vel servantur à majore parte Capituli; nisi tamen aliud constet de mente jurantis, vel hic voluerit se ad illa independenter à statutis obligare. Ratio patet, quia promissio ipsa non aliter obligat *Trul. l. c. Azor. Less. Dian. p. 2. tr. 6. R. 39.*

IV. Qui juravit se servaturum secretum, non peccat contra juramentum illud detegendo, quando non potest illud celare absque gravi suo vel alterius damno: quia ipsa promissio secreti non videtur obligare, nisi hâc conditione, (si non noceat) *Sylv. Bon. Sanch. Trull. l. c.*

V. Qui juravit judici se dicturum quæ novit, non tenetur revelare occulta. Ratio patet *Less. Bon. Trull. l. c.*

VI. Qui juravit se soluturum debitum intra mensem, non tenetur intra illum vi juramenti solvere, si à creditore terminus solutionis prorogetur: quia cùm hic cedat juri suo, cessat obligatio promissionis, & consequenter juramenti. *Azor. Bon. Trull. l. c. n. 18.*

DUBIUM IV.

Quibus casibus excusetur ab impletione qui in promissorio juramento obligationem contraxit?

Resp. Tales casus præter ea, quæ ex superioribus col-

colliguntur, à *Tol.* & *Cajet.* recensentur isti. I. Si quod bonum erat tempore juramenti, propter circumstantias posteà fiat illicitum, vel vanum, vel impeditivum majoris boni, vel melius sit omitti quàm impleri. *Sanch. c.* 15. II. Si juramentum mutes in opus aliud apertè melius, & Deo gratius: id enim quisque per se potest, ut habet *Tol. c.* 13. Excipe tamen semper, si quid in hominis commodum jurasses: nec enim Deus illum vult defraudari, III. Si notabiliter mutetur status rei: ut si v. g. jurasses aliquem punire justâ punitione, is autem supplex veniam peteret, & ageret pœnitentiam, posses ei sine periurio condonare: quia juramentum obligabat servato eodem statu, in quo non pœniteret. *Laym. c.* 9. IV Si res jurata facta sit inutilis ad intentum, maximè, si magis illius destructiva: ut si v. g. ex correctione impœnitentis filii notaretur is magis destruendus, quam emendandus; aut si turbanda familia, secuturæ rixæ cum uxore, & sic præstet non corrigere. *Regin. lib.* 18. *c.* 56. *Bon. l. c. p.* 14. V. Si ita ferant conditiones illæ, quas in quovis promissorio juramento tacitè subintelligi, natura & Doctores docent. Tales autem sunt, ut *Laym.* dicit *supra c.* 9. 1. si potero. 2. solvo jure Superioris. 3. nisi res notabilitet mutetur. 4. nisi obligatio tollatur De quo sequens dubium.

DUBIUM VII.

Quando obligatio juramenti tollatur per irritationem, dispensationem, commutationem, & remissionem?

Resp. De hoc ex conditionibus jam positis & potestate superiorum in suos, ac suorum votà, à

Lay. hic c. 11. & *aliis communiter*, hæc traduntur.

I. Quod spectat ad irritationem. Irritare & annullare potest juramentum omnis is superior, maritus, aut dominus, qui & quomodo irritare potest suorum vota. *Sanch. c.* 19. *n.* 7. *Suar. Azor. Fil. l.* 25. *c.* 9. *q.* 9. *p.* 17. *dub* 6. *Vid. Caput, seq.*

II. Possunt & iidem irritare juramenta promissoria, facta in gratiam hominis, quotiescunque ipsam promissionem seu contractum infirmare iis concessum est.

III. Quoad dispensationem, quicunque habet potestatem ordinariam, vel delegatam, vel privilegium disponendi in votis, potest in iisdem dispensare, etiamsi jurata sint.

IV. Quoad commutationem, eadem est ratio, quæ de dispensatione.

V. Quod attinet ad remissionem, sive relaxationem, juramentum factum in favorem hominis non potest relaxari, nisi ab eo, cui factum est, aut cujus, & promissa Materia subjecta est.

VI. Et is quidem potest remittere, etsi talis favor ei juratus esset propter Deum; v. g. si quis propter Deum jurasset pauperculæ eam ducere, potest ipsa juramentum illud relaxare, ut habet *Nau.* & *alii* contra *Sotum*, & *Sylu:* quia licet juramentum principaliter factum sit propter Deum, quia tamen executio est in favorem hominis, ab hominis etiam voluntate dependet.

VII. An etiam civilis potestas relaxare possit juramenta suorum subditorum in temporalibus, quando justa causa subest v. g. quia metu, vel per aliam injuriam extorta sunt, controvertitur. Alii

negant,

negant, alii ajunt, apud *Lay.* Probabile est, quod docet *Sanch. l. 3. c. 12.* cum *Suar:* non posse relaxare directè, sicut potestas Ecclesiastica quando dispensat; sed tantum indirectè. v. g. ratione materiæ; vel supplendo vicem ejus cui juratum est, & qui remittere debebat. Plura ad forum externum spectantia circa juramentum, *vid.* apud. *Laym supra cap. 11. Bon. l. c.*

CAPUT III.

De voto.

DUBIUM I.

Quid sit votum, & quotuplex?

RESP. I. Est promissio facta Deo, deliberatè, de bono possibili, & meliori *D. Tho. 2. 2. q. 58. 6. Sanch. & Laym. l. 4. t. 4.* Unde patet, quod Votum sit actus latriæ soli Deo debitus. Quare dum vovemus quiddam Sanctis, sensus est, voveri ea Deo in honorem simul Sanctorum, sicut templa & altaria ædificamus Deo in eorundem honorem. Porrò ex singulis particulis datæ definitionis, multi casus resolvuntur, quos, ut vitetur confusio, & consulatur memoriæ, separatis dubiis proponam.

Resp. II. Dividitur Votum I. in Absolutum, & Conditionatum. Illud est, quod fit sine ulla conditione; ut voveo eleëmosynam: hoc autem, quod fit cum conditione, ita ut nisi hâc positâ non exurgat obligatio; ut voveo eleëmosynam, si sanitati restituar; vel, (quod dicitur pœnale) voveo facere disciplinam, si hoc fecero. II. In Solemne, & simplex. Illud est, quod ut tale acceptatur ab Ecclesia; & sunt hæc duo: votum castitatis, quod majoribus

bus ordinibus annexum est; & votum professionis religiosæ. Simplex autem votum est omne aliud quod talem solemnitatem non habet. Ubi sciendum, quod votum solemne reddat personam jure inhabilem ad contractus, vel actus contra votum, ut ad matrimonium, vel dominium bonorum habendum, prout *vid. infra l. 4. c. 1. in tract. de statu relig.* Simplex autem tale votum, v.g. castitatis, (excipio, quod in Societate JEsu emittitur post Novitiatum) aut ingrediendæ religionis, etsi reddat contractum, v. g. matrimonii, illicitum, non tamen invalidum, *vid. infra l. 6. de matrimon.* III. In Reale & Personale illud est, cùm pecunia, vel alia res externa pretio æstimabilis promittitur; ut calix, eleëmosyna; hoc autem, cum aliqua hominis actio, vel cessatio ab actione, ut votum jejunii, peregrinationis, abstinentiæ à lusu. His aliqui adjungunt Mixtum ex utroque; ut si voveas peregrinationem cum oblatione alicujus rei. *Vid. Less. lib. 2. cap. 40.*

DUBIUM II.

Quæ requiratur voti deliberatio, & intentio?

Resp. Cum voti obligatio sit gravissima, requiritur intentio, deliberatio; & libertas perfecta, quâ quis liberè & directè in se voluerit promittere, cum animo se obligandi. *Ita Doctores communiter. Less. Bon. d. 4 q. 2. p. 1. Unde resolves.*

I. Ætas & usus rationis ad vovendum ea sufficit, quæ satis est ad peccatum mortale, perfecto actu humano, & directo in se volitum. Excipe tamen votum solemne religionis, quod invalidum est ante certam ætatem.

II. Non obligat votum factum cum semiplena ani-

animadversione, vel deliberatione, v.g. ex repentino animi motu, vel consuetudine, linguâ mentem præveniente, vel ex calore iracundiæ, rationis usum auferente. *Azor. Sanch. Trull. lib. 2. c. 2. d. 1.* Ubi notat, non esse sufficiens indicium, quod defuerit perfecta ratio, vel deliberatio, si voventem facto voto mox pœniteat: item motum iræ raró & vix unquam impedire usum rationis.

III. Quòd si is qui scit se vovisse, dubitet an cum sufficienti deliberatione, & usu rationis, ob defectum ætatis, si quidem vovit ante septennium, votum non obligat, nisi constet de sufficienti rationis usu: quia jus in tali non præsumit, & possessio stat pro libertate. Si verò post septennium vovit, obligat: quia possessio est pro voto, cum præsumatur usus rationis, nisi constet oppositum. Si denique dubitet, utrum ante an post septennium voverit, teneri voto vult *Sanch.* & *Palaus.* negat *Dian.*

IV. Vota facta in ebrietate, etiam ante prævisâ, & sic volita in causa, non sunt valida; cum non sint volita in seipsis & directè; bonum autem non consurgat nisi ex integra causa: quamvis ad peccatum satis sit voluntarium indirectè, & in causa *Lay l. 4. t. 4. c. 1. num. 4.*

V. Vota facta in metu, non incusso ad hoc ipsum, ut votum extorqueretur, valida sunt; quia sunt simpliciter voluntaria, & deliberata: facta autem in metu injustè incusso ad ipsum votum extorquendum, invalida sunt, *ex communi*; non quia non sint voluntaria, sed quia vel jus ea irritat, vel Deus non acceptat, ne det vim injustæ coactioni; idque, sive metus sit gravis, sive levis; dummodo quis for-

maliter ex solo tali metu voveat. *Suarez. de Voto lib. 1. cap. 8. Sanc. Fill. t. 26. cap. 1.*

VI. Quoad vota emissa ex errore, si error fuerit circa substantiam materiæ promissæ, vel circa conditionem substantialem, vel circa finem, sive rationem, formalem ac motivum vovendi, votum nullum est: ut v. g. 1. Circa substantiam; si quis voveret certum aliquem suum calicem, quem putat argenteum, cùm sit aureus; vel se ingressurum certum monasterium, putans esse Ordinis S. Benedicti, cum sit Carthusianorum. 2. Circa conditionem substantialem; si quis v. g. voveret se ingressurum monasterium, ubi putaret religiosam disciplinam, & essentialia religionis servari accuratè, & tamen non ita esset; vel si voveret peregrinationem ad limina Apostolorum, putans, tantum distare centum milliaribus, cum tamen distarent trecentis. 3. Circa causam finalem, si quis v. g. voveret aliquid in gratiarum actionem, pro sanitate parenti redditâ, & is re ipsâ non fuisset ægrotus, vel esset mortuus. Et ratio nullitatis talium votorum est; quia hîc deficit liber consensus, qui non fertur in incognitum; & nihil est tam contrarium consensui, quàm error *Fill. t. 26. c. 1.*

VII. Vota quæ eduntur post Novitiatum, in quocumque approbato Ordine, instar matrimonii carnalis, non sunt irrita ob ullum errorem, nisi solum substantialem circa substantiam.

VIII. Si error circa conditionem substantialem sit de re parvi momenti, non redditur votum irritum; ut si iter peregrinationis, quam quis vovit, sit paulò longiùs quam putabatur, quia parum reputatur

tatur pro nihilo. Item si error sit tantum circa causam impulsivam, valet votum: quia illa est tantum causa secundaria, quâ sepositâ, actus est sufficienter voluntarius secundùm substantiam. Neque talis error in cæteris contractibus actum vitiat: v. g. vovit aliquis peregrinationem Romam, studio colendi Deum, & simul etiam habuit causam secundariam impulsivam, ut inviseret fratrem, quem putavit esse Romæ; quem etsi intelligat deinde istic non esse, non ideo desinit obligari voto. Et ex his patet, quomodo intelligendum sit, quod dici solet, vota non obligare ultra intentionem voventis *Sanch. lib. 4. cap. 2. Less. lib. 2 cap. 40. d 2.*

IX Ad votum non sufficit nudum propositum, licet firmissimum: quia qui tantum proposuit, non tenetur sub peccato præstare; qui autem promisit, obligatur sub peccato, & nisi præstet, agit contra fidem Deo datam. *Bon. p. 1. Laym. l. c.*

X. Ad votum aliquando sufficit promissio implicita; ut patet in susceptione Ordinum sacrorum: ubi licet non dicatur voveo, vel promitto castitatem, votum tamen hoc fit implicitè, hoc ipso, quod sciens Ecclesiam annexuisse iis ordinibus illud votum, eos suscipis. An verò, si quis planè id ignoraret, adhuc censeretur vovere ex implicita intentione, dubium est. Aliqui ajunt, aliqui probabilius negant; dicuntque talem teneri ad castitatem, non ex voto, sed ex Ecclesiæ præcepto. *Sanch. de mat. l. 2. d 27. num. 11. Bon. q. 2. p. 1.* & *communiter.*

XI. Si quis haberet intentionem promittendi quidem, sed tamen se non obligandi, nullum esset votum, secundum. *Navar. Sylv. Sanch. num. 27. Less. l. 2.*

l. 2. c. 40. dub. 1. num. 6. Bon. & *alios*, contra C[...] quia talis non vult vovere, cum apponat conditio[...] nem contra substantiam actûs. Unde *Lugo d. 2*[...] *de just. sec. 1.* & *alii*, contendunt talem non posse d[...] ci promittere. Verùm videtur esse quæstio de no[...] mine. Si verò haberet animum vovendi, & se obli[...] gandi, non tamen implendi, tunc etiam gravite[...] peccaret, & votum esset validum. *Sanch. Fill. Bon. p. 1. n. 14. Laym. &c.*

DUBIUM III.

Quæ requiratur materia voti?

Resp. Ea debet esse possibilis; (cum impossi[...] bile nec efficaciter possit intendi, nec ad illud si[...] obligatio) & non solum bona, sed etiam melio[...] quam oppositum, sive ejus omissio: quippe fini[...] intrinsecus voti est, honorare per hoc Deum; id[...] autem non potest fieri, nisi offeratur illi aliquid gra[...] tum; gratum autem esse non possit, ut quis oblige[...] tur ad relinquendum id, quod est melius. *Sanch. lib. 9. cap. 7. Lay. Nav. &c. Unde resolves.*

I. Invalidum est votum nunquam peccandi ve[...] nialiter, cum id moraliter & ordinariè sit impossi[...] bile. Aliqui tamen volunt, sic voventem teneri *isto* voto ad vitanda mortalia, & venialia graviora, de quo *Scholastici, Navar. c. 12. n. 65. Suar. l. 2. cap. 3. Sanch. de matrim. l. 9. d. 35.*

II. Invalidum est votum de re vana, vel inutili, vel indifferente, nisi ex circumstantiis, aut fine fiat bona, quia Deo displicet stulta promissio, & hinc eam non acceptat; ac peccat venialiter talia vo[...] vens; ut v. g. si quis decidens ex equo, voveat non amplius equum ascendere *Nav. c. 12. Sanch. 4. mor. cap. 7.*

III. In

III. Invalidum eſt vovere mala:& qui vovet mortale, peccat mortaliter; qui autem veniale,eum venialiter tantū peccare dicit *Sa. Sylu. & c. V. Juramentum*;licet mortaliter peccare velit. *Cajetan. V. Votum* & *Leſſ. lib. 2. cap. 4. d. 5.* quod videtur probabilius.

IV. Invalidum eſt votum,cui adjungitur finis,vel alia circumſtantia mala, tenens ſe ex parte rei votæ;ut v. g. vovet quis eleëmoſynam ad obtinendam vanam gloriam, aut impetrandum per eam victoriam injuſtam, felicem ſucceſſum furti, adulterii, &c. aut in gratiarum actionem pro ſucceſſu talis peccati:quia datio eleëmoſynæ in talem finem, eſt actio blaſphema, quaſi Deus peccata promoveat; ideoque non poteſt eſſe materia voti. *Cajet. Nav. c. 12. Sanch. c. 6. Lay. l. 4. t. 4. c. 2. n. 6 Fill. t. 26. c. 5.*

V. Validum autem eſt,etſi ei adjungatur finis,vel alia circumſtantia mala, tenens ſe tantum ex parte voventis; ut v. g. ſi quis ex vana gloria, aut ex ira erga importunum mendicum, voveat ei dare eleëmoſyam quia tunc res iſta bona eſt quam vovet, licet ipſe voveat male, & cum peccato *Ibid.*

VI Validum item eſt votum factum ex affectu erga rem bonam, ut bona eſt, etſi conjuncta cum cauſa mala:ut ſi quis voveret eleëmoſynam, ſi ex duello evaſerit ſalvus; ſi non capiatur in furto, ſi filius ſibi naſcatur ex adulterio quod parat,&c.licet enim duellum, furtum,adulterium velle,malum ſit; tamen his poſitis non lædi, non infamari, prolem gigni,mala non ſunt,ſedDei dona:& votū non cadit ſuper iſta mala, ſed ſuper hæc bona,conſiderata (ut pono)quatenus in ſe bona ſunt. *Navar. Laym. l. c.*

VII. Invalidum eſt,& veniale peccatum, vovere bo-

bonum, quod est impeditivum boni majoris, ut præsertim sunt vota contra consilia Evangelica; ut v.g. manere in seculo, ducere uxorem ire ad militiam, facere mercaturam *Navar.n.29. Suar. l. ill. c. 1. q. 7. nu. 58. Sanch. &c.*

VIII. Si tamen aliquod bonum per se, & absolutè minus, fieret per accidens majus bonum, tunc tale vovere valet; ut v. g. si quis videret susceptionem Ordinum sibi damnosam. *V. Bon. p. 1.*

IX. Matrimonium ordinariè invalidè vovetur; quia ordinariè melior est cælibatus. Dixi, *ordinariè*, quia validè vovetur, 1. si quis ad hoc obligetur; ut quia sine injuria, aut gravi infamatione sponsæ, vel liberorum ex ea conceptorum, à sponsalibus non potest recedere. 2. si id Reipubl. valdè utile futurum existimetur, ut, quia v. g. ex eo speratur pax inter Principes, conversio hæreticorum, regni tranquillitas. 3. si quis ob fragilitatem, & inveteratam consuetudinem peccandi, adeò sit pronus ob lapsum, ut prudentes judicent consultum ei esse ut nubat; in quo tamen ultimo *Lay & alii* dissentiunt. *V. Bon. l. c. Fill. n. 6. Navar. Suar. l. c. Laym. num. 12.*

DUBIUM IV.

Quæ, & quanta sit obligatio voti?

Resp. Tanta est, quantam tum quantitas materiæ permittit, tum intentio voventis, quâ se vel multum, vel parum, vel absolutê, vel cum certa conditione, restrictione temporis, qualitatis, obligare vult, designat: ita ut, etsi obligatio voti sit juris naturalis, vis tamen ejus pendeat à voluntate, & facto hominis, tanquam prævia conditione, ut tantum vel tantum obliget. *Ita communiter vid. Laym. cap. 2. Bon. p. 5. Unde resolves.*

I. In

I. In materia levi nemo obligatur sub mortali: quia materia id non permittit. *Navar. num.* 40. *Sanch. l.* 4. *c.* 12. *Laym. l. c.* v. g. Vovisti recitare quotidie Salve Regina; omittendo semel, iterumq; non peccas mortaliter: quia materia est parva *Sanch lib.* 4. *c.* 12. *Laym. loc. cit. Azor. lib.* 2. *t. c* 15. Imò etsi toto anno omittas, esse tantum veniale, eò quòd materiæ istæ parvæ non coalescant in unam, probabiliter docet *Diana t.* 5. *misc. n.* 24. ex *Soto Arag.* & *Tannero* 2. *di.* 4. *dub.* 3. contra *Valent.* &c.

II. In materia gravi, etsi quis possit se obligare tantum leviter, communiter tamen censetur se voluisse obligare graviter, nisi aliunde constet. Unde violans tale votum, peccat graviter ex genere suo. *B. Ibid.*

III. Qui postquam gravi voto se obstrinxit, seriò deinde dolet quod fecerit, non peccat graviter, modo retineat animum implendi. *B. S. a. V. Votum* 1.

IV. Qui violat votum de re jam ante præcepta v. g. qui post votum castitatis fornicatur, debeo in confessione addere, quod votum id habeat, aut quod Ordines acceperit, si Confessarius nesciat: quia duplex tunc est malitia peccati *Suar. c.* 6. *Less. d.* 7. *Sanch. c.* 5. *Fill. c.* 2. *n.* 7.

V. Alieno voto nemo obligatur ex vi illius voti. Unde si qui Canones videntur indicare, filium à patre religioni devotum, teneri eam profiteri, intelligendi sunt, si filius votum patris semel ratificaverit *Suar. c.* 9. *Sanch. Laym. c.* 1. *n.* 6.

VI. Cum hæres teneatur solvere vota realia defuncti, non tenetur vi voti, sed ex justitia: sicuti tenetur alia illius debita, legata, &c. solvere *ibid.*

VII. Eodem modo ſi communitas aliquid vovit in quod poſteri non conſenſerunt, non tenentur id ſervare vi voti, ſed interdum ratione pacti, ſtatuti, vel longæ conſuetudinis. *ẞ. Lay. hic. c. 3.*

VIII. Cum quis vovet factum alterius, ſenſus eſt ſe curaturum, id eo modo, quo, licitè poteſt, ut v. g. rogando, perſuadendo, vel etiam præcipiendo ſi ſit ſuperior, vel etiam aliquando paciſcendo, & ſuppeditando ſumptus. Sic parens, qui filium devovit religioni, ad nihil aliud tenetur, quam ut conetur eam filio perſuadere: ſic qui Miſſas vel peregrinationem alterius curandam, quando ſtipendium ac ſumptus ei perſolvit, non tenetur alium ſubſtituere novis ſumptibus, ſi prior non præſtet ad quod ſe obligavit *Sanch. Laym. num. 7.*

IX. Vota perſonalia non implentur niſi per ſovventem: unde qui vovit peregrinationem Romam v. g. non ſatisfacit, ſi conducat alium: neque ad id tenetur, ſi ipſe non poſſit. *Ibid.*

X. Vota realia ſolvenda ſunt ex proprio: unde qui nequit ex ſuo, non tenetur ab alio mendicare. Quod ſi poſſit ex ſuo, & tamen alius, ſive rogatus, ſive ſponte pro ipſo velit ſolvere, id valet: *quia* tunc quod alter dat, fit ipſius; non autem actio alterius perſonæ poteſt fieri alterius *ẞ. Ib.*

XI. Vota conditionalia non obligant ceſſante conditione, etiamſi ipſe vovens cauſa fuerit, ut conditio non poneretur: dummodo id non impediverit per dolum, vim aut malitiam; ut v. g. voviſti peregrinationem, ſi eam Petrus approbet; deinde ſubmittis qui perſuadeat, ut non approbet: illo igitur non approbante, non teneris. Imò etſi mali-

malitiosè per fraudem, dolum, &c. impediveris, adhuc probabile est de voto non teneri, ut habet *Lay c.* 6. ex *Suar.* & *aliis.* Interim, *Lay.* rectè hîc advertendum monet ad intentionem voventis; ut v. g. si filius vovit se in gressurum religionem, nisi pater contradixerit, videtur ejus intentio fuisse, nisi contradixerit ex se, suâ sponte sibi relictus, &c.

XII. Qui vovit rem certam & determinatam, v. g. hunc calicem: si ea res pereat, non tenetur ad alium; cum id non soleat intendi: si autem eam rem vendiderit, probabilius videtur esse, teneri dare pecuniam quam accepit: quia qui vovet rem, censetur promittere omnem ejus utilitatem.

XIII. Qui vovit aliquid faciendum certo tempore, ut jejunare hoc vel isto die; illo transacto, sive cum culpa, sive sine culpa ejus, ad nihil tenetur: & neq; si præviderit impedimentū eo tempore superventurum, tenebatur prævenire, cum hæc non soleat intentio voventis esse *Suar. Nau. l.* 3. *E. Bor. p.* 5

XIV. Qui vovit aliquid sine certo tempore, v. g. peregrinationē, tantum tenetur implere, cum commodè primum potest, quia sic moraliter quisque censetur intelligere suam promissionem, ut habita commoditate, non nimis diu differat; quamvis minor causa sufficiat ad differendum quam ad omittendum. *Fill. c.* 4. *q.* 3 *o. Suar Laym cap.* 3. *Bon. &c.*

XV. Qui vovit aliquid sine certo loco, v. g. ingredi religionem S. Benedicti satisfacit intrando quodcunq; monasterium illius Ordinis, in quo servantur substantialia regulæ. Neque tenetur pro admissione peragrare provinciam, sed satis est adire loca aliquot non nimis dissita. Et satisfecit voto, si

post-

poſtquam ingreſſus eſt, remittatur, aut egrediatu (ſaltem cum juſta cauſa, qualis eſt, v. g. gravis ac diuturna triſtitia, & anxietas, ſive ex natura ipſa, ſive aliunde nata *Eſcob.* ex *Sanc. t. 1. l. 4. c. 16. n. 100* ante profeſſionem *v. Trul. c. 2. d. 20. n. 7. & 8.*

XVI. Quî vovit aliquid ſine certa qualitate, v. g. religionem in genere, poteſt ingredi quamcunque etiam laxiorem: modo ſerventur eſſentialia, & ſit approbata. Similiter, ſi quis vovit triticum, &c. non tenetur dare optimum quod habet, ſed ſatis eſt, (loquendo de obligatione præcisè) ut det quod non ſit planè ineptum.

XVII. Qui vovit aliquid ſine certa quantitate, v. g. eleëmoſynam, pecuniam, frumentum, &c. ſatisfacit dando quantum voluerit, modo non tam parum, ut videatur potius irridere ſuum votum, quam implere. Ratio horum omnium petitur ex intentione voventis, quâ nemo cenſetur ſe obligare, niſi ad id quod commodè poteſt, & communiter eſt decens *Suar. Sanch. l. 4. c. 15.*

XVIII. In dubio de mente voventis, debet fieri interpretatio ſecundum verborum, quibus uſus eſt, proprietatem, vel potius communem & uſitatam acceptionem, *Fill. t. 26. c. 2. Laym. c. 3.*

XIX. Qui vovit, ſi ludat chartis, dare decem imperiales, tenetur ſecundum *Sanch.* dare toties decem, quoties ludit; quia pœna eſt actui acceſſoria. Videtur tamen negare *Lay. l. 4. tr. 4. c. 5. n. 4. ſi. Trull. Dian. p. 5. t. 9. R. 60.*

DUBIUM V.

Quot modis tollatur obligatio voti?

Reſp.

Resp. Dupliciter tolli potest: Nullius auctoritate interveniente: idque vel materiæ mutatione; ut si materia ante honesta fiat turpis, indifferens, vel impeditiva majoris boni, ratione novæ circumstantiæ vel prohibitionis; vel si fiat impossibilis, absolutè aut moraliter; vel desitione conditionis, à qua pendebat. 2. Interventu auctoritatis humanæ: idque tripliciter; irritatione, commutatione, vel dispensatione: de quibus sequentibus dubiis. Est communis. *Sanch. l. 4. c. 24 Less. l. 2. c. 40. Suar. Fill. t. 26. cap. 8. Unde resolvee.*

I. Etsi tuâ culpâ materia facta sit impossibilis, inutilis, &c. tamen postquam jam talis facta est, cessat obligatio, & sufficit pœnitere de culpa.

II. Si concurrat obligatio duorum votorum incompossibilium, implendum est id, quod est præstantius, & Deo gratius; alterũ cessat. Quod si verò sit æquale, aut nescias utrum sit melius, implendum est quod prius vovisti, & ruit posterius: si & hoc nescis, libera est electio. *Vide Trull. lib. 2. c. 2. d. 9.*

III. Si materia voti fiat impossibilis quoad partem tantum, tunc si commodè talis materia dividi non potest, aut non solet, ad nihil teneris: v. g. vovisti ædificare templum; si totum non potes, non teneris ad partem.

IV. Si verò dividi commodè potest, & solet, manet obligatio ad illam partem quam potes: ut v. g. 1. Qui non potest jejunare totâ hebdomadâ, potest autem aliquot diebus, ad hoc tenetur. 2. Qui matrimonium contraxit, & consummavit post votum castitatis, tenetur non petere debitum; cum eatenus votum adhuc sit possibile (reddere enim debet.) *V. Bon. p. 7. §. 1.*

V. Quod ſi votum dividi quidem poſſit, ſed unu in eo ſit principale, reliqua verò acceſſoria ta tum, non per ſe ſeorſim intenta, ſed dependente priori, tanquam illius appendices & modi, tunc principale fiat impoſſibile, ruit etiam obligatio a ceſſorii, non autem contra: ut v. g. voviſti peregr nationem Romam in cilicio, & ibi certi aliqu offerre; ſi peregrinatio impoſſibilis fiat, non tene cilicium ferre, & oblationem mittere *V. Sanch. l. 4 c. 10. Bonac. d. 4. q. 2. p. 4. §. 4. Trull. l. 2. c. 1. d. 10*

DUBIUM VI.

De voti Irritatione.

ARTICULUS I.

An, & quomodo tollatur obligatio voti per dire ctam irritationem?

Reſp. Cum non debeat violari cujusquam dominium, ac quilibet Dominus poſſit uti ſuâ libertate; hinc ſi poteſtati dominativæ alterius ſit ſubjecta alicujus voluntas, poteſt is ſubditi iſtius omnia vota, qualiacunq; ſunt, ad ſuum libitum, ſine ulla cauſa, validè irritare directè, hoc eſt, poteſt velle & pronunciare, ut illa vota nulla ſint, ita ut nullo etiam caſu obligatio poſtea reviviſcat (etſi peccent, ſi abſque cauſa irritent, ut docet *Leſſ. lib. 2. c. 40. n. 75. Navar. Suar. Fill*) Porrò hoc jus provenit ex jure poſitivo, quo datur alicui legitima poteſtas dominativa in voluntatem alterius. *Ita communiter. DD. V. Sanch. l. 4 c. 24. num. 30. & 31. Unde reſolves.*

I. Quivis pater, & in ejus defectu, avus paternus, tutor, imò etiam mater, non tantum ſi tutrix ſit, ſed etiam in priorum defectu, & ſecundum

quos·

quosdam, reliquis deficientibus, etiam magister, vel herus, ut *Suar. Less. d.* 10. *n.* 18. contra *Sanch.* potest directè irritare vota liberorum impuberum; ut colligitur ex *c. Mulier* 32. *q.* 2. *cap.* 1. & 2. 20. *q.* 1. & *c. Si quis de reg.* Impubertas autem secundum jura finitur in masculis anno decimo quarto completo, in fœminis duodecimo completo, à die nativitatis computando, ut *Sanch. l. c. vid. Lay. t.* 4. *c.* 2. *Bon. d.* 4. *q.* 2. *p.* 6. §. 2.

II. Vota Religiosorum (non tamen novitiorum) etiam sub prædecessoribus emissa, irritare possunt directè præter Papam, Abbates, Guardiani, Priores & Rectores, ac probabiliter etiam Abbatissæ, ut habet *Suar. l.* 6. *de voto c.* 7. *num.* 19. *Regin. l.* 18. *num.* 342. *Fill. Bon. l. c. n.* 26. Excipitur tamen votum transeundi ad religionem strictiorem *v. Binsfeld* 3. *p. Ench. c.* 9. *Less. num.* 75. *Sanch. c.* 14. *nu.* 30. *Bon. l.* 5.

III. Idem potest, secundum *Sanch. l.* 6. *de m. tr. d.* 39. maritus respectu votorum uxoris: licet probabilius id alii limitent ad ea vota, quæ mariti juri præjudicant. *Lay. hic. c.* 7. *Fill. tr.* 26. *c.* 8. *q.* 8. *Less. d.* 10. *nu.* 83. & *d.* 15.

IV. Qui semel votum irritavit, si postea nolit, non ideo revalidatur, ut *v. Sa. V. Irritatio voti.*

V. Nullus supradictorum potest directè irritare vota emissa ante subjectionem, v. g. ante matrimonium; facta verò intra tempus subjectionis, de re implenda post tempus subjectionis, v. g. in pubertate, vel post obitum mariti, possunt irritare *Bon. ac. l. c.*

VI. Votum, de quo dubium est, utrum emiseris tem-

tempore libertatis, an subjectionis, non posse irritare superiorem, docet *Salas t. 2. q. 21.* & *Caram. 3. c. 1. d. 1.* Sed contrarium tenet *Suar. Sanc. Bon. &c.* cum *Bardid. 6. c. 1. §. 28.*

VII. Facta tempore subjectionis, possunt adhuc irritari post illud; v. g. quando filius jam est pubes. Quod verum est, etsi in pubertate ea ratificasset, putans ex errore esse firma: secus tamen, si infirma esse novisset, & independenter à prioribus ratificasset *v. Less. l. 2. c. 40. dub. 10.*

VIII. Supradicti possunt revocare, ac directè irritare vota, etsi semel ea ratificaverint, quia non privarunt se dominio & potestate suâ, *v. Suarde Bon. l. 6. c. 6.* Quod tamen id sine causa fiat, erit secundum quosdam peccatum mortale, licet probabilius id neget. *Suar. l. c. c. 4.* & *Lay. hic.*

IX. Prælatus potest irritare votum subditi, à prædecessore æquali, vel inferiore confirmatum, non tamen à superiore *vide* de his *Bon. l. c. §. 3. Lay. c. 7.*

ARTICULUS II.

Quis vota indirectè possit irritare?

Resp. Si alicui, non quidem voluntas voventis, sed voti materia sit subjecta, ita ut in hanc jus habeat, is tale votum potest irritare irritatione indirectâ: hoc est, ejus obligationem suspendere, in quantum suo juri præjudicatur: idque ex lege naturæ, docente, quod nemo possit alteri promittere aliquid in præjudicium tertii *S. Tho. in 4. d. 38. Suar. Less. &c. ll. cc. Unde resolves.*

I. Sic irritare possunt, præter supra nominatos, mater respectu filiorū puberum, quamdiu manent in

in domo paterna, nec sunt emancipati: item tutor puberis usque ad annum vigesimum quintum, in iis quæ eorum potestati officiunt. *Laym. l.c.*

II. Idem potest uxor respectu mariti; v. g. si is voverit longiorem peregrinationem, habitare alibi, cubare seorsim, quæ derogant vitæ sociali, & usui dominii, quod habet in corpus mariti. *Less. num.* 83. *Fill. num.* 273.

III. Item dominus & domina respectu famulorum; ut si ii voverint jejunium, quo fierent inepti ad obsequia Domini: quale votum non est castitatis, vel brevis orationis. *Less. nu.* 86.

IV. Item non tantum Pontifex respectu omnium fidelium, sed etiam Episcopi, & Principes respectu subditorum, quando materia illis præjudicat. Denique Superiores respectu novitiorum, in iis quæ impediunt novitiatus exercitia. *Less. d.* 13. *n.* 8.

V. Non possunt irritare indirectè vota de re aliàs præcepta, v. g. non furandi; quia nemini præjudicant. Item neque vota implenda tunc, quando materia voti non erit amplius subjecta; v. g. vota servi, implenda cum erit liber; & conjugis, cùm alter erit mortuus.

VI. Potest quis etiam indirectè irritare vota longè antè facta quàm sibi materia subjiceretur; v. g. facta à conjuge longe ante matrimonium.

VII. Potest quis etiam vota à se, vel antecessore concessa & confirmata, indirectè irritare, ut patet ex *Art. superiore.* Excipe tamen, nisi suo jure cessisset, & hanc cessionem subditus acceptasset; ut v. g. in voto castitatis, mutuo mariti & uxoris consensu facto. Secus tamen esset, si vel sola uxor; vel uterq; independenter ab altero vovisset.

VIII.

VIII. Vota indirectè tantum irritata reviviscunt & obligant, quando alteri desinunt præjudicare, de his *Bon. p. 7. Laym. c. 8.*

DUBIUM VII.

Quid sit commutatio voti?

Resp. Commutatio est substitutio alterius operis honesti loco ejus, quod voto promissum erat sub eadem obligatione. Circa quàm, ut licitè fiat traduntur hæ regulæ: *Prima.* Ad commutationem voti requiritur auctoritas Ecclesiastica. 1. Quando commutatio fit in paulò minus bonum quod si notabiliter minus sit, miscetur dispensatio. 2. Quando dubium est de æqualitate boni 3. Quando fit in bonum æquale: licet aliqui tunc putent sufficere auctoritatem propriam. Hæc tamen sufficit ad commutationem in melius; quia in meliora minus continetur. Voco autem melius, quod est tale in ordine ad utilitatem spiritualem voventis & Deo gratius.

Secunda, Ad commutationem voti in æquale, requiritur causa, licet minor quam ad dispensationem: quia dispensatio planè liberat ab obligatione voti, commutatio verò aliud subrogat. Unde si fiat in melius, nulla causa requiritur: si in æquale cum auctoritate Superioris, sufficit major in illud propensio. Si verò dubitetur, an sit æquale, sufficit notabilis molestia in implendo *V. Less. l. 2. c. 40. Unde resolves.*

I. Quamvis oratio absolutè sit melior jejunio, non licet tamen propriâ auctoritate hoc in illam commutare: quia hîc & nunc potest jejunium esse Deo gratius: utpote utilius ad bonum spirituale hujus hominis. *Less. d. c. 16. Sanch. c. 56.*

II. Omnia vota personalia, propriâ auctoritate commutari possunt in votum religionis: imò ipso jure omnia vota realia sic mutantur in professione.

III. Qui habet votum religionis, non potest illud propriâ auctoritate commutare in susceptionem Episcopatus: tum quia hic non efficit hominem perfectiorem quam religio, licet perfectiorem esse supponat, tum quia non constat, quòd illud hic & nunc sit Deo gratius: tum, quia sic respondit Innocentius III. apud *Bon. in 2. præceptum d. 4. q. 2. p. 1.* Idem docet *Less. lib. 2. cap. 4. d. 16. nu. 103. Azor. Sanch. Laym. l. 4. t. 5. c. 6. num. 15. Palaus d. 3. t. 16. p. 2. Fagund. Dia p. 6. t. 6. R. 62.*

IV. Qui habet facultatem dispensandi, habet etiam commutandi; non tamen contra: quia commutatio est pars dispensationis; qui autem potest majus, etiam minus potest. Qui autem habet facultatem commutandi tantum, non potest mutare nisi in æquale: quod moraliter & non scrupulosè æstimandum est, ut monet *Lay. cap. 8.* In qua æstimatione, ait *Caj.* non negligenda sunt concomitantia: v. g. in voto peregrinationis, habenda ratio non tantum laboris, sed etiam expensarum, quas fecisset *Suar. Less. §. Bon. p. 7. §.*

V. Si is, cujus votum mutatum est, malit deinde implere primum, id potest: tum quia id melius, vel æquale: tum quia in ejus favorem factum est, cum tacita conditione, si ei placuerit. *Less. nu. 97. Sa. Fill. nu. 289.*

VI. Si voti legitimè à superiore commutati materia, sive opus fiat impossibile, vel indifferens, non tenetur redire ad prius: quia obligatio extincta est. *§. Lay. Bon. ll. cc.*

DUBIUM VII.

Quid sit dispensatio, & qui possint dispensare in votis?

Resp. I. Dispensatio est absoluta obligationis voti condonatio, nomine Dei facta. Ad hanc, ut valeat, justa causa requiritur; qualis v. g. est, 1. Bonum Ecclesiæ, vel commune Reipub. 2. Notabilis difficultas in observatione voti. 3. Imperfectio actus, vel levitas ac facilitas, ex qua processit votum. *Suar. lib. 6. c. 17. Fill. nu. 260. Sanc. l. 4. c. 45. v. Bon. p. 7. nu. 24.* Lay. *c. 8. n. 5. Unde resolves,*

I. Cum causa non sufficit ad integram dispensationem, partim dispensari, partim commutari potest. *Bon. l. c.*

II. Prælatus videns, ac (cum facilè possit) non contradicens, videtur dispensare, ait. *Sa.*

III. Potestas etiam delegata dispensandi in votis, extendit se etiã ad vota jurata, & juramenta pia soli Deo facta v. *Suar. l. 6. de voto Sanch. l. 8. de matr. d. 3.*

IV. Ante voti acceptationem à certa persona aut Ecclesia, non censetur ei jus acquisitum, ideoque sine ejus injuria potest dispensari vel commutari.

Resp. II. potestas dispensandi convenit omnibus Prælatis, qui habent jurisdictionem in foro externo, vel privilegium *Less. l. 2. c. 40. d. 12. Sanch. c. 37. & communiter.* Unde dispensare possunt sequentes: I. Papa, respectu omnium fidelium in omnibus votis II. Episcopus, respectu suorum subditorum, non autem Parochus: quia tantum habet jurisdictionem fori interni. *Suar. l. c. c. 12.* III. Prælati Regulares exempti, respectu suorum Religio-

sorum

rum & Novitiorum, idque circa vota, quæ in seculo, vel etiam Novitiatu fecerunt *Less. n.* 8. & 107. *Sanch. l.* 9. *de matr. d.* 29. non autem Prælati non exempti, neque Abbatissæ *Suar. Less. ll. cc.* IV. Ex privilegio Papæ, Confessarii Ordinum Mendicantium, secundum concessionem & moderationem suorum Superiorum, ut notat *Less. d.* 13. *n.* 108.

Resp. III. Supradicti omnes Papâ inferiores possunt dispensare in omnibus votis, exceptis quinq; soli Papæ reservatis, scilicet voto Castitatis perpetuæ, Religionis approbatæ, Peregrinationis ad limina Apostolorum, ad S. Jacobum Compostellam, & Ultra marina, sive in Terram Sanctam. *ibid. Bonac. Less. Laym. ll. cc.*

TRACTATUS III.

De Tertio & Quarto Præcepto.

CAPUT I.

Quid Tertium Præceptum, *Memento*, &c.

PRæceptum hoc, quatenus vult tempus aliquod sanctificari, sive impendi cultui divino, est naturale, & adhuc obligat: quatenus verò per id tempus designatur dies Sabbathinus, est cæremoniale, & in Novo Testamento abrogatum, ac pro eo ab Ecclesia designatus dies Dominicus, & festi; præscriptusque modus colendi, ut quædam opera illis diebus fiant, quædam non: hæc prohibentur, illa præcipiuntur, *Bon.* Laym. ex *D. Thom.* 2. 2. *quæst.* 122.

DUBIUM I.

Quæ opera tum hoc præcepto, tum ab Ecclesia prohibeantur?

Resp.

Reſp. I. Die feſto prohibentur omnia opera ſervilia, hoc eſt, quæ & verſantur circa materiam externam; & vel mechanica & illiberalia ſunt, v.g. ſuere, fabricare; vel requirunt tantùm laborem corporis, & ab operariis tantum & ſervis fieri ſolent. Ita *DD. communiter, vid. Lay. l. 4. tr. 7. cap. I. Suar. Fill. &c.* ex *D. Thom. l.c. Unde reſolves.*

I. Impertinens eſt ad rationem operis ſervilis utrum fiat ex lucro, an ex recreatione; ex hac, an iſta intentione, pia, vana, & turpi. *Cajet. Suar. Laym. l. c. &c.* contra *Sylu.* & *Canoniſtas.*

II. Impertinens quoque eſt ſive fiat cum defatigatione & labore, ſive non, ſive brevi, ſive longo tempore, &c. quia nihil horum mutat naturam operis.

III. Servile non eſt, ideoque nec prohibitum, feſto ludere, choreas ducere, inſtrumenta muſica pulſare, iter facere pedibus, equo, curru, vel navi: unde etiam ad hæc neceſſaria ſunt licita. *Navar. c. 13. Tol. & Lay. Suar. de feſt. c. 27.*

IV. Nec ſervile eſt, ducere jumenta ſine onere: cum id ſit iter facere, ut ait *Fill. hic. c. 9. n. 710.* Ducere autem jumenta, currus, vel navigium onuſtum mercibus, eſt ſervile, *Suar. loc. c. Fill. l. c.* Quod ſi tamen ante feſtum talia itinera incepta ſint, continuatio eorum permittitur, vel ob publicam utilitatem, vel damnum, quod alias ſequeretur.

V. Item nec ſervile eſt, ſive gratis, ſive pro pretio docere, ſtudere, ſcribere, tranſcribere; & ſecundum quosdam, ut *Medinam, Lopez & Armillam,* quorum ſententiam probabilem docet *Lay.* contra *Sa. Fill. Azor.* & *alios multos,* pingere etiam colo-

coloribus; (nam de rudibus lineamentis plerique concedunt) terere tamen colores & non pingere, sed tingere, ut v.g. colorare asseres vel pannos, dealbare parietes, illiberale est.

VI. Videntur etiam excusari posse in typographiis literarum collocatores, quando, post divina collocant neglectum pensum, ut habet *Laym. hic.* Imprimere tamen, servile habetur *Escob. E.5 cap.4. Suar. Layman. &c.*

VII. Excusat etiam *Fill. hic. n.* 169 distillationem, quæ sine corporis fatigatione, potius ad experientiam & peritiam fit, quam ex officio, & arte.

VIII. Servile aliqui non putant, (alii contrarium tenent, & excusant per consuetudinem, ad otium aliaque pejora vitandi) venari. *Gran. 2.2.c.3.t.12. d.4.s.7.n.65.* aucupari, militare, gladiari, piscari, (saltem in fluminibus recreationis gratiâ) & similia: piscatio tamen moderata esse debet. *V. Lay & Fill. tr. 27. c. 9. q. 12. Bon. d.5. q. 1. p. 2. nu. 25. Escob.* qui docet, laboriosam, & ex officio, non licere. Similiter quidam excusant puellas, ad otium vitandum acu pingentes. *Arm. Azor. Palaus Sa. Marcb. V. Diar. p. 6. t.6. R.15. & p.4. tr.4 R.62.*

Resp. II. Prohibentur præterea quædam opera non servilia, quæ dicuntur forensia; ut sunt mercatus, placitum, judicium ad mortem vel pœnam, & strepitus omnis judicialis, id est, actiones, quæ ad decisiones causarum, tam civilium, quam criminalium, tam secularium quam Ecclesiasticarum spectant. *Ita commun. Doct. ex c. 1. de Feriis. Unde resolves.*

I. Festo non licet citare, adducere testes, id est,

exigere juramentum judiciale, proferre aut exeq[ui] ſententiam: quæ ſi feratur, eſt irrita ꝟ. *Laym. l.* [4.] *t.* 7. *c.* 2. *n.* 7.

II. Nec licet emere & vendere res non neceſſa[rias], negotjari publicè vel privatim, inire contra[ctus] emptionis, locationis, permutationis, &c. (niſi ex conſuetudine, vel aliis juſtis cauſis excu[sentur]) quia intelliguntur nomine mercatûs, qu[i] prohibitus eſt *c.* 1. *de feriis*, ut docet *Bonac.* [c.] *Suar. c.* 13. & *Fill. t.* 27. *c.* 10. *p.* 2. *n.* 180.

III. Feſto licet excommunicare, diſpenſare, judicem privatim informare, advocatum conſulere, conſilia conficere, eligere, &c. quia non requirunt ſtrepitum judicialem. ꝟ. *Bon. l. c.*

DUBIUM II.

Quæ cauſæ excuſent ab obſervatione feſtorum, ob quas opera prohibita liceant?

Tales præcipuè ſunt ſeptem: *Prima* Diſpenſatio Epiſcopi, vel habentis poteſtatem quaſi Epiſcopalem; uti Superiores Religionum, imo & Parochi, quando non datur facilis acceſſus ad Epiſcopum *Suar. c.* 33. *Laym. c.* 4. *n.* 1. *Bon. p.* 1. *n.* 20.

Secunda, Conſuetudo; nam ſic licent nundinæ illæ, in feſtis paſſim haberi ſolitæ: & præparationes deliciarum non neceſſariarum, ut cupediarum, placentarum, & ſimilium ciborum artificioſorum; item emptiones & venditiones recularum parvi momenti. *Bon. l. c. Laym. l. c.*

Tertia, Pietas in Deum: per quam licent opera, quæ proximè, (non quæ remotè) ſpectant ad cul-

tum Dei: ut pulsare campanas, circumferre imagines, vel cruces; in supplicatione. Ornare autem, & verrere templa, ac similia, quæ ad ipsum officium non spectant, si absque ratione in festum differantur, venialia habentur, *Fill. num.* 2, 18. *Bon. l. c.*

Quarta, Charitas erga proximum: per quam licent & valent actus judiciales pauperum, orphanorum, viduarum, & miserabilium personarum, ne expensis graventur. Sic etiam possunt rusticanorum, in parvis oppidis, si aliis diebus adesse nequeant, causæ civiles agitari. Similiter licet pauperibus & infirmis, pro tunc egentibus, subvenire. Item emere & vendere rusticis, qui aliis diebus impediuntur *Lay. c.* 2. *n.* 7. *Vid. Dian. t.* 1. *R.* 34.

Quinta, Necessitas propria vel aliena corporis vel animæ, si nimirum sine gravi incommodo, aut detrimento aliquid omitti non possit. Quomodo excusantur, 1. Judicia, quæ celeritatem requirunt: v. g. si latro sit fugiturus, nisi tunc capiatur. 2. Servi & ancillæ coacti à dominis laborare, nec audentes recusare: quod si tamen frequenter contingat, eos deserere debent *Suar. Laym. l. cap.* 3. Iidem & similes reficientes suas vestes cum id aliis diebus non possint. 4. Pauperes, qui se suosq; alere non possunt, operantes privatim, sine scandalo; maximè quando multi dies festi concurrunt. *Bon. num.* 13. 5. Coci & culinarii. 6. Pistores, laniones, & similes in oppidis populosis, & concursu festorum. 7. Chirurgi, & pharmacopolæ. 8. Conflatores ferri & vitri, coctores laterum, calcis, &c. & quicunque, quorum opus semel cœptum, non potest in-

interrumpi ſine damno 9. Molitores, & nauclerí pendentes à ventis. 10. Piſcatores halecum, tinnorum, &c. qui certo tantum anni tempore id poſſunt. 11. Inſtauratores fontium, Pontium, viarum publicarum, & ſimilium quæ moram non patiuntur. 12. Sartores in operibus neceſſariis, ut funeribus, nuptiis, &c. ſi aliter fieri non poteſt ut ſatisfaciant. 13. Agricolæ ad cavendum damnum ruri laborantes; ut ſi ob pluviam imminentem ſegetes vel fœnum congregent *Bon. numer.* 13. *Fill. num.* 211. *l.* 14. Denique excuſantur etiam mercatores, qui clauſis tabernis quædam vendunt; cum præſupponere poſſint, emptoribus ea tunc eſſe neceſſaria, nec alias commodè emere poſſe De ſupra dictis. §. *Suar. Fill. Laym. Bon. ll. cc.*

Sexta. Utilitas, non ſimpliciter neceſſaria, ſed ad communem lætitiam, vel ſplendorem: ſic enim licet in adventu vel ortu Principis laborare, ut perficiantur theatra, ignes, veſtes, &c. Quamquam monet rectè *Suar.* præſtare in hoc caſu petere veniam à Paſtoribus §. *Bon.*

Septima. Excuſat item, ſaltem à gravi peccato, parvitas operis, ſeu temporis. Unde grave non videtur unâ horâ laborare, ut habet *Suar. l. 2. de feſtis c.* 3. maximè, ut notat *Laym.* ſi labor non ſit nimis ſervilis, & fatigans corpus. Imò durum videtur mortalis damnare, ſi quis duas aut tres horas impendat. §. *Fill. t. 27. c. 1. q. t. nu.* 105. In forenſibus autem & judicialibus, materiæ quantitatem non ex quantitate temporis, ſed qualitate operis deſumendam, monet. *Eſcob. E. 5. c. 3. num.* 14. ex

Palao.

Palao. to. 1. tr. 9. d. 2. p. 3. nu. 4. Sic grave peccatum esse asserit venditionem rei magni momenti, cum magna solemnitate, licet brevi tempore fiat. Quod intellige (secundum supradicta) nisi consuetudo, vel necessitas excuset.

DUBIUM III.

Quæ opera Festis præcipiantur?

Resp. Præcipitur. 1. Auditio concionis: non tamen sub mortali, nisi quatenus quisque tenetur discere necessaria ad salutem. *Trident. sess. 24. c. 4. de reform. Fill. hic c. 8. Bon. t. 1. d. 5. q. 5. p. 2. nu. 27. Suar. &c.* Dixi, *nisi quatenus, &c.* quia homines rudiores ignorantes præcipua mysteria fidei, ea præsertim quæ sub gravi obligatione eos scire teneri, dictum est supra *l. 2. t. 1. c. 1.* tenentur lege charitatis, (si aliàs ea commodè addiscere non possint) sub gravi peccato concioni, vel potius catechesi interesse *Bon. d. 5. in præcept. 2. nu. 28* addens, eo casu concionem etiam Missæ præferendam esse. *Trull. l. c. cap. 1. d. 4. num. 12. Fagund. &c.*

2. Præcipitur speciali præcepto obligante, sub mortali, audire Missam, hoc est, morali & humanâ assistentiâ sive præsentiâ ei interesse. Est communis ex *c. Omnes fideles* & ex *c. Missas de consec. dist. 1.* 1. contra *Anglum* & *Rosellam*, qui semel vel iterum negligere, dicunt esse veniale. Obligat hoc præceptum omnibus festis omnes baptizatos usum rationis habentes: non autem infantes, amentes, vel catechumenos. Ratio primæ partis, quia est universale. Ratio secundæ, quia assistentiam hu-

manam habere non poſſunt. Ratio tertiæ, quia non ſunt Eccleſiæ ſubjecti. *C. Lugo di. 22. ſ. 1. & 2. ex Navar. Sanch. & Kon. Unde reſolves.*

I. Non eſt obligatio audiendi concionem in Parochia propria: tum quia DD. multi nullum hac de re præceptum agnoſcunt: cum *Trid. ſ. 24. c. 4. de ref.* dicat, *teneri ubi id commodè fieri poteſt*: tum quia ſi quæ obligatio fuit, ei derogatum eſt per privilegia Regularium, & generalem conſuetudinem contrariam. *Suar. de rel. t. 1. l. 2. c. 16. Azor. Nav. Cened. Zerol. p. 1. V. prædic. Trull. l. 2. c. 1. d. 4. 6. Barboſ. in Trid. ſeſſ. 24. c. 4.* Imò Fratres Prædicatores, & Minores, & qui cum ipſis in privilegiis communicant, concionantes in ſuis Eccleſiis, quovis anni tempore poſſunt auditoribus ſuis concedere 18. annos, & 320. dies Indulg. nomine Papæ *Dian. p. 4. t. 4. R. 22. ex Rodriq. &c.*

II. Non eſt obligatio ad audiendam Miſſam feriâ quintâ & ſextâ, & Sabbato Majoris hebdomadæ; neq; diebus Rogationum. *Azor. Henr. Suar. d. 88. ſ. 5.*

III. In die Nativitatis Chriſti tantum teneris audire unam Miſſam *Nav. Suar. Fill.*

IV. Satisfacit, qui recitat ſub miſſa (ex obligatione) Horas Canonicas, vel pœnitentiam injunctam in confeſſione, ut contra *Cajet. Sylv. Ang. Armil.* docent *Suar. Sa. Rodriq. Fill. &c.* Ratio, quia duobus præceptis poteſt ſimul ſatisfieri, ut *v. ſupra l. 1. t. 2. c. 3. dub. 3.* Idem de eo qui confitetur tempore Miſſæ, affirmat *Regin. lib. 19. nn. 14.* dummodo intentionem habuerit audiendi Miſſam. Negat autem *Suar. d. 88. ſeſſ. 6. Azor. ca. 7. q. 6. Gordonus,*

C. Lu-

C. Lugo loc. cit. si quidem possit differre confessionem, nec adsit necessitas Præcepti confessionis. Idem dicit *Bonac. d. 4. q. ult. p.* 11. ubi contrariam praxim quorundam excusat, vel ob necessitatem communicandi; vel intentionem audiendi Missam aliam; vel denique ob bonam fidem.

V. Satisfaciunt etiam inservientes Missæ, si recedant allatum necessaria, v. g. vinum, hostiam, thus, &c. quia cum hæc ordinentur ad officium, non censentur abesse, dummodo non recedant ab Ecclesia, vel saltem non longè. *Vid. Bon.*

VI. Peccat, qui non audit integram Missam & quidem venialiter, si omittatur parva pars, mortaliter, si notabilis, v. g. media, vel tertia pars *Laym* tamen, & *alii* durum putant, mortalis damnare eum, qui ab Offertorio, usq; ad finem adsit. Additq; communiter excusari à mortali, qui audiunt à principio Epistolæ, vel secundum alios, Evangelii usq; ad finem: vel ab initio usque ad Communionem. *Vid. Bon. t. 1. d. 4. q. ult. C. Lugo. d. 22. sec. 1. n. 3.*

VII. Non peccat saltem mortaliter, qui à duobus Sacerdotibus successivè duas dimidias Missas audit, ut habet *Nav. c. 21. Sa. Sotus Henriq. Dian. tom. 1. tr. 3. R. 18. Bon. d. 4. q. ult. p. 11. Hurtado* contra *Suar. Kon. Fagund.* quia audit integram Missam. Ob quam causam est probabile, etsi simul audiat, ut habet *Bon. l. c. Hurt. & Dian.* contra *Regin. Kon. C. Lugo. &c.* quorum sententia videtur probabilior.

VIII. Non satisfacit, qui sub sacro dormit, pingit, docet; vel qui est post murum, aut aliam rem, tali loco, unde nihil audiri, videri, vel notari possit quid fiat; quia non censetur moraliter præsens. Satisfacit

facit tamen ſurdus, cæcus, & quicunq; (licet ſit poſt oſtium, aut columnam, vel in feneſtra, vel procul à templo) ita eſt præſens, ut ex ſignis externis colligere poſſit, quid à celebrante agatur, ſpectatâ loci naturâ, etiamſi ipſe per accidens nihil audiat, videat, aut intelligat, ſitque pars per moralem conjunctionem ejus multitudinis, quæ dicitur præſens, & eſt in conſpectu altaris, *Bon. l. c.*

IX. Audiens debet eſſe attentus, ſaltem virtualiter & in confuſo, ut aliquo modo advertat quid fiat. Hinc ſi quis nunc attendat, nunc fabuletur, ut tamen ſemper advertere poſſit quid fiat, licet peccet irreverentiâ, non tamen damnandus eſt mortalis. Imò *Kon. 3. p. quæſt. 83.* cum *Sylu. Roſel* & *Medi.* docet, eum ſatisfacere, qui voluntate toto ſacro eſt diſtractus, modo ſibi ſit præſens, & cum reverentia externa aſſiſtat. Quod probabile eſſe docet *Lay.* contra *Suar. Bon.* & alios. *V. Kon. l. c.* & *C. Lugo nu. 26. 27.* Plura de tota hac materia *V. ſupra l. 1. tr. r. c. 3. dub. 2. 3.* & 4.

X. Præceptum audiendæ Miſſæ impletur quocunq; in loco, ſive in Parochiali, aut Cathedrali, ſive in Regularium Eccleſia, ſive in oratoriis privatis, ſive extra Eccleſiam audiatur. Ratio, quia Eccleſia tantum auditionem Miſſæ præcipit, non autem locum; ergo quovis loco impletur. *Tol. l. 9. c. 7. Azor. c. 6. Rodriq. Nav. Fill. Nung. Sua. Kon. Bon. d. 4. q. ult. p. 12. n. 4.* & *plures.* Quæ doctrina licet certa ſatis ſit, nihilominus quia poſt omnes ſupra citatos Auctores à quodam moderno, viro aliàs docto, in dubium vocatur, peculiari dubio examinanda eſt, ne cui (quia liber obvius eſt) ſcruplus, aut conſcientia naſcatur erronea. DU-

DUBIUM IV.

An sit obligatio audiendi Missam in Parochia. Dominicis, & festis majoribus?

Resp. Etsi id quidem decens sit, non tamen est obligatio. Est communis Auctorum) quos *vide Superiore dub. casu ult.*) & ut ait *Cardin.* Lugo *di. 22. s. 1.num. 2.* certa; etsi *Marchantius in Candelabro mystico t. 4. c. 7.* & in *resolutionibus moralibus*, in forma manualis editis *cap. 8.* in dubium vocet, scrupulumque movere conetur. Ratio est. 1. Quia nullum extat de hac re præceptum. 2. Quia *cap. Ut dominicis*, jubetur Parochus ante Missam ejicere eos, qui proprio Parocho contempto, isthic Missam audire vellent: ergo sine contemptu (formali) licet. 3. Quia *cap. Si quis de consec.* jubentur ii, qui habent oratorium domi, in majoribus festivitatibus audire sacrum in Parochia, vel in civitatibus. 4. Quia universalis fidelium, & ipsorummet etiam Parochorum doctorum, & confessariorum (qui pœnitentes hac de re non interrogant) consuetudo id non tantum, (ut loquitur *Marchantius l. c*) insinuat, sed manifestè docet. 5. Quia *Trid. sess. 22. c. 8.* tantum dicit, populum debere moneri, (non autē teneri) ut frequenter adeant Parochias, saltem Dominicis, & festis majoribus. 6. *Fagund. Lugo*, *Barbosa Zenedo Trull. l. 3. c. 1. d. 6.*

Neque obstant, quæ *Marchant*, objicit, *ut:*

I. Quod jura antiqua decernant contrarium; eò quòd *Sixtus IV. de Treuga & pace*, præcipiat, ne Mendicantes, prædicent, non teneri audire Missam in Parochia Dominicis & Festis. Nam imprimis ex illo

illo Sixti decreto nihil ſequitur; cum is non dicat teneri,ſed tantum prohibeat ne publicè *prædicetur non teneri.* Cum enim honeſtiſſimum ſit populum audire Miſſam in Parochia, idque ſuadere deceat minimè deceret, id (publicè præſertim)diſſuadere: nam inde ſcandala,& proprii Parochi contemptus ſequi poſſent Et hoc eſt,quod Sixtus cavere voluit. Deinde,eſto antiqua forſan aliqua jura id habeant, eis poſterioribus temporibus, per varia privilegia receptamque conſvetudinem univerſalem, eſt derogatum *Car. Lugo,* & *cæteri Aut. citi.*

Nec obſtat II. Quod multos Canoniſtas eam opinionem ſecutos aſſerit. Eſto enim olim quidam ſic ſenſerint; hoc tamen tempore, poſt tot & tam ampla privilegia, poſt tam claram & diuturnam conſuetudinem, poſt Eminent: Cardinalium declarationes, & ipſorum etiam Pontificum nota decreta contraria, (ut *vide ſequenti Reſp.* an aliqui id doceant, neſcio.

Nec III. Locus Tridentini paulò antè in Reſp. citatus, quem objicit:ut patet ex ipſis verbis & declaratione Emin: Cardin. Auctorumque communi explicatione.

Reſp. II. Epiſcopus non poteſt cenſuris, mulctis aliiſq; pœnis, cogere ad audiendam Miſſam in Parochia. Eſt contra *Marchant l.c.* ubi ait, *Regulares ita communiter reſpondere, ut privilegiorum ſuorum fimbrias magnificent, & dilatent philacteria;* & contra *Auctorem Parochiani obedientis.* Ratio autem eſt, Quia ut ait *Nav.* Epiſcopus non poteſt tollere (nec reſtringere) jus commune,& generalem totius orbis conſuetudinem. Ita docent præter. *Auth. ſupra cit.*

cit. S. Anton. p. 2. *tit.* 9. *cap.* 10. §. 1. *dub.* 4. *Sylu. V. Missa. Tolet.* Layman. *l.* 4. *t.* 7. *c.* 3. *&c.* & *comm. omnes Theologi & Canonistæ moderni*; afferuntque *Azor. to.* 1. *l.* 7. *c.* 8. *q.* 6. & *C. Lugo d.* 22. *s.* 1. pro hac sententia, declarationem Cardinalium in Trid: quæ expressè habet; *Non posse Ordinarium mulctis & pœnis cogere ad audiendam Missam, vel Concionem in propriâ Parochiâ, etiam in casu negligentiæ & contumaciæ.* Et si his duobus, tanquam Regularibus minus fidat, legere potest eandem declarationem apud B*arbosam in Trident. sess.* 22. *c.* 8. *de sacrif. Missæ & sess.* 22. *c.* 8. *de sacrif. Missæ & sess.* 24. *de reformat. cap.* 4. *num* 12. Item *Tractatu de officio & potestate Parochi*, ubi eandem sententiam Barbosa ipse sequitur, & pro ea supra viginti Auctores celebres, partim Theologos, partim Canonistas, quâ Regulares, quà non Regulares, citat. Vide ejusdem *Remissiones in Tridentinum, impressum Antverpiæ Anno* 1644 & *Zerolam in praxi Episcopali p.* 2. *V. Parochia*, & *p.* 1. *V. Missa* §. 6. Idem disertis verbis confirmat Clemens VIII. Ao. 1592. 22. Dec. decreto suo, circa hanc ipsam controversiam Duaci excitatam, quo eam dirimit, his verbis: *Præsenti nostro decreto sancimus, licere secularibus, Christi fidelibus universis, Missas diebus Dominicis, & festis aliis majoribus audire in Ecclesiis tam Fratrum Præd. quam aliorum Mendicantium, nec non etiam Collegii Societatis JESU, juxta eorum privilegia, & antiquas consuetudines, dummodo id in contemptum Parochialium Ecclesiarum non faciant: & tam dictis Patribus Prædicatoribus, ac Presbyteris dictæ Societatis, quam aliis privilegiatis; quibus id à Sede Apostolica indultum est, idoneis tamen, & ab Ordinario*

approbatis, peccata ſua, etiam Quadrageſimali, & Pa ſchali, & quovis alio tempore, confiteri licitè poſſe, &c. Quod ſi verò dicta privilegia, & alia ſimilia clariu cognoſcere lubet, inſpiciatur, (ut alia taceam) Com pendium privilegiorum Societatis JESU, ubi præ ter Leonis X. clara ſunt verba Pauli III. in *extrau* data Ao. 1649. Kalend. Novemb. quæ incipit, *Lice debitum,* quâ *omnibus Chriſti fidelibus, cujuscunque con ditionis, qui verbi Dei prædicationibus, in templis ejus dem Societatis interfuerint, concedit, ut ibidem Miſſa audire, & Sacramenta recipere, liberè & licitè valeant neque ad id Parochiales Eccleſias accedere teneantur.* Porrò ne quis miretur tam ampla privilegia Regularibus conceſſa à variis Pontificibus, placebit inſpicere eorum Bullas, in quibus reperiet motiva graviſſima: aut ſi nec inſpicere lubet, recogitet *ſaltem*, Deum ipſum Innocentio III. (dum vidit Eccleſiam Lateranenſem jam jam ruituram) oſtendiſſe eam ſuſtentari à S. Dominico, & S. Franciſco. Conſideret, quod ſicut olim in varias orbis plagas, & in ipſam Germaniam, doctrina Chriſti tranſlata eſt opera Regularium, ita ſine eorum ſubſidio conſervata diu non fuiſſet, vel ſaltem minus floruiſſet. *Et* denique ne Regularibus ſuccenſeat quiſquam, quod privilegia ſua tueantur, ſciendum eſt, quod ſine conſenſu Sedis Apoſtolicæ iis renunciare, aut cedere non poſſint: *vid. l. 2. Dec. tit. 43. de arbit. c. 5.* imò etſi faciant, irritum fore, & peccaturos; qùia injuriam inferrent Ordini, & Eccleſiæ toti.

Nunc ad argumenta Marchantii breviter reſpondeo.

I. Affert auctoritatem cujusdam P. Capucini, qui *Parochianum obedientem* ſcripſit, Et huic quidem

dem me paulo antè, sat multas gravesque auctoritates opposuisse existimo.

II. Ait, quorundam Episcoporum praxin esse contrariam, eamque fundari in jure antiquo, & novo *Trid. l. c. sess.* 22. *& sess.* 24. ubi dicit: *Teneri unumquemque Parochiæ suæ interesse, ad audiendum verbum Dei & rudimenta fidei*: hæc autem in plerisque locis ruralibus docentur in Missa; ergo etiam ad Missam possunt compelli.

Resp. I. Praxin istam (sicubi est) paucorum esse, & contrariam praxi communi Episcoporũ, in omnibus regnis & provinciis, & insuper Præsulis summi.

II. Praxin istam nec fundari in jure antiquo, cum illi, (si quod fuit) per privilegia sit derogatum, & abrogaverit consuetudo; nec in novo. Tum quia *Trid. l. c.* loquendo de concionibus & catechesi, nullam facit mentionem Missæ: & in pœnalibus non valet illatio. Tum quia Tridentinum expressè addit, (quod *Marchantius* in sua citatione omittit, cum tamen ad rem plurimum faciat) *si commodè fieri potest.* Tum quia nec illam quidem obligationem, quoad conciones, esse receptam, ostendit universalis Ecclesiæ consuetudo, eò quod fortè regulariter *commodè fieri non poterat*, ut notat *C. Lugo, l. c.* Neq; Catechesis communiter docetur in Missa, nisi fortè in pagis, ubi rarius contendunt Regulares cum Parochis de re præsenti. Deniq; nescio, an non Episcopi, de quibus loquitur, ex numero fortè sint eorum, de quibus Pius V. in Bulla, *Etsi Mendicantium*, queritur, quod etsi Episcopi Ordines Mendicantes meritò colere, & adjuvare deberent, non solum id negligant, verum etiam concilii Tridentini verbis in pra-

pravum sensum detortis, eos incommodis & perturbationibus afficiant.

III. Citat decreta Synodi Leodiensis, & Namurcensis, subjungitq;. *Qui vero audeat hæc condemnare & Patres istius Synodi, inter quos multi Theologi fuerunt.*

Resp. Decreta ista (& si quæ fortè sunt similia) intelligenda esse, ne cum contemptu proprii Parochi audiant sacrum extra Parochiam: aut si quæ sensum alium habent, non esse recepta, vel usu abrogata. *Ita, Autt. citt. communiter.* Videri potest *C. Lugo, l.c. Barbos. & Zerola ll. cc.* & dignissimus lectu libellus *Francisci Fontani*, Concionatoris regii, cujus titulus: *Responsa ad quæsita cujusdam Primarii Prælati, &c.* excusus primum gallicè Nancæi. Ao. 1625. postea verò latinitate donatus, & recusus Viennæ Austriæ, typis Michaëlis Rictii, Ao. 1634. Mitto rationes cæteras, quibus frequentationem Parochiæ (sine obligatione tamen) persuadere conatur; cum eam, utpote honestam imprimis atq; decentem, minimè improbare, sed erroneam tantum conscientiam impedire intendam; ne videlicet cum persuasione obligationis Parochialia, vel cum apprehensione peccati, Regularium templa frequententur.

DUBIUM V.

Quæ excusent ab auditione Sacri?

Resp. Duæ sunt causæ, quarum altera si adsit, non teneris curare celebrari privatim in portatili cum privilegio, neque (etsi id consilii sit) preces interim alias locò Missæ dicere, ut habet *Navar. c. 13. Suar. Fill. t. 5. c. 5. q. 11.*

Prima causa est impotentia, vel simpliciter, vel mo-

mortalis, aut difficultas ex notabili incommodo, proprio vel proximi, corporis vel bonorum, vel etiam honoris: quia hæc est mens Ecclesiæ præcipientis instar discretæ & benevolæ matris. *Bon. d. 4. quæst. ult. p. ult. Nav. Fill. t. 5. c. 7. quæst. 11. Suar. d. 85.*

Secunda causa est, quodcunq; motivum rationabile, quo quis bonâ fide putat se excusari *b. Suar. in 3. p. s. 6 c. 5. Layman. & Bon. l. c. Unde resolves.*

I. Excusantur qui sunt in navigatione, vel carcere. Item in morbo, vel convalescentia, in qua obsit prodire foras. Item qui sunt in excommunicatione, vel interdicto; de quo suo loco.

II. Item, qui custodiunt castra, urbem, gregem, infantes, (vel puerum; qui in templo quietus & sine perturbatione aliorum contineri non potest) vel domum, aut ægris solatio sunt, aut coquere debent, & similia curare, quæ omitti non possunt. *Bon.* Kon. *num.* 86. & 314.

III. Item cui periculum est gravis offensioni mariti, parentum, vel dominorum *Henr. Suar. Fill. n.* 217. Si tamen id ferè semper fieret, de alio medio laborandum esset.

IV. Item si quis alio qui omissurus esset occasionē commodam itineris, v. g. socios, cum viam ignoret, vel pericula metuat, aliàs verò tenetur ad Missam ante iter, vel in itinere *Suar. s. 6. Rodriq. Bon. l. c.*

V. Si sit gravis difficultas eundi ad Ecclesiam, ob distantiam v. g. unius vel alterius milliaris Germanici, vel etiam minoris spatii maximè si via sit molesta, cœlum pluvium. Ubi habenda est ratio personarum, loci, temporis & consuetudinis *Bon. Suar. Fill. l. c. Marchant Resol. past. 1. 4. c. 6. n. 7.*

VI. Si

VI. Si ex conſuetudine Patriæ fœminæ egredi non ſoleant tempore luctûs, vel etiam poſt partum. *Syl.n. Cajet. Fill. n. 229.*

VII. Si quis non habeat veſtes ſtatui ſuo convenientes. *Navar. Henriq. Sa. Azor. Bon. l. c.*

VIII. Si quæ ex occulta fornicatione prægnans metuat, ne id advertatur, ſi prodeat. *Laym. l. 4. t. 5.*

IX. Si quæ ſciret, alteri, à quo perditè amaretur, ſecuturam occaſionē peccati ſi prodiret. *Sa. Fill. n. 227.*

CAPUT II.

De IV. Præcepto: *Honora Patrem, &c.*

DUBIUM I.

Ad quid teneantur liberi erga parentes?

RESP. Tenentur vi hujus Præcepti, tum genitoribus, tum ſuperioribus, in iis rebus, in quibus quisq; & quamdiu ſubjectus iis eſt, amorem, reverentiam, & obedientiam præſtare; ita ut ſi notabilis horum defectus ſit in re gravi, graviter peccetur: quod facilius fiet reſpectu parentum, quam aliorum. *Ita communiter. V. Fill. t. 28. p. 2. c. 1. Regin. l. 2. c. 1. &c. Unde reſolves.*

I. Contra amorem graviter peccat filius, 1. ſi ſigna odii parentibus oſtendat, & aſperè tractet. 2. ſi torvo oculo ferè ſemper intueatur, ac ita aſperè loquatur, ac ſi odio haberet; ſi non ſubveniat in gravi neceſſitate ſpirituali, vel corporali. 4. ſi non impleat eorum teſtamenta & legata, modò hæres ſit. 5. ſi grave malum, v. g. mortem illis optet. *Navar. Regin. l. 20. num. 8. Fill. 2. 28. cap. 1. quæſt. 3. & 7.*

II. Contra reverentiam graviter peccat filius,

1. Si

1. Si percutiat etiam leviter; & secundum *Regin.* 2. Si manum ad percutiendum deliberatè attollat. 3. Si graviter contristet & *Regin. l.* 20. *num.* 14. *Fill. num.* 17. & 18. 4. Si animo deliberato ad gravem iram provocet verbis contumeliosis, vel talibus, quibus sciat graviter offendendos. 5. Si maledicta convitia, &c. in eos conjiciat. *Nav. Fill. &c.* 6. Si pauperes despiciat, vel nolit agnoscere. Quod si tamen exterius tantum dissimulet se nosse, & nolit apud se habere, ex justa causa, dummodò provideat de necessariis. *Bon.* excusat à peccato gravi eò quòd rationabiliter non sint inviti 7. Si in foro externo etiam de vero crimine accuset; extra crimen hæresis, proditionis, vel conjurationis in Principem, cum non est alius corrigendi modus. *Bon. d.* 6

III. Contra obedientiam graviter peccat, 1. Si in re gravi sit inobediens circa ea, quæ pertinent ad gubernationem domûs, bonos mores, vel animæ salutem. *Fill. n.* 20. 2. Si contra voluntatem parentis ducat uxorem se indignam. Indigna autem dicitur, cum qua non potest contrahere sine dedecore juxta suæ regionis usum; non tamen potest exhæredari idcirco. 3. Si sine justa causa nolit eam inducere, quam vult parens; maximè si inde sopirentur odia, aut parentum necessitas levaretur. Erit autem justa causa, v. g. si sit impar familia. si infirma, deformis, fatua, vel immorigera. 4. Si inconsultis parentibus nubat, ut habet *Sanch.* Potest tamen ubi consuluit, ipsis invitis prudenter contrahere cum se digna; cum circa electionem status sit sui juris. *Less. l.* 2. *c.* 40. *n.* 43. *Sanc. l.* 4. *c.* 15. *Fill. q.* 20. *nu.* 20. An & quomodo peccent liberi furando parentibus vide in-

infra *l. 3. tr. 5. c. 1. dub. 4.* Item, an alienare possit bona, vide infra *l. 3. t. 5. c. 3. d. 2.* & *l. 3. tr. 5. c. 4. d. 1.*

IV. Tenetur proles alere parentes egentes adeo ut si in gravi necessitate aliter juvari non possint, teneatur manere in seculo (nisi tamen in hoc illi certum, vel certè valdè probabile periculum salutis immineret) & si religionem sit ingressus, teneatur egredi, & juvare parentes: dummodò eorum necessitas ejus professionem antecesserit. *Fill. q. 5. n 9. Bon. q. 1. p. 6.*

V. Si verò necessitas post professionem superveniat, si ea extrema sit, tenetur egredi, petitâ prius licet non obtentâ veniâ. Si autem sit gravis tantùm, in qua utcunq; possint vivere, non tenetur quidem, potest tamen egredi, si Prælatus permittat. Quo casu tenetur, in quantum non obstat suo intento, deferre habitum, & observare substantialia Religionis: at postquam parentibus subventum est, redire. *6. Less. l. 2. c. 41. dub. 3.* vide & infra *tr. 5. c. 1. dub. 4.*

DUBIUM II.

Ad quid teneantur parentes erga filios?

Parentes, quo nomine etiam intelliguntur ascendentes, v. g. avus, proavus, &c. tenentur gravi obligatione juris naturalis, conservationem & educationem liberorum curare. Circa quòd ex *Bon. d. 6. q. 1. Azor. p. 2. l. 2. q. 17. Fill. tr. 28. c. 2. resolvuntur hi Casus.*

I. Graviter peccant parentes, qui sine justa causa prolem hospitali, vel locis publicis exponunt *6. Bon. hic.* & *Fill. t. 12. p. 2. c. 2.* & *infrà tr. 5. c. 1.*

II. Mater tenetur (sub veniali tamen) lactare pro-

proprio lacte, nisi habeat justam excusationem; tunc vero tenetur sub gravi peccato bonam nutricem quærere, *Bon. d. 6. q. 1. p. 6. Laym.* Item tenetur secundum jura prolem alere ad finem anni tertii: postea educatio usque ad emancipationem spectat ad Patrem. Excipe, nisi hic esset pauper, & mater dives *Fill. Layman. l. 5. t. 10. c. 3. Reg. l. 20. 20. num. 32.*

III. Pater tenetur proli, non tantum legitimæ, sed etiam (in quo jus Civile à Canonico correctum, juxta *cap. Cum haberet*) spuriæ curare alimenta, hoc est, cibum, potum, vestitum, & honestas artes, juxta suum statum: nisi tamen aliundè se alere possit, & non indigeat; deinde etiam dotem filiæ. Et quidem Clerici, etiam ex fructibus Eccesiasticis possunt hæc suis spuriis præstare. *Fill. l. c. t. 28. c. 2. num. 28. Laym. l. 5. t. 10. p. 3. cap. 5.* V. infrà *tr. 5. c. 4. d. 5. q. 1.* Hinc peccant, 1. si non adhibeant diligentiam saltem mediocrem ut acquirant bona, quibus filii alantur, habeantque hæreditatem secundum suum statum. 2. si bona dilapidando impotentes se reddant ad liberos honestè secundum statum suum educandos, ac dotandos *Bon. d. 6. q. 1. p. 6. Azor. Fill. &c.* 3. si sine legitima causa filiæ dotem negent, (vel filium exhæredent) v. g. quia vult ingredi, vel est ingressa Religionem, vel quia ipsis invitis nupsit, licet se indigno *Bon. l. c. §. 2. ex Azor. Regin. &c.* vel quia filius ordinem sacrum suscepit. Sicut enim pater tenetur dotare suas proles pro matrimonio vel ingressu Religionis, ita etiam ad suscipiendos sacros ordines. Neque hæc donatio est revocabilis: imo sic donata non posse computari legitimam, aut

aut divisionem cum fratribus, docet *Barb. & c.* l Contrarium tamen tenet *Molin. &c.* cum *Dian. p. t. 6. d. 91. & 92.*

IV. Parens tenetur proli subvenire relictâ religione, iisdem casibus, quibus proles parenti; qu vid. *superiori dubio cas.* 4. & 5.

V. Parentes gravi obligatione tenentur instruere liberos per se, vel alios, in necessariis ad salutem. Hinc graviter peccant, 1. Si quantum in ipsis est, non curent ut bonis moribus imbuantur, doctrinam Christianam seu fidei rudimenta addiscant, pravorum consortia vitent. mandata Dei & Ecclesiæ observent. Sacramenta frequentent. à peccatis abstineant. *Azor. Fill. Bon. l. c.* 2. Si occasiones peccandi ab iis non avertant, vel in locis, aut domibus suspectis habitare permittant *Trull. l. 1. d. 3. num. 4.* 3. Si consilio, vel exemplo malo depravent. 4. Si non objurgent, puniantque dissolutos; moderatè tamen: nam peccant etiam verberando immoderatè, v. g. ut notabiliter lædantur. *Sot. Sylv. Bon. l. c.* & *d. 3. de contr. q. ult. p. 3.*

VI. Tenentur etiam proli relinquere libertatem circa electionem status. Unde peccant, invito ad matrimonium, vel religionem cogendo, vel abstrahendo. Et quidem *Trid. sess. 25. de Reg. cap. 26.* excommunicat cogentes ad monasterium filias.

VII. Etsi frater fratri, vel sorori, saltem in extrema, vel quasi extrema necessitate teneatur subvenire lege tum charitatis, tum pietatis: non tamen est ea obligatio, quæ inter parentes & liberos; cum non sit ista dependentia. v. *Less. l. 2. c. 41. nu.* 34. Unde si Professus est in religione, non tenetur e-

gredi

gredi ut succurrat. *Trull. l. 2. c. 2. d. 24. nu. 8. ex Suar. &c.*

Quæres. An filius aliquando possit à Patre privari hæreditate?

Resp. Potest ex justa causa, aliàs non; eaque in testamento debet exprimi. *Aut. Sed. hodie. C. de inoff. test. Talis autem censetur.*

1. Ingratitudo, (nisi in gratiam Patris redierit, ipsumq; pœnituerit ante testamentum conditum) ut si affecit Patrem gravi injuriâ, vel ejus vitæ insidiatus est, vel manus injecit, vel maleficis se immiscuit. Bon. *d. 3. q. 7. p. 3.* ex *Cov. Sanc. Azor. Molin. &c.*

2. Si novercam, seu Patris uxorem cognoverit carnaliter: si Parenti furioso, vel carcere detento, noluit succurrere fidejubendo: si impedierit Patrem testari: si bona Parentum dilapidaverit, cum gravi ipsorum dispendio.

3. Si filia minor. 25. annis luxuriosam vitam elegerit, &c. Circa quas.

Nota. Valere has causas, quando filius aliunde habet unde vivat: nam alimentis ad vitam necessariis privari non potest, cum debeantur jure naturæ, quod à jure civili tolli non potest. *Bon. d. 6. q. 1. p. 6. §. 3.* ex *Sanch. Mol. Azor Regin. Fill. Trull. l. 4. c. 3.* & *tom. 2. l. 7. c. 17.*

DUBIUM III.

Ad quid teneantur tutores & curatores, qui parentum sunt loco?

Tutor (idem est de Curatore) tenetur curam gerere pupilli, ejusque bona ritè & fideliter administrare.

ſtrare. Ratio Quia in hunc finem conſtituitur & a- ſignatur pupillo patris loco. Quare ſi delinquat, v- notabiliter ſit negligens hac in re, peccat gravite & ad compenſationē damni, quod pupillus ex e accepit, obligatur, (& ſaltem de dolo & culpa la imò etiam, ſi tutoris officium exercet preti (quod tamen ſi ab initio non eſt conſtitutum, ce- ſetur ſuſcepiſſe gratis) tenetur etiam de levi culp *Bon. de contr. di* 5. *q.* 19. *p.* 4. *Unde reſolves.*

I. Tutor tenetur tueri perſonam pupilli dum o pus eſt, eumque bonis moribus imbuere, & ben educare, per ſe vel alios B. *l. c.*

II. Tenetur bona pupilli fideliter adminiſtrar ideoque (officium tutoris ſuſcipiens) inventarium conficere; alioqui damna ex ejus defectu ſecuta re- ſarcire: nec licet illi pupillo pecuniæ nimium, ad uſus inutiles concedere.

III. Tutor (uti & Curator) tenetur conſervare omnia jura, bona, & actiones pupilli, (vel Mino- ris) & bona alias peritura vendere, pecuniamque convertere in emptionem bonorum ſtabilium, vel in cenſum, &c. prout fuerit utilius. *Ib.* ex *Rebel. p.* 2. *l.* 17. *q.* 1.

IV. Si Tutor vel Curator pecuniam pupilli con- vertit in ſuos uſus, tenetur ad reſtitutionem totius lucri ceſſantis, vel damni emergentis, quod inde accepit pupillus vel minor. *l. c. Rebel. l. c.*

V. Tenetur item ad reſtituendos fructus (dedu- ctis expenſis) quos ex bonis pupilli percipere po- terat, & ſuâ culpâ non percepit *Sylu. V. Tutor.* §. 4. *Rebel. l. c.*

VI. Tenetur nomina debitorum exigere, & de- bita

bita pupilli persolvere, ita tamen ut quantum fieri potest. bono pupilli consulat, *Sylu. Rebell. ll. cc. Tabiena ib.*

VII. Tutor vel Curator non potest donationes, vel remissiones gratiosas facere de bonis pupilli: quia non ad destruendum, sed tuendum est constitutus *Ibid.* Excipe donationem remuneratoriam; sic enim potest v. g. stipendio debito pro liberali servitio aliquid addere, ex liberali donatione *Mol. Lugo, d. 23. s. 10. Sanch. Trull. l. 7. c. 17. d. 8. V. Dian. p. 8. t. 6. R. 17.*

VIII. Denique tenetur (officio finito) reddere rationes: quia hoc onùs est commune eorum, qui bona aliena administrant. *V. Bon. de contr. d. 3. q. 19. p. 4.* & infra hoc libro *t. 4. c. 3. in appendice ad contractus.*

DUBIUM IV.

Quæ obligatio Dominorum & famulorum, aliorumque Superiorum & inferiorum erga se invicem?

Resp. I. Domini & Superiores tenentur habere curam famulorum, aliorumque suorum subditorũ Patet ex 1. *ad Tim. 1. Si quis suorum, &c.* Et Ratio est, quia sunt ipsorum caput, & vices parentum gerunt; ideòque tenentur quodammodo ad eadem, ad quæ parentes. Imprimis verò curare tenentur quantum in ipsis est, ut servent præcepta Dei, & Ecclesiæ *Bon. d. 16. q. 1. p. 8. Unde resolves,*

1. Peccant Domini graviter: Si sine justa causa impediant famulos, ne festis Missam audiant: vel si festis opera servilia imponant; vel si jubeant ea, quæ sine peccato fieri non possunt. *Nav. c. 14. &c.*

Si peccandi occasionem permittant, cum possint impedire; aut si graviter delinquentes non corrigant; vel negligentes necessaria ad salutem non moneant, corripiant *Bon. l. c.*

II. Peccant item graviter, 1. Si gravibus injuriis afficiant; diabolos, canes, &c. appellent *Bon. l. c.* & *Trull. l. 4. c. 1. d. 6.* licet *Dian. p. 7. t. 7. R. 4.* excuset à peccato talem contumeliam, quod ex ira & indeliberatione soleat proferri. 2. Si alimenta convenientia non præbeant; mercedem justam (dummodò fideliter servi verint) non solvant, vel differant absque rationabili causa. *Ibid.* 3. Si ante elapsum terminum temerè domo expellant: in quo casu, (nisi gravissima ex causa id fecerint) tenentur ad solutionem integræ mercedis *L. ff. Azor. c. 14. q. 1. Fill. n. 1. 17. Reg. Mol. & c. Escob. t. 3. E. 3. n. 39.* 4. Si eum qui liberos aliosque domesticos, verbis, exemplo, vel moribus pravis corrumpit, & reprehensione non emendatur, è domo non dimittat. *Navar. cap. 14. Azor. Trull, d. 63. n. 2.*

III. Herus non tenetur famulo infirmo (quamdiu ægrotat) dare salarium, (nisi in extrema vel gravi necessitate; tunc enim debet ex charitate) imò sumptus in ejus curationem impensos potest repetere *Mol. l. 1. t. 28. c. 4. n. 8. Escob. t. 3. c. 9.*

Resp II. Famuli, cæteriq; subditi, tenentur suis dominis & superioribus aliquo modo eadem, quæ filii parentibus, nimirum amorem, reverentiam, & obedientiam præstare. Ratio patet ex dictis, quia sunt illis quasi loco parentum, *S. Tho. 2. 2. q. 303. Regin. l. 20. nu. 2. Unde resolves.*

I Peccant famuli graviter 1. Si non laborent, vel ser-

viant fideliter, tenenturque ad compensationem damni. *Molina, Lessius, l. 2. c. 14.* 2. Si grave damnum inferant, vel inferri permittant, cum possint impedire. *Nav. c. 14. num. 22 Fill. t. 28. c. 3. q. 10. Regin. loc. cit.* Et quidem si damnum illud inferatur, (sive à confamulis, sive ab extraneis) in rebus, quarum cura ipsis commissa est, à restitutione non possunt excusari, *Molin. Less. l. 2. cap. 23. d. 6. num. 65. Fill. t. 36. c. 6. q. 9. num. 114.* 3. Si absq; gravissima causa discedant à domino ante terminum elapsum, ultra hunc vero manere non tenentur, etiamsi morbo impediti servire aliquamdiu non potuerint. *Molin. l. c. Regin. num. 517. Escob. E. 7. num. 57.* 4. Si domino in rebus magni momenti non obediant. *Bon. l. c.*

II. Famuli non peccant, si sustentationem, vel mercedem justam domino negante, utantur compensatione occultâ. *Molin. loc. c. 1. Fill. tr. 36. c. 6. q. 3.* dummodo tamen alius modus non sit impetrandi, nec plus accipiatur, quam debetur; neque scandalum, aut aliud incommodum grave timeatur. *Vid. Bon. de rest. d. 2. q. ult. p. 2. n. 16.*

III. Similiter pro obsequiis, ad quæ non tenebantur, præstitis (siquidem illa non gratis & liberaliter, sed animo mercedis exhibuerint) licere ex rebus domini accipere compensationem, quæ aliter obtineri non possit, docet *Nav. cap. 17. num. 108. Less. l. c.* Plura de his vid. infra *l. 5. c. 1. d. 4. & c. 3. d. 10. & Bon. d. 6. q. 1. p. 8.*

DUBIUM V.

Quid teneantur Conjuges ergo se mutuo, vi hujus præcepti

Resp. Uxor in iis quæ ſpectant ad domus gube-nationem & bonos mores, tenetur obedire marit[o]; hic verò uxorem, non ut ſervam, ſed ut ſocia[m] tractare. Ratio eſt, quia maritus eſt caput, & ux[or] commembrum. *Nab. c.* 14. *n.* 20. *Tol. Fil. t.* [1] *c.* 9. *q.* 6. *n.* 144. *& commun. Unde reſolves.*

I Conjuges peccant, 1. Si debitâ intentione no[n] contrahant matrimonium. 2. Si ſine diſpenſatio[ne] prætermittant proclamationes. 3. Si Sacrament[um] matrimonii in ſtatu peccati mortalis recipiant. [4.] Si utantur matrimonio contra naturam, vel mo[do] indebito, vel cum periculo abortûs. 5. Si debit[um] ſine juſta cauſa negent. 6. Si cum periculo poll[u]tionis, tactus habeant impudicos.

II. Peccat graviter uxor. 1. Si maritum rixis, v[el] aliter verbis, ad gravem iram, vel blaſphemia[m] provocet *Fil. l. c. n.* 145. & *Bon.* 2. Si quid notabil[e] expendat contra voluntatem viri, & conſuetud[i]nem fœminarum ſimilis ſtatûs; niſi tamen ex pa[]raphernalibus, ſi habet. 3. Si ſpreto viro ſib[i] imperium vendicet. 4. Si nolit ſequi virum domi-cilium mutantem, dummodo poſſit ſine periculo vitæ, & ſalutis; & contrarium non ſint pacti; & maritus poſt nuptias non ſit factus vagus. *Nabar. Tol.* Bon. *p.* 7. v. infra *l.* 5. *c.* 1. *dub.* 4. 5. Si ſine ſuffi-cienti judicio malè judicet de mariti incontinentia. 6. Si ſine juſta cauſa debitum neget: vid. infra *l.* 6. 7. Si ſe ingerat in adminiſtrationem domus ſine juſta cauſa, qualis eſt, ſi v.g. maritus prodigus bona familiæ dilapidet *Sylu. Trid. c.* 1. *d.* 4. *n.* 18.

III. Peccat graviter maritus. 1. Si verbis con-tumelioſis, vel infamatoriis afficiat uxorem. 2. Si

im-

impediat illam circa præcepta Dei vel Ecclesiæ sine justa causa *Sayr. l. 7. c. 7. Nav. c. 14.* Si verò impediat, etiam sine causa, circa ea bona, quæ consilii tantum sunt, ut est confessio communio, &c. communiter tantum peccat venialiter, nisi constet quod magnā ex iis utilitatem percipiat. *Sayr. Fill. Bon. q. 1. p. 7. Trull.* 3. Si cædat graviter, moderatè tamen castigare verbis, vel etiam ex gravi causa moderatis verberibus, habitâ ratione conditionis & status, quandoq; potest. 4. Si alimenta neget; nisi tamen uxor à consortio mariti propriâ culpâ discesserit. 5. Si negligat gubernationem domus, & rem familiarem. 6. Si uxori non cohabitet, vel sine justa causa diu absit. 7. Si, cum possit, alimenta non procuret. *6. Fill. n. 140. & 141. Navar. c. 14. num. 19. Tol. l. 5. ca. 2. Sanch. l. 10. de mat. di. 18. num. 16. Bon. p. 7.*

DUBIUM VI.

Quæ obligatio Parochorum erga suos?

Resp. Curatus, sive Parochus jure divino tenetur.

1. Residere in sua Parochia *Trid. sess. 23. c. 1. de ref. Barb. de off. Paroch. c. 8. n. 1.* alioqui in conscientia fructus non facit suos, teneturq; pro rata absentiæ restituere fabricæ Ecclesiæ, vel causæ piæ. Potest tamen ex justa causa, & licentia Episcopi ad breve tempus abesse. *6. Nav. c. 25. Azor. t. 2. l. 2. c. 4. Possev. Barbos. Trull. l. 4. c. 1. d. 8.*

2. Tenetur administrare Sacramenta, quoties & quanto cum periculo. *6. infra & Bon. t. 1. d. 4. q. 5. p. 2. Poss. Barb. ll. cc.*

3. Orare pro populo, & celebrare ut populus audiat Missam: quam etiam teneri eum eidem applicare diebus saltem festis, & aliquot aliis, docet

Tol.l.3.c.5. Sed negat *Suar. Kon. in 3. p. q. 83. a. 1. d.* cum nullo jure id cautum sit *ß. Bon. q. ult. Barb. l.*

4. Docere populum, concionando, arguendo &c. per se vel alios *Tol. l. 5. c. 5. Poss. Barb. Trull. cc.* v. supra.

5. Tenetur singulis diebus Dominicis, & festis solennibus populo doctrinam Christianam explicare, per se & alium, ut constat ex *Trid. sess. 24. de ref.* idq; sub gravi obligatione etiam juris divini, ob summam necessitatem, propter quam eos ab Episcopis aliisque Prælatis ad id cogi posse sub pœna excommunicationis, (omnesq; alios ut eam audiant, discant & sciant) docet *Trull. l. 1. c. 1. d. 4. num. 7. &* *Baldel. to. 2. l. 1. d. 48.* ex *Sanch. Palao Barbos. &c.*

6. Tenetur infirmos visitare, pauperum curam habere, peccata corrigere, &c. de quibus *Poss. Reg. t. 2. l. 20. c. 5. s. 3. Bar. c. 7.* v. infrà.

DUBIUM VII.

Quæ obligatio Præceptorum & discipulorum?

Resp. Inter Præceptores (idem est de pædagogis) & discipulos est quodammodo eadem obligatio, quæ inter parentes & liberos. *Unde resolves.*

I. Discipuli peccant, 1. Si Præceptoribus & pædagogis non exhibeant honorem & reverentiam. 2. Si non obediant in rebus pertinentibus ad studia & bonos mores. 3. Si eos conviciis, vel contumeliosis verbis traducant. 4. Si negligenter studeant, scholarum aut studiorum tempore lusui vacent, vel otio. 5. Pecunias Parentum dilapident vel inutiliter expendant. 6. Malo fine studeant. 7. Gymnasii sui leges, vel Academiæ statuta (siquidem ea ad peccatum obligent) non servent. 8. Scientias superstitiosas aut

etitas addiſcant, vel libros prohibitos legant. 9. ſtipendium debitum doctori ſuo non ſolvant, cum poſſint. *c. Nav. c. 13. & 25. Fill. tr. 28. p. 2. c. 10. q. 1.*

II. Magiſtri & pædagogi peccant. 1. Si peccata diſcipulorum diſſimulent, & non corrigant quando poſſunt. 2. Profectum eorum in literis non ſedulo promoveant. 3. Non doceant bonos mores. 4. Si ex propoſito falſa doceant ut vera, vel ſuperſtitioſa & ſaluti noxia. 5. Non ſtudeant ipſi ut officio ſatisfaciant. 6. Si ſtipendium exigant majus juſto, vel quam Gymnaſii leges aut conſuetudo permittat. 7. Doctoratus inſignia negent dignis, vel indignis conferant, quod *Nav.* dicit eſſe mortale; præſertim in Theologia. Jure Canonico. Civili, & Medicina: nam in Philoſophia forte veniale tantum eſſe cenſet *Cajet. V. Doctoratus.* 8. Si diſcipulis malo ſint exemplo. 9. Si malis moribus imbutos, & qui aliis pernitioſi ſunt, ad ſcholas admittant, vel ex iis non dimittant. *Vid. Trull. l. 4. c. 1. d. 11.*

TRACTATUS IV.

De V. & VI. Præcepto.

CAPUT I.

Quid quinto Præcepto prohibeatur?

Non occides.

PRohibetur hominis occiſio, mutilatio, verberatio, aliàq; ſimilis afflictio injuſta; de qua quæritur, quæ & quando ſit injuſta?

DUBIUM I.

An aliquando liceat occidere, mutilare ſemetipſum?

Reſp. Absq; divina auctoritate non licet ſeipſ[um] directè & ex intentione occidere. Ratio, quia contra charitatem ſui; & fit injuria Reipub. & D[eo] qui eſt ſolus directus & abſolutus Dominus hum[a]næ vitæ. Dixi 1. *Absq; auctoritate divina*, prop[ter] Samſonem & quosdam Martyres, qui ſe ipſos oc[ci]derunt vel ex divina inſpiratione, vel inculp[abili] ignorantia. Dixi 2. *directè*: quia indirectè quando[que] licet ſe occidere, hoc eſt, aliquid facere vel omitt[e]re, ex quo præter intentionē mors certo ſequatu[r] quia præceptum conſervandi vitam, utpote aff[ir]mativum, non ſemper obligat, ſed poteſt omi[tti] propter bonum finem, neceſſitatem, vel magna[m] utilitatem, *S. Thom.* 2. 2. *q.* 64. *Vid.* F*ill. hic t.* 2[9] *c.* 4. *q.* 5. *&* B*ec.* 2. 2. *t.* 3. *c.* 7. *q.* 8. *Unde reſolve[s]*

I. Miles poteſt, imò tenetur perſiſtere in ſtatio[]ne, etſi moraliter certus ſit ſe occidendum. *C. Lug* *d.* 10. *ſ* 1. Item poſſe ad evertendam turrim hoſti[]lem, aut perdendos hoſtes, pulverem incendere, etſi ſciat ſe obruendum; uti & navem mergere v[el] incendere, ne hoſtis ea potiatur cum gravi Reipub[.] damno, docet *Leſſ. l.* 2. *c.* 9. *n.* 32. *Fagund. tom.* 1. *l.* 5. *c.* 11. Similiter licet ſe objicere telo vel ictui, ad ſer[]vandam vitam Principis, amici ad mortem injuſtè damnati vices ſubire. *Leſſ. l.* 1. *c.* 9. *n.* 10 vel in nau[]fragio tabulam cedere, ex *Tol. Leſſ. l. cit. Lopez.* 1. *p. c.* 65. Item ſervire peſte infectis vel ad fugiendum incendium ex alto ſe præcipitem dare, cum certo periculo mortis. *Leſſ.* F*ill. l. c. Lay. c.* 1. *n.* 3. *Lugo* *d.* 10. *ſ.* 1. Ubi tamen everſionem illam turris, & combuſtionem navis, (ſiquidem nulla ſit ſpes eva[]dendi) timidè, & non niſi ex graviſſima, v. g. boni

publici causâ, videtur concedere *ibid, nu.* 51, 52. *&c. Malderum. tr.* 3. *c.* 1. *dub.* 19. *Dian. p.* 5. *tr.* 4. *Res.* 26. *Fagund. p.* 5. *ca.* 11. *n.* 6. *& sequens.*

II. Etsi virgini non liceat ad castitatem servandam directè se occidere, licet tamen ei certò periculo mortis se exponere, etiam pro sola integritate corporali, licet rationabiliter, præsumeret se non consensuram: quia integritas ista magni æstimatur *ib. Laym. c.* 1. *num.* 3.

III. Reo licet non fugere, imò etiam sponte se sistere judici plectendum; licet positivè se ipsum perimere non possit, etiamsi à judice id ei committatur. *ib. Less. c.* 9. *d.* 6. *C. Lugo, d.* 10. *de just. s.* 1. *nu.* 38. contra *Vasq. t.* 2. *d.* 173. *cap.* 3.

IV. Etsi Carthusianus in extrema ægritudine possit servare vitam vescendo carnibus, idque probabiliter ei tum liceat, (atq; adeò non peccet, qui inscio præberet cibos ex carnibus; *Sanch. Dia p.* 8. *t.* 7. *R.* 70.) licitè tamen & laudabiliter etiam tum omittit, cum certo periculo mortis, ut contra *Vasq.* & *Gran.* docet *Dian. p.* 5. *d.* 4. *R.* 32. ex *Vict. Lorc.* *&c.* quia rationabiliter negligit vitam pro bono communi Ordinis; *de Lugo, d.* 10 *nu.* 33. contra *Azor.* & *Escob. t.* 6. *c.* 7. ubi docet, teneri carnibus vesci, si exigit necessitas; ita ut aliter vitam conservare non possit: quod *Sanch. p.* 2. *cons. l.* 5. *c.* 1. *d.* 35. cum *aliis sex* ita distinguit: si necessitas vescendi sit ab intrinseco v. g. morbo, ex quo judicio medicorum convalescere non possit, nisi esu carnium, ait probabilius esse, non teneri vesci. (tametsi licitè possit) quia morietur naturaliter ex morbo, cujus ipse non est causa: si verò sit ab extrinseco (v. g. si

ob inopiam aliorum ciborum fame moriendum esset) teneri vesci, quia mors illa cum sit violenta ipsi imputaretur.

V. Licet carnem vigiliis & inediâ moderatè affligere: qui autem advertens vitam iis notabiliter minui, nihilominus continuaret, peccaret graviter, ut notat *Lay. d. 3 de just. t. 3. p. 3. cap. 1. num 1.* & *Cajet.* Etsi hic multi ob bonam fidem, & zelum Deo placendi excusentur. §. *Bon. d. 2. q. ult. s. 1. p. 1. num. 9. Fill. l. c. Cardin. Lugo de just. di. 10. s. 1. num. 31. 33 36. &c.* Ubi rectè notat, aliud esse procurare abbreviationem vitæ, seu mortem positivè sibi afferre; aliud permittere, vel periculum ejus subire, vel non adhibere media ad avertendam, Prius ait esse illicitum, v. g. pœnitentiis indiscretis, carnisque macerationibus, vitam notabiliter abbreviare: posterius vero sæpè licere, ideoq; non teneri Carthusianum carnibus vesci, nec aliquem alium uti pretiosâ & exquisitâ medicinâ, ad mortem vitandam; nec secularem relicto domicilio quærere salubriorem aërem extra patriam.

VI. Excusantur ægri, qui paulo antè mortem, causâ humilitatis, vel boni exempli, petunt humi collocari, quia non intendunt vitam abbreviare. §. *Vasq. l. c.* Addit *Lay. l. 3. t. 3. p. 3. c. 1. n. 5.* non teneri quemquam mediis extraordinariis, & nimis duris, v. g. abscissione cruris, &c vitam conservare; nisi tamen ea communi bono sit necessaria §. *Less. l. c. Sanch. in opusc. tom. 2. l. 5. c. 1. d. 34.* Ubi dicit, infirmum in periculo mortis, si sit spes salutis non posse medicamenta respuere. Non videtur tamen virgo ægrotans (per se loquendo) teneri subire manus

Me-

Medici, vel Chirurgi, quando id ei gravissimum est, & magis quam mortem ipsam horret *Escob. E. 7. cap. 8.* ex *Turrian. sum. p. 1. c. 203. dub. 5.*

Resp. II. Non licet se mutilare, nisi sit necessarium ad conservationem corporis totius: quia nemo est suorum membrorum absolutè dominus. *Less l. 2. c 9. d. 14. Unde resolves.*

I. Non licet se castrare ad conservandam castitatem, vel sedandas tentationes: quia hoc ad eum finem non est necessarium *S. Th. 2. 2. q. 65. a. 1. Less. Mol. Fill. t. 29. c. 4. q. 3. &c.*

II. Peccant parentes, qui filios etiam consentientes castrant, ut sint utiles cantui, *v. Laym. l. 3. t. 3. p. 3. c. 1.*

Quæres. An sepeliendus sit in loco sacro, qui se ipsum occidit?

Resp. Id vetant Ecclesiæ Canones: qui tamen non sunt intelligendi de iis, qui ex furore, amentia, vel passione gravissimæ tristitiæ, turbatâ phantasia, id fecerunt; vel qui ante mortem verè de hoc doluerunt. Quod si constet quempiam se ipsum occidisse, & dubitetur utrum deliberatè, an ex animo turbato factum, in praxi privatur sacrâ sepulturâ, cum præsumatur secundum opus externum voluntariè esse factum, nisi tamen ex circumstantiis contrarium colligatur. Si verò dubitetur, à se ipso, an ab alio v.g. sit præcipitatus in aquam, delictum tam atrox & contra naturam non præsumitur sine evidentibus indiciis *Mol. t. 3. di. 20. 6. Laym. l. c. n. 8. V. etiam Escob. E. 7. c. 8.* ubi dicit, eum, qni moritur ex vulnere in duello accepto; si vivus ex loco discessit, non esse privandum sepulturâ Ecclesiasticâ.

DUBIUM II.

An, & quomodo liceat occidere malefactorem?

Resp. Extra causam necessariæ defensionis, de quo infra, nulli id licet, nisi auctoritate publicâ, & juris ordine servato, ut patet *Exod. 22. & Rom. 13.* *Unde resolves.*

I. Non licet marito uxorem, aut patri filiam occidere in adulterio deprehensas: quia ad id non habent auctoritatem publicam; & leges civiles id permittentes, à jure Canonico sunt correctæ, tanquam iniquæ. Secus est de proscriptis, quos occidendi cuivis auctoritas publica datur: idq; non injustè, cum ad Reip. defensionem sit necessarium. Peccant tamen qui non ex zelo justitiæ sed odio, aut privatæ vindictæ causâ faciunt *v. Lay. l. c.*

I. Peccat Princeps, vel Magistratus, (regulariter loquendo) *v. infra l. 5. c. 3. dub. 1.* qui occidi jubet reos non citatos, vel non auditos, vel non damnatos, etsi privatâ scientiâ constet esse nocentes: quia ex jure naturæ, actus publicus fieri debet ex scientia & auctoritate publica *vid. Cajet. V. homicidium Fill. tr. 29. c. 2. q. 6. n. 27. Bon. l. c. p. 1. n. 7. §. & infra l. 5. c. 3. d. 1.*

DUBIUM III.

An, & quomodo liceat occidere privata auctoritate iniquum aggressorem?

Resp. Jus naturæ permittit, ut vim vi repellas, & aggressorem, qui iniq; eripere tibi conatur vitam, aut quæ ad eam honestè agendam tibi sunt necessaria, ut bona temporalia, honores, pudicitiam, membrorum integritatem, prævenias, & occidas:

ita tamen ut id fiat animo te defendendi, & cum moderamine tutelæ inculpatæ; hoc est, non inferendi majus damnum, nec utendo majore vi, quam necessarium est ad arcendam injuriam. *Ita comm. S. Thom. q. 74. a. 7. Mol. &c. Less. dub. 8. n. 44. Unde resolves.*

I. Non licet reo occidere ministros justitiæ, à quibus ad carcerem, vel supplicium trahitur, uti nec licet id proscripto, ut notat ex communi *Laym. l. 3. t. 3. p. 2.* quia non sunt iniqui aggressores.

II. Etsi ob contumeliam aliquam, v. g. si viro honorato dicatur, *mentiris*, non liceat alterum occidere, eò quòd aliter repelli possit, ac soleat *Less. Az. Hurt. &c. Dian. p. 5. t. 4. R. 12. & 13.* licere tamen, si aggressor fustem, vel alapam viro valde honorato impingere conaretur, quam aliter avertere non posset, docent cum *Dian. l. c. R. 4. Less. Hurt. & alii* 13. Verum & hoc videtur in praxi periculosum.

III. Si justè, vel solo vulnere, vel amputatione brachii, vel aliter arcere injustam vim potes, non licet occidere. Unde si quis sit persona talis cui non sit dedecus fugere, debet fugere potius, si potest, & salvare se: secus autem, si turpe sit fugere, v. g. viro nobili, vel officiali bellico; nisi rursus hîc & nunc id tali turpe non esset, ob præstantiam invasoris, vel alias ejus qualitates, v. g. quia ebrius est, vel amens; talem enim occidere non licet, quando potes fugere *Mald. Dia. p. 5. t. 4. R. 9. & Laym. l. 3. t. 3. p. 3. c. 3.*

IV. Non licet occidere furem ob res exiguas: licet autem, si quis auferat honorem valde notabilem aut bona magni momenti: nisi tamen aliâ viâ, v. g. juris, vel aliter, arceri aut recuperari possint.

Quare quando jura significant, furem nocturnum occidi impunè, non autèm diurnum, præsupponunt, quod plerumque nocturni non possint aliter arceri, diurni autem possint. Alioquin enim, si nocturnus potest capi, non debet occidi; & si diurnus non potest capi, nec repeti ab eo, quod aufert, nisi occidendo, id licet: ea tamen non debent esse parvi momenti, & minimum unius aurei, secundum *Molin tom. 4. t. 3. di. 16. num. 7. & Laym. c.* 3 vel potius secundum alios apud *Dian. p. 5. t. 4. R.* 18. duorum: quanquam & hoc *Dia. l. c.* nimis laxum videatur; imò *Bon. de rest.* rem non magni valoris hîc censet, etsi sit trium & quatuor aureorum. Si tamen talem (fur v. g.) usurpet vidente ac resistente domino, aut custode, aut huic vim faciat, v. g. repetentem incipiat ferro invadere, permittunt cædem *Bon. Dian. & c. l. c.* uti etiam si dubium sit an res possit aliter salvari, aut recuperari *Bon. l. c.* quia nemo, inquit, tenetur se exponere periculo amittendi res suas. *Vid.* Lay. *c.* 3. *Vasq.* Less. *Dia. l. c.*

V. Probabilius est, hæc etiam licere Clericis & Religiosis, ob bona temporalia Jura verò in contrarium afferri solita, intellige, quando non servatur moderamen inculpatæ defensionis *Lay. l. c. Tan. to.* 3. *d.* 4. *q.* 8. *d.* 4. *Esc. E.* 7. *c.* 8. ubi etiam docet ex *Tan. tom.* 3. *d.* 4. *nu.* 68. licere virgini occidere invasorem pudicitiæ, si violationem nequeat aliter evadere.

VI. Cum tamen iniquus aggressor sit in periculo salutis, potest qvis ex charitate ei parcere, & injuriam potius pati: sed non tenetur, eò quòd alter suâ malitiâ sit in isto periculo. *Laym. Ibid.*

VII. Non

VII. Non licet occidere, si injuria jam est contracta, vel aggressor jam fugit: quia id non esset se defendere, sed vindicare, ut docet *Tol. Rodriq.* Sed *Henriq.* & *Nav. c. 15. n. 5. Fernandez. p. 1. c 9. §. 1.* dicunt, si læsus magnam faceret jacturam honoris, nisi fugientem mox persequeretur, posse eum persequi, & percutere, quantum esset satis ad defensionem honoris. Quod L*aym. Bon.* L*ess. Fill. C. Lugo, &c.* putant practicè vix posse fieri, sine vindicta; etsi speculativè videatur esse probabile. *V. Dian. p. 2. t. 1. misc. Ref. 15* Concedit tamen (*Lugo. Mol.* L*ess. &c.* cum *Dian. p. 8. t. 7. R. 47.* licere furem fugientem v. g. cum equo tuo conficere telo vel sagitta; quia invasio adhuc durat. Etsi vero id non liceat, postquam in tutum se recepit, si tamen per Judicem non possis recuperare rem tuam, potes ingredi locum ubi illa detinetur, eamque tibi vendicare, & si alter vi impediat, vim vi repellere. *Tan. Less. Mald. Hurt. Dian. p. 5. t. 4. R. 37. & p. 8. t. 7. R. 47.*

VIII. Ad defensionem vitæ, & integritatis membrorum, licet etiam filio, religioso, & subdito, se tueri, si opus sit, cum occisione, contra ipsum parentem, Abbatem, Principem: nisi fortè propter mortem hujus, secuta essent nimis magna incommoda, ut bella, &c. *Sylu.* Bon. *p. 8.*

IX. Licet quoque occidere eum, de quo certò constat, quod de facto paret insidias ad mortem: ut si uxor v. g. sciat se noctu occidendam à marito; si non potest effugere, licet ei prævenire, *Navar.* L*ess. n. 45. Fill. n. 28.*

X. Hinc etiam dicunt alii, ut *Sanch. moral. c. 29.* & *alii*, licere occidere eum, qui apud Judicem falsâ

accuſatione, aut teſtimonio, &c. id agit, unde certò tibi conſtat, quod ſis occidendus, vel mutilandus, vel etiam (quod alii difficilius concedunt) amiſſurus bona temporalia, honorem, &c. quia hæc non eſt invaſio, ſed juſta defenſio; poſito quod de alterius injuria tibi conſtet, nec ſit alius evadendi modus. *Leſſ.* tamen *Fill*, & *Laym.* non audent id defendere, propter periculum magnorum abuſuum. *Vid. Eſcob. Ex.* 7. *c.* 8. *Hurt. Lugo d.* 10. *ſ.* 7. *Dian. p.* 8. 7. *R.* 51.

XI. Quandocunque quis juxta ſupradicta habet jus alium occidendi, id poteſt etiam alius pro eo præſtare, cum id ſuadeat charitas. *Fill. Tan. tom* 3. *d.* 4. *q.* 8. *Molin. d.* 18. An autem, & quando ad hoc teneatur, *Vid.* *Leſſ. l.* 2. *c.* 9. *d.* 13. *Dian. p.* 5. *t.* 4. *R.* 9. 14. 20.

DUBIUM IV.

An aliquando liceat occidere innocentem?

Reſp. Directa intentione, & ſcienter, nunquam licet; niſi Deus omnis vitæ Dominus concedat. Indirectè autem, & per accidens, aliquando licet, utendo nimirum ſuo jure & dando operam rei licitæ, & neceſſariæ, ac tanti momenti ut vitæ æquivaleat. *S. Tho.* & *Doct. commu. Unde reſolves.*

I. Si Tyrannus minetur urbi excidium, niſi innocens occidatur, id non licet directè. Neq; valet, ſicut membrum licet abſcindere pro ſalute corporis, ita & civem pro Repub. quia homo eſt tantum pars moralis Reipub. à qua non accipit eſſe & vivere, ſicut membrum corporis à corpore. *Molin. tom.* 4. *t.* 3. *d.* 10. *Leſſ. Fill.* &c.

II. Poteſt tamen Reſpub. eo caſu talem cogere ut

ut Tyrannum adeat, & si nolit, tradere; cum ex charitate & justitia legali teneatur vitam exponere pro Rep. Unde si id renuat, fit nocens. Neque hoc erit cooperari ejus morti, sed tantum permittere; cum traditio de se sit indifferens, & mors tantum sequatur indirectè & præter intentionem Reipubl. *Mol. l. c. Less. l. 2. c. 9. d. 7. Fill. t. 29. n. 11. Laym. &c.* Limitat autem C. *Lugo d. 10, de just.* si innocens sit subditus, vel peregrinus teneatur mori pro Repub alienâ.

III. Si fugere non possis mortem, persequente hoste, nisi per viam angustam, quâ quispiam istic sedens esset obterendus, licet nihilominus (dummodo tamen, si infans est, sit baptizatus, ut monet C. *Lugo, & Escob. Ex. 7. c. 8.*) fugere cum ejus periculo, & interitu, præter suam intentionem *Less. num. 59. Fill. num. 36.*

IV. Similiter ad expugnandam urbem, & victoriam reportandam, si necessarium sit, licet tormenta in eum locum dirigere, ubi multi sunt innocentes; quia horum mors præter intentionem sequetur. *Less. l. c.*

V. Non licet occidere obsides, etsi qui eos miserunt, non servent fidem: quia sunt innocentes. *Bon. t. 2. d. 2. q. ult. s. 3. p. 7. Dian. p. 5. 14. R. 31.* contra *Azor. &c.*

Quæres, An aliquando liceat procurare abortum?

Resp. Quicunque malitiosè in se vel altero curat abortum, peccat graviter, sive fœtus sit animatus, quia est verum homicidium; sive non, quia tendit ad occisionem hominis, & est contra naturam generationis, *Less. d. 10. n. 71.* Si tamen ad vitam ma-

matris conservandam omninò sit necessarium, sequentes Regulæ tenentur. 1. Si fœtus mortem matri allaturus, probabiliter necdum sit animatus animâ rationali, (animari autem communiter ajunt, marem die quadragesimo, fœmellas verò octogesimo, quæ res valde incerta est) quidam permittunt, etiam directâ intentione expelli, ut *Sanch. lib. 9. de matr. d. 20. num. 9.* & 10. *Henriq. &c.* contra *Less. l. 2. cap. 9. d. 16.* & alios, quorum sententia in praxi suadenda: quorsum enim directè expelles, cum indirectè liceat & sufficiat? 2. Si verò fœtus sit animatus, materque judicetur moritura cum prole, nisi medicinam sumat, licet eam sumere, & secundum quosdam, tenetur, intendendo directè suam tantum sanitatem, etsi indirectè, ac consequenter destruatur fœtus: quia in pari necessitate mater potest magis prospicere sibi, quam proli. 3. Si verò cum morte matris, spes vitæ & baptismi prolis affulgeat, tenetur mater, secundum plerosq;, sub mortali, abstinere ab omni remedio destructivo prolis: quia tenetur vitam corporalem exponere pro extrema necessitate spirituali infantis. Contrarium tamen docet *Lug. Lopez.* quod *San. V. Charitas* dicit esse probabile 6. *Less. l. c. San. Fill. t. 29. c. 6. q. 1. Bon. t. 8. n. 3.*

DUBIUM V.
De Duello, & Bello.
ARTICULUS I.
Quid sit, & an liceat duellum?

Resp. Duellum est duorum (vel subinde etiam plu-

plurium) certamen, quod ex condicto, uno indicente, & altero acceptante, suscipitur; ita ut id non sit vitam defendere, sed exponere periculo. Quod etsi communiter sit mortale peccatum, licitum tamen est ex justa causa, quæ semper est attendenda. *V. Triden. sess. 25. c. 19. de reform. Sanch. 2. mor. c. 39.* item de pœna duellantium. *V. infra de excom.* & *Sanch. l. c. Unde resolves.*

I. Duellum non est licitum ad indagandam veritatem, vel justitiam, vel purgationem objecti criminis, aut litem terminandam: quia est fallax, imò superstitiosum medium ad eum finem, cum etiam innocens homicidium & facere, & pati possit. *Trull. l. 5. cap. 2. d. 73. num. 12.*

II. Nec ob inimicitias, aut ad injuriam vindicandam, neque ob solam ostentationem virium aut delectationem.

III. Nec item ad evitandam ignominiam: quia apud bonos & prudentes honorem non perdit; imò nec apud alios, si provocanti dicat, se eum non æstimare dignum cum quo congrediatur contra leges divinas & humanas. Interim iturum se in dies liberè suas vias, paratumque semper fore, & nunc esse, contra quemvis invasorem se tueri *Trull. l. c. n. 4.*

IV. Duellum licet acceptare vel offerre ad conservandam æstimationem exercitus, apud hostem, eosque debilitandos: vel ad terminandum bellum cum minore damno *V. Sanch. loc. cit.*

V. Acceptare item licet, si quis alias te occisurus, concedat tamen arma, ut sic fortunam experiaris; quia est tantùm defensio, positoque, quod ali-

aliter non possis evadere. Similiter, si Judex duos ad mortem damnatos vellet duello congredi: quia alter alterius esset constitutus minister justitiæ, *Trull. l. c.*

VI. Denique si vir nobilis in aula regia vel militaris in castris, provocatus sisteret se, meræ defensionis gratia, cum spe prævalendi, privandus alioqui, ob suspicionem ignaviæ, dignitate, officio, vel favore Principis, non audet eum damnare *Laym. l. 3. t. 3. p. 3. c. 3.* eundem excusat *Hurt. 2. 2. d. 170. s. 8 §. 76.* *Less. c. 9. d. 8.* *Fill. t. 8. q. 6.* & *Nab. c. 15.*

ARTICULUS II.

An, & quomque liceat bellum?

Resp. Bellum defensivum; quo scilicet vis injusta repellitur, licet etiam privata auctoritate; offensivum verò, quo vis infertur, ut liceat, tres conditiones requirit: 1. ut geratur auctoritate Principis, vel Magistratus, nullum agnoscentis superiorem; qualis est Papa, Imperator, Reges, & quædam Respub. v. g. Venetorum, Genuensium, &c. 2. ut adsit justa causa, eaque gravis, v. g necessitas boni communis, & quietis conservandæ, recuperatio injustè ablatorum, coercitio rebellium, defensio innocentium, &c. *b. Laym. hic:* & *Moli. t. 1. d. 104. Dian. p. 6. t. 4. R. 3.* 3. ut fiat ex recta intentione, hoc est, non ex odio, sed ex amore boni communis, quanquam si hæc ultima sola desit, non sit obligatio restitutionis. *Ita communiter* cum *D. Tho. q. 41.* *Laym. l. 2. t. 3. c. 12.* *Unde resolves.*

I. Si quis justum bellum gerat, non potest alter licitè se defendere: quia circa eandem rem non

pos-

possunt duo habere contraria jura. Fieri tamen potest, ut neutra pars peccet, ob ignorantiam invincibilem *Fill. num.* 185.

II. Tenetur Rex, antequam bellum incipiat, omni diligentiâ curare, ut certus sit de ejus justitia, & gravi causa. Ad quod sequentia conducent. 1. Ut curet habere non tantum peritos, sed etiam bonos Consilarios. 2. Ut attendat, an etiam à suis impediantur, vel intervertantur literæ aut instructiones ad ipsum. 3. Si non tantum à suis Consiliariis, sed etiam à diversis Theologis curet justitiam belli secundum leges Evangelicas examinari, & liberè edici. 4. Si auditis omnibus, ipse quoque coram Deo illam examinet, statuatq; id, quod in puncto mortis se fecisse vellet. Denique licet sufficiat opinio probabilis de justitia belli, si tamen justitia maneat æqualiter dubia, & alter sit in possessione, non licet ei bellum indicere, cum melior sit conditio possidentis *Fill. t. 29. c. 9. q. 4. Trul. l. 5. c. 2. d. 3.* ubi cum *Dian. p. 4. t. 4. R. 72.* docet licere etiam Principi concedere repressalia, servatis tamen conditionibus certis, quas v. apud *Palaum tom. 1. 2. 6. d. 5. p. 4.* & hic infra. *Art. seq.*

III. Perspectâ justitiâ belli, debet ea proponi parti adversæ: quæ si offerat competentem satisfactionem, non debet bellum inchoari. Imò ut probabilius est, etsi cœptum sit, debet, si non ex rigore justitiæ, saltem plerumque ex charitate mox finiri §. *Molin. supra d.* 103. *Trul. l. 5. c. 2. d. 3.*

IV. Potest Princeps pro satisfactione petere restitutionem ablatorum, & expensarum; item aliquid in pœnam illatæ injuriæ *Dunal.* Hinc po-

poteſt victos privare bonis, etiam innocentes, tributa eis imperare, extruere arces,&c. quæ ad ſecuritatem ſunt neceſſaria. *Kon. Dian. p. 6. d. 4. R. 12.*

V. Principes tenentur ſtipendia ſolvere militibus; alioqui tenentur compenſare damna, tum ipſis militibus, tum aliis, qui ab iis damnum acceperunt. *Kon. Palaus Dian. p. 6. t. 4. R. 29.*

VI. Tenentur etiam aliquando Principes Catholici à bello, alioqui per ſe juſto, abſtinere, ſi inde oriturum ſit ſcandalum, & ſpiritualis ruina multorum, ac detrimentum Eccleſiæ, *Vid. Palaum, Dian. pagin. 6. t. 4 R. 5.*

VII. Etſi, per ſe loquendo, in bello juſto liceat advocare infideles in auxilium; per accidens tamen ſubinde, imò plerumq́; non licet, ratione ſcandali, vel periculi in fide, v. g. ne ſubditi pervertantur, ſacra prophanentur, &c. *Regin. t. 2. l. 21. num. 100. Fill. num. 181.*

VIII. Similiter licet alteri Principi, etiam alterius fidei, in bello juſto auxilium ferre, niſi tamen ſit periculum ſcandali, incrementi hæreſeos, & damni veræ fidei. *V. Kon. Tr. de Charitate, d. de bello.*

IX Duces, Tribuni, Centuriones, aliique Officiales peccant, tenenturque ad reſtitutionem. 1. Si pauciores habeant milites, quam in ſolutione ſtipendii exhibent. 2. Quando debent ex officio commeatum curare, & dant militibus cibum vel potum corruptum, ex quo morbi oriantur. 3. Si in tranſitu per regiones, accipiant pecunias à variis pagis, ne iſtic pernoctent, aut morentur. 4. Si uni militi dent plura ſyngrapha ad domos diverſas *Mol. Bec. Dian. p. 6. t. 4. R. 27. & 28.* 5. Si ſtipendium

dium militibus subtrahentes, permittant extorquere ab innocentibus necessaria.

X. Miles qui in bello, & justo, & injusto, paratus est mereri stipendia, est in malo statu, & incapax absolutionis, nisi mentem corrigat: & quidem similiter in bello injusto, tenetur ad restitutionem damnorũ, nisi inculpabilis ignorantia excuset: tum enim sufficit restitutio eorum, quæ in specie habet, vel eorum, in quibus factus est ditior. *Vid. infra.*

XI. Si vocatus ad bellum sit subditus Principis, qui bellum gerit: aut ab eo ante conductus, non tenetur inquirere de justitia belli, quamdiu nulla vehemens suspicio occurrit in contrarium, quæ positivè reddat dubiũ: quia potest præsumere pro suo Principe, cui in dubio debet obedire, ejusq; auctoritas plerumq; illi sufficiet, ad formandum etiam positivè judicium probabile de justitia causæ, ne cum dubia fide operetur. *V. C. Lugo d. 13. de just. s. 1. n. 21.* Si verò non sit subditus, tenetur prius inquirere, & postea saltem probabile formare judicium, bellum esse justum *Mol. 113. Fill. num. 171 Laym. l. 2. t. 3. c. 12. n. 8. Azor. Mald. Regin.* contra quosdam apud *Dian. tom. 2. t. 5. misc. R. 96.* & *tom. 3. t. 3. Res. 7. Card. Lugo. l. c. Escob. E. 7. c. 8.*

XII. Miles intelligens bellum esse injustum, in quo est, non potest absolvi, nisi velit, quam primum potest, curare dimissionẽ & interea abstinere ab actibus hostilitatis, v g. cæde, prædâ, &c. *V. Lay. l. 2. t. 3. c. 12.* An autem talis possit occidere militem hostilem se invadentem, *V. Escob. E. 7. c. 8.*

ARTICULUS III.

Quid in bello justo liceat?

Reſp. Etſi circa hoſtes in bello juſto liceat ei omnia facere, quæ ad finem belli ſunt neceſſaria, v. g. occidere, ſpoliare, &c. innocentes tamen (quo nomine intelliguntur pueri, qui arma geſtare non poſſunt, mulieres, ſenes, Religioſi, Clerici, peregrini, mercatores & ruſtici) directè vitâ ſpoliari non poſſunt; bonis tamen externis poſſunt, ſi ſint pars Reipub. hoſtilis, aliterque finis belli obtineri non poſſit *Mol. Bec. p* 2. *c.* 10. 21. *&* 12. *Laym. Fill. nu.* 191. *&c.* Ratio eſt, quia cum ſint pars Reipub. poſſunt propter hujus delicta puniri, in iis bonis, quæ Reipub domino ſubſunt. *Unde reſolves.*

I. Per accidens licet aliquando comburere etiam Eccleſiam, & hoſtes ex iis extrahere, in iis ſpoliare & occidere, ſi v. g. Eccleſiâ velut caſtro ad repugnandũ utantur. *Syl. V. bellum n.* 11. *Sa. Bon. p. ult. §.* 3.

II. Contra hoſtem licet uti inſidiis, & ſtratagematibus, dummodo abſint mendacia, etſi etiam hæc, v g. quando exploratores ſe fingunt amicos non ſint mortalia. Ea verò ad quæ cavenda nulla prudẽtia datur, v.g. veneno inficere puteos, aquas, glandes, ſunt contra jura belli nec licent. *Mol. d.* 111.

III. Fides hoſti data ſervanda eſt, niſi vel coactus dederis, vel in grave detrimentum cederet Reip. aut Religionis; aut ſi hoſtes eam non ſervent; aut denique conditiones ac circumſtantiæ planè ſint mutatæ. *Dual. Palaus. Dian. l. c. R.* 10. *V. etiam Laym. lib.* 2. *t.* 3. *cap.* 12.

IV. Capti in bello, etiam ex parte capientium juſto, niſi obſtet ſcandalum, aut ſpecialis promiſſio, poſſunt fugere. Capti verò in bello ex parte capientium injuſto, & fugere, & bona hoſtium

ſer

fecum auferre possunt. *Lay. l. 2. t. 3. c. 12. nu. 16.*
An obsides liceat occidere. v. supra *dub. 4. cap. 5.*

V. Potest quidem aliquando, (rarò tamen, & nonnisi ob causas gravissimas) dari urbs in prædā: milites tamen privatâ auctoritate prædas agere aut hostibus damna inferre non possunt; quia sunt executores tantum & ministri; *v. Sa. V. Bellum Laym. hic l. 2. tr. 3. c. 12. Fill. num. 198. Dian. p. 6. t. 4. toto.* dum autem urbs spoliatur injustè, gregarios milites tantum teneri ad damnum, quod ipsi intulerunt, probabile esse, docet *Dian. l. c. R. 31. ex Sylu. Navar. &c.* Item *p. 3. t. 5. R. 86.* v. infra *t. 4. c. 2. d. 3.*

VI. Milites peccant cum onere restituendi, si à rusticis aliisve, apud quos hospitantur, vel per quorum loca transeunt, auferant, aut invitis extorqueant, vel etiam donata accipiant (nisi constet omninò liberè fieri, siquidem donationes istæ plerumq; non spontaneæ, sed coactæ sunt) præter ea, quæ ex constitutione Principis iis debent subministrare: nisi tamen sint in extrema, vel saltem gravi necessitate. *Mol. Kon. Palaus. Bec. &c. Dian. p. 6. t. 4. R. 26.*

VII. Repressalia licita sunt his conditionibus: 1. ut manifestè constet cives alterius Reip. fecisse injuriam. 2. ut superiores illorum rogati recusent administrare justitiam. 3. ut constet eos culpabiliter id recusare. 4. ut Princeps supremus causâ cognitâ id concedat. 5. ut non inferatur plus damni, quam justa satisfactio requirit. 6. ut non concedantur in personas Ecclesiasticas, *Mol. Dian. p. 4. t. 4. R. 72. ex 18. aliis.*

Quæres, Ad quem pertineant bona hostibus erepta? *Resp.*

Resp. I. Immobilia cedunt Principi, aut reipublicæ: mobilia fiunt capientis, nisi consuetudo habeat, ut pars cedat Principi, & communitati. II. Jure Cæsareò, nisi consuetudo sit contraria, bona ablata justo bello, qui ea injustè possidebant, fiunt capientium, postquam ea in sua præsidia deportarunt. *Valent. tom.* 3. *d.* 4. *q.* 18. *p.* 3. *Mol. d.* 18. & *Hurtad. to.* 2. *d.* 169. *s.* 11. §. 119. ubi requirit, ut una saltem nocte possederint. *V. etiam Sylu Bon. l. c.* de peccatis in bello committi solitis. *Trul. l.* 2. *d.* 10. & *seq. Dian. p.* 6. *t.* 4. *R.* 23. ubi contra *Dur.* docet hanc sententiam esse in praxi tutam.

CAPUT II.

De VI. Præcepto, & IX.

Non mœchaberis, &c. Non concupisces, &c.

Conjungo hæc duo Præcepta, quia utroq; idem explicitè, vel implicitè prohibetur; scilicet peccata impudicitiæ, & Luxuriæ. Est autem Luxuria inordinatus appetitus, vel usus delectationis, seu sensûs venerei, qui fit cum commotione spirituum generationi servientium, circa partes corporis venereas; ita ut appetitus vel delectationes aliæ, etiam sensitivæ aut sensitivorum, si tamen non sint venereæ, aut venereorum, nec ad ea ordinentur, non spectent ad luxuriam. Porrò actus, seu peccata luxuriæ, distinguuntur in imperfectos, in quibus non intervenit ultimus terminus venereorum, quæ est decisio seminis; ut sunt actus interni desideriorum, & oblectationum morosarum, qui speciem sumunt ab objectis: & perfectos, ac consummatos, qui terminum jam dictum habent

adjunctum. Qui rursus sunt duplices. Alii enim sunt naturales, qui naturæ non repugnant, nec specie differunt in ratione luxuriæ, (etsi per deformitatem superadditam aliquando specie differant) v. g. adulterium, incestus, &c. Alii innaturales sunt, seu contra naturam, in quibus conditiones à natura institutæ, v. g. identitas speciei, vas debitum, &c. non servantur. Et hi etiam in ratione luxuriæ differunt specie, quæ in illis variatur secundum modos, quibus committuntur, naturæ repugnantes.

DUBIUM I.

An, & quanta peccata sint, oscula, amplexus, tactus, verba obscœna, & similia, extra matrimonium?

Resp. Ad id dignoscendum, distinguenda est imprimis intentio, & delectatio venerea, & venereorum, ab intentione & delectatione sensitiva, & sensitivorum aliorum, quæ consistit in quadam proportione, & conformitate rei tactæ cum organo tactûs. Deinde sciendum, intentionem & sensum venereorum esse mortalem, & excludere à regno cælorum, secundum Apostolum ad *Gal.* 5. *Unde resolves.*

I. Oscula, amplexus, aspectus, tactus, & similia si extra matrimonium fiant, ex intentione actûs luxuriosi, vel ob delectationem veneream, etiamsi non illam perfectam, quæ est in seminatione, sunt tamen semper peccata mortalia: quia eo animo, extra matrimonium, sunt impudica, & naturâ suâ talis delectatio tendit ad perfectam. *Fill. t.* 30. *c.* 9. *num.* 174. *Less. l.* 4. *c.* 3. *d.* 8. *Sanch. l.* 9. *d.* 46.

II. Tales actus sunt ejusdem naturæ cum perfe-

ctis, sive consummatis, ideòque in confessione explicandum, utrum sint habiti, cum simili sexu, an diverso; cum libera, an conjugata, cognata, persona sacra, &c. *Less. d.* 15. *Sanch. l.* 1. *c.* 2.

III. Oscula, amplexus, compressiones manuum & similia non obscœna, si fiant tantum officii, amoris patrii, aut amoris honesti, vel benevolentiæ augendæ causâ, etiamsi delectatio venerea suboriatur, (modo in eam non consentiatur) non sunt peccata. *Less. Fill. l. c. n.* 171.

IV. Si verò ista fiant ex aliqua veniali vanitate, joco, curiositate, levitate, petulantiâ, imò etiam sensualitate, sive affectu sensuali, ac naturali, (dummodo non cum delectatione venerea, nec ejus causâ, & si præter intentionem suboriatur, eâ repulsâ, ac tunc abstinendo) venialem culpam non excedunt, ut 𝔟. *Fill. hic Less. Sanch. l. c. Dian. p.* 4. *t.* 4. *R.* 136. Contrarium tamen est rursus, 𝔟. *Tru. l.* 6. *c.* 1. *d.* 12. *n.* 8.

V. Idem dicendum de tactu & aspectu inhonestarum partium corporis proprii, aut commixtionis animalium, non cum animo venereo, sed ex curiositate tantum, aut levitate, secluso tamen scandalo, & periculo consensus venerei. Imò si tactus talis, aut conspectus proprii corporis naturali aliquo, ac non malo fine fiat, ne veniale quidem erit, ut v.g. si fricatione extinguere velis pruritum non venereum: dummodo tamen absit periculum pollutionis, aut consensus in eam, si improviso præter intentionem fortè obveniret. *Less. num.* 63. *Fill. num.* 215. *Sanch. l.* 9. *d.* 41.

VI. Tactus nudi, & aspectus partium inhonestarum

rum alterius corporis, maximè diversi sexûs, aut concubitus humani ex curiositate, (nam de necessitate aliud est) etiam secluso affectu venereo videntur non posse excusari à mortali propter gravem indecentiam, & periculum proximum actùs venerei; nisi tamen aspectus fiat ex loco tam remoto, & ita obiter, ut hæc absint. *Sanch. n.* 23. & 29. *Fill. num.* 218. *Laym. &c.*

VII. Aspectus verò, & subindè etiam (rariùs tamen propter periculum adjunctum) tactus, ex petulantia vel curiositate, partium inhonestarum alterius corporis, ejusdem tamen sexus, citra affectum & periculum consensus venerei, excusari posse à mortali ut v. g. quando simul aliqui natant, vel lavant, docet *Lay. l.* 3. *f.* 4. ex *Sanch. l.* 5. *mor. c.* 6. *nu.* 12. 13. & *n.* 27. & 28. *Trull. d.* 12. *nu.* 5.

VIII. Verba turpia, lectio obscœnorum, spectatio comœdiarum turpium, cantiones inhonestæ, gestus, literæ, & dona amatoria, si tantum fiant ex curiositate, vel vano solatio, non sunt mortalia: secus tamen si fiant vel animo inhonesto, sive venereo, vel cum periculo ruinæ spiritualis sui, vel aliorum *Sanch. d.* 46. *quæst.* 3. *Fill. t.* 30. *c.* 10. *q.* 3.

IX. Choreæ, nisi malo fine fiant, aut cum periculo, aliquos, aut se ipsum incitandi ad libidinem, vel cum alia circumstantia mala, secundum se non sunt malæ, nec actus libidinis, sed lætitiæ. Quando verò Sancti Patres eas interdum valdè reprehendunt, loquuntur de turpibus, & earum abusu. *vid. Cajet. V. Chorea. Fill. num.* 223.

X. Exhibentes comœdias turpes, item facientes libros, aut picturas incitantes ad libidinem, pec-

cant mortaliter: quia sunt ruina proximi; cu
moraliter certum sit, multos inde ad peccatu
incitandos. *Fill. num.* 2. Similiter Magistratu
qui permittunt exhiberi turpes comœdias, pecca
mortaliter docet *Hurt.* & concedit *Baldel.* si aucto
ritatem illis præstent, approbent, vel foveant
addit tamen posse aliquando excusari; si ad maj
malum impediendum non puniant, & tantu
tolerent. *v. Dian. p.* 5. *t.* 13. *R.* 82.

XI. Persona soluta permittens se tangi ab ali
tactu, qui vulgo censetur pudicus, ut prehensio
contrectatio manûs, amplexus, & oscula, jux
morem patriæ, non peccat, nisi ei constet fie
pravo affectu: huic enim cooperari non lice
Docet tamen *Fill.* etiam tunc admitti posse, ne ta
gens infametur. Admittens autem tactus impud
cos, (ut mamillarum & obscænarum partium) v
oscula furtiva, & morosa, vel indecentia, pecca
quia præsumitur affectus malus. *v. Fill. l.* 30. n
196 & infra *l.* 5. *c.* 1. *dub.* 2.

Quæres. An, & quatenus liceant tactus, aspectu
&c. inter conjuges, & sponsos?

Resp. I Conjugibus licent, si referantur ad co
pulam: ad hanc enim licitè se excitant. Alio autem
fine, v. g. voluptatis causâ si fiant, sunt peccata ve
nialia: quia matrimonium eos cohonestat, ac defe
ctus debiti finis non est mortalis; nisi tamen habe
antur cum periculo pollutionis; quæ cum iis sit
illicita, eo casu erunt mortalia regulariter saltem.
Sanch. l. 9. *d.* 46. *num.* 7. *Fill. num.* 357. & *alii.*

Resp. II. Sponsis tactus impudici non licent;
pudici verò in partibus honestis licent, si ex iis

tan

tantum intendant delectationem sensitivam; secus si veneream. *Sanch. l.c. n.* 50. *&c.* Bon.*p.*9.*n.*6. *&c.*

DUBIUM II.

Quæ sint species luxuriæ consummatæ naturales?

Resp. Eæ dicuntur, in quibus fit commixtio eo modo, quo natura instituit v.g. quando servatur sexus diversus, species eadem, vas, & modus naturalis, &c. *ut vide in principio hujus cap.* Unde resolvitur tales esse has sequentes, quæ ideò in confessione sunt exprimendæ.

I. Est fornicatio, quæ est concubitus soluti cum soluta, (hoc est, quæ fit libera à voto, matrimonio, religione) ex mutuo consensu. Ad hanc reducitur. 1. Concubinatus, qui est fornicatio continuata. Unde concubinarius (sicut & meretrix) ordinariè non debet absolvi, nisi dimissâ concubinâ, aut muliere suspectâ, cujus retentio scandalum daret, licet cum ea non peccaret. *Sanch. l.* 1. *moral. c.* 8. *Nav. c.* 3. *Fill. tract.* 30. *c.* 2. *num.* 56. 2. Congressus cum alterius sponsa, quæ est fornicatio intra eandem speciem gravior, & in confessione aperienda, saltem, respectu sponsæ, ut docet *Rodr. tom.* I. *c.* 109. *Sanch. de mat. tom.* I. *l.* I. *d.* 2. *n.* 6. *Fagund. t.* 2. -4. *c.* 3. *Fill. t.* 2. *tr.* 30. *c.* 2. *num.* 53. contra *Covar. Vivaldum, Ledesm. Azor.* quorum sententiam, (etiam respectu sponsæ) probabilem, & in praxi tutam, censet *Dian. p.* I. *tr.* 7. *R.* 5.

II. Stuprum, hoc est defloratio virginis, ipsâ invitâ, quia si consentiat, erit tantum fornicatio simplex, nec circumstantia in confessione aperienda, ut probat *Less.* & *Sanch. l.* 7. *d.* 12. contra *Nav. Azor.* & alios

III. Raptus, cum ſcilicet perſona aliqua, (ſive maſculus, ſive fœmina; ſive nupta, ſive innupta) libidinis causâ abducitur, illatâ vi ſivè abductæ ſive iis quorum poteſtati ſubeſt. Si quæ tamen ſponte diſcedat cum Amaſio, inſciis parentibus, non erit propriè raptus, ſed fuga, non addens malitiam ſpecie diſtinctam fornicationi. *Lugo d.* 16. *nu.* 237 *Fill. nu.* 110. & *Bon.* Idem dicit *Dian. p.* 17. *R.* 37. et *Leſſ. l.* 2. *c.* 10. *dub.* 1. *San. d. matr. to.* 2. *l.* 7. *d.* 4. *n.* 5. &c.

IV. Adulterium, cum ſcilicet uterque, vel alteruter coëuntium, eſt conjunctus matrimonio, etiamſi adulterantis conjux ſit contentus: eſto enim tunc illi non fiat injuria, fit tamen ipſi ſtatui, Sacramento, & huic præcepto. Quod ſi fœmina adulterans ſit conjugata, gravius habetur, quam ſi vir; propter incommoda graviora, v. g. damnum veri hæredis, prolis incertitudinem, &c. Si verò uterque ſit conjugatus, adhuc gravius eſt: quia ſunt duæ injuriæ in utriuſque conjugem, in confeſſione exprimendæ *Fill. t.* 29. *c.* 4. *n.* 8. & 89.

V. Inceſtus hoc eſt congreſſus cum conſanguinea, vel affine, usq; ad quartum gradum, eo gravius peccatum, quo gradus eſt propinquior: quem proinde in confeſſione exprimere, ſaltem ſecurius eſt, ut habet *Navar. c.* 6. *C. Lugo, d.* 16. *n.* 312. Sicut etiam multo gravior eſt inceſtus cum conſanguinea, quam affine in eodem gradu, v. g. cum matre, quàm cum noverca; cum ſorore propria, quàm cum ſorore uxoris. Et rurſus gravior eſt cum affine, quam cum cognato ſpirituali vel legali. Addi verò debet, ſi in primo gradu fuerit, utrum cum matre, an cum filia, an ſorore. *Card. Lugo l. c.* & *Eſcob.*

de

de actibus humanis. E. 2. c. 6 ubi ex *Hurt. d. 9. de pœn. dif. 4.* probabile dicit, incestum in eodem gradu & linea, ejusdem esse speciei, (eo tamen graviorem, quo gradus est vicinior stipiti) & satis esse dicere, habui rem cum consanguinea in linea recta. Ad hanc speciem revocatur tanquam analoga, fornicatio cum filia confessionis; cum propriè non sit cognatio spiritualis, quam tamen circumstantiam in confessione exprimendã esse, probat. *Sanch. 7. de matr. d. 55. Kon. d. 32. Fagund.* & *cæteri probabiliter contra Sa. V. Confessio* & *Dianam. Vid. C. Lugo, n. 355.*

VI. Sacrilegium, hoc est violatio rei sacræ per actum venereum. Res autem sacræ quæ sic violantur, sunt locus, & personæ. Unde sacrilegium est; 1. omnis actus luxuriosus exterior (qualis etiam est, v. g. pollutio, & probabiliter etiam tactus impudici, ut *Vid. C. Lugo, n. 464.*) in loco sacro, hoc est templo, vel cœmiterio: nisi tamen fiat à conjugibus, ex necessitate; v. g. ad vitandam incontinentiam. 2. Omnis actus luxuriosus tam interior quam exterior, in persona, vel cum persona voto castitatis consecrata: circa quem tamen probabile est, non opus esse exprimere, utrum fuerit votum solemne an simplex. Sicut neq; si duplici titulo sit sacrata, v. g. quia est Sacerdos & Religiosus: quia moraliter est una numero malitia. *San. de mat. l. d. 7. 27. n. 27. Henr* & *cæteri* quos citat *Dia.* & sequitur *p. 1. t. 7. R. 3. Vide C. Lugo, d. 16. de pœn. f. 4. Bon. q. 4. p. Escob. E. 8.*

DUBIUM III.

Quæ sint species luxuriæ consummatæ contra naturam?

 Resp.

Resp. Cum contra naturam esse dicantur ex iis quibus fit seminatio modis repugnantibus institutioni naturæ, ita ut juxta tales modos species varientur: hinc resolvitur tales species esse sequentes.

I. Congressus inordinatus, hoc est, innaturalis, sive indebitus concumbendi modus, cum scilicet servatur quidem identitas speciei, diversitas sexûs, & debita naturæ organa, sed inordinato tantum modo acceditur; v.g. cum vir succumbit, vel aversè accedit more pecorum, vel à latere, vel stando aut sedendo, aliâvè ratione insolitâ, quod est contra naturam; mortale, quando inde periculum est impediendæ generationis, aut effundendi seminis; alias si hoc periculum caveatur, aut non fit, eò quòd matrix fæminæ satis attrahat semen, & retineat, ut fit plerumq;, non contra, sed præter naturam erit; & veniale grave, imò nullum, si gravis causa adsit, v.g. quia mulier est prægnans, vel quia corporis dispositio, sive utriusque, sive alterutrius conjugis aliter fieri non patitur, *Fill. t.* 30. *c.* 8. *q.* 8. *n.* 137.

II. Mollities sive pollutio, & est, cum absq; congressu seu copula, voluntariè procuratur fluxus seminis, sive id foras effundatur, uti in maribus, sive intus difluat in matricem, ut in fœminis. Et hoc peccatum præter propriam malitiam, sæpè aliam habet adjunctam, ut v.g. fornicationis, adulterii, & incestus, &c. cum quis nimirum simul imaginatur, ac desiderat congressum alicujus personæ liberæ, conjugatæ, &c. quod proinde si fiat, in confessione aperiendum est. Plura de mollitie. §. *sequenti dubio.*

III. Sodomia imperfecta, & est congressus cum de-

debito quidem ſexu, maris nempe cum fœmina, ſed extra vas naturale. Poteſt etiam ſimul habere alias malitias, v. g. adulterii, ſi fiat cum conjugatâ; inceſtûs, ſi cum conſanguinea. *Bon. q. 4. de matr. p. 11. num. 1. Fill. l. c. num. 158.*

IV. Sodomia perfecta, & eſt congreſſus duorum ejusdem ſexus, ut maris cum mare, vel fœminæ cum fœmina. Et poteſt etiam habere alias malitias adjunctas, v. g. inceſtus; quo caſu cognationis gradum non neceſſario explicari docet *Eſc. de act. hum. E. 2. c. 6.* ſed ſatis eſſe dicere, coivi cum conſanguineo, vel affine; quia nec miſcetur caro, nec contrahitur affinitas, nec linea variat ſpeciem. Ita ille. Explicandum tamen eſſe, fueriſne agens an patiens, dicit *C. Lugo d. 16. n. 423.* contra *Dian. to. 2. t. 4. de ſacram. R. 159. & p. 6. t. 6. R. 36.*

V. Beſtialitas, quod eſt graviſſimum inter omnes: & eſt congreſſus, in quo non ſervatur identitas ſpeciei: v. g. ſi homo coeat cum beſtia, ſive ejusdem ſexûs ſit, ſive non. Neque opus eſt explicare, qualis, ſive cujus ſpeciei fuerit: quia eſt differentia tantûm materialis, & in genere entis; non autem formalis & in genere moris. *Eſc. E. 2. cap. 6.* ex *Fill. tom. 2. tr. 30. c. 7. n. 131.* Huc revocatur peccatum cum Dæmone ſuccubo, vel incubo. Cui peccato ſuperadditur malitia contra religionem, & prætere etiam Sodomiæ, adulterii, vel inceſtûs, ſi affectu viri, vel mulieris, Sodomitico, adulterino, vel inceſtuoſo, cum Dæmone coëat. *V. Bon. de matr. q. 4. p. 12. Fill. num. 162.*

DUBIUM IV.

An aliquando liceat procurare pollutionem?

Resp. Auctoritate Scripturæ, quæ molles à regno cælorum excludit. 1. *Cor.* 6. docent omnes, nullo casu licitum esse intendere, vel procurare directè mollitiem, ne quidem causâ sanitatis, ac vitandæ aliàs certæ mortis. Causam dat *Sanch. lib.* 9. *d.* 17. quòd natura administrationem seminis, extra matrimonium, in omni eventu homini denegarit, eo quod adeò vehemens sit in ea re sensus voluptatis, ut homines passione excœcati, passim sibi facilè persuaderent, habere se justam causam irritandi seminis, unde plurima gravissimaque vitia contra bonum commune, & in impeditione generationis emergerent. *Nau. c.* 16. *Less.* & *com. Unde resolves.*

I. Distillatio, quæ est fluxus humoris, quasi medii inter urinam & semen, (cum quo coloris & viscositatis similitudinem gerit) sine ingenti illâ delectatione, non est vera pollutio, & si proveniat sine omni commotione sensus venerei, ut quandoq; fit: de ea non magis laborandum, quam de sudore, dicit *Cajetan.* Si vero fiat cum sensu carnis, & commotione spirituum generationi servientium tum ei cooperari, vel causam præbere, non est, vel est peccatum; idque veniale, vel mortale, ad eundem modum, quo de pollutione dicetur. *Sanch. l.* 9. *d.* 45. *nu.* 32. *Layman. l.* 3. *s.* 4. *n.* 18.

II. Si semene judicio medicorum transivit in materiam venenosam, licet eam medicamentis expellere, etsi præter intentionem sequatur aliqua veri seminis emissio. *Sanch. l.* 9. *de mat. d.* 17. *n.* 16. *Fill. t.* 30. *c.* 8. *n.* 150. *Trull. l.* 6. *c.* 1. *d.* 8. §. 1.

III. Non tenetur (modo tantum absit periculum consensûs in voluptatem: nec voluntariè pro-

promoveat) impedire pollutionem ſponte ſua evenientem, aut jam cæptam, v.g in ſomno, reprimere, ſed poteſt ſanitatis cauſa ſinere, ut natura ſe exoneret: quia id non eſt procurare, ſed pati ut effluat, quod alias corræptum, ſanitatem læderet. Unde idem admittit *Sanch.* etiamſi orta eſſet prius ex culpa; modo de ea doleat, & conſenſum ulteriorem abſtrahat; additque, plerumque expedire, munire ſe cruce, & ſine alio attactu, quietis manibus, rogare Deum, ne permittat lapſum in delectationem. *Sanch. d.* 17. *nu.* 17. *Trull. l.* 6. *c.* 1. *d.* 10.

IV. Licitum eſt ob finem honeſtum, v.g. minuendæ tentationis, ſanitatis, tranquillitatis animi optare ſimplici affectu ſpontaneam & naturalem exonerationem naturæ, modo deſiderium illud non ſit cauſa efficax pollutionis. Similiter licet etiam de ea gaudere, viâ naturali & ſine peccato factâ: quia objectum iſtius deſiderii & gaudii non eſt malum, quanquam ejusmodi deſideria ſimplicia inutilia eſſe, nec periculo carere, quidam bene obſervent. *Leſſ. d.* 14. *num.* 15. *Lay. nu.* 17.

V. Si quis facturus rem aliquam neceſſariam, vel licitam, & honeſtam, prævidet inde naturaliter ſecuturam pollutionem, (idque multo magis valet de diſtillatione) quam tamen ille nullo modo velit, nec intendat, tunc, modo abſit periculum conſenſûs in delectationem, non tenetur abſtinere à tali actione; quia proſequenti ſuum jus, non imputatur effectus per accidens, & præter intentionem ſecutus. Hinc non obſtante periculo pollutionis, licet audire confeſſiones mulierum, ſtudere caſibus conſcientiæ, tangere ſe ex neceſſitate, fœminas

cautè, & cum neceſſitate alloqui, oſculari, amplecti juxta morem patriæ, ſi alioqui incivilis habendus eſſet. Quod ſi tamen periculum eſſet conſentiendi in delectationem (quod colligitur inde, ſi ſæpius ex ſimili occaſione mortaliter ſit lapſus) à cauſa illa, quantumvis licita abſtinendum eſſet: proinde que Confeſſarius tali caſu teneretur relinquere officium *Fill. Sanch. l. 9. d. 4*[f]. *Navar. c.* 16. *Laym. nu.* 16. Monet autem *Laym.* eum qui in actionibus honeſtis & utilibus talem miſeriam experitur, facilius liberari contemnendo, quàm æſtimando; quia imaginatione, & timore augetur.

VI. Si pollutio ſecutura prævideatur ex re illicita, otioſa, vel minus neceſſaria, & hæc ſit cauſa propinqua, ac naturâ ſua ad venerem ordinata, ut ſunt actus luxurioſi, tactus, aſpectus, lectio, auditio, locutio turpis, mortale eſt ab illa non abſtinere: quia in eam conſentiens, moraliter in effectum conſentire cenſetur. Quod ſi verò res illa ſit cauſa tantum remota, per accidens tantum ad pollutionem concurrens, qualis eſt v. g. eſus aut potus calidorum, equitatio, confabulatio inutilis, crapula, ebrietas etiam mortalis, (modo pollutionem non intendat, & abſit periculum venerei conſenſus) ſecuta pollutio non eſt mortale: quia in talem rem conſentiens, non ideo velle cenſetur effectum *Fill. tr.* 30. *cap.* 8. *q.* 6. *nu.* 152. *Sanch. l. c. Leſſ. l.* 4. *c.* 3. *d.* 4. 6. *Dian. p.* 5. *tr.* 13. *R.* 4. Addunt quidam DD. hanc regulam, pollutionem in cauſa volitam tantum eſſe peccatum, quantum eſt ipſa; ut ſi cauſa ſit peccatum mortale, etiam ipſam forè mortalē; ſi ſit veniale, venialem: ſi vero cauſa nullum ſit pec-

peccatum, nec ipsam forè, secluso semper periculo consensús) hinc venialem v.g. esse illam, quæ provenit ex lectione curiosa, vel aspectu per se non mortali *Trull. l. 6. c. 1. d. 9.* ex *Lopez Henr. Vasq. Bon. de mat. p. 10. §. Dian. p. 1. t. 2. mis. R. 56.*

VII. Pollutio in somno facta est mortalis, 1. si ante directè vel formaliter est procurata, & causa non est retractata. 2. quando post somnum placuit, & approbata est propter delectationem veneream; aliàs non. *Fill. q. 5. n. 148. Trul. l. c. n. 9.*

Quæres. An mutua pollutio inter mares, vel fœminas procurata, sit mollities tantum, an Sodomia?

Resp. Si fiat ex solo affectu ad veneream libidinem, absq; concubitu, esse tantum mollitiem: si verò fiat ex affectu ad personam illam indebiti sexus (præsertim si adsit aliqua conjunctio, & commixtio corporum) est quoad malitiam. Sodomia. Plura de tota hac materia vid. *Fill. t. 30. cap. 8.* infrà *lib. 5. c. 1. dub. 2. art. 2. de peccato in genere, & Auctores citatos.*

TRACTATUS V.

De VII. Præcepto.

Non furtum facies.

CUm hoc prohibeatur omnis injusta damnificatio in bonis proximi, quæ fit 1. per furtum, & rapinam, 2. per omissionem reparationis damni illati. 3. per iniquitatem contractuum, de his tribus hic agendum.

CAPUT I.
De Furto.
DUBIUM I.
Quid sit furtum & quale peccatum?

RESP. Est occulta & injusta rei alienæ ablatio invito rationabiliter domino. Quod si res sit sacra, dicitur Sacrilegium, de quo supra. Si apertè cum vi fiat, est Rapina, à furto specie distincta. Licet autem furtum cæteris paribus, quam rapina levius sit, & ex genere suo minimum inter ea, quæ circa proximum committuntur; est tamen mortale, si quantitas sit notabilis. *Ita communiter omnes. V. Bon. d. 2. q. 8. Unde resolves.*

I. Qui alienum accipit per jocum, vel ob bonum, aut commodum illius, à quo accipit, non furatur: v. g. si uxor auferat marito pecunias, ne ludis, aut commessationibus prodigat: aut vinum, ne inebrietur; aut librum hæreticum, ne legat; aut famulus det eleëmosynam non nimis magnam valde indigenti, in qua dominus rationabiliter non sit invitus, à quò tamen ob verecundiam, vel aliam causam non ausit petere. *V. Less. l. 1. c. 12.*

II. Qui pro se, vel alio in extrema necessitate constituto, alienum accipit, quantum necessarium est, nec furatur, nec tenetur restituere postea sic absumptum; siquidem re & spe indigens fuit. Idem docent *Less. l. c. d. 12. Malderus, Dian. &c.* de necessitate gravi. Verum id probabilius alii negant cum *Lay. l. 3. t. 3. p. 1. c. 1. num. 7.* ex *S. Tho. 2. 2. q. 66. a. 7. Sylu Angl. Vid. Dian. to. 1. p. 2. t. misc. Res. 20. C. Lugo d. 16. f. 7.*

III. Nec

III. Nec item furatur, qui accipit in compensationem justam, si aliter sibi debitum accipere nequeat, v.g. si famulus justum stipendium non possit aliter obtinere, vel iniquè inductus sit, ad serviendum iniquo pretio. F. *Laym. l. c.* & *Tol. l. 5. c.* 15.

DUBIUM II.

Quid sit quantitas notabilis ad mortale peccatum?

Variæ ea de re sunt sententiæ. *Navar.* nimis scrupulosè statuit medium regalem; alii nimis laxè 100 aureos, moderatius *Tol. Med.* L*ess. &c.* duos regales; etsi minus sufficiat, si notabiliter noceat.

Resp. Ea non mathematicè, sed moraliter metienda est, non tantum ex valore rei ablatæ, sed etiam ex circumstantiis personæ cui infertur, si nimirum ei grave damnum inferatur, aut saltem charitas Christiana graviter lædatur: quomodo respectu valde divitis, imò etiam Regis, unus vel alter aureus notabile quid videtur; respectu verò mediocriter divitum, quatuor circiter regales, sive medius imperialis; respectu mechanicorum duo, respectu pauperis, unus. *Ita* nunc *pleriq;* cum *Bon.* *Unde resolves.*

I. Grave peccatum est auferre rem parvam domino valdè proficuam, v.g. sartori acum, quam unicam habet, nec habere aliam potest, quâ se alat. *Less. l.* 2. *c.* 2. *d.* 8.

II. Grave item est (etsi non in specie furti (si fur sciat ex jactura rei parvæ domino secuturam valdè magnam molestiam, v. g. quia valdè ad eam afficiebatur, nec similis recuperari potest: nisi tamen sit nullius prorsus momenti. F. *Bon. d.* 2. *q.* 8. *p.* 1.

III. Plus

III. Plus requiritur ad notabilem quantitatem in rebus, quæ ultro proveniunt, & sunt valdè expositæ. v. g. fructus ad viam publicam. v. Less. l. c.

IV. Plus item, si quis à diversis, vel ab uno interpolatim, parva & plura furetur, v. Less. l. c. n. 46.

D U B I U M III.

Quam graviter peccet, qui multa minuta furta committit?

Resp. Hic quoq; quantitas læsionis, vel damnificationis, quæ fit proximo, & quam fur intendit, est mensura quantitatis peccati *vide Less. l. c. Sanch. l. 7. c. 12. Unde resolves.*

I. Si quis ex occasione tantum furatur, sive uni, sive pluribus modicum, non intendens notabile aliquid acquirere, nec proximo graviter nocere, singulis furtis non peccat graviter, neque ea simul sumpta unum mortale constituunt: postquam tamen ad quantitatem notabilem pervenit, eam detinendo, mortaliter peccare potest. *Less. d. 7. Sanch. l. 7. c. 21. Bon. q. 8. p. 2.* Verum & hoc mortale evitabit, si vel tunc restituere non possit, vel animum habeat paulò post restituendi ea saltem, quæ tunc accipit. *Gran. Dian. p. 3. t. 6. R. 25.*

II. Si autem per plura parva furta uni vel pluribus facta, habeat intentionem paulatim ditescendi, vel inferendi grave damnum, peccat graviter ea intentione; ac licet executio singulorum sit tantum venialis ex se, ut tamen substat tali intentioni, est continuata executio peccati mortalis. *Less. l. 2. cap. 12. d. 7. Sanch. l. c.* quia nocent graviter Reipubl. & praxis illa valdè perniciosa est societati humanæ: v. g. si sartor particulas panni à diversis surripiat; si mer-

si mercatores utantur brevioribus ulnis, &c. Interim hi excusantur subindè à gravi peccato: ex eo quod dictum est *casu primo.* 2. Si id faciant, ut se servent indemnes; vel quia alias non lucrarentur; vel pretium augere deberent, & tunc non invenirent emptores. *Rosella V. emptio.* 3. si alias non habeant, unde se vel suos alant:

III. Si plures simul, vel successivè, plura furta parva alicui faciant, quæ simul sumpta graviter illi noceant, tunc, si alter de altero non sciat, nullus peccat graviter, v. g. si viatores ex vinea unam alteramvè uvam rapiant & comedant; etsi hoc licere dicat *Covar. Valerius & Ripa* contra *Dian. p. 3. t. 6. R. 20.* si autem singuli conspirent, singuli graviter peccant. Si denique de se mutuo sciant, nullus tamen alteri sit causa furti, probabilius est non esse mortale, ut docet *Less. Tann. &c.* contra *Suar. vide Bon. loc. cit.*

DUBIUM IV.

Quid sentiendum de furtis domesticorum, vel amicorum?

Resp. Licet verè furtum sit, si uxor, liberi, amici, servi, patrifamilias invito quid auferant, plerumque tamen major quantitas requiritur, ut sit mortale, cum plerumque hîc dominus, aut non rationabiliter invitus; aut saltem minus invitus sit, ut ab his, quam ab aliis auferatur. Vel etsi valde invitus sit, sæpè tamen id fiat non tam ratione rei acceptæ, quam modi accipiendi clam, aut ratione finis, ob quem accipitur, v. g. ad ludendum, potandum, &c. *vide Cajetan. V. Furtum. Less. c. 12. num. 76. Unde resolves.*

I. U-

I. Uxor graviter peccat, si notabilem summam accipiat invito marito, etiam ex dote, vel bonis communibus; quia licet media pars ad eam spectet, maritus tamen habet usumfructum illius partis, ideoque tenetur ad restitutionem. *Trul. l. 7. c. 6. d. 8. num. 7. &c.*

II. Similiter peccat graviter maritus contra justitiam, cum obligatione restituendi, si aliquid notabile uxori surripiat absque ejus consensu, ex bonis ipsis paraphernalibus, vel aliis propriis, siquidem libera eorū administratio ipsimet uxori competat, quia par est ratio mariti & uxoris, quoad bona propria. *Vid. Villalob. t. 2. d. 13. Trul. l. 6. c. 1. d. 9.*

III. Uxor potest dare eleëmosynam & munera secundum consuetudinem aliarum mulierum istius loci & conditionis, etiamsi maritus eleëmosynas omnes illi prohibeat; quia consuetudo hoc jus ei tribuit, quo maritus eam privare non potest. *Ib. num. 3. Dian. p. 1. t. 3. R. 23. & p. 5. t. 8. R. 34.* ubi cum *Mol.* & 12. *aliis* docet, posse eam inscio marito dare vigesimam partem annui censûs, vel lucri; eò quod hoc pertineat ad decentiam status, & maritus irrationabiliter sit invitus. Hinc etiam potest cum Abigail moderatas eleëmosynas dare, ut mariti conversionem impetret, vel ne Deus illum puniat. *Vasq. Bon. Regin.* & *alii* 10. contra *Kon. &c. V. Dian. p. 2. t. 16. R. 23. & p. 5. t. 8. R. 34.*

IV. Uxor potest bona expendere, marito absente vel fatuo: quia tunc ad illam spectat administratio domûs. Item quæ acquirit suâ industriâ, item paraphernalia, hoc est, bona, quæ præter dotem marito allatam, sibi reservavit. *Trul. l. c.* & *cæteri communiter.*

5. Non

V. Non peccat uxor, ſubducendo aliqua vel compenſationis causâ, ſi vir ſit prodigus: quia is tunc facit uxori injuriã, partem ipſius profundendo; vel pro victu, veſtibus, cæterisque ſibi vel familiæ neceſſariis, quæ mariti ſæpe non intelligunt, & fruſtra ab illis peterentur. *Bon. Trull. l. c.*

VI. Uxor, ſi ejus pater, mater, vel proles ex alio matrimonio ſit pauper, ita ut miſerè ſecundum ſtatum ſuum vivat, & maritus iis nolit ſuccurrere, poteſt ex bonis ſuis propriis, vel etiam ex communibus, (dummodo poſt mortem viri omnia computet in ſua parte) eis ſubvenire, quia jure naturæ tenetur eos alere, & maritus in id conſentire. *Nav. Palaus, Leſſ. l. 2. c. 12. d. 14. Dian. p. 5. t. 8. R. 34.* ubi illam poteſtatem extendit ad fratres & ſorores; quod etiam *Leſſ. l. c.* & *Trull. l. 6. c. 1. d. 9.* judicant probabile.

VII. Filius peccat graviter, invitis parentibus notabilem ſummam accipiens, qualis non ſemper eſt, ſecundum *Leſſ. c. 12.* ſi filius patri prædiviti duos vel tres, imo ſecundum *Sanch.* quinque vel ſex aureos furetur; eo quòd parens ſit minus invitus, & filius ſit aliquid patris. Unde non tenebitur ad reſtitutionem, niſi fortè cohæredibus graviter noceat.

VIII. Si filius notabilem ſummam expendat in res turpes, aut vanas, contra voluntatem parentum ex pecunia ſibi ſuppeditata ad uſus honeſtos, putat *Leſſ. c. 12. dub. 13.* eum peccare mortaliter; etſi excuſet à reſtitutione, ſi pater rogatus facilè condonaturus putetur.

IX. Si filius, v. g. mercatoris, vel cauponis adminiſtret bona parentis, poteſt à Patre exigere ſalari-

larium, quantum dare deberet extraneo, & si id impetrare non possit, vel exigere non ausit, potest clam accipere. Ita probabiliter *Laym. l. 3. f. 5. t. 4. c. 8. Dian. p. 4. t 4. R. 66.*

X. Etsi famuli in esculentis, & poculentis, quæ domo exportant, aut divendunt, graviter peccent; quæ tamen ipsi domi consumunt, in iis facilius (uti & Religiosi) excusantur; cum in his dominus, aut Prælatus sæpè tantum sit invitus quoad modum accipiendi clam, non quoad rem. Quod tamen timeri posset, si extraordinaria acciperentur. *Laym. Escob.* & *Less. l. 2. cap. 12. d. 8. num. 48.* Ubi docet, quod furta minima famulorum ex comestibilibus, quæ claudi non solent, non coalescant, si non ad vendendum, sed comedendum tantum accipiantur.

XI. Cum à gravi peccato furtum domesticum non potest excusari, tunc uxor tenetur restituere ex paraphernis, filius ex castrensibus, vel quasi; vel si ea non habet, post mortem patris afferre in divisionem hæreditatis, (si quantitas rei ablatæ sit valdè magna, nec pater restitutionem tacitè vel expressè dimiserit,) Famuli verò, si sine magnâ difficultate restituere non possint, jubeantur compensare officiis, & obsequiis extraordinariis, quantum possunt. *Lay. lib. 3. tr. 3. part. 1. c. 1.*

CAPUT II.

De Restitutione.

DUBIUM I.

Quid sit Restitutio, & qui teneantur ad eam?

Resp.

RESP. I. Restitutio est actus justitiæ ad salutem necessarius, necessitate præcepti, quo reparatur damnum proximo illatum per injuriam, ita ut radix restitutionis non sit quævis læsio proximi, v. g. contra charitatem, &c. in quibus non habet jus quod violetur; sed ea tantum, quæ est contra justitiam, in qua propriè injuria infertur, hoc est, læditur aliquod jus proximi, quod is habet in re, vel ad rem, in qua damnum patitur. Quod variis modis fieri potest, v. g. furando, defraudando, destruendo, rem alterius negligenter custodiendo, occidendo, mutilando detrahendo, honorem, convitiando, & similibus.

Resp. I. Ex data responsione patet, teneri ad restitutionem eos, qui intulerunt injuriam damnosam. Hæc autem est duplex, scilicet Materialis, ut v.g. cum quis rem alienam destruit, accipit bona fide vel retinet, id est, probabiliter judicans id sibi licere, vel esse suam: & Formalis, quâ quis rem alienam destruit, accipit vel retinet malâ fide, id est, cum sciat, vel scire possit, ac debeat, id sibi non licere, & rem non esse suam. *Vide Laym. l. 3. t. 2. c. 1. Less. lib. 2. cap. 7. dub* 6. *Bon. d. 3. q. 1. p. 6.* *Unde resolves.*

I. Qui injuriam intulit, ex qua alteri nullum est damnum secutum, ut, si adulterium commisit, sine damnificatione alterius; non tenetur in conscientia ad restitutionem; cum hæc sit reparatio damni: potest tamen à judice cogi ad satisfaciendum pro injuriâ.

II. Quisquis intulit injuriam damnosam, etiam materialem tantum, tenetur restituere, sed non nisi id,

id, quod ex alterius re adhuc habet, vel quo ex ea factus est ditior.

III. Qui intulit injuriam formalem, sive rem adhuc habeat, sive non, tenetur restituere; & quidem tantum, quantum est damnum secutum. An verò sufficiat culpa venialis, controvertunt Auctores, & sententia utraque probabilis videtur, ac in praxi tuta; saltem quando non commodè potest restituere. *Vid. Auctores cit.* & *Lay. lib. 3. tr. 2.* *Less. l. 2. c. 7. du. 6. nu. 27. C. Lugo di. 8. sect. 5. nu. 56.*

DUBIUM II.

An qui cooperantur ad damnum alterius, teneantur ad restitutionem?

Resp. Tenentur omnes illi, qui quoquo modo sunt causa influens, & efficax damni secuti, ac qui ex officio & obligatione justitiæ obligati cavere damnum, non caverunt. Ita *communiter Doctores.* Unde concludunt, teneri ad restitutionem comprehensos sequentibus verbis:

Jussio, consilium, consensus, palpo recursus,
Participans, mutus, non obstans, non manifestans.

Patet ex sequentibus Casibus.

I. Tenetur ad restitutionem mandans, sive expressè mandet, sive tacitè, dicto nimirum, vel facto, ex quo v. g. famulus colligat, hero gratum fore, si faciat: non autem tenetur, qui ratum tantùm habet opus suo nomine factum; uti nec mandans, si antè executionem mandatum retractet, idque mandatario innotescat: quia tunc non est vera causa. *Mol. Less. l. 2. cap. 3. dub. 3. Fill. t. 32. n. 54.*

II. Tenetur item consulens, aut precibus ac pro-

promissionibus ad damnificationem inducens. Quod si tamen ante executionem, consilium suum retractet, & quantum potest, contrarium suadeat, etsi non persuadeat, probabile est excusari à restitutione; maxime si eum, cui damnum paratur, moneat ut caveat. *Vide* Bon.& *Tann.* 22. *d.* 4. *q.* 6. *dub.* 14. *Sa. V. Consilium* & *Dian, tr.* 2. *misc. resol.* 18. & *t.* 5. *resol.* 83.

III. Tenetur item, qui suo consensu, calculo, vel suffragio, est causa efficax damni. *Less. d.* 3. *n.* 23. *Fill.* 32. *c.* 3.

IV. Item palpo, ut qui laude, adulatione, vel exprobatione ignaviæ, aliterve alium ad damnum inferendum excitat, animat. *Less. Fill. l. c.*

V. Item qui inferenti damnum præbet recursum, illum receptat, illius furta aut instrumenta occultat, vel ea emendo rapinas fovet, &c. *ib.* Hi enim omnes, uti & is cui res furtivæ traditæ sunt in custodiam, tenentur (non manifestato fure) restituere domino. Et sic peccare eos, qui à sartoribus emunt fragmenta panni, seu vestium, docet *Villalo* apud *Dian. p.* 4. *t.* 4. *R.* 176. licet *ibid. Sanch.* excusat eos, qui ista emunt à sartoribus magistris, eò quod his plerumq; detrahatur plus à justa mercede, quam mereantur ista fragmenta, ideòq; licitè ea retineant. Neque hic à peccato excusari caupones, qui à filiisfamilias acceptant pecunias, aliasve res parentibus surreptas, notat *Laym. l.* 3. *t.* 2. *c. Bonac. &c.* Qui verò post delictum ipsum reum juvat ad fugiendum (non concurrendo ad delictum) non tenetur restituere: modo non det illi spem refugii imposterum: tum quia non est causa damni; tum

tum quia reo licet fugere, ut infra dicetur. *l.* 4. *c.* 7.

VI. Item participans de præda, aut quoquo modo cooperans, ut agens excubias, applicans scalas, parans instrumenta, conficiens literas. &c. in bello iniquo tormenta advehens, &c. Excusantur tamen (modo actio per se non sit mala) qui ea non sponte, sed justo metu coacti faciunt; ut v. g. cum rustici furto à solis militibus facto, coguntur eorum prædas avehere, vel pecora abigere. *Less. dub.* 5. *n.* 19.

VII. Item tenentur causæ, quæ privativè ad damnum alterius concurrunt; nimirum mutus, sive non clamans cum potest; aut non obstans; non manifestans; sed tunc tantum, quando tales ex aliquo pacto, vel officio, vel stipendio, &c. tenentur ex justitia damnum cavere. *S. Thom.* 2. 2. *q.* 62. *a.* 7. Sic Princeps, Magistratus, belli Dux, tenentur ad restitutionem damnorum, quæ à feris, latronibus, militibus, ob ipsorum culpabilem negligentiam dantur. Item Consiliarii, Canonici, tacentes, absentantes se, non impedientes iniquam constitutionem, vel electionem. Item tutores, administratores bonorum, &c. non impedientes damna pupillis, minoribus, Ecclesiis provenientia. Item custodes montium, vinearum, sylvarum, agrorum, piscinarum, qui damna non impediunt, vel facta non manifestant, *Molin. d.* 116. *Fill. t.* 32. *cap.* 3. *q.* 12. v. supra *l.* 3. *t.* 3. *cap.* 2. Item Principes & domini Territoriorum, si sciant vias publicas infestari prædonibus, & cum possint, non impediant, tenentur, mercatoribus & cæteris viatoribus damna, quæ ab istis accipiunt compensare. *Dian. p.* 8. *t.* 7. *R.* 38.

VIII. Su-

VIII. Supradicti non tenentur ad restitutionem quando non fuerunt causa efficax damni; ut v. g. si fur, homicidia non fuerit efficaciter motus mandato, consilio alterius, sed nihilominus absolutè erat facturus. Item, si v. g. in Capitulo alii ante te dederint suffragium, ita ut videas te nihil impetraturum, etsi neges: tunc enim non teneris restituere; licet pecces; pro qualitate damni, addendo tuum, vel mandando, consulendo, &c. *Bon. l. c.*

IX. Probabile est, non teneri supradictos, si non sit moraliter certum, eorum mandatum, consilium efficaciter influxisse: quia in dubio melior est conditio possidentis, præsertim circa materiam justitiæ. *Less. c. 13. d. 4. Bon. q. 2. p. 4. Dian. t. 5. misc. R. 84. Tan. 2. 2. d. 4. q. 6. d. 14.*

X. Nec tenentur, si efficaciter tantum concurrant ad circumstantias, & modum actûs damnosi; v. g. si quis tantum impellat alium, ut citius, vel animosius, hoc vel illo loco, vel modo noceat. *Vide Laym. l. 2. s. 5. t. 2. cap. 5.*

XI. Nec tenetur, qui deliberatè volenti inferre magnum damnum suadet, ut minus eidem inferat: quia tunc utiliter alterius negotium gerit. Dico *pridem*: quia non licet impedire damnum unius cum injuria alterius.

XII. Non tenetur item (contra *Nav. Ang. &c.*) Confessarius, etsi ex officio confessiones audiat, ut Parochus &c. si ex negligentia, vel ignorantiam pœnitentem non moneat, aut obliget ad restitutionem: quia etsi ex officio teneatur bene instruere pœnitentem, ideòque peccet graviter omittendo, quando est necessarium non tamen ad hoc tenetur

ex obligatione erga tertium, quasi ex justitia debeat ejus damnum cavere, aut procurare, ut hoc ei compensetur. Secus tamen dicendum videtur, si positivè restitutionem impediat ex malitia, imò etiam ex ignorantia crassa, vel culpa lata: quia tunc consilio suo est causa efficax damni. *Vide Less.* & Bon. *d.* I. *q.* 2. *p.* 11. Laym. 3. *t.* 4. *cap.* 7. & infra *l.* 6. *c.* 2. *dub.* 5.

DUBIUM III.

An supradicti teneantur singuli restituere in solidum, & quo ordine?

Resp. Cum plures damnificantes, vel seorsim singuli rem suam agere possint, vel conjunctim; atque alii aliis plus minusvè in damnum influere; hinc ex tali ordine & mensura influxûs, ordo & mensura restitutionis desumenda est. *Ita comm. Doct. Unde resolves.*

I. Si plures absque consensu, quisq; per se seorsim, & casu concurrant ad damnum, singuli non plus tenentur restituere, quam quod quisque per se damni intulit. Lay. *l.* 3. *tr.* 2. *c.* 6.

II. Si plures cum consensu, & invicem juvantes, id fecerunt, singuli in solidum tenentur restituere totum damnum: quia singuli sunt causa totius damni, cum unus juvet alterum, & procedat ex confidentia, quam habet in auxilio aliorum. Unde si unus eorum restitutionem fecit, potest à reliquis, nimirum à principali totum; aut si is nolit à reliquis, pro rata singulorum, repetere. *Bonac. de rest. d.* I. *q.* 2. *p.* 11. ex *Vasque. Molin. Fill. &c.*

III. Quod si actio damnificans fuit lucrativa, & apud

apud aliquem ex cooperatoribus res ablata adhuc existat, aut is eam malâ fide absumpsit, tenetur is primo loco restituere ipsam, vel æquivalens; & si ille non faciat, reliqui. *Less. l. c.* 11.

IV. Si actio damnificans non fuit lucrativa, ut quia res periit, & destructa est, ut fit; v. g. in combustione, mutilatione, detractione, tunc ante alios primò tenetur restituere qui mandavit vel qui causa fuit primaria, vel executor primarius; ut in bello Princeps, & Dux: & si is non sit facturus, ut quia non vult, vel quia non potest, tenentur reliqui, v. g. cæteri milites. Quod etsi de militibus speculativè verum sit, practicè tamen ii excusantur per accidens: tum quia non possunt totum restituere: tum quia dominorum voluntas non est, nec exspectatio, ut plus restituant, quam partem suam; ideoq; si hanc possunt, ad id tenentur; uti & si quid adhuc reliquum habent ex iniquo. *Laym. l. 3. tr. 2. c 6. num. 5.* ex *Cajet. Mol. &c.* Imò *Bon. d. rest. d. 1. q. 2. p. 10. num. 13.* ex *Navar. c. 17. Vasq.* & *Less. d. 4. nu. 37.* dicit militem gregarium, qui alios non induxit, non teneri ad restitutionem totius damni illati à toto exercitu, sed tantum pro sua parte. *V. supra t. 4. c. 1. d. 5. a. 3.*

V. Si damnum passus condonet restitutionem principali damnificanti; etiam minus principales liberantur; non autem vice versâ: quia ruente principali, ruit accessorium, non contra. *V. Lay. supra cit.*

DUBIUM IV.

An teneatur restituere, qui alium impedivit à consecutione alicujus boni?

Resp. Attendendum, an lædatur jus alicujus quod à natura, lege, vel aliter habeat; an per vim fraudem, calumniam, & mendacia quis alium impedierit; num verò aliter. Inde enim apud. *Lay l.* & *Bonac. q. 2. p. 12. resolbuntur sequentes Casus.*

I. Qui alterum impedivit à consecutione rei debita ex justitia, tenetur ad restitutionem. *Less. c. 12. du. 18. Fill. t. 32. c. 3. q. 12. n. 72.*

II. Si res non erat debita ex justitia, sed conferenda ex libera voluntate, tunc qui sine vi, fraude & calumnia collatorem inducit, ut v. g. officium, vel legatum, beneficium Ecclesiasticum, & similia dona gratuita non conferat, cui apud se constituerat, aut qui petierat, sed vel nulli, vel alteri etiam minus digno, etsi sæpè is possit graviter peccare præsertim si id ex odio, vel alio malo fine faciat, non tamen tenetur ad restitutionem, *Azor. 3. p. l. 4. cap. 9. Vasq. Sa. Bon. p. 12.*

III. Si in re prædicta ex libera voluntate conferenda, aliquis per vim, fraudem, vel calumniam collatorem induceret, ne ei daret, aut eum à petitione (cum quivis habeat jus petendi) aut à consecutione talis rei, per vim, fraudem, calumniam, vel mendacium impediret (cum etiam quivis jus habeat, ne iniquè impediatur) is teneretur ad compensationem damni arbitrio viri prudentis, juxta certitudinem, vel probabilitatem, quâ alter tale bonum alioqui assecuturus fuisse existimaretur; dummodo tamen eo sit dignus; nam si indignus est, non tenetur ad restitutionem, nisi famæ, si eam fortè læserit. *Less. l. 2. c. 12. d. 18. Molin. tom. 1. d. 35. Sa. V. Restitutio, num. 21. Vide Bon. l. c.*

D Ut-

DUBIUM V.

Cui, vel quibus restituendum?

Resp. Attendendum ad naturam justitiæ, & quis damnum patiatur, quidve ratio, & leges ferant communiter. *Vide* Less. & Laym. *hic c.9. Unde resolves:*

I. Quando bona restituenda, sive debita quæcunque sunt incerta hoc est, cum cui debeantur, ignoras, aut audire non potes, aut illis restituere, tunc si ea habeas sine delicto, ut si invenisti, vel à mercatore v. g. per errorem accepisti duas ulnas panni pro una, & jam is discessit, nec scis quo abierit, teneris adhibere aliquam diligentiam inquirendi; postquam si spes non sit sciendi dominum, probabile est quod non tenearis ea dare pauperibus, (licet ita plerique cum *D. Thoma* sentiant, & sit magis pium, ac practicè suadendum) sed possis tibi retinere, ut docet *Petrus Navar* quem sequitur *Lay. hic* & L*ess. l.* 2. *c.* 14. *dub.* 7. *n.* 48. idq; *Dia. p.* 1. *t.* 3. *m. R.* 5. dicit esse tutum in praxi. Si verò ea habeat ex delicto ut furto, usurâ, &c. teneris ea restituere pauperibus, vel Ecclesiæ, hospitali, &c. quia debet tunc fieri restitutio meliori modo quo potest, ut saltem, cum corpori domini non prosit, prosit ejus animæ, dum in pauperes expenditur. *Ita communiter Doctores*, ut v. apud L*aym. hic.*

II. Qui multis minutis furtis, v.g. olei, panis, vini, &c. damnum intulit multis civibus, eum teneri restituere non pauperibus, sed ipsis civibus, (minoris deinceps vendendo, aut majore mensura, donec veniatur ad æqualitatem) dicit *Mol.* A*t Vasq.*

& *Esc* dicunt esse probabile, quod possit dare pau-
peribus, præsertim civitatis ejusdem.

III. Quando bona sunt certa, ordinariè restitu- debent possessori justo, à quo accepta sunt, ve cui damnum illatum; etsi is non sit immediatu dominus. Unde quod acceptum est à deposita- rio, commodatario, conductore, custode, admini- stratore, debet, non domino, sed ipsis restitui quia alioqui ipsis fieret injuria, si jure possessionis detentionis, custodiæ, aut utilitatis spoliarentur & damnum atque lucrum cessans compensari de- beret.

IV. Excipitur tamen hic 1. Si eorum nihil in- teresset, ut sine illorum damno, infamiâ, domino restitueretur. 2. Si probabiliter ipsi putarentur rem absumpturi, vel ablaturi cum injuria domini quo modo bona Ecclesiæ, non Prælato dissipatori sed potius Capitulo restituenda sunt. Item accepta â filiofamilias, pupillo, furioso, uxore, religioso, si sint ex iis bonis, quorum administratio ipsis non competit, plerumque restituenda sunt patri, tuto- ri, marito, Prælato. Sic etiam si bona alicujus publicata, & fisco addicta sint: tunc enim deposi- tum, & similia debita fisco debent reddi.

V. Cum quis ignorato domino, cui restituen- dum erat, non præmissâ aliquâ diligentiâ, paupe- ribus distribuit, non satisfecit domino posteà com- parenti: secus si diligentia sit præmissa, ut *vide Less. l. 2. c. 14. dub. 3.*

VI. Cum dominus quidem scitur, sed ei mitti non potest sine sumptu, tunc si res malè accepta est, tenetur restituens aliquas expensas ex se face- re;

re; si autem bene accepit, non nisi expensis domini. Quando nullo modo potest mitti, expectandum est ad tempus; & si adhuc non sit spes, reputatur debitum incertum. *Tol. l. 5. c. 23.*

VII. Cum quis accepit rem alienam à possessore bonæ fidei, putante rem esse suam, cum non sit, tum siquidem intervenerit aliquod justum pactum, ut depositi, commodati, pignoris, &c. illi restituendum est, & non domino. Qui tamen ex charitate monendus erit, si id ei profuturum putetur, sine alterius graviore incommodo, infamiæ, &c. *Vasq. Azor. p. 3. lib. 4. c. 1. q. 1.* Si autem aliter accepta est, tunc verò suo domino restitui debet, si eum novisti, & absq; incommodo fieri possit.

VIII. Quando à fure, vel alio venditore quis emit, sive malâ, sive bonâ fide rem furtivam, tenetur restituere domino, non furi. *Ita communiter Mol. Reg. tom. 1. l. 10. c. 5. nu. 40. Toletus* tamen *l. 5. c. 17. Sylu. Ant. Mald. in 2. 2. t. 4. c. 3. d. 2.* probabiliter sentiunt, posse reddi furi, ut ab eo pretium suum recuperet: quia non constituit rem pejore loco, quam ante fuerat, & consequenter ipse non infert domino damnum. Quod *Navar. Trul. l. 7. c. 1. d. 4.* admittunt cum hac limitatione si mox & non post longum tempus contractum rescindat; vel si certò sciat furem redditurum rem domino; vel si dominus rei sit mortuus, aut absit, ita ut conveniri non possit. Quod si autem pretium suum recuperare non possit à venditore, tenetur reddere domino, & sibi damnum asscribere. Quod si porro sciens rem esse furtivam, emat eo fine, ut invento verò domino restituat, tunc si e-

mit parvo pretio, tenebitur id ei dominus refundere, cum utiliter ejus negotium gesserit: secus autem, si pretium esset ferè æquale rei, tunc enim sufficit refundere ad arbitrium viri prudentis tantum, quantum videtur meritus rem domini utiliter redimendo. *V. Less. l. c. c. 14. du. 3. Dian. p. 2. t. 3. Res. 5.*

IX. Si bona fide rem alienam, v. g. equum emisti ab altero, v. g. Petro, & vendidisti tertio, v. g. Paulo, & postea cognoscatur esse Joannis, eoque repetente à Paulo, Paulus repetat pretium à te, existimat quidem probabile *Navar.* & *Dian. p. 1. t. 8. R. 68.* non teneri te Paulo id reddere, (si in nullo factus sis ditior, sed sufficere, si tuam actionem, quam habes in Petrum, ei cedas. Verum *Sotus, Salon, Less. Sayr. Bon. de rest. q. 4. p. 2.* rectius docent, teneri te, exigente Paulo, contractum rescindere, & pretium restituere, tum quia vendidisti rem vitiosam; tum quia teneris de evictione emptori, nec eum potes remittere ad illum, cum quo nihil habet negotii. Quod si tamen Paulus cum possit, tibi non restituat equum, sed Joanni, & hoc ipso impediat, quo minus pretium tuum possis recuperare, nec tu teneris ei pretium ab ipso acceptum restituere. *Bonac. Less. &c. Vide Trull. cap. 11. d. 3.*

Quæres. Cui restituendi, sive dandi sint thesauri, & alia inventa, quæ habentur pro derelictis?

Resp. Quando nullius Domini sunt, jure naturali & gentium fiunt primo occupantis. Potest tamen per consuetudinem, & leges aliter quid ordinari, quod servandum est. De quo v. *Less. l. 2. c. 5. d. 10. Lay. l. 3. t. 1. c. 5.*

Quæ-

Quæres II. An & cui restituenda, quæ capiuntur venatione justè prohibita?

Resp. Id æstimandum partim ex jure naturæ, partim ex consuetudine & legibus, ac juribus particularibus, ut §. apud *Lay l. c. l. 3. t. 1. c. 5. num.* 14. & *Less. c. 8. d. 9.* & *Sa. V. Venatio. Ex quibus resolvitur hic Casus.*

Venator iniquus tenetur restituere saltem damna, quæ segetibus fructibusque infert.

DUBIUM VI.

De rebus quæ debent restitui.

ARTICULUS I.

Quid debeat restitui ab inferente injuriam materialem tantùm, sive à possessore bonæ fidei?

Resp. Qui bonâ fide damnum intulit aut possidet aliquid, de quo postea melius cognoscit, tenetur, ne incipiat esse possessor malæ fidei & detinere alienum, id tantum, & non plus restituere, quod ex ea re ipsi superest, una cum ejus fructibus, si extent, vel quatenus inde factus est ditior; prætterquam si dominium sibi comparavit per legitimam præscriptionem. *Ita comm. Doctores, Molin, Sanch Less. lib. 2. cap. 6.* Bon. *d. 1. q. 1. p. 1. Laym. l. 3. t. 2. ca. 3. Unde resolves.*

I. Si vestem v. g. bonâ fide donatam à fure aut alio, portasti, & ferè attrivisti, ac postea dominus compareat, teneris eam, aut æqualem ei restituere, & insuper persolvere quantum attrita est, si alià s vestem æqualis valoris attrivisses: si autem eam amisisti, aut ablata tibi est, &c. ad nihil teneris. *Bonac.*

l. c. Layman. numer. 1. *Vid. Trull. lib.* 7. *cap.* 11. *d.* 1. Si autem res, quam à fure bonâ fide accepisti (sive donatione, sive emptione) sit usu consumptibilis, eamque cum tuis miscuisti, ita ut discerni nequeat, etsi deinde deprehendas furtivam fuisse, non teneris restituere. *Navar. Sylu. Sayr. Less. Bonac. d.* 1. *q.* 3. *p.* 1. quia per istam commixtionem bonâ fide factam, est in te translatum dominium, ut colligitur ex L. *Si alieni nummi. ff. de solut.* Neque est ratio, cur hæc potius, quam illa pars censeatur aliena, atque adeo periit obligatio realis, & tantum manet personalis in venditore. *Vide Dian. p.* 4. *t.* 4. *R.* 66. *Trull. l.* 7. *c* 11. *d.* 3. *Less. l.* 2. *c.* 20. *d.* 18. ubi addit, esse valde probabile, jurique naturæ conforme, quod verus dominus rei illius ablatæ & permixtæ (quamdiu totus cumulus extat) retineat jus in re, ut ex isto cumulo sibi satisfiat ante alios; imò possit ex eo occultè accipere.

II. Milites bona fide militantes, intellectâ postea belli injustitiâ, id tantum restituere debent, quod adhuc habent ex præda, & quo facti sunt ditiores. *Bon. l. c.*

III. Qui bonâ fide per inculpatam ignorantiam celebravit contractum, quem postea usurarium esse cognoscit, non plus tenetur, quam factus est ditior. *vide Laym lib.* 3. *t.* 2. *cap.* 3.

IV. Possessorem bonæ fidei, si adhibitâ diligentiâ inclinet in eam partem, quod res non sit sua, teneri aliquid restituere juxta inclinationem, docet *Kon. d.* 34. *dub.* 10. *num.* 93. At *Palaus tom.* 1. *d.* 3. *p.* 2. *num. ultim.* putat ad nihil teneri, quia possessio contrariis rationibus non convincentibus

bus præponderat. Idem docet *Vasq.* apud *Escob.* *t.3.c.3.nu.155.Dian.p.4.t.3.R.*24.& 26. Si neglexit investigare veritatem, & deinde sciri non potest, dicit *Palaus l. c.* ad nihil teneri.

V. Si bonâ fide rem vendidisti dono tibi datam, teneris restituere pretium: quia factus es locupletior: & satis debet esse tibi, non habere minus, quam antè. Quod si tamen apud alterum res est, is reddere tenetur. *Ib.* & *Vasq. c. 9. §. 2. Mol. Less. l. 2. c.* 14. *d.* 1.

VI. Si bonâ fide rem ipse emisti, & vendidisti absque lucro, nihil teneris restituere; sed solus is, apud quem res est. *Mol. l. c. Less. l. 2. c.* 24. *d.* 1. contra *Vasq. &c.*

VII. Si rem alienam bonâ fide donasti, non donaturus aliam, si hanc non habuisses, ad nihil teneris; quia non es factus ditior: secus, si aliam donaturus fuisses (quia tunc parcendo tuæ, factus es ditior) vel si aliquid accepisti in remunerationem. Bon. *Trull. l. 7. c.* 12. *d.* 1.

VIII. Si aliena re lucratus es tanquam instrumento, v. g. frumentum alienum alio deportatum vendidisti, vel pecuniam alienam negotiationi exposuisti, non teneris illud lucrum restituere; quia non est fructus rei alienæ, sed tuæ meræ industriæ: tales enim fructus dicuntur meræ industriæ: quos ipsa natura ex se nullo modo gignit, sed tantum concurrit ut instrumentum operantis. *Lay. loc. cit. num.* 3. ex *Thom. &c.*

IX. Fructus omnes rei, sive ii sint merè naturales, hoc est, qui vix ullo hominum labore egent, ut fœtus animalium, arborum, herbæ, & gramina

sive sint simul industriales, sive mixti, hoc est, ad quos æquè, aut magis hominum labor cum natura concurrit, ut v. g. segetes, & quæ ferendo gignuntur; item vinum, oleum, lana, &c. quo etiam referuntur pretia locationis domorum, jumentorum, &c. qui fructus civiles appellantur (hi inquam fructus rei, si percepti, & extantes sint, domino restitui debent; deductis tamen expensis propriis, & æstimatione laboris. Et quidem pretium locationis ex re aliena debet domino restitui, licet is rem, si penes se habuisset, non fuisset locaturus. *Vid. Layman, l. c.* Si tamen fructus isti reales bona fide possessi fuerint tempore à lege præscripto, ad usucapiendum illos, (quod si adsit titulus est biennium inter præsentes, inter absentes quadriennium; si autem non adsit titulus, anni 30. cum bona fide) non sunt restituendi; quia usucapio transfert dominium. *Salon. Trull. l. 7. cap. 11. d. 3.*

X. Si à fure accepisti (sive bonâ, sive malâ fide) rem usu consumptibilem, v. g. vinum, oleum, triticum, &c. cum propriis ipsius furis rebus permixtum, ita ut discerni non possit, non teneris restituere, si fur ad restituendum sit potens: quia fur per commixtionem istius rei cum propria, acquisivit ejus dominium; atq; adeo illud tanquam verus ejus dominus potuit transferre. *Nav. Sanch. Less. Bon. Trull. l. 7. c. 11. d. 3. v. Dian. p. 2. t. 5. m. R. 40.*

ARTICULUS II.

Quid debeat restitui ab inferente injuriam formalem: seu malæ fidei damnificatore, seu possessore?

Resp.

Resp. Id juxta supradicta æstimandum à quantitate tum juris, quod alter habet; tum damni, quod injustè infertur; cui æquale reddi debet, nisi aliud de damnificati mente & consensu rationabiliter præsumatur. *Unde resolves.*

I. Si damnificatus habeat jus in re, in qua damnum est passus, restitutio ei facienda est in solidum: si autem tantum habeat jus ad rem, restitutio facienda est pro quantitate juris, consideratis circumstantiis, quia non debetur solidus valor rei, quæ expectabatur, cum tantum sit in spe, & multis modis possit impediri.

II. Qui in loco publico suæ civitatis, contra justam prohibitionem pascit; vel ligna cædit, non tenetur ad restitutionem, nisi communitati graviter nocuerit, v.g. stirpes incidendo, arbores æd[illegible]ciis idoneas sternendo: quia rationabiliter præsumitur mens Reip. non esse, suis membris usum publicorum locorum rigidius prohibere, quam sub mulcta solvenda, casu quo deprehendantur.

III. Gravius tamen peccaret, & teneretur ad restitutionem, si quis pasceret in loco alicujus privati: etsi etiam hic præsumi aliquando possit de consensu domini, qui sæpè non intendit ut fiat restitutio, sed ut deprehensus pœnam luat.

IV. Qui venantur, vel piscantur in locis alteri locatis, vel alias prohibitis, (saltem si ea conclusa, vel circumsepta non sunt,) non peccare mortaliter, nec teneri ad restitutionem, docet *Dian.* ex *Less. Dicast. &c. p. 9. t. 6. R. 39.* contra *Bon. &c.*

V. Etsi probabilius sit, & in praxi communiter tenendum, peccari mortaliter circa vectigalium frau-

fraudationem, ex eaq; oriri obligationem reſtitutionis: non omnino tamen improbabiliter id alii quidam negant, eò quòd conſuetudo interpretetur, non eſſe mentem legislatorum ad aliud obligare, quam ut deprehenſi mulctentur. *Vide Nav. c. 23. S. V. Gabella. Bon. q. 9. p. 1. num. 5.* ex *Navar. Fill. t. 28. num. 114. Leſſ. Mol. d. 9. Diana. tr. de leg. Reſ. 19. Laym. l. 3. t. 3. p. 1. cap. 3. num. 4.* & *5. Vide* etiam *Dian. p. 1. t. 11. R. 38.* & *p. 2. t. 17. R. 28.* ubi ex *Cajetan. Med. Sot. &c.* docet non eſſe negandam abſolutionem pœnitenti, qui defraudavit gabellas, ſeu vectigalia impoſita rebus iis, quæ emuntur non ad negotiationem, ſed ad uſus proprios, vel familiæ neceſſaria, v. g. pani, carnibus, piſcibus, frumento, oleo, &c.

VI. Cæterum ordinariè injuſtus, ſeu malæ fidei damnificator aut poſſeſſor, tenetur non tantum reſtituere rem ablatam, & fructus perceptos (exceptis ſuis expenſis, & induſtriâ) ſed etiam ſarcire damnum emergens, & lucrum ceſſans, cum verè ſit injuſta cauſa talium damnorum. Unde ſi dominus re ſuâ retenta, per culturam vel negotiationem percepturus fuiſſet ex agro ſuo, aut pecuniâ centum florenos, & alter parum, vel nihil, debet is domino ſuo ſatisfacere pro centum illis florenis: quamvis communiter ſoleant domini plurimum remittere, ſi res componatur. *Laym. lib. 3. tr. 2. cap. 4. num. 7.*

VII. Si res aliena dum injuſtè detinetur, creſcat, aut pretium ejus augeatur, domino creſcit, ac proinde id ei præſtari debet. *Vid. Laym. hic. l. 3. t. 2. c. 4.*

VIII. Si res aliena, dum injuſtè detinetur, pereat,

reat, aut deterior fiat, idque casu vel justa hostium incursione, vel naturaliter, & certum sit apud dominum æquè perituram fuisse, non tenetur alter restituere: quia nihil novi detrimenti domino apud furem v. g. accidit, quod non apud ipsum. Si verò non fuisset peritura apud dominum, vel saltem nonnisi per injuriam, tunc injustus detentor adhuc tenetur, ad restitutionem; licet sine suâ culpâ res perierit. *Lay. t. 2. c. 4. n. 2.*

IX. Si res aliena apud iniquum detentorem pereat, idq; ipsius culpâ, aut quia is absumpsit, alteri donavit, destruxit, &c. tunc etiamsi domino relicta fuisset, certò peritura, nihilominus tenetur pro ea domino satisfacere, ut est communis apud *Laym. l. c. Less. &c.*

X. Qui fingens se pauperem, vel alium, quàm [redacted] extorsit eleëmosynam, non tenetur restituere, si parva fuit, qualis ostiatim mendicantibus datur: secus si fuit magna; tunc enim quia subintelligitur conditio hæc, (si pauperes) tenetur restituere secundum *Mol.* danti; secundum *Palaum* vel danti, vel aliis pauperibus. *Vid. Escob. t. 3. E. 2. c. 6. n. 109.*

XI. Qui in extrema necessitate consumpsit quod antè acceperat commodatum, conductum, vel precarium, non tenetur restituere: quia nec ratione rei acceptæ cum ea, nec in se, nec in pretio extet; nec ratione acceptionis, cum jure eam consumpserit; nec ratione contractus, cùm hic non obligat, nisi re pereunte tuâ culpâ. *Less. Hurt. Tur. Dian. p. 5. t. 8. R. 10.* Imò probabiliter ne quidem id, quod ante illam necessitatem eras furatus, & in ea consumpsisti; quia furtum tibi non ademit jus, quod ad rem

tali

tali casu habebas *Kon. Palaus, Hurt. Dia. l. c. R. 8.* contra *Less.* & *Vasq.* sicut neq; si in ipsa necessitate accepisses & consumpsisses. *Dian. l. c. R. 9.* ex *Azor.* & 6. *aliis* contra *Less.*

ARTICULUS III.

An, & quid debeat restitui pro injuria illata corpori, v. g. per mutilationem, occisionem &c.

Resp. Injustus occisor, mutilator, in conscientia tenetur tantum restituere pro damnis bonorum fortunæ, quæ ex tali occisione, vulnere, &c. directè ab eo causata sunt, juxta prudentis arbitrium: præcisè autem pro vita, membro, vel cicatrice, nihil tenetur restituere secundum rigorem: cum sint bona altioris ordinis, quæ pecuniâ æstimari non [redacted]ssint. Ita contra *Sotum, Sylv. &c.* probat *Less. l. 2. c. 9. d. 23. vide* Lay. *l. 3. t. 3. Unde resolves.*

I. Qui occidit ebrius alium, si ebrietas non fuit culpabilis & voluntaria, vel licet fuerit talis, si tamen homicidium vel non prævidit, vel diligentiam debitam adhibuit ad cavendum, non tenetur ad restitutionem; tenetur autem si prævidit, & non cavit. Bon. *d. 2. q. ult. f. 2. p. 2. ex commun.*

II. Qui occidit Cajum, putans esse Titium, tenetur ad restitutionem; quia actio ista est Cajo injuriosa. *Bon. l. c.*

III. Si læsus ante mortem omnia remisit, ad nihil tenetur occisor: quia filiis non fit injuria in bonis, nisi quatenus læduntur in patre contra ejus voluntatem (volenti enim non fit injuria:) ergo sicut per eum jus acquirunt, sic etiam amittunt; etsi non rectè faciat parens, si filii valde egeant. *Less. l. 2. c. 9. d. 6.*

IV. Etsi

IV. Etsi præcisè pro vita, membro, occisione, non sit obligatio restituendi; per sententiam tamen judicis cogitur injurians satisfacere pro injuria.

V. Consilium est, ut Confessarius pro his injungat eleëmosynas, Missas, pro salute occisi.

VI. Si occisus, vel mutilatus fuerit servus, vel animal, tunc etiam pro vita & membris facienda est restitutio: quia horum vita pretio æstimatur; ac proinde tantum debet restitui, quanti potuisset vendi; & pro mutilatione vel cicatrice, quanto pluris venderetur.

VII. Pro expensis funeris nihil restituitur: quia illæ aliquando faciendæ tamen fuissent, nisi fortè occasione illatæ necis, v. g. extra patriam, majores fieri oportuerit.

VIII. Restitui debent impensæ factæ in curationem & medicamenta vulnerati, vel occisi. *Fill. t.* 32. *c.* 8. *n.* 102.

IX. Item lucra, quæ ex mutilatione vel vulneratione cessarunt; non quidem tam in solidum, ac si de facto essent acquisitæ, sed pro majore aut minore spe, quam læsus habuit illa acquirendi. *Vid. Trull. l.* 7. *c.* 8. *d.* 3.

X. Si homicida à Magistratu plectatur, verius est adhuc teneri ad damna sarcienda: cum morte suâ tantum satisfaciat justitiæ publicæ, non hæredibus occisi. Qui tamen, cum plerumq; aliud non exigant, videntur esse contenti, ac proindè hæredes homicidæ ad nihil tunc teneri. *Fill. l. c. n.* 114.

XI. Debet autem restitutio fieri tantum parentibus interfecti, filiis & uxori: quia hi soli directè læduntur; cum moraliter censeantur una perso-

na

na cum occiso. Nisi tamen occideris animo etiam nocendi aliis: nam tunc etiam his restituere teneri dicit *Lugo de just. d.* 11. *n.* 8. ex *Less.* v. *Trull. l. c. d.* 4.

XII. Etsi probabile sit, deberi etiam restitutionem creditoribus occisi, si quod damnum illis ex ea cæde obvenit; contrarium tamen etiam probabile (saltem secundum limitationem casus præcedentis,) est; cum occisio illa non sit directe causativa illius damni. v. *Laym. l. c. n.* 4.

XIII. Non tenetur occisor aliquid eis restituere quos occisus allebat ex liberalitate: quia damnum illorum per accidens sequitur. v. *Less. l.* 2. *c.* 9. *d.* 26. *Trull. l. c.*

XIV. Nec tenetur ad damna, quæ v. g. provenient ex morte alicujus innocentis, qui per errorem putaretur homicidium fecisse, & sic captus plecteretur: quia hujus mors non directè causaretur ab ipso, sed per accidens, & ex errore, vel malitia accusatorum. *vid.* Bor. *d.* 2. *q. ult. s.* 2. *p.* 2.

ARTICULUS IV.

Quid debeat restitui pro illato stupro?

Resp. Qui virginem per injuriam defloravit, tenetur tantum rependere damnum, quod ei ex tali injuria est secutùm, idque vel matrimonio, vel damni æstimatione, ad arbitrium prudentis, ut talem nimirum inveniat, qualem manens virgo invenisset. *vid. Sanch. l.* 7. *d.* 14. *Fill. t.* 32. *cap.* 8. *n.* 200. *Unde resolves.*

I. Præcisè pro sola virginitate non obligat restitutio. Unde si stuprum mansit clam, aut non impedi-

pedivit quin æquè lautè nuberet; ad nihil tenetur ſtuprator. *Leſſ.* Bon. *q.* 4. *de mat.p.* 7.

II. Item ad nihil tenetur, ſi defloravit conſentientem, absque vi & fraude, vel promiſſione matrimonii: quia non eſt facta injuria. *Ib.* & *Trul. d.* 2.

III. Si virginem importunis precibus flexit, nihil tenetur reſtituere, quia adhuc conſenſit liberè Niſi fortè preces tales fuerint, ut cum vi & coactione æquiparentur; ut ſi conjunctæ fuerint cum minis, & metu reverentiali, v. g. ſi fuit illius dominus, vel vir magnæ auctoritatis. *Trull. c.* 9. *d.* 3.

IV. Si per promiſſionem veram, vel fictam matrimonii eam flexit, tunc tenetur ducere eam: quia in omni contractu ubi alter ex parte ſua acceptàvit & implevit, tenetur & alter implere, etiamſi fictè contraxerit: qui tenebatur ex juſtitia verè contrahere; cum alioqui omnia humana commercia fraudibus paterent. Et id quidem verum eſt, etiamſi ſtuprator religionem voviſſet. *Leſſ. l.* 2. *c.* 10. *d.* 3. & 4. *Trull. d.* 3.

V. Non tamen tenetur fictus promiſſor eam ducere, caſu quo. 1. Is puellam valde notabiliter conditione excederet, vel verbis uſus eſſet fictionem facilè indicantibus. 2. Si ipſa conſcia eſſet prædicti voti; quia tunc ipſa contraxiſſet mala fide. 3. Si ipſe putavit eſſe virginem, cum tamen non eſſet. 4. Si ex matrimonio grave damnum aut ſcandalum timeretur. 5. Si ipſe jam ſacris initiatus eſt, aut alteri matrimonio copulatus: tunc enim his caſibus ſolum teneretur curare, ut æquè commodè nubat, modo antè dicto, dando ſcilicet dotem, vel aliter. 6. *Sanch.* 1. *de mat. di.* 10. *l.* 1. *Trul. l.* 7. *c.* 9. *d.* 3.

ARTICULUS V.

Quid debeat restitui pro adulterio?

Resp Cum ex adulterio damnificari possint conjux alter; & proles legitimæ, circa sustentationem, hæreditatem, &c. patet quod uterque adulterans, natâ eis prole, debeant, cum id damnum causent, eatenus restituere, quatenus possunt sine detrimento altioris boni, & causatione majoris mali. *Est communit. vid.* Layman. *l.* 3, *t.* 3. *p.* 1. *c.* 14. *Unde resolves.*

I. Quod attinet ad ipsam adulteram, ordinariè non tenetur prodere, quod proles ejus spuria sit: nam & viro suo tristitiam, & sui odium, & discordias domesticas crearet, ac famam suam prodigeret, quibus damna fortunæ meritò cedunt. Accedit, quod proles matri non teneatur credere sè esse illegitimam. *Fill. t.* 32. *q.* 222.

II. Debet tamen, si potest, aliis industriis damnum compensare, v. g. 1. diligentius administrando rem familiarem. 2. de cultu corporis detrahendo. 3. si habet bona propria, plus legitimis, quam spurio relinquendo. 4. eum inducendo ut relictâ hæreditate, vel ejus parte, amplectatur statum Ecclesiasticum vel Religiosum, si idoneus sit, &c. *Trull. l. c. d.* 4.

III. Quod attinet ad ipsum adulterum spurii Patrem, etiam ipse sæpè excusatur, vel in toto, vel ex parte; sive quia damnum ab adultera compensatum fuit, vel compensandum creditur; sive quia restitutio non potest fieri sine periculo vitæ, dispendio famæ, turbatione & discordiis familiarum; sive

sive quia non est certus filium esse suum. *V. Less. l. 2. c. 10. d. 6. Bon. de matr. q. 4. p. 5. Trull. l. 7. c. 8. d. 7.*

ARTICULUS VI.

Quid debeat restitui pro fama & bonis spiritualibus, ut inductione ad peccatum, avocatione à Religione?

Resp. I. Juxta dicta, si restitui non possunt bona ablata ex bonis ejusdem ordinis, non est obligatio faciendi ex bonis diversi ordinis. *Unde res.*

I. Pro fama restituenda est fama: cum id non potes, non teneris ad pecuniam, & bona fortunæ, nisi per sententiam à judice cogaris sic satisfacere. Eadem est ratio de reliquis. Quodsi tamen lædendo famam, in bonis etiam fortunæ alteri damnum allatum esset, patet ex supra dictis quid faciendum sit. Porrò de læsione famæ, &c. *vid. infra.*

II. Si quis alterum induxit ad peccatum suasione vel exemplo suo, tenetur quidem ex charitate quoad potest, eum revocare ad meliorem statum; sed non ex justitia. *Less. l. 2. c. 8. d. 2. n. 20. Laym. c. 8. n. 1.*

III. Si quis autem induxit fraude, dolo, injusto metu, &c. tenetur ad id ex justitia: quia quisque habet jus, ne injustè lædatur in bonis spiritualibus. Unde si lædatur, debet id spirituale restitui, si potest. *ibid.*

IV. Si quis aliquem (etiam Novitium) abduxit ab ingressu religionis, tamen sine vi & fraude etsi graviter peccarit id irrationabiliter faciendo, ac proinde teneatur ei rursus suadere ingressum ex cha-

charitate; non tamen ex justitia vel illi, vel religioni tenetur, quæ nullum adhuc in eum jus acquisivit. *Vide Laym. lib. 3. tit. 2. cap. 8.*

V. Si quis religiosum ad apostasiam induxerit suasione, aliave cooperatione, obligatur ex iustitia religionis ad restitutionem, non quidem ut ipse (quod aliqui volunt) locò alterius ingrediatur; sed ut suadeat alteri, quoad potest, reditum, & compenset monasterio commoda, quæ ex hæreditate, bonis vel industria alterius expectabantur.

VI. Si quis veneno, phyltro, aliove modo alicui destruxit memoriam, rationem, &c. tenetur eodem modo, quo mutilator aut vulnerans, de quo *supra*, ad restitutionem lucri cessantis, & damni inde secuti in bonis fortunæ.

DUBIUM VII.

De circumstantiis restitutionis.

ARTICULUS I.

Quo tempore, loco, & modo debeat fieri restitutio?

Resp. Debet quamprimum, & eo modo ac loco restitui, quo jus & interesse damnificati requirit, & commodè ac moraliter fieri potest; sine gravi incommodo, quod quis pateretur in re sua propria, ultra debitum. *V. Lay. hic. l. 3. tract. 2. cap. 10. Fill. t. 32. c. 4. q. 11. Unde resolves.*

I. Qui non potest commodè restituere apertè, faciat clam; & qui non potest per se, faciat per aliam personam interpositam, v. g. Confessarium.

II. Possessor malæ fidei v. g. fur, debet suis sumptibus ad eum locum rem deferre, ubi alter ha-

bitu-

biturus fuisset, si non fuisset ablata, destructa, vel inique detenta; deductis tamen expensis, quas alter eam servando, vel deferendo debuisset facere. Excipe, nisi transferendo deberet plus impendere, quam res valet: tunc enim plerumque ex præsumpta mente Domini posset restituere pauperibus, vel in usus pios, *Bon.q.6.p.1.*

III. Bonæ fidei possessor satisfacit, si restituat in loco, ubi rem possidet.

IV. Debita ex contractu, eo loco & tempore solvi debent, de quo inter partem conventum fuit expresse, vel tacitè. *V. Less. & B. l.c.*

V. Si quis possit quamprimum restituere totum, ad id tenetur. Si tamen alter dilatione non pateretur ulterius damnum, aut non notabile, non facile arguendus esset gravis peccati is, qui cum proposito satisfaciendi differret, aut paulatim per partes solveret. V. Bon. *de contract. d.1.q.6.p.1.*

VI. Qui scit se teneri ad restitutionem, & cum possit in vita, non vult restituere nisi in articulo mortis, vel post mortem per hæredes, absolvi non debet, nec potest: quia semper est in actuali peccato, & impoenitens. *Sal. Sayr.* Bon. *Trull. c.14.d.11.*

ARTICULUS II.

Quo ordine restitui debeat?

Resp. Certum est, non necessario ordinem servari, quando debitor omnibus solvere potest, quando vero tantum non habet, aut hæredibus reliquit, sequentes Regulæ servandæ.

I. Si debitor rem alterius apud se habet, quocunq; titulo habeat, sive ex furto, sive ex deposito, sive

sive inventione; &c. debet prius restitui domino suo, vel eo deficiente, pauperibus. Similiter si res empta ad creditum, pretio non soluto adhuc extet. *Nav. Syl. Bon. q. 8. p. 2.* Hoc tamen *Less. c.15. d. 2.* contra *Bon. &c.* limitat, nisi venditor ab emptore fidejussorem, vel pignus accepit.

II. Si restitutio facienda ratione injustæ actionis, prius restitui, debent certa; hoc est, quorum domini cognoscuntur, quam incerta *Bon. Less. d.l.* quia illa jure naturæ debentur suis dominis; hæc autem jure solò positivo pauperibus.

III. Prius facienda est restitutio debitorum licitè contractorum, quam usurarum, cum in his dominus non fuerit simpliciter invitus.

IV. Debita ex titulo oneroso prius solvenda sunt, quam quæ debentur gratuito, v. g. ex promissione: quia hæ includunt tacitam conditionem nisi quid obstet. Hinc debita defuncti solvenda sunt ante omnia legata, etiam pia. *Nav. Sylu. Bon. q. 8. p. 2.*

V. In reliquis debitis servandum est jus particulare loci, si tale sit & non repugnet juri naturæ. Si nullum sit, sequendum est jus commune, secundum quod 1. Solvenda sunt debita, ad quæ bona debitorum expresse fuerunt obligata. 2. Dos uxoris extrahenda est. 3. Debita, ad quæ bona debitorum sunt tacitè hypothecata. 4. Deposita perdita in potestate debitorum. 5. Debita privilegiatorum. 6. Aliorum creditorum: post quos omnes sunt his, à quibus usuræ acceptæ sunt; & adhuc post hos restituenda sunt bona incerta. Quando autem multi unius rationis creditores inveniuntur, temporis antiquitas inter eos servanda est. *Sid. Laym. l. 3. tr. 2.*

tr. 2. c. 11. Ubi addit, ex bonis debitoris, si is defunctus sit, imprimis solvendas esse impensas funeris, & quæ ad confectionem inventarii, apertionem testamenti, item Medicos & Pharmacopolas pertinent. *Vide Fill. c. 4. quæst. 13.*

Quæres. Utrum prius exigenti non liceat prius solvere?

Resp. I. Solvens scienter posteriori, præterito qui habet hypothecam priorem, vel privilegiatam, peccat, tenetur que priori de damno, qui etiam potest recuperare solutum. *Less. d. 5. ex l. Scimus §. Etsi præterea. c. de jure delib.*

II. Si ex pluribus creditoribus personalibus æqualibus aliquis exigat, sive in judicio, sive extra) tenetur ei integrum solvere; quia diligentia fecit eum potiorem. *Navar. Sylu. Bonac. l. c. ex. L. Pupillus ff. quæ in fraudem.*

III. Debitor sciens statum suum labentem, non potest nihil petenti integrè satisfacere, sed debet omnibus personalibus solvere pro rata (si tamen iste solutionem accepisset, an posset retinere, controvertitur. *Vide Bon. Less. l. c. Trull. l. 7. c. 14. d. 12.*) nec potest uni solvere, omissis aliis, nisi secundum ordinem supradictum.

ARTICULUS III.

Quæ à restitutione excusent?

Resp. I. Ex parte creditoris excusant ea, quæ faciunt, ut creditor rationabiliter debeat esse contentus; etsi de facto non sit contentus. *Ita comm. Doct. Unde resolvantur Casus sequentes.*

I. Excusaris, in foro conscientiæ (juxta sent

tiam probabilem) à compensatione damni, si illud datum sit sine tua culpa Theologica gravi; hoc est, mortali peccato; nisi aliud cum altero pactus sis, vel inde sis factus ditior. Unde excusaris, si v. g. aliquem occidisti ex subita ira, ut fuerit motus tantum primò primus, vel secundò primus; vel si ex oblivione non extinxeris candelam, & hinc ortum sit incendium, &c. Quod si autem advertens periculum in actionibus periculosis, omittas eam diligentiam præcavendi, quam homines ejusdem conditionis communiter præstare solent, graviter peccas, & teneris restituere damna secuta. Porro in foro externo proceditur secundum culpam juridicam, quæ sæpè non est peccatum, & dividitur in latam, levem, & levissimam.

II. Excusaris à restitutione incertorum, si fecisti compositionem cum Episcopo, vel Papa. *Less. c. 16. d. 11. Bon. q. ult. p. 2.*

III. Item si in casu, quo teneris rem restituere pauperibus, tibi ipsi revera indigenti, eam des; & tunc quidem postea factus ditior, adhuc non teneris restituere. *V. Laym. l. 3. t. 2. c. 12.*

IV. Si non possis restituere, nisi notabiliter cum graviore damno, tibi vel tuis, vel Reipub. inferendo, quam æstimari debeat commodum ex restitutione creditori obventurum, tunc enim differre potes, dum cesset ista impotentia. *Laym. l. c.* ex *Sylv. Nav. &c.* Idque verum est, etsi debitum sit ex delicto, uti & in sequentibus casibus.

V. Si ad restituendum sis impotens: ut si vivere non possis secundum decentiam tui statûs, justè acquisiti. Unde si nobilis v. g. non potest statim

sol-

ſolvere, niſi ſe privet famulis, equis, armis, &c. vel civis primarius, niſi obeat artem mechanicam ſibi inſuetam; vel mechanicus, niſi vendat inſtrumenta ſua, quibus vivit, aut magnum damnum ſubeat, poteſt differre, & paulatim reſtituere ſine jactura ſui ſtatûs. *Laym. l.c.* Bonac.

VI. Quodſi tamen tuâ culpâ in illas anguſtias delapſus ſis, v.g. luxuria, ludis, ſuperfluis expenſis veſtium, tibi imputare debes, quod jam ſine ſtatûs tui amiſſione non poſſis ſatisfacere. *Ibid.*

VII. Quodſi item creditor ex dilatione æquale damnum ſubire debeat, tu potius, quam is, ſuſtinere debes; cum ejus conditio ſit melior. Excipitur extrema neceſſitas, in qua quoad uſum, ſunt omnia communia. *Ibid.*

VIII. Quodſi item damnum, quod timetur ex reſtitutione non eſſet propriorum bonorum, ſed in hoc præcisè tantum, quod ſpoliet ſe rebus debitis, non poteſt ideò differre reſtitutionem: quia hoc non eſt pati in ſuis rebus, neque ſuum ſtatum amittere: ſed eſt dimittere alienum & reverti ad ſtatum proprium. *Say. Bon.*

IX. Item excuſaris à reſtitutione, ſi fieri nequit abſque periculo ſalutis animæ tuæ, vel tuorum; ut v. g. ſi non poſſis abſque peccato; ut ſi ſit periculum, ne uxor, aut filiæ ſe proſtituant; ne filii ſe dent latrociniis, ne ipſe per impatientiam incidas in deſperationem. *Bon.* ex *Leſſ. Moll. Fill.*

X. Item ſi non poſſis reſtituere abſque periculo vitæ, vel notabili detrimento famæ: cum alias plus damni ſuſtineres, quam intuliſti. *Bon. d. 1. q. ult. p. 1.*

XI. Item, ſi cedas bonis: quia leges conceſſerunt,

runt, ut qui contraxit multa debita, nec habet unde solvat, possit cedere bonis, ea relinquendo in manibus creditorum & tunc maneat liber; ita ut etiam in conscientia sit tutus, retentis instrumentis artis, & quæ ad sustentationem sunt necessaria. Quod si tamen postea redeat ad pinguiorem fortunam, tenetur adhuc restituere, ex *l. cum, & filiifam qui bon. Navar. Bon. Less.* Ex quo *Trull. l. 8. ca. 15. d. 5.* sic limitat: si acquirat plus quam ad decentiam status est necessarium, ex dicta *L. Qui Bon.* Nisi tamen debita proveniant ex delicto, v. g. furto; eo enim casu tantum posse retinere, quæ simpliciter necessaria sunt ad victum, docet *Navar. Salon. Less. l. c.* etsi hic concedat ea quæ post concessionem juste acquiruntur, licitè retineri, si ad statum sint necessaria. *Vide Tol. Lay. l. 3. t. 2. cap. 12. Less. l. 2. cap. 16. d. 3. Bon. Trul. l. c.* Porrò etsi cessionem dictam non habere locum in bonis ex delicto provenientibus, communiter teneant DD. cum *Laym. l. c.* contrarium tamen ex *Less. Dian. &c.* docet *Trul. loc. cit.* Denique etsi debitor principalis cesserit, non ideo liberantur fidejussores. *Lugo, Dian. p. 7. t. 8. R. 88. & alii 8.*

Resp. II. Ex parte creditoris excusat. 1. Si is cui debet restitui, semel remiserit, expressè vel tacite; v. g si laceravit tuum chirographum, vel tibi reddidit. Remissio autem hæc debet esse libera, non metu, fraude, vel mendacio extorta. *Fill. tract 32. cap. 5. q. 9.* L*ess. l. 2. cap. 16. d. 2.* 2. Excusat in foro conscientiæ, si solvisti ei, cui debebat tuus creditor. L*ess. d. 5. Bon. p. 3.* 3. Si compensatio facta est creditori per commodum æquivalens, v. g. per pro-

procurationem officii non gratis factam. 4. Omitti, aut saltem differri potest restitutio, imò aliquando debet, si creditor sit abusurus; v. g. si quis pecunias tibi mutuo datas repetat ad fornicandum, vel aliter peccandum. Item si eas repetat ad peccandum contra justitiam, sive inferendum damnum injustum tertiæ personæ; nisi tamen ex negatione restitutionis timeretur majus malum.

CAPUT III.

De Contractibus.

DUBIUM I.

Quid in genere sit Contractus?

RESp. Est pactum sive consensus duorum, quo scienter, liberè, & legitimè uterque se vicissim, vel minimum saltem una pars, se alteri acceptanti obligat quocunq; signo externo id fiat: ut v. g. in contractu mutui, ex qua parte mutuans se obligat non repetere mutuum ante certũ tempus; ex altera parte mutuatarius se obligat tunc illud reddere, & sic de aliis. In promissione autem, vel donatione absoluta; una pars tantum obligatur post alterius acceptationem. *Unde resolvuntur Casus sequentes.*

I. Si alteri promisisti, aut donasti interius tantum; aut si externo signo quidem, alter autem non acceptavit, non fuit contractus, nec obligaris.

II. Invalidus est contractus, si contrahentes sint inhabiles ad contrahendum, vel si jus positivum resistat. *v.* L*ess. l.* 2. *c.* 17. *d.* 8.

III. Item si materia contractûs sit illicita, ut si sit peccatum; vel illegitima, ut si fur vendat rem alienã.

IV. Item si contractus sit factus vi, dolo, vel errore

rore versante circa rei substantiam; v. g. acetum pro vino, vitrum pro gemma vendidisti.

V. Non est invalidus contractus, (etsi aliquando ob injuriam possit rescindi si error, vel dolus interveniat circa qualitatem, aut circumstantiam accidentalem; v. g. emisti vinum Mosellanum, putans esse Rhenanum; nisi forte intentio contrahentis fuerit conditionata, non obligandi se, nisi existente tali qualitate, aut circumstantiâ. Qualis virtualiter fuisse censeri potest, si error versetur circa circumstantiam valde immutantem objectum, & nimis excederet ejus existimationem, ut notat. *Laym. l. 3. t. 4. c. 6.*

VI. Nec est invalidus contractus, sive onerosus, sive gratuitus, ex metu licet gravi injustè incusso; cum adhuc simpliciter sit liber & voluntarius; licet possit à judice rescindi, pro arbitrio metum passi. Ita communiter apud *Sanch. d. 8. n. 4. C. Lugo d. 22. Laym. l. c.*

Excipiuntur tamen aliqui contractus, qui ipso facto sunt irriti (saltem ex jure positivo) si ex metu gravi fiant: talis est, 1. Contractus matrimonii, etiamsi juramentum accesserit, *ex c. Cum loco*, & *c. Veniens.* 2. Professio religiosa, *ex cap. 1. De his.* 3. In aliis quibuscunque votis. 4. Contractus dotis promissæ vel solutæ; qui in hoc sequitur naturam matrimonii, cui accessorius est. *Leg. Si mulier. §. Si dos. ff. Quod metus causa.* 5. Promissio, vel traditio, in rebus Eccl. c. 15. q. 6. 6. Auctoritas tutoris per metum extorta *Leg. 1. §. ult. ff. de auct. tutor.* His addunt alii plures, ut promissionem, & donationem gratuitam, renunciationem beneficii, juris-

risdictionem per metum extortam. Verum hi controvertuntur, ut V. C. *Lugo de just. d.* 22. *n.* 115. & *seq.*

VII. Non possunt contrahere, qui bonorum suorum administrationem non habent: quales ferè sunt prodigi, furiosi, filiifamilias, uxores, religiosi, pupilli, minores; exceptis quibusdam casibus, de quibus V. *Less. l.* 2. *c.* 17. *d.* 4. & infra hîc *c.* 4. *d.* 1.

DUBIUM II.

Quid in specie de Promissione, & Donatione?

Resp. Quæ huc spectant, facilè colliguntur ex dictis supra *de Voto. lib.* 3. *Tract.* 2. *cap.* 3. Ex quibus, & doctrinâ præcedentis dubii resolvitur.

I. Promissio acceptata à promissario, si materia sit notabilis, an sub mortali obliget, secundum se spectata, non convenit inter Doctores. *Cajet.* negat, quem sequitur *Merat. tom.* 2. *de just. de* 19. *s.* 10. Alii (fortè probabilius) affirmant cum *Vasq.* 1. *p. d.* 85. *c.* 6. *numer.* 4. *Fill. Mald. &c.* Dixi *secundum se*, quia certum est, quod per accidens possit obligare sub mortali, v. g. ratione gravis damni, quod alias promissarius pateretur. ut si promisisses ei dare mutuum, & ille tibi confisus, aliunde sibi non prospexisset. *Vide Less. l.* 2. *c.* 18. *d.* 5.

II. Tota hæc obligatio communiter dependet ab intentione promittentis. Circa quod notat *Sa*, vix quemquam promittentium intendere se obligare, aut alteri dare jus exigendi, nisi addat juramentum aut faciat instrumentum; sed plerumque tantum intendere declarare suum propositum. *Vid. Escob.*

t. 3.

t. 3. *E*. 5. *cap*. 6. & *Mol*. Hinc ut in foro externo censeatur valida promissio, requiritur præter acceptationem, ut exprimatur causa propter quam promittitur; alioqui præsumitur errore, vel joco facta. *Trull. l.* 7 *c.* 16. *d.* 6. ex *Covar.* & *Villal.*

III. Donare non possunt, 1. carentes usu rationis 2. muti, & surdi nati: secus, si tantum sint surdi, vel muti; vel licet utrumque, si norint scribere. 3. senes deliri, sive bis pueri; secus si sint judicio vegeto. 4 pupilli vel impuberes (nisi ad pias causas) donationes tamen eorum in foro conscientiæ sunt validæ. vid. infra *cap.* 4. *d.* 15. Damnatus criminis capitalis. *v. Dia. p.* 8. *t.* 6. *R.* 3.

IV. Qui præsunt Civitatibus, Universitatibus, Rebuspub &c non possunt facere donationes, nisi remuneratorias, vel in eleëmosynas. *Sanch. Dian. p.* 8. *t.* 6. *R.* 16. Imò si Reges & Principes nimis sint profusi in donationibus, in præjudicium regni, vel status, (præsertim si debitis gravati, iis satisfacere non possint, vel subditi nimium graventur exactionibus) possunt eæ revocari â successore. *Barb, Lugo, &c.* cum *Dian. p.* 8. *t.* 6. *R.* 18 & 123.

V. Donatio patris filio facta studiorum causâ est valida, neque filius tenetur computare in legitimam, tum quia fuit loco alimentorum; tum quia si detrahatur, jam non fuit donatio contra hypothesin. *Wading.* & 6. *alii* cum *Dian. p.* 8. *t.* 6. *R.* 23. & 92. Sed *Trull.* limitat, nisi constet contrariam intentionem patris fuisse. Quod si tamen de ea non constet, præsumendum esse de pietate patris; ideòque tales expensas ordinariè post mortem patris non venire in collationem bonorum,

nec

nec debere conferri in commune, nisi pater, protestatus fuerit se velle in legitimam computari. Ita etiam *Wading.* ex L. *Si pater 2. ff. familiæ ercisc.*

VI. Si pater officium filio emit, debet pretium computari in divisione cum fratribus; non autem si illud gratis à Principe obtinuit; uti nec quæ filio intuitu meritorum patris sunt donata; quia sunt quasi castrensia. *Mol. Fagn. Dian. pag. 8. t. 6. R.* 127. 128.

VII. Donatio ante acceptationem, non parit obligationem, ne quidem naturalem: poteśtque revocari, etiamsi voluerit se absolutè obligare: præsenti autem & tacenti facta, censetur ab eo acceptata; quia in favorabilibus habetur pro consensu. *Mol.* & *alii* 18. *Dian. p. 8. t. 6. R.* 89. 98. & 108. pro altero vero nemo potest acceptare, sine speciali commissione, nisi donatio fiat Ecclesiæ, vel vel causæ piæ: nam hanc sine acceptatione valere, & irrevocabilem esse, est probabile. *Layman. Dian. l. c. R.* 106. & *p. 3. t. 5. R.* 107. Multis tamen casibus, dummodo verba dirigantur in præsentem, potest pater, vel mater pro filio, etiam emancipato, tutor pro pupillo, curator pro minore, filius familias pro patre, servus pro domino, monachus pro monasterio; imò etiam secundum multos, quicunque alterius curam gerit, ut Prælatus pro Religioso, maritus pro uxore, dominus pro servo, &c. stipulari. Denique idem jura permittunt Judicibus & Notariis publicis. *Sanch. Molin. Trul. &c. Dian. p. 8. t. 6. R.* 97.

VIII. Etsi acceptes donationem verbalem, quam tibi Cajus v. g. dat equum absentem, non acquiris jus

jus in re, & dominium equi ante traditionem. Unde ſi interea Cajus det, aut vendat eum alteri, eique tradat, is dominium acquirit; tu autem habes actionem in Cajum pro injuria, ratione juris, quod habebas ad rem. Ac ſic donatio purè verbalis ante realem, hoc eſt, rei traditionem, vix differt à promiſſione, ut *Leſſ. l. c. dub. 2.*

IX. Donatio, uti & remiſſio debitorum liquidorum, unâ vice, & uno animi motu, uni aut pluribus facta, ultra ſummam 500. ſolidorum; (quæ ſumma hodie ad 500. vel ſecundum quosdam ad 800. aureos Italicos excurrit, ut ex *Claro &c.* notat *Lay. l. 3. t. 4. c. 12. numer. 15.*) non tenet quoad hunc exceſſum, ſed lege ita ſtatuente ob commune bonum, poteſt à donatore pro arbitrio repeti. Excipe, niſi Judici donatio ea inſinuata ſit, aut juramento firmata, aut facta ad pias cauſas, aut ad redemptionem captivorum, aut ad reparationem ædium incendio vel ruinâ deſtructarum, aut ſit remuneratoria beneficiorum, aut fiat in renuntiationem jurium, ſaltem ſperatorum, vel denique fiat militibus à belli duce, ex bonis propris mobilibus, vel hoſtium ſpoliis *&c. Leſſ. l. c. l. 2. c. 18. num. 102. Lay. l. 2. t. 4 c. 12. nu. 15. Tann. d. 6. de juſt. q. 2. dub. 2. n. 15.* ex *Mol. Claro, Rebello, &c.* Quare ſi tunc repetatur, quod absque iis conditionibus, vel ultra dictam ſummam datum eſt, tenetur donatarius reddere ipſi aut hæredibus repetentibus: ſi non repetatur, poteſt retinere. *&c. Auth. citt.*

X. Si donationi apponatur modus, tacitè vel expreſsè, non quidem obligando, ſed tantum deſiderando, ſperando, &c. aliquid alterum facturum, vel

vel animo eum ad hoc inflectendi, valet donatio, etsi finis non sequatur: ut v. g. dat aliquis puellæ ad ejus consensum eliciendum, si postea non consentiat, non tenetur datum reddere nam etsi non dedisset, si scivisset, eam sibi non consensuram, tamen dedit absolutè, sine obligatione alia, ut ponitur. Secus esset, si verè intendisset eam obligaer, & hac conditione dedisset *Less. ca.* 18. *d.* 16. & 17.

XI. In similibus donationem allectivis, potest aliquis, v. g. prædicta puella, acceptare, etsi non intendat præstare quod donator sperat; cum donatio sit absoluta, animo alliciendi, non obligandi. Unde, si spe frustratus repetat, dicens se non dedisse, nisi sub tali obligatione, non tenetur puella credere: quia eo ipso, quod donator non expressit conditionem, præsumitur sine ea dedisse; & repetere, vel animo vindictæ, vel ut consensum extorqueat. *Less. l. c. Diap.* 1. *t.* 2. *m. R.* 40.

XII. Non tenet donatio ob causam præteritam, vel præsentem: quæ verè non est: ut v. g. si dem tibi aliquid, quia apud Principem meam causam transegisti; vel quia pauper es, & revera non ita est, teneris restituere, cum sit error in formali causa, & principali. Unde qui mentiuntur se pauperes, cum non sint, debent aliis pauperibus eleëmosynas restituere. Aliud est, si error sit tantum in causa secundaria, ut v. g. si verè sint pauperes, & simulent insuper sanctitatem, ad hominum misericordiam provocandam: quia tunc primaria intentio dantium est, dare pauperi. *Bon. Less. &. Dian. p.* 8. *t.* 6. *R.* 89.

DUBIUM III.

Quibus casibus donatio possit revocari?

Resp. I. Donatio inter vivos, hoc est quâ qui vult se vivo rem absolutè alterius esse, potest revocari (etsi res jam tradita sit) tribus casibus; nisi tamen donatio fuerit renuntiatoria, aut facta sit Ecclesiæ, vel monasterio. Sunt autem hi Casus

I. Si donatarius enormiter ingratus sit: ut si donanti atroces injurias inferat; si inopia pressum non alat, &c. Quod notandum pro filiis, quibus parentes omnia donarunt, & eos postea negligunt *Sylv. Less. Bon. Trull. c. 17 d. 12.* Neque valet pactum, ut donatio non possit ob ingratitudinem revocari *Bart.* & *alii 8, Lugo, Dian. p. 8. t. 6. R. 57.* Debet tamen ingratitudo coram judice probari, ante cujus sententiam donatarius non tenetur restituere. *Mol. Lugo, & alii 4, Dian. l. c. R. 58.* post eam verò etiam fructus perceptos, post litem contestatam *Mol. Dicastill. Dian. R. 58.* ab hæredibus autê non potest revocari ob eas causas, ob quas donator ipse potuisset, si eas ipse scivit, & tacuit, secus si ignoravit *Gomez. Hurt. Wading. Lugo, Dian. l. c. R. 54.*

II. Et quidem hæc revocatio etiam habet locum in legato, respectu legatarii, si defunctum testatorem gravi injuriâ afficiat, v. g. uxorem ejus carnaliter cognoscat. *Molin. Dicast. Dian. l. c. R. 58.*

III. Non habet autem locum, in donationibus factis Ecclesiæ, tametsi Prælatus vel Clerus fuerit ingratus; quia facta est ob bonum animæ testatoris, & principaliter Deo, qui ingratus esse non potest. *Less. Lugo. Hurt. Hun. Wading. Dian. l. c. R. 56.* In donatione remuneratoria (v. g. pro beneficiis alias non debitis, & aliquo modo æquivalentibus) quia potius est remuneratio, quam donatio. Remune-

ratoria autem cenſetur. 1. ſi donator in ipſa donatione expreſsè meminerit meritorum, vel 2. Si de meritis conſtet. 3. In dubio. *Dian. l.c. R.* 115. 116. *t.* 7. 19. 20. ex *Barboſa, &c.*

IV. Si quis prole carens magnam partem bonorum donaverit, & poſtea naſcatur proles; quia ex juris diſpoſitione ineſt donationi hæc tacita conditio, niſi naſcantur mihi liberi. Et quidem ſi facta ſit extraneo, revocari poteſt tota; ſi alicui aſcendentium, ut patri, vel avo; vel ſi Eccleſiæ, aut cauſis piis, tantum revocari poteſt, quantum neceſſarium eſt, ut filii habeant legitimam. Quanquam rectè notet *Leſſius*, ad ædificationem expedire, ut quod Eccleſiæ vel monaſterio datum eſt, Prælatus totum reſtituat. Porrò etſi juraverit ſe non revocaturum donationem, adhuc poteſt liberis natis revocare; quia hoc juramentum non excludit tacitam conditionem dictam. Excipe, niſi expreſsè etiam hanc conditionem excluſerit; tunc enim ipſe revocare non poſſet; poſſent tamen ejus liberi, poſt mortem patris. *Bon. Leſſ. c.* 18. *d.* 14. An autem hæc revocatio locum habeat, ſi filii naſcantur illegitimi, qui poſtea legitimentur. V. *Dian. l.c. R.* 63. & 64. Item an in donatione remuneratoria. *R.* 65. ubi cum *Molin.* & *aliis* 6. negat, niſi excedat cauſam.

V. Si donatio fuerit inofficioſa, contra officium paternæ pietatis; & ſi pater tantum donet, ut filii priventur ſuâ portione legitima; tunc enim poſt mortem patris poſſunt filii revocare. *Nav. c.* 16. *Leſſ. l.c.* licet donatio fuerit juramento confirmata. *Meg.* & *alii* 5. *Dian. p.* 8. *t.* 6. *R.* 66. Imò etiam vivente patre: licet enim ante mortem patris non debeatur legi-

legitima, ut tradenda; debetur tamen ut conservanda. Hinc si pater bona dissipet, potest à filio per judicem cogi, ut servet legitimam, ne is post mortem patris careat alimentis. Ita probabiliter *Dian. l. c.* ex *aliis* 6. contra *Less. &c.* An autem & quando donatio rescindenda in totum. *Vid. Dian. l. c.*

VI. Per supervenientiam liberorum; ut probabilius affirmat *Dian. p. 8. t. 6. R. 78.* ex *aliis* 4. contra quosdam. Si tamen pater non revocaverit, non potest à filiis postea natis revocari, nisi pro ratione falcidiæ, sive ex testamento, sive ab intestato successerint. *Ibid.*

DUBIUM IV.

Quid sit Donatio mortis causa, & an possit revocari: quomodo, & quibus competat?

Resp. I. Donatio mortis causâ, quâ quis sic donat, ut velit rem esse alterius primum post suam mortem; ut si dicas, do tibi hoc post mortem meam, vel cum moriar, vel quia timeo me nunc moriturum revocari potest etiam tribus casibus his:

I. Si donatorem pæniteat, sive expressè, sive implicitè; ut si rem illam donet alteri. *Less. l. c.*

II. Si dedit intuitu alicujus instantis periculi, ex quo metuit mortem, hoc ipso quo periculum evasit, censetur tacitè revocata donatio; ut si quis det in gravi morbo, vel instante prælio. *Bon. d. 3. q. 13. p. ult. n. 20.*

III. Si donatarius moriatur ante donatorem, ipso jure revocata est: ut etiam accidit in testamentis & legatis: secus est in promissione & donatione inter vivos, quæ transit ad hæredes. Quod si autem donator promiserit, se non revocaturum, transit

in donationem inter vivos. 6. *Less. cap.* 18. *d.* 14. *num.* 116. *Molin. d.* 286. & *d.* 288. *Azor. l.* 11. *cap.* 11. *q.* 4. *Bon. l. c.*

Resp. II. Hæc donatio fieri debet in præsentem. *Dian. l. c. R.* 66. & *alii* 5. nec valet in absentem sine nuntio ad hoc destinato, vel epistola; licet valeat ut fideicommissum, si fuerint adhibiti testes. *Dian. &c. l. c.* Valet autem probabiliter, etsi donatarius præsens tacuerit.

Resp. III. Donare mortis causâ possunt omnes & soli, qui possunt testari, excepto filiofamilias, qui licet testamentum concedere nullo modo possit, cum hoc sit juris publici; donare tamen mortis causâ, cùm id sit juris privati, potest, si adsit patris consensus expressus: imò sine hoc donare eum posse, non tantum de castrensibus, sed etiam adventitiis probabile, censet. *Dian. l. c. R.* 68. & 64. Hinc donare sic possunt minores 25. annis, etiam sine consensu sui Curatoris. *Dian. l. c. R.* 71. ex *Molin.* & *aliis* 9. Non autem usurarius; nisi prius usuris satisfecerit, vel cautionem præstiterit (potest tamen ad causas pias. *ibid. R.* 73. ex *Fagund.* & *aliis* 6.) Nec surdus & mutus à naturâ, secus si à casu superveniente; vel si surdus sit, aut mutus tantum: licet donare inter vivos possit secundum quosdam. *Azor. Dian. p.* 5. *t.* 6. *R.* 12.

DUBIUM V.

Quid sit Commodatum, Precarium, & Depositum?

Resp. Commodatum est contractus, quo res aliqua mobilis, vel immobilis, quoad solum usum gra-

gratuito conceditur, idque ad aliquod certum tempus explicitè vel implicitè determinatum: explicitè, ut si dicas: commodo tibi hunc librum, vel domum ad unum mensem: implicitè, ut si dicas: commodo tibi librum ut eum describas; quia tum implicitè tantum temporis determinatur, quantum necessarium est ad commodè describendum.

Precarium est quo conceditur, petenti res utenda, non ad certum tempus, (in quo differt à Commodato) sed donec concedens repetat, sive expressè, sive tacitè, ut si det alteri, aut vendat. *Laym.* L. 3. *t.* 4. *c.* 14.

Depositum est, quo aliquid traditur custodiendum, ut integrum reddatur. Et communiter est res mobilis, vel se movens, ut vestis, equus, &c. *Unde circa hæc resolvuntur.*

I. Commodator non potest repetere absq; injustitia ante definitum tempus. *Laym. l.* 3. *tr.* 4. *c.* 14.

II. Quòdsi tamen commodanti damnum impendeat, potest repetere, licet simile damnum impenderet commodatario, ex rei ante tempus repetitione, ut habet *Less. c.* 27. *d.* 5. quia ut ait *Nav.* in commodatione intelligitur tacita hæc conditio, nisi interea contigerit rem esse necessariam commodanti. *Lay. loc. cit.*

III. Si depositarius bonâ fide existimet, depositori non displiciturum, si re depositâ utatur, licebit uti, aliàs non. *Less. l. c. d.* 2.

IV Si depositum sit res usu consumptibilis, ut triticum, vinum, pecunia, quæ exponendo absumitur, eaque tradita sit certo numero, pondere & mensurâ, non videtur depositarius peccare saltem

graviter iis utens, si certus sit, se tantundem ejusdem bonitatis habiturum qnando repetetur. *Less. l. c.* Secus si pecunia tradita fuerit sacculo, vel arcæ inclusa, vel munita sigillo. *Sylu. Azor. Less. Bon. &. Trull. c. 25. d.* 1. Verum si is, cui res commodata, locata, deposita, & pignorata est, negligenter custodiat, ita ut pereat; negligentia autem non sit Theologica, culpa mortalis probabile est, quod dixi ex *Soto, Sa,* non teneri ad restitutionem in conscientia. Alii tamen aliter sentiunt, nimirum teneri restituere, qui juridicam culpam in custodiendo contraxerit, si ea fuerit lata, & subinde si levis tantum, imò aliquando si levissima (nimirum quando depositio facta est in commodum utriusque, & si pretium pro custodia recipiat) v. apud *Less. cap.* 7. *d.* 8. *Laym. l.* 3. *t.* 4. *cap.* 25. ubi docet depositarium tantum teneri de dolo, vel culpa crassa, quæ dolo æquiparetur.

Dicitur autèm juridica culpa Lata, seu crassa, cum quis facit, aut omittit, quod ut plurimum non facerent, vel omitterent in ea re homines suæ professionis: ut v. g. si quis rem apud se depositam relinquit in loco publico, etsi inadvertenter. Levis autem dicitur, cum quis facit vel omittit, quod non facerent, vel omitterent homines suæ professionis diligentes: ut si quis depositum relinquit in suo cubiculo, sed negligit ostium claudere. Levissima dicitur, cum facit vel omittit, quod non facerent homines diligentissimi: ut si quis ostium quidem obserarit, sed neglexit tentare manu, an esset bene clausum.

V. Sartores, Molitores, & cæteri artifices, qui-

bus

bus res traditur polienda, vel immutanda: item nautæ, aurigæ, caupones, apud quos res deponuntur, tenentur ex levi culpa; quia depositio fit etiam in commodum ipsorum, imò *Sylu. V. Nauta* vult eos teneri ex levissima, ex *l. 1. ff. depositi* idque cautum esse ad vitandas eorum fraudes. Quod etiam *Less.* & *Trull. c. 25. d. 1.* putant esse probabile in utroque foro, si quis iis rem expresè tradiderit custodiendam: si autem ipsis tantum videntibus deposuerit v.g. in diversorio, navi, &c. ne quidem ex lata teneri. *V. Bon. Trull. Dian. p. 1. t. 8. R. 74.*

VI. Si depositarius (idem est de commodatario) dubitet, an depositum suâ culpâ perierit, non tenetur in conscientia ad restitutionem. *Sanch. de matr. l. 2. d. 41. n. 18.* quia in dubio non præsumitur delictum, ex *L. Merito. ff. pro socio. V. Dian. p. 2. t. 9. R. 49.* In foro tamen externo, si res depositarii manserint incolumes, præsumitur de dolo; nisi depositarius probet depositum casu periisse, & non potuisse simul cum rebus suis, (imminente v. g. incendio) servari: tunc enim non teneretur, quia præsumptio doli cessaret. *Vid. Palaum, t. 1. de consc. d. 3. p. 4. Trull. cap. 25. d. 1.*

VII. Si domino repetenti depositum, remiserit per hominem, qui fidelis habebatur, isque sibi retinuerit vel perdiderit, domino periisse dicit *Molina*, citatus ab *Escob. Vide Trull. l. c.*

VIII. Deponens rem usu non consumptibilem, potest à depositario pro ejus usu aliquid accipere; quia is est pretio æstimabilis: (licet eo casu non depositi, sed locati & conducti contractus sit dicendus) Secus si sit usu consumptibilis; tunc enim depo-

depoſitum, eo ipſo quod depoſitarius incipit eo uti, induit naturam mutui, ex quo (ſeclusâ ratione lucri ceſſantis, &c.) nihil licet accipere, ut *vid. dub. ſeq.* & *Bonac. d. 3. q. 13. p. 3. Trull. l. c.*

DUBIUM VI.

Quid ſit mutuum.

Reſp. Eſt contractus, quo rei alicujus, numero, pondere, vel menſura conſtantis, dominium à mutuante in mutuatarium transfertur, cum obligatione reſtituendi eandem, vel ſimilem ſpecie & bonitate. Propriè autem mutuum ferè eſt in rebus uſu conſumptibilibus, inter quas etiam eſt pecunia: quæ licet non abſumatur, nec pereat in ſe, perit tamen exponenti. Diſtingvitur à permutatione, quod in ea reddatur res alterius ſpeciei. Item à pignore, hypotheca, depoſito, commodato & locato, quod dominium in iis non transferatur, ſed uſus tantum. Bon. d. 3. q. 3. p. 1. *Unde reſolves.*

I. Mutuans obligatur monere de vitio rei, alioqui ad damnum tenetur in conſcientia.

II. Item non repetere rem ante tempus, niſi ipſe ſit in pari neceſſitate.

III. Item præſtare caſum fortuitum mutuatarius tenetur, cum penes hunc rei dominium ſit, & rem eadem quantitate & qualitate reddere ſuo tempore.

IV. In verò mutuo lucrum aliquod accipere non licet, quia eſt uſura: de quo *dubio ſequenti.*

DUBIUM VII.

Quid ſit Uſura?

Reſp. Eſt lucrum immediatè proveniens ex mutuo, ita ut mutuans ſupra ſortem, id eſt, ſummam

capi-

capitalem, lucretur aliquid, quod sit pecuniâ æstimabile; ita ut lucrum tale præcisè intendatur ratione mutui. Quod planè iniquum est, & grave peccatum contra jus humanum & divinum; cum mutuans acquirat lucrum ex re jam non amplius sua; quia res mutuata jam transiit in dominium mutuatarii, ut patet ex definitione. Et Regula generalis: *Omne pactum, vel gravamen, sive onus additum mutuo, præter id quod ei proprium & intrinsecum est, reddit contractum usurarium.* Bon. *d.* 3. *q.* 3. *p.* 9. *C. Lugo, &c. Unde resolves.*

I. Peccat graviter ex genere suo exercens talem usuram, etsi sit mentalis tantum, absque externo pacto. Dicitur enim usura mentalis, cum quis intentionem habet accipiendi aliquid ex mutuo ultra sortem, etsi exterius pacto id non exprimat: sicut realis seu exterior usura dicitur, cum quis intentionem illam per pactum aliquod exprimit, quod aliquando tantum implicitè fit in aliquo contractu, & vocatur usura palliata: cum videlicet contrahentes prætendunt alium contractum emptionis, locationis, &c. in quo tamen revera usurarium quid intervenit. Vide exempla apud *Toll. l.* 5. *c.* 31.

II. Non est usura, si mutuans nihil intendat ut pretium, sed tantum speret aliquid ex gratitudine, & eâ intentione illi aliquid donetur, licet illud ut finem principalem intendat. *Mol. to.* 2. *d.* 385. *n.* 6. *C. Lugo, d.* 25.

III. Quod si tamen intelligeret sibi aliquid donatum non gratis, ut putabat, sed ut debitum ratione mutui, teneretur restituere, quantum inde ditior evasisset, ut habet *Sa. V. Usura C. Lugo, d.* 25.

IV. Nec

IV. Nec est usura dare mutuum alterius amicitiæ captandæ causâ, atque ulterius inde sperare officium; quia amicitia non æstimatur pretio. *C. Lugo, l. c.*

V. Pactum tamen de obtinendo à mutuatario (vel ejus operâ) officio aliquo, illicitum est, & usurarium. Ita commun *Molin. d. 310. Less. Sal. C. Lugo*, contra *Navar.* etsi *Salas de usura d. 9. n. 4.* eum excuset, qui mutuat aliquid cum pacto, ut statim præstetur aliquod beneficium ex gratitudine. *V. Trull. l. 7. c. 19. d. 7.*

VI. Pactum, ut à mutuatario conferatur beneficium Ecclesiasticum, est usura, & (simonia) quia cogitur is subire novum onus.

VII. Non est usura, cum quis non potens sua recuperare, mutuat, ut sibi reddantur sua, vel ne sibi inique noceatur: quia hæc jure jam antè debentur; & sic non facit lucrum, nec imponit novam obligationem. *Bon. q. 3. pag. 3. n. 15.* ex *Azor. Regin. &c.*

VIII. Nec est usura exigere aliquid ratione periculi recuperationis, difficultatum, vel expensarum, quæ erunt, vel metuuntur in recuperanda sorte: quia pretio æstimari potest, quod quis se in tale periculum & difficultatem conjiciat. *Kon. d. 3. q. 3. p. 5.* Necesse tamen esse, ut periculum istud, &c. deducatur in pactum expresse vel tacitè, docet *Laym. l. 3. t. 4. c. 16. n. 9.* ex *Medin. Val. Mol. Less. &c.* Idem dicit: *C. Lugo, n. 80.* Et sic liciti sunt Montes pietatis, ut vocant, hoc est, thesauri quidam, qui in refugium pauperum à Repub. vel Principe reponuntur, ut inde pauperibus gratis mutu-

mutuetur ita tamen, ut parum retribuant pro expensis, quæ fiunt in ministros, & conservatione talium Montium. *Vid.* Tol. 5. c. 18. L'ss. l. 2. c. 20. d. 12. *Bon. l. c. p.* 13.

IX. Nec est usura, si timens difficultatem aut fraudem mutuatarii in reddendo, tempore constituto, paciscaris, ut si tunc non solvat, aliquid det præter capitale loco pœnæ: quæ pœna licitè exigetur, dummodo non fiat aliâ intentione, quam ut mutuatarius sic quasi constringatur, ne suâ culpâ fallat. Unde, si mutuatarius absque sua culpa non possit solvere, non licebit pœnam exigere, ut habet *Tol. supra cap.* 32. Qui ait manifestum esse argumentum pravæ intentionis, si optes non solvi tibi præfixo tempore, ut pœnam recipias: ac simpliciter usuram fore, si certo sciens alterum non valiturum solvere, adhuc tali pœnâ oneres *B. Bon. d.* 3. *q.* 3. *p.* 7. Mo'. *t.* 2. *d.* 31. L'ss. *l.* 2. *c.* 20. *d.* 15.

X. Nec est usura, pacisci, & accipere aliquid ratione damni emergentis, (siquidem mutuum vere illius causa sit) aut lucri cessantis, vel cessaturi, dummodo de hoc præmoneatur mutuatarius; ut si volebas domum reficere, aut poteras nunc commodo tempore emere triticum, privando autem te tuâ pecuniâ in dando mutuo, corruit domus, & postea carius emes triticum: item non poteris lucrari cum tua pecunia, quod poteras & volebas negotiando, ita ut mutuatio sit verè causa lucri cessantis. Ubi notat To'. supponendum in hoc titulo lucri cessantis. 1. Quod verè volueris cum ea pecunia negotiari, & non habeas aliam. 2. Quod malis negotiando aliterve lucrari, quam sic

mutu-

mutuando: ita ut mutues tantùm in gratiam mutuatarii. 3. Ut minus exigas quam lucrari poteras, & deductis expensis: quia lucrum cessans non est actu, sed in potentia & variis adhuc eventibus obnoxium. Unde ad arbitrium viri prudentis, pro majore vel minore ejus certitudine, æstimare non poteris, & sic cum mutuatario de eo pacisci. *S. Thom. a.* 1 *ad* 2. *Mol. d.* 314. *Salas, dub.* 18. *&c. Card.* Lugo *d.* 25. *s.* 6. B*on. quæst.* 3. *p.* 4. Hinc qui non habuit animum negotiandi, vel si non erant, nec brevi sperabantur merces, vel non erat moraliter certus de lucro, nihil potest accipere ultra sortem, quia mutuatio ista verè non fuit causa lucri cessantis. Eadem ex causa usura est, si mercatores credito vendentes, aliquid ultra rigorosum accipiant titulo lucri cessantis: v.g. rem tantùm valentem 100. vendant pro 105. numerandis post annum quia vendendo ad creditum (quod est virtualis mutuatio) plures habent emptores, pluresque res vendunt, & sic compensatur lucrum cessans, atque adeo illud non cessat ratione hujus venditionis. *Dian. p.* 2. *t.* 34. *Trull. c.* 19. *dc* 1. 6. *dub. seq.*

XI. Mutuare frumentum vetus cum obligatione, ut restituatur novum, (præsertim certo tempore) est usura, si mutuans sciat novum fore melius, & majoris pretii. *Sylu. Nav. Trull. d.* 15. *n.* 11.

XII. Est usura ex communi sententia, si des mutuum, ut postea mutuatarius ex debito civili obligetur tibi rursus mutuari, aut vendere, vel apud te in tua officina emere merces, aut operas suas locare: quia talis obligatio est res pretio æstimabilis, cum privet mutuatarium potestate alibi

emen-

emendi & locandi operas. *Less. l. t. c. 20. d. 8. C. Lugo, d. 25. n. 46. 6. Lay. l. 3. t. 4. c. 16. n. 3. Bon. l. c. p. 3.*

XIII. Usura est, mutuare Principi, vel Reipub. eo pacto, ut interim, dum non solvitur, sis liber à tributis, vel oneribus justis solvendis. *Salas, C. Lugo, nu. 64. ex commun.*

XIV. Item mutuare ea lege, ut mutuatarius eam pecuniam exigat à debitore mutuantis, à quo non facilè extorquebit. Quod addo; quia si sponte onus illud suscipiat, eo quod facilè possit obtinere, non erit usura. *Ibid. & Bon. l. c.*

XV. Item si frumentum quod alibi habes, des mutuum, obligando, ut tibi reddatur hic vel alibi (cum majoribus sumptibus, vel laboribus) ubi plus valet, *Ibid.*

XVI. Usura etiam est, obligare mutuatarium, ut partem mutui accipiat in mercibus, quibus non indiget. *Ibid.*

XVII. In mutuo pecuniario, nisi aliter conventum sit, si quis det mutuos v. g. 100. florenos, non potest exigere plus, quam eorum pretium & valor tunc fuerit. Unde si eorum valor tunc augeatur, non potest repetere 100 : quia reciperet aliquid supra sortem. Quod si valor decrescat, debet mutuatarius reddere plus quam 100. quia aliàs non restitueret ad æqualitatem. *f. Less. l. 2. c. 22. d. 8. Laym. l. 3. t. 4. c. 16. n. 15. Bon. l. c p. 3.*

XVIII. In mutuo tamen aliarum rerum, ut vini, tritici, &c. aliter se res habet: quia si quis v. g. mutuet, alteri 10. modios tritici, sive pretium crescat, sive non, potest repetere 10. Ratio disparitatis est, quia in pecunia non spectatur ordinariè (nisi aliter con-

conventum sit ob certas & licitas causas) nisi valor sive pretium. Unde non debet restitui, nisi pretium æquale. At verò in frumentis, &c. spectatur ipsa materia: quia non petitur mutuum frumentum propter pretium frumenti, sed propter ipsum corpus & substantiam; ergo etsi crescat pretium illius, potest repetere tot mensuras, quot dedit mutuo. Interim tamen quidam de his rebus eodem modo loquuntur, quo de moneta. *V. Lay. l.c.n.* 14 & *Bon. l.c.*

Quæres. Quæ obligatio, & pœna sit usurariorum, & cooperantium?

Resp. I. Usurarius etiam non manifestus, ac hæredes tenentur restituere, imò etiam omnes ii, qui ex parte usurarii cooperantur efficaciter, v. g. judices, domini temporales, notarii, famuli, advocati, qui quovis modo juvant, vel cogunt mutuatarios ad solutionem usurarum. Dixi (*positivè seu efficaciter*) quia habendo se negativè, possunt permittere usurarios, ob justam causam & necessitatem pauperum. Præterea in praxi, ex præsumpta voluntate mutuatariorum, ferè excusantur minùs principales famuli. II. Usurarius publicus, sive notorius, non debet admitti ad communionem altaris, nec absolvi, donec restituat usuras, nec sepeliri in loco sacro, & qui scienter sepelit, ipso facto est excommunicatus. III. Addit *Lay. l. c. n.* 21. ejus testamentum ipso jure irritum esse, nisi ante mortem restituerit. *Vide* *Less. Bon. Trull. c.* 19. *d.* 12.

DUBIUM VIII.
De Emptione & Venditione.
ARTICULUS I.
Quid sit Emptio & Venditio?

Resp. Est contractus, quo pretium pro merce solvitur; completurq; mercis traditione. Venditio contrà. Justitia ejus in hoc consistit, ut pretium sit justum, sive exæquet valorem rei, & contrà. Alias si absq; legitimo titulo secùs fiat, committetur injustitia gravis, vel levis, pro gravitate excessûs; qui proinde ad restitutionem in conscientia obligabitur, etsi in foro externo ad restitutionem ferè non cogatur, nisi ultra dimidium defraudaverit. *V. Laym. cap.* 17. *Bon. d.* 3. *q.* 2. *p.* 1. & 4. *Unde resolves.*

I. Quòd spectat ad emptorem, is potest emere viliùs quàm res valeat, si ei non sit commoda, vel emat in gratiam venditoris, ac similes sint circumstantiæ, quæ rem faciant viliorem. Nec obstat, quod venditor necessitate ductus vendat viliùs: quia venditio manet voluntaria, inquit *Cajet. V. Bon. l. c. n.* 21. & 23. Potest nihilominus graviter peccari contra charitatem, si quando pauperculi extremâ inopiâ res suas vendere coguntur, nimis viliter ab eis emas. *Laym. l. c. n.* 10.

II. Emptor potest emere minoris, ex eo quod multa simul emat: quia tunc venditorem liberat multis curis, & expeditum facit ad alia nova comparanda, undè meritò pretium decrescit. *Bon. l. c. p.* 4. *n.* 13. ex *Less. Reg.*

III. Quoad venditorem, is communiter debet vendere secundùm pretium taxatum à lege, vel magi-

magiſtratu: quod ſi nullum eſt, id cenſebitur juſtum, quod morali hominum æſtimatione imponitur. Quod non conſiſtit in indiviſibili, ut anxiè ſcrupulari oporteat, ſed dividitur in infimum, medium, & ſummum, ſive ut alii vocant, pium, moderatum, & rigoroſum; ita ut intra latitudinem hujus pretii vendere & emere liceat, nunc ſummo, nunc infimo.

IV. Si quid emptori valdè utile ſit, non licet hoc ſolo nomine rem vendere ultra pretium juſtum; quia utilitas emptoris tota eſt ipſius, non venditoris. *Bon l.c.n.*27.ex*Leſſ.l.*2*.c.*27*.d.*4.*Fill.t.*35*.n.*77.

V. Licet autem vendere cariùs quàm valet, pretio currente, ſi alii boni tituli adſint, & ſimul de hoc emptorem moneas: quia tunc illi non fit injuria. Tales autem ſunt, v. g. lucrum ceſſans, aut damnum emergens, aut incommodum, vel moleſtia tibi obventura ex rei venditione, aut affectus in eam ſingularis; ut ſi acceperis à majoribus, Principe. Item ſi res ſint novæ, raræ, & ſingulares; ut v. g. peregrini flores, aves, feræ, monumenta antiqua, picturæ, numiſmata. *Lay. l.*3*.t.*4*.c.*17*.§.*1*.n.*10. *Bon. l.c.n.*15. ex *Leſſ. Reg. &c.*

VI. Qui res minutim, & in parva quantitate vendunt, poſſunt aliquanto cariùs vendere, quàm qui in magna quantitate: quia debent majores labores, expenſas, &c. impendere ad ea conſervanda: & ſic quidam excuſant caupones & ſtabularios, qui avenam, fœnum, paleas, &c. cariùs vendunt, quàm alii; dummodò pretium iis non ſit taxatum. *Salon. Trull. d.* 15*. n.* 11.

VII. Non poteſt carius vendere præcisè ob dila-

tam solutionem, aut vilius emere, ob præcisè anticipatam solutionem, quia in venditione, quæ fit credito, vel in anticipata solutione, est virtuale mutuum, ideoque usura, si quid supra sortem exigatur. Quòd intellige, nisi interveniat alius titulus ex supra enumeratis de usura; vel nisi aliunde crescat pretium v. g. ex frequentia emptorum, &c. *Bon. l. c. ex Less. Regin. Fill. &c. Vide superiora dub.*

VIII. Licitum est vendere rem cum pacto de retrovendendo, id est, ut emptor teneatur tibi statuto tempore, vel cum volueris, eam revendere modò vera, & non ficta emptio fiat, nec palliata usura intercedat. *Mol. d.* 375. *Less. dub.* 14. *&c.* Qui addunt, juxta æstimationem illius operis ac pacti pretium esse imminuendum. *V. C. Lugo d.* 26. *n.* 189.

IX. Monopolia, id est, cùm unus, vel plures id efficiunt, ut ipsi soli aliquid vendant; vel cum mercatores conspirant, non minoris vendere, non sunt contra justitiam, modo non conspirent extra justum pretium vendere. Ita contra *Rebell. & Nav. &c.* docent *Mol. Less. &c.* Qui tamen concedunt esse contra charitatem. *V. C. Lugo, d.* 26. *s.* 13. Porrò Principum vel Magistratùs est, cum uni, vel paucis tale privilegium conceditur, ut soli aliquid vendant, iis etiam pretium taxare, & sic prævidere, ne subditi graventur. *Vid.* L*ess. cap.* 21. *d.* 20. *C.* L*ugo, l. c. & Trull. c.* 20. *d.* 18. ubi rectè notat ex *Nav. &c.* etsi alia monopolia ex justa causâ auctoritate Principis, vel Reip. concessa, taxato pretio sint licita. v. g. bibliopolis, ut nemo alius talem librum vendat, vel ut tantùm sit unus aut duo tabernarii in aliquo loco; nihilominus quando unus, vel pau-

pauci propria auctoritate ea constituunt, v. g. emendo merces certi generis, ut frumentum, vinum, oleum, &c. ut ipsi deinde arbitratu suo vendant cariùs, peccare semper etiam contra justitiam cum obligatione restituendi.

X. Venditor debet emptorem præmonere de notabili vitio rei, quod ei obesse potest: v. g. si equus sit furiosus, domus ruinosa, oves morbidæ, pannus adustus, &c. alioqui tenetur de fraude & damno secuto: saltem si defectus fuerit in substantia, vel quantitate, v g. si deficiat in pondere, vel mensura, aut vendiderit rem unam pro alia. Et sic peccat mortaliter, cum obligatione restituendi. 1. qui frumentum venditurus ponit priùs loco humido, ut intumescat. 2. qui vino Rhenano miscet Francicum, 3. qui carnes bubulas vendit pro vervecinis,&c. *ß. Less. Bon. Dian. p. 1. t.8. R. 51. Trul. d. 11.* Quando autem venditor possit justè tacere vitia qualitatis rei quæ venditur, sine obligatione restituendi pretium, vel rescindendi contractum, *ßid. C. Lugo, d. 26. s. 8. n. 128.* & *Trull. c.20. d.11.* ubi notat, venditionem factam ab ignorante vitium rei, esse validam: rescindendam tamen vel reducendam ad æqualitatem, nisi venditor contra hoc exceperit.

XI. Si scias occultè debitorem tuum non esse solvendo, injustum videtur, iis qui id nesciunt, debitum illud vendere pretio ordinario: tum quia est dolus; tum quia vitium intrinsecum crediti non revelatur. *Bon. l. c. p.10. ex Less. c.21. d.10. Fill. &c.*

XII. Etsi venditor sciat pretium mercis mox minuendum, licet tamen vendere pretio currente, & non

& non dicere emptori (secluso tamen dolo, fraudibus, & mendaciis, quibus emptorem allicere ad emendum ei non licet) quia pretium currens simpliciter adhuc est justum. *Bon. q. 2. p. 5. n. 12. ex Azor. Fill. Less. &c.*

XIII. Si cui datum est aliquid vendendum pretio v. g. infimo, vel moderato, & is vendat rigoroso, probabile est, ut habet *Angel. V. Emptio.* non teneri restituere, sed posse retinere excessum, cum sua industriâ acquisiverit. Aliud tamen est de famulis mercatorum, quibus indeterminato pretio traditur meliori modo vendendum, quo possunt in utilitatem domini. *Vid. Less. d. 18. C. Lugo, d. 26. s. 9.*

XIV. Quando sartoribus, ementibus pannum pro iis, quibus vestes conficiunt, minoris venditur, quàm aliis, eò quòd sint Parochiani mercatorum, vel sæpe ab iis emant, possunt partem pretii remissam sibi retinere, dummodò aliàs fideliter agant: quia nulli fit injuria: & cum mercatorum plurimum intersit, ut tales ad ipsorum potiùs quàm aliorum officinas veniant, censentur in ipsorum gratiam remittere, iisq; donare eam partem. *Fill. Dian. p. 118. R. 26.* Negat tamen *Salas*; eò quòd mercatores falsò dicant, se remittere, ut alliciant.

XV. Cum res duobus in solidum est vendita, is dominium acquirit, cui tradita est, dummodò is pretium solverit. Si neutri tradita sit, debetur ei, qui priùs tempore emit, & alter habet actionem in venditorem. Si quid tamen vendatur, aut detur Ecclesiæ, vel aliis piis locis, acquiritur dominium ante traditionem. *V. Less. l. c. & C. Lugo, d. 26. s. 9.*

XVI. Si res pereat ante traditionem, & sit certa

ac

ac determinata, v.g. hæc domus, hoc dolium vini, perit emptori; nisi aliter expresſè conventum ſit, aut venditoris culpâ pereat. Si tamen res ſit indeterminata; (ut ſi quis emerit 10. modios tritici ex granario, oves ex grege) vel ſi emat rem determinatam quidem, ſed ad menſuram, (ut acervum totum tritici, uno floreno in ſingulas menſuras) tunc ante rei traditionem, aut menſurationem, periculum ſpectat ad venditorem. *V. Leſſ. d.12. l.c.C. Lugo, d.26.ſ.14.n.216. Lay.l.3.t.4.c.17.§.2. Bon. q.2.p.8.*

XVII Si res vendita pereat, aut deterior fiat poſt traditionem, perit emptori, licet pretium nondum perſolverit; quia res domino perit. *Lay. Bon. ll. cc.*

Quæres. I. An & quomodo liceat emere chirographa, ſeu credita alterius?

Reſp. Si credita in poſterum exigenda (ſive jus, quod habet alter ut ipſi in futurum aliquid ſolvatur) ſint certa, ea minoris emere; ſolutione anticipatâ, eſt uſura; ſecluſo tamen lucro ceſſante, & damno emergente. *Bon. d. 3. q. 3. p. 10.* ex *Mol. Leſſ. Tol. Fill.* Quia accipitur aliquid ſupra ſortem ex mutuo; nam mutuat implicitè minorem pecuniam pro exigenda majore. 2. Dixi *certa*, quia ſi credita ſint incerta, periculoſa, & litigioſa, ac cum difficultate exigenda, licitè is qui non eſt cauſa iſtius difficultatis, minoris emit, prout difficultas, vel incertitudo ſolutionis minor eſt, vel major: quia cum tali periculo & difficultate minus valent. *Bon. l. c. Trul. l. 7. c. 20. d. 8. Unde reſolves.*

I. Uſuram committunt, 1. Miniſtri Regum & Principum, &c. qui ut anticipatam faciant ſolutionem, aliquid recipiunt à creditoribus. 2. Qui aliquid

quid accipiunt à debitoribus concessa dilatione ad solvendum? quia accipiunt aliquid ulta sortem pro mutuo virtuali. *Bon. l. c. Navar. Mol. Salas, &c.*

II. Minoris emi possunt regulariter credita & stipendia, sive salaria debita militibus, aut famulis Nobilium; quia habent adjuncta incommoda, pericula & molestias in exigendo. Quam ob causam idē licet, etiamsi credita illa tempore præsenti, vel etiā præterito fuerint solvenda. *Bon. l. c. ex Reg. Mol. &c.*

III. Qui ipse est causa difficilis solutionis, peccat contra justitiam emendo minoris, & tenetur ad restitutionem; tum quia ipse est causa damni, cùm ipsius culpa creditum valeat minus; tum quia alioqui præmiū ex delicto suo reportaret. *Mol. d. 313. Fill. Bon. l. c.* Hinc Quæstores Principum, ad quos solutio pertinet, quando ipsi sunt causa difficilis, & malignæ solutionis, non possunt chirographa, vel credita emere minoris, ut docent *Auth. cit.* Additq; *Salas* & *Mol. l. c.* non esse liberum Quæstoribus, &c. quibus incumbit solvere magnatum debita, uni potiùs solvere, quàm alteri, (nisi quis fortè jus præ aliis habeat, ut *v. suprà de ordine restit.*) sed teneri omnibus solvere pro rata. *Bon. l. c. Vid. Trul. l. 1. d. 10.*

ARTICULUS II.

Quid sit Negotiatio, & quibus, illicita?

Resp. Ea est, cùm quis rem sibi comparat eo animo, ut integram, & non mutatam, cariùs vendendo, vel permutando lucretur. Quod quia obnoxium & periculo multorum peccatorum, & valde distractivum, ac indecens statui Clericali, sic lucris inhiare, severè prohibitum est Clericis constitutis in sacris, & religiosis omnibus: ita ut mor-

tali-

taliter peccent, si multam negotiationi dent operam, ut ait *Less.* quem *vid. l. c. d.* 1. & *Lay. l.* 3. *t.* 4. *c.* 17. *Bon. de contr. d.* 3. *q.* 1. *p.* 5. *Cardin.* Lugo, *d.* 26. *s.* 3. *n.* 19. *Unde resolves.*

I. Si Clericus semel iterumque tantùm negotietur, in materia non gravi, v. g. libros, cruces, &c. emat, ut occultè iterum vendat cariùs, non est mortale. *Less. Mald. Fil. Dian. C.* Lugo *l. c.*

II. Non est negotiatio Ecclesiasticis, vel Religiosis prohibita, si emant pecora, quæ pascuis suis saginata vendant: quia vendunt fructus suorum prædiorum, vel agrorum. *Mol. Less. C. Lugo, s.* 3. *n.* 29. Uti nec, si greges alant, ut fœtus, lac, lanam vendant. *Card. Lugo l. c.* Ubi tamen negat, licere iis conducere agros, ut fructus vendant, eò quòd (licet non sit negotiatio propriè dicta) specialiter illis sit prohibitum in *Concil. Carthag.* 6. *l. c.*

III. Non peccat Clericus, 1. Si emat agrum cum fructibus jam maturis, illosq; vendat: quia vendit fructus agri sui. *Card. de Lugo, l. c.* ex *Mol. Fill. &c.* 2. Si id quod ad proprios usus emerat, posteà, vel quia non indiget, vel mutato consilio, cariùs vendat. *Ibid.*

An verò, & quomodo Clericis liceat negotiari per alios non famulos, præsertim in necessitate. *Vid. Card. d. Lugo, d.* 26. *s.* 4. *n.* 36. *Trull. l. c. d.* 19. *Barbos. de jur. un. l.* 1. *c.* 40. *a.* 1.

DUBIUM IX.

Quid sit Contractus Census, & an licitus?

Resp. Is est, cum certà summâ pecuniæ, v. g. 100. florenis, emo à te jus percipiendi quotannis ex bonis tuis, aut certâ aliquâ re tuâ utili, sive fru-

 ctifera,

ctifera, certam aliquam pensionem seu censum, v. g. florenos 5. annuos, vel 6 prout consuetudine, vel lege taxatum erit. Ita ut hîc non sit mutuum & usura, si aliàs pravam intentionem non habeas; sed vera emptio, & venditio, quâ emitur, non præcisè ipsa pensio, sed jus eam percipiendi; quod longè minus valet, ideoque minoris emitur; licet post multos annos pretium longè superet. *Molin*, *Less.* *Laym. l. 3. t. 4. c. 18.* & *cæteri communiter*. Rectiùs tamen *Card. Lugo. d. 27. s. 2. n. 20.* probat ad excusandum censum ab usura, dicendum esse, non emi pensiones, neque jus ad illas, neque fructus, sed potius partem ususfructùs talis prædii, super quo census constituitur; ita ut dominium totum directum prædii maneat apud venditorem; dominium verò utile, seu jus ususfructûs, ex parte vendatur. *Unde resolvuntur sequentes Casus*, qui etiam ex natura emptionis & venditionis solvi possunt.

I. Hic contractus est injustus, si non servetur pretium justum à lege, vel consuetudine probatum; quomodo pro Germania constituit Carolus V. ut jus ad 5. tantùm pro 100. ematur.

II. Non solùm licitus est census realis, id est constitutus super re aliqua, ut suprà dictum, ex cujus utilitate pensio extrahatur, ita ut ad quemcunque res transeat cum illa obligatione & onere; sed etiam, (saltem ex natura rei, ex seclusa prohibitione legis positivæ) personalis, & constitutus immediatè super persona, quæ suâ operâ & industriâ utilis sit, & fructum aliquem pariat, vel bona in spe vel re habeat, unde pensio duci possit: alioqui enim jus quod venderet, non esset pretio æstimabile, &

sic

sic contractus fictitius, Ita probabiliter *Cobar.* *Less.* *Sal. dub. 3. n. 2. & c.* contra *Nab.* *Mol. C. Lugo d. 37. s. 2. n. 25.* ubi censum merè personalem illicitum esse, docet esse probabilius, & prolixè probat.

III. Iniqui sunt venditores seu censuarii, qui emptoribus, sive censualistis obligant rem non potentem reddere fructus, saltem tot, quot pensio exigit; aut reddentem quidem, sed jam aliis censibus venditos. *Bon. d. 3. q. 4. p. 1. n. 9.* & 13.

IV. Sicut cum in emptione res perit, damno emptoris; sic etiam in censu reali, si res, super quam impositus est census, pereat, vel fructus ejus absque culpa venditoris tunc enim perit census, ita ut emptor sive censualista, non possit ampliùs percipere fructus, sive censum; quia qui emit, suo periculo emit. Bon. *l. c.* Fill. *t. 35. p. 2. n. 255.* Unde ad hoc incommodum cavendum inventus est sequens modus.

V. Licitum est, ut probat *Toll. l. 5. c. 46. &* *Less.* *c. 22. d. 11.* contractui censûs adjungere aliud pactum assecurationis, ut si res, super qua fundatus est census, pereat, id fiat damno venditoris, ideoque nihilominus obligatus sit, vel super aliis bonis suis eum statuere, vel restitutâ sorte eodem pretio redimere. Debet tamen hoc pactum venditori compensari, augendo pretium censûs, vel quod eodem recidit, minorem pensionem designando. *Bon. l. c. n. 30.*

VI. Ex natura rei licitus est non tantùm census irredimibilis, sed etiam redimibilis, cum ex una parte, tum utriusque, ut patet ex terminorum explicatione: quia irredimibilis census dicitur, cum ven-

venditor non potest illum pro suo arbitrio redimere: redimibilis autem, cum potest, reddendo emptori eandem summam, quam accepit; atque ita rursus sibi emendo, quod ante vendiderat. Utrimque redimibilis dicitur, cùm ita conventum est, ut tam emptor, quàm venditor possit emptionem factam resolvere, & summam quam dedit, repetere. *Less. d.* 10. *Dian. p.* 2. *t.* 5. *m. R.* 76. Vide dicta *de pacto retrovend. in empt. suprà.*

VII. Nihilominus, quia contractus censûs redimibilis ex parte emptoris est res periculosa, suaderi non facile debet, nam in *Constit. Martini V.* & *Calixti* III. PP. uti & *Caroli V. Imper.* usurarius contractus judicatur. Verùm id intelligi debet secundùm præsumptionem fori externi; præterquam quod illæ Constitutiones multis locis eatenus non sint receptæ, quatenus prohibent ea, quæ juri naturali non adversantur, ut notat. *Laym. l.* 3. *t.* 4. *c.* 18.

VIII. Census vitalitius, quia est virtualis sponsio, & nititur eventu fortuito, licitus est. *Fill. Dian. p.* 7. *t.* 9. *R.* 70.

DUBIUM X.
Quid sit Cambium?

Resp. Cambium, quod permutationem significat, hîc accipitur pro sola permutatione pecuniæ. Et est contractus quo Campsor aliquis Campsario volenti cambit pecunias, cum lucro aliquo præter sortem. Quod si sine intentione usuraria fiat, ob titulos justos tali lucro æstimabiles, patet non esse malum. Undè cum quatuor sint Cambiorum genera, nimirum, 1. Cambium minutum seu manuale. 2. Cambium per literas. 3. Cambium reale. 4. Cam-

Cambium ſiccum ſeu fictum, circa ea reſolvuntur.

I. Licitum eſt Cambium minutum, in quo dantur pecuniæ majores pro minoribus, vel contrà: quia hîc ſunt juſti tituli aliquid lucrandi, nimirum labor Campſoris in numeranda pecunia; item diligentia in pecunia omnis generis conquirenda, ut Campſariis quibusvis ſit paratus; item puritas materiæ & commoditas, ut cum aurum, vel alia moneta commoda datur pro minuta & incommoda. *Lay. l. 3. t. 4. c. 19. n. 4.*

II. Licitum eſt item Cambium per literas cùm ſcilicet Campſor hic v. g. Monaſterii prior accipit pecunias, quas poſteà literis datis alibi, v. g. Francofurti, refundit per ſuos factores: quia hîc etiam ſunt juſti tituli, ſcilicet, virtualis trajectio pecuniæ, & ejus aſſecuratio; tantundem enim facit, acſi Campſario pecuniam ejus Francofurtum transferat ſine periculo. Minus tamen Campſor exigere debet, quàm ſi realiter tranſtuliſſet. L*aym. l. c.* Bo*nac. d. 3. q. 5. p. 1. Navar.* L*eſſ. &c.*

III. Item licitum eſt Cambium reale, cum Campſor hic Monaſterii prior dat pecunias, ut per ſuos alibi eas recipiat à Campſario, qui alibi habet pecunias, ſed eget nunc eis hic. Titulus hujus Cambii eſt item translationis & aſſecurationis; tantundem enim facit Campſor, ac ſi pecunias Campſarii abſentes ſiſteret hîc præſentes, vel ut alii ajunt, ac ſi præſenti pecunia emeret abſentem, quæ utique minus valet. L*ayman. l. c. num. 6. & 7. Bon. l. c.*

IV. Illicitum eſt Cambium fictum ſeu ſiccum, quod nihil aliud eſt, quàm titulus lucrandi; ut v. g. Titius indigens pecuniis petit à Campſore ſibi dari

dari 100. Campſor autem non aliter dat niſi Francofurti, v. g. vel alio loco diſtante ſolvendos, petitque ab eo pretium, quod ſolet dari pro locis ſimilibus. Titius ergò accipit, & tamen verè non cogitat reddere in iſtis locis, imo forſan nec habet iſtic correſpondentem, idque conſtat Campſori: contractus hic eſt Cambium fictum, ac revera mutuum, ideoque palliata uſura. Excuſabitur tamen Campſor, ſi lucrum illud exigat titulo lucri ceſſantis. Plura vide apud. *Tol. l. 5. c. p. 52. Bon. d. 3. q. 5. p. 1.*

V. Quod attinet ad Cambium Francofurtenſe, in quo mercatores dantes Cambium ad proximas nundinas, quo magis eæ diſtant, eo plus exigunt, ſi ideò præcisè plus exigatur, quia ſolutio diutiùs differtur, uſura eſt: ſi autem ratione alterius tituli juſti, v. g. lucri ceſſantis, cum pecunia mercatorum ſit inſtrumentum lucrandi, quo ſi diutiùs carent, carent lucro, & quo longiùs eſt tempus, eò plures cambium petunt, ideoque creſcit valor pecuniæ, tunc lucrum eſt juſtum. *Lay. l. c. n. 9.* ex *Mol. Leſſ. &c.*

VI. Qui cambiendo, (vel aliter) pecuniam adulterinam accepit, ſive ex ignorantia, aut inadvertentia, non poteſt illam expendere; quia res vitioſa non poteſt tradi alteri, vitio non detecto. *V. ſupra de Vendit.* Neque ex eo, quòd ipſe deceptus eſt, poteſt decipere alios, cum actio quâ deceptus fuit, nullum ad hoc jus tribuat. *Bon. d. 3. q. 5. p. 1.* ex *Azor. Sanch. &c.*

DUBIUM XI.

Quid locatio, & Conductio?

Resp. Est contractus, quo quis personam, vel rem aliquam mobilem, vel immobilem alteri ad tempus utendam, vel fruendam concedit, certo pretio, aut mercede, seu pensione constituta. Utenda conceduntur v.g. elocata domus, eqvus, servus, &c. fruenda conceduntur, elocatæ vaccæ, cavus, &c. fruenda conceduntur, elocatæ vaccæ,capra, fundus, pomarium, &c. Unde consideratâ hujus contractus naturâ, & juris dispositione, *resolvuntur sequentes Casus.*

I. Si res locata ante traditionem pereat, contractus dissolvitur, & conductor liberatur.

II. Si absque culpa conductoris, usus vel fructus rei cesset, v. g. quia domus ruinam minatur, infestatur spectris, vel ob periculum pestis (nisi tamen quoad hoc consuetudo sit contraria) aut belli, tutam habitationem non præstat, liberatur conductor à solvenda pensione pro tempore, quo non potest inhabitare, vel alia re conducta uti vel frui, ut 6. *apud* Layman. *l.* 3. *tr.* 4. *c.* 22. *Less. l.* 2. *c.* 24. *dub.* 1. &c.

III. Servo, aut laboratori conducto non debetur stipendium temporis notabilis, quo æger decubuit; nec ægro, nisi expensæ modicæ : nisi tamen aliter sit conventum, aut consuetudo ferat. 6. *Sa. V, Conductio.*

IV. Propter modicum damnum vel infortunium, nihil remittitur colono de pensione: secus si magna sit clades. Quòd si tamen antecedentium vel sequentium annorum fertilitate damnū compensetur, non remittitur. *Lay. n.*7. *Less. l.*2. *c.* 24. *d.*4.

V. Si pluribus annis ob cœli clementiam (secus si ob industriam colentis) uberiores fructus ex fun-

fundo elocato proveniant, poteſt colono penſio augeri. *Lay. n.* 8.

VI. Expenſas in rem conductam, quæ duraturæ ſunt, v g. conſervare ſarta tecta, tributa & onera publica præſtare, ad locatorem ſeu dominum ſpectat; niſi aliter conventum ſit, aut conſuetudo ferat. *Laym. l. c. num.* 4.

VII. Si Conductor in rem conductam neceſſarias, ſive utiles expenſas fecerit, poteſt eas de penſione detrahere, vel repetere à locatore; & dum non ſolvuntur, retinere rem conductam. *Laym. l. c. Mol. d.* 496.

VIII. Etſi incendium plerumque accidat culpâ inhabitantium, & ſic in dubio contra illos præſumptio ſit; quia tamen ſæpè id fit culpâ famulorum, quam paterfamilias præſtare non cogitur, hinc conductor abſolvendus eſt, niſi locator oſtendat culpam. *Vid. Lay. ſuprà n.* 6. *& Dian. p.* 9. *t.* 7. *R.* 31. ubi ex *Hnv.* & *Berl.* docet, ſi conſtet accidiſſe culpam certi & determinati alicujus de familia, iſque circa officium ſuum deliquerit, ut v. g. ſtabularii, qui lumen malè cuſtodierit in ſtabulo, teneri patremfàmilias (niſi famulus iſte pro fideli ac diligenti fuerit habitus) de damno, ſecus ſi culpâ alterius; vel ſi non conſtet utrum caſu an culpâ cujusquam acciderit.

IX. Si conductor domûs v. g. ante tempus velit emigrare, id quidem licet, poteſtque alteri locare; cæteroqui autem de penſione nihil ei remittitur.

X. Locator non poteſt ante tempus præfinitum conductorem invitum privare re conducta, niſi in his caſibus. 1. Si penſionem non ſolvat: exſpectare

re tamen debet biennium, si ultra biennium res sit conducta. 2. Si casus improvisus accidat, ob quem domus v. g ipsi domino necessaria sit. 3. Si rem locatam reficere necesse sit. nec possit fieri altero inhabitante. 4. Si conductor in re conducta malè versetur, v. g. destruat, vel abutatur, ut alendo ibi meretrices. *Layman. num. 9.*

XI. Successor universalis, sive hæres non potest ante completum tempus conductorem expellere: partialis autem successor, ut emptor, donatarius, legatarius, &c. non tenetur stare contractu locationis, uti neque conductor; nisi tamen aliter pactum sit, v. g. ne res locata durante tempore locationis alienetur. *Vid. Less. l. 2. c. 24.* & *Laym. l. 3. t. 4. cap. 22.*

DUBIUM XII.

De Contractu Emphyteusis, Feudi & Libelli.

Resp. I. Emphyteusis est contractus similis locationi in quo res immobilis, quæ cultura possit effici melior, conceditur alteri, vel in perpetuum, vel non breviùs saltem quàm ad decennium: ita ut dominium ejus directum, & possessio civilis maneat apud dominum, qui tendat in Emphyteusin; dominium autem utile transferatur in Emphyteutam, cum hoc onere, ut quotannis certum Canonem, ut vocant seu pensionem domino solvat; quam si totam solvere negligat 26. annis continuis in Emphyteusi Ecclesiastica, (cùm scilicet res est Ecclesiæ, vel pii loci) vel in seculari 36. annis, incidit ipso jure in pœnam commissi, ut dominus eum expellere possit, etsi de solutione interpellatus non fuerit: licet enim *Bart.* & *alii quidam* apud *Dian. p.8. t.7. R. 16.*

R. 36. dicant, si per 30. vel 40. annos non solverit, eum præscribere immunitatem in futurum, id tamen *Wesemb.* & *alii* c. negant. *v. l. c.* Porrò quid juris sit in hoc contractu, pendet ex consuetudine locorum, quæ varia est, & ex ipsa conventione contrahentium, quæ scripto instrumento concipi debet, ut valeat, *vid.* L*aym. l.* 3. *t.* 4. *c.* 23. *Less. l.* 2. *c.* 24. *d.* 8.

Resp. II. Feudum est contractus similis Emphyteusi, quo res immobilis alicui conceditur, cum translatione dominii utilis, proprietate retentâ, sub onere, non quidem aliquid solvendi, sed exhibendi fidelitatem, & obsequium personale directo domino. Quodsi item non faciat Vasallus (sic enim dicitur feudi acceptor) perdit feudum. Interdum etiam in feudo aliquid persolvi debet, in recognitionem dominii directi: sed tunc ex ea parte deficit à puro feudo, & declinat ad Emphyteusin. Porrò quid juris sit circa feuda, pendet item à locorum consuetudine, quæ juris communis sunt. *v. l. c.*

Resp. III. Contractus libellaticus, sive datio ad libellum, dicitur, cum Emphyteuta, vel feudarius rem illam, quam in feudum, vel Emphyteusin accipit, simili contractu tradit tertio, (ad quod tamen si in decennium fiat, requiritur domini consensus) ita ut sit quasi subfeudum & subemphyteusis. *ita Less.*

DUBIUM XIII.

Quid sit Sponsio, & Ludus?

Resp. Sponsio est contractus, in quo duo de veritate, aut eventu alicujus rei certantes, sibi invicem aliquid spondent, ut id ejus sit, qui veritatem assecutus fuerit, v.g. certo tecum 10. imperialibus, hanc vel istam civitatem obsessam, captam, &c. Ut liei-

licitè fiat, requiritur, 1. ut fiat ſuper re dubia. 2. ut ſit æqualitas in re quæ ſpondetur, cum æquali incertitudine. 3. dubius eventus in utroque. 4. ut uterque eodem ſenſu accipiat id, de quo certatur. *Mol. Leſſ. C. Lugo, d.* 36. *ſ.* 6.

Ludus verò eſt contractus, quo ludentes inter ſe paciſcuntur, ut victori cedat, quod uterq; depoſuit. Hi contractus jure naturæ liciti ſunt, modò debitæ conditiones adſint, & aliundè non interveniat ſcandalum, aut juſta prohibitio, aut iniquitas ſe miſceat, nec peccati ſit occaſio. Quia ſicut quivis ſuæ rei dominus, poteſt alteri eam donare abſolutè, ſic etiam ſub aliqua conditione, ſive ea fortuita ſit, ſive ex induſtria pendeat. Leſſ c. 26. *dub.* 1. *Bon. d.* 2. *q.* 3. *p.* 1. *Unde reſolves.*

I. Qui rei dominus non eſt, aut alienare eam non poteſt, non poteſt etiam de ea ludere aut deponere. Et ſic deberet reſtituere, qui lucratus eſſet à religioſo, & filiofamilias, non potente alienare. *Laym. l.* 3. *t.* 4. *c.* 21. *n.* 5.

II. Si tamen filiusfamilias (& idem de religioſo ait *Nav.* apud L*eſſ. l. c. d.* 1.) alatur in diſtanti loco à parentibus, poterit ex alimentis moderatè aliquid inſumere in honeſtum luſum, v. g. 5. ex 100. quia talis communiter præſumitur voluntas parentum, ut habet *Sotus*, L*eſſ. l. c. Laym. &c.* Ac præterea poteſt etiam filius deponere, quidquid lucratus fuerit, cum ad hoc etiam parens cenſeatur tacitam facultatem dare. *Lay. l. c. Bon. de reſt. d. q.* 3. *p.* 2. *n.* 10. *& ſeq.*

III. Tenetur reſtituere, qui vicit faciendo contra conditiones ludi, & decipiendo; aut fraude, ac per injuriam alterum pertraxit ad ludendum: ut v. g. ſi ſimu-

simularet se planè ignarum lusùs, & sic alterum multò imperitiorem provocaret, qui alioqui ludere noluisset; aut si convitiis lacesseret, ad quæ vitanda alter consensisset in lusum, aliàs non consensurus. *Mol. d.* 517. *Laym. loc. cit. Bon. d.* 2. *q.* 3. *p.* 2. *n.*

IV. Si in re, quæ spondetur, sit inæqualitas & hæc alteri parti (v. g. cujus pecunia major est) sit nota, isq; nihilominus spondere velit, valet contractus probabiliter; quia scienti & volenti, non fit injuria, ut dicit *Navar. Medin. Sanch. Dian.* Contrarium tamen probabiliter docet *C. Lugo, d.* 31. *s.* 6. *num.* 81 ex *Molin. Less.* & *Bon.* Si autem ignota sit, non potest alter lucrari: quia non æqualis conditio utriusque, & alter nulli se exponit periculo, *v. Azor. p.* 3. *l.* 5. *c.* 25. *q.* 7. *Bon. d.* 5. *q.* 3. *p.* 2. *q.* 36. *n.* 3. *Salas de Ludo. dub.* 13. *n.* 3. *Escob.* & *C. Lugo, loc. cit.*

V. Per se quidem, & jure naturæ licita est etiam sponsio de futuro eventu, qui damnum proximè conjunctum habet, v. g. Petrum intra annum moriturum; (etsi enim detur occasio optandi, vel machinandi mortem Petro, id est per accidens, potestque idem periculum esse in censu vitalitio) jure tamen humano sæpè prohibetur. *C. Lugo, l. c. num.* 74.

VI Etsi sponsio cum conditione illicita, v. g plus altero potaturum, sit illicita: quia inducit ad peccatum: quod tamen ea lucratus es, non teneris restituere. *Sanch. Lugo, Dian. p.* 7. *t.* 9. *R.* 69.

VII. Probabile est, quod docet *Mol.* &c. dum quis minis vel convitiis ad lusum inductus est, & perdit, victorem non teneri restituere: quia talis absolutè voluntariè lusit. *Bon. l. c.* ex *Mol.* & *Gar.* contra *Azor.* *Less. Regin. Fill.* &c. *communiter.*

VIII. Com-

VIII. Communior sententia est, teneri restituere um, qui lusit, vel certavit, certò præsciens se viurum esse. Contrarium tamen, nempe non teneri, ummodò dolus abfuerit, tenet. *Tol.* & *Sa. V. Conactus*, quia non tenetur quis ex justitia suam peitiam vel scientiam adversario declarare, sed is æ temeritati imputet, quòd ausus fuerit cum eo eponere, cujus scientiam non norat. *V. Bon. l. c.* .4. *Dian p.7.t.9.R.62.*

IX. Non tenetur restituere, qui utitur astutiis ils, quas regulæ lusûs, & consuetudo recepta patiur; cùm uterque sciat, tales astutias esse solitas, & ic tacitè in illas liberè consentiat. *Azor. Fill. Less. Bonac. l. c. n.2.* v. g. 1. si potiores chartas habens, & securus de victoria, augeat sponsionem, vel simuet metum, ut adversarius augeat, 2. Si sciens se inferiores chartas habere, dissimulet, augeatq; sponsionem, ut sic relinquatur sibi quod erat appositum. *Lugo. Sanch. Sal. Dian. p. 7. t. 9. R.43.* 3. Si inspiciat chartas alterius, ex sola ipsius negligentia & absque fraude; secus si ita se collocet, ut possit videre; vel si alium constituat à quo admoneatur. 4. Si chartas à tergo discat nosse inter ludendum, quas ante non signârat, nec noverat. *Trull. Sanch. Lugo, Dian. p. 4. t. 9. R. 50. & 52.*

X. Qui verò utitur fraudibus non adhiberi solitis, vel colludenti ignotis; v. g. suffuratur chartas, vel signis à tergo notat, vel utitur notatis, aut iis quas ante novit, ignorante socio, vel arte quadam eas componit, &c. tenetur restituere non tantum lucrum, sed etiam quantum alteri valebat spes lucrandi; imò etiam colludenti, *Reginald. Amic. Trull.*

Dian.

Dian. l. c. R. 48. Vid. etiam p. 4. t. 3. R. 75. & *Bo*
de restit. d. 2. q. 3. p. 2.

XI. Si ludens habeat animum non solvendi, vel si perdat, repetendi, non potest lucrari, atque adeo nec retinere quod est lucratus, quia fraudulenter decipit, nec alter vellet cùm eo ludere, si id sciret. *Less. l. c. d. 5. n. 31. Regin. n. 388. Bon. l. c.*

XII. Peccant graviter, & communiter mortaliter, qui totos se lusibus tradunt, cum sciant in gravia se inde peccata labi, aut impotentes reddi ad solvenda debita, vel alendos liberos, & uxorem, & *Sanch. Trull. c. 27. d. 1.*

XIII. Peccat item ludens, si lusus lege positivâ prohibitus, ut lusus alearum, & similes, qui magis in fortuna & casu, quam industria fundantur. Hi Laicis ratione circumstantiarum sub veniali, Clericis sub mortali prohibentur. *Less. l. 2. cap. 26. num. 6.* Intellige si Clericus crebro, perque longum tempus luserit; non autem, si per breve tempus, & causâ recreationis, & absit scandalum: quia Canones id prohibentes non videntur recepti, nisi quatenus id fieret cum periculo scandali, ut habet *Less. dub. 1. Laym. l. 3. t. 4. cap. 21. nu. 1.* Notat autem *Dian. p. 7. t. 9. R. 2. & 3.* ex *Lugo, Dicast. Amico, Trull. &.* prædictis legibus per contrariam consuetudinem ita derogatum esse, ut non tantùm Laicus, sed etiam Clericus non peccet, si principaliter pro recreatione, & simul pro lucro moderato ludat chartis, vel aleis. In Religiosis tamen (apud quos disciplina regularis viget) uti & Episcopis, à peccato gravi excusari vix posse. *Ib. R. 4* ex *Molin. Dicast. Lugo, &c.* etsi *Sanch.* conetur excusare, si urgeat necessitas v. g. excitandi, aut re-

creandi infirmum; vel si parum ludat ob solam recreationem.

XIV. Si quis ludo tali vetito lucratus fuerit, juxta sententiam probabiliorem non tenetur ad restitutionem ante judicis sententiam: quia jura non annullant contractum, nec impediunt acquisitionem dominii, sed tantùm concedunt, ut possit repeti. An verò qui tali lusu perdidit, teneatur posteà adhuc solvere, alii negant, ut *Less. hic dub. 5. Molin. Regin. Fill. &c.* alii affirmant, ut *Azor. Rebel. Val. &c.* apud *Bon. l. c. p. 3. n. 2. v. Dian. p. 2. t. 17. R. 8.* & *p. 7. t. 9. R. 21.*

XV. Ludere pro psalmo, vel oratione Dominica recitanda, non est peccatum, nec irreverentia. *Navar. Rebel. Sanch. Dian. p. 7. t. 9. R. 1.*

DUBIUM XIV.

Quid sit Contractus Societatis?

Resp. Is est, cum aliqui inter se conveniunt, & contributis aliquibus rebus ad lucrandum idoneis, sive fructiferis, ut pecuniâ, animalibus, industriâ, labore, &c. commune aliquod lucrum faciunt; quod, uti & damnum, pro ratione, & ratâ cujusque dividunt inter se. *Vid. Less. Lay. c. 20. Bon. q. 6. p. 1.* Unde spectando id, quod ratio & justitia naturæ hîc requirit, *resolvuntur hi Casus.*

I. Plus lucrari debet, qui confert pecuniam & operam suam, quàm qui vel pecuniam, vel operam solam.

II. Capitale seu sors, quam quivis contribuit, si pereat casu, vel culpâ sociorum levissimâ, contribuenti perit. Ubi discrimen est inter hunc contractum, & mutuum; quia in mutuo sors data alienatur,

natur, & dominium ejus transfertur in mutuatari-um, cujus proinde solius periculum ac damnum est si casu pereat: in societate autem, qui sortem confert, eam non omninò alienat à se: & sicuti commodum ac lucrum ad eum spectat, sic etiam periculum & damnum. *Bon. l.c.*

III. Potest tamen etiam fieri in hoc contractu, ut quis justè servet sortem suam indemnem, & insuper certum lucrum percipiat, si nimirum ad contractum societatis adjungantur duo alii, assecurationis, & venditionis, cujus tale exemplum ponit *Laym.* Inis societatem cum mercatore, & contribuis 1000. florenos, v. g. spes est, quod is quotannis lucraturus sit 200. cujus lucri dimidium v. g. jure societatis tibi debetur unà cum sorte; sed quia ad te quoque pertinere deberet ejusdem sortis periculum, ut ipse id periculum in se suscipiat, & tibi sortem assecuret, in hujus oneris compensationem relinquis ei majorem partem lucri sperati, ut scilicet duas partes lucri ad ipsum, & tertia ad te pertineat. Et rursus, quia spes lucri hujus incerta est, ideo adhuc partem hanc lucri sperari nempe 100 florenos in spe, vendis etiam eidem 50. vel 60. v. g. annuis certis, & in re, & sic tandem id lucrum facis, & sortem servas indemnem. *&c.* *Laym.* & *Bon. ll. cc.*

IV. Societas etiam in pecoribus validè & licitè instruitur. Et interdum quidem ita, ut tam pecora ipsa, quæ alteri pascenda & nutrienda traduntur, quàm emolumenta & fructus, ipsaque detrimenta & damna danti & accipienti communia sint; interdum verò ita, ut pecorum dominium, ideoque etiam periculum, sive casus fortuitus, spectet ad solum

lum dantem; emolumenta autem fructuum, nempe fœtûs, lanæ, lactis, ad utrumque. V. *Less. hic & Laym. l. 3. t. 1. c. 20.*

DUBIUM XV.

Quid sit assecuratio, & Fidejussio?

Resp. I. Contractus Assecurationis est, quo quis alienæ rei periculum in se suscipit, obligando se vel gratis, vel pro certo pretio, ad eam compensandam, si perierit. Quod si gratis fiat, est gratuita promissio; si pretio, est quasi emptio, quâ assecurans vendit suam obligationem, præstandi alteri rem ejus indemnem. Ad ejus justitiam requiritur ut eventus rei sit incertus utrique, saltem quoad notitiam, quam de eo habent; quia alioqui non servaretur æqualitas. *Less. Bon. d. 3. q. 9. p. 3. Less. lib. 2. cap. 28 dub. 4. n. 24. Unde resolves.*

I. Si assecurans certus sit rem esse in tuto, iniquè pretium petit, & tenetur restituere, *Ibid. Bon. d. 3. q. 9. p. 3.*

II. Si res nondum est in tuto, etsi privatâ scientiâ sciat non fore periculum, licere nihilominus pretium ordinarium assecurationis accipere, dicit. *Less. loc. cit. n. 27.* Quia illa obligatio, ob pericula ordinaria magni æstimatur: & causæ occultæ, quæ periculum minuunt, non imminuunt communem æstimationem. Verùm id *Bon. d. 3. q. 9. p. 3. n. 3.* & *C. Lugo, d. 31. s. 7.* rectiùs negant.

III. Si cupiens rem suam assecurari, certò sciat eam jam periisse, non potest pacisci de ejus assecuratione. V. *Less. l. c. n. 25.*

Resp. II. Fidejussio est contractus, quo quis alienam obligationem suscipit, implendam, si debitor

principalis non solverit. Ita commun. Doct. *Ut de resolves.*

I. Pro fidejussione licet accipere pretiũ, etsi nullum periculum timeatur, quia ex se pretio est æstimabilis. *Navar. Azor. p.3. l.11. c.22. d.5. Fill. n.15*

II. Mulieres ex fidejussione (saltem si juramentum absit & instrumentum publicum) non tenentur, uti nec Clerici, nisi quatenus solvere commodè possunt, ut non egeant, *v.* L*aym. Bon. q. 9. p.* Less. *l. 2. c. 28.*

III. Fidejussor non obligatur plus quàm principalis; & hujus obligatio si sit invalida, erit etiam fidejussoris. *Card.* Lugo *& c. communiter.*

IV. Fidejussor regulariter non potest conveniri nisi factâ excussione principalis debitoris, constito ipsum non esse solvendo. *Azor. l. c. Fill. n. 153.*

V. Debitor tenetur de omni damno suâ culpâ accidente fidejussori, &c. *Vid. Azor. d.* 10. Bon.

VI. Ex fidejussione Religiosi propriâ auctoritate factâ monasteriũ non obligatur, nisi quatenus in ejus utilitatẽ versum est. *v.* L*ess. c.28.* & L*ay. c.29. n.*

VII. Qui fidejussit pro reo, cui periculum capitis impendebat, si hic aufugit, non est ejus loco plectendus: quia non præsumitur sic se obligare; imò nec potest, cùm non sit dominus vitæ. *Syl.* Bonac. L*ess. d. 7. num.* 41.

VIII. Si debitor suâ culpâ non solvit, tenetur fidejussori, qui pro ipso solvit, non tantùm ipsum debitum, sed etiam damna & expensas omnes compensare. Si verò sine sua culpa, v. g. ob impotentiam non solvit, ad solum debitum videtur teneri. *Azor. Sylv. Sa.* Bon. *Trull. c. 26. d. 2.*

DU-

DUBIUM XVI.

Quid sit Pignus, & Hypotheca?

Resp. Pignus est contractus, quo debitor dat creditori rem aliquam mobilem vel immobilem; ut sit pro debito obligata, ex eaque solutio peti possit. Aliquando tamen pignus accipitur pro ipsa re, quæ datur. Differt autem ab hypotheca, quod pignus propriè sit rei mobilis; illa immobilis, *Mol. Fill. Bon. q. 10. p. 1. Unde resolves.*

I. Pignore non licet uti contra voluntatem domini: quia est res aliena, ad securitatem tantum, & non ad usum tradita. *Bon. l. c.* ex *Molin. Regin. &c.* Si tamen utatur v. g. equo vel agro, debet valorem usûs (uti & fructus omnes, si sit res ex se fructifera) computare in sortem, deductis expensis; quia alioqui comittet usuram, cùm res domino suo fructificet. *Navar.* Bon. *Trull. c. 26. d. 2.*

II. Non possunt oppignorari, quæ non possunt vendi, v. g. Ecclesiæ. *Mol. d.* 530. L*ess. l. 2. c. 28. d. 3. Bon. l. c.*

III. Immobilia, uti & mobilia pretiosa, cultui divino dicata, v. g. calices, casulæ, &c non possunt oppignorari, nisi in necessitate; (quia tunc etiam vendi possunt) ut Ecclesiæ & indigentibus subveniatur. *Vide Navar. c. 17.* L*ess. Bon. l. c.*

IV. Creditor qui pignus ab aliquo accepit, potest illud alteri oppignorare, sed non pro majore quantitate. Neque potest vendere debitore non solvente; nisi post biennium, & eo prius monito. Quidam tamen dicunt, posse vendere post trinam monitionem. *V.* L*ay. l. 3. t. 4. c. 30. Bon. l. c. n. 9.*

V. Eandem rem non licet oppignorare, seu in hypo-

hypothecam dare pluribus, nisi sit sufficiens ad solvendum omnibus; vel posteriores de priore hypotheca admoneantur. *Azor. Fill.* Bon. *d.* 3. *q.* 10. *p.* 1. *Trull. c.* 26. *d.* 4.

Quæres. Quid sit contractus Antichriseos, germanicè *ein Pfandtschafft?*

Resp. Is est, cùm in contractu pignoris convenitur, ut creditor utatur pignore, v. g. agro, ac fructu inde tamdiu lucretur, donec debitum ipsi restituatur. Unde circa hanc ex supra dictis resolves.

I. Contractus hic videtur juxta *Caietan. Sotum, &c.* (contra quosdam Juristas) esse usurarius: quia creditor ultra sortem aliquid lucratur, causâ solius mutui, quæ est usura. *Vid.* Lay. *l.* 3. *t.* 4. *c.* 16. *n.* 1.

II. Possunt tamen intervenire tituli justi lucrandi fructus ex pignore, sine diminutione sortis; ut si v. g. fructus ex hypotheca percepti non superent quantitatem pensionis, quæ jure censûs super eadem constituti exigi potest, cum pacto redhibitionis, ut suprà dictum est de *Censibus*: aut si alioquin lucrum cesset, aut damnum emergat, dum debitum differtur. Unde non facilè damnandi illi, qui à Principibus in locum debitorum agros, pascua, officia, &c. in antichrisin habent. *Vid.* Laym. *l. c.* & *Binsfeld. de usuris, Mol.* Less. *&c.*

CAPUT IV.

De Tutela & Testamentis.

DUBIUM I.

Quid sit Tutela, & Curatela?

RESP. Sunt quasi contractus, quibus Tutor & Curator ad procuranda bona & commoda Mino-

rum cujuscunque sexûs, qui vel parente carent, vel sub ejus potestate constituti non sunt, obligatur ex justitia, perinde acsi ex contractu ea obligatio suscepta fuisset; supplente nimirum lege, vel Magistratu vim contractûs. Differunt Tutor & Curator, quòd Tutor solum datur impuberibus, etiam invitis; & principaliter datur personis, ut curet earum educationem & institutionem: secundariò verò datur etiam bonis illius, respectu omnium negotiorum. Curator verò datur Minoribus, post annos expletos pubertatis, usque ad annum 25. completum: nec communi jure datur invitis, nisi in certis casibus; & datur principaliter rebus Minorum, secundariò personis. Unde pro directione in foro conscientiæ, ex jure tum naturali, tum positivo communi resolves ex *Laym.* & *Tan. t.* 3. *d.* 1. *q.* 7. *d.* 10. *Bon. d.* 3. *q.* 19.

I. Tutores sive sint testamentarii, hoc est, relicti ex testamento, aut codicillo patris; sive sint dativi, hoc est, constituti à Judice aut Magistratu; sive sint legitimi, hoc est, præscripti à lege, (qualis præ cæteris est mater, si velit, & promittat se non transituram ad alias nuptias, quin prius tutelam abdicet, & rationem reddat; dein avia, & consangvinei proximiores idonei) tenentur, uti & Curatores jurare, se fideliter officium suum facturos, ac fidejussorem dare, rem Minoris salvam & integram restituendam, & universim tacitè omnia eorum bona sunt hypothecata Minori; ita ut ad quemcunque pervenerit, possit illa Minor sibi vindicare, ut sibi satisfiat, si quid illorum culpa est passus. *Vide. Tann. loc. cit. Laym. l.* 3. *t.* 4. *cap.* 9. *Bon. l. c.*

II. Bona Minorum tenetur tutor, vel curator adminiſtrare eâ curâ, quam diligens paterfamilias propriis ſuis rebus adhiberet, tam impediendo & præcavendo damna, quàm procurando commoda & lucra Minoris: alioqui damnum & defectus congrui lucri ipſi imputabitur, & tenebitur etiam in conſcientia ad reſtitutionem. *Vid. ſuprà l. 2. p. 3. c. 2. d. 3. R. 6.*

III. Bona immobilia Minorum, aut alia pretioſa, quæ poſſunt ſervari, non poſſunt alienari, ſaltem ſine Judicis decreto.

IV. Tutori aut Curatori, & perſonis ei ſubjectis nihil licet emere, ſive per ſe, ſive per alium, ex ullis bonis Minoris, quamdiu illi tales ſunt, niſi cum authoritate Judicis, aut cùm ejus decreto bona pupillorum publicè per juratum venditorem omnibus venialia exponuntur.

V. Sine decreto Judicis non poteſt Minor remittere, vel renunciare hæreditati, legatis, fideicommiſſis, aliiſque juribus ſibi acquiſitis. Si tamen religionem ingreſſus ſit, poteſt bona alienare, quia moritur quaſi.

VI. Pupillus dum infans eſt, hoc eſt, minor ſeptennio, vel infantiæ proximus (ita ut ſi maſculus eſt, non expleverit annum decimum cum dimidio, ſi fœmina, nonum cum dimidio) nihil per ſe efficere poteſt, quo ullo modo vel alteri obligetur, vel alium ſibi obliget: at pubertati proximus, obligare quidem ſibi poteſt alium, ſed non ſe alteri, ſaltem civiliter. *Sanch. d. 38. L. ſ. 2. c. 17. p. 61. Laym. c. 9. n. 7.*

VII. Eadem eſt ratio Minoris, ſi Curatorem habeat:

beat: quem ſi ſemel ſuſceperit, tenetur illi ſubeſſe jure communi usque ad annum 25 expletum; & ſi litem habeat, tenetur ad eam ſumere curatorem, exceptis tamen cauſis ſpiritualibus. Quòd ſi curatore careat, valent acta per illos, ita tamen ut ſi læſi ſint, reſtituantur in integrum. *Vid. Auth. cit.* & *Bon. d. 3. 4. q. 5. p. ult.*

VIII. Etſi minores ſine Curatorum auctoritate donare non poſſint, niſi quæ ejus conditionis adoleſcentes donare ſolent, (in iis enim præſumitur tacitus conſenſus Curatoris) qui tamen dona ab iis accepit, non tenetur reſtituere, niſi repetantur legitimè; quia probabile eſt valere naturaliter, tametſi non civiliter. *Mol. Lug. Trull. Dian. p. 8. t. 6. R. 4. & 7.*

IX. Tenentur Curatores, & Tutores ſingulis annis adminiſtrationis rationem reddere; ubi ſi quis deſes aut noxius reperiatur, amovendus eſt, impoſitâ ſatisfactione, aliusque ſubrogandus.

X. Si Tutor vel Curator, poſt rationes officii redditas, fidelis deprehenſus fuerit, debetur ei præmium, quod quibusdam locis eſt viceſima pars redituum bonorum omnium Minoris, in aliis autem decima pars.

XI. Porrò qui non poſſint eſſe Tutores & Curatores, & qui à tutela & curatela excuſentur, ne iis imponi poſſint, v.g. habentes quinque filios ſuperſtites, pauperes, &c. vid. apud *Tann. l. c.* & *Sa. V. Minor.* ubi ſic habet: *Tutor non poteſt eſſe junior 25. annis, niſi fortè mater: nec religioſus, nec fœmina, niſi mater aut avia, (& uxor caſu ante dicto) nec Clericus in ſacris, ſi non velit, nec Epiſcopus, niſi miſerabilium.*

bilium personarum. Horum verò tutelam suscipere nentur & Episcopi, & Clerici, & Religiosi; quod inquit, *de religiosis universim non admitto. Lay. l. c.*

XII. Si tutor & curator, cùm tenerentur negotiari, omiserunt, possunt pupilli ab eis accipere pro 100. *Sa. V. Curator.* vid. etiam *Navar. c.* Plura vide suprà *lib. 3. tract. 3. c. 2. dub. 3.*

DUBIUM II.

Quid & quotuplex sit Testamentum?

Resp. I. Testamentum est voluntatis justa sententia, de eo, quod quis post mortem suam fi vult, cum directa hæredis institutione. Quod ditur, ut distingvatur à reliquis ultimis voluntatibus: nam differt à legato, seu fideicommisso partiali, quòd hoc donatio quædam sit à defuncto relicta, & ab hærede præstanda: à codicillo verò differt, quia codicillus est quasi testamentum imperfectum, & non sit ad instituendum hæredem, nisi ex privilegio, v. g. in militia; sed ad aliquid in testamento explicandum, addendum, mutandum, detrahendum, vel ad legata instituenda. *v. Lay. l.* *2. t. 5. c. 1. & seq. Tan. to. 5. d. 4. q. 8. Less. l. 2.* *19. Bon. d. 3. q. 17. p. 1.*

Resp. II. Testamentum est duplex I. In scriptis seu clausum: quod testamentum testatur, sive sua sive alterius manu scriptum, septem testibus idoneis, non defectuosis, non cæcis, non surdis, mutis, nec furiosis, prodigis, infantibus, religiosis, cognatis, qui in testatoris potestate sunt; (quibus adde ipsum hæredem, & qui in ejus sunt potestate;) sed masculis, puberibus, liberis, ad id rogatis, & vocatis, coram offert, profitendo id esse suum testamentum:

m: tum, si possit, manu suâ subscribit: alioqui octavus pro eo testis: dein omnes & singuli septem testes eodem tempore subscribunt, si possint, per se ipsos, proprioq́; , vel alieno, aut communi omnes sigillo consignant, *Laym. l. c. Bonac. d. 3. q. 17. p. 1.*

Nuncupativum, quod minorem solennitatem requirit, scilicet tantùm, ut septem testes idonei supradicti convocati audiant, & intelligant testatoris voluntatem, coram eis scripto, vel voce articulatâ prolatam. Etsi verò talis nuncupatio coram testibus, à Notario in scriptum communiter redigi soleat, id fit non ad actûs substantiam servandam, sed ad meliorem probationem, & securitatem, si testes decedant, vel inidonei reddantur. Si autem testamentum careat solennitate debitâ, dubiteturq́; utrum testator voluerit conficere clausum, an apertum, valet ut nuncupativum: hæc enim præsumitur testatoris voluntas, ne actus omninò corruat. *Sanch. l. 4. cons. Lugo, t. 2. de just. d. 24. Bardi d. 6. q. 10. §. 1.*

Porrò præter has solennitates jure communi requisitas, aliæ sunt partialium locorum, quas in singulis locis nôrunt periti Notarii, qui proinde, ne impingatur, utiliter adhibentur.

Quæres. An Testamentum sit validum cui desunt solemnitates à jure civili requisitæ?

Resp. Si Testamentum factum sit ad causas pias, etiam in foro externo eas non requiri, sed sufficere eas, quæ sunt juris gentium, scilicet duo testes: in foro autem conscientiæ, suppositâ potestate disponentis, sufficere scripturam, nutum, vel aliud signum testatoris, absque ullo teste. Quòd si tamen manus

testatoris non extet, requiruntur duo testes in for
externo, inter quos etiam fœmina esse potest. *Co*
& *alii* 12. *Dian. p.* 7. *t.* 6. *R.* 16. Item Confessariu
vel Parochus esse potest, licèt legata sint pro sua Ec
clesia; idque ad hoc tantum, ut voluntas testator
probari possit, & Judex pro ea sententiam ferat. *Si*
Less. & *Card. Lugo t.* 2. *d.* 22. *sect.* 9 ubi etiam pro
bat, in tali testamento ad pias causas, non esse ne
cessariam hæredis institutionem. Ac licèt mor
interveniente non fuerit absolutum, valet tame
quoad legata pia in eo jam expressa. *Malder. Laym*
Dian. p. 5. *t.* 3. *R.* 126. An autem tale testamen
tum ad causas pias principaliter factum, si solenn
tates desint, valeat quoad legata profana, contr
vertitur. Negat *Bon.* & *Lugo*, Affirmat. *Cov. Sa. L*
Fill. Sanch. Barbos. Trull c. 18. *d.* 4. *Dian. p.* 7. *t.* 6
R. 4. Denique testamentum ad pias causas non so
lenne revocat aliud solenne, etsi hujus mentione
non faciat. *Mol. &c. Dian p.* 7. *t.* 6. *R.* 25. 26. idq
etiamsi prius etiam fuerit ad causas pias. *Mol.* & *al*
6. licet hoc posterius quidam negent. *&c. Re.* 26. 27

Resp. II. Si testamentum factum est ad causas no
pias, hominibus rusticanis quinq; testes sufficiunt
si plures haberi nequeant: nec subscriptione opus
erit, si literati non sint. *Laym. l. c. c.* 2. *n.* 16. Bon
l. c. p. 5. *n.* 4.

Resp. III. Tempore pestis non requiruntur se-
ptem testes simul congregati, ad testamenti subscri-
ptionem, sed sufficit, si singuli separatim adhibean-
tur. Adde, æquitatem postulare, ut quando testis
vel Notarius haberi non possunt, ultimæ voluntates
validæ pronuncientur, si de voluntate defuncti

liqui-

uidò constet. Hinc in Camera Imperiali valet te-stamentum, peste valdè grassante, conditum coram duobus vel tribus testibus, inter quos Confessarius esse potest. Atq; hæc vera sunt secundum jus commune Cæsareum, seclusis specialibus locorum statutis. Nam Venetiis v. g. & Viennæ, duo testes ad testamentum sufficiunt. *V. Laym. l. c. t. 2.* Imò absolutè loquendo tempore pestis sufficere solennitates juris gentium, atq; adeò tres vel duos testes, docet. *Dian. p. 7. t. 6. R. 34.* ex *Sa. Laym. &c.* atq; inter eos esse posse fœminam, & Notarium ipsum (tam etsi non sit immatriculatus) modò non sit consanguineus, vel affinis, defuncti. *R. 36.* ex *Menoch. &c.* nec opus esse ut sint rogati, vel audiant vocem testantis (etsi hoc quidam requirant) modò eum videant. *R. 37.* & 38. neq; invalidari, licet ægrotus convalescat, *R. 39.* ex *aliis 8.* Denique si Parochus scribat coram unico teste, habere vim testamenti saltem nuncupativi, dicit *Mol.* & *Marcha.* cum *Dian. l. c. R. 34.* & 41. vid. etiam *p. 5. t. 3. R. 123.*

Resp. IV. Etsi probabilis, & secura sententia sit, *Cov. Bon. d. 3. q. 1. p. 4.* & *aliorum*, testamentum factum ad causas non pias, sine solemnitatibus jure requisitis, invalidum esse: in foro conscientiæ, præterquam quoad legata pia: *Molin. Lugo, Vasq. Sanch. Dian. p. 7. t. 6. R. 3.* contra *Barbos.* ita ut hæres per illud institutus, & legatarius, teneantur ad restitutionem hæredibus ab intestato: contrarium tamen verius est, ideoq; licitè retinetur, quod tali testamento possidetur. Ratio, quia illæ solemnitates tantum requiruntur ad cavendam deceptionem, & ad fidem in foro externo faciendam. *Vide*

Less. l.2. c.19. d.3. C. Lugo, d.22. f.9. Unde secundùm hanc posteriorem sententiam *resolves sequentia.*

I. Hæres ab inteſtato, si sciat voluntatem defuncti, tenetur restituere hæreditatem, & solvere legata iis, quibus testamento minus solemni, aut voluntate ejus debentur. *Mol. Less.* contra *Bonac. l. c.*

II. Si dubius sit de voluntate testatoris, debet cum illis componere, pro ratione dubii: quia cum nec ipse, nec alii cœperint adhuc possidere bona fide, in dubio par est eorum conditio. *Bon. l. c.*

III. Si hæres ab intestato retineat hæreditatem, & legata, possunt illi, quibus aliquid per tale testamentum erat relictum, uti occultâ compensatione: quia reverà res illæ erant ipsorum. *V. Bon. l. c.*

IV. Si hæres ab intestato fateatur, mentem testatoris fuisse, ut hæreditatem nomine fideicommissi alteri traderet; vel legatum aliquod solveret; aut si oblato juramento jurare noluerit, cogendus est etiam in foro externo, hæreditatem tradere, & solvere legatum.

V. Ob eandem causam idem dicendum est, si fateatur voluntatem testatoris fuisse, ut hæreditas non ut fideicommissum, sed immediatè pervenire ad alium: quia non est recurrendum ad fidem testium, vel ad juris subtilitatem, quando is, cujus interest, ipse confitetur testatoris voluntatem. *Vid. Less.* & *Card. de Lugo, l. c.*

Resp. V. Etsi probabile sit, Clericorum & Novitiorum testamenta facta ad causas non pias sine solennitatibus juris non valere, *Molin.* & *alii 3.* cùm tamen contrarium etiam sit probabile, *Suar. &c.* potest heres ex tali testamento hæreditatem adire

re pro foro conſcientiæ. *Dian. p. 9. t. 9. R. 16.*

Reſp. VI. Milites hujus temporis gaudent iisdem privilegiis teſtandi, quibus olim, dummodo in caſtris (vel in propinquo ex cauſa legitima) verſentur. *Dian. p. 7. t. 6. R. 42. & ſeq.* ex *aliis* 15. contra *Baldum, &c.* æquè adeò ſufficiunt iis duo teſtes (licet probabiliter nec hi requirantur.) *R. 45.* etiam non rogati, *R. 46.* & *alii* 4. contra *Molin. Lugo &c.* etiam aliàs inidonei, modo non ſint impuberes, nec cœci, vel ſervi *R. 47. Lugo Vaſq. &c.* Neque opus eſt eorum ſubſcriptione, vel ſignorum appoſitione, vel ut ſint in conſpectu teſtatoris. *Ib.* Imò miles jure militari (quo præſumitur eſſe teſtatus in dubio) poteſt teſtari ſolo nutu. *R.* 49. Poteſt etiam plura ſimul teſtamenta valida facere; vel pro parte teſtatus, pro parte inteſtatus decedere. *R.* 13. & 55. Valetque ejus teſtamentum etiam poſt miſſionem honeſtam ſed non ultra annum. *Mol. Lugo, &c. R. 61.* Denique poſſunt milites ſupradicto modo teſtari, tametſi ſint ſurdi, & muti: (ſaltem ſi in caſtris auditum & vocem amiſerint.) *Dian. R.* 48. 49. & 59. ex *aliis.*

DUBIUM III.

De Renunciatione hæreditatum.

Reſp. I. Renunciatio futuræ hæreditatis, niſi juramento firmetur, nullius roboris eſt. Ratio quia ita jure cautum eſt, propter bonum publicum. Excipe 1. Niſi quis in ipſo teſtandi actu renunciet juri ſucceſſionis; vel poſt teſtamentum conditum, in quo præteritus eſt, præteritionem ſui approbet. 2. Niſi hæres neceſſarius, poſt debitam ſibi portionem integram à patre acceptam, reliquæ hære-

hæreditati renuntiet; qui tamen, si bona patris postea augeantur, legitimam eorum portionem potest exigere. *Layman. c. 7.*

Resp. II. Renunciatio hæreditatis cum odiosa sit, & contra jus commune, strictæ interpretationis esse debet. *Unde resolves Casus seq.*

I. Non obstat renunciatio hæreditatis, etiam jurata à filio facta, quò minus ab eodem patre, mutatâ iterum voluntate, possit institui hæres. *Moll. Sanch. l. 7. c. 7.*

II. Si filius renunciavit in favorem fratris, eo mortuo ante patrem, is qui renunciavit, in prima hæreditate succedere potest; imo etiam institui debet: quia causa renunciationis cessavit. *Mol. d. 579. n. 19.*

III. Filius post juratam renunciationem, nihilominus succedere potest in iis bonis, quæ pater ad secundas nuptias transiens, liberis ex priore matrimonio susceptis relinquere cogitur. Ratio, quia in his filius non succedit jure sangvinis, cui renunciavit; sed propter civiles Constitutiones, & favores, *Molin. num. 21.*

IV. Etsi filia accipiens dotem à patre, dicat se eâ contentam, & renunciare paternæ hæreditati; pactum tamen illud est invalidum, eoque non obstante, potest postea petere complementum legitimæ portionis suæ. Ex L. *pactum dotale Cod. de collat.* L. *si quando C. de pactis*, & *cap. Quamvis pactum de pactis 6. Mol. Sanch. l. 6. cons. Lugo, Resp. mor. l. 6. d. 34.*

V. Si parentes dent filiæ dotem infrà portionem legitimæ debitæ, inducantque eam coactione, vel fraude seu dolo, ad renunciandum legitimæ, non

ſunt in conſcientia tuti, ſed tenentur illi reſtituere libertatem. *Sanch. l. 4. de mat. d. 9. Lugo. l. c.* Ac licèt filia, ſi renunciationem juramento firmaverit eam ſervare teneatur, ſi tamen dolus vel metus intervenerit, licebit relaxationem juramenti injuſtè extorti petere; eâque obtentâ non tenebitur pacto, quod ex injuſta coactione proceſſit. *V. San. l. 3. mor. c. 12. Lugo to. 2. de juſt. d. 22. ſ. 8. & reſp. mor. l. 6. d. 24.*

Reſp. III. Omne pactum, vel donatio, de alterius viventis hæreditate, ipſo jure irrita eſt; v. g. irritum eſt pactum, quo Titius hæreditatem, quam ſperat à Sempronio, promittit aut obligat Cajo. Ratio quia tales pactiones odioſæ ſunt, & plenæ periculis, ob inſidias, quæ parantur ejus vitæ, ſuper cujus bonis fit pactio. *Laym. c. 7. n. 3.*

Excipe 1. Niſi conſentiat is, de cujus hæreditate agitur, & in eo conſenſu usque ad mortem perſeveret. 2. Niſi renunciatio fiat in favorem communitatis, ſeu collegii: hìc enim ceſſat præſumptio, vel periculum inſidiarum. 3. Niſi quis ob Conſtitutiones Ordinis, de omnibus bonis & juribus acquiſitis, & acquirendis diſponere debeat, idque in favorem communitatis piæ, vel etiam certæ perſonæ pauperis. *Sanch. h. c. 2. nu. 54. Laym. l. c. n. 3.* 4. Niſi fiat pactum circa hæreditatem perſonæ incertæ: v.g. ſi quæ mihi hæreditas obvenerit dum vixero, tua eſto: ceſſat enim periculum. *Molin. Sanch. l. 7. c. 2.*

Quæres. Quousque ſe extendat conſtitutio *Trident. ſ. 25. c. 16. de regularibus*; irritans donationes, & renunciationes, etiam juratas, quæ fiunt ab ingre-

ingredientibus religionem, nisi fiant cum licentia Episcopi, sive Vicarii, intra duos menses proximos ante professionem, & professio postea subsequatur?

Resp. Hanc constitutionem non habere locum in codicillis, testamentis, aut donationibus mortis causâ: quia hujus constitutionis ratio est, ne per renunciationem hæreditatis, novitiis imponatur necessitas profitendi: hæc enim ratio cessat in his ultimis voluntatibus; quippe quæ usque ad professionem revocabiles sunt. Quare valet adhuc hodie testamentum à novitio conditum, neque rumpitur secutâ professione, etsi monasterium in eo præteritum fuerit. *Sanch. l.* 7. *c.* 5. Qui autem licitè à Religione recedit, recuperat omnia bona cuicunq; ante donata intuitu ingresſûs in Religionem.

Resp. II. Eâ constitutione non prohiberi donationem modicam; quia cessat ratio, *Sanch. n.* 23.

Resp. III. Eâ comprehendi renunciationem beneficii Ecclesiastici. Ratio, quia hæc est amissio magni juris, ob quam libertas egrediendi è religione impeditur. *Sanch. num.* 37.

Resp. IV. Per eandem etiam irritantur renunciationes, quæ fiunt ante ingressum religionis, intuitu, vel causâ impulsivâ ingrediendi: qualis intentio in dubio præsumitur, si non multò ante ingressum factæ sint: Ratio, tum quia Concilium absolutè loquitur; tum quia aliàs non sufficienter consuluisset libertati novitiorum. *Nav. Less. l.* 2. *c.* 41. *num* 40. contra *Sanch.* cujus tamen sententia est probabilis. Unde sic donatum tuto retineri potest, donec per sententiam Judicis rescindatur.

Resp. V. Irritam etiam esse donationem, seu renun-

nunciationem bonorum, sub conditione professionis edendæ factam, ita ut eâ non secutâ corruat. Nav. Sanch. num. 17. Molin. &c. Ratio, quia donantes, seu renunciantes, ægrè contristant donatarios, ut eos de possessione semel capta dejiciant: & monasteria, quæ tales donationes acceperunt, omnes modos adhibent, ut tales ad professionem inducantur. *Layman. c. 7. n. 8.*

Resp. VI. Non obstante hâc constitutione, validas esse renunciationes, aut donationes, ante vel post ingressum Societatis IESU factas, juxta ejus constitutiones. Ratio, quia Tridentinum Societatem disertè excipit. Dixi, *juxta constitutiones,* quia in iis donationibus, quæ contra constitutiones fiunt, non videtur habere locum; quia Tridentinum id voluit in favorem Societatis. Quod autem ob gratiam alterius conceditur, non est in ejus dispendium retorquendum. *Mol. Sanch.* Layman. *l. c.*

DUBIUM IV.

Qui possint & debeant esse executores Testamenti?

Resp. I. Ii à testatore nominari possunt unus, vel plures ex hæredibus, vel non hæredibus, nec tantùm masculus, sed etiam fœmina; *Sanch.* Wading. *Dian. p. 8. t. 5. R. 4.* non tantùm Laïcus, sed etiam Clericus, & religiosus. Hic tamen non sine sui Prælati licentia; & quidem Generalis, si sit Societatis JESU: Fratres de Observantia, nullo modo. Quòd si tamen religiosus, contra Canonum decreta, executor testamenti sit, acta ejus valent. *Ita* Layman. *c. 11.* Et ratio est, quia spectato jure naturali, sufficit voluntas testatoris executoris: nec Canones executionem religiosi infirmant, sed prohibent tantum.

tum. *Bon. de cont. d.3. q.18. Dian. p. 8. t. 5. R. 9.* 1
Et licet impubes executor esse non possit, pote
tamen minor, si explevit annum 17. *Sanch. Lugo*
Wading. Dian. p. 8. t. 5. R. 6. Nullus autem cog
potest ut sit executor. *Dian. l. c. R. 27.* detrectans
tamen hoc ipso perdit legatum, (saltem quod in
præmium muneris ei relictum fuit) ceditque hoc
aliis executoribus. *Mol.* Lugo, *Dian. p. 8. t. 5. R. 27.*
contra *Wading.*

Resp. II. Si nullus à testatore nominatus est
executor, executio pertinet ad hæredem, etiam
quoad legata pia: quo tamen casu Episcopus jure
communi ad se pertrahere potest. *Laym. l. c.*

Resp. III. Executor non potest officio fungi per
alium, nisi Testator id ei permiserit, aut nisi com-
mittatur executio nudi facti jam declarati. *Sanch.*
Lugo, Dian. p. 8. t. 5. R. 26.

Quæres. I. An religiosus executor, legatum in
pias causas, monasterio suo applicare possit?

Resp. Posse. Ratio, quia si quid obstaret, esset ex
eo, quod executor etiam indigens, eleëmosynam
sibi ex testamento applicare nequeat, nisi testator
indigentiam ejus ignoraverit, aut ea postmodum
supervenerit, cùm si eam cognovisset, certum quid
ei legaturus fuisse videatur. Sed hæc ratio non ligat,
quia causa monasterii distincta est à causa, seu per-
sona professi, sicut causa Ecclesiæ à causa beneficiati.
Unde etiam quivis jussus aliquid dare pauperibus,
potest id tribuere cognatis, vel filiis suis: quia evi-
dens est distinctio inter donantem & accipientem.
Sylv. Sanch. lib. 6. cap. 11. num. 59. Ibid. Dian. p. 8.
t. 5. R. 46. Porrò ad pias causas legata dicuntur,
quæ

quæ intuitu pietatis relicta sunt, nimirum 1. Loco vel personæ sacræ 2. Hospitali. 3. Confraternitatibus. 4. Pupillis & Orphanis. 5. Quod causâ alimentorum iis qui indigent. 6. Quod causâ studii saltem Theologici. 7. Ad constructionem monumenti. 8. Ad utilitatem publicam, v. g. pro munienda urbe in necessitate, vel viis reficiendis. *Dian. p. 7. t. 6. R.* 29. & 30. ex *Bald. &c. mult.*

Quæres II. Quomodo relicta incerta, executioni sint mandanda?

Resp. I. Si incertitudo sit ex parte legatarii, jure civili corruit legatum; v. g. quia sunt duo ejusdem nominis & amicitiæ erga testatorem, jure civili corruit legatum: in foro conscientiæ tamen tenetur executor inter eos dividere æqualiter: si in id consentiant. *Mol. &c. Dian. p.* 3. *t.* 5. *R.* 58. *Trull. d.* 11. II. Legata ad causas pias, ob incertitudinem loci, vel Ecclesiæ, non fiunt caduca; sed plerumq; pauperiori Ecclesiæ, vel Xenodochio danda erunt. III. Si incertitudo sit ex parte rei legatæ, videndum an terminos à natura habeat, ut v. g. bos & equus; vel ab arte & industria, ut domus, vestis, &c. Si à natura habeat, danda est una ex mediocribus; si ab arte, electio ad hæredem pertinet, qui rem in eo genere minimam dando satisfacit. Idemque dicendum est de legatis, in numero, pondere, & mensura consistentibus. *Vid. Laym. l. c. n.* 7. 8. 9.

Resp. II. Si acceperint summam pecuniæ distribuendam pauperibus, non tenentur dare pauperioribus; possuntque etiam dare hospitalibus, Ecclesiis, (quæ ornamentis, vel fabricâ indigent,) Monasteriis, vel iis, qui secundùm suum statum non pos-

possunt vivere, sive ii sint opifices, sive altioris conditionis, etiam Nobiles. *Vasq. Molin.* & *alii* dummodò tamen non constet, vel ex signis colligatur, aliam fuisse intentionem testatoris, quæ semper attendenda est. *Dian. p* 2. *t.* 15. *R.* 8. Si verò designaverint semel certos pauperes, non posse eos variare docet *Wading.* sed affirmat *Lugo*, & *Dian. p.* 8. *t.* 5. *R.* 10. & *p.* 2, *t.* 16. *R.* 19. Possunt etiam sibi ipsis, vel suis cognatis, si verè pauperes sint, præsertim si testator id ignoraverit, eam applicare. *Wading. Dicastil. Dian. p.* 3. *t.* 5. *R.* 46. & 47.

Quæres III. An legata ad certas pias causas, possint ab executore, vel Episcopo commutari in alium pium usum?

Resp. I. Si voluntas testatoris impleri potest justè & honestè, non licet eam commutare in opus quantumcunq; melius; nisi ex dispensatione Pontificis, & justa de causa, *Mol. Wad. Dia. p.* 1. *t.* 17. *R.* 28. & *p.* 8. *t.* 5. *R.* 63. *&c. communiter* contra *Vasq. & aliquos.* qui docent, Episcopum posse commutare in æquale vel melius. Interdum tamen ad Episcopum, hæredes & executores pertinet, secundum epykiam interpretari; non alienum esse à defuncti voluntate, si mutatio fiat; v. g. si testator pecuniam Ecclesiæ leget ad calices comparandos, & Ecclesia non egeat calicibus, sed casulis. *Mol. Lay. l. c. num.* 10. 6. *Vasq. opusc. de testam. c.* 8. §. 5. *dub.* 3. *num.* 104. *Trul. c.* 18. *d.* 12. *Barbos. de off. & potest. Episc.*

Resp. II. Si ad usum à testatore destinatum applicari nequeunt, non ideo fiunt caduca, sed arbitrio Episcopi & executoris ad aliam piam causam appli-

applicanda sunt: ita tamen, ut quoad fieri potest, defuncti voluntas impleatur. Ratio est, quia is principaliter intendit ea in salutem animæ suæ, ad Dei honorem relinquere. *Mol. d.* 294. *Bon. d.* 3. *de cont. q. ult. p. ult. Barbos. d. off. Episc.* Ex dictis *resolvuntur sequentes casus.*

I. Si testator pauperi determinato aliquid legavit, hic autem ante solutionem moriatur, hæres illud tenetur alteri pauperi dare; quia præsumitur legatum pium factum in beneficium animæ testatoris, adeoque designatio pauperis demonstrativè, non taxativè facta fuisse: nisi tamen aliud constet, vel ex circumstantiis colligatur de testatoris intentione, de qua si maneat dubium, manet data resolutio. *Mol. Sanch. Bard. d.* 6. *c.* 10. §. 7.

II. Si legata pia inveniantur inducta, & non constet de testatoris intentione, tenetur hæres ea solvere, quia præsumitur id fortuitò ac casualiter, & non ex testatoris voluntate accidisse. *Bard. d.* 6. *c.* 10. §. 17.

III. Si Testator legaverit summam pecuniæ pro certo numero sacrorum, hæres autem eam summam Sacerdoti cuipiam bono tradiderit, ac postea ob mortem dicti Sacerdotis, aliamve ob causam dubitet prudenter, an sacrificia illa sint peracta, non tenetur curare ea iterum celebranda. Quia satisfecit testatoris voluntati. *Bard. d.* 6. *q.* 10. §. 22.

Quæres. IV. Intra quod tempus, quo ordine & modo hæredes & executores defuncti voluntatem exequi debeant, & quis cogere possit?

Resp. I. Teneri statim post aditam hæreditatem, confectumque inventarium, etiam intra annum,

nisi justo impedimento excusentur. Imò in le
tis piis intra sex menses. *Molin. Vasq. Dian. p.8*
5. *R.* 53. Idque etiamsi hæreditas non sit adita,
quòd hæres vel ante fuerit mortuus, vel eam re
diârit. *Cob. & alii tres. Dian. p. 7. t. 6. R.* 25. U
de si differant notabiliter, (præsertim solution
piorum legatorum) aut negligant exequi, grav
peccant; tenenturque damnùm, quod alii ip
rum culpâ acceperunt, compensare. *Bonac. d*
q.18. p. 4. Nabar. c.25. Lugo *Dian. p.8. t. 5.* §

Resp. II. Ab utroque Judice, Ecclesiastico &
culari, compelli possunt, (si tamen laici sun
Quòd si post annum à monitione Judicis vel
scopi exequi negligant, omni commodo (exce
totâ legitimâ, si hæredes necessarii sunt) ex te
mento ipsis proveniente privantur. *Bid. Laym.*
tr. 5. cap. 11. Card. de Lugo, d. 26. de just. Dian
3. t. 3. R. 59. Valerum. Trull. d. 11. imò si intra a
num negligant exequi, jus executionis devolvi
ad Episcopum. *Molin. & alii* 8. *Dian. p. 8. t. 5.*
40. nec admittitur purgatio moræ. *Sanch. Di*
l. c. R. 33. *&* 54. sed tenetur Episcopus exequi,
movendo illos ab executione, & emolumentis sp
liando: atque in defectum Episcopi, idem po
Metropolitanus. *Molin. Merol. Dian.* R. 57.

Resp. III. Executor tenetur omnia exequi secu
dùm mentem testatoris, ad hoc tamen Execut
particularis non potest vendere bona defuncti, ni
hic ita statuerit; universalis autem potest. *Lug*
d. 24. f. 16. Dian. p. 8. t. 5 R. 32. Neque pote
unquam invito hærede rem legatam dare legatari
quia non potest nisi per Judicem spoliare hærede

suâ possessione; licèt teneatur monere Episcopum, ut hæredem cogat. *Sanch.* Lugo, *Dian. p. 8. t. 5.* R. 38. Quòd si bona non sufficiant ad legata omnia solvenda, distribuenda sunt omnibus æqualiter pro rata (etiamsi sint pia, & licet uni res certa, & in individuo sit legata) nec licet uni præ aliis gratificari; quia par omnium est ratio & jus. *Sylv. Sanch.* B*onac. Dian. Trull. l. 7. c. 18. d. 12.*

Resp. IV. Tenentur Executores reddere rationē executionis (idq; probabiliter, etiamsi testator eos hoc onere liberasset) exceptis iis, quæ testator jussit erogari secreto. *Dian. p. 8. t. 5. R.* 34. & *alii* 35. Possuntq; ad hoc cogi ab Episcopo, vel Capitulo Sede vacante. *R.* 36. 37. & 62. nisi sint Regulares plenè exempti, quos cogi posse alii negant, affirmant alii, ut *vid. l. c.* Deniq; non debetur iis salarium, cum sit officium voluntarium amicitiæ: si tamen damnum ex eo patiantur, vel sint etiam administratores bonorum, debet assignari à Judice. L*ugo, d.* 24. *sess.* 16. *num.* 335. *Vid. Dian. R.* 39. plura de executione piarum & ultimarum voluntatum. *Vid. Trull.* & *Dian. ll. cc.* & *Barbos. l. 3. de jure univ. c.* 27.

DUBIUM V.

De iis, qui testari, & hæredes institui possunt.

Resp. I. Omnes homines liberam de suis bonis testandi facultatem habent, nisi naturali aut positivo jure prohibeantur. Naturali autem jure testari vetantur infantes, furiosi, amentes; nisi autem lucida intervalla habeant, vel in una tantùm materia delirent, & in aliis non, ut *Nav.* S*anch. lib. 1. de matrim. d.* 8. Quid autem sentiendum de eo, qui ex morbo aliquamdiu delirat, *Vid. Card.* L*ugo, d. 24. sess.* 4.

Posi-

Positivo autem, surdus simul & mutus à natur prodigus, servus, usurarius publicus, filiusfamili de bonis adventitiis, (siquidem ante Clericatu advenerint, ut *vid. Card. de* Lugo, *de just. d.* 24. 67.)impubes, captivus apud hostem, damnatus mortem, si bona ejus confiscentur. *Card. Lugo, l. n.* 72. professus religionem.

Dico, *professus* quia novitius cùm adhuc sui ju sit, absque superioris licentia validè testari pote etiam non servatâ juris solennitate, ut habet *Tru cap.* 18. *d.* 5. ex *Sa.* & *Bon.* & siquidem intesta decedat, proximi consanguinei in bonis succedu Similiter religiosus Societatis, post emissa vota si plicia, etsi non licitè, validè tamen potest testar quia dominium bonorum suorum retinet imped tum quasi voto paupertatis, quoad dispositione sine licentia superioris; non autem ullâ constituti ne Canonicâ dispositio irritatur. *Ita. Mal. San Laym.* Qui addit, potestatem testandi, seu jure, se consuetudine, etiam religiosis Ordinum militariu concessam, frequenterque à Pontifice concedi solere, qui extra claustrum, Beneficium vel Ep scopatum habent.

Resp. II. Omnes homines, etiam amentes, su di, muti, servi, imò & communitas, hæredes inst tui possunt, nisi specialiter prohibeatur. *Ita Bon. contr. d.* 4. *q. ult.* Quia ad hoc tantum requiritur ple na potestas in disponente, & capacitas in hærede. Incapaces autem secundùm jura sunt. 1. Apostatæ & Hæretici, eorumq; receptores, defensores, fau tores: licèt probabile sit, eos ante sententiam judi cis ad restitutionem non teneri, eò quòd hoc jus in

o rigore non sit receptum. *Less. l. 2. c. 19. dub. 5. Sanch. l. 2. cap. 14. num. 3.* 2. Civitas hostium, & communitas Judæorum. 3. Damnatus ad metalla, persecutores & percussores Cardinalium, & qui ob crimen activè intestabiles sunt. *Less. loc. cit.* Adde casus, in quibus aliqui excluduntur à bonis defuncti, ut 1. Hæres, (uti & legatarius) qui testatorem occidit. *Leg. ult. §. ult. ff. de bonis damnatorum*, 2. Idem si testatori prohibuit testari aut testamentum revocare; aut si ad uxorem testatoris accedat. 3. Si dum testator mente captus fuit, hæres illius curam non habuit, aut si captivum redimere neglexerit. *Vid. Molin. d.* 178 & 212. *Card. d.* L*ugo, d.* 24. *n.* 75. *Unde resolves.*

I. Hæredes institui possunt professi Ordinum, quibus promissum est bona immobilia in communi possidere, eorumque nomine monasterium succedit. Tales autem sunt omnes ferè Religiones, excepto Ordine Minorum de Observantia, & Capucinorum. Ratio quia illi sunt incapaces, secundum. *Trid. sess. 2. cap. 3.* uti & professi Societatis Jesu, *6. Sanch. l. 6. cap. 18. Bon. l. c.* L*ay. l. 3. t. 5. c.* 5. licet contrarium probabilius esse putet *Wading. tract. de contr. d. 4. du. 5. § 4. f. Dian. p. 9.* t. 9. R. 16.

II. Collegia Societatis JESU, & domus etiam professæ, hæreditates accipere possunt; modò bona immobilia, quæ communi usui & habitationi non deserviunt, vendantur, & non deferantur intuitu professi, aut vota formata habentis.

Dixi, *hæreditates*; quia sicut Minores & Capucini, legata & alia donata admittere possunt; ita e-

tiam Societas JESU, etsi intuitu alicujus profe[ssi] tantùm ea deferantur, vide Laym. l. c.

III. Testator potest quemvis extraneum instituere hæredem, nullâ factâ mentione consanguineorum collateralium, etiam fratris pauperis; dummodò absit scandalum, & gravis necessitas illorum: quia nullo jure prohibetur, & bona sunt ipsius, de quibus disponit liberè. Bonac. & alii 5. Dia[na] p. 1. t. 8. R. 83. & 85. Item p. 5. t. 3. R. 114.

Quæres. I. Quæ sit divisio hæredum?

Resp. Hæres alius est ex testamento, alius ab intestato. Hæres ex testamento, vel est universalis sive ex asse; vel partialis, seu ex parte tantùm, v. g. ex triente, vel dodrante, vel quadrante. Uterque horum vel est hæres necessarius, qui necessariò institui debet, ut sunt omnes in recta linea descendentes, & post hos ascendentes, nisi sit causa justa exhæredandi; vel non necessarius; quem testator potest instituere, & non tamē cogitur. Lay. c. 5. n. 9.

Quæres. II. Quantùm hæredibus necessariis debeatur?

Resp. Jure novo legitimam portionem descendentium, esse trientem hæreditatis, si non sint plures quàm quatuor liberi; si plures semissem. Similiter ascendentium portio etsi unus tantùm sit, est triens hæreditatis, idque absque ullo gravamine, modo, & conditione: alioqui pro non appositis habentur. Quòd si autem alicui ascendentium, vel descendentium, portio legitima non relinquatur, competit actio ad petendum complementum, vel ad rescindendum testamentum, ut ipso jure nullum: maximè, si causą idonea exhæredationis non sit inserta & probata. Lay. c. 8. n. 10.

His

His adde. I. Rumpi testamentum ob posthumi præteritionem, 2. Peccare parentes, si absqae justa causa, ex inordinato affectu erga liberos, successionis inæqualitatem inter eos instituant. Justæ autem causæ hujus inæqualitatis erunt, merita & obsequia majora; si pupilli magno sumptu in studiis ali debeant; si qui plus egere videantur. *Dia. p. 1. t. 8.* R. 83. si quis in studiis sustentatus sit Doctor, possitque lucrari, & alii secus, imò pater, id quod habet supra partes legitimas filiis debitas, potest de rigore relinquere extraneo. *Trull. c. 18. d. 10. Bon. Dia. p. 1 t. 8.* R. 83. 3 Liberos naturales, nisi legitimati sint, respectu patris non esse hæredes necessarios, respectu tamen matris esse; idq; æquali jure cum legitimis. Quodsi tamen pater liberis caret, naturales potest instituere hæredes; modò parentes superstites legitimâ portione non priventur. 4. Fratrem & sororem tunc tantùm posse infirmare testamentum, si persona infamis instituta sit, *Lay. l. c. n. 12. 13. 6. Bon. d. 3. de cont. q. ult. p. 3.* 5. Patrem non posse expensas factas pro filio in studiis literarum repetere siquidem eas liberaliter fecit, vel donavit: secùs si habuit animum repetendi, & computandi legitimam. Quod si pater non repetit, quando potuit, non tenetur filius eo mortuo in divisione conferre in commune: quia præsumi potest liberaliter factas, vel condonatas, nisi aliundè constet contrarium. *Azor. Villal. Trul. t. 1. l. 4. c. 1. d. 3.* v. suprà *c. 3. d. 2. de donatione.*

Quæres. III. Qui hæredes succedant ab intestato aut testamento rupto, vel irrito?

Resp. Ante omnes alios, patri ſuccedere legi mos liberos, & in demortuorum locum nepote 2. Deficientibus deſcendentibus, patrem & m trem defuncti, & in eorum locum, avos & avias, His quoque deficientibus, fratres, & ſorores ex traque parte conjuncti, idque æquis portionibu excluſis iis, qui ex ſolo patre, vel matre conjun ſunt, 4. Si ex fratribus vel ſororibus utrimque co junctis, unus mortuus liberos reliquerit, ſucc dunt hi loco parentis ſui cum patruis, non in c pita, ſed in ſtirpes. Si tamen fratres & ſorores trimque conjuncti, omnes mortui ſunt, tunc e rum liberi, excluſis patruis ex una tantùm pa conjunctis, non in ſtirpes, ſed capita, adeoque quis portionibus ſuccedunt: quia duorum fr trum filii, non ſuorum parentum loco, ſed ju propriæ conjunctionis ſuccedunt. Cùm ergo qualiter juncti ſint, æquales etiam in portione h reditatis eſſe debent, 5. Deficientibus fratribus ſororibus utrimque conjunctis, eorumque liberi ſuccedunt fratres & ſorores, ex una tantum pa conjuncti: hoc tamen diſcrimine, ut qui ex pa patris ſunt juncti, ſuccedant in bona à patre pr venientia, in reliquis æqualiter omnes. 6. Si fr tres & ſorores, eorumque filii deficiant, ſuccedu propinquiores collaterales usq; ad decimum gr dum: & fit talis ſucceſſio in capita, nulla habit ratione, an ex altera parte, an ex utraq; ſunt co juncti. 7. In horum defectu, ſuccedit uxor. & deniq in illius morte fiſcus ſecularis, in bonis omnibu laici ab inteſtato defuncti: fiſcus autem Eccleſiaſti cus in bonis Clerici. *Laym. c. 6, n.* 1.2, 3. & 4.

His adde 1. Quòd si uxor, susceptis ex priore marito liberis, ad secundas nuptias transiit, quidquid à priore marito, donatione aut testamento acquisivit, ejusdem matrimonii liberis cedere. Similiter si maritus alteram uxorem ducat.

Adde. 2. Hæredem adeundo hæreditatem, non commoda tantùm, & jura, sed etiam debita & onera realia defuncti in se transferre. Interim tamen duplici beneficio gaudere. 1. Ut suprà vires hæreditatis non obligetur. 2. Quòd deductis expensis funeris, & solutis debitis, quartam partem hæreditatis obtinere debeat hæres, vel hæredes; & si eam non habent, legatis non tamen piis, ut notat *Trull. l.7.c.18.d.12.* ex *authent.* similiter *C. ad legem Falcid.* detrahere possunt beneficio legis Falcid. *Laym. l.3. tract. 5. cap. 6. n. 7. Sanch. l. 4. cap. 15.* Ut autem hoc beneficio frui possit hæres, conficere tenetur inventarium, nam etsi hanc obligationem testator possit remittere, respectu legatariorum & fidei-commissariorum, quibus ex mera liberalitate aliquid relinquit; non tamen respectu creditorum quibus præjudicare non potest. Universim enim ab onere inventarii, & à rationibus reddendis, eos, quibus potest relinquere bona, sine onere dandi partem aliis, potest liberare, iisq; concedere, ut eorum dictis, vel juramento stetur. *Mol. Card. de Lugò, d. 24. s. 8. num. 236.*

TRACTATUS VI.

De Præcepto VIII. IX. X. & Præceptis Ecclesiæ.

CAPUT PRIMUM.

De Præcepto VIII.

PRohibetur hic omnis injusta læsio famæ & honoris proximi; ac præcipuè omnis falsitas, mendacium, ac læsio verbalis, quæ fit, tum in judicio falsò accusando, vel verum celando, de quo suprà; tum etiam extrà pernitiosè mentiendo secreta revelando: de quo v. *Bon. de rest. d. 2. q. 3. p. ult. Lay. l. 5. t. 3. p. 2. c. 5.* ac deniq; detrahendo.

DUBIUM I.

Quid sit suspicio, judicium temerarium, & dubitatio; ac quale peccatum?

Suppono hæc tria differre inter se, quòd judicium sit firma animi sententia, seu assensus indubitatus; Suspicio, assensus inchoatus, quo quis inclinat in unam partem, judicans probabiliter, latet aliquod fundamentum opinandi. Dubitatio autem non est affectus (nisi causaliter) sed quasi suspensio animi, in neutram partem inclinando. Quæritur ergo hic non de suspicione & judicio prudenti quod sufficientibus indiciis nititur; sed de imprudenti & temerario, quod iis destituitur. Majora autem indicia requiruntur ad judicium, quàm ad suspicionem; & ad hanc, quàm ad dubitationem.

Resp. I. Judicium temerarium, cum plena advertentia, de gravi malo proximi, communiter est mortale, contra justitiam. *Ita Fill. Less. c. 29. & Laym. l. 3. t. 3. c. 2.* Ratio, quia proximo fit gravis injuria, dum sine causa improbus habetur, cum habeat jus ad bonum nomen & famam; præterquam quòd ex his judiciis plerumque gravia mala sequantur. In confessione tamen non opus est explicare speciem mali judicati: cum omnia unius justitiæ commutativæ in specie infimâ adversentur. *Escob. E. 10. c. 4. n. 36.*

Dixi

Dixi, *communiter* : quia si judicium habeat magnam probabilitatem, etsi non omninò sufficientem ad certitudinem, erit veniale ; quia moralis certitudo, & magna probabilitas non adeò distant, ut censeatur gravis injuria, judicare certum, quòd est valde probabile: v. g si judices juvenem solum cum puella inventum in cubiculo, illicita tractasse. Ex quibus resolvitur, peccari tantùm venialiter temerè judicando sequentibus casibus, *B. Tann.* 2. 2. *d.* 4. *q.* 3. *d.* 2.

I. Si non sit grave malum, quod proximo temerè impingis; & sic eum, qui judicat alium esse spurium, vel filium Judæi, à mortali excusat. *Navar. Azor.* & *Less.* contra *alios* apud *Dian. p* 5 *t.* 5. R. 69.

II. Si sit grave quidem, sed non perfectè advertas.

III. Si advertas quidem te malè judicare, non tamen advertis signa esse insufficientia, nec de iis dubitas.

IV. Si signa sunt sufficientia ad opinionem saltem probabilem.

V. Mortale etiam non est, (per se loquendo) si de indeterminato tantùm judices: quia nulli fit gravis injuria. *Escob. l. c.* ex F*agund.*

Resp. II. Suspicio & dubitatio temeraria, ex genere suo videntur esse peccata tantùm venialia; maximè, si procedat ex errore intellectûs, quo indicia ut sufficientia apprehenduntur. *Ita Laym.* ex *S. Thom. Navar. Molin. Fill. tr.* 4. *cap.* 1. *q.* 5. *Less. l.* 2. *c.* 29. *d.* 3. *&c.* contra *multos*, qui putant esse mortale. Ratio est, quia communiter suspicio tantùm est concitatio quædam ad affectum; manet enim

enim in mente suspicantis aliquo modo bona ex-
stimatio proximi: ergo non fit illi gravis injuri-
cum non totaliter deturbetur de possessione bon-
famæ; fit tamen aliqua, quia temerè dubitatur.

Dixi, *maximè si ex errore*: quia talis cum non s
per se voluntaria, nec pertinax, meretur excusatio-
nem: si verò ex malevolentia in suspicione gra-
persistas, erit mortale, ut docet. *Less. Fill. &c.* o-
injuriæ gravitatem. Atq; idem est de dubitatio-
positiva, orta ex malevolentia absque causa: pr-
cedit enim ex contemptu alterius, proindeq-
gravis injuria reputatur.

Quæres. Quomodo discerni possit suspicio à j-
dicio firmo, quando formido de opposito expre-
non est conjuncta?

Resp. Cajetan. censet eum judicare qui rogatus a-
habeat rem pro certo, respondet sibi certam, a-
ferè certam videri. eum verò suspicari, qui respo-
det se non esse moraliter certum, sed facilè po-
falli. *Vid. Bon. de rest. d. 2. q. 7. p. 1.*

DUBIUM II.

Quid sit, & quam grave peccatum Detractio?

Resp. Detractio est alienæ famæ injusta violati-
vel denigratio. Differt à Contumelia, quæ est inj-
sta honoris diminutio. 1. objecto; quia contumel-
honor, detractione autem fama læditur, quæ e-
opinio, seu existimatio de alterius excellenti-
honor autem est testificatio alienæ excellenti-
animo conceptæ, 2. Differt modo: quia contume-
lia instar rapinæ fit apertè, contra præsentem: de-
tractio ut plurimum instar furti occultè, & cont-
absentem. Unde licèt contumelia detractione gra-
vio-

vior sit, est tamen detractio peccatum mortale ex genere suo; etsi ex parvitate materiæ, aut indeliberatione, fieri possit veniale. Ratio, quia est gravius furto, quod est mortale, cum lædat proximi famam, quæ est majus bonum, quàm opes.

Detractio alia est directa & formalis, quæ fit ex intentione famam lædendi: alia indirecta, & materialis tantùm: quæ fit ex levitate, & loquacitate aliqua. Ex dictis *resolves*.

I. Regulariter non est mortale, (etsi per accidens, ratione damni sequentis, tale esse possit) revelare naturales defectus animi, corporis, vel natalium: quia tales non sunt morales; nec infamia apud prudentes reputatur, quòd quis v. g. sit stupidus, spurius, luscus. *Bon. t. 2. d. 2. q. 4. p. 2.*

II. Plerumque etiam levis deractio habetur, si alium infames generalibus nominibus peccatorum mortalium, v. g. esse iracundum, superbum, &c. (etsi aliquando gravis esse possit quia audientes plerumq; interpretantur de naturali propensione, & defectu involuntario: nec oritur grave damnum famæ. *S. Anton. I. p. t. 8. c. 4. Sylv. Less. dub. 3. n. 18. Lay. l. 3. t. 3. p. 2. c. 9. n. 3.*

III. Similiter non erit mortale communiter, referre peccata mortalia, quæ ob conditionem personæ non notabiliter famam lædant; v. g. si dicas; militem habere concubinam, pugnasse in duello, cogitare vindictam, adolescentem esse prodigum, deditum amoribus, &c. *Lay. l. 3. t. 3. p. 2. c. 3.*

IV. Fieri tamen potest, ut narrando defectus etiam naturales, spectata conditione & statu illius graviter noceas, & sic graviter pecces, ut si gravem, & opti-

& optimi nominis Prælatum, aut religiosum, men-daciis assuetum esse; virum gravem ac consularem illegitimè natum, Judæum, &c. Idem est, etsi d altero nihil in particulari, sed tantùm in gene dicas, v. g. te scire aliquid de illo, quod si dicas magno illum rubore sit affecturum. *C. Lugo*, 14 *n.* 49.

V. Crimen aut defectum alicujus, modò verum sæpè licèt prodere ob justas causas: v. g. 1. Cu expedit superiorem scire suorum defectus, emendentur; de quo *Vide suprà de Corr. frat.* & eos qui crimen occultum filiorum parentibus, famulorum heris, in ordine ad correctione (cavendo tamen ne ex revelatione majus damn sequatur) significant, communiter excusari do *Trul. l. 7. c. 10. d. 11.* ex *Bonac. &c.* uti & uxor loquentem cum marito (vel contrà) de crimini occultis filiorum, vel famulorum, 2. Causâ con lii, vel auxilii capiendi: in quo tamen videndu ut cum minimo damno tertii fiat. 3. Causâ cave alterius damni: ut si alicujus æstimatio falsò co cepta de ejus doctrina, probitate, est aliis per ciosa. Unde cum agitur de conferendo officio, contrahendo matrimonio, de suscipienda relig ne, assumendo medico, præceptore, famul famulâ, &c. licet manifestare (imò aliquando op tet) occulta alterius impedimenta, inhabilitate crimina, unde notabile aliquod incommodu meritò timeretur: dummodò nulla alia sit rati commodior impediendi, & damnum quod pr ximo timetur, sit majus, aut saltem, æquale dam no, quod ex ea manifestatione defectus, aut cri mini

minis alterius, ei obvenerit. *Leff. l. 2. c. 11. d. 12.*

VI. Hinc quoque, si quis injustè lædit famam suam, nec potes eam tueri, nec recuperare alia via, quàm imminuendo quoque famam illius, id licet, dummodo falsa non dicas, in tantnm quantum ad tuam famam conservandam necesse est; nec magis lædas, quàm lædaris, collata tua & alterius persona. *Card. de Lugo, n. 50.*

VII. Si quis solatii tantùm causa & non intentione detrahendi, alicui amico narret injuriam ab aliquo sibi factam, non videtur esse mortale, etsi inde aliqua infamia proveniat auctori; ea enim ipsi imputanda est. Cavendum tamen, ne dicatur pluribus, vel apertiùs nominetur persona, quàm necesse sit ad consilium, vel solatium. *Leff. Lay. Tan. l. 2. q. 8. d. 7. d. 4. Card. Lugo, d. 14.* & sic excusari posse famulos (saltem à mortali) qui injurias sibi ab heris suis, uxores, quæ à maritis, filio à patre, Religiosus, qui à Prælato illatas, doloris tantùm mitigandi causa, referunt, docet. *Trull. libro 7. capite 10. d. 11.* ex *Leff. Lay. Tanner. Nav. Dian. p. 2. R. 32.* idem putat *Cajetan.* dicendum, si crimen occultum reveles uni alicui viro prudenti, & taciturno, cui dicere perinde sit ac si nulli diceretur; eò quòd damnum illud censeatur leve, & sic *Trull. l. 7. c. 10. d. 11. cum Dian. p. 1. t. 3. m. R. 22. & p. 2. t. 5. R. 32.* Excusat pœnitentem, qui in confessione manifestat complicem, dicuntq; cum *Tann. Bon. Escob. E. 9. &c.* eam sententiam esse probabilem. Verùm hoc universim non videtur satis tutum, quia læsio famæ apud unam etiam personam, censetur gravis; ut patet in judicio teme-

temerario. Imò sæpè quidam ægriûs ferunt, se lædi apud unam personam gravem, quàm tres vel quatuor alios. Unde *Suar. Fill. L ss. Azor. Lay.* putant communiter esse mortale, *vide C. Lugo, l. c.*

VIII. Crimen simpliciter publicum, sive sit notorium jure, sive facto, manifestare iis, qui nesciunt, non est peccatum mortale injustitiæ: quia hoc ipso auctor amisit jus ad famam; cum ratio justi judicii, & evidentia facti faciat, ne de injuria juste queri possit. Quod confirmat consuetudo, mandans historiæ publica crimina.

Dixi, *non est mortale injustitiæ*: quia detegere e loco, quo fama non erat perlatura, vel nonnisi post longum tempus, vel aliter cum gravi mœrore ejus qui commisit, sæpè potest esse mortale contra charitatem, ut *Less. Val. Tol. l. 5. c. 65.* contra *Nav.* & *Cajet. v. Card. Lugo, d. 14. n. 59. Fag. p. 25. l. 5. c.*

IX. Similiter non est peccatum contra justitiam saltem mortale, quærere causam captivitatis alicujus, vel de ea loqui: sicut enim captivitas est publica, sic etiam causa videtur esse facta publica, *Sayr. Bon. Trul. l. 7. c. 10. d. 11.* Ubi eodem modo excusat eum, qui refert delictum alicujus publicum, referendo simul pœnitentiam, & emendationem; secus si taceatur pœnitentia quam fecit: & sic, ait peccare Historiographos, describendo peccata mortuorum publica, & non referendo pœnitentiam vel emendationem, si resipuerint.

X. Similiter manifestare crimen, quod nondum est publicum, moraliter tamen certum est, brevi fore publicum, (sive per facti evidentiam, sive per sententiam Judicis) non est mortale: quia parum nocet

nocet. Nisi tamē ex ista anticipatione, sequerentur gravia damna, v.g in officio, &c. *C. Lugo, l. c. n.* 92.

XI. Infamem in uno crimine, de altero valde affini infamare est tantùm veniale: v. g. si de adultero dicas, quòd miserit literas amatorias: quia tunc non notabiliter augetur infamia. De disputato tamen, & non connexo crimine infamare, est mortale: quia infamis in uno genere vitii, non amisit jus famæ in aliis virtutibus. *Tan. d.* 4. *de just. q.* 8. *dub.* 7. *n.* 141 ex *Nab.* & *Less.* contra *Sylb. V. detractio, Palud. &c.*

XII. Detractio materialis ex loquacitate orta, est mortale, si gravem proximi læsionem importet, idque advertatur: quia etsi non intendatur directè læsio alterius, ea tamen indirectè & implicitè est volita, & æquivalet formali. Veniale autem tantùm erit si non sequatur læsio gravis; quia scilicet communiter non seriò accipitur, nec creditur. Similiter erit veniale tantùm, audita referre ut audita tantùm, hoc est, nihil affirmando de rei veritate, sed dubitationem potiùs suam de ea significando, ita ut nulla inde secutura putetur infamia, nec auditores rationabiliter sint credituri. Ita contra. *Azor. p.* 3. *l.* 13. *c.* 6. docet. *Tann.* 2. 2. *d.* 4. *q.* 8. *dub.* 7. *n.* 139. *Escob. E.* 10. *n.* 40. eò quod diffamatio, si fortè sequatur, imputetur audienti, si credat. Idē docet *C. Lugo l. c.* rectè limitans, nisi grave damnū ex modo narrandi, vel ex levitate audientium, (qui temerè credituri sint, & vulgaturi) secuturum possis prævidere. Hinc peccas graviter contra justitiam, si referens grave crimen, addas, id tibi dictum

esse

esse à viro fide digno: quia præbes sufficiens fundamentum credendi. *Vid. Dian. t. 5. m. R. 28.*

XIII. Mortuum infamare, minùs grave est quàm vivum; mortale tamen, & ad restitutionem obligans. *Less. l. 2. c. 11. d. 21. Bon. d. 2. q. 4. p. 2.*

XIV. Non esse mortale de aliquo ignoto, vel indeterminato malè loqui: v. g. in tali loco esse multos improbos; in tali Collegio unum Canonicum commisisse grave crimen, v. g. simoniam, docet *Escob. E. 10. c. 4.* ex *Fagund.* quod *Trull. l. 7. c. 10. d. 4.* ex *Bon. Azor. &c.* limitat; si non sit tale, quod in alios redundet.

XV. Gravissimè autem peccant, qui ordini, seu statui alicui Religiosorum in communi, vel Monasterio detrahunt, dicendo v. g quòd in eo malè vivatur, non servetur observantia regularis, &c. (nisi id sit planè notorium) quia gravissimè nocent, tenenturq; sub mortali ad restitutionem toti communitati, à qua superioris remissio non excusat. *Sot. Nav. Trul. c. 10. d. 14.* Talem autem sufficienter confiteri si dicat: detraxi cuidam Religioni, ordini, vel monasterio, &c. sive sit communitas numerosa, sive non, docet *Lugo*, & *Trull. de exped. conf. l. 2. c. 1.*

XVI. Similiter mortale est, tacitâ personâ nominare monasterium, vel ordinem religiosum, ex quo aliquis grave peccatum occultum, v. g. adulterii vel fornicationis, commiserit. *Navar. Trull. c. 10. d. 14.*

XVII. Explicandum est in confessione, an apud multos, & quot circiter; an verò apud unum tantum alicui detraxeris. Ita probabiliter. *Bon. de*

*sacr. d.5.q.5. p.2.§.3. diff.*16.& 21. ex*Sanch. Sylv. Adr. n.*135. Sed *C.* Lugo, *d.*16 *n.*135.140. & 163. ex *Nav. Sal. Kon. &c.* negat, dicitque contrarium esse probabilius. Nec omittendum, si quem infamaveris libello famoso; cum id sit genus detrahendi gravissimum, & ad plurimos pertinens. Non tamen necessariò dicendum, in quo genere infamaveris: quia fama semper est ejusdem speciei in genere moris, *C.* Lugo. *d.*16. *n.* 265.

XVIII. Peccat mortaliter contra justitiam, & tenetur ad restitutionem, ratione cooperationis is, qui audit detractorem, excitando, vel animando efficaciter; qui verò lætatur tantùm detractione auditâ, aut licet non lætetur qui non impedit, cum commodè possit, peccat pro ratione damni mortaliter, vel venialiter contra charitatem; non tamen tenetur ad restitutionem, nisi sit superior, pater, vel dominus; is enim ex officio tenetur impedire subditum, ne alteri injustè noceat.

Dixi, *si commodè possit*: quia non peccat, qui putat monitionem suam nihil profuturam vel ex eo magnum incommodum meruit, vel qui rationabili verecundiâ prohibetur, ob auctoritatem detrahentis. Debet tamen tunc discedere, si commodè potest; faciem tristiorem ostendere, vel alio sermonem avertere. *V. Less.* & Bon. *l. c.* Hinc æqualis raro, (inferior rarissimè) tenetur corrigere detractorem, 1, Quia audiens plerumque nescit, an quod dicitur, sit notorium, tametsi ipse ignoraverit; & in dubio non est, cur damnet detractorem. In quo multi falluntur, existimantes, simul ac aliquid audiunt dici contra proximum, id sibi mox refu-

refutandum. 2. Quia cœpta detractione, sæpè meliùs consulitur proximo, si sinatur absolvi, quàm si abrumpatur. Nam si distinctè explicetur, sæpè non tam graviter apprehenditur, quàm initio conceptum erat, 3. Quia sæpè sine gravi offensione non potest corrigere, 4. Quia sæpè alter habet justam causam manifestandi, præsertim uni soli, *Card. Lugo, l. c. n.* 128, *v. Dian. t.* 3. *m. R.* 24. & *t.* 5. *m. R.* 35.

Quæres. I. An liceat alium infamare, ad tormenta gravia vitanda?

Resp. I. Licet, si crimen sit verum: quia nullam alteri facit injuriam, cum habeat jus ad illud in necessitate revelandi.

Resp. II. Si crimen sit falsum, non licet; quia esset mendacium perniciosum. *Sylv.* tamen & *Navar.* putant, veniale tantùm esse, si sola infamia sequatur, & post torturam revocetur, eò quòd non sit infamia efficax. *v. infrà l.* 4. *c.* 3. *d.* 7.

Quæres. II. An liceat se ipsum infamare?

Resp. Id non esse saltem mortale regulariter *Less. Fil.* & *Lay. l.* 3. *t.* 3. *p.* 2. *c.* 3. *n.* 14. quia non est contra justitiam, cum sit famæ suæ dominus; nec contra charitatem, quia hæc non obligat ad bona externa conservanda, nisi in quantum id exigit salus propria, vel proximi.

Dixi, *regulariter*: quia per accidens potest esse mortale, ut v. g. si tua fama sit necessaria muneri; vel si tibi damnum vitæ, vel aliis infamiæ, ex eadem sequeretur. *Unde resolves.*

Non est mortale, ad vitanda gravia tormenta, falsum crimen sibi imponere, ex quo etiam mors

sequa-

sequatur: quia non tenetur homo, cum tantis cruciatibus vitam suam tueri: nec talis dicetur se interficere, sed tantùm ex justa causa vitam morti exponere. Less. & Fill. vid. infrà l. 4. c. 3. d. 7.

DUBIUM III.

An & quomodo fama restituenda?

Resp. Nisi sit causa excusans, patet ex natura justitiæ, & ex dictis de restit. famam injustè ablatam restitui debere. Et quidem si verum crimen quis narravit, debet opinionem conceptam, quantùm potest, apud audientes abolere, dicendo v.g. se malè dixisse, injuriam intulisse, deceptum esse &c. Vel si hac ratione parum proficiatur eum laudando in aliis rebus, crimen extenuando, honorem ejus in re alia procurando, &c. sic enim sensim tandem fama ejus illustrabitur ex una partè, quantùm ex altera obscurata fuit. Quòd si autem crimen falsum impegisti, teneris id apertè retractare (adhibito etiam, si opus est, juramento) apud eos, quibus dixisti, & (per se loquendo) ad quos infamia pervenit, sive apud auditores mediatos: ut contra Less. & Tann. 2. 2. d. 4. q. 6. d. 6. n. 146. docet C. Lugo, quia totum damnum famæ, cujus causa es, teneris reparare; licet aliquando sufficiat dicere, te penitus deceptum, rem aliter se habere, malè te informatum fuisse, v. Lay. l. 3. t. 3. p. 2. c. 7. Less. c. 11. d. 10.

Dixi, *per se*: plerumque enim per accidens ab hac obligatione talis excusatur, respectu auditorum mediatorum: tum ob moralem impotentiam; tum quia eo ipso, quod apud immediatos retractavit, implicitè illis commisit, ut hanc retractatio-

nem

nem ipſi indicent aliis, ſi quibus fortè revelaverint. Idq; confirmat praxis Confeſſariorum, qui tantùm obligant, ut retractent apud eos, quibus ipſi revelarunt, *Vid. C. Lugo l. c. Unde reſolves.*

I. Confeſſarii eſt uti & Concionatorum, bene inſtruere ſuos, & monere de reſtitutione, ac fuga vitii tam communis.

II. Is qui bona fide, vel probabili errore ductus ſine formali mendacio falſum de alio dixit, tenetur (intellectâ poſtea materiali injuſtitiâ) ad reſtitutionem; licet non tam ſtrictè, quàm qui infamavit per injuriam formalem: hic enim tenetur reſtituere, cum detrimento famæ ſuæ, etiam æquali; alter non item, ſed tantùm, quatenus ſine notabili incommodo poteſt. *Mol. l. c. C. Lugo, d. 15. n. 4.* Similiter qui crimen narravit de uno, quod auditores ex errore intellexerunt de alio, licet non ex juſtitia (ſiquidem non ejus actio, ſed error audientium cauſa fuit damni injuſti) tamen ex charitate tenetur ad reſtitutionem, cum poſſit grave damnum proximi ſine ſuo detrimento præcavere. *Bon. d. 4.*

III. Qui detraxit alteri libello famoſo, tenetur, ut efficax ſit reſtitutio, eam facere contrariis ſcriptis, vel publicâ revocatione. *Sayr. B. d. 2. de reſt. q. 4. p. 9.*

IV. Si ex læſione famæ ortum etiam eſt alteri damnum fortunarum, ut ſi privatus eſt officio, excidit ſpe divitis matrimonii, amiſit dotem, &c. tunc & fama debet reſtitui, & damnum illud compenſari ad arbitrium prudentum. Et quidem obligatio reſtitutionis famæ, cum ſit purè perſonalis, non tranſit ad hæredes: obligatio autem compenſationis dicti damni, cum habeat reſpectum ad bona infa-

infamatoris, transit ad hæredes. *Lay. l. c. c. 7. n. 4.*

Quæres. I. Quæ excusent à restitutione famæ?

Resp. Patere ex dictis *de restit. l. 3. t. 9. c. 2. Unde resolves.*

I. Excusatus es à famæ restitutione, si planè sis impotens.

II. Si crimen occultum, quod dixisti, vel simile, aliâ ratione fiat publicum, *C. Lugo, d. 15. sect. 3. n. 37.*

III. Si fama aliis modis jam recuperata sit, ut infamati purgatione, vitæ probitate; testimonio prudentum, *Less. l. 2. c. 11. d. 24.* Etsi tunc pro damno, quod secutum est, debeat satisfieri. *C. Lugo. d. 15. s. 3.*

IV. Si prudenter judicetur, jam dudum rem oblivione deletam. Quo casu maximè prudentiâ opus est: nam aliquando periculosum est retractare, renovando memoriam. *Vid. C. Lugo, d. 15. s. 3. n. 35.*

V. Si is cui detraxisti, tibi similiter detraxerit, nec velit restituere; quia tunc potes jure compensationis seu retentionis uti, dummodò infamia illata non redundet in alios. Ita probabiliter. *Tol. Less. Sylv. Mald. Dian. tom. 2. tract. 5. R. 30. Mol.* contrà *Cajet. Tan. C. Lugo,* & *Navar.*

VI. Si non possis absq; periculo vitæ, vel si fama restituenda sit minoris valoris quàm fama detractoris. Sic v. g. Prælatus non tenetur restituere ulli homini, si aliter non potest, quàm cum amissione famæ suæ multò majoris momenti; sed sufficit tunc, si infamatum laudet, aut pecunia compenset. *Vid. C. Lugo, l. c.*

VII. Si infamatus spontè remiserit, (modo tamen ejus infamia non redundarit in alios, ut familiam statum) sive expressa, sive tacita sit condonatio:

tam

tametsi nihilominus ex charitate damnum resarcire aliquando tenearis, si possis absq; gravi incommodo. C. Lugo, d. 15. s. 3. n. 38. Imò aliquando etiam sufficit condonatio præsumpta, sive interpretativa voluntas ejus, qui potest condonare; si nimirum ille sit ita affectus, ut si rogaretur, facilè condonaret: tunc enim non est invitus saltem quoad substantiam, etsi fama non restituatur; Vide C. Lugo, l. c.

Quæres, II. An restitutio famæ licitè condonetur?

Resp. Licitè fit in iis casibus, in quibus seipsum licet infamare. in quibus autem, & quàm graviter peccat se infamando, in iisdem & tam graviter peccat condonando, *Nav. Trull. l. 7. c. 10. d. 28. Unde resolves.*

I. Condonans famæ restitutionem peccat mortaliter. 1. Si infamia redundet in alios. 2. Si inde sequatur scandalum. 3 Si sit vir valdè utilis Reip. & ex infamia fructus impediatur, 4. Si fama sit necessaria ad muneris gubernationem. *Sot.* L. *ss. Trull. l. c.* qui tamen notant, condonationem semper esse validam, quando fama non redundat in alios; secus quando redundat. Unde parentes non possunt condonare quando redundat in filios, neque filii quando in parentes, *V. Aut. cit.*

II. Ex eo verò præcisè quod infamatus (vel contumelia affectus) conversans cum infamatore, videatur remittere injuriam, non censetur condonare restitutionem famæ, vel honoris; sicut nec alia debita per familiaritatem. *Nav. c. 18. Trull. d. 29.*

CA-

CAPUT II.

Quid de Præcepto nono, & decimo?

RESP. Prohibent omnes internas concupiſcentias, & delectationes voluntarias iſtorum operum, quæ præceptis ſecundæ tabulæ, præſertim ſexto & ſeptimo vetantur. Qua de re vide *ſupra*; & patebit ex dicendis de peccatis, *infr. l. 5.*

CAPUT III.

Quid de Præceptis Eccleſiæ?

RESP. Etſi ea ſint plurima, præcipuè tamen toti Chriſtiano populo communia quinque numerantur. Ex quibus hic agendum reſtat de tertio, quia de 1. & 2. actum eſt *in præcepto 3. Decalogi*: de 4. & 5. *infra lib. 6. de Sacram.*

DUBIUM I.

Quid requiratur ad Jejunium Eccleſiaſticum & quanta ejus obligatio?

Reſp. Jejunium ex præcepto Eccleſiæ, obligante ſub mortali, requirit tres conditiones. *Laym. l.* 4. *t.* 8. *c.* 1. *n.* 13.

I. Eſt unica tantùm comeſtio de die, in ordine ad nutritionem. Quæ ita neceſſaria eſt conditio, ut ſecundâ comeſtione pecces mortaliter; reliquis autem ſupra ſecundam, ſummum venialiter tantùm. *Laym. c.* 1. *n.* 12. & 13.

II. Eſt abſtinentia ab eſu carnium, itemque ovorum, & lacticiniorum; eò quòd ex carne originem trahant, multumque nutriant. Unde intra Quadrageſimam jure communi prohibentur; extra eam permittuntur. Imò intra eam, quibusdam locis conſuetudo permittit, quæ ubique notanda eſt.

est. *Bonac. d. ult. q. 1. p. 2.* ex *Sylv. Nav.* L*ess. Azor.* *Layman. loc. cit. Fill. Fagund. p. 4. l. 1. c. 2.* Adde dispensatum quoad carnes etiam lacticiniis & ovis vesci posse; non tamen vice versâ: & cui est permissus esus carnium, etiam secunda refectio permissa videtur, ut contra *Regin.* L*ess. Navar. &c.* probabiliter docet. *Azor. l. 7. c. 10. q. 3. Fill. t. 27. c. 3. q. 4. Tol. &c.* Confirmatque *Bon. l. c.* si esus carnium sit permissus, ob debilitatem naturæ, & non propter nauseam, vel damnum tantùm, *v.* L*ess. Fil. Azor. &c.* Ratio quia de essentia jejunii, est abstinentia a carnibus.

III. Conditio est, certa hora refectionis; quæ est circa meridiem, nisi aliud loci consuetudo ferat. Idque non mathematicè computandum, sed moraliter. Dictam autem horam notabiliter, sine justa causa, prævenire, mortale putat *Navar.* & quidam alii; sed probabiliùs docent esse veniale *Tol.* & *Fil.* eò quòd non violetur substantia, sed tantùm circumstantia. *Tol.* L*ess. d. 2. n. 13. v. Lay. c. 1. n. 10.* & *seq.*

Dixi, *notabiliter, & sine causa*: quia prævenire ex justa causa, v. g. si iter faciendum, si hospites dimittendi, &c. & absque ea, per mediam horam tantùm, nullum peccatum videtur esse. Dilatio in vesperam & licita est, & laudabilis, si nihil ante sumas. *Ex dictis resolves.*

I. Non solvitur jejunium per divisionem prandii, ob negotium incidens, vel si quid sumatur per modum medicinæ, vel ob debilitatem, aliamve causam rationabilem, uti apud religiosos faciunt ministri, & lectores mensæ: quia non nisi unicam re-

fectio-

ectionem intendunt. Et hinc *Sanch. to. 2. opusc. 5. c. 1. du. 24. Escob. t. 1. E. 7. c. 3. n. 20.* excusant famulos mensæ ministrantes si aliquid prægustent, aut ex reliquiis gulosè sumant, tum ut meliùs serviant, tum ut famem sublevent; (intellige, si cum illorum refectione licita moraliter uniatur.) Nec solvitur per sumptionem electuariorum, vel crebriorem haustum: ante quem modicum sumere, ne potus noceat, permittit *Azor. Esc. t 1. E. 7. c. 3. n. 28.* & quidem toties, quoties biberit, dummodò non in fraudem jejunii, v. g. 5. vel 6. amygdalas, vel quid simile. *Reg. & cum Dian. p. 1. t. 9. R. 24* quia ordinantur potiùs ad alterationem corporis, vel digestionem ciborum, quàm nutritionem.

Excipe tamen 1. Si quis sumeret lac, jusculum, & similia, quæ sive sorbeantur, sive comedantur, non habent rationem potus, sed cibi, ac principaliter referuntur ad nutriendum, 2. Si quis poma, pira, vel etiam uvas in magna quantitate sumeret; quia habent rationem cibi. *Ducast.* & *alii* 6. cum *Dia. p. 9. t. 6. R. 14.* 3. Nisi quis in magna quantitate electuaria, in fraudem jejunii, sumeret. Qui verò in potu valde excederet, contra temperantiam quidem, non tamen contra jejunium peccaret, saltem mortaliter. *Laym. l. c. n. 7.*

II. Jejunium non solvitur per collatiunculam vespertinam, etsi hæc non ad somnum, sed nutritionem ordinetur: quia consuetudo permittit. Addo, *vespertinam*: quia sine causa non licet illam sumere manè vel meridie: ex justa tamen causa licet utrumque; ut si fiat ratione debilitatis, negotiorum, studiorum: sine ea erit veniale tantùm, cùm non videtur substantia jejunii. Quo-

Quoad ejus quantitatem, communiter designatur quarta vel quinta pars integræ cœnæ, ut contra *Dian.1.p.t.4.R.117.Turr.&c.* docet *Reg.t.2.l.6.n.185.Laym.c.1.n.9. Fill.to.2.t.27.p.2.c.2.q.7.n.33.* dicens; ita decisum esse in celebri academia Theologorum, qui omnes in quartam partem consenserunt. Idem probat *Esc.t.1.F.13.c.3.n.6.* siquidem cœna ordinaria duarum librarum pondus non excedat; quia talis in reliquis præceptis modica censetur, ac proindè tantò quis magis minusve peccat, quantò magis vel minus transgreditur. Adde, quibusdam in locis ex consuetudine plus permitti secularibus, quàm religiosis; nobilibus, quàm plebeis; & in frigidis regionibus quàm in aliis, ut notat *Lay.l.4.t.8.c.1.* & *Bon.l.c.* Plus item quibusdam locis, in vigilia Nativitatis Domini (& alibi inCœna Domini) permitti ex consuetudine, dicit *Med.Caj.n.34.* & *San.in opusc. Escob.t.1.E.7.c.3.* Quod *Bon.* non improbat, ubi ea consuetudo est recepta.

Quoad qualitatem, in ea prohibentur cibi ad nutritionem communiter ordinati qui inter fercula ferè apponuntur. Permittuntur autem leviores, ut fructus, aliave ex saccharo, & melle confecta; & pro more regionis parum butyri & casei, ut in regionibus Septentrionalibus, ob fructuum inopiam. *Laym.l.c.n.9.*

III. In confessione non sufficit dicere, non servavi, aut fregi jejunium, sed addendum, utrum refectione multiplici, an esu carnium. Et si hoc, utrum semel an sæpius quantitatem notabilem sumpserit; quia probabile satis est, etiam in hac materia, par-

vitatem à mortali excusare, ut docet B. *t. 2. d. ult. q.* 1. *p.* 2. & *Tan. t.* 3. *d.* 3. *q.* 3. *d.* 5. v. g. si coquus aut ægroti minister, parum carnis prægustent; *Esc. loc. cit. n.* 54. *Sanch. in opusc. to.* 2. *l.* 5. *c.* 1. *du.* 12. *n.* 10. vel ex aliis cibis quartam tantùm partem collationis serotinæ, sive unam vel duas uncias sumat; hanc enim esse materiam parvam, cum *Turr.* & *Leon.* docet *Dia. p.* 5. *t.* 5. *R.* 11. & *p.* 8. *t.* 7. R. 54. esse probabile. Si autem sæpius eodem die parum sumeret, peccaret graviter; quia materiæ illæ coalescerent in unam magnam, ut contra *Salas* docet *Dia. p.* 3. *t.* 6. *R.* 43. Denique si sit in Quadragesima, addendum, utrum fregeris esu ovorum, aut lacticiniorum. Tametsi enim *Dian. t.* 9. *R.* 45. & *t.* 6. *miscel. R.* 80. citans multos doctores, dicat certum esse, quod sit mortale, si non ex jure positivo; saltem ex consuetudine, in omnibus ferè mundi partibus recepta, vesci ovis & lacticiniis in Quadragesima: probabile tamen est, & tutum (saltem in his Germaniæ partibus) esse tantùm veniale, *Lay. c.* 1. *n.* 3. *Fag. l.* 1. *c.* 2. *&c.* Tum quia, licet consuetudo habeat, ea tamen non semper sub peccato, præsertim mortali, obligat, *Vid. Filliuc. t.* 27. *c.* 3. *Bon. num.* 2. Tum quia Ecclesia non tam graviter ad hoc obligat; ut patet tum ex verbis ipsis, tum ex faciliore dispensatione in his, quàm in carnibus. Ob quam causam etiam, laridi & adipis usum, facilius concedi posse pauperibus, docet *Laym. l.* 4. *t.* 8. *c.* 1. *nu.* 5. Imò ait, nec divitem propter eum usum, continuò damnandum esse peccati mortalis: præsertim cum. *Sylv. V. Jejunium*, & *alii* dicant, illum cui ovorum & lacticiniorum usus permissus

eſt, etiam laridi & ſagiminis permiſſum videri idq́; non improbet. *Azor. lib. 7. c. 10. quæſt. ult. Vid. Laym. hic Fagund. p. 4. l. 1. c. 2. num. 20.* Ubi dicit pinguedinem inter carnes non computari. *V. Dian. p. 1. t. 9. R. 21.* Verùm in his videndum ubiq́;, quid recepta piorum conſuetudo ferat, à qua non temere recedendum. *Azor. l. 7. c. 10. q. ult.*

Dixi, *ſi ſit in Quadrageſſima*; quia extra eam licitè veſcitur ovis, qui debet jejunare, v. g. ob Jubilæum, *Henr. &c.* vel ex pœnitentia ſacramentali. *Fagund.* vel ex voto, aut in Vigilia. *V. Dian. p. 1. t. 9. R. 5.* & 6.

DUBIUM II.

Quæ cauſæ excuſent à Jejunio?

Reſp. Hæ ſequentes. 1. Superioris diſpenſatio: qua tamen non eſt opus, ſi neceſſitas ſit evidens: ſed in dubio tantùm: idq́; ſive ad eſum carnium, ſive ad ſecundam refectionem. Talis autem ſuperior eſt Epiſcopus & Parochus, etiam præſente Epiſcopo, quando legitima conſuetudo ſic habet. Imò *Sylv.* & *Sanch. de matrim. l. 8. d. 9. n. 27. & in opuſc. t. 2. l. 5. c. 1. d. 5. n. 18.* Abſolutè affirmat poſſe diſpenſare præſente Epiſcopo: quia, inquit, ad Epiſcopum non recurritur in minimis, ut uſus habet: quod Epiſcopi ſciunt, & non contradicunt. Verum id totum pendet ab uſu & conſuetudine, ſine qua non licebit. *V. Trull. l. 3. c. 2. d. 7.* Item Prælatus (& in ejus abſentia, Vicarius illius ut habet *Sanch. l. c.*) reſpectu ſuorum religioſorum: non tamen Confeſſarius, licet privilegiatus, ſi non ſit Parochus: quia non habet juriſdictionem in foro externo. *Sanch. l. c.* contra *Palaum.* Undè tantùm poteſt judicare de juſtitia cauſæ. Cauſa autem vali-

lida ad dispensandum, erit vel vera, vel quæ talis putatur: sufficit enim credulitas inculpata. Item, cum quis bona fide putat se à jejunio excusari, etsi causa insufficiens sit, tantùm venialiter peccare, docet *Cajet.* At si verè bona fide putet, se planè excusari, nullo modo peccare videtur.

II. Causa est impotentia, qua excusantur, qui sine notabili damno non possunt jejunare; ut sunt juniores, usq; ad annum 21. completum: quibus tamen post 7. annum carnes dari non debent. Item debiles, infirmi convalescentes, prægnantes, lactantes, &c. Ratio, quia hi omnes egent alimento multiplicato: uti & senes communiter sexagenarii, nisi evidenter constet, posse jejunare sine damno. In dubio autem an possint, non tenentur cum periculo tentare fortunam: quia cum de ætate constet, & robur sit dubium, non est exspectandum, donec deficiat, tunc enim irrecuperabilis est defectus. *Gran. t.2. d.6. tr.3. p.1. dub.6. sess.5. n.39. Escob. Lay. l.4. tr.8. c.3. Tann. 2.2. d.3. q.3. du.5. Fill. tom. 2. t.27. p.2. c.6.* & *cateri communiter*, contra *Nab. Sa. Sanch. de matr. to. 2. l. 7. d.32. n. 17.* & *parte 2. Consil. l. 5. c. 1. d. 4. n. 7.* Ita *Dia. p. 1. t. 9. R.20. &c.* Qui absolutè, sine omni restrictione, sexagenarios omnes à jejunio liberant. Quam sententiam *Trul.* tanquam communiorem, & magis conformem tempori, & imbecillitati humanæ, ut ait, sequitur (cum *Molfez. Ortiz. &c.*) *l. 3. c. 2. d. 7. n. 3.* præsertim cum scrupulis, quibus exponit contraria, liberet. Quidam insuper id extendunt ad eos, qui pro toto vitæ tempore certis diebus voverunt jejunium, adduntq; esse probabile, quod

sufficiat, si annus 60. sit inchoatus, eò quòd is favorabilibus habeatur pro completo. *Dia.p.* 5. 14. *R.* 83. ex *Naldo* & *Sanch.* Item *p.* 9. *t.* 7. *R.*7 ex *Trul.* & *aliis* 6. Eademq; ætate (uti & ante a num 21.) Regulares non teneri ad jejunia sui O dinis, probabile affirmat *Dian.p.* 9.*t.* 7 R. 73. *aliis* 4. qui etiam probabile censet excusari fœmin quinquagenarias. *p.*9.*t.*7.*R.*73.ex *aliis* 4. Deniq pauperes, qui non habent alium cibum præt prohibitum; vel non sufficientem pro unica ref ctione, *Vid. Sanch. in opusc.* ubi ex *Nav. Gabr. An* excusat eos qui laborant tertiana, vel quartan item qui ex vacuitate stomachi, notabilem capi dolorem, vel vertiginem patiuntur, vel tota no calefieri, aut dormire non possunt. Neque h teneri manè sumere collatiunculam, & vesp cænam, notat *Dia.p.* 1.*t.*9.*R.*51. ex *Fil.* & *aliis* quia nemo tenetur pervertere ordinē refectionu

III. Causa est labor, vel officium, cum quo jej nium non possit consistere, qualis est agricolaru & multorum opificum, ut fabrorum, pistoru sutorum, &c. (etsi de sutoribus neget *Angl.* cu sententiam *Sanch.* dicit esse veram, si non suan sed tantum scindant corium, & materiam præp rent:) non tamen pictorum, sartorum, quoru labor exiguus est. Excusat etiam *Lay.* *l.* 4. *t.* 8. *c.* figulos, argentarios, ferarrios, lignarios, fullone cœmentarios, coriarios, & textores. *Dian.p.* 4. *t.* 4 *R.*138.& *Gordonus to.* 2. *l.* 6. *q.* 18. *c.* 6. versant prælum typographicum, non tamen typoru compositores, fossores autem, ferrarios, & similes etiam die uno, vel altero quo non laborant, exc

at *Azor. &c.* cum *Dian. p. 1. t. 9. R. 9.* Similiter excusatur, qui pedibus facit iter per magnam diei partem ut ait. *Sanch. in opusc. l. c. 6. Fill. n. 119.* Ratio horum omnium est, quia communitèr hominum vires non sufficiunt ad hujusmodi labores cum jejunio.

Dixi, *pedibus*: quia multi, non excusant equites: longa tamen equitatio ad plures dies, ut docet. *Fil.* 37. *ca.* 6. meritò excusat. Ubi etiam concedit, ob labores præcedentes, & subsequentes, posse aliquem excusari si probabiliter debilitatus, vel debilitandus putetur, ita ut officio ritè fungi nequeat. *Vid. Bon. d. ult. q. 4. n. 11.* Ex eodem capite Doct. excusant conjugem, si debitum reddere non possit, quando jejunat, uti & uxorem quæ ob maciem non possit cum jejunio se viro gratam præstare. *Bon. l. c* Atq; universim loquendo, nemo tenetur opus, ad quod obligatur, omittere ob præceptum jejunii, ait *Caj.* Quod intelligo, nisi ista obligatio sit valdè levis, & rationabiliter postponenda obligationi jejunii.

IV. Est pietas, vel majus bonum. Undè excusantur, qui cum jejunio non possunt vacare operibus melioribus, v. g. Concionatores, Præceptores ordinarii, Confessarii. Cantores, & quotquot opera charitatis & misericordiæ, tam corporalia, quàm spiritualia exercent, etiam ob mercedem, si ea cum jejunio peragere non possunt. *Fill. t. 2. t. 27. c. 3. 6. num. 24. Azor. p. 1. l. 7. c. 28. Fern. Nav. Sylv. Ang. &c.* Atque hi quidem omnes intelligunt, & ferè addunt, quando eorum labores cum jejunio non possunt consistere, *Diana* autem (absolutè

loquendo) *p*. 1. *c*. 9. *R*. 9. Prædicatores, qui dieb quadragesimalibus, (intelligo omnibus) conci nantur, putat à jejunio excusandos: quia, inqu summoperè laborant: non item eos, qui Domin cis tantùm concionantur, nisi sint debiles, *San* tamen *in consil. p*. 2. *l*. 5. *c*. 1. *d*. 13. *n*. 6. 7. & *Trull*. *l*. 3. *c*. 2. *d*. 7. Putat à jejunio Quadragesim communiter, & regulariter excusari eos, qui t vel quater in hebdomada concionantur, cum fe vore. De Lectoribus verò *Dian*. *l*. *c*. cum *Fag*. *p* *l*. 1. *c*. 8. *n*. 19. censet, non omnes excusandos, eos tantùm quorum labor est improbus; vel q ita sunt debiles, ut satisfacere non possint. Id ferè sensit *Sanchez*, licet *l*. *c*. putet, Lectores eo qui quotidiè quatuor lectiones legunt, (ut in S cietate faciunt præceptores grammaticæ,) satis cere, si media Quadragesima, sive ter in hebdom da jejunent; eò quod sit magnus labor; & pau annis sic fatigantur, ut progredi non possint. ille verum præstat, ut superiores, ad tollend scrupulum, cum talibus dispensent, (ut mo idem *Sanch*. *loc*. *c*.) nam in omnibus istis, reg certa & universalis statui non potest alia, qu quod lex Ecclesiæ non obliget, cum magna di cultate, ut notat *Lay*. *c*. 3. *n*. 3.

V. Charitas, vel etiam urbanitas secund quosdam excusat à veniali eum, qui die jeju rogatus ab amico, modicum cibi sumit. *Med*. *F* *Fill*. *Dia*. *p*. 1. *t*. 9. *R*. 29. vel qui ad excitand infirmorum appetitum, comedit parum etia carnis. *Navar*. *Sanch*. *Dian*. *p*. 5. *t*. 5. *R*. 32.

LIB

LIBER IV.

De Præceptis particularibus certo hominum ſtatui propriis.

CUm omnes fideles ſicut præceptaDecalogi, ita etiam alia præcepta, quæ pertinent ad ſtatum,& officium uniuſcujusq́;, teneantur ſcire ſub peccato mortali; ita ut ipſa eorum ignorantia vincibilis,(licet non ſequatur tranſgreſſio) ſit peccatum mortale. *Sylv. Sayr. Sanch. Bald. tom. 2. l. 1. d. 9. n. 8.* & 9. Hinc poſt præcepta omnibus communia, agendum de præceptis propriis certorum ſtatuum in particulari.

CAPUT I.

De Statu Religioſo.

DUBIUM I.

Quæ ſit natura Status Religioſi?

REſp. Status Religionis eſt fidelium ad divinæ charitatis perfectionem tendentium, editis votis perpetuæ paupertatis, caſtitatis, & obedientiæ, ſtabilis in communi vivendi modus, ab Eccleſia approbatus.

Dico, *ab Eccleſia*: quia etſi olim Epiſcopi Religiones approbare poterant; poſtea tamen in Concilio Lateranenſi, ſub Innocentio III. ſtatutum eſt, ne nova Religio inducatur, niſi approbata à Papa. Ratio eſt, quia cum Religio ſit communitas ſacra in qua debet eſſe ſpiritualis jurisdictio, hæc autem à

Papa proveniat, decens est, ut talis communitas ab eodem approbetur. *Laym. l. 4. t. 5. c. 6. Unde resolvuntur hi Casus.*

I. Ad essentiam Religionis non requiruntur vota solemnia. Ratio, quia qui in Societate JESU vota simplicia edunt, sunt veri religiosi, uti definivit Gregorius XIII. in Bulla, *Ascendente Domino. Laym. l. c. num. 4.*

II. Non sunt religiosi ii Ordines militares, qui conjugalem castitatem tantùm vovent. Sunt tamen religiosi milites S. Joannis & Teutonici, eorumque similes, cùm tria vota substantialia habeant. Similiter ex fratribus, & sororibus tertiariis, sive Ordinis S. Francisci, sive aliorum, tantùm sunt religiosi, qui in religione approbata, secundum certam regulam, tria vota substantialia emittunt. Contra autem ii non sunt, qui licet tria ista emittant, & communiter vel seorsim habitent, regulam tamen à Sede Apostolica approbatam non profitentur. *Lay. l. c.*

III. Religiosi non sunt, qui edito voto perpetuæ paupertatis & castitatis obedientiam vovent confessario, aut Episcopo. Ratio quia tali voto non subjiciuntur jurisdictioni spirituali, quæ à DEO, medio ejus Vicario, provenire debet. *Ib. n. 7.*

IV. Etsi Papa in votis solemnibus religionis dispensare possit, ut quis desinat esse religiosus, non possit dispensare tamen, ut quis manens religiosus, substantialibus votis non teneatur: quia ad essentiam religionis illa spectant. *Laym. l. c. num. 8. ex Navar, &c.*

V. Religiosus promotus ad Cardinalatum, vel

Episcopatum, obstrictus manet votis essentialibus suæ religionis; etsi quoad aliquos effectus paupertatis & obedientiæ, exemptus censeatur. Deinde, etsi jugo regulæ absolutus sit, quoad culpam & pœnam; tamen ex obligatione moralis honestatis ea servare debet, quæ eum decent, & cum ejus munere consistunt. Hinc quoad habitum, sui Ordinis colorem deferre debet; etsi quoad figuram, Episcopis secularibus se conformare possit, ut Clemens VIII. concessit apud. *Sanch.* 6. *mor.* c. 6. Imò si Episcopatum resignet, vel ob culpam deponatur, absq; degradatione tamen non tenetur ad regularem observantiam redire, quia retinet eminentiam Episcopalem, ob quam obedientia regulari exemptus fuit. *Ibid.* ex S. *Thom. Rodr. Sanch, &c.* Secus est in Cardinali religioso, qui non est Episcopus, hic enim relicto Cardinalatu, nihil retinet ex dignitate Cardinalitia; ideoq; si Papa ejus renuntiationem acceptarit, tenetur redire ad obedientiam regularē sui Ordinis. *Palaus, C. de* Lugo, *Resp. mor. l.* 5. *d.* 12.

VI. Religiosus ad Parochiam promotus, cùm votis adstrictus maneat, tenetur deferre habitum religionis, regulamq; observare in omnibus, quæ cum suo munere consistere possunt. Idque non tantùm secundum moralem honestatem, sed sub obligatione gravis culpæ, si ad eam regula obliget. *Laym. l.* 4. *t.* 5. *c. n.* 11. & 12. Ubi addit, quod etsi Parochus religiosus in iis, quæ ad regulam spectant, subjectus maneat superiori; jam tamen consuetudine multis locis observari, ut non tantùm in pertinentibus ad disciplinam Ecclesiasticam, sed etiam in plerisq; aliis ab obedientia Prælati eximatur, &

Episcopo subjiciatur. V. Sylv. Sanch. l. 6. mor. c. 6. n. 3.

DUBIUM II.

Quæ requirantur ad valorem professionis religiosæ.

Resp. Ad valorem ejus, tres requiruntur conditiones. I. Est qualitas, seu aptitudo voventis, scilicet, ut juxta. *Trid. sess. t. 3. c. 15. de Regularibus*, decimum sextum ætatis annum expleverit, annumque integrum cum Religioso habitu steterit in probatione, nullumque habeat impedimentum, quod per statuta à Pontifice confirmata, in isto ordine substantiale esse censeatur. *Azor. to. 1. l. 1. c. 2. q. 6. & 7. Rodriq. to. 2. c. 6.*

II. Conditio, consensus, & acceptatio expressa vel tacita Prælati Ordinis: per hanc enim religioni incorporari debet. Idque ordinariè, non tantùm cum consilio, sed etiam cum consensu Capituli, aut certè majoris, aut principalioris partis; secundum cujuscunq; Ordinis statuta. *Nav. Less. c. 41. d. 7.*

III. Ut professio spontè facta sit, non cogente gravi metu, qualis esset incarceratio, alimentorum subtractio, eò quod in professionem consentire noluerit. Itemq; metus reverentialis, non quidem se solo, sed accedente precum, blanditiarum, & imperii, sæpius repetita importunitate, aut gravi offensione aut diu continuata indignatione consanguineorum; adjunctis etiam minis de subsidiis negandis, si ex religione egrediatur: hæc enim vel singula, vel certè simul juncta, considerata conditione hominis rudis, timidi, &c. metum justum incutere possunt, & professionem irritare, ut docet. *Lay.* cum *aliis, l. 4. tr. 5. c. 5. Less. lib. 2. c. 43. dub. 7. Unde resolvuntur sequentes Casus.*

I. Is,

I. Is, qui professionem irritam edidit, ex defectu alicujus conditionis ex jam dictis, nisi eam postmodum tacitè vel expressè ratificaverit, egredi religione, & uxorem ducere potest: licet ob evitationem scandali, causam egressus dicere debeat: & si ad forum externum causa deveniat, defectum professionis probare; idq; intra quinquennium à die professionis: post illud enim non auditur, juxta *Trid. c. 19. sess. eadem.* Quia præsumitur eam interea ratificasse.

II. Quod si tamen sciret, illam juris præsumptionem falsam esse, eò quòd vel ignorans impedimentum, vel metu gravi, aliave justa causa impeditus, reclamare intra quinquennium non potuerit; vel impedimentum sit essentiale, ac perpetuum, aut saltem ultra quinquennium duret, eò elapso potest reclamare, debetq; audiri in judicio, saltem extraordinario, vel in integrum restitui, ut contra *Bon. de claus. d. 4. q. 2. p.* 10. docet *Nav. Sanch. d. 37. n. 22. Less. lib. 2. c. 41. d. 7. Azor. l. 12. c. 4. q. ult. Dian. p. 3. t. 2. R. 53. Barbosa in Trid. sess. 25. c. 19. n. 8* ubi plures alios citat: & nisi aliud quid impediat, fugere potest, ut docet *Lay.* Qui addit, quod si fuga sine gravi scandalo vel commodo tentari non posset, monendum à Confessario, ut professionem tacitè ratificet: quod fiet, si professorum habitum proprium deferat, actusque iis proprios exerceat, cum intentione, quod professus talis Ordinis esse velit, *v. Aut. cit.* & *Dia. p. 8. t. 7. R. 51* ubi ex *Trid. sess. 52. cap.* 19. probat, Episcopum de nullitate professionis, sine interventione superioris regularis sententiam ferre non posse, & si faciat, fore nullam.

D U-

DUBIUM II.

Ad quid teneatur Religioſus vi ſuæ profeſſionis?

Reſp. Religioſus vi ſuæ profeſſionis tenetur ad progrediendum aliquo modo in via perfectionis. Quia ex vi profeſſionis tenetur velle ſervare ſuum ſtatum, qui eſt perfectionis, ſive tendentium ad perfectionem, (licet ſecundum ſe non ſit præcepti, ſed conſilii hoc autem eſt intrinſecè velle tendere ad perfectionem. *S. Thom.* 2. 2. *q.* 186. *a.* 1. & 2. & *q.* 184 *a.* 5 L*aym.* *l.* 4. *t.* 5. *c.* 1. *n.* 1. *Suar. de relig. t.* 4. *l.* 1. *c.* 4. *Bardi de conſc. d.* 7. *c.* 6. §. 5. *Unde reſolves.*

I. Religioſus non tenetur actu eſſe perfectus, ſed tantùm ſtudere perfectioni. B*ardi*, *&c. l. c.*

II. Tenetur tendere ad perfectionem. 1. Per media eſſentialia. 2. Per vota, 3. Per auxilia ſecundaria non contemnendo ea. *Lay. l. c. c.* 9. *n.* 1. 4. Tenetur aliquibus mediis uti, & ſi omnia media abijiat, non eſt in ſtatu ſalutis *v. Suar.* L*aym l. c.* dicens: ſi nullum perfectionis ſtudium adhibeat, ſed omnia monita & regulas negligat, eò quod ſub mortali non obligent, peccare mortaliter. 5. Tenetur ad alia ea opera bona ſupererogatoria, ſive ſpecialiter non præcepta nec promiſſa; quia alias moraliter loquendo, non poteſt habere debitam intentionem ſalutis. *Suar l. c.*

III. Tenetur tendere ad perfectionem per media ſuæ Religionis, (non per alia) hoc eſt ſervando ſuas regulas. *Sanch. l.* 6 *c.* 5. *n.* 1. & 2. Hinc peccat 1. per contemptum regulæ, hoc eſt, ſi nolit ſubjici. *Ibid. n.* 6. 2. ſi tantùm velit ſervare, quæ ſub mortali obligant, quia contemnit perfectionem. *Ibid. n.* 7. 3. per actum directè contrarium;

hoc

hoc est, nolendo perfectionem: quod esse mortale docet. *Sanch. n.* 10. *Pellizor*, & *Bard. l. c.*

IV. Si quis non tantùm intendat non esse sollicitus in observatione regulæ; sed etiam nunquam servare, etiamsi facilè possit, est mortale, vel proxima dispositio ad illud, vixque potest fieri sine contemptu formali, *Suar. l. c. n.* 24.

V. Si ex remissione animi & sine ullo justo titulo, per directam intentionem, velit aliquam regulam non servare, erit saltem levis contemptus, & peccatum veniale. *Suar. l. c.*

VI. Frequenter, & ex consuetudine violare regulam, esse mortale, dicit: *Sanch. l. 6. mor. c.* 4. *n.* 18. & 20. Tum quia perturbat religiosam disciplinam: tum quia secundum quosdam est contemptus interpretativus vel saltem probabilissimum ejus periculum: tenetur autem sub mortali ita vivere, ut non sit graviter perniciosus Religioni, inducendo alios malo exemplo ad regulæ laxitatem. *Sanch. Laym. l. 4. t. 5. c.* 9. tum quia constituit se in eo statu, ut tanquam incorrigibilis sit expellendus; tenetur autem quisque ratione votorum, quibus se Religioni addixit, ita se gerere, ut sit tolerabilis, & non mereatur expelli: at qui nullum conatum perfectionis adhibendo, regulas sine discrimine transgreditur, reddit se intolerabilem, ut debeat expelli; aut, si toleretur, plurimum nocet; ergò per accidens & indirectè agit contra professionem, peccatque mortaliter. *Sanch. c.* 4. *n.* 18. *Vid. Aut. cit.*

VII. Religiosus Societatis JESU peccat mortaliter, si non adhibet diligentiam in cavendis defectibus,

ctibus, ob quos se dimittendum, vel ejiciendum prævidet; & licet ita dimissus, sit liber in conscientia; si tamen sit dimissus ob fraudem, vel peccata in eum finem commissa, irrita est dimissio, utpote obtenta per dolum dantem ipsi causam; (sicut in matrimonio, & cæteris contractibus) undè subjacet pœnis apostatarum. *Bon. de clauf. q. 2. p. 12. §. 1.*

VIII. Scholasticus Societatis JESU, qui pravis moribus de industria dimissionem extorsit, vel falsis allegationibus impetravit, non est liber à votis. *Leff. l. 2. c. 40. d. 13. Sanch. l. 6. c. 9. n. 99. Lay. l. 5. t. 5. c. 9. n. 13.*

DUBIUM IV.

Ad quid Religiosus obligetur vi votorum?

Resp. I. Religiosus ex voto paupertatis obligatur, ut nihil habeat proprium. Nomine proprii autem intelliguntur bona temporalia pretio æstimabilia, quorum dominium, vel certè facultatem disponendi liberam, & independentem, in perpetuum abdicavit. Constat *ex capit. Non dicatis 12. q. 1. c. Monachi.*

Dicitur I. *Bona temporalia* quia retinet religiosus dominium bonorum spiritualium, honoris, famæ, & similium. Item jus eligendi, præsentandi, conferendi regulare beneficium, &c. *S. Thom. 22. q. 186. a. 7. Sanch. l. 7. c. 18. Leff. l. 2. c. 4. d. 5. Laym. l. 4. t. 5. c. 7.*

Dicitur II. *Dominium, vel facultatem disponendi* propter religiosos Societatis JESU, qui post emissa vota retinent, & acquirere possunt dominium radicale bonorum temporalium, non tamen habent jus actuale de iis pro suo arbitrio disponendi, vel uten-

utendi; in cujus abdicatione, essentia religiosæ paupertatis consistit. *Sanch. Lay. l. c. n.* 3.

Dicitur III. *Independenter*: quia religiosus, etiam professus, potest habere peculium dependens, & revocabile ad nutum superioris, quod nomine proprii non comprehenditur. *Lay. cap.* 7. *n.* 12. *Unde resolvuntur sequentes Casus.*

I. Non repugnat voto paupertatis, quod Religiosi habeant bona in communi, etiam immobilia. Imò, sine consensu Papæ, non possunt se obligare communitati, quod ea nunquam sint acquisituri; quia præjudicarent immunitati Ecclesiasticæ. *Lugo, Resp. mor. l.* 3. *d.* 8. Neque possunt fructus seu reditus à donatore destinatos ad ea emenda, applicare ad usus alios, v. g. solvenda debita, &c. *Ibid. d.* 10.

II. Non repugnat paupertati, si religioso detur villa, vel alius locus administrandus nomine monasterii, idque in monasterii commodum. Imò nec repugnat, si detur in commodum, vel incommodum ipsiusmet religiosi, aliquod Ecclesiasticum Beneficium. Quo casu competit ei administratio redituum, quos ad sui sustentationem, piasq; causas, applicare potest, juxta Canonum concessionem: quod reliquum est, pertinet ad Ecclesiam, vel Beneficium cui servivit, ac consequenter donationes de reditibus beneficii factæ ab eo in usus non pios, invalidæ sunt, & contra justitiam, neque accipientes possunt tuta conscientia retinere. *Sua.* 70. 4. *de rel. l.* 5. *Mol. d.* 276. *&c. communiter.* Ratio, quia non habent dominium dictorum redituum. *Lugo de just. to.* 1. *d.* 4. *s.* 1. Nihilominus *Wading.* apud *Dian. p.* 8. *t.* 6. *R.* 131. probabile censet, quod

etsi

etsi illicitæ, validæ tamen sint istæ donationes, idemque multo magis de donationibus Episcoporum regularium censet cum eodem. *Dia. l. c. R.* 132. *&c.* contra *Sanch. Suar. &c.* Ad monasterium verò pertinent omnia alia, quæ aliundè quam ex Beneficio acquiruntur, nisi ex consuetudine cedant Ecclesiæ *Nav. Azor. t.* 1. *l.* 12. *cap.* 10. *q.* 6. & 7. *Mol.* Lay. *l. c.* 6. *Trid. sess.* 25. *c.* 2. *de Regul.*

III. Non tantùm jure antiquo, sed etiam post Tridentinum probabile est, religioso in monasterio, vel juxta illud manenti, annuatim assignari posse reditum, ut ex eo vivat suo commodo & incommodo, revocabiliter tamen ad nutum Prælati. Similiter monialibus victum præberi posse; ita ut ipsæ sibi labore manuum vestes comparent. Id contra *Azor.* L*ess.* & *Mol.* docent *Sanch. l.* 7. *mor. c.* 22. *Tan. Laym. l.* 4. *c.* 7. Qui addit, talem consuetudinem, ubi viget, non damnandam: probat tamen tolli debere, si commodè possit, monetque, non sine urgentissima causa introducendam.

IV. Peccat contra paupertatem religiosus, si quid, seu domi seu foris, etiam ex iis, quæ ad victum & vestitum pertinent, sine superioris consensu expresso, tacito & præsumpto accipiat, retineat, absumat, permutet, alteri donet, vel accommodet. Ita *Less. l.* 2. *c.* 41. *d.* 8. & *d.* 9. *n.* 79. *Sanch.* 7. *mor. c.* 19. *n.* 53. & *c.* 21. *n.* 31. *Suar. to.* 3. *de relig. l.* 8. *c.* 11. Lay. *l.* 4. *t.* 5. *c.* 7. *Azor. tom.* 1. *l.* 12. *c.* 12.

Dixi 1. *sine consensu tacito*: quia si Prælatus sciat, subditum aliquid accipere, retinere vel expendere, & non prohibet, cum facilè possit, tacitè consen-

tire

tire & approbare videtur. Undè *Sanch.6.mor.c.19.* ait, si in aliqua religione consuetudo viget aliqua recipiendi, vel expendendi sine licentia, id excusari per tacitam licentiam Prælati, qui id tolerando, consuetudinem rationabiliter declarat. Et si Prælatus subdito donet, vel donari permittat imagines, rosaria, &c. Sciens non indigere iis omnibus ad proprium usum, tacitè facultatem concedere censetur donandi aliis, ut notat *Laym.* monet tamen *Less.* talem consensum non præsumendum, nisi in rebus parvis, & crebrò occurrentibus.

Dixi 2. *Vel præsumpto*: hic enim locum habet, cum res urget, superiorque non est præsens. Ad hunc autem, ut vult *Sanch.* & *Bon.* non sufficit, quod superior libenter concederet, si peteres (alioqui omnes donationes à Prælatis permitti solitæ dicerent sine venia: quod cederet in eversionem disciplinæ regularis) sed requiritur, ut ipse censeatur concedere, quamvis non petas, & nolit in iis circumstantiis te petere. Addit tamen *Suar.* & *Less.* excusari à mortali, si præsumatur affectus superioris libenter rem concessuri, si rogaretur. Ratio, quia tunc censetur rem habere ex voluntate superioris, saltem virtuali, quæ in illo affectu latet; ideoque si superior tantùm sit invitus quoad modum, venialiter quidem peccari, non tamen contra paupertatem, docent. *Suar. Sanch.* *Lay. l.5.t.5.7.*

IV. Contra votum paupertatis peccas, si quid ex rebus in usum tuum concessis, in alium usum expendas, aut culpabiliter amittas, vel destruas lata culpa. Ratio, quia in iis tantùm habes usum facti, idq; precario, quamdiu superiori videbitur: estq;

estque actus dominii, posse rem arbitratu suo destruere. *Sanch. c.* 19 *Laym. n.* 6. *Less. n.* 79.

V. Item peccas, si quid abscondas, ut illud liberæ dispositioni superioris subducas. Nec Procuratores, Oeconomi, Administratores, Prælati inferiores, quidquam possunt expendere, contra quam regula Ordinis, voluntas superiorum, vel consuetudo postulat. Ratio, quia non sunt domini bonorum communium, sed tantùm administratores. *Laym. n.* 9. ex *S. Thom. &c.*

VI. Si Prælatus permittat subdito, ut bona ex quacunque causa aut titulo provenientia, in usus vanos, turpes, aut illicitos expendat, aut superflua pretiosa, & statum suum dedecentia, penes se habeat, peccat & Prælatus & subditus contra votum paupertatis; estq; talis donatio, seu alienatio irrita & restitutioni obnoxia. *Navar. Sylv. Valentia, Mol. t.* 2. *d.* 276. *Azor. Less. d.* 9. *Sanch. Laym.* Quia Prælatus non potest dare veniam majorem, quàm ipse habet: ipse autem cùm non sit dominus, non potest bona suo arbitratu & inutiliter expendere, sed tantùm in Religionis necessitatem, & utilitatem: *Vid. C. Lugo de just. d.* 3. *sect.* 7. *n.* 131.

Resp. II. Religiosus voto Castitatis obligatur, ut abstineat se ab omni voluntaria delectatione venerea, interna, & externa; proindeque si quis contra castitatem peccet duo peccata admittit luxuriæ & sacrilegii. *Less.* & *Laym. c.* 8.

Resp. III. Religiosus ex voto Obedientiæ, obligatur ad omnia, quæ superior præcipit, secundum regulas & constitutiones Ordinis, sive directè & expressè, sive indirectè & implicitè. Et quidem

præ-

præcipiat in virtute S. Obedientiæ, in nomine Domini nostri Jesu Christi, vel simili forma, tenetur obedire sub mortali: quia intendit obligare quantum potest: sub veniali autem, si alia forma utatur, vel sub nulla: quod consuetudo in Societate JESU approbat. *V. S. Tho. 22. q. 104. Sylv. Sanch. l. 6. mor. c. 1. Less. l. 2. c. 41 d. 9. Layman. c. 9.*

Porrò quæ indirectè pertinent ad regulam. *Sylv.* & quidam alii ampliant ad illa, quæ faciunt ad pleniorem ejus observationem. *Sanchez* tamen arctat ad res valdè necessarias, sine quibus regula commodè servari nequit: alioqui enim superior quasvis corporis macerationes præcipere posset; ordinantur enim ad pleniorem observationem regulæ. *Laym. l. 4. t. 5. c. 9. Less. l. 2. c. 4. d. 9. Unde resolves.*

I. Non tenetur subditus obedire in iis, quæ sunt vel contra regulam, (nisi superior in ea possit dispensare & legitima causa dispensandi subsit) vel supra regulam, ut essent magnæ macerationes (nisi in pœnam, vel ad obligationem votorum necessariæ,) vel ut acceptet Episcopatum. *Dian. p. 6. t. 8. R. 33. & alii sex*: vel infra regulam, scilicet vana (nisi præcipiat ex causa quæ sit secundum regulam, v. g. ut obedientia exerceatur) Nec refert quod regulæ jubeant in omnibus obedire: id enim non de obligatione voti, sed obedientiæ perfectione intelligitur. Ita *Suar. Sanch. 6. mor. c. 2.* & *Laym.*

II. Si regula ordinis sub peccato obliget: ejus transgressio est contra votum, & sacrilega. Ratio, quia talis regula non est minus præceptiva, quàm vox superioris & subditus promittens observatio-

nem

nem regulæ, eo modo, quo ipsa intendit, se obligare censetur: proindeque Carthusianus v. g. carnes edens, & Franciscanus feria sexta non jejunans, & contra obedientiam, & contra temperantiam peccat. *S. Thom. in 2. d. 44. q. 2. a. 3. Val. Sanch. 6. mor. c. 1. & 4. Vasq. Rodriq. Lay. l. c. num. 6. Escob. &c.*

III. Si regula sub peccato non obligat, transgressor illius non peccat contra votum obedientiæ. Ratio, quia talis regula non continet propriè præceptum, sed tantum est ordinatio, seu monitum, obligans tantùm ad pœnam, si imponatur. *S. Tho. Lay. l. c. &c.* Hinc nec transgressio illius ex rationabili causa, & bono fine, seu ex motivo virtutis facta, v. g. si extra tempora loquatur cum socio, ut mæstum consoletur, est peccatum, erit tamen veniale, si ex negligentia, torpore animi, aliove inordinato affectu fiat. *Lay. l. c.* Quem ut plurimum concurrere, adeoq; rarò omni culpa vacare putat. *Valent. Sanch. & Suar.* Qui addunt quod si quis frequenter, & quasi per consuetudinem, regulam transgrediatur, religiosam disciplinam graviter perturbet, eaque ex causa in periculo expulsionis se constituat, peccet mortaliter, *Lay. l. 5. t. 5. c. 9. Sanch. n. 18. F. supra du. 2.*

IV. Etsi Capitulares novum statutum condere possint, quo ipsi, aliiq; postmodum professionem edituri, obligentur; antè tamen professi, qui in illud non consenserunt, eo non obligantur, si ad regulam ordinis non directè, nec indirectè spectet, *Lay. l. c. n. 10.* Nisi tamen statutum fiat in Capitulo generali, vel saltem provinciali, (juxta cujusq; ordinis institutum) concurrente majore parte suffra-

giorum; & non sit regulæ difforme. *Vid. Escob. de leg. E. 1. c. 2. n. 15.* Ratio, quia quod omnes tangit, ab omnibus debet approbari, juxta *reg. 39. in 6.* Addit *Laym.* & *Sanch.* ex *Sylv.* & *Azor. tom. 1. l. 13. cap. 11. q. 19. Less. l. 2. c. 41. n. 22.* Nec Pontificem posse religiosos cogere ad arctiorem vivendi rationem, quàm instituti prima forma postulat. Quia obligatio obediendi, etiam Pontifici, provenit ex voto, quod factum fuit secundum proprium regulæ institutum. Si tamen regulæ reformatio necessarium medium esset ad Ordinis conservationem, ad eam Prælatus cum Capitulo, multoque magis Pontifex, illos cogere potest, quando ad hoc se implicitè quisq; obligasse censetur. *Sylv. Less. Sanch. Lay. ll. cc.*

V. Etsi consuetum non sit, nec consultum, ut Prælati sub peccato præcipiant actus internos; probabile tamen est fieri posse, ut docet *Laym. Suar. &c.* Ratio, quia verisimile est, quod aliqui religiosi ad id se obligare intendant, cum se quasi holocaustum Deo tradant.

Quæres. An subditus teneatur obedire, si dubitet, utrum sit res licita quam Prælatus jubet, vel justa causa imperandi.

Resp. I. Communiter teneri, quia tunc melior est conditio superioris, qui est in possessione potestatis præcipiendi: in dubio autem nemo spoliandus est jure, quod habet: nec dicas, subditum etiam esse in possessione libertatis; cum habeat debitum parendi.

Resp. II. Non teneri, si grave damnum obediendo timeat. Ratio, quia in dubio favendum est reo,

eique

eique de cujus damno agitur. Etsi enim subditus non sit in possessione libertatis, est tamen in possessione juris quo potest se à periculosis rebus conservare, *Less. Sanch. l. 6. mor. c. 4. aliique*.

DUBIUM V.

Qui possunt, vel teneantur ingredi Religionem?

Resp. I. Omnes illi, & soli, possunt ingredi religionem, qui sunt sui juris, nec aliis obstricti; qui verò aliis obstricti sunt, non possunt sine eorum consensu. *Less. l. 2. c. 41. d. 3.*

Undè I. Non possunt ingredi religionem impuberes; quia subsunt parentibus, vel tutoribus, quoad vitæ dispositionem. 2. Nec filii, si parentes sine illis se alere nequeant. *Laym. l. 4. t. 5. c. 4. n. 1. supra l. 3. tr. 3. d. 1. t. 156. 3.* Nec servi, sine consensu dominorum. 4. Nec qui decipit virginem sub promissione matrimonii. 5. Nec is qui non est solvendo creditoribus; modò in seculo manendo, possit intra paucos annos solvere. *D. Thom.* tamen *Sylv. Fumus V. Religio, & alii*, putant, illum posse bona præsentia cedere creditoribus; quia persona hominis liberi non est pro pecunia obligata. 6. Nec Episcopus, sine consensu Papæ, cui juramento se obstrinxit: præterquam quod sit obstrictus suæ Ecclesiæ, sicut maritus uxori. 7. Nec conjuges post matrimonium consummatum, nisi vir per vim consummasset, ante expletos 2. menses, qui eis à jure conceduntur; aut nisi alter conjugum commisisset adulterium, tunc enim innocens ingredi posset.

Resp. II. Qui vovit religionem, tenetur ingredi secundum sequentes regulas.

I. Non tenetur, imò nec potest licitè ingredi

ordinem, in quo collapsa est disciplina regularis
q; ob periculum perversionis. *Lay. l. 4. t. 5. c. 6. n. 5.*

II. Qui vovit laxiorem, licitè ingreditur strictiorem, non tamen contra; quia minus præstaret quàm promisit. Quod si tamen profiteatur in laxiore, valida est professio, & liberatur à voto strictiorem ingrediendi. Ratio, quia votum solemne, quo fit personæ traditio, & religioni jus in personam acquiritur, derogat priori voto simplici per quod nullum tale jus religioni strictiori erat acquisitum. *Lay. l. c.* ex S. *Thom. &c.*

III. Is qui vovit experiri religionem strictiorem, potest id commutare in votum profitendi, & perseverandi in laxiore. Ratio, quia hoc melius est. *Laym. l. c.* ex *Sanch. &c.*

IV. Professo licentiam transeundi ad Ordinem laxiorem, Episcopus vel Prælatus ordinis exemptus cum consensu Capituli, dispensativè ex justa causa dare potest. *Laym. l. c. Less. l. 2. c. 41. num.* 103. *Sanch. 6. mor. cap. 7.*

V. Professus, ad ordinem strictiorem, petita, licet non concessa, Prælati sui licentia, ex justa causa transire potest. Quod addo, quia hujusmodi transitus sine causa temerè fieri non debet. Quod si autem fiat spectanda est austeritas circa silentium & solitudinem; idque non tantum secundùm institutum regulæ, sed etiam secundum observationem præsentem. Probatur *ex c. licet de regularibus Lay. Less. Sanch. ll. cc. Ex dictis resolvuntur hi Casus.*

I. Canonici regulares ad Monachos transire possunt, non contra, cum religio Monachorum austerior sit. *Laym. l. c.*

II. Pro-

II. Professus regulam strictiorem, si ea non servetur in suo monasterio, aliove ejusdem Ordinis, nec sit spes reformationis, potest transire ad laxiorem, in quo regula servetur: ita ut consideratis præsenti statu, ducat vitam strictiorem. *Lay. l. 4. t. 5. c. 6. n. 10.* ex *Sanch. Rodr. &c.*

DUBIUM VI.

Ad quid teneantur religiosi ejecti, & fugitivi?

Suppono, Religiosum justas ob causas religione expelli posse. 1. Si in gravi vel pernicioso crimine existens, notoriè incorrigibilis appareat: in quo tamen casu, moniales perpetuo potius carceri mancipandas, quam ejiciendas, putat. *Sanch. l. 6. mor. c. 9.* 2. Si ob criminis infamiam, sine gravi ordinis damno, tolerari nequeat. 3. Si in admissione reticuerit impedimentum, vel essentiale, vel saltem admodum grave, v. g. lepram, &c. ut docet *Nav. Sa. V. Religio. 34. Sanch. 6. mor. cap. 4. n. 56.* Ratio, quia in re admodum gravi decepit, ita ut fraus dederit causam admissioni. *V. Dian. p. 9. t. 9. R. 57.* Ubi docet, quod licet hactenus ex communi sententia. *Sanch. Suar. Azor Rodriq. &c.* Religiosi propter delictum aliquod grave, etiam semel perpetratum potuerint expelli, jam tamen propter declarationem: *Urbani* VIII editam anno 1624. per nulla privilegia possint expelli è Religione, (excepta Societate JESU) nisi sint incorrigibiles; tales autem non censentur, nisi unius anni jejunio & pœnitentia in carcere sint probati.

Hoc supposito. Resp. I. Professus, è religione ob culpam ejectus, manet religiosus, votisque adstrictus. *Laym. l. 4. t. 5. c. 13. ex communi* Unde *resolvuntur hi Casus.*

I. Ejec-

I. Ejectus, rerum, quas acquirit, uſum & admi-
iſtrationem tantum ſibi vendicare poteſt; non
utem dominium: neq; illud acquiritur monaſte-
io, cujus non eſt membrum ampliùs, ſed Eccleſiæ,
n qua beneficium habet; vel Papæ, ſi Beneficium
on habet, & exemptus eſt. Quòd ſi autem non ſit
xemptus, Epiſcopo loci. *Laym. l.c.* ex *Mol.* & *Leſſ.*

Dixi, *ejectus*: quia fugitivos & apoſtatas, iis exce-
tis, quæ ex Beneficio Eccleſiaſtico accepta ſunt,
onaſterio acquirere verius eſt, ſi illud dominii in
ommuni capax ſit: ſin minùs, Sedi Apoſtolicæ.
Ratio, quia monaſterium, inſtar ſervorum eos ven-
dicare & reducere poterat. *Lay. l.c.* ex *Azor. Sylv. &c.*

II. Ejectus per culpam, non omninò ſolutus eſt
voto obedientiæ, etſi ejus executio magna ex parte
eſſet: quia caret ſuperiore à quo dirigatur. Debet
amen illud ſervare in præparatione animi, ſi reci-
iatur, *Lay. l. c.* ex *Nav.* & *Leſſ.*

III. Idem à reliquis monaſticis obſervantiis, &
egulis, ut à jejuniis, vigiliis, delectu ciborum, &
imilibus liber eſt. *Laym. l. 4. t. 5. c. 13. Sa n. 40. Nav.*
& *alii* contra *Leſſ. Sanch. &c.* Ratio eſt, quia talium
obſervatio non comitatur ſimpliciter profeſſio-
em votorum ſubſtantialium, ſed ſtatum regula-
em, à quo ille eſt expulſus.

IV. Etſi non ſit improbabile, quod docent *Nav.*
& *Azor.* probatq; *Rodriquez*, ejectum tutò manere
xtra ſuum ordinem, nec teneri receptionem pe-
ere, eò quod juſtæ ſententiæ ſuæ ejectionis ſe
onformare poſſit: contrarium tamen communiùs
ſt, & probabilius. Ratio, quia cum ſit obligatus
otis, tenetur ſe qualificare, ut vota ſua convenien-

ter professioni exequi possit, Quæ ratio mag probat, si ordo ipsum revocet. *Laym. l. c. n. 6.* *Sylv. Sanch.* & *Less.*

V. Ejectus potest tutò in seculo manere, si monasterio non recipiatur, nisi religionem laxio rem inire malit: quia aliam non vovit; neque p ipsum (ut suppono) jam stat, quò minùs in recipiatur. Ita *Rodriq. Lay. &c. loc. c.* Ubi addit Prælatos posse aliquem sub conditione ejicere, vel aliam religionem intret, vel ad suam revert tur: imò etiam Ordinarii locorum ejectos ad cogere possunt. Ratio est, quod tales non periculo, & scandalo aliorum in seculo vivant *Lay. l. c. nu.* 8. & 9.

Resp. II. Prælati Ordinum fugitivos & ap statas requirere tenentur, si absque gravi Ord damno possint, & non omninò incorrigibiles deantur. Ita *Sanch. l. c.* Ratio Prioris partis quia jure divino & naturali tenentur Prælati p spicere eorum saluti. Ratio posterioris est, q si ob justam causam possint ejici, ob eandem etia postquam malitiosè exiverunt, poterunt non cipi. *Lay. l. c. n.* 7. ex *Sanch. &c.*

Dixi, *fugitivos & apostatas* quia per sententia justam ejectos, etsi se correxerint, necessariò re piendos, negant. *Sanch. l. c.* & *Azor. l.* 12. *c.* 1 affirmant *Navar. Molin. t.* 1. *d.* 140. *Less. l.* 2. *c.* 4 *d.* 15. Utrique probabiliter.

Quæres, An professus in uno monasterio po cogi, ut se transferat ad aliud?

Resp. Posse, si plura monasteria faciant unu corpus sub uno capite; secùs, si singula subsint su

sup

ſuperioribus ſub Epiſcopo, vel immediatè ſub Papa. Ratio, quia non vovit obedientiam, niſi in hoc Conventu. *Lay l. c. n.* 10. Vide etiam *Sanch. l. 7. mor. c.* 32.

CAPUT II.

De Statu Clericorum.

Clerici generaliter dicuntur illi, qui ſacris ordinibus, vel primâ ſaltem tonſurâ, ſunt initiati. Ad quorum ſtatum cum multa pertineant, de quibus alibi agendum, hîc agemus de Beneficiis Eccleſiaſticis, Horis Canonicis, & aliis paucis.

DUBIUM I.

De Beneficiis Eccleſiaſticis.

ARTICULUS I.

Quid, & Quotuplex Beneficium Eccleſiaſticum?

Reſp. I. Beneficium Eccleſiaſticum eſt jus perpetuum percipiendi fructus ex bonis Eccleſiæ, propter officiũ aliquod ſpirituale, authoritate Eccleſiæ conſtitutum. Ita *Laym. l. 4. t. 2. c. 1. Leſſ. l. 2. c. 35. d. 1.*

Dicitur I. *Jus perpetuum*, ad excludendam Vicariam, & Commendam temporalem; quæ non ſunt Beneficia, de quibus Canones loquuntur.

Dicitur II. *Propter officium* quia in Beneficio duo jura à ſe mutuò ſeparabilia diſtinguntur. 1. Eſt jus ſeu poteſtas exercendi muneris ſpiritualis; eſtque ſimpliciter ſpirituale. Alterum eſt jus percipiendi reditus Eccleſiaſticos: quod etſi ſecundum ſe ſit temporale: quatenùs tamen fundatur in officio ſpirituali eique annexum eſt, ſpiritualitatem aliquam participat.

Dicitur III. *Auctoritate Eccleſiæ, &c.* quia ſolius Prælati eſt, officia in Eccleſia inſtituere; eisq; pro-

 ven-

ventus Eclesiasticos annectere; ipsiusq; est disp
cere, quot & qualibus ministris Ecclesia egeat.

Resp. II. Beneficium dividitur I. in Seculare
quod pro secularibus; & Regulare, quod pro re
gularibus est institutum. Unde sine dispensatione
nec seculare regulari, nec contrà conferri pote
Porrò omne Beneficium præsumitur esse seculare
nisi probetur esse regulare, vel ex prima sui instit
tione, vel per possessionem pacificam 40. anno
rum: per eam enim ex seculari fit regulare,
contra.

II. Beneficium aliud est Duplex, aliud Simple
Duplex dicitur, quod est cum administratione;
Papatus, Episcopatus, & omnia quæ dicuntur d
gnitatis, hoc est, quæ habent præeminentiam, cu
jurisdictione in foro externo, ut Præpositur
Decanatus, Archidiaconatus, Abbatia, sive sec
laris, sive regularis, Prioratus, claustralis. Ite
personatus, qui est eminentia in Ecclesia, si
jurisdictione, v. g. locus honorificus in choro
processionibus, suffragiis ferendis, ut Cantoria,
similes. Item beneficia quæ dicuntur officia, h
bentque administrationem rerum Ecclesiastic
rum, sine jurisdictione, ut Custos, Thesaurariu
Primicerius, Archipresbyter. Denique Duplic
dicuntur, Beneficia Curata; hæc enim omn
duplici onere & curâ constrictâ censentur, cu
præter recitationem precum omnibus commu
nem, habeant aliquam administrationem & em
nentiam. Simplicia dicuntur, quæ tantum sun
instituta ad officia divina obeunda, neque admi
strationem, vel eminentiam singularem habent,

Canonicatus, sive seculares, sive regulares, Capellaniæ. *Vid. Laym. l. c.* & *Less. 2. cap. 54. d. 2.*

ARTICULUS II.

Quomodo acquirantur & conferantur Beneficia?

Resp. I. Beneficia Ecclesiastica uno ex tribus modis communiter acquiruntur. 1. Per electionem, v. g. Canonicorum; vel etiam postulationem, (quæ est electio ejus, qui non erat de Capitulo, vel de jure non erat capax) & confirmationem superioris, si electum vel postulatum idoneum esse intelligat. 2. Per præsentationem Patroni præviam, & institutionem subsequam, à Prælato Ecclesiæ factam, si præsentatus sit idoneus. Etsi verò Patronus præsentato jus ad rem conferat, ita ut Beneficium alteri conferri nequeat; jus tamen in re, & collatio beneficii per institutionem datur. 3. Per collationem liberam, quando Beneficium solo jure Prælati datur, nec Patronatus juri subest. Unde etiam Beneficia, ex modo conferendi, dividuntur in Electiva, Patronata, & libera.

Resp. II. In qualibet diœcesi Episcopus est proprius collator beneficiorum, nisi ex legitima præscriptione hoc jus alteri competat: supremus autem & universalis collator omnium Beneficiorum non patronatorum, est Papa. *Less lib. 2. c. 35. d. 10.* Ratio prioris est, quia Episcopus in sua diœcesi est moderator sacrorum; ergo ipsius est officia sacra conferre. Ratio posterioris, quia Papa est supremus dispensator bonorum Ecclesiasticorum, & Ordinarius Ordinariorum.

Potest autem Papa tribus modis Beneficia co ferre. 1. Jure præventionis. 2. Iure concursi 3. Jure devolutionis, de quibus. *vid. Less. l. c.* notat, jure præventionis & concursûs ad vitand lites, rariùs Papam uti: imò per concordata G maniæ inter Sedem Apostolicam, & Frideric Imperatorem, per constitutionem Nicolai V. q incipit: *Ad sacra, &c* alterni tantùm menses P collationi reservantur, scilicet Januarius, Marti &c. reliqui verò ordinariis collatoribus relinqu tur. Imò si per tres menses, à die notæ vacatio in loco Beneficii nulla dispositio vel gratia P appareat, Ordinarius conferre potest. Simil mortuo Papâ, quamdiu Sedes vacat. *Less. l. c.* c.20. Quodsi autem Pontifex & Ordinarius eod die idem beneficium diversis contulerint, & n trius collationis prioritas appareat, præferen est qui invenitur in possessione; quia pro eo præsumit. Si neuter est in possessione, præfe provisus à Pontifice, ob dignitatem provis *Barbos.* & *Bardi d. 6. cap. 6. §. 10.* ex *cap. Si à* Denique si ultimâ nocte mensis Episcopalis be ficium cœperit vacare, in dubio utrum ante, post mediam noctem, quâ incipit mensis Papal si nemo sit in possessione, nec ulla provisio, p sumptio juris est pro Ordinario. *Gonzal. Barb Bardi. d. 6. §. 11.*

Quæres. I. Quid & quotuplex sit jus Patronat R*esp.* I. Esse potestatem præsentandi ad Benefi um Ecclesiasticum vacans. *Resp.* II. Esse duple scilicet jus patronatûs Ecclesiastici, quod ali competit, quia ex bonis Ecclesiasticis, & jus pat nat

natûs laici, quod alicui competit, quia ex bonis patrimonialibus Ecclesiam fundavit, vel dotavit, vel erexit. Lay. *lib*, 4. *t*. 1. *c*. 13. *n*. 2. & 4.

Quæres, I. Quando patronus teneatur præsentare, Beneficio vacante? *Resp.* Si patronatus sit laicus, teneri intra 4. menses. Si Ecclesiasticus, intra 6. intra quos nisi fiat præsentatio, Beneficium fit liberum, ejusq; dispositio pro ea vice devolvitur ad eum, cujus est instituere præsentatum.

Quæres III. Quid faciendum, si multi præsententur? *Resp.* I. Si patronus, qui antea præsentavit Petrum, præsentet postea Paulum, velitque hunc præferri, poterit Prælatus instituere utrum maluerit, si patronatus sit laicus: quia tunc præsentatio secunda non facit irritam primam, nec contrà. Si tamen patronatus sit Ecclesiasticus, prior tempore erit potior jure, ex *cap. Cùm authenticè de jure patronatûs. Resp.* II. Si ex duobus patronis alter Petrum, alter Joannem præsentet, potest collator conferre utri maluerit. Imò juxta *Sylv.* Episcopus tunc tertio conferre potest, eò quòd patroni non conveniant. *Resp.* III. Si multi patroni inter se sint discordes, is instituendus, in quem plures conveniunt. *Vid.* Less. *l. c. d.* 8. & L*ayman, l. c.*

ARTICULUS III.

Quæ intentio, & qualitates requirantur ad Beneficium accipiendum?

Resp. I. Ut Beneficium aliquod validè & licitè obtineatur, requiritur, ut sit persona capax & habilis, hoc est, ut sit Clericus, non illegitimus (cum quo tamen Episcopus dispensare potest ad Ordines

minores, & Beneficium simplex, cui ordo maj non est annexus) non irregularis, non excommunicatus, non improbus, aut facinorosus, ut habe scientiam competentem ad munus Beneficio annexum, & ætatem legitimam, nisi dispensetur scilicet pro Beneficio simplici annos 14. (sufficit tamen 14. inchoatum, docet. *Dian. p.3. t.6. R.6* ex *Azor.* & *aliis 5.*) pro eo quod Subdiaconatu requirit, vigesimum primum, pro eo quod Diaconatum, 22. pro eo, quod Sacerdotium, vigesimu quartum inchoatum. Colligitur ex *Trid. sess.* 23. *&c.* In his tamen & similibus casibus, m excusantur, vel quia illud jus ubique non est receptum; vel quia bonâ fide tres annos fuerunt possessione, quæ veluti usucapionem & dominiu parit. Ita *Less. dub.* 20.

Resp. II. Qui recipit Beneficium quodcunqu habens annexum ordinem sacrum, tenetur habe voluntatem, saltem conditionatam, clericandi sacrum Ordinem accipiendi, intra tempus à j requisitum. *Lay. cap.* 14. *Less. l.2. cap.34. d.* Ratio, quia suscipiens officium, cui obligatio annexa, omni modo se habilitare tenetur. Imò curatum seu parochiale est, habetque intentione sacerdotium intra annum non suscipiendi, sed parochiam dimittendi, non tantùm mortaliter peccat, sed etiam ipso jure est privatus, & ad fructuum restitutionem tenetur, ut patet ex *ca. Commissa. §. de elect. in 6.* Quòd si tamen mutatâ voluntate ante finem anni Sacerdos fiat, fructus retinere potest; imò & Episcopus dispensare potest, ut vicario substituto, studiis per septennium vacet.

Di

Dixi I. *Habens annexum ordinem sacrum*: quia si is non sit annexus, & Beneficium sit simplex, licèt illud acceptet animo fructus lucrandi, & deinde uxorem ducendi, nonnisi venialiter peccat, si aliàs officio suo satisfaciat, ut docet. *Lay. cap.* 17 *Sanch.* 7. *de matr. d.* 45. *Vasq.* Ratio, quia illa perversio ordinis non videtur gravis nec ullo jure vetatur, ideoq; ad nullam fructuum restitutionem tenetur. Unde *Garsias p.* 3. *c.* 4. *n.* 42. talem ab omni culpa excusat.

Dixi II. *Voluntatem saltem conditionatam*: quia si ex justa causa postmodum status Clericalis minùs illi convenire videatur, potest animum mutare, etiamsi Beneficium sit curatum; v. g. si primogenitus familiæ, aut frater unicus sine liberis decedat: si opimum matrimonium ad conservationem familiæ nobilis, vel ad lites graves sopiendas necessarium, offeratur. Ratio, quia non est mens Ecclesiæ, ita ad Ecclesiasticum statum obligare, ut hæc & similia bona impediantur. Laym. Less. l. c.

ARTICULUS IV.

An liceat habere plura beneficia?

Resp. Plura Beneficia possidere, non est res simpliciter intrinsecè mala, nec omninò indifferens, sed speciem mali præseferens; imò ordinariè illicita, & naturali juri repugnans, (si talia sint, quorum unum ad honestam sustentationem sufficiat) nisi justâ causâ ex circumstantia cohonestetur. Ita ferè. *Laym. l.* 4. *t.* 2. *c.* 8. *n.* 2. ex *D. Thom. Less. Azor. &c. commun.* Quia ut docet *Trid. sess.* 24. pluralitas hujusmodi magnam inordinationem involvit, dum minuitur cultus divinus, Ecclesiæ ope-

operariis, fundator piâ intentione, pauperes utiliores Ecclesiæ futuri sustentatione privantur. Hinc Beneficia distinguuntur in Incompatibilia primi generis, in quibus adeptâ pacificâ possessione secundi, vacat prius; qualia sunt plura Beneficia curata; item plures dignitates, personatus, duo Beneficia uniformia sub eodem tecto: & in Incompatibilia secundi generis, quæ etsi sine peccato citra dispensationem obtineri nequeant, primum tamen altero obtento non vacat; qualia sunt Beneficia reliqua residentiam postulantia, v.g. Canonicatus duo diversarum Ecclesiarum, in quibus recepta est constitutio. *Trid.* 24. *cap.* 12. *de refor.* ut non liceat ultra tres menses Canonicis à Ecclesia abesse. Unde *Lay. c.* 8. *n.* 6. docet Canonicatus in Cathedralibus Ecclesiis Germaniæ, quæ immemorabili consuetudine requirunt tantùm residentiam medii anni, vel trium mensium, incompatibilia Beneficia numeranda.

Dixi, *nisi justâ causâ cohonestetur*, quia qui per dispensationem plura beneficia obtinuit, nisi justa causa subsit, in conscientia non erit tutus, sed tenebitur alterum resignare, ut docet. *Less. n.* 124.

Porrò justa causa dispensandi erit evidens necessitas & utilitas Ecclesiæ, & quandoque etiam prærogativæ, & merita personæ, v. g. insignis nobilitas, dignitas, scientia, auctoritas, virtus, & modò caveatur, ne Beneficiorum coacervatio facta etiam ob prærogativam personæ, ad privatum tantùm, & non ad commune bonum referatur. Imò sine dispensatione plura Beneficia, sequentibus casibus haberi possunt.

I.

I. Si utrumq; adeò ſit tenue, ut neutrum ſufficiat ad ſuſtentationem: modò utrumq; ſit ſimplex, nec reſidentiam requirat.

II. Quando parochia eſt annexa Canonicatui, eiq; acceſſoria; tunc enim utrumque per modum unius poſſidetur, ita tamen ut teneatur Vicarium perpetuum in Eccleſia alere.

III. Quando beneficia legitimè ſunt unita.

IV. Quando alius idoneus & dignus non reperitur.

V. Quando unum beneficium habetur in titulum, alterum in Commendam non perpetuam, ſed ad aliquot menſes, donec de idoneo provideatur. Ita *Regionald.* ex *Sylv.*

Quæres, An & quomodo Clerici teneantur ad reſidentiam?

Reſp. I. Epiſcopos, Parochos, eosq;, qui curatum beneficium habent, jure divino teneri. Nec ſufficit, ſi per alios adminiſtrent, niſi majus bonum urgeat: quia contra rationem eſt, ut hic officium & fructus, alter onus habeat. *Bon. t.* 1. *d.* 5. *de oblig. bon. p.* 1.

Reſp. II. Ita teneri ad reſidentiam, ut ſi Epiſcopi intra annum ultra tres, & parochi ultra duos menſes, absq; legitima cauſa, per Epiſcopum cognita & approbata, abſint, mortaliter peccent, & fructus non faciant ſuos. Ita *Trid. ſ.* 23. *de ref. c.* 1. *v. Bon. l. c.* Notat autem *Dia. p.* 9. *t.* 7. *R.* 53. ex *Bordon.* ſupradicta etiam habere locum in Superioribus, ſive Prælatis regularibus, ideoque eos teneri tempore peſtis, etiam cum periculo, ſuis aſſiſtere.

Reſp. III. Quia in Eccleſiis Cathedralibus vel Collegiatis obtinent dignitates, Canonicatus, præben-

das vel portiones, si intra annum ultra 3. mens[illegible] [illegible] anno mediâ parte fructuum, secun[illegible] & vero [illegible] anno omnibus fructibus, quos illo anno lu[illegible] [illegible] privandos. Quæ tamen pœna est senten[illegible] [illegible] ferendæ, non latæ, ut constat ex *Trid. sess.* 24. c. 1[illegible]

Resp. IV. Causas à residentia excusantes esse 1. Doctionem Theologiæ, vel Juris Canonici; ne[illegible] ad hoc licentiam Prælati aut Episcopi requiri; n[illegible] quoad autem ad doctiones literarum humaniorum & Philosophiæ; nisi contrarium habeat consuet[illegible] do. 2. Studium Theologiæ, vel Juris Canonici; [illegible] enim per 5. annos etiam excusat. 3. Obsequiu[illegible] Papæ, vel Episcopi, ad Ecclesiæ utilitatem. 4. L[illegible] centiam legitimam ex quavis alia justa causa. 5. Ho[illegible] nestam consuetudinem ubi dispositio Consilii n[illegible] est recepta. *Vid. Bon. l. c.*

Resp. V. Qui absque justa causa abest, pec[illegible] mortaliter, non tamen tenetur ad restitution[illegible] fructuum, si officio satisfecerit, nisi ad eam co[illegible] demnetur, vel nisi id aliquo jure sit expressum.

Resp. VI. Eos, qui ex legitima causa absunt, n[illegible] lucrari distributiones, juxta *Trident*, nisi tam[illegible] absint ad curanda negotia Ecclesiæ, ex commissi[illegible] ne Capituli, vel omninò involuntariè, ob morbum captivitatem, injustam excommunicationem, &[illegible] *V. Less. l. 2. c. 34. dub. 29.*

ARTICULUS V.

Quibus modis Beneficia amittuntur?

Resp. I. Beneficia quatuor modis amittuntur 1. Per mortem beneficiati. 2. Ex dispositione juri[illegible] idq; vel propter alterius Beneficii incompossibil[illegible]

co[illegible]

consecutionem, vel per professionem religiosam, vel per contractum matrimonii, vel per commissionem criminis, (v. g. hæresis, schismatis, sodomiæ sæpiùs exercitæ) cui amissio Beneficii ipso facto est annexa, ut 6. *apud* *Less. l. 2. d.* 34. 3. Per sententiam judicis. 4. Per liberam resignationem: de qua.

Resp. II. Resignatio est spontanea proprii Beneficii dimissio, facta coram legitimo superiore id acceptante. Estque duplex, scilicet Tacita, quæ fit ex juris depositione, ut dum quis religionem profitetur: & Expressa, quæ rursus est duplex, scilicet Pura, quæ fit sine conditione & pacto apposito, coram Ordinario, qui Beneficium cuilibet alteri conferre potest; & Conditionata, seu in favorem: eaq; vel est Simplex in favorem, ut quando fit absque reservatione; vel est Qualificata, quando scilicet fit reservato sibi jure regressûs, vel pensione, vel fructibus aliquibus, quæ ob simoniam juris humani, nonnisi in Pontificis manibus fieri potest. Et quamvis veriùs sit, etiam resignationem simplicem in Pontificis manus faciendam, cum alioqui periculum sit, ne Beneficiorum resignationes speciem quandam hæreditariæ successionis acquirant, quod jura Canonica detestantur: probabile tamen est, in manus Ordinarii fieri posse, eò quòd permutatio in ejus manibus fieri possit. Idq; à fortiori verum est, si fiat sine modo obligatorio; quamvis additâ deprecatione, ut personæ certæ conferatur. Idque observari potest, ubi non est recepta Bulla *Pii V.* quamlibet personæ successuræ designationem prohibens, quam citat. *Lay. hic cap.* 17.

Porrò ut resignatio conditionata valida sit, requi-

quiritur. 1. Ut Beneficium sit resignantis, cum resignatio sit juris sui dimissio. 2. Ut fiat liberè. 3. Ut fiat in manibus ejus, qui potest admittere, scilicet Pontificis, Ordinarii, Collatoris, vel Institutoris, juxta dicta. 4. Ut acceptetur à Prælato, in cujus manibus fit: quia sine acceptione jus suum resignans non perdidit. 5. Ut conferatur illi, in cujus favorem cum clausula consueta (*non aliter nec alias*) est resignatum. 6. Ut is, cui confertur acceptet: aliàs enim resignans non perdit Beneficium, propter clausulam, *non aliter*. 7. Requiritur consensus Patroni, vel electorum, prout Beneficium est patronatum vel electivum. 8. Si resignans sit infirmus, ut à resignatione supervivat 20. dies: aliàs enim per obitum vacare censebitur. 9. Ut resignatio fiat in Curia Romana, intra 6. menses supplicatione oblata computandos, in loco Beneficii publicetur: sin autem extra Curiam, intra mensem: alioqui si contingat resignantem mori antequam resignatarius cepit possessionem, beneficium per obitum vacare censebitur. *Less. & Lay. c. 17*

Resp. III. Permutatio Beneficiorum, quæ est quædam species conditionalis resignationis, fit, cum duo beneficiati, unum vel plura sua Beneficia Pontifici non reservata, in manus Ordinarii, alteriusve Episcopali auctoritate præditi, resignant, cum conditione, ut is postea vicissim alteri alterius Beneficium conferat. Quod quandoq; Episcopus instituere potest, si necessitas ita exigat; vocatis tamen iis, quorum interest, scilicet patrono & Collatore inferiore. Ad hanc autem omnia requiruntur, quæ ad resignationem in favorem. *§. Less. c. 31.*

c. 31. d. 35. & 36. *Lay. c.* 17. *Bon. d. simon. d.* 1. *q.* 4. §. 12.

Quæres, I. An licitæ sint permutationes coram Ordinariis, in mensibus reservatis per concordata Germaniæ? *Resp.* Affirmativè, quia per reservationem concordatorum, non censetur Pontifex voluisse conditionem Ordinariorum Germaniæ deteriorem facere, quàm Episcoporum extra Germaniam, coram quibus id simpliciter licet.

Quæres, II. An licitum sit permutare Beneficia, compensatâ fructuum æqualitate?

Resp. I. Non licere, si Beneficium copiosius, non separatis proventibus à titulo, permutetur cum tenui. Ratio, quia excessus ille, eo ipso, quo manet annexus titulo, est debitus titulo, ideoque pro eo nihil exigi potest, quin etiam exigatur pro titulo.

Resp. II. Posse peti compensationem, ob hujusmodi permutationem, à Pontifice pro incommodo temporali, quod alter subit, spoliando se proventibus sui Beneficii; ideoq; talis compensatio non est pretium Beneficii, aut proventuum annexorum, sed conditio, ut se indemnem servet, sine qua conditione nollet se spoliare.

Resp. III. Jura proventuum posse separari à titulis, & primò nudos titulos, deinde alio contractu jura proventuum, utpote temporalia permutari, compensato excessu opulentioris, idq; auctoritate solius Papæ. *Vid.* Less. *l. c.* Bonac. *l. c.* §. 12. *num.* 11.

¶ *Quæres,* III. An licitè permutetur Beneficium hac lege, ut expensæ litis, vel Bullarum, refundantur per recipientem. *Resp.* Videri permutationem simoniacam, si impensæ sint causa impulsiva permutationis, sine qua actus non fuerit futurus, idem de simili

resi-

resignatione affirmarem. *v. Less. l. c. Bon. l. c. n.*

ARTICULUS VI.

Quid & quotuplex sit pensio?

Resp Pensio est jus percipiendi fructus ex alieno Beneficio. Estque triplex. 1. Temporalis, quæ datur propter ministerium temporale, v. g. Cantori, æditu0, patrono & defensori Ecclesiæ. 2. Spiritualis, quæ fundatur in titulo merè spirituali, ut quæ datur Concionatori, Coadjutori Episcopi, Parocho, &c. 3. Media, quæ fundatur in statu spirituali, non tamen officio spirituali: ut quæ datur Clerico pauperi, vel Parocho seni ad sustentationem, vel quæ datur causâ resignationis, & litis componendæ. Duæ posteriores dicuntur Clericales, quia Clericis; prima Laicalis, quia laicis tantùm datur.

Porrò circa pensiones. *Laym. c. 18.* & *Less. 34* docet hæc: Etsi eam designare proprium sit Papæ, id tamen etiam Episcopum posse in causis specialibus, & necessariis, v. g. propter paupertatem & senium resignantis, vel litis compositionem, vel propter adæquandos fructus, in permutatione Beneficiorum. 2. Debere esse moderatam, ita ut Beneficiato relinquatur sufficiens sustentatio: talis autem plerumque censetur tertia pars fructuum. 3. Ad pensionem non requiri consensum patroni, ut quidam volunt; quia id nullo jure statutum est. Neque ullum fit præjudicium per impositionem pensionis, cum is fructus non percipiat ex Beneficio, sed tantùm habeat jus instituendi, & præsentandi, quod ei non adimitur. 4. Pensionarius post constitutionem *Pii V.* ubi ea est recepta, tenetur reci-

recitare officium B. V. nec facit fructus suos, si omittat. 5. Pensionem extingui morte pensionarii, sicut usus fructus morte usufructuarii. Posset tamen Papa facere perpetuam, ex plenitudine potestatis. De venditione & redemptione pensionis. *Vid.* Lay. c. 18. & *Less. l.* 2. c. 35. *d.* 22. *Bon. l. c.* §. 13.

DUBIUM II.
De Horis Canonicis.
ARTICULUS I.
Qui obligentur ad Horas?

Resp. I. Clerici majorum Ordinum, etiam suspensi, excommunicati, degradati, tenentur, tum jure Ecclesiastico, tum generali consuetudine Ecclesiæ.

Dixi, *majorum Ordinum*: quia minorum, non tantùm non ad Horas, sed neq; ad psalmum Miserere tenentur, quem, vel simile quid, cum Episcopus primam tonsuram conferens injungit, non videtur obligare, nisi ut vel tantùm fiat aliquoties, vel per modum consilii. *Less. l.* 2. *c.* 37. *d.* 9. *Unde resolvuntur hi Casus.*

I. Tenetur ad Horas, qui cum dispensatione Papæ duxit uxorem, nisi in hoc ipso sit dispensatum; quia dispensatio, utpotè odiosa, strictè est explicanda, & characterem retinet. *Bon.* & *Azor. l. c. cap* 5. contra alios.

II. Clericus incipit obligari à puncto subdiaconatûs suscepti; & quidem ad Horas respondentes horæ, quâ ordinatur. *Bon. tr. de Horis q.* 1. *punct.* 5. *ex communi.*

Resp. II. Omnes Religiosi professi, ad chorum destinati, utriusque sexûs, obligantur ad Horas, idque

idque ex antiqua & recepta consuetudine: qua
tamen quidam, ut *Aragonius*, putant non obliga
tam strictè, ut peccent mortaliter, si bis ter
omittant. Et de Monialibus dubitat *Cajetan. Medi*
Armil. Dian. tr. 12. R. 17. imò eas (atq; adeò omn
Religiosos sacris non initiatos) non teneri su
onere peccati absolutè, sed nimis laxè, docet *Petr*
Marchan. apud *Dian. p. 9. t. 6. R. 7.* contra alioru
communem & veram sententiam, quæ docet, tene
secundum suas regulas & consuetudines. *Bon. q.*
p. 2. n. 5. ex *Azor.* L. *ff Maldero, &c. Unde resol*

I. Non tenentur ad Horas, 1. Novitii. 2. Co
versi. 3. Religiosi Societatis JESU, militare
hospitalarii, & cæteri Choro non destinati. *Tru*
l. 1. c. 7. d. 12. §. 1. n. 5.

II. Is qui ex una religione transit in aliam, in q
non est hæc consuetudo, non tenetur: quia co
suetudo non obligat, ubi non est recepta. Ita *Sua*
& *Lay.* Idem dic de religioso ejecto, vel qui dispe
sationem obtinuit perpetuò vivendi extra mon
sterium: quia etsi maneat religiosus, non tam
regularis Ita probabiliter. *Sotus, Sanch.* Bon. *d.*
q. 2. p. 2. n. 4. &c. contra *Suar.*

Resp. III. Beneficiati, quotquot habent jus in re
& plenum dominium Beneficii, si fructus perc
piant, vel percepturi sunt, tenentur ad Horas, *Le*
& *Lay. l. 4. t. 2. c. 4.* ex communi & *Concil. Late*
ranensi sub Leone X. Ratio, quia Beneficium datu
propter officium. *Unde resolves.*

I. Non tenentur ante receptam possessionem
nec si sine sua culpa fructus nullos percipiant, ne
percepturi sint. *Lay. l. 4. t. 2. c. 5. n. 3.* quia no
ha

habent beneficium secundum omnem effectum. Videntur tamen pro ratione fructuum teneri ad aliquoties legendum. *Trul. l. c.*

II. Tenetur is, qui etsi (sive sine, sive cum sua culpa) non recipiat omnes suos fructus, recipit tamen tantam partem, quæ sufficit ad sustentationem. *Bon. d.* 1. *q.* 6. *p.* 3.

III. Tenentur ij, qui primo, aut etiam secundo anno non percipiunt fructus, eò quòd assignentur fabricæ, vel prædecessori mortuo: quia etiam ipsi mortui fruentur eodem privilegio, & sic pro tota vita satisfaciunt fabricæ. *Bon p.* 4. *n.* 22. *Lay. c.* 5. *Suar. Reg. &c.* Contraria tamen sententia non est improbabilis, & negat *Less.* cum *Caj.* se talem damnaturum; quod vel resignare, vel mori ante possit, & sic non frui anno gratiæ. *Lay. l. c. Palaus. Trul. d.* 13. *§.* 3.

IV. Tenentur & ij, qui habent Beneficium tenue, octo v. g. vel decem aureorum; quia jura omnibus indistinctè obligationem Horarum imponunt, sicut iis qui sunt in majoribus Ordinibus. Ita probabiliter *Syl. Azor. Sua. Palaus, Bon. d.* 1. *q.* 2. *p.* 4. *n.* 17. & *comm.* contra *Sotum, Less. Rodr.* & *Dia. R.* 9. *Mald.* qui dicunt, si habet Beneficium tam tenue, ut tertiam partem mediocris sustentationis alicujus Clerici non adæquent, non teneri. *§. Dia. l. c. Esc. t.* 5. *E.* 6. *c.* 13. quorum sententiam non damno. *§. Tr. l.* 1. *c.* 7. *d.* 12. *§.* 3. ubi notat eum, qui habet plura Beneficia tenuia, ex quibus competentiã habeat, teneri ad Horas.

V. Non excusatur qui primis annis parum recipit, eò quòd fructus expendat in substitutum: quia Horarum onus Beneficio annexum est personale, cum quo spontè acceptatur. *Bon. l. c.* ex *Azor. Vasq. Fill. &c.*

VI. Si

VI. Si filius à patre coactus ad statum Eccles[i]sticum, percipiat ipse fructus, tenetur ad Hora[s] secùs, si percipiat pater: hic verò ad restitutione[m] obligatur. *Lay. t. 5. n. 2.* ex *Less. l. 2. c. 34. d. 3.*

VII. Probabile est, eum qui non residet ex leg[i]tima licentia vel dispensatione, ideoq; fructus n[on] recipit, non teneri ad Horas: quia obligatio h[a]est propter sustentationem datam. *Trull. l. 1. c.* *d. 13. §. 3.* ex *Sanch. &c.*

VIII. Non tenentur, qui habent præstimon[ia] (quæ solent dari adolescentibus, in subsidium st[u]diorum) eò quod non sint propriè dicta benefic[ia]. Ita *Medin. Garsias* & *Less.* contra *Nav. Sotum* & *R[o]driq.* Rectè tamen monet *Lay. c. 5. n. 6.* consid[e]randam rationem præstimoniorum. Quodsi en[im] dentur in titulum perpetuum, & habeant annex[um] aliquod obsequium spirituale, quod per laic[os] expediri nequit, esse Beneficia Ecclesiastica, p[ro]indeque obligare ad Horas: secùs, si consistant [in] solo temporali obsequio. Similiter non tenent[ur] pensionarii, cum pensiones non sint propriè dic[ta] Beneficia, ut *dubio praeced.* videri potest. Qu[od] limitat. *Escob. t. 5. E. 6. c. 4.* ex *Palao*, si fruant[ur] pensione, ob secularia obsequia; secùs, si tit[ulo] Clericali. Denique, neque tenetur Coadjutor, [qui] non administrat, quia obligatio tenet proprietar[i]um. *Palaus. Escob. l. c. §. Laym. c. 5. n. 9.*

IX. Etsi habens plura beneficia satisfaciat uni[ca] recitatione Horarum, tenetur tamen tot face[re] commemorationes, quot sunt beneficia seu patro[na] beneficiorum; quia par est omnium ratio. *Bo[n]* *Trull. l. c. n. 27.*

ARTI[CULUS]

ARTICULUS II.

Quanta sit hæc obligatio?

Resp. I. Est tanta, ut peccet mortaliter, quisquis habens hoc onus, Horas, vel notabilem earum partem omittit. Ita *communiter omnes* contra *Angelum, V. Horæ,* & *Richardum*, qui dicunt non esse mortale, nisi quis habeat consuetudinem omittendi. Quam sententiam *Less.* non audet dicere probabilem, quod sit contra torrentem Doctorum. Ratio quia violat præceptum in re gravi pertinente ad virtutem religionis. Ex dictis *resolvuntur hi Casus.*

I. Non est mortale, omittere unum psalmum, lectionem, vel quid simile, ut habet communis contra *Nav.* nec tertiam partem parvæ Horæ, contra *Azor.* & *Mald.* quia non censetur pars notabilis. Talem autem dicit. *Palaus l. 1. p. 5.* esse in Matutino, quod est æquale uni parvæ Horæ, *Sanch. in sum, to. 1. l. 1. c. 18. nu.* 8. dicit tres lectiones cum responsoriis, in feriali officio, esse materiam parvam. In parvis Horis, dicit *Fern. Fill.* & *Lay.* dimidium esse notabilem quantitatem. V. *Escob. l. c. cap. 13. n.* 107. ubi docet unam parvam Horam non esse partem notabilem, respectu totius officii, quod per modum unius est præceptum. Verùm hoc meritò rejicitur ab aliis.

II. Est mortale, si omittas vel unam integram ex Horis, (quarum sunt septem. Matutinum cum Laudibus, Prima, Tertia, Sexta, Nona, Vesperæ & Completorium) vel dimidiam etiam ex brevioribus, (ut docet *Fern. Reginald. Fill. Suar.* Lay. contra *Bonac.* & L*ess.*) vel ex Matutino 9. lectiones cum responsoriis, ut S*anch.* 1. *mor. c.* 18. aut partem

æqui

æquivalentem Horæ uni minimæ, ut *Suar. de rel. t. 2. l. 4. c. 25.* & *Gabantus* vel ut alii unum nocturnum. *Bon. d. 1. q. 5. p. 1. Dian. p. 2. t. 12. R. 26.* & 4

III. Sive omissio Horarum (abstrahendo à multiplicatione actuum voluntatis) si unum numero peccatum, ut vult *Bon.* sive sint plura formaliter, ut docet *Less.* sive unum multiplex, ut *Suar.* sive unum pluribus æquivalens, ut *Fill.* loquitur: probabilius tamen est, in confessione explicandum, quot Horæ sint omissæ; eò quòd sit circumstantia tenens se ex parte objecti, & constituens actum in ratione sua individuali. *Bonac. l. c. n. 9. Less. Suar. Fill.*

Resp. II. Tanta est obligatio, ut inducat ei onus restitutionis fructuum, pro rata omissionis officii, qui titulo Beneficii ad Horas tenetur, si elapsis 6 mensibus post adeptam possessionem, (iis enim etsi graviter peccet omittendo, non tamen tenetur ad restitutionem) culpabiliter officium non recitaverit. Patet ex *Consil. Lateranensi* sub *Leone X.* Sed quia dubium fuit, utrum hoc Concilium esset receptum, *Pius V.* Bullam edidit, quæ est apud *Nav. c. 25.* quâ hoc decretum confirmat, ac declarat sic, ut qui uno die totum officium omiserit, teneatur restituere omnes fructus illi diei respondentes, v.g. qui accipit annuè 365. florenos, teneatur pro uno die restituere unum florenum; qui autem omiserit Matutinum tantùm, mediam partem fructuum unius diei; qui reliquas Horas, etiam mediam partem, qui verò unam ex illis, sextam partem. Eaque restitutio facienda est vel fabricæ vel pauperibus. *Laym. Fill. Bon. d. 1. q. 5. p. 2. &c.* contra *d. la Cruz* & *Lopez* apud *Dian. p. 2.*

t. 12.

12. *R.* 14. qui dicunt, si Beneficiatus intra annum, per 8. vel 10. dies tantùm omittat, non teneri ad restitutionem, eò quòd sit servus liberalissimi domini, qui multò minùs quàm domini temporales, ad pauca attendat. *Unde resolves.*

I. Clerici majorum Ordinum, qui solo titulo Ordinis, & quotquot alio titulo, quàm Beneficii, ad Horas tenentur, non obligantur ad dictam restitutionem, quia nullos percipiunt fructus, propter onus recitandi officium. *Bon. l. c. p. 2. n. 3.*

II. Nec ij obligantur, qui ex naturali oblivione, justo impedimento, bonâ fide, invincibili ignorantiâ, aut aliter absque culpa omiserunt. Ratio, quia in conscientia non debetur pœna, ubi non est culpa. *Less. Suar. Bon. n.* 4.

III. Valde probabile est, quod qui alia onera habent, quàm precum, v. g. Pastores, Episcopi, &c. omittentes Horas, possint retinere majorem partem fructuum istius diei, ratione dictorum onerum, sufficiatq; dare tertiam partem, vel quartam fructuum; eò quòd tantùm obligentur ad restitutionem fructuum, respondentium oneri divini officii. *Nav. Fill.* Bon. *p.* 3. *Dian. p.* 2. *t.* 12. *R.* 8. citans alios multos.

IV. Si talis Pastor habeat tenues reditus ad sustentationem, videtur ad nihil obligandus; cum ob alia onera illi debeatur sustentatio. *Lay. l.* 4. *t.* 2. *c.* 5 Imò *Dia p.* 2. *t.* 12 *R.* 9 & *Mald. tr.* 10. *c.* 2. *d.* 3. dicunt, eum, qui habet Beneficium valdè tenue, v. g. cujus reditus tertiam partem mediocris sustentationis non adæquent, non teneri, ob Horas aliquoties, neglectas, ad restitutionem.

V. Re-

V. Restitutio hæc fieri potest, vel pauperib amicis, vel aliis, vel ipsi etiam beneficiato, si pa per est. Item impendi potest in fabricam domu vel meliorandos agros Beneficii; quia hæc nomi fabricæ etiam intelliguntur, apud *Suar.* & Bon Denique aliquando compensari potest, offeren suffragia pro defunctis, aliisque precibus, ut *Bonac. l. c. p.* 4. & sic etiam per alium, seu per offi cium, aut preces ab alio ad tuam intentionem r citatas, & à te defunctis applicatas, satisfieri po docet. *Quintanad. t.* 28. *f.* 6. Nec continuò da nandum, qui ordinariè recitare solitus, semel v vel bis in anno omisit, etsi nihil restituat, do *Sotus. Med. Fill. cap.* 10. *num.* 316. 317.

VI. Qui pecuniam, quam ob neglectas Ho tenetur restituere, sive erogare in usus pios, im pendit in alios, quàm vel in pauperes, vel fabric beneficii, non satisfecit (secundum jus commu ubi Concilium Lateranense, vel Bulla Pii V. est cepta) obligationi suæ nisi aliud ferat consuetu vel statutum alicubi receptum: quia disertè præ pitur restitui pauperibus, vel fabricæ beneficii *Bon. q.* 2. *p.* 2. & 4.

VII. Posse aliquando beneficiatum excusar restitutione, (ob Horas neglectas) titulo pecun expensæ, (intellige post omissionem Horarum) e non isto intuitu: in pauperes, vel alios usus pio censet *Dian. p.* 3. *R.* 57. ex *Laym. l.* 3. *f.* 5. *t.* *cap.* 12. *num* 9. esse probabile: tùm quòd quida Authores ita sentiant, tum quòd videatur e virtualis intentio omnium dantium eleëmosyna satisfacere per illas omnibus obligationibus, qu sui

suis peccatis contraxerunt; tum quod leges Ecclesiasticæ benignè debeant explicari. Addit *Joannes de Salas, de leg. d. 25. f. 2 nu. 27. Vasq.* Si Canonicus grossam, seu corpus sui Canonicatûs, verè & absolutè lucretur priùs quam omittat officium, non teneri ad restitutionem, propter omissionem sequentem; eò quòd pœna non sit, ut fructus jam suos factos restituat, sed ut fructus non faciat suos. Sic ille apud *Dian. p. 2. t. 12. R. 8.* v. infra *a. 4. §. 6. in fine.*

VIII. Ubi Bulla Pii V. non est recepta, potest videri probabile, beneficiatum ad dictam restitutionem non obligari, ut habet. *Sylv. V. Clericus.*

ARTICULUS III.

Quæ excusent à recitatione Horarum?

Resp. Hæc sequentia. 1. Infirmitas gravis, v. g. dolor notabilis capitis, ita ut sine incommodo, vel incremento morbi, legi non possint. Dixi, *gravis*, quia levis, v. g. dolor stomachi, aut pectoris, vel etiam aliquando febris tertiana, aut quartana non excusat, cum toto die non affligat. Ita *Nav. Fill. Lay. Bon. d. 1. q. 6. p. 1* Porrò taliter excusatus non tenetur, ut quidam volunt, audire alium legentem nec alium substituere, ut habet. *Fill.* & *Sa. V. Horæ.* Si tamen commodè potest, & solet legere cum socio, tenetur, ut habet. *Less.* & *Bon. ib. Dian. p. 2. t. 12. R. 43.*

2. Justum impedimentum, v. g. metus proditionis inter hæreticos. Item gravis vel repentina occupatio, vel opera charitatis majoris momenti, quàm Horæ, quæ sine scandalo, vel gravi incom-

modo tuo, vel alterius omitti non possint. Q
modo etsi Concionatores, vel Confessarii, aliqua
do excusari possunt, idque ex benigna Ecclesiæ i
tentione, ut docet *Sylv. Suar.* & *Lay. &c.* tenent
tamen anticipare, si possint. v. g. si manè præ
deas, te totâ die confessionibus occupandum, q
differri non possint. Ita ex *Sua.* & *Azor. Bonac.* l
p. 2. num. 1. & *2. &c. communiter.*

Ex hoc capite dicunt etiam aliqui, non ten
te repetere, quod neglexisti, (nec recitando, n
audiendo) dum thurificando ad Magnificat, v
Benedictus, vel libros necessarios circumferen
vel lectionem mox cantandam prævidendo, v
alia in choro necessaria peragendo, occupa
fuisti. Quia chorus totus pro eo, qui in re ad offi
celebritatem pertinente, occupatur, videtur su
plere; & non tantùm suo, sed etiam aliorum mi
strantium nomine, recitare aut canere. Ita *Lay*
l. 4. tr. 14. num. 7. Henr. Sylv. Azor. Sot. M
Naldus. Arag. Regin. citat à *Dian. p. 2. t. 12. R. 13.*
dem de eo, qui choro, organis, musicis alternis v
sibus respondet, dicunt. *Nav. Sanch. Arag.* & *Rod*
apud *Lay. l. c.* scilicet eum non esse obligatum,
etiam voce proferat: sed negat *Esc. t. 5. E. 6. &. Tr. 4.*

3. Cæcitas. *Bon. p. 2. n. 4. &c. communiter.*

4. Carentia Breviarii inculpata. Quòd si tam
memoriter possis dicere, vel totum officium, v
unam Horam, teneris. Si verò tantùm scias ps
mos, vel lectiones, vel capitula, dicit *Fill. t. 2. tr.*
21. c. 9. n. 287. citans *Nav.* & *Suar.* Item *Escob*
E. 6. n. 149. probabile esse, non teneri: quia psalm
ut sic, non sunt Hora Canonica, ad quam tenetu

Cle

Clericus. Item dicit. *Gar. de benef. t. 1. p. 2. c. 1. n. 221. Mald. in 2. 2. t. 10. c. 2. d. 5.* & *Joannes Sancius in select. d. 15. n. 1.* citati à *Diana* eò quòd lectiones & capitula sint pars (licet minor) maximè principalis, ita ut absque illis non sit officium Canonicum. Idem concedit. *San. l. 1. c. 9.* in Matutino festi duplicis vel semiduplicis. *§. Bon. p. 2. n. 6. Dian. p. 2. t. 12. R. 30.* & 43. Verùm hæc probare non ausim, sed potiùs quod docet. *Bon. d. 1. q. 6. p. 2.* impeditum ex aliqua dictarum causarum, si possit dicere partem notabilem, ad id teneri, aliàs ad nihil. Denique si quis careret Breviario, quo uti solet, v. g. Romano, tenetur legere aliud quod habere potest: quia per utrumvis impletur substantia præcepti. *Creus. Escob. Dian. p. 9. R. 25.*

5. Dispensatio, quam sine causa, solus Papa dat validè: cum causa Episcopi. Et sic Subdiaconum, qui ex dispensatione Pontificia duxit uxorem, hoc ipso liberari ab onere horarum, contra *Bon.* & *Azor.* docet *Sanch. de mat. l. 8. d. 8. Dian. p. 8. t. 3. R. 34.*

ARTICULUS IV.

Quomodo recitandæ sint Horæ?

Resp. In recitatione Horarum sequentes circumstantiæ sunt servandæ. 1. Ut recitentur juxta præscriptum Breviarii Romani, jussu Pii V. editi, saltem publicè. Excipe Religiosos, qui habent peculiare Breviarium Ordinis; & Ecclesias, quæ 200. annis ante institutionem Breviarii per Pium V. peculiare habuerunt: eæ enim sine consensu Episcopi illud mutare non possunt. Privatim tamen omnibus, etiam regularibus, probabile est licere,

ex consuetudine, uti Romano, ut docet. *Less. c.* 3 *d.* 12. *Rodriq.* & *Sa. V. Horæ.* Bon. *d.* 1. *q.* 3. *p.* Adde, quòd, qui eo utitur, ne quidem in chor obligetur ad psalmos pœnitentiales, graduales officium defunctorum, (excepto die animarum Officium tamen B. V. in choro recitari debet, ubi e consuetudo. Ita *Fil.* & *Bon.* ex Bulla Pii V. & Clement VIII. Item tenetur ad Litanias diebus Rogationum tum quia sunt pars officii eo die, tum quia peculi ris de ea re est constitutio. Ita *Bon. l. c.* ex *Fil.* E contrarium probabile esse dicat. *Dian. p.* 2. *tract.* *R.* 42. ex *Vasq.* item *Escob. t.* 5. *E.* 6. Quòd si aute ex inadvertentia, vel necessitate, v. g. quia lecti ones de festo nullas habes, officium mutes, ita dicas de feria, quando erat dicendum de Sancto, ve contra, nullum erit peccatum, nec obligatio rep tendi, licèt consultum sit repetere ea, quæ ad pro prium officium pertinent: si verò studio idem mu tes, aliud sentiendum videtur, cum ratio non eadem: Quanquam quod eo casu venialiter tantù pecces, nec tenearis repetere, vel restituere qu quam, eò quòd substantia præcepti sit impleta, pr babile esse censeat. *Esc. t.* 5. *E.* 6. *c.* 5. *Dian. p.* 3. *t.* 1 *R.* 3. Item *Cajet. Sylv. Binsf. Azor. Valent. Less. Fill.* & citati à *Bon. d.* 1. *q.* 1. *p.* 1. *n.* 17. & *Dian. l. c.* con alios multos, quos citat & sequitur. *Barbos. Lay* verò *l.* 4. *t.* 1. *c.* 5. *n.* 4. cum *Suar.* limitat, nisi p fraudem quasi, multo longius in multo brevius v. g. paschale mutetur: (licet *Caram* apud *Dian.* 7. *t.* 11. *R.* 6. contra communem sentiat, etiam f præceptum impleri, & venialiter tantùm peccar aut idem pro libitu toto anno dicatur; quia est gr

vis inordinatio, §. *Trul. d.*14. *n.* 11. ubi docet, cum, qui per errorem legit hodie de Sancto, qui cras v.g. colitur, posse cras legere de Sancto, qui hodie celebratur; imò ita faciendum esse vult. *Quintan. t.* 8. *sing.* 10. Verùm contrarium rectius tenet *Villalob.* eò quod præstet semel quàm bis errare: idque multis benè confirmat. *C.* L*ugo Resp. mor. l.* 5. *d.* 8. Similiter eum, qui per errorem vel oblivionem de festo duplici, vel semiduplici, non recitavit de proprio, posse de eo legere primo die non impedito 9. lectionum officio, docet idem. *Quintan. t.* 8. *n.* 9. esse probabile. Verùm & hoc meritò rejicit. *C. Lugo l. c.* & ipse *Quintan.* contrariam sententiam agnoscit probabiliorem. Deniq; qui in aliquibus Horis erravit, (legendo v.g. de feria, quando erat de festo, vel contra) agnoscens errorem, non debet eum continuare, sed reliquas horas legere juxta officium eo die currens, ut in iis saltem conformet se toti Ecclesiæ, vel communitati, cujus est pars, & observet legem, quando potest. *C.* L*ugo l. c.*

2. Pronunciatio vocalis exterior; ea enim est de substantia præcepti. Etsi quidem cum socio legis, (quod rectè fit, & est conforme primæ institutioni Ecclesiæ, ac publico orandi ritui; estq; licitum, etiamsi is ad eas non obligetur, nec interius attendat. *Bon. q.* 3. *p.* 2. §. 1.) ea pronunciatio adhibenda est, ut ab eo exaudiri possis, eumq; audire vicissim: *Sa.* tamen *V. Hora*, putat satisfieri, etsi quædam non percipias, quæ à socio dicuntur; neque ideo aliquid scrupulosè repetendum esse. Si verò solus legas, ita legendas esse, ut audire te ipsum possis, docet *Regin.* & *Suar.* sed probabile est, id non re-

ri, cum Ecclesia, id non præcipiat, ut docet. *Az* *p.1.l.10.cap.11. quæst.4.* Bon. & *Dian. resol.* 1 admittitque. *Fill. t.23.c.3.n.117.* pro scrupulo Si plures duobus recitent officium simul, non deb unus unum, alter alterum, tertius tertium versi recitare, sed alternatim facto duplici tantum cho sive plures sint ex una parte, sive pauciores: q sic habet usus, & praxis Ecclesiæ. Secùs est de le onibus, quarum primus primam, secundus sec dam, tertius tertiam recitat, (imò alicubi cons tudo permittit, ut omnes ab uno recitentur) audientibus. *Bon.d.1.q.5.p.2.§.1.* ex *Suar. Az* *Laym.* addens etiam satisfacere eum qui lectio vel orationes, vel capitula, vel responsoria tan audit, & non recitat. *V. Bon. l.c. Trull.d.16.num*

3. Pronunciatio integra, sine syncopa, & ab viatione verborum & syllabarum, & absq; pr pitantia *Bon.d.1.q.3.p.2.§.1.* Ex hoc tamen de in publico faciliùs peccare potest mortaliter, tione scandali, & severioris præcepti Eccle quàm in privato, *Azor.* & *Fill. t. 2.l. 23. c. 2.* *Dia. p. 2. t. 12. R. 32.* ubi addit. 1. Eum, qui tali, qui ultimas syllabas abscindit, recitat offici satisfacere officio suo, nec teneri repetere. 2. Qu do in cantu, propter nimiam celeritatem & ab sionem syllabarum, (vel alia de causa) audie non possunt verba percipere, & attendere, ord riè tantùm esse peccatum veniale, neq; obliga iteratam recitationem officii; nisi adsit cont ptus, vel grave scandalum, seu notabilis corrup & deformatio verborum, in toto cantu. *Sid. D* *l.c. Syl.* & *Trul.d.15.* ubi ex *Nav. Azor. Less.* & *Pal* ne

negat satisfacere eos, qui cum sociis recitant ita festinanter, ut nondum expletis à socio versiculis, ipsi incipiant; quia pars quæ anticipatur, non communicatur cum socio, qui eam audire nequit. Excusat autem ex *Nav.* *Sa.* & *Sua.* surdum, qui alios in choro canentes non intelligit, nec sequi potest.

4. Pronunciatio continuata unius Horæ: si autem interruptio notabili tempore, sine causa fiat erit tamen veniale tantùm, ut ait. *Fern.* *Lay.* & *Less.d.*10. quia singuli psalmi suam completam significationem habent: si justa ex causa fiat, nulla culpa erit, nec repetenda priora. Quod verum est, etiamsi animo repetendi interrupisses: consilii tamen est, si interruptio longa esset, repetere ab initio psalmi vel nocturni: imò probabile est, nocturnos singulos separatim, saltem intra trium horarum spatium dici posse, (quod certum videtur, si justa causa concurrat) quia secundum quosdam antiquitus ita fiebat, ut docet. *Fil. t.* 23. *c.*6. & *Bon. q.*5.*p.*3.*Esc.* &c. Addit *Quintan. t.*8.*s.*3. lectiones, sive tres sint, sive novem, posse absq; culpa gravi, sine causa, & cum hac, absq; ulla culpa dividi à psalmodia ejusdem mututini. Divisio autem matutini à Laudibus, non dicit interruptionem officii; unde privatim fieri potest sine causa. *Dian. p.*5. *t.*14. *R.*48. ex *Bon.* *Fill.* *Sanch.* &c. Item *Trul. l.* 1. *c.* 7. *d.* 11.

5. Ne invertatur ordo Horarum, absque justa causa: quodsi tamen fiat, erit tantùm veniale; quia ordo iste, saltem extra chorum, non est sub præcepto, nisi secundariò, & tanquam circumstantia minoris momenti. Quòdsi autem per inadvertentiam, vel ex justa causa mutes, v. g. ut amico vel

ægro, qui tecum legere cupit, satisfacias nullu erit peccatum, vel si in choro dicantur posterior Horæ, cum tu necdum dixeris priores; vel si int orandum advertas te aliquid omisisse, vel priore Horam nondum dixisse: perges enim, & supple in fine. Similiterque, si causa, vel necessitas inst Horas dicendi, potes dicere Laudes, dilatis lecti nibus, vel aliquo simili, quod ad manus non e *Sid. Bon. q. 3. p. 4*

6. Ut, nisi justa causa excuset, dicantur temp præfixo à jure, vel consuetudine: quæ nunc ob nuit, ut Matutinum & Laudes absoluto Comp torio in Ecclesia, horâ circiter quartâ & secund *Bon.* etiam tertià dicantur: & hieme quidem, m diâ horâ ante solis occasum dici posse, ait *Fill* communi sententia; cùm etiam privilegium q busdam concedatur, ut horâ ante occasum dica Quod tamen non est signum, id sine privile fieri non posse, quia talia sæpe dantur ad tollen scrupulos, & dubia, quæ sequuntur ex varie opinionum. Juxta eandem sententiam non pec bit, ait *Bon.* qui primam, tertiam, sextam, & non duabus vel tribus horis post ortum solis dicit: t quia est moderata & consueta postpositio; t quia tempus à jure præscriptum magnam latitu nem, teste consuetudine habet: erit tamen veni Matutinum, sine causa ad vesperum differre, v ante prandium, sine causa Vesperas & Comple rium dicere: quia hæc est insueta inversio. I Quadragesima autem Vesperæ legi possunt pri tim post prandium, cùm rubrica breviarii fer IV. Cinerum non imponat præceptum. *Nav. Sanc Trull. d. 18. num. 6.*

Dixi, *sine causa*: quia si iter, aliave causa urgeat, secundùm *Cajet*, & alios, omnes Horæ manè dici possunt, usq; ad Vesperas inclusivè. Deniq; ad vitandum mortale, sufficit dici omnes à media nocte, usque ad alteram mediam noctem; præterquam quòd Matutinum pridie possit anticipari. Quodsi intra dictum tempus quis Horas non dixerit, peccavit quidem, non tamen tenetur postmodum dicere; quia sunt onus affixum diei; etsi supplendo possit, secundùm quosdam, restitutionem subterfugere, eò quòd rependat æquale. *Molfes. 3. to. 2.* idem *Major. Palud. Ledesma &c.* apud *Henr. l. 13. c. 13. Bon. d. 1. q. 5. p. 2. n. 5.* ubi dicit, eam sententiam esse probabilem, citatq; pro ea *Suar* & *Fil.* sed malè, quia hi vel loquuntur tantùm de primo medio anno; vel spectato solo jure naturæ, & secluso jure positivo. Expressè autem, eam sequitur. *Quintan. t. 8. s. 6.* vocatque veriorem contrariam. Vide etiam *Dian. p. 2. t. 12. R. 24.*

7. Ut devotè, & cum attentione interna, virtuali saltem, recitentur, sive ea ad Deum sit, sive ad sensum verborum, sive, ut ait *Cajet.* ad verba solùm. Quam postremam sufficere, rectè notat *Less.* supposito tamen animo orandi, & vacandi Deo: unde attentionem confusam saltem ad Deum, & ad verba includit; cum alioqui attentio præcisè ad sola verba, nihil ab externa attentione differre videatur. Ita communiter contra *Nav. Sylv.* & *Kon.* qui nullam attentionem internam requirunt, sed tantùm externam, quæ excludat omnem actionem incompossibilem cum attentione interna, licèt animo voluntariè interea distraharis. Quæ senten-

tia secundùm *Laym.* & *Less.* non est improbabilis & utilis tum scrupulosis, tum confessariis, ne beneficiatis sine attentione Horas recitantibus, imp trent restitutionem fructuum: partim obDoctoru auctoritatem, partim quod hoc præcepto tantu materiales quædam preces, earumq; externa pro nùntiatio (per quam, sicut per hymnos orga cantatos, à Deo aliquid Ecclesia potest impetrar præcipi videantur: devotio verò tanquam fin præcepti extrinsecus ad ejus substantiam non pe tineat. Verùm nostra sententia est communior, probabilior. Et probatur: sine oratione enim terna, nulla est oratio; ergò hoc ipso, quòd su mortali ad orationem obligaris, sub mortali ite ad aliquam attentionem ex prædictis obligabe Nec refert, quòd Ecclesia non possit per se act internos præcipere; potest enim eos præcipere, sunt necessarii ad actus externos debitè præst dos, ut sint actus virtutis. Quo modo cum po præcipere confessionem, potest etiam contriti nem. Dixi, *cum attentione interna, virtuali salte* etsi enim melior sit actualis, sufficit tamen virtu lis; quam *Bon.* & alii communiter dicunt man ex actuali, quamdiu non revocatur expressè, tacitè per distractionem voluntariam, vel action cum debita attentione incompossibilem. Unde li involuntariè distraharis, virtualiter tamen atte dis. 1. Si in genere intenderis officium dicere, mo consueto vel animo laudandi Deum, vel satisfa endi tuo muneri. 2. Si cum confusa aliqua appr hensione & proposito, opus consuetum facie recites. *vid. Bon. d. 1. q. 3. p. 3. Ex dictis resolves.*

I. Is qui dubitat ob evagationem mentis, an aliquid omiserit, si probabilem conjecturam habeat, se dixisse, vel quia proposuit: initio attendere, vel quia se reperit in fine v. g. psalmi, præsumere potest, se dixisse, si ex libro, vel memoriâ, cætero-qui non errare solitâ, dixit: proindeq; melius erit si non repetat, ad vitandas anxias consuetudines & scrupulos, & ut totum officium sine perturbatione decurratur; Ita *Binsfeld. c.* 11. *d.* 13. *Laym. c.* 5.

II. Qui spontè distractus nullam harum attentionem habuit, graviter peccavit, teneaturque secundùm sententiam communem Horas repetere, nec fructus facit suos: quia non fecit opus præceptum, quod erat, ut devotè oraret. *Sot. Navar. Regin. Fern. Suar. Bon.* & *Trul. l.* 1. *c.* 7. *d.* 17. ubi ex *Nav.* addit, non excusari à mortali eum, qui recitationem horarum ita differt, vel ita se componit, ut advertat se somno præoccupandum; v. g. si Completorium vesperi reservet dicendum in lecto, sciens se tunc somno solere obrui. Quidam tamen Doct. paulò antè citati negant, eo casu necessariam esse repetitionē, eò quòd substantia operis sit impleta, absque circumstantia devotionis. Multoq; magis ac probabilius iidem negant obligationem restitutionis; eò quòd ad illam tantùm teneantur qui officium omiserunt, non qui distractè dixerunt, v. *Bon. l. c.* L. *ss. Lay.* & *Dia. t. de Horis R.* 1. & 2. *Esc. t.* 3. *E.* 6. *c. ult. n.* 62.

III. Cum recitatione officii conjungere actiones, quæ notabiliter non impediunt, (v. g. induendi, abluendi) veniale est, si fiat sine causa; aliàs nullum, *Escob. l. c. c.* 7. Qui verò advertenter occupat se ali-

quâ re incompossibili cum attentione interna, v.
scriptione, lectione, &c. graviter peccat, & præc
pto non satisfacit; atque adeò tenetur repeter
Nav. Suar. Bon. Trul. l. c. v. infrà *l. 5. c. 2. dub. 7*

DUBIUM III.

Quid Clerici possint circa dispositionem fru-ctuum suorum Beneficiorum?

Resp. I. Clerici beneficiarii, quoad eam parte
bonorum Ecclesiasticorum, quæ necessaria est
congruam sustentationem, & decentiam statûs,
fiunt domini, ut de iis possint liberè disponere. U
bi rectè notat *Nav.* hanc congruitatem & decenti
habere latitudinem, & suos gradus; proindeq;
infimum congruæ sustentationis pretium sint fl
reni 300, medium 400. summum 500. Cleri
autem infimo vivat, de reliquo liberè posse disp
nere. Ita *communiter*: quia id acquisivit ut stipen
um sustentationis, quasi mercedem operis præst

Resp. II. Probabilius etiam est, contra *Navar.*
multos Canonistas, Beneficiarios non regulares (
cùs enim est de Regularibus, ut *vid. Lugo, t. 1. d.*
s. 1. n. 2.) absolutè esse dominos omnium suor
proventuum, ideoq; etsi in profanos usus exp
dant, non teneri ad restitutionem. Est commun
inter recentiores, apud *Binsf. Malderum*, & *Bon.*
d. 4. p. 1. ex *S. Thom. Soto. Mol. &c.* tum quia fr
ctus faciunt suos, ut supponit. *Trid. sess. 24. c. 1*
tum quia alioqui non possent fructuum domini
in alios transferre, (extra pios usus) omnesq; e
rum donationes & contractus essent invalidi, &
tales à judice declarandi, & bona Ecclesiæ restit
enda: quòd cum nunquam sit factum, præsumi n
deb

debet esse faciendum. *C. Lugo, d. 4. n. 1.* Quo non obstante, teneri eos ad bona Eccesiastica, congruæ sustentationi superflua, expendere in pios usus, tam est communis sententia, ut *C. Lugo d. 4. n. 10,* dicat, nimis singularem esse sententiam. *Petri Hurtad.* & *Dian.* dicentium, eos satisfacere, si (seclusis gravibus necessitatibus) erogent in communibus necessitatibus quartam partem redituum Ecclesiasticorum, vel certe dimidium ejus, quod congruæ sustentationi superest. *V. Card.* Lugo, *l. c.* ubi plurimis pro se citatis Authoribus ostendit, *Tol. Molin.* & *Bon.* malè citari pro contraria sententia: imò ipsummet *Hurt.* & *Dian.* in ea non perstitisse, atq; nullá vel auctoritate, vel ratione fulciri: ac deniq; suam multis probat, præsertim ex *Trid. sess. 21. c 5. de ref.* ostenditq; istam obligationem nasci ex jure, non tantùm humano, sed etiam divino naturali. Vide etiam B*on. l. c. p. 2.* Porrò congrua sustentatio Clerici censetur, quæ necessaria est ad statûs & familiæ sustentationem secundùm conditionem statûs, gradûs, dignitatis, qualitatis, & regionis, in qua habitat. Bo*n. l. c. Mol.* L*aym.* C. *Lugo, & c. Unde resolbuntur hi Casus.*

I. Congrua sustentatio non est æqualis respectu omnium, quia plus requirit Episcopus, quàm Diaconus; Decanus, quàm Canonicus; Canonicus in Ecclesia principali, quàm Parochus; debilis & tener, quàm robustus & valens: & quod sufficit in uno loco, non sufficit in alio. Quapropter attendi debet ad usum aliorum timoratæ conscientiæ, in eodem gradu, &c. Nec obstat, quòd beneficiarius emerserit ex humili, quod minùs possit statui suo

con-

convenientes sumptus facere, ut ex *Molin.* docet *Card.* Lugo, *l. c. Vid. Bonac. l. c. num.* 8.

II. Nomine congruæ sustentationis, etiam intelligitur, debita hospitalitas, non tantùm in pauperes peregrinos (qui maximè commendantur Clericis à Trid.) sed etiam urbanos, *C. Lugo. num.* 66.

III. Debita, quæ Clericus contraxit pro sua sustentatione, vel ob piam causam, potest solvere ex reditibus Ecclesiasticis, non item, quæ contraxit ante Beneficium obtentum, nisi sit pauper, *Ibid. n.* 67.

IV. Potest Clericus ex bonis superfluis licitè in studiis alere suos consanguineos, si aliundè non habent; eò quod parentes vel nolint, vel non possint alere in studiis. *Ibid.* & Bon. *p.* 2. *n.* 13.

V. Si habet sorores pauperes, vel filios spurios, ex fructibus Beneficii dotare licet, si aliundè non potest, quia naturali jure debet illis alimenta, in quorum locum succedit dos. *Mol. Binsf. &c.* Cavendum tamen sub mortali, ne vel illas notabiliter supra statum exaltet, vel hos legitimis æquet: etsi nobilis plus possit dare, quam alius infimæ sortis, *V. Layl.* 4. *tr.* 2. *c.* 3. *n.* 4.

VI. Si bona superflua expendat in usus profanos, v.g. in venationes, canes, equos, parasitos, ludiones, luxum, in amicos, cognatosq; ditandos, &c. (quod intellige de quantitate notabili in genere prodigalitatis, quæ longè major est, quàm in genere furti) graviter peccat quidem, non tamen tenetur ad restitutionem; quia est dominus fructuum; & consequenter neq; is, qui accepit. Ita contra *Navar. &c.* communiter Doctores alii ex *Trid. sess.* 21. *c.* 1. *Azor. t.* 2. *l.* 7. *c.* 8. *q.* 2. *V. Layl.* 4. *t.* 2. *c.* 3. *n.* 4. *Bon. d.* 4. *p.* 2. *n.* 9. & *p.* 4. *n.* 1. *&c.*

Quæres I. Quæ teneantur in pios usus expendere? *Resp.* Ea omnia, quæ acceperunt, sive ab Ecclesia, sive ab aliis, tanquam procuratores cultûs divini: non autem illa, quæ vel in cultum divinum oblata non sunt, vel jam ab Ecclesia in cultum divinum sunt expensa. *C. Lugo. d.* 4. Ratio, quia priora habent annexam obligationem religionis, posteriora non: vel si habuerunt, ea jam est extincta, per expensionem in pios usus. *Unde resolvuntur.*

I. In profanos usus expendi possunt à Clericis bona patrimonialia, eaq; quæ hæreditate, industriâ, donatione, aliove modo, ut Laici, acquirunt, vivendo interim ex Beneficiis. Item quasi patrimonialia, hoc est, quæ acquirunt quidem ut Clerici, non tamen ut reditus Beneficii, sed ut stipendia alicujus officii Clericalis, v.g. ratione concionis, pro Missa, funere, officio defunctorum, administratione Sacramentorum, anniversariis, &c. *San. C. Lug. l.c. n.* 23. *Bon. p.* 2. *n.* 19.

II. Probabilius est, in profanos usus posse expendi distributiones, sive præsentias (ut vocant) quæ Beneficiariis ob præsentiam in Choro distribuuntur. Ita *Sylv.* Bon. C. *Lugo, n.* 24. *Bon. p.* 2. *n.* 7. contra *Sanch. &c.*

III. Fructus, qui dantur ob Capellaniam, vel Vicariam non collativam, sed ad nutum amovibilem, possunt expendi in usus profanos: quia non sunt fructus Beneficii, (hoc enim confertur per collationem Canonicam) sed bona quasi patrimonialia. *V. Card. Lugo, n.* 28.

IV. Probabiliter etiam Pensionarius licitè suam pensionem expendit in usus profanos: quia eam

Papa extrahit ex reditibus Beneficii, & dat alteri qui idBeneficium non habet. C.L*ug*.*l.c.*contraBon *&c.* Secùs est de eo, qui Beneficium habet in commendam; quia substituitur loco beneficiarii. *Ibid.*

V. Partem, quam Clericus parcè vivendo, sibi servat ex congrua sustentatione, licitè expendit in usus profanos: quia expensa est jam antè in usus pios. *Ibid.* & Bon. *d.* 4. *p.* 2. *n.* 14. ex *Molin.*

Quæres. II. Quid intelligatur nomine usûs pii? *Resp.* Qui vel ad cultum divinum, vel misericordiam spiritualem, aut corporalem ordinatur: v.g. ad cultum templorum, necessitatem pauperum, hoc est, eorum, qui non habent necessaria, sive ad naturam, sive ad statum servandum; item in usum Religiosorum, in Capellanias, Missas, suffragia pro defunctis, hospitalia, &c. *Unde resolvuntur sequentes Casus.*

I. Si Clericus superflua expenderit in usus profanos, v. g. emerit sibi bona immobilia, non potest hæc retinere; quia obligationi, bonis iis annexæ, non satisfecit, & adhuc potest satisfacere, cum bona empta pretio æquivaleant. C. *Lug.n.*43.*&.*Bon.*n.*2

II. Qui in usum profanum à Clerico bona accipit dono, ex superfluis, potest excusari à peccato, si eum non induxit ad talem donationem, neq; per eam Clericus redditur impotens ad superflua expendenda in usus pios. *Ibid.* C. *Lugo*, *n.* 40. Quia Clericus ex patrimonialibus vel quasi patrimonialibus potest substituere.

III. Clerici quidem ex consuetudine multis locis recepta, licitè possunt testari de reditibus Beneficiorum, non tamen nisi ad causas pias; etsi enim ubi consuetudo invaluit, etiam in usus profa-

nos validè testentur, peccant tamen mortaliter. *Vid. Less. l. 2. c. 19. d. 4. Lay. l. c. Bon. d. 4. p. 3. nu. 2.* & 5. *Trid. sess. 2. c. 1. de ref.* & sequitur ex dictis. Nisi tamen fecerint cum facultate Papæ, quæ licèt superveniat testamento jam condito, facit tamen illud convalescere. *Sanch. Salas, Dian. p. 8. t. 3. R. 99.* v. suprà *l. 3. t. 5. c. 4.*

DUBIUM IV.

Quis sit habitus Clericorum; quæ artes, officia, actiones iis prohibeantur?

Resp. I. Clericos majoribus Ordinibus initiatos, vel etiam minoribus, si habeant beneficium, quoad habitum obligari ad ferendam tonsuram, & vestem Clericalē; quæ non debet esse virgata in qua diversi coloris virgæ ducantur, nec partita seu dissecta.

Resp. II. Quoad artes, prohibentur macellariorum, tabernariorum, jaculatorum, quorum etiam ludis, uti & hastiludiis, prohibentur interesse. Item medicorum aut chirurgorum, ubi opus incisione aut adustione, nisi, ut habet *Navar.* erga pauperes, aut propinquos, aut in necessitate.

Resp. III. Quoad officia, prohibentur (si sint beneficiati, vel initiati sacris) officium Judicis in causa sanguinis, Advocatorum, Patronorum, Tabellionum, seu Notariorum, in placitis secularibus. Quod addo, quia in specialibus quibusdam casibus hæc licent v. g. advocare pro Ecclesia, pro personis conjunctis & miserabilibus. Ratio autem est, quia Clericus non debet se immiscere negotiis secularibus. *Sayr. l. 12. cap. 25. n. 6.* (qui tamen concedit instrumenta ab eo facta valere.) *Bon. in præcep. d. 10. q. 3. p. ult. Laym. l. 2. t. 1. cap. 8. n. 4.*

n. 4. & notat, consuetudine inductum esse, ut officio Cancellarii, Consiliarii, imò etiam Judicis, fungi possint in causis civilibus.

Resp. IV. Quoad actiones, prohibentur arma portare, nisi in itinere, tabernas intrare, venationi clamorosæ vacare, (quod addo, quia venatio sine strepitu, recreationis causâ permittitur,) accipitres vel falcones alere pro venatione, aleis aut taxillis ludere, mercaturam aut negotiationem lucri causâ, (non tamen necessitatis) exercere, cohabitare mulieri nisi sit mater, soror, amita, aut certè talis, quâcum nullum periculum aut scandalum immineat. *Less. l.* 2. *c.*5. *d.*9. *n.* 40. *Caj.* tamen. *V. Clericus* contra *Angl.* & *Nav.* docet, horum & similium transgressionem non esse mortalem, si absit temeritas, contumacia, contemptus & scandalum. *V. Laym. lib.* 5. *tr* 8. *c.* 12. *n.* 2. & 3. Nec refert, ait, quod transgressor sit excommunicandus; quia hæc pœna est sententiæ ferendæ, quam non nisi contumax post monitionem incurrit. Quod tamen universim *Nav.* putat esse laxius, maximè cum Canones utantur verbo, præcipio. Undè ait esse mortale, si habitum vel tonsuram non gestent. Quod restringit. *Bon. disp.* 8. *de sacram. q.* 1. *p. ult. n* 8. si sint initiati majoribus ordinibus, aut habeant Beneficium, & tonsuram, vel habitum longo tempore, absq; justa causa non gestent, tunc enim peccare mortaliter; citatq; pro se *Regin. Nav. Henriq. Vasquez.* Negat tamen *Sylv.* & *Laym. l. c.* si non sit notabilis excessus supra loci consuetudinem. Negotiari verò esse mortale concedit idem. *Lay. lib.* 3. *tr.* 4. *cap.* 17. & alii commun. Sed de hoc

V. su-

v. supra lib. 3. c. 3. dub. 7. de emptione & venditione.

CAPUT III.

De statu & officio personarum secularium quorundam, præsertim judicialium.

DUBIUM I.

Quæ requiruntur ad legitimum judicium?

Resp. Hæc tria. Primum est, Jurisdictio, sine qua sententia nulla est, & peccatur mortaliter, ut ex *D. Thom. 2. 2. q. 60.* habet communis. Quare peccat Judex secularis, si personas, aut causas merè Ecclesiasticas, ad se trahat? uti & Ecclesiasticus, si meè civiles. Nisi forte per accidens, ob defectum justitiæ in foro seculari, aut nisi sint causæ miserabilium personarum. Porrò quæ causæ dicantur merè civiles, quæ Ecclesiasticæ, & quæ mixtæ, nosse oportet Judices, & Jurisperitos, poteſtq; videri apud *Lay. l. 4. c. 2. v. Card. de Lugo d. 37. s. 3.*

Secundum, Rectus processus, v.g. ut citetur Reus, & audiatur, &c. Nisi forte expediat aliquando, cum delicta sunt atrocia, in flagranti crimine deprehensos, subitò plectere, vel in criminibus exceptis, communem procedendi modum mutare: nam Judici supremo (dummodo crimen sit publicum) aliquando licere, sine citatione, defensione, & omni processu reum morti adjudicare, eò quod factum notorium, & publicum sit locò accusatorum & testium, neq; Reo jus defendendi se, in judicio relinquat, docet *Nav. c. 25. n. 10 Less. Fill. Bon. d. 10. in præcepta, q. 2. p. 2. n. 5. vid.* etiam *Card. de Lugo, d. 37. s. 5. Trull. l. 8. c. 1. d. 13.* Ubi tamen bene notandum, quòd etsi talia crimina excipiantur à com-

muni

muni dispositione legis positivæ, & juris commu-nis, non tamen legis seu juris naturæ; ideoq; graviter peccare Judicem, qui in tali processu, v.g. contra sagas, quidvis licere putat, *vid. Cautionem criminalem c. 17. 18. 37. & seq.*

Tertium, Recta intentio, ut scilicet procedatur ex intentione justitiæ. Unde si judex procedat ex odio aliovè fine malo v.g. ob inanem gloriam, peccabit non quidem contra justitiam sed charitatem, aliamve virtutem; mortaliter, aut venialiter, prout finis illius mortalis aut venialis erit. *Bon. d. 10. q. 2. p. 1.*

DUBIUM II.

De Potestate & Officio Judicis.

ARTICULUS I.

Quid requiratur in Judice?

Resp. I. Præter tria dicta superiore dubio. requiritur scientia, quâ sciat suo munere rectè fungi. Ita communis Doct. & *Bon. d. 10. q. 2. p. 3.* Ratio est, quia quilibet tenetur scire ea, quæ pertinent ad proprium officium, & sine quorum cognitione munus suum & officium exercere non potest. *Unde resolvuntur sequentes Casus.*

I. Petens, aut suscipiens officium Judicis (idem est de Medico & Chirurgo, ut *v. infr. dub. 7.*) quo indignus est, ita ut probabile sit, inde notabile damnum proximi secuturum, peccat mortaliter. *Navar. cap. 25. Ant. Cardin. de Lugo, d. 37. num. 1.*

II. Judex carens necessariâ scientiâ, non debet absolvi, nisi factâ renunciatione officii, vel nisi firmum habeat propositum renunciandi. Ita S. *Thom. 2. 2. q. 76. a. 2. Cajetan. Clavis regia l. 12. c. 13. n. 2. Reg.*

n. Reg. l. 25. n. 675. Nav. cap. 25. Farin. 3. p. q. 3. n. 16. Ratio, quia nullus poteſt officium, cujus munia obire non poteſt, retinere, præſertim cum damno vel periculo proximi.

III. Si Judex ex magna imperitia malè judicet, tenetur ad intereſſe pati læſæ, & ad expenſas litis: uti etiam, quotiescunq; notabile damnum, ſive in ſubſtantia litis, ſive in ſuperfluis expenſis, propter ejus culpabilem ignorantiam, partibus litigantibus accidit. *Bonac. Card. de Lugo. ll. cc.*

IV. Si Judex agnoſcat, errorem à ſe (etſi ſine gravi culpa) commiſſum in præjudicium litigantis, tenetur, ſi poteſt citra infamiam impedire errorem; v. g. monendo occultè partem læſam, ut ſibi appellatione, vel aliter conſulat. Quia id pertinet ad debitam muneris executionem. *C. de Lugo, l. c. n. 3.*

Reſp. II. Judex tenetur cauſas judicare, & celeriter expedire: quia ex officio tenetur cuiq; tribuere ſuum; quod non facit, ſi ſententiam ſine juſta cauſa differt. *Unde reſolvunt. ſequentes Caſus.*

I. udex mortaliter peccat contra officium ſuum, differendo valde notabiliter cauſarum expeditionem, ſine juſta cauſa. *Sylv. V. Jud.* ex q. 12. *Clavis reg. c. 12. n. 8. Navar. c. 25. n. 14. &c.* cum *Bon. d. 10. q. 2. p. 3.*

II. In caſu dicto, idem Judex tenetur parti læſæ damna & expenſas, quæ ex iniqua dilatione ſecutæ ſunt, reſtituere: quia eſt earum injuſta cauſa. *Ibid. Auth. ll. cc.*

III. Si Judex in exequenda cauſa, & proferenda ſententia negligens, aut iniquus ſit, non tantùm parti læſæ, ſed interdum etiam fiſco tenetur ut v. g.

ſi mul-

si mulctam pecuniariam, quam ex consuetudine vel lege communi debebat imponere reo, sine causa remisit. *S. Tho. 2. 2. q. 67. a. 4. a. 3. Sylv. V. pœna.* 28. *Salon. Lay l. 3. t. 2. c. 5. n. 7.* contra *Azor.*

ARTICULUS II.

Quid Judici servandum circa Inquisitionem?

Tribus modis procedi potest contra criminosos. 1. Viâ accusationis, cum est aliquis actor, qui spondet se objecta probaturum. 2. Viâ denuntiationis, cùm deferens crimen, non vult suscipere onus probandi. 3. Viâ inquisitionis, quæ triplex est: 1. Generalis, quando in genere quæritur, an leges serventur. 2. Specialis, quando de certa persona, & certo crimine quæritur. 3. Mixta, quando vel sola persona, vel crimen solum est speciale, ut si quæratur quis Cajum occiderit.

Resp. I. Judex sine ulla data occasione, ex solo officio suo, potest instituere inquisitionem generalem, in qua tamen ejus potestas non extendit se ad occulta elicienda, de quibus nulla est fama. Ratio prioris est, quia id necessarium est reipub. nec cuiquam fit injuria. Ac licet quorundam scelera detegantur, id fit per accidens præter intentionem, cujus incommodo bonum commune prevalet. Ratio posterior est, quia inde maxima sequerentur incommoda. *Farin. Less. l. 2. I. 28. d. 13. Unde resolves.*

I. In hac inquisitione, subditus etiam rogatus sub juramento, non tenetur, imò nec potest, prodere criminosum occultum. *Lay. l. 3. t. 6. c. 2. Les. l. c.*

II. Si talem revelet, peccat contra justitiam, (nisi fortè cederet non tam in pœnam, quàm certam e-

jus,

jus, qui deliquit, emendationem, vel ad grave malum ab aliis avertendum) cùm enim crimen, ut ponitur, probari non possit, ac proinde ex ejus revelatione non possit aliud sequi, quàm infamia, nullum habet jus revelandi. *Laym. ib.* & *t.3 p.2.c.4.*

III. Si in hac inquisitione ex relatione duorum vel trium, deprehendatur alicujus criminis auctor, potest per tales testes contra illum procedi ut habet praxis communis. *Lay. l.2. t. 3. q. 2. c. 4. n. 12.*

Resp. II. Quando crimen est manifestum, & ignoratur auctor, licit Judici quærere in genere, quis fecerit, non tamen in particulari, v. g. an Petrus fecerit; nisi infamia aliqua aut indicia præcesserint. Pars prior patet, tum ex praxi Judicum tum ex incommodis contrarii. Ratio posterioris patebit ex sequentibus, *Vide Bonac. d. 10. in 8. præceptum q. 2. p. 5.*

Resp. III. Ut Judex faciat inquisitionem specialem, debet saltem regulariter præcedere infamia, vel quid æquipollens, quod justam det causam. Ratio est, tum quia alioqui diffamaret sine causa: tum quia Judex procedere debet ex scientia publica quam non habet, nisi per accusationem vel confessionem per infamiam. Ad quam non sufficiunt duo testes, qui jurent se vidisse crimen admitti, quia adhuc est occultum, sed requiritur, ut rumor sit sparsus per majorem partem communitatis, id est, civitatis, viciniæ, vel monasterii; neque à maledicis sit exortus: etsi hac in re tutum sit, sequi praxin communem bonorum virorum, & Rerumpubl. ut habet. *Laym. l. c.* & *Less. dub. 15. ar. 19.* ex aliis *Bon. l. c. Unde resolves Casus.*

I. Antequam Judex procedat ad inquisitionem specialem vi infamiæ, ipsa infamia priùs examinari

debet, & probari per teſtes ſaltem duos, qui nominent perſonas, à quibus id publicè audiverint. *Nav. Rub. de jud. Trul. l. 8. c. 1. d. 17.*

II. Judex infamatum de uno crimine, v. g. adulterio, non poteſt interrogare de alio, de quo non eſt infamatus, v. g. furto; quia eſſet inquiſitio ſpecialis ſine prævia infamia. *Salon. Cajetan. Trul. l. 8. c. 1. d. 18.* niſi tamen crimina ſint connexa, vel unum ſit circumſtantia alterius. *Ibid.* & *Sanc. 2. p. conſ. l. 6. c. 3. d. 21.*

Dixi in Reſp. *Regulariter*, quia ad ſpecialem inquiſitionem non requiritur infamia prævia in caſibus certis, quos v. apud. *Leſſ. l. 2. ca. 29. d. 15. Bon. t. 1. d. 10. p. 5. Sanch. 2. p. conſ. l. 6. c. 3. d. 19. Trull. l. 8.*

ARTICULUS III.

Quid liceat Judici circa quæſtiones, ſive torturam?

Reſp. I. Ad torquendum reum (ſi tamen torqueri poteſt) requiruntur alicujus gravis criminis ea ſaltem indicia, quæ faciant ſemiplenam probationem, id eſt, reddant rem plus quàm probabilem: qualia habentur, v. g. teſtis unus omni exceptione major, rei confeſſio extra judicium, item probabiliter etiam aſſertio duorum vel trium criminis ſociorum, in criminibus exceptis; præterquam veneficii, (in quo, an ex ſolâ denuntiatione complicum, & quo modo procedere liceat. *vid. Tan. Tom. 3. d. 4. de juſt. dub. 2.* & *3. Laym. l. 3. a. 6. c. 5.*) item fama publica à viris honeſtis orta, ac per teſtes probata, cum alterius judicii adminiculo (nam fama ſola non probat, ſed habet ſe inſtar accuſatoris.) *Lay. l. 3. tract. 6. ca. 5. num. 9.*

ex variis. Ratio responsi est, quia tortura instituta est ad subsidium probationis, quando argumenta & indicia sunt valde efficacia, ut sic plena probatio eliciatur: nam confessio rei (si eam ratificet extra torturam, maneatque in ea usque ad sequentem diem) ex semiplenà probatione facit plenam. *Less. l. 2. c. 29. d. 17. Delrio, l. 5. s. 3. Laym. loc. cit.*

Dixi in responsione, *si tamen. torqueri potest* quia quædam personæ prohibentur torqueri, nisi in criminibus exceptis, tales sunt viri in magna dignitate constituti, Officiales Principum, Urbium Gubernatores, Nobiles Equestris Ordinis, Milites, Doctores, eorumque liberi; item impuberes, senes memoriâ vacillantes, prægnantes, & nondum confirmatæ à partu. *Delrio s. 9. Binsf. c. 6. C. de Lugo, d. 37. s. 14. Unde resolves.*

I. Peccat Judex graviter, si non prius omnia alia media mitiora detegendæ veritatis tentet, quam ad torturam descendat:

II. Torturâ simpliciter abstinendum est, quando adest plena probatio criminis; quia ad hanc ordinatur tortura. *Nav. Less. l. c.*

III. Insufficientia ad torturam indicia sunt, si cadaver occisi sangvinet ad præsentiam alicujus; si sagæ non possint lachrymari. Item illicita est probatio per aquas, &c. de quibus. *Vid. Delrio. l. 5. Less. num. 156 Trul. l. 8. c. 1. d. 21.*

IV. Peccant Judices, qui in causis criminalibus, aut notabilis infamiæ, Reum comprehensum, antequam habeant probationem contra ipsum juramento adstringunt, ad dicendam veritatem, de omnibus pertinentibus ad causam, ob quam com-

prehenſus eſt. *Nav. cap.* 18. *n.* 41. & *c.* 5. *n.* 36. Additque, idem eſſe, ſi (etſi ſine juramento) minis terroribus, tormentorum oſtenſione, hominem turbent, & implicent, ut ſibi contradicens, circumſtantiam aliquam revelet, quâ convincatur & puniatur. *v. Cardin. de Lugo, d.* 40. *num.* 1.

V. Si Judex extorſerit confeſſionem per injuriam, v. g. ſi torſerit exemptos, ſi ſine ſufficientibus indiciis, ſi dolo malo, mendaciis, ficta impunitatis promiſſione induxit ad fatendum, vel aliter (ſive quoad ſubſtantiam, ſive quoad modum) notabiliter exceſſerit in tortura, confeſſio nulla eſt nec poteſt ex ea procedi, imò tenetur Judex ad compenſationem damnorum, ut docet. *Card. de Lugo d.* 12. *ſ.* 14. *n.* 157. *v.* *Leſſ. c.* 15. *dub.* 18. *Laym. l.* 3. *t.* 6. *c* 5. ubi etiam dolos bonos, quos *Delrio* ſuggerit Judici planè rejicit. *v. Tan. tom.* 3. *d.* 4. *q.* 2. *d.* 2. *Trull. l.* 1.

VI. Licet Reus confeſſionem injuſtè extortam poſtridie ratificet, nihilominus Judex non poteſt procedere ad punitionem Rei, vel complicis occulti: quia cum confeſſio fuerit irrita conſequenter etiam ratificatio ex ea orta ex. L. *penul.* 12. *ff. de quæſt.* atq; adeo etiam cognitio per illud medium parta, eſt injuſta. *Nav. Salon. Leſſ. Sayr. Trull. l. c. d.* 10.

Reſp. II. Gravius torqueri poteſt, contra quem graviora ſunt indicia; non tamen ita, ut moraliter ſit impoſſibile tormenta ſuſtinere, habita ratione perſonarum. Unde ſi hic excedatur, confeſſio extorta erit involuntaria, & habenda pro nulla, etiamſi extra tormenta coram Judice ratificet, metu novæ torturæ *Laym. c.* 5. *n.* 11.

Reſp. III. Semel tortus, ſi nihil eſt faſſus, iterum tor-

torqueri non debet, nisi nova criminis indicia superveniant: quia per torturam priora elicit. Si verò crimen in tortura fassus, extra eam revocet coram Judice, repeti tortura potest: tum quia indicia manent in suo vigore; tum ob inconstantiam. Si verò tertiò tortus ac confessus, tertiò retractet, absolvendus est; quia præsumendum est, vi tormentorum coactam fuisse confessionem, ideoque nullam. *Less. l.* 29. *d.* 17. excipiunt quidam, si indicia sint gravissima, quæ violentam præsumptionem pariant, crimen malitiosè à Reo negari. *Laym. l. c. Vide C. d. Lugo, d.* 37. *nu.* 156. *Dian. tom.* 3. *tr.* 6. *R.* 16. & 23. *Trull. l. c.* v. infrà *hic du.* 6. & 7. An & quando, & quomodo Judex possit interrogare Reum de complicibus. *V. Trull. l.* 18. *c.* 1. *d.* 22.

ARTICULUS IV.

Quid servandum Judici circa sententiam & pœnam?

Resp. I. Judex debet judicare secundum leges. Unde inferior Judex ordinarie non potest pœnam relaxare, vel minuere, etiamsi actor consentiat, nisi aliquando ad bonum Reipub. aliud necessarium esse dictaret Epikia, vel nisi de privata tantum injuria actoris ageretur. *S. Thom.* 2. 2. *q.* 65. *a.* 5. *Reginald. l.* 25. *n.* 643. *Bon. & c. Trull. l.* 8. *c.* 1. *d.* 12.

Dixi, *inferior*: quia supremus ob justam causam id potest; sine causa tamen graviter peccaret secundum *Cajet. V. Judex*, quia animaret delinquentes, & concurreret ad peccatum. An autem liceat intercedere apud Judicem pro liberatione rei. *Vid. Bon. l.* 1. & *Trull. l.* 1.

Resp. II. Si in aliqua causa fuit advocatus, in eadem Judex esse, & sententiam ferre non potest *L. eos in princ. C. de appell.* & L. *Prætor. de jurisd.* quia judicium ejus habetur suspectum, propter affectum ad unam partem, ut ex communi Doct. docet. *Sanch. l. Consil. c. un. dub. 26.* (additq; *num.* sententiam non fore validam: quod tamen alii negant, si sit Judex ordinarius) *Card. de Lugo, de just. d. 41. s. 1. n. 4. V. etiam Dian. p. 3. t. 5. misc. R. 56.* ubi ex *Corduba* sentit, talem judicem in conscientia non peccare, si sine affectu, secundum leges, alterâ parte insciâ judicet.

Resp. III. Quem Judex privatâ scientia scit esse nocentem, si juridicè sit probatus innocens, non potest condemnare quia judicat ut persona publica, ideoque sequi debet scientiam publicam, ac procedere secundum allegata & probata, præsertim in favorem rei. *D. Thom. 2. 2. q. 67. Nav. c. 15. Cajet. Fill. Less.* Bon. *d. 10. q. 2. p. 2.*

Resp. IV. Quem Judex privatim fecit esse innocentem, si juridicè probatus sit nocens, tenetur omni modo liberare, si potest, v. g. impediendo accusationem, extrahendo judicium, aperiendo carcerem, (si sine majore malo potest) remittendo causam ad superiorem. Et si sic nihil efficiat, probabiliter quidem plurimi Doctores tenent cum *S. Tho. l. c.* ob rationem paulo antè datam, quod possit condemnare: verius tamen videtur contrarium, quod cum aliis docet. *Less. l. 2. c. 19. d. 10. Sa. V. Judex, Petrus Nav. Fill. Bon. d. 10. quæst. 2. p. 2. num. 2. Tol. &c. Vid. Card. de* Lugo, *d. 17. s. 14.* quia directè occidere innocentem, est intrinsecè ma-

lum; ergo quomodocunque sciatur esse innocens, erit peccatum, *Less. l. c.* In causis tamen civilibus & criminalibus minoribus, ubi tantũ agitur de pœnis pecuniariis, potest Judex, secundum hos auctores, simpliciter procedere secundum allegata & probata: tum quia innocens per appellationem potest restitui in integrum: tum quia respublica habet potestatem in bona suorũ civium, quando bonum publicum id requirit; ut in hoc casu, ne forma publicorum judiciorum cum populi scandalo evertatur. *Vid. Lay. c. 2. n. 8. Less. d. 10. Bon. l. 5. num.* 4.

Quæres I. Quid faciendum judici, cum utrimq; sunt sententiæ probabiles in quæstione juris v.g. an ex testamento minus solemni debeatur hæreditas?

Resp. Debet ferre sententiam secundum opinionem de jure probabiliorem, saltem si sit Judex supremus. Neq; tunc videtur tenendum, quod quidam docent, eum satisfacere conscientiæ, si causam adjudicet defendenti se probabiliter, licet altera probabilius. Ratio, quia Judex est constitutus, ut secundum merita causæ, & sententiam, quæ ei maxime videtur rationi consona, causam decidat; quia alioquin esset acceptor personarum.

Dixi, *si supremus sit.* quia si sententia aliqua communiter sit recepta in tribunali superiore. Judex inferior videtur secundum eam posse judicare, licet minus probabilem: quia videt probabiliorem, cum honoris sui præjudicio, revocandam in superiore tribunali. *Laym. l. 1. t. 1. c. 5. §. 3. n. 6.* ex *Sylv. Vasq. & c. 6.* tamen *C. de Lugo d. 37. s.* 10.

Resp. II. Si opiniones oppositæ æquè probabiles videantur, non licebit uni eorum adjudicare

totum pro suo arbitrio, cum uterque æquale jus habeat, sed suadebit compositionem; imò etiam imperabit, in casu nimis intricato; (aliàs enim non licet) vel uni dimidium, & alteri alterum dimidium juris aut rei, de qua lis est, adjudicabit; memor interim axiomatis quod *si partium jura sint obscura, potius favendum sit Reo, quam actori, ibid.* Bonac. *de peccatis, d. 2. q. 4. p. 9.*

Quæres II. Ad quid teneatur Judex, qui sententiam injustam tulit?

Resp. I. Si dolo, vel (ut dixi *d. 2. a. 1.*) magnâ imperitiâ id fecit, litem fecit suam, id est, damnum partis læsæ in se transtulit, cui tenetur restituere. Bon. *d. 10. q. 2. p. 4* ex *S. Thom. & c.v.* suprà *d. 10*

Resp. II. Si alioqui dignus suo munere, (tametsi id petens impetraverit, aliis dignioribus neglectis) per oblivionem, ex humana fragilitate erraverit, non obligatur in conscientia ad restitutionem ex propriis, cum injuriam formalem non intulerit, neq; aliquid commodi ex tali sententiâ acceperit, vel potius (secundùm alios) cùm culpam Theologicam non commiserit, debet tamen revocare sententiam, si potest sine gravi incommodo. Laym. *l. 3. t. 6. c. 2. n. 11.*

Quæres. III. An sententia Judicis injusta obliget in foro conscientiæ?

Resp. Sententia injusta ex natura rei, aut ex omissione ordinis juris simpliciter necessarii, sive feratur per falsò allegata, & probata sive ex Judicis iniquitate, nullum habet robur in foro conscientiæ, manetq; parti læsæ, tametsi non appellet jus suum, licebitque, si absque scandalo possit, recuperare bona

bona. *S. Tho. Sayr. Bon. d.* 10. *q.* 2. *p.* 4. *Trul. l.* 8. *c.* 1. *d.* 7. Ratio, quia ſententia eatenus obligat in conſcientia, quatenus habet rationem judicii; hoc eſt, ut eſt determinatio juris, & definitio juſti.

Dixi, *in foro conſcientiæ*, quia in foro externo, ubi non tam veritas facti, quam probatio juridica ſpectatur, ſententia prolata ſervanda eſt, ad evitanda ſcandala, & incommoda. Neque elapſo termino, (intra quem appellare licebat) actio ei conceditur, lege ſic ſtatuente, tum in pœnam pigritiæ, tum ob bonum publicum, ut litium ſit finis. *Trull.* 8. *c.* 4. *d.* 7. ex *Sayr. &c. Unde reſolves.*

I. Is cujus bona per ſententiam manifeſtè injuſtam adjudicata ſunt alteri, poteſt (niſi alter juſtè præſcripſerit) per occultam compenſationem ea recipere, quia recuperat jus ſuum. *Ibid.*

II. Qui ſciens per injuſtam ſententiam malâ fide accepit bona, tenetur ea ſemper reſtituere, nec unquam præſcribere poteſt: quia ſunt aliena; & poſſeſſor malæ fidei nunquam præſcribet: imò tenetur expenſas reſtituere, & compenſare damna, etiamſi pars læſa non appellaverit, cum non renunciet ideò juri ſuo.

III. Qui bonâ fide rem poſtulavit à Judice & bonâ fide accepit, intelligitque ante tempus præſcriptionis finitum, fuiſſe ſententiam injuſtam, tenetur eam, non tamen expenſas, reſtituere. Si verò poſſedit rem bonâ fide, tempore ad præſcribendum neceſſario, non tenetur reſtituere: quia legitimè præſcripſit. *Salon. Say. Trul. l. c.*

Quæres IV. Quid liceat judici circa munera?

Reſp. I. Etſi à partibus munera liberalia accipiens

piens aliquando peccet, vel ob ſcandalum, vel o[b] periculum pervertendi juſtitiam; acceptorum ta[men] men dominium comparat, ſpectato jure naturæ.

Reſp. II. Etſi lex poſitiva munerum acceptio[nem] nem prohibeat; accipiens tamen non tenetur a[d] reſtitutionem ante ſententiam Judicis, niſi le[x] exprimat, quod non illicita tantum, ſed etiam in[valida] valida ſit acceptio. *Vid. Bon. in 8. præceptum, q.* [2] *p.* 8. *Laym. l.* 3. *tr.* 4. *c.* 4. *nu.* 9. & 10.

Reſp. III. Si Judex injuſtè extorqueat munera, nolens facere quod juſtum eſt & debet, niſi e[a] dentur, tenetur reſtituere: uti etiam, ſi quid datum ſit ad redimendam vexam, v. g. ne injuſtè fave[at] parti adverſæ; ne cauſam nimis differat. Quan[quam] quam hoc caſu interdum præſumi poſſit datore[m] remittere obligationem reſtituendi. *Layman. l. ci. ex Gab.* & *Rebel.* &c.

DUBIUM II.

Quod ſit officium Advocati?

Suppono ſecundum omnes, in Advocato qua[tuor] tuor requiri, ſcilicet ſcientiam convenientem, juſtitiam cauſæ, fidelitatem, & pretium juſtum: quod ſi taxatum eſt, non licet ultra hoc accipere: ubi non eſt taxatum, ſufficiet juſtum naturale, ut *Vid. apud* Bon.

Reſp. I. Non poteſt ſub gravi peccato ſuſcipere cauſam, quam ſcit eſſe injuſtam. Ex cauſis autem civilibus, in utramque partem probabilibus, & dubiis, poteſt utramvis, etiam minus probabilem tueri; dummodo cliens de minore probabilitate moneatur. *Vaſq. Salas Card. de* Lugo, *D. an. t.* 1. *p.* 2. *R.* 4. Quia utraque pars habet jus proferendi ſuas ratio-

rationes in judicio, ergo etiam Advocatus patrocinandi. Neque semper est verius, quod videtur probabilius; & forte aliud erit judicium Judicis. *Bon. de pec. d. 2. q. 4. p. 9.* & supra *l. 1. c. 2. d. 2.* & *in praecepta, d. 10. q. 3. p. 4.*

Dixi, *Civilibus*: quia in causa criminali dubia, non licet tueri partes actoris, qui in tali casu graviter peccat contra Reum: ergo etiam Advocatus. *Fill. c. 40. c. 1.* Neque quando actor contra possessores agens scit se nihil posse evincere, sed rem mansuram semper dubiam: quia tunc injustè vexatur possessor; pro quo tandem Judex debebit judicare, ut v. *Card. de Lugo, de just. d. 41. nu. 7. Sal. l. 2. d. 1. sect. ult. num. 108.*

Resp. II. In causa criminali, potest Reum etiam sontem defendere, ut mortem aliamvè pœnam evadat: quia Reus non tenetur ad pœnam, nisi convictus; ergo potest per se vel alium eam avertere, donec convincatur. *Bon. d. 10. q. 3. p. 4. n. 7.*

Resp. III. Advocatus tenetur pauperibus in extrema, vel gravi necessitate, gratis patrocinari, sine notabili tamen suo incommodo. Ratio est, lex charitatis. *Nav. Cajetan. Less. Fill.* Bon. *l. c. Unde resolves.*

I. Advocatus, qui sciens patrocinatur causæ injustæ, tenetur ad compensationem omnium damnorum inde consequentium. Unde parti contrariæ restituere debet ex peccato commissionis: quia fuit illi causa positiva damni (similiterq; si causam dubiam tueatur, eamq; obtineat fraude; quia intercedit injustitia, ratione partis adversæ) Clienti verò suo, tenetur restituere ex peccato omissionis: quia ex officio tenebatur monere ignorantem causæ injusti-

justitiam. Quod addo, quia si clienti constabat cau[...] injustitia, non tenetur illi restituere. *Bon. d.* 10. *q.* *p.* 4. *Less. l.* 2. *c* 3. *d.* 5. *Fil. Lay. Tann. q.* 4. *d.* 6. *n.* 12[...]

II. Similiter peccare, & ad restitutionem tene[...] quando defendit articulum justum causæ injustæ ut sic adversarium vexet, impediat, differat, au[...] pervertat, docet. *Trul. l.* 8. *c.* 5. *d.* 3. ex *Cajet. Say* *&c.* Quia censetur defendere causam injustam.

III. Quando causa nihil ferè habet probabilita[...] tis, ita ut vix moraliter sit spes obtinendi, eò quo[...] apud Judices semper rejiciatur, regulariter no[...] licet suscipere: tum quia facit, ut cliens sine fru[...] tempus & pecuniam perdat: tum quia talis com[...] muniter non habetur probabilis. *Cardin. de Lug.* *de Just. d.* 41. Quando autem cliens habet bonu[...] jus in causa possessionis; non tamen in propri[...] tate, an liceat Advocato eum defendere in cau[...] possessoria, (dum de proprietate non agitur) qu[...] dam affirmant, negant alii. *Vid. Fag. in p.* 8. *c.* 4[...] *n.* 13. *Mol. to.* 1. *t.* 2. *d.* 81. *Card. de Lugo, l. c. n.* 10[...]

IV. Advocatus, antequam patrocinium cau[...] suscipiat, tenetur examinare ejus æquitatem, & probabilitatem, eamq; clienti indicare sincerè: [...] enim falsâ promissione, vel inani spe victoriæ, sum[...] ptibus involvat, tenetur ad restitutionem. *Bon.* [...] *pec. d.* 2. *q.* 4. *p.* 9. uti &, si qualitatem ac statu[...] causæ, seu periculum ejus perdendæ indicare ne[...] glexerit, & cliens eo cognito litigaturus non fuisse[...] Quodsi dubium sit, an eo casu litem prosecuturu[...] fuisset, neq; id ullâ diligentiâ cognosci possit, no[...] teneri Advocatum ad damna resarcienda, doce[...] *Bard. d.* 4. *cap.* 39. quòd melior sit conditio poss[...] dentis, dum de damno illato non constat.

V. Si clientis causam minus probabilem dicat esse omnino justam, tenetur de damno, si cliens cognito causæ dubio, non fuisset litigaturus. *B. l. c.*

VI. Si in progressu causæ iniquitatem videat, tenetur mox monere clientem, & suadere, ut desistat; aliàs ad restitutionem damnorum obligabitur; quia cum stipendio sit conductus, tenetur ex justitiâ monere. *Tan. l. c.* Neq; potest vel ipse, vel Judex suadere compositionem cum damno partis, quia compositio non habet locum, nisi quando res est dubia. Si verò inducat ad transactionem sine damno, deceptione, vi & metu, non tenetur; quia nulli facit injuriam. *Val. Azor. Less.* Laym. Bon. *l. c.*

VII. Non potest absolvi, qui paratus est quasvis causas defendendas suscipere. *Sayr. l.* 12. *c.* 23. *n.* 18.

VIII. Non licet cum cliente convenire de pretio post inchoatam litem, sed vel ante cœptam, vel post finitam, ex *cap. Infames.* 3. *q.* 7. quia postquam sua instrumenta ostendit, cogetur quolibet pretio stare, ne prodatur. Nec licet pacisci de parte aliquota, v. g. dimidiâ, tertiâ, vel quartâ litis, pro pretio si victoriâ obtigerit; quia id graviter prohibetur. *L. Sumptus ff. de pactis L. Item C. de proc. c. Arceantur* 3. *q.* 7. *L. Si qui, eod. de post.* Ratio est, ne præbeatur occasio per fas & nefas procurandi victoriam. Hoc tamen casu non obligatur ad restitutionem, si justum pretium non excedit, & dolus ac fraus absit. *S. Sylv. V. Advocatus. Nau. c.* 15. *Fil. Lay. Bon. Sanch. l.* 5. *Consil. c.* 7. *d* 9. & *l.* 37. & *Card. de Lugo, l. c.*

IX. Peccat advocatus, I. Si, cùm non sit idoneus, officium Advocati exerceat, & patrocinetur. L.

Nemini ff. de Advoc. S. *Thom. 2. 2. quæst.* 71. eſtqu peccatum ex genere ſuo mortale. 2. Si defenda cauſam injuſtam ſecundum dicta *c.* 1. 3. Si ob ni mias dilationes, illicitas ſubordinationes teſtium &c. notabiliter officiat parti adverſæ, habenti alia juſtam cauſam, &c. *v. Navar. c.* 25. *Fill. q.* 3. 4. S utriq; parti patrocinetur; quia repugnat ut utram que partem æquè defendat. *Sylv. Sanch. conſ. p.* 2 *l.* 6. *c.* 7. *d.* 7. In diverſis tamen cauſis, ſeclu ſcandalo, non repugnat. 5. Si in eadem cauſa, i quâ eſt Judex vel Aſſeſſor, agat Advocatum; qu duo officia contraria in eadem cauſa exercere no licet. *Sylu. V. Advoc. q.* 2. 6. Si (tametſi defend cauſam juſtam) producat ſcripturas, vel teſtes fa ſos, aut inſtrumenta: non tamen peccat, ſi in cau manifeſte juſta adverſarium decipiat, dummod nulla utatur falſitate, v. g. allegando falſa. &c. S *Thom.* 2. 2. *q.* 71. *a.* 3. *Sylv. Sanch. conſ. p.* 2. *l.* 6. *c.* 7 *d.* 8. *Trull. l. c.* 17. Si adducat leges falſas, vel abrog tas, vel doctrinam reprobatam; vel leges bonas i falſos ſenſus, ſciens prudens detorqueat. 8. Si gravamen alterius partis quærat dilationes ad re non facientes. *vid. Fill. Trull. l. c.* 9. Si accip mercedem injuſtam. Quando autem à lege pretiu nullum taxatum eſt, cenſetur illud juſtum, quo habetur tale, judicio prudentum, attenta qualita negotii, dignitate, ſcientiâ & peritiâ Advocati, & labore quem impendit, ac demum conſuetudin approbata. *vid. Trul. l. c. d.* 5. 10. Si contractu uſurarium, vel aliter iniquum ſuadeat, aut probe 11. Si leges ſtatuta, & conſuetudines patriæ ignore (unde ſi grave damnum clienti obveniat, tenetu compenſare) vel intelligere non ſtudeat.

X. Peccat Advocatus contra justitiam, si rationes & fundamenta clientis, quem justè defendit, vel secreta causæ, detegat adversario, ut ex aliis probat *Fag. in. p. 8. c. 47. n. 13. V.* etiam *Card. de Lugo l. c. n. 6.* tenetur que ad restitutionem, si eam ob causam cliens causam perdidit, victurus aliàs, quia fecit contra officium; nec adhibuit diligentiam ad causam obtinendam in favorem clientis. *Azor. Fill. & c. ll. cc.* Limitant tamen aliqui, nisi periculum sit, ne pars adversa grave damnum iniquè patiatur; quia ajunt, quilibet potest sine suo damno, grave damnum alterius prohibere. *V. Less. p. 2. cap. 31. Azor. Reg. Fill. Lay. l. 1. t. 1. c. 5. num. 18.* Verum hanc limitationem, cum *S. Thom.* alii non admittunt, nisi fortè reus capite plectendus esset, & accusator injustè procederet, tunc enim ajunt, Advocatus accusatoris deberet falsitatem prodere; si tamen spes esset profuturum, accusatore prius monito ut desistat. *Vid. Card. de Lugo l. c.*

XI. Advocatus, si causarum expeditiones, cum præjudicio clientum, differat, postponat, vel plures acceptet, quàm expedire possit, peccat, ac tenetur ad restitutionem, uti & omnium damnorum, quæ per ejus imperitiam, malitiam, vel negligentiam, cliens aut actor incurrit, non tamen tenetur in omnibus causis adhibere eandem diligentiam, sed majorem vel minorem, pro causæ qualitate. *Vid. Fill. Bon. in præ. 8. d. 10. q. 3. Less. l. 2. c. 39. d. 9. Laym. l. 1. t. 1. c. 3.*

DUBIUM IV.

Quæ sit obligatio Referentis, Secretarii, Notarii, & Procuratoris?

Resp.

Resp. Tenentur ii omnes justè fideliterq; exercere suum officium, sive ex debito muneris tantum, sive etiam ex juramento: Item tenentur scire ea, quæ ad suum officium spectant, debitamque diligentiam adhibere, præstando omnia necessaria, terminos justos petendo, & appellando, cùm fuerit necessarium. *Bon. Escob. & commun. Unde resolvuntur sequentes Casus.*

I. Peccant, si odio, vel amore, spe, vel timore, abutantur officiis suis; si secreta servanda non servent, si partibus, vel earum solicitatoribus, aliisve, tradant processus, vel scripturas originales, quas non debent; accipiant stipendium majus justo, vel ultra pretium taxatū, si lites iniquas suadeant, &c.

II. Referens peccat. 1. si defectu studii, vel per incuriam, malè referat, vel aliquid substantiale prætermittat 2. Si sit partialis, coneturque unius partis justitiam magis quàm alterius explicare. 3. Si sententiam alterutri patri manifestet, priusquam evulgetur, unde possint graviā incommoda sequi, v. g. Judex recusari, &c. *V. Escob.*

III. Secretarius peccat, 1. Si juramentum violet. 2. Si arcanum prodat. 3. Si sententiam nondum publicatam manifestet. 4. Si processus, aut sententiam non custodiat, vel partibus, sine præscripto Judicis ostendat. 5. Si testimonia non fideliter transcribit, sive exaggerando, vel imminuendo; sive immutando, aut invertendo. *Escob.*

IV. Tabellio, sive Notarius publicus peccat, 1. Si sine sufficienti peritia, (v. g. clausulas communes, &c. ignorans) suscipiat officium 2. Si juramentum violet. 3. Si in depositione testium aliquid

addat, vel detrahat, non levis momenti. 4. Si
ministro transcriptori (erroris periculo) examen
committat. Si protocolla, & acta negligenter custo-
diat, cum damno partium. 6. Si differat causarum
expeditionem, ut pecuniam extorqueat. 7. Si te-
stamentum scribat hominis rationis usu destituti.
8. Si testes falsos admittat. 9. Si solemnitates ne-
cessarias ex ignorantia culpabili, vel malitia, præ-
termittat. 10. Si testimonium aliquod necessarium,
unius rogatu, & alterius damno, non exhibeat: si
conficiat instrumentum usurarium, vel falsum præ-
sertim in damnum tertii; si faciat, ut processus,
& causæ veniant ad alios Judices, vel Referentes,
&c. quam ordo illius tribunalis postulat: quia mul-
tum interest habere hunc vel illum Judicem. *Esc.*
ibid. Laym. l. 3. t. 6. c. 2. Bonc. *in præc. disp. ult. p. ult.*
11. Si secretum violet, v. g. aperiendo parti adversæ
dicta testium, ante eorum publicationem; quod
esse mortale contra justitiam docet. *Trull. l. 8. c. 7.*
nu. 3. ex *Nab. c. 25 n. 52.* 12. Si parti petenti instru-
menta occultet, præsertim quæ continent legata.
Nab. l. c. nu. 53. Syl. V. Tabellio. Trul. l. c. 13. Si acta oc-
cultet, vel parti petenti transumptum processus ne-
get. 14. Peccat graviter, si amisso Instrumento anti-
quo publico, vel testamento, aliud simile confingat.

V. Procurator peccat, 1. Si litem procuret in-
justam. 2. Si plures causas suscipiat, quàm possit
expedire. 3. Si plus mercedis accipiat, quàm ju-
stum. 4. Si suadeat reo, vel parti, ut injustè verita-
tem neget, 5. Si suâ incuriâ, negligentiâ, aliâve
culpâ causa sit, ut lis perdatur. 6. Si nomine partis
juret, sine particulari ejus informatione, cum pe-
ricu-

riculo pejerandi. 7. Si culpabiliter Tribunali non adsit, futuri incommodi metu. &c. *F. Esc. Laym. l. c. Bon. q. 3. p. 4.* 8. Si partes adducat ad concordiam iniquam. 9. Si differat causam, vel pervertat Judicem, vel petat terminos impertinentes, aut dilationes superfluas. 10. Si falsos testes inducat. *V. Sayr. l. 12. c. 24. Fill. t. 40. c. 10. n. 294. Trull. l. 8. c. 6. d. 1.*

DUBIUM V.

Quod sit Officium Accusatoris?

Resp. Ut in accusatione servetur justitia, cavenda sunt tria. Primum est; calumnia, id est, impositio falsi criminis, vel ejus quod sufficienter probari nequit. Et hæc inducit obligationem restituendi, & subeundi vel pœnam talionis, vel aliam arbitrio Judicis. Secundum est, prævaricatio, id est, collusio cum reo, & simulata tantum accusatio. Quæ in criminalibus, si Reipub. damnum sequatur, obligationem restitutionis inducit. Tertium est, tergiversatio accusationis inchoatæ, absque justa causa. Quod addo, quia cum causa, v. g. ob imperium Principis, vel Judicis, quod intersit Reipub. talem personam non puniri, vel infamari, vel quod in accusatione defectus substantialis sit commissus, potest desistere, imò tenetur, si in progressu causæ cognoscat se errasse, si incipiat dubitare de crimine, si videat se non posse probare. *Fil. t. 40. c. 7. n. 205.*

Quæres. An & quis teneatur alterum accusare?

Resp. I. Privatum raro ad id teneri; tum ex praxi timoratorum, tum quia alias tribunalia essent plena accusationibus, cum perturbatione Reipub.

Dixi I. *Privatum.* quia si quis à Repub. stipendi-

um ob hoc accipiat, v. g. fiſcalis, &c. tenetur ex juſtitia, & conſequenter ad damna, ex omiſſione accuſationis ſecuta. *Fil.* Bon. *in* 8. *præc. d.* 10. *q.* 3. *p.* 1.

Dixi II. *Rarò*: quia ſi ita exigat bonum publicum, v. g. ſi proditio imminens, vel grave damnum vitæ innocentis aliter averti non poſſit, & crimen facilè probari poſſit, tenetur etiam privatus accuſare, vel ſaltem denuntiare: idq; tamen ex charitate tantum, quæ reſtitutionem non importat. *Fill.* Bon. *l. c.*

Reſp. II. Accuſare prohibentur, 1. Excommunicati, proditores, infames; idq; in pœnam criminis, 2. Filii, ſervi, ſuos parentes vel dominos, ob reverentiam. 3. Clerici, in cauſa ſanguinis, ob indecentiam. L*eſſ. l.* 2. *c.* 3. *d.* 5. Bon. *l. c.*

Reſp. III. Non teneris, imò nec debes, etiam poſito ſuperioris præcepto, denuntiare crimen. 1. Si delinquens emendatus eſt, ſine periculo recidendi, & parti læſæ ſatisfactum; nec periculum imminet aliis; nec crimen eſt notorium: quia ſine cauſa proximi infamia ſequeretur. *V. ſupra l.* 2. *t.* 3. *c.* 2. *d.* 4. 2. Si crimen noſti ſub ſecreto naturali, tanquam conſultor, advocatus, &c. Niſi tamen is, qui ſecretum commiſit, innocentem, vel rempub. injuſtè vexaret, nec vellet deſiſtere. *C. de Lugo, de juſt. d.* 14. *nu.* 142. 3. Si inde immineat grave periculum honoris, vitæ & rerum tuarum. 4. Si etiam probare cogereris, nec poſſes. *Vid. Card. de* Lugo *d.* 38. *ſ.* 2.

DUBIUM VI.

De Teſtibus.

Suppono, ad legitimam & plenam in judicio probationem, requiri duos teſtes, eoſque debere, 1. Externo ſenſu percepiſſe id, de quo teſtantur. 2. De

2. De eodem facto & crimine, cum iisdem circumstantiis, deponere; alioqui erunt testes tantum singulares, ut vocant, qui non faciunt plenam probationem. 3. Esse omni exceptione majores, in quibus scilicet nulla desideretur conditio, quo minus testari possint juxta versum vulgarem;

Conditio, sexus, ætas, discretio fama,
Et fortuna, fides, in testibus illa requires.

Hinc à testando rejiciuntur, 1. Servi. 2. Mulieres. 3. Minores 20. annis, in criminalibus; in civilibus autem impuberes. 4. Inimici. 5. Sanguine juncti, & domestici; exceptis quibusdam casibus, apud *Less. l. 24. cap. 3. nu. 38.* 6. Infames. 7. Perjuri. 8. Socii criminis. 9. Personæ inopes & viles. 10. Deliri & semifatui: ex quibus tamen ii, qui solo jure positivo ad testandum sunt inhabiles, possunt admitti in criminibus exceptis. Quo supposito,

Quæritur I. An, & quando teneatur quis testari. II. Ad quid teneatur, qui non vult testari, aut qui falsa est testatus.

Resp I. Non tenetur quis testari, nisi vel ex charitate, cum ita necessarium est, ad avertendum grande malum proximi, aut reipub. vel ex præcepto, cum Judex, seu superior habens potestatem ita legitimè præcipit. In quo ultimo casu, si fugias aut occultes te, antequam ad testandum citeris, non peccabis contra justitiam; ideoque nec teneberis restituere, ut contra multos docet *Valent.* & *Less.* Ratio quia tibi necdum est præceptum: si quod autem jus nascatur parti ex tuo testimonio, id ex præcepto oritur. Imò etsi sit communis sententia, ad restitutionem teneri eum, qui à Judice citatus

fugit,

fugit, vel testimonium fraude declinavit; cùm sit efficax & moralis causa, ut Judex sententiam ferat in alterius damnum, non tamen est improbabile, quod docet *Mol.* & *Less.* non teneri. Ratio, quia citatio intimata non inducit obligationem justitiæ, sed tantum obedientiæ; proindeq; non comparens contumax tantum est, & inobediens, non autem injustus. *Less. l. 2. cap. 17.* & 30. 6. *Bon. Laym. ll. cc.*

Resp. II. Etiam legitimè & juridicè interrogatus, non teneris testari sequentibus casibus. 1. Si scias rem ex confessione, 2. Si accepisti sub secreto naturali, ut Consiliarius, Advocatus, Medicus, &c. modò tamen non sit necessarium ad magnum Reipub. vel proximi malum avertendum: tunc enim licet tale secretum detegere etiamsi jurasses te nulli dicturum; quia tale juramentum non obligat, cum jure naturæ tenearis ad contrarium. *Vid. Laym. c. 4. n. 9.* 3. Si ex testimonio, tibi vel tuis, immineat notabile damnum; nisi tamen damnum publicum, vel privatum alienum prævaleat, ut notat. *Card. de Lugo, de just. d. 39. n. 10.* Unde communiter non teneris testari contra consanguineum: 4. Si à viris non sat fide dignis accepisti: tunc enim potes te habere, acsi nihil scires. 5. Si factum intellexisti per injuriam, v. g. aperiendo literas, cogendo aliud ad revelationem, &c. *Laym. l. 3. t. 6. c. 4. num. 5. Mol d. 5. num. 5.* 6. Si alter probabiliter in facto non peccaverit, vel propter ignorantiam, vel quia rem aliquam accepit in occultam compensationem debiti, ex quo tanquam de fure inquiratur. Ratio, quia mens Judicis est, inquirere de delicto. *V. Azor. 3. p. 1. ult. c. 27. Fil. Bon. d. 10. q. 3. p. 3. Laym. l. c.*

Resp.

Reſp III. Qui ſciens falſum teſtatus eſt, per quod alteri fuit efficax cauſa damni, tenetur ad impeditionem, vel reparationem omnium damnorum quæ cauſantur. Item tenetur revocare cum pari ſuo damno, & periculo etiam vitæ; ſi reus de eâ periclitetur, & putetur revocando aliquid effecturus. Ita *communiter*. Ratio, quia in damno æquali potius habenda eſt ratio innocentis. *Vid. dub. ſequens: a.* 1.

Dixi I. *Sciens*, quia ſi ex ignorantia, inadvertentia, aut oblivione inculpabili, falſum eſt teſtatus, etſi teneatur impedire, ſi poſſit, non tamen ad reſtitutionem, etiamſi reus damnetur. Ratio, quia neque tenetur ex re accepta, neque delicto.

Dixi II. *Cauſa efficax*: quia ſi à parte rei falſum illud teſtimonium nihil effeciſſet, v. g. quia per falſa teſtimonia aliorum, jam tota cauſa damni erat data, ita ut Judex ex hoc teſtimonio nihil fuerit motus, ad nihil tenebitur. *Leſſ. l. 2. c. 30.* & *Lay. l. 3. t. 5. c. 8. & alii.*

Teſtis peccat. 1. Si affirmet quod ignorat. 2. Si veritatem, quam debebat celare, aperiat. 3. Si ſe occultet, ne rogetur, caſu quo tenetur teſtari. 4. Si judici juſtè interroganti non obediat. 5. Si pretium pro dicenda veritate accipiat.

DUBIUM VII.
De Reo.
ARTICULUS I.
An, & quando reus teneatur fateri veritatem?

Reſp. I. Si non interrogetur legitimè, non tenetur fateri ſuum crimen, ſed poteſt Judicem eludere vel ambiguis verbis, vel etiam negando, cum aliqua reſtri-

restrictione, & in bono sensu, ut mendacium absit. Ratio, quia tunc Judex non habet jus interrogandi, aut obligationem imponendi reo, Ita *Less.* & *Lay.* *l.* 6. *l.* 3. *c.* 5. *Bon. d.* 10. *q.* 3. *p.* 2. *Unde resolves.*

I. Reus non tenetur fateri crimen suum, 1. Si Judex non sit legitimus. 2. Si à seipso litis processum inchoet, sine prævia accusatione, saltem virtuali. 3. Si non præcessit semiplena probatio, nec infamia, nec manifesta criminis indicia extent. Ratio, quia in his Judex non interrogat legitimè. *Azor.* *Less.* *Fill.* *Lay.* *Bon. ll. cc. Car. de Lugo d.* 4. *n.* 1.

II. Nec tenetur, si dubitet an Judex legitimè interroget: quia non tenetur parere cum gravi suo damno, nisi constet superiorem posse præcipere. Ita *Less. Fill. Laym. l. c. Sanch. l. c. consil. c.* 3. *d.* 31. *Salas. C. de Lugo &c.* contra *Sylv. Bon. & alios.*

III. Judex tenetur reo manifestare statum causæ, & quæ sint indicia, quomodo probetur delictum, &c. ut reo constet, an legitimè interrogetur: quia non tenebitur respondere alioqui, & seipsum honore, aliisve bonis, quæ bonâ fide possidet, spoliare. *Cajet. Nau. c.* 25. *n.* 43. *Card. de Lugo, d.* 40. *n.* 1.

IV. Si reum juridicè quidem interroget Judex, sed nonnisi ex falsa præsumptione delicti, v. g. an exierit ex tali domo, stricto ense, potest reus, (idem est de teste) licet sciat semiplenè probatum esse, id negare, si exiit quidem, non tamen facto delicto, sed ob aliam causam: quia si Judex veritatem sciret, non posset interrogare. Ita cum *S. Tho. q.* 69. *a.* 1. *Sot. Fag. p.* 8. *c.* 34. *Dian.* 3. *p. t.* 5. *misc. R.* 66. *Card. de Lugo, d.* 40. *n.* 4.

Resp. II. Etsi communior & verior sententia sit.

S. Tho. 2. 2. q. 69. ſi reus legitimè interrogetu
Judice, teneri in conſcientia aperta veritatem
cere; probabile tamen eſt etiam, quod ex *Sylv.* doc
Sa. & *Leſſ.* non teneri, ſaltem ſub mortali, in cau
capitalibus, & gravioribus, ſi ſit ſpes evadendi
nullum grave damnum reipub. timeatur. *Tan. d.*
q. 4. d. 5 Card. de Lugo, d 40. num. 15. ubi dic
eſſe ſententiam valde probabilem, & in praxi t
tam. Ratio, quia lex humana communiter n
obligat cum tanto periculo, v. g. mortis; tum q
inhumanum videtur, ut, qui convinci non pote
teneatur præbere arma contra ſe, quibus occid
tur, aut gravem pœnam, v. g. perpetui carceri
ſubeat: tum quia non videtur tam heroicus act
præcipi poſſe. *Bon. in* 8. *præcep. d.* 10. *q.* 3. *p.* 2. *n.* 1

Dixi: *In capitalibus* quia aliud eſt de cauſis, i
quibus agitur de pœna Eccleſiaſticâ, quæ eſt me
dicinalis.

Dixi II. *Si ſpes ſit evadendi*: quia abſque ea ceſſa
ratio celandi veritatem. *Unde reſolves.*

I. Non ſemper opus eſt (juxta dicta *Reſp.* 2.) u
Confeſſarius reum urgeat ad crimen fatendum
Card. de Lugo, d. 40. *n.* 20.

II. Poſt ſententiam latam reus non tenetur co
fiteri crimen quod antè injuſtè negavit; quia finit
judicio, finitur obligatio rei. *Laym. l. c.* Imò pro
babile eſt, nec ante ſententiam ad id teneri (etiamſi
adhuc ſit in poteſtate Judicis) donec iterum in
terrogetur. *Card. de Lugo d.* 40. *num.* 17.

Reſp. III. Si quis ad evitanda tormenta gravia,
mentitus, falſum ſibi crimen impoſuit per quod ſit
morte plectendus, non videtur mortale Ita contra

Vasq. & *alios* docet *Anglus*. *Sylv. Less. l. 2. c. 11. d. 7. Tann. de just. d. 1. q. 4. dub. 5.* Ratio, quia non est mentitus pernitiosè; cùm non teneatur tantis tormentis vitam conservare. *Vid. Card. de Lugo, l. c.*

Unde resolves.

I. Talis non tenetur postea crimen revocare; quamvis antea perjurio confirmasset, si prudenter metuit, ne ad tormenta revocetur: quia etsi pejeratione graviter peccarit, hoc jam transiit; & non retractando nemini facit injuriam, ideoque sufficit, coram Deo pœnitere. *V. Less. Tann. l. c.* & *q. 5. d. 4.*

II. Si ex illâ falsi criminis confessione grave damnum aliis sequeretur, v. g. bonum Reipub. aut fama religionis vel familiæ notabiliter læderetur; aut aliqui ideo in hæresin lapsuri essent, quævis potius tormenta perferenda essent. *Tan. l. c.* & *5. d. 4.*

III. Si reus tormentis coactus denuntiavit alium innocentem: tenetur sub mortali, ante suam condemnationem, & si tum non fecit, etiam post sententiam damnationis, revocare; ad quod etiam à Confessario est obligandus. Ita ex communi. *Tol. 5. c. 66. num. 7. Less. cap. ult. d. 15. Tan. d. 4. q. 5. dub. 4. num. 103.* Ubi subjungit, 1. Si quis tamen sequatur, ipsaque praxi servari advertat eam sententiam, quæ negat per revocationem in extremo vitæ factam tolli vel infirmari denunciationem antè factam, ut docet *Delrio l. 5. s. 5. Valent. t. 6. q. 13. p. 4.* is consequenter existimare poterit, denuntiantem in eo mortis articulo (saltem cum suo incommodo, & sub peccato mortali) obligatum non esse ad revocationem; quia esset inutilis. Ita

Tan.

Tann. l. c. Licet ipse rectè censeat, fundament istius sententiæ minus esse probabile.

2. Monet idem *Tann. num.* 105. Cavendum e Confessario, ne vel importunè sæpius reo damna inculcet retractionem denuntiationis iniquè ctæ: vel retractionem factam imprudenter, cum scandalo evulget.

Quæres. An reus teneatur revelare complice

Resp. I. Si omnino occulti sint, nec aliis indicii aut testimoniis convinci possint, non potest, n tenetur: si tamen vi tormentorum coactus prod ordinariè non peccabit. *Less. l. c.* & *Lay. l. 3. t. 5. c.*

Resp. II. Si crimen sit exceptum, tenetur etia non rogatus; ideoque si nolit, secundum *Nav.* no erit absolvendus.

ARTICULUS II.

Quid liceat reo circa fugam pœnæ?

Resp. Quando sententia est materialiter injust lata tamen secundum allegata & probata, etsi i conscientia non obliget, non potest reus Judic positivè resistere; tùm ob scandalum; tum qu tali casu Judex habet jus sententiam exequendi, ad id tenetur. Ita communiter. *Less. Sanch.* cont *Vict. Bon. Card. de Lugo, d. 4. n.* 39.

Dixi, *positivè*: quia reo, etiamsi verè reus sit lic ante & post sententiam, (quoad mortem, vel pœ nam morti æquivalentem, v. g. perpetuum carc rem fugere. Ratio, quia quilibet tam magnum ju habet ad vitæ suæ conservationem, ut nulla pot stas humana obligare possit ad eam non conserva dam, si spes commodè ostendatur: nisi tamen bo

um publicum aliud postulet. *Less. l. 2. c. 31. d. 5.*

Inde resolves.

I. Regulariter reo licet fugere, etiamsi custos carceris grave damnum inde passurus sit, (saltem nisi juraverit se mansurum) quia utitur suo jure, & nulli facit injuriam. *Fill. t. 40. c. 4. n. 274. Azor. Less. d. 5. num. 31.* nisi tamen charitas aliud suadeat, ob damnum custodis præponderans. *V. Bon. d. 10. q. 3. p. 2. num. 13. Less. l. c.*

II. Multò magis licet fugere ne capiatur, vel etiam à ministro apprehendente se excutere, non tamen illi vim inferre, vulnerando, percutiendo, &c. *Ibid.* & *Reg. l. 24. n. 4.*

III. Licet etiam, saltem in foro conscientiæ, custodes (præcisâ vi & injuria) decipere, tradendo v. g. cibum & potum ut sopiantur, vel procurando ut absint; item vincula & carceres effringere: quia cum finis est licitus, etiam media sunt licita. Et licet alii captivi per effractum parietem simul elabantur, non tenebitur de damno: quia tantùm est ejus causa per accidens, cum jure suo utatur. Nec refert, quòd leges & magistratus quidam tales effractores graviter puniant: id enim fit, quod vel contrariam sententiam sequantur; vel ex præsumptione, quòd vim intulerint custodibus: vel quòd propter bonum reipubl. ea pœna statuta sit. *Fill. l. c. Tan. d. 4. q. 4. dub. 5.* ex aliis multis. *V. Card. de Lugo, d. 40. s. 4.*

IV. Illis, qui non sunt ministri justitiæ, licet non solum consilio juvare reum, ut fugiat, sed etiam suppeditatis instrumentis, v. g. funibus, limâ, &c. quia finem alteri licitum illi suadere, & ad eundem

media proponere: licet. Leſſ. l. c. d. 6. n. 4. Tann. l. c. Sylv. Turr. Vaſq.

V. Non tamen licet juvare in effractione carceris ut habet communis; tum quia executio ipſi effractionis ſoli reo licita eſt, propter jus vitæ conſervandæ: tum ne alioqui omnis ſecuritas carceris pereat. Leſſ. l. c. Bon. d. 10. q. 3. p. 1.

Quares. An Reo liceat appellare?

Reſp. Si ſciat ſententim eſſe juſtam, & juſtè proceſſum eſſe, non licet, (licet tamen ſupplicare) quia id eſſet Judici calumniam imponere. Imò injuſtè appellans tenetur de damno. Si verò putet ſententiam iniquam eſſe, aut injuſtè proceſſum eſſe, aut ſi diverſæ ſint opiniones, poteſt appellare. Vide Tann. l. c. nu. 100. C. Lugo, l. c. ca. 14. Sanch.

DUBIUM VIII.

Quomodo Confeſſario agendum cum reo?

Reſp. Obſervanda ſequentia 1. Inſtruat eum, quòd quæ ſecum in foro conſcientiæ agit, cum Judicibus non communicentur; ideoque ſive ſit nocens, ſive innocens, id ei nec prodeſſe nec obeſſe poſſit. Ratio, quia aliàs; multi conantur ſe falsò probare innocentes, ut à Confeſſario juventur: alii contrà falsò ſe nocentes dicunt, quòd timeant ne Confeſſarius conferat cum Judicibus, ipſique revocentur ad torturam. Unde expedit, 1. Ut non temerè evulget Confeſſarius accepta extra confeſſionem. 2 Ut ad confeſſionem ſacramentalem reum non admittat, niſi poſtquam in foro prophano res ſunt liquidæ: vix enim adigi poterit, ut omnia fateatur ob timorem, ne vel deferatur, vel cogatur eadem fateri Judici: ante tamen de contritione agen-

gendum est. *Delrio. l. 6. c. 1. f. 3. Tann. d. 4. q. 5. d. 4.*

II. Ne cogat importunis modis reos, ut se tales fateantur: tum quia verè quidam rei non sunt; & victi illâ importunitate, ne moriantur incommunicati, vel à Confessario in extremis deserantur, confitentur sacrilegè tum quia frustra est confessio, nisi fiat ex contritione, & vera ad Deum conversione: de hac ergo laboret, & sequetur bona confessio, non autem contra. *Tan. l. c.*

III. Caveat, ne coram reo censeat modum procedendi judicialem, proindeque communiter non admittat querelas de injuria facta, cum non sit Confessarii ea judicare, sed ad pœnitentiam disponere.

IV. Etsi quidam auctores permittant Judici uti dolis bonis, ad crimen eliciendum; non tamen id licet Confessario, ne ministerium ejus infametur.

V. Non licet (secundùm *Conc. Antioch. Can. 33. & c. 34. Non licet.*) palam interesse tormentis, aut suggerere modum torquendi, nisi mitiorem, *v. Tann. d. 4. q. ult. d. 5. n. 128.*

VI. Expedit habere cognita indicia, & probationes deprehensas in judicio, ipsumque modum processûs, ut & prudentius possit in suo foro agere, & Judicem, sicubi opus, prudenter admonere.

VII. In confessione examinet, 1. An consortes criminis prodiderit, (si secundum suprà dicta tenebatur) & quidem si falsò alios infamârit, inducat ad revocationem, etiam cum periculo torturæ *v. Tan. d. 4. q. 5. dub. 4. n. 103.* & dicta *dub. superiore.* 2. Si saga sit, quo tempore, quâ occasione, in magiam sit lapsa; ut si postea neget, convinci possit in eodem

dem foro. 3. In qualitatem superstitionis an ex animo Christianæ fidei renunciarit, dæmonem adoraverit, falsa de Deo & æternitate senserit, rebus sacris abusa sit, hominibus nocuerit, præsertim conjunctis, ut marito, liberis, & an alios seduxerit. Item de peccatis carnalibus. Denique confessæ aperiat fraudes dæmonis, instruatque, quomodo iis deinceps occurrendum, atque inter cætera suadeat fidei professionem, & frequentem Symboli repetitionem.

VIII. Sæpe non expedit post supplicium Judici significare, reum in extremis denunciationes revocasse: tum quia Judices id parvi faciunt; (quàm rectè, vide *Laym.* & *Tann. l. c.*) tum quia frangit sigillum sacramentale, si non petitâ licentiâ, innocentiam denunciati evulget, cum eo ipso revelet peccatum denunciantis. Quare si aliquando Judicem monere expediat, rogandus est reus, ut id extra confessionem, & coram testibus dicat, eo fine ut Judex moneatur.

IX. Si alicujus innocentiam ex confessione colligeret, (quod etsi difficile, non tamen impossibile esse, docet *Tan. d. 4. q. 5. d. 5. n. 85.*) id Judici aperire, ac pro reo intercedere, periculosum est: tum quia post publicatam rei confessionem, ei non creditur; tum quia si plures audiat, hoc ipso aliorum nocentiam, de illis tacendo, videtur confirmare, cum fractione sigilli; tum quia si rei cognoscant, eum pro innocentibus intercedere, occasionem arripient, eum callidè sua facinora celandi. *Vid. Laym. l. 3. t. 6. c. 5. Tann. d. 4. q. 5. d. 4. num. 95.*

X. Etsi pro reis, etiam justè damnatis, intercedere

dere aliquando possit, maximè apud magistratum supremum juxta scripturam. *Prov. 24. Erue eos &c.* valdè tamen prudenter & moderatè id faciendum: quia relaxatio potest esse illicita, Judexque (non tamen Confessarius nisi ea præviderit) fieri reus malorum omnium, quæ ex liberatione sequuntur, imò & ipsi imputabuntur, cum ex officio debuerit impedire. *V. Bon. in 8. præc. d.* 10. *q.* 2. & 3. *Tan. de just. d. 4. q. 5. d. 4.*

ARTICULUS IX.

Quæ obligatio Medicorum, Pharmacopæorum, & Chirurgorum?

Resp. Tenentur ii imprimis, quando tale officium petunt, vel suscipiunt, (sub gravi obligatione, sufficientem habere scientiam, sive peritiam. *Navar. c. 25. Ant. C. Lugo. d. 25. numer.* 1. Deinde in curandis infirmis, servare sequentes regulas. 1. Ordinariè debent sequi opiniones medicorum securas & tutas. Ratio est periculum & damnum proximi. *Bona. Laym. Sanch. 1. mor. cap. 9.* 2. Quando certum aliquod est pharmacum, quod nimirum certò infirmis profuturum est, tenentur illud adhibere, omisso eo, de quo dubitatur: quia aliàs imprudenter proximum in periculo relinquerent. 3. Si non sint certa pharmaca, debent adhibere probabiliora, & tutiora: tum quia alioqui salutem proximi in discrimen adducerent; tum quia tenentur fungi officio, quantum possunt, cum minimo proximi periculo & damno.

4. Quando nulla est spes de salute infirmi, nec adest remedium nisi dubium, de quo scilicet dubi-

tatur, num profuturum an nociturum sit, possunt imò debent illud adhibere. Ratio, quia sic infirmi negotium utiliter geritur; & si mors sequatur, ipsis non imputabitur, cum aliàs spem vitæ non habeat. *Lay. l. 1. t. 1. c. 5. Fill. n. 152. Bon. de pec. d. 2. q. 4. p. 9. Unde resolves.*

I. Medicus peccat, 1. Si absque sufficienti peritia gravem morbum curare tentet. 2. Si occurrente gravi & insolito morbo, speciali studio operam non impendat. 3. Si det pharmacum infirmo, quod probabiliùs creditur nociturum, quàm profuturum. 4. Si medicamenta inexplorata, explorandi gratiâ adhibeat, præsertim, quando de iis non est opinio probabilis, & habet medicamenta probabiliter utilia. 5. Si non bene perspectâ morbi naturâ, temerè adhibeat remedia obvia, vel periculosa, præsertim cum discrimine vitæ, vel gravis læsionis. 6. Si agnito ægroti periculo opportunè non adsit, aut necessariam curationem negligat, aut medicos alios adhiberi non permittat. 7. Si aliquid suadeat Dei honori vel præcepto contrarium, v. g. incantationem, pollutionem, superstitionem, &c. 8. Si facilè & sine necessitate, à jejunio absolvat, carnium esum permittat. 9. Si ægrotantem pauperem in periculo constitutum contemnat. *Vid. Bonac. l. c. Nav. c. 15. Azor. 1. p. l. 7. c. 17. Escob l. 2. E. 3. c. 9.*

II. Pharmacopola peccat, 1. Si rudis & ignarus munus exerceat. 2. Sine arte, vel diligentia, medicamenta conficiat. 3. Melle in potionibus pro saccharo utatur. 4. Si unum medicamentum pro alio (nisi tamen esset æquè bonum, & non majoris pretii) contra medici præscriptum, cum gravis damni peri-

periculo, porrigat 6. *Salas, dub.* 34. 5 Si medicamenta ad non pariendum, vel ad fœtum expellendum vendat. 6. Si pharmaca vendat inutilia, &c. 6. *Escob. l. c.*

III. Peccat Chirurgus, 1. Si sine scientia & peritia sufficienti vulnera curare tentet, cum periculo erroris 2. Si medicum, quando gravitas vulneris exigit, non consulat. 3. Si lucri amore curationem protrahat. 4 Si mercedem justo majorem exigat. 5. Si abortûs causâ venam aperiat, aliudve remedium adhibeat. 6. *Escob. l. c.*

DUBIUM X.

Quæ obligationes Mercatorum, Opificum, & cæterorum secularium?

Resp. Ea patent ex dictis de septimo præcepto: ex quibus *resolves.*

I. Mercator peccat, 1. Si venenum, vel alia prohibita vendat, cum suspicione pravi usûs. 2. Si paratus sit quodcunque pretium, etiam injustum, ab emptore accipere, 3. Rem cariùs, quàm supremo pretio vendat, ob dilatam solutionem. 4. Mercium defectum gravem occultum non aperiat, pondus & mensuram imminuat. 5. Si in emptorum injuriam monopolium injustum instituat, merces omnes unius generis sibi comparet, immoderato quæstu pro libitu vendendas. 6. Si merces ab eo qui non novit, emat pretio minore, vel cariore vendat ignoranti. 7. Si merces veteres & inutiles novis admisceat & vendat eodem pretio utrasque. 8. Si justa tributa defraudet. 9. Si tempore debito, cum possit, non solvat creditoribus, cum gravi eorum dam

damno. 10. Si mercibus solvat, quod pecuniâ debet, contra creditoris voluntatem. 11. Si diebus festis publicè emat, vel vendat contra consuetudinem permissam. 12. Si juret falsò se tanto pretio merces comparasse. 13. Si contractum ineat quemcunque, dubitans de ejus justitia. 14. Si emat res furtivas, &c. §. *Escoc. 3. t. 2. E. 3. c. 12.*

II. Bibliopola peccat, 1. Si vendat libros prohibitos, vel lascivos. 2. Si librum defectu laborantem vendat pro integro, &c. §. *Escob. c. 13.*

III. Argentarius, sive Aurifaber peccat, 1. Si æs pro auro vel argento vendat. 2 Auro vel argento plus æris misceat, quàm requirit, & emptoribus mixtionem non significet, neque minuat pretium. 3. Si ex rebus furtivis aliquid emat malâ fide. 4. Si communem lapillum pro pretioso vendat, vel pretiosum pro vili emat, &c.

IV. Sartor, Sutor, & cæteri opifices peccant, 1. Si jurent se tali die opus perfecturos, quòd sciunt, (vel dubitant) non futurum. 2. Si plus materiæ exigant, quàm ad opus sit necessarium; aut partes alicujus momenti quæ supersunt, retineant, sine voluntate domini. 3. Si diem festum sine gravi causa violent, per se, vel per suos famulos, &c. §. *Es. c. 1. cap. 13.*

LIBER

LIBER V.

De ratione cognoſcendi & diſcernendi peccata.

CAPUT PRIMUM.

De peccato in genere.

DUBIUM I.

Quid ſit peccatum?

RESpondeo, Eſt tranſgreſſio legis, ſive, ut ait *Tol.* eſt voluntarius receſſus à regula divina: per quam regulam intelligitur præceptum, tam naturale & humanum, quàm divinum: per receſſum intelligitur actus, (vel ejus omiſſio) qui ſit non tantùm voluntarius, ſed etiam liber, cum aliqua actuali advertentia malitiæ. Quod addo, quia ut docet *Sanch.* 1. *mor.* c. 16. cum *Vaſq. Bon. d.* 2. *q.* 2. *p.* 3. *n.* 3. & 12. *&c.* non ſufficit ad actum peccaminoſum libertas & advertentia quævis virtualis, vel interpretativa, quâ ſcilicet quis advertere poterat, & debebat; nec quæcunq; actualis, quâ ſcilicet intellectus rationes commodi & incommodi in objecto attendat: ſed requiritur, ut advertat moralem malitiam objecti, aut ſaltem de ea dubium, vel ſcrupulum concipiat. Ratio eſt, tum quia ſine iſta advertentia, non eſt voluntarium, cum non ſit cognitum; quia, quamdiu talis cogitatio intellectui non occurrit, non eſt ſufficiens principium deliberandi de malitia, ideoq; nec libertas, ac proinde nec culpa; & cenſetur illa in-

advertentia naturalis & invincibilis oblivio. Add tamen *Tan. d. 4. de pec. d. 5. q. 5. dub. 5. n.* 106. no esse necesse, ut consideratio illa maneat actu, du peccatum durat; sed satis esse, ut vel actu, vel vir tute maneat, ita ut cum ea, vel actus peccati fuer inchoatus, vel saltem causa data: ut fit in ebrio, q peccat; non vi præsentis, sed præteritæ deliberatio nis. *V. Bald. l. 1. d. 36.* Verùm recentiores commun ter docent, talem v. g. ebrium, non peccare form liter, quando usu rationis caret, sed malitiam eorú quæ tunc fiunt, contraxisse ante, dum prævide malum, quod commissurus erat ejus causam dedi ajuntq́; dum quis actu peccat, semper esse ac ma nere advertentiam aliquam malitiæ tenuem, ve confusam, ut *V. apud Schol.* nam in ordine ad pra xim, parum refert, utrolibet modo loquaris.

Resp. II. Ad peccatum requiruntur tres condi tiones, ut patet ex prima responsione. 1. Ut sit voluntarium, id est, ut fiat voluntate consentiente. 2. Ut sit liberum, id est, ut sit in potestate volunta tis facere, vel non. 3. Ut advertatur malitia. *Ex quibus resolves.*

I. Defectu primæ conditionis, nullus actus qu neq; est in, neque à voluntate est peccatum, nisi voluntas eum acceptet: ideoq; nec impedit com munionem, sive is sit internus: ut cogitationes contra fidem, blasphemæ, obscœnæ, motus car nis, etiam usq; ad effusionem seminis; sive externus ac violentus, v. g. stuprum virgini per vim illatum.

II. Defectu secundæ conditionis, subinde à pec cato excusantur vehementissimi motus iræ, aut concupiscentiæ, quibus usus rationis perturbatur, & libertas tollitur.

III. De-

III. Defectu tertiæ non peccat, qui die jejunii de præcepto nihil cogitans cœnat, vel carnes comedit, etsi advertat eas sibi delectabiles. Item qui lapidem projicit per fenestram, non advertens periculum læsionis; vel qui contractum usurarium celebrat, non advertens esse talem. *Sanch. l.* 1. *c.* 16. *n.* 21. *Reg. l.* 15. *n.* 75.

IV. Damna & eventus (licet alioqui frequentes) ex ebrietate secuti, & nullo modo prævisi, inculpabiles sunt: quia nec in se, nec in causis sunt liberi. Sunt verò culpabiles, si sint prævisi, nec diligentia sufficiens ex præscripto prudentiæ sit adhibita, ne sequerentur: eâ verò adhibitâ, etsi postea eveniant, culpâ vacant. Uti etiam quando juxta loci & temporis circumstantias non apparet periculum mali, ideoq; nulla cautela est adhibita. *Vasq.* 1. 2. *d.* 124. *c.* 2. Quibus conformiter *Less. l.* 4. *c.* 3. docet, si negligentia, ebrietatem aut eventus ex ea sequi solitos præcavendi, fuerit tantùm venialis, etiam mala, quæ prævideri poterant, tantùm venialia forè: quia cum non in se, sed tantùm in causa sint libera, non possunt habere majorem culpam, quàm ipsa causa.

DUBIUM II.

An & quando desideria & delectationes sint peccata?

Per desiderium intelligitur voluntas, intentio, vel propositum efficax rei malæ: per delectationem verò, simplex amor & complacentia objecti cogitati, fruendo ejus dulcedine, absque desiderio executionis: soletq; dici morosa, non à morâ temporis, cum momento possit perfici; sed quod voluntas, post plenam advertentiam rationis ei immoretur.

ARTICULUS I.

Quale peccatum sit desiderium malum?

Resp. I. Desiderium absolutum, sive cogitatio cum voluntate consentiente absolutè in peccatum aliquando perpetrandum, aut in perpetrato complacente, habet eandem speciem ac malitiam peccati mortalem, vel venialem, quam habet actus exterior, in quem fertur. Est communis, & constat ex *Matth. 5. Qui viderit, &c.* Ratio est, quia actus interior habet suam bonitatem & malitiam ab actu externo, tanquam objecto. Ita *commun.*

Resp. II. Desiderium cum consensu conditionali, quo quis aliquid concupiscit, sub tali conditione, quæ omnem malitiam objecti auferat, non est peccatum, saltem mortale: v.g. vellem prædari, si à Deo mihi permitteretur; si Judex essem, malefactorem istum occiderem. *Valent. To. 2. d. 6. q. 4. p. 4. Sayr. Salas in 1. 2. tra. 13. d. 16. f. 29. Vasq. dub. 116. c. 2.* Si verò conditio malitiam non auferat, est peccatum: ut v.g. si cogites, si non esset infernus, mœcharer; si non essem religiosus, fornicarer, si non haberem rationem mei status, ulciscerer, occiderem te. Item si id mihi fecisses in adolescentia, vel antequam religionem ingrederer, vindicassem, (intellige, si dum hæc dicit, habeat affectum vindictæ sumendæ, si esset in tali statu: secùs enim est, si tantùm ostendat, quid facturus fuisset in alio statu) *Bon. de mat. q. 4. p. 8. n. 9.* Ratio responsionis est, quia etsi consensus conditionatus nihil ponat in rerum natura ex parte objecti voliti; in voluntate tamen ponit affectum

com-

committendi illud peccatum, præcisâ conditione non auferente malitiam;ac proinde talis erit culpa, qualis esset illud amare absque conditione, *Cajet. Sanch. 1. mor. c. 2. Vasq.* Lay. *l. 1. t. 3. c. 6. n. 10.*

Ex quibus resolvuntur hi Casus.

I. In omnibus, solo jure positivo prohibitis, licitum est desiderium cum conditione hac, *si prohibitum non esset*, v.g. ederem carnes die Veneris, si Ecclesia non vetuisset. Ratio, quia conditio omnem malitiam, quæ à sola prohibitione est, aufert. *Azor. l. 4. c. 6. q. 10. Sanch. l. 2 c. 2. Vasq. d. 116. cap. 2.*

II. Idem valet in prohibitis quidem jure naturali, licitis tamen in aliquo casu, aut statu, si is pro conditione apponatur, v. g. occiderem Petrum, si Deus mandaret, suspenderem furem, si essem Judex: ducerem uxorem, si liceret, si non essem Sacerdos, si essem liber à voto. Ratio, quia hæc sub illo statu sunt licita. Recte tamen monet *Sa. V. Peccatum*, hujusmodi desideria esse periculosa, & vitanda, atque, ut ait *Cajetan ibidem*, esse fatuas & diabolicas tentationes. *Ibid.* & *Lay. l. 1. t. 3. c. 6. n. 10.*

III. Etsi idem quidam, ut *Cai. Sal.* & *Vasq.* universim affirment de omnibus jure naturæ, & simpliciter prohibitis, si conditio impossibilis apposita tollat rationem peccati ab objecto: ut si dicas, si non esset peccatum, fornicarer; eò quòd tunc consensus non videatur ferri in malum: probabilius tamen videtur, quod docet *Azor. Sanch* & *Lay.* esse peccatum; eò quòd sit intrinsecè malum, nec malitiâ suâ, (quæ in consensum circa tale objectum traheret, nisi Dei lex arceret) exui possit; ideoque voluntas feratur in malum. Quod tamen intellige, si effi-

si efficaciter feratur: quia si tantùm sit significati propensionis naturalis in illud objectum, non e peccatum. *Sanch. l. 1. c. 2. n. 25. Lay. l. 1. t. 3. c. 6. n. 11. §. Card. de Lugo, d. 16. n. 376.*

IV. Gaudere & delectari de opere malo, sul conditione, *si liceret*, v. g. in prædictis desideri efficacibus illicitis, quando conditio est possibilis, etsi possit excusari à peccato, secundum quosdam Doctores, si fiat tantùm secundùm appetitum rationalem, sive voluntatem, secluso omni alio periculo consensûs illiciti, & turpis motûs; qui tamen (quia communiter & connaturaliter sequitur, vix tutum videtur in praxi) non potest excusari, si sit delectatio voluntaria appetitûs sensitivi, quæ propriè delectatio dicitur, fitque communiter cum aliqua alteratione corporis. Ratio discriminis est, quia voluntas potest ferri in objectum abstractum à malitia, cum sequatur intellectum, cujus est abstrahere; appetitus verò, quia sequitur imaginationem, non fertur in objectum sub aliqua certa conditione status, vel temporis apprehensum, sed ut est in se; ideoque talis delectatio est de objecto absolutè malo. *v. Lay. & Bon. d. mat. q. 4. p. 8.*

ARTICULUS II.

An delectatio morosa semper sit peccatum?

Resp. Si terminetur ad cogitatum opus malum secundum se, est peccatum mortale, vel veniale, prout ipsum opus mortale, vel veniale est. Ita comm. ex *D. Thom. 1. 2. q. 78. n. 8.*

Dixi, *secundùm se* quia si delectatio sit tantùm de ipsa cogitatione, non autem de opere, non est pec-

catum,

catum; quia ſicut cogitatio v.g. de rebus obſcœnis, in ordine ad doctionem, vel concionem, &c. bona eſt, cogitatio autem de iisdem rebus ex curioſitate, eſt mala venialiter: ita conſequenter, delectatio de tali cogitatione tanquam objecto, non eſt mala, ſed quandoque bona, quandoque venialiter mala. Similiter nec peccatum erit, ſi delectatio verſetur circa modum malè operandi, non circa ipſum opus malum: quo modo ſine peccato ſæpe nos delectant fabulæ, comœdiæ, bella, homicidia, fraudes, furta, lapſus hominis, v. g. ex equo, &c. non ſecundùm ſe, ſed modus furandi, rapiendi, artificioſus & induſtrius, modus cadendi inopinatus. *Laym. l.* 1. *t.* 3. *c.* 6. *n.* 2. *Ex quibus reſolves.*

I. Licitum eſt gaudere, & delectari moroſè de effectu bono, ſecuto ex opere malo: quia tunc delectatio non eſt de objecto malo.

II. Si talis effectus ſecutus ſit ex opere ſecundùm ſe quidem malo, hic tamen & nunc culpâ vacante: ut v. g. quia factum eſt in ſomno, amentiâ, ebrietate, inculpabili ignorantiâ, tunc etiam de ipſo actu licere aliquando delectari, non quidem ſecundùm ſe, ſed ut eſt cauſa talis boni effectus, docent *Leſſ. l.* 4. *c.* 3. *nu.* 105. & 106. ex *Vaſq.* 1. 2. *d.* 105. *ca.* 2. v. g. de ſolutione naturæ facta in ſomno. Ratio, quia objectum delectationis iſtius non eſt malum. *V. Bon. de mat. d.* 4. *p.* 8. *n.* 8. *Sanch. l.* 1. *mor. c.* 2. *n.* 18. *Card. de Lugo, de pæn. d.* 16. *n.* 389. Imò addunt, licere aliquando deſiderare (affectu ſimplici, & inefficaci deſiderio,) ut tale quid fiat ſine culpa; v. g. ut in ſomno eveniat naturæ ſolutio, ob finem bonum: dummodo de-

ſiderium non ſit tam intenſum, ut tale quid probabiliter cauſet, neque ſit periculum conſentiendi in talem voluptatem. Ratio eſt, ajunt, quia objectum hujus deſiderii, aut gaudii, non eſt, malum. *Vid. Leſſ.* & *Bon. loc. cit.*

III. Non eſt peccatum, ſaltem mortale, ſi conjuges delectentur appetitu tantùm rationali, de actu conjugii præterito, futuro vel poſſibili reſpectu compartis præſentis, vel abſentis. Item ſi ſponſus deſideret copulam futuram, aut de ea delectetur; vel vidua de præterita. Ratio, quia hi actus habent objectum licitum.

Dixi, *appetitu rationali*; quia ſi ſponſus, aut vidua, voluntariè conſentiat in delectationem ſenſitivam, & carnalem, (quæ recordatione copulæ futuræ, aut præteritæ, naturaliter oritur) mortaliter peccat, ut docet *Leſſ. l. c. t. 3. cap. 6.* Bon. *Tam. Palaus, c. Dia. t. 5. miſc. R.* 2. contra *Med., &c.* Quia verò ad ſupradictam voluntatis oblectationem, ſenſitiva & carnalis ut plurimum, imò etiam periculum conſenſûs in fornicationem, conſequitur, oblectationem illam voluntatis in praxi vix locum habere, ſaltem in vidua, & ſponſis: inter conjuges tamen, modò periculum pollutionis abſit, etiam ſenſitivam & veneream delectationem non eſſe mortale docet *Fil. Bon. de mat. q.* 4. *Sanch. Leſſ. l. c. d.* 1. & *Dian. t.* 3. *miſc. R.* 36. tum quia ſtatus matrimonii hæc excuſat, uti etiam tactus impudicos, ſolius voluptatis causâ inſtitutos: tum quia hæc tendunt per ſe ad opus conjugale, licèt per accidens opus non exerceatur.

IV. Delectatio moroſa de rebus ſolo jure poſi-

tivo prohibitis, non eſt illicita, modò non fiat ſub ratione prohibitionis, v. g. ſi Carthuſianus, vel alius, die jejunii ſe oblectet de cogitato eſu carnium: quia non eſt de opere malo, cùm lex tantùm vetet comeſtionem externam. *Laym. l. 3. t. 3. c. 6. n. 9. Leſſ. l. 4. c. 3. d. 14. c. 111. & n. 113.*

V. Qui delectationem moroſam mortalem confitetur, addere debet circumſtantias operis, de quo fuit delectatio v. g. in materia iræ, an fuerit de occidendo fratre, an alio; uno, an pluribus in materia carnis, an de conjugata, moniali, conſanguinea. Quod tamen limitat. *Azor. Sa. V.* Luxuria *Salas to. 2. t. 13. d. 16. ſ. 3. n. 59. &c.* ſi delectatio feratur in objectum apprehenſum ſecundum totam ſuam malitiam, non autem ſi tantùm ſecundum partem, v. g. in fœminam apprehenſam ut non ſuam, non tamen ut alteri nuptam, vel ut monialem: tunc enim probabile eſſe ait, delectationes tales reduci ad ſpeciem ſimplicis fornicationis. Ita etiam *Fill. Leſſ. Bon. Dian. Palaus, Vid. Card. de Lugo d. 16. nu. 363.* Aliud eſt de ipſo opere externo, quod ſemper fertur in objectum, ſecundum totam ſuam malitiam; aut etiam de deſiderio efficaci; quod fertur in opus externum ſecundum ſe, & ut eſt à parte rei, ac proinde eſt ejusdem cum illo ſpeciei, ideòque ejus circumſtantiæ ſemper fatendæ ſunt. *V. Auth. cit.*

Reſp. II. Si quis ſine cauſa & neceſſitate actionem exerceat, ex qua intelligit delectationem carnis naturaliter orituram, (v. g. ex curioſitate legit, vel audit, turpia) tamen ſine directa intentione, & ſine periculo conſensûs, peccat venialiter; ſi

verò

verò causam habeat, nihil peccat. *Vid. suprà in præ. l. 3. t. 4. c. 2. d. 4.*

Quæres. An voluntas delectationem carnalem positivè reprimere teneatur?

Resp. Si voluntas plenè eam advertens, negativè & permissivè se habeat, ita ut nec approbet, nec repellat, dummodò id non permittat ex ipsius delectationis complacentia, nec periculum sit ulterioris consensûs, probabile est, quod docet. *Caj. Sanch. 1. moral. c. 12.* non peccare mortaliter: tum quia non consentit in delectationem; tum quia moraliter est impossibile, omnes illos motus evitare; tum quia ex justa causa illos licet permittere, etiam secundùm adversarios.

Resp. III. In praxi tamen veriùs videtur, quòd docet *Vasq. Azor.* Less. *Bec. 1. 2. t. 2. c. 5. quæst. 5.* sine justa causa eis non resistere, esse mortale: quia ferè semper voluntas est exposita periculo consensûs; & contrarium credere, est nimia sui confidentia & præsumptio. Moderatè *Laym.* utramque sententiam probabilem fatetur, & ait, delectationem videri mortalem, nisi saltem actum simplicis displicentiæ circa illam elicias; etsi efficaciter animum ad alia divertere negligas, cum facilè possis, & speres te tali modo posse depellere. *V. Lay. l. 1. t. 3. c. 6.*

DUBIUM III.

De distinctione peccatorum.

ARTICULUS I.

Quæ peccata distinguantur specie?

Resp. Peccata, quoad materiale, sive entitatem positivam, specie distinguuntur ex objectis formalibus,

libus, & circumstantiis speciem variantibus, quatenus eæ objecti formalis rationem habent. Quoad formale autem, proximè distinguuntur ab oppositis formis, sive rectitudine virtutis, quâ privant; remotè autem & fundamentaliter, ex objectis. Ita *Tann. d. 4. de pec. d. 1. q. 2.* Ratio primæ partis est, quia omnes actus specie distinguuntur ex objectis; peccata autem, quoad materiale, dicunt ipsos actus. Ratio secundæ partis, quia privationes proximè distinguuntur specie ex formis, quibus privant; sed peccata formaliter sunt privationes rectitudinum oppositarum. Ratio tertiæ partis, quia rectitudo virtutis specificatur proximè ex objecto, ergo privatio rectitudinis ex eodem remotè.

Ex quibus resolves,

Peccata specie differunt, non tantùm quæ diversis virtutibus, sed etiam quæ eidem opponuntur extremè; ut prodigalitas, & avaritia: vel ratione diversæ difformitatis, id est, quæ adeò diversâ ratione & malitiâ ejusdem virtutis materiam attigunt, ut quantum est ex natura ejusdem peccati; non sit eadem facilitas, moraliter loquendo, neque propensio utrumque peccatum committendi; qualia sunt homicidium, furtum, adulterium, detractio,

ARTICULUS II.

Quæ peccata distinguantur numero?

Resp. Numero distinguuntur duobus modis. 1. Ex diversis objectis numero totalibus, non materialiter & Physicè tantùm, sed etiam formaliter & moraliter distinctis. 2. Per interruptionem actuum moralem, *Fill. t. 21. cap. 8.*

Dico,

Dico, *moralem*: quia etsi ad distinctionem numericam physicè, sufficiat quævis interruptio; ordine tamen ad confessionem, non multiplicatur nisi moraliter multi sint: quia sicut in confessione actus moralis, ita etiam multiplicatio & distinctio moralis attendi debet.

Porrò actus moraliter interrumpuntur, ita ut nec virtualiter, nec interpretativè manere censeantur. 1. Per contrariam voluntatem & propositum. 2. Per cessationem ab actu, voluntariam & liberam. 3. Per cessationem involuntariam & naturalem, sive ea fiat per somnum, sive per distractionem ad alia. Per somnum quidem, quia cum in illo cesset usus rationis, non continuatur actio libera & moralis: per distractionem verò, quia per illam prior cogitatio fit involuntaria, ideoque si ad eam redeatur, fit voluntaria, & moraliter multiplicatur. Ita *Vasq. &c.* Quæ sententia etsi in peccatis externis tenenda sit, in internis tamen non habet locum, secundùm, *Fill. tr. 21. cap. 8. nu. 317.* Ratio, quia etsi per hanc interruptionem physicè actus multiplicetur, non tamen moraliter; quia hoc ipso quod animus involuntariè distrahitur, remanet interpretativè prior voluntas, cum non sit retracta, aut aliter interrupta. *Vid.* etiam *Baldell. d. 21. n. 3. Ex dictis resolves.*

I. Unum numero peccatum committit, qui uno actu odii, vel detractionis, fertur in 10. homines; qui uno ictu duos occidit; qui uno actu vult omittere officium horarium per mensem, jejunium per Quadragesimam. Quia etsi hæc objecta physicè sint plura, sunt tamen unum moraliter & formaliter,

quatenus in uno actu hic & nunc conjunguntur. Ita *Navar. Fill.* Bon. *d.* 2. *q.* 4. *p.*1. contra *Azor. Vasq. &c.* qui satis probabiliter dicunt esse peccata distincta, Verum sive 10. peccata dicas, odisse v. g. 10. homines, sive unum, parum refert, cum unum hoc illis decem æquivaleat, proindeque objecti gravitas in confessione exprimenda sit; quippe quæ actum in suo esse individuali constituit, ut notat. *Fill.* Bonac. *Suar. de pœnit.* 22. *s.* 5.

II. Actus voluntatis internus sæpius interruptus, & repetitus, licet physicè sit multiplex, moraliter tamen est unum numero peccatum in ordine ad confessionem, si consummetur in opere aliquo externo, per eum intento & causato, aut etiam in pluribus actibus externis, sibi invicem subordinatis ad eundem finem: hinc v. g qui furatur bibliothecam per totam noctem, etsi sæpius voluntatem furandi renovet, unum furtum? & qui ad occidendum alium pergens, sæpè voluntatem renovat, unum homicidium committit. Ratio, quia est una actio externa, ab internis intenta & causata, in quâ internæ omnes complentur, & moraliter uniuntur. *Vid.* Baldell. *d.* 21. *num.* 4.

III. Actiones externæ licet numero distinctæ, ad eundem tamen finem & actum principalem relatæ, modo non habeant distinctam ab illo malitiam, non distinguuntur ab ipso fine, & actu principali, moraliter loquendo, & in ordine ad confessionem hinc oscula, tactus, verba impudica, &c. copulam carnalem præcedentia, imò etiam comitantia, & subsequentia, tanquam complementa & appendices operis, unum numero peccatum sunt,

ut

ut docent. *Nav. ca. 6. n. 17. Azor. l. 4. ca. 4. q. Fill. &c.* Ratio, quia sunt vel initia, vel partes, vel complementa, & appendices operis, ejusdem actus humani & objecti, in quo omnia prædicta moraliter uniuntur.

Dixi, *complementa*: quia si similes actus non sunt initia, vel partes copulæ subsecuturæ, aut ex actu præterito ex natura rei non consequantur, distinguuntur numero; ut v. g. si quis de fornicatione glorietur: proindeq; illi in confessione explicandi sunt separatim, non autem priores, ut docet *Suar. to. 4. de pœn. d. 2. s. 1.*

CAPUT II.

De peccatis in specie, mortali & veniali.

DUBIUM I.

Quid sit peccatum mortale, & veniale?

RESP. I. Mortale est, quod ob sui gravitatem gratiam & amicitiam cum Deo solvit, pœnamque æternam meretur. Dicitur, *mortale*: quia spiritualis vitæ principium, gratiam scilicet habitualem tollit, & mortem animæ affert.

Veniale est, quod ob suam levitatem gratiam & amicitiam non tollit, etsi fervorem charitatis minuat, & temporalem pœnam mereatur. Dicitur *veniale*: quia salvo vitæ spiritualis principio scilicet gratia, languorem animæ facile curabilem infert, veniamque facilè consequitur.

Resp. II. Mortale peccatum duplex est: aliud est mortale ex genere suo: aliud ex accidente. Mortale ex genere suo est, quod per se lædit charitatem Dei, vel proximi, quoad personam, res aut

ra, vel nos ipsos corrumpit graviter. Ita *Azor. l. 4. c. 9. Sanch. 1. mor. cap. 3. Unde resolves.*

I. Peccata contra bonum proprium commissa, plurimum sunt venialia ex genere, ut v. g. inutilis & vana concupiscentia, vana oblectatio, prodigalitas, curiositas, superfluitas cultûs & vestitus, nugæ, otium, excessus in cibo, potu, somno, risu, usu conjugii, timore, tristitia, appetitu pecuniæ, laudis, &c.

II. Peccata contra virtutes Theologicas, sunt mortalia ex genere suo: quia nocent bono alicui interno Dei, v. g. veracitati, misericordiæ, charitati. Item ferè omnia quæ fiunt contra Decalogum: quia quæ committuntur contra tria prima præcepta, nocent similiter Deitati, scientiæ, omnipotentiæ divinæ, ejusq; honori externo vel interno: quæ verò contra reliqua præcepta fiunt, nocent personæ, bono aut juri proximi.

III. Peccata illa septem, quæ dicuntur Capitalia, non omnia sunt mortalia ex genere suo: quia non omnia graviter Deum aut proximum lædunt, vel nos ipsos corrumpunt.

Resp. III. Mortale ex accidente dicitur, cum actus aliquis venialis, aut indifferens, fit per accidens mortalis: de quo *infra.*

DUBIUM II.

Quibus ex causis peccatum ex genere sui mortale, fiat per accidens veniale?

Resp. I. Tria requiruntur ad peccatum mortale, quorum si unum desit, fit veniale, quòd aliàs ex se est mortale. 1. Ex parte intellectus, plena advertentia & deliberatio. 2. Ex parte voluntatis, perfectus

fectus consensus. 3. Gravitas materiæ, saltem ut plurimum. Ratio primæ & secundæ partis est, quia spectatâ fragilitate humanâ. non videtur decere Divinam bonitatem, æternis suppliciis punire hominem, absq; plenâ consideratione & consensu. Ratio tertiæ partis, quia ubi materia parvi est momenti, ibi moraliter modica offensio esse reputatur ut plurimum.

Resp II. Peccatum ex genere suo mortale, tribus ex causis fieri potest veniale, ut patet ex dictis. Prima est, si ex parte intellectûs non sit perfecta advertentia malitiæ, seu deliberatio. Signa autem imperfectæ deliberationis sunt, 1. Si tenuiter, & quasi semidormiens apprehendisti esse malum. 2. Si post, ubi melius consideras, judicas te non fuisse facturum, si ita apprehendisses. 3. Si vehementissimâ passione; apprehensione, vel distractione laborasti, vel turbatus fuisti, ita ut fere nesciveris quid ageres.

Secunda causa est ex parte voluntatis, si non sit perfectus consensus. Signa autem imperfecti consensûs sunt, 1. Si ita dispositus fueris, ut licet facilè potueris exequi peccatum, non tamen sis executurus. 2. Si quis dubitet num consenserit, præsertim si sit vir timoratus. 3. Si quis soleat ita esse affectus, ut malit mori, quam expresse mortaliter peccare: quia talis non facilè consentit. 4. Si quis valde timidè & suspensè processisse se meminit. 5. Si semisomnis fuit, non plene sui compos, &c. juretq; se id non fuisse facturum, si plenè vigilasset. *Vid. Sanch. 1. mor. cap.* 10. *Badell. l.* 10. *d.* 8.

Tertia causa ex parte materiæ, si hæc sit parvi mo-

momenti. Quando autem talis sit, discernendum est morali judicio prudentis, cui sequentes regulæ servient. 1. Ut de materia judicetur, non tantum ipsa secundum se absolutè est consideranda, sed etiam respectivè ad finem intentum: ad quem si parum facit, levis est; gravis autem si multum, ut docet *Vasq. t. 2. d. 158.* 2. Attendendæ sunt circumstantiæ: quia sæpè fit, ut res ex se levis, attentis circumstantiis boni communis, vitandi scandali, &c. fiat gravis 3. An pars aliqua rei præceptæ sit gravis, ea spectanda est tum absolutè & secundum se, tum etiam in ordine ad totum. 4. In transgressionibus repetitis, si plures materiæ parvæ, vel secundum se, vel secundum effectus à se productos, moraliter conjungantur, fit materia gravis? quia tunc omnes moraliter reputantur pro una. Contra verò non censetur materia gravis, si parvæ materiæ, nec secundum se, nec secundum effectus relictos, inter se uniantur. *Ex dictis resolves.*

I. Peccas mortaliter, ita ut fiat materia gravis, si sæpè modicum furaris, & non restituis, juxta dicta *l. 5. t. 5. c. 1. d. 3. casu* 1. item si interruptim psalmos aliquot ex eodem officio omittas; si eodem die jejunii sæpius parum comedas, eodem festo sæpius parum labores.

II. Non peccas graviter si diversis festis modicum labores; si quotidiè in Quadragesima parum comedas. Quod verum est, etiamsi simul haberes propositum ita faciendi; quia cum ista moraliter inter se non uniantur, singula sunt parva. *V. Sanch. l. c.*

III Non peccat mortaliter, qui diversis diebus violat votum, quotidie aut singulis diebus modicum

quid orandi, vel parvam eleëmosynam dandi, si onus affixum diei, quia cum quotidie cujusque ei obligatio extinguatur, materiæ illæ non conti- antur. Quod verum est. etsi proponat semper mittere: quia illud propositum non fertur in re gravem. Imò contra *Sanch.* id quidam verum p tant, etsi quis 100 vota diversæ speciei, in mate valde levibus, uno die implenda haberet: q materiæ illæ cùm sint independentes à se, n uniuntur. Si tamen similia vota non sint o affixum diei, sed tantum dies præfigatur ut ter nus, ultra quem executio non differatur, erit p catum mortale, postquam ad materiam notabil perventum fuerit.

IV. Probabile est, eum, qui ter vel quater 100 aureos in causas pias vovisset, non peccatur mortaliter, si tres non solveret: quia etsi talis p absolutè in se spectata, sit notabilis, comparatio tamen totius, morali judicio non valde vide æstimanda. *b. Laym. l. 1. t. 3. cap. 5.*

DUBIUM III.

Quibus modis peccatum ex genere suo venia aut actus indifferens, transeat per accidens in mortale?

Quinq; modis id fieri communiter docet *San &c.* 1. Ratione finis adjuncti. 2. Ratione finis u mi. 3. Ratione contemptûs. 4. Ratione scand 5. Ratione periculi. De singulis dicam breviter

Resp. I. Peccatum veniale transit in mort ratione finis adjuncti; ut si quis leviter mentia ad copulam carnalem extorquendam: quia e finis mortalis ametur, mortale est. Non tam

nec

necessarium est in confessione exprimere illud mendacium, sed solum desiderium fornicationis: quia seclusa malitia mortali finis, manet veniale.

Resp. II. Transit item in mortale, ratione nimii affectus in rem aliquam, ut si v. g ultimum finem in ea constituas. Ad quod non sufficit valde intensè & vehementer ferri in objectum; sed requiritur, ut appretiativè illud ita æstimet, saltem virtualiter, ut paratus sit, ejus causâ transgredi præceptum obligans sub mortali: ut si quis ita inordinatè afficiatur ad fabulas, lusum, personam, ut malit festo omittere sacrum, &c. quam illis privari. Notat autem B*onac*, hunc affectum, non tantùm habitualem, sed actualem esse debere, ut peccatum contrahatur: quia non imputatur ad culpam id, ad quod committendum, habitu tantum es paratus.

Resp. III. Peccatum veniale fit mortale, ratione contemptus absoluti & formalis.

Dico autem, *contemptum absolutum & formalem*, quando nimirum ideò formaliter & absolutè præceptum violatur, quia ipsi, aut superiori subjici renuis, quod est peccatum superbiæ consummatæ, vel quando ideo non vis obedire præcepto; quia præceptum est, & est peccatum inobedientiæ formalis: quorum utrumque graviter pugnat cum charitate debita superiori. *Ex quibus resolves.*

I. Non est mortale, si velis quidem obedire, & subjici absolutè, nolis tamen hic & nunc in re modica; aut si auctoritatem legis, vel præcipientis admittas, executionem tamen hîc & nunc contemnas. Ratio, quia non est contemptus absolutus & simpliciter, sed tantum secundum quid.

 II. Si

II. Si præcisè ex indignatione, malitiâ, præ consuetudine, aliave causâ, præceptum violetur & non ex contemptu potestatis superioris, non est mortale; quia non est contemptus formalis sed tantùm interpretativus.

III. Est mortale, facere vel omittere aliquid ex contemptu justæ legis humanæ: item ex contemptu Dei præcipientis, vel etiam consulentis (quod prætereà tacitam blasphemiam continet, quasi Deus inutilia præciperet, aut consuleret;) & denique facere aliquid ex contemptu Prælati ut sic, & ut à Deo auctoritatem habentis; non tamen ut talis hominis, indocti, imprudentis, imperfecti: quia hoc posterius, non est contemnere absolutè & simpliciter, sed tantum secundùm quid. V. *Sanch.* 1. *mor. c.* 5. *Bon. de peccat. d.* 2. *q.* 3. *p.* 5.

Resp. IV. Peccatum, vel opus indifferens, habens mali speciem, transit per accidens in mortale si ruina per illud proximo causanda sit mortalis. Ratio, quia tali operi superadditur aliquid grave, repugnans Charitati. V. *dicta de scandalo* & *Fill. t.* 21. *c.* 6. *q.* 10. *n.* 212.

Resp. V. Veniale, vel opus indifferens, transit in mortale, ratione periculi incidendi in mortale, quando quis sine sufficienti cautela aut necessitate aliquid facit, per quod veniat in mortale, ac proximum periculum peccandi mortaliter: quia talis salutem animæ contemnit, cùm jam probabili ejus periculo temerè se exponat. Unde in confessione explicanda est species peccati, cujus periculo se objecit: quia eodem genere peccati peccavit. Proximum autem periculum censetur, quod frequenter

ect

ter homines similis conditionis in peccatum mortale inducit.

CAPUT III.

De peccatis capitalibus in specie.

DUBIUM I.

Quid sit superbia, & quale peccatum?

Resp. I. Superbia est appetitus inordinatus propriæ excellentiæ: mortalis ex genere suo, si sit consummata & perfecta, id est, si quis ita excellere appetat, ut Deo, Superioribus, eorumque legibus subjici nolit. Imperfecta tamen, quâ quis subjici non renuens iis, quibus debet, & in suo tantùm affectu sese magnificat, est tantùm veniale, ut docet *Cajet &c. V. Superbia*, quia sine Dei & aliorum despectu, plus justo se efferre, non est gravis inordinatio: esset tamen gravis, si fieret cum notabili aliorum contemptu, complacendo in aliorum abjectione.

Resp II. Filiæ superbiæ sunt tres. 1. Est præsumptio, quæ est appetitus aggrediendi aliquid supra vires. Est communiter veniale tantùm: fit tamen mortale, si damnum Deo aut proximo afferat; v. g. præsumas jurisdictionem Ecclesiasticam, potestatem ordinis sacri; item officium Medici, Advocati, Confessarii &c. sine debita peritia. *Less. l. 3. cap. 3. d. 3.* & *supra l. 4. t. 3. d. 9.*

2. Est ambitio, quæ est inordinatus appetitus dignitatis, & honoris non debiti, vel debito majoris; ut si ambias beneficium, vel officium, quo es indignus; vel illicito modo & medio, v. g. per simoniam. Est per se peccatum veniale: fit autem

mortale, vel ratione materiæ ex qua, vel ratio medii, per quod honor quæritur, vel ratio damni, quod proximo infertur. Denique ſi mo deratè honor appetatur ob honeſtum finem, e actus magnanimitatis, ut docet *Laym.*

3. Eſt vana gloria, ſcilicet cupiditas inanis gl riæ; cujus finis eſt manifeſtatio inordinata pr priæ excellentiæ, ſive veræ, ſive fictæ. Dicitu *vana*, quando quæritur ex re mala, falſa aut fict aut quæ non eſt digna gloriâ; vel non tanta, ut opibus, nugis, &c. aut apud eos, qui non benè re judicant, aut ſine debito fine. Eſt peccatu per ſe veniale, mortale ſæpè per accidens, ut d ctum de ambitione. Imò ut contra *Anglum* re docet *Sylv. Navar c. 17. &c.* eſt tantum veniale etiam ſacras principaliter facere ob gloriam v nam, v.g. concionari.

Porrò per vanam gloriam dupliciter peccatu juxta *D. Tho. 1.2. q. 13.*

I. Directè, idque vel per verba, eſtque jactan quæ eſt venialis per ſe, ſi fit de rebus bonis. v. jejunio, oratione, &c. etſi per accidens ſæpè rat ne damni, ſi ſit falſa, fiat mortalis; uti etiam 1. quid dicas contra gloriam Dei; ut Ezech. 28. *D ego ſum.* 2. ſi prorumpat in contumelias, v.g. N ſum ſicut cæteri hominum, adulter, &c. ut & h 3. ex fine malo. 4. ſi cum notabili damno proxi fiat. 5. ſi de re mortaliter mala; quia approba operis eandem cum illo ſpeciem habet; (quæ p inde in confeſſione debet exprimi, ſaltem quan cum jactantia de peccato, conjuncta fuit comp

cen

ſentia ejusdem; quod addo, quia ſi abſque ea fuit, *Nav. Pal.* & *Diana, tom. 2. tr. 4. R. 116.* docent contra *Sanch. Lopez. Rodriq. &c.* non neceſſario explicari. *Vid. Card. de Lugo, d. 16. num. 267,)* vel per facta, quæ ſi vera ſunt, & aliquid admirationis habent, dicitur inventio novitatum; hæc enim ſolet vulgus admirari, ut peregrinas veſtes, opiniones, &c. mortale, ſi notabiliter corrumpat juventutem, vel mores. Si verò facta falſa ſint, eſt Hypocriſis; v. g. ſi quis boni aliquid faciat, ut videatur bonus, etſi non ſit: quæ ex ſe venialis eſt, niſi ſit cum injuria, vel contemptu Dei, & proximi.

II. Indirectè, in quantum quis altero non vult eſſe minor. Quod fit quadrupliciter. 1. Per intellectum; & eſt Pertinacia, quâ quis nimis tenaciter adhæret ſuæ ſententiæ: quæ eſt mortalis, ſi oppugnetur veritas magni momenti; vel ſi ſit conjuncta cum periculo tertii, v. g. ſi medicus cum periculo ægroti maneat in ſententia. 2. Per voluntatem, & eſt Diſcordia: quâ peccatur mortaliter, quando eſt circa bonum Dei, vel proximi, in quo deberent eſſe concordes. 3. Per verba; & eſt Contentio quæ eſt mortalis, quando animo contradicendi altercaris circa veritatem pertinentem ad fidem, vel ſalutem animæ, aut corporis. 4. Per facta, dum quis non vult exequi quod debet; & eſt Inobedientia. *V. Bald.*

Reſp III. His tribus ſuperbiæ filiabus reſpondet Puſillanimitas, quâ quis nimium ſibi diffidens detrectat honores, gloriam, vel officium, quo dignus eſt: veniale eſt ex genere ſuo fit mortale, ſi detrectes ad quod teneris ſub mortali *V. Leſſ. l. 3.*

 c. 2.

c.2. Lay. l.3. f.5. Ex dictis resolvuntur sequentes Casu

I. Audiens laudem alterius, vel suam, de r mortaliter mala, peccat mortaliter, si approbet suscipiat, admiretur ut laude dignum. *Sanch. Bald d. 29. l. 3.*

II. Vituperans alium ob vindictam non sumptam aliudvè grave malum, vel peccatum omissum, v. g fornicationem, peccat mortaliter, quia est speci jactantiæ, & est cum approbatione peccati, & occ sio committendi. *Ibid.*

III. Inducens in civitatem novos habitus, prævidens quod suo exemplo moralem necessita tem imponat aliis, ut sumptus faciant supra vire & postea non possint alere quos debent, vel cred toribus non satisfacere, peccat graviter. *Baldell. l.*

IV. Exornare se nimium ex animi levitate, ve vanitate, per se tantùm est veniale. *Ibid.*

V. Simulare sanctitatem cum voluntate no habendi, mortale esse dicit. *Baldell. l. c.*

V. Simulare improbitatem, est peccatum: qu est mendacium, & quidem scandalosum, potes que esse mortale. Neq; id fecerunt Sancti, nisi fac endo id, quod ex se indifferens, & permittendo aliis accipi ut signum improbitatis, cum tamen n ex natura sua, nec ex eorum intentione esset tal

DUBIUM II.

Quid Avaritia?

Resp. I. Est inordinatus appetitus temporalium. Unde ex hoc, & regula supra tradita, de peccato mortali, *resolves sequentes Casus.*

I. Est ipsa ex genere suo venialis.

II. Cùm verò eò excrescit, ut ejus causa divinas leges prævaricari non dubites; fit mortalis.

III. Prodigalitas, quæ opponitur avaritiæ, & consistit in defectu conservandi, & excessu erogandi, est ex genere suo venialis: levior quam avaritia, quia minùs abit à virtute liberalitatis. Interim mortalis fit, si liberis & uxori pauperiem crees; si impotentem te reddas, ad solvenda debita, si profundas bona Ecclesiastica piis causis obnoxia, *v. Less. l. 2. cap. 47. d. 8.*

Resp. II. Filiæ Avaritiæ sunt sequentes.

I. Obduratio cordis, (contra misericordiam) egenis & pauperibus non compatiendo, eos objurgando, debita durè nimis exigendo, quando creditor non est solvendo, &c. Hâc aliquando peccari potest mortaliter, quando præceptum eleemosynæ, vel charitatis urget, & tamen ex tali duritia non subvenitur. *Navar. cap. 27. Tol. l. 8. cap. 26. S. dicta de charitate proximi.*

II. Inquietudo cordis, hoc est, vehemens & inordinata applicatio mentis ad acquirendas, vel conservandas divitias, cum inani & vano timore; ne non acquirantur, vel perdantur. Est mortalis, quando retrahit à spiritualibus, vel aliis, ad quæ ex præcepto gravi obligamur, (v. g. auditione Missæ) vel inducit superfluum timorem, & ex hoc diffidentiam erga Deum. Venialis est, si sit de re bona, sed tempore vel loco indebito; v. g. de familia, messe, vindemia, quando quis est in templo, vel vacandum est Deo. *S. Thom. 2. 2. q. 55. a. 6. Regin. l. 23. c. 2. q. 3. Escob.*

III. Violentia mortalis est, quando est injusta, & circa materiam gravem.

IV. Fallacia, sive dolus in verbis, potest esse mortalis, ratione finis vel mediorum.

V. Fraus, sive dolus in facto. Est mortalis ex genere suo, contingitque multipliciter in contractibus, tam ratione materiæ (v. g. si ea vitium habeat vel non sit qualis existimatur) quam ratione pretii. *Nav. c. 25. Tol. l. 8. c. 47. Escob.*

VI. Proditio, quæ est deceptio contra fidem datam, aut debitam in damnum illius: mortalis est ex genere suo. Contingit ferè tripliciter. 1. circa personas; quomodo Iudas Christum, Delila Samsonem prodidit. 2. Circa res vel immobiles (ut si miles manifestet hosti modum capiendi arcem) vel mobiles, ut si pecuniam, vestem, &c. cujuspiam absconditam, prædoni ostendas. 3. Circa secretum vel sibi commissum revelando (quod est contra fidelitatem & justitiam, siquidem promissum fuit; quia est pactum onerosum, ut docet *Card. de Lugo d. 14. nu. 139.* & quidem mortale, si prævideres possis inde secuturum notabile aliorum damnum vel discordiam, aliàs veniale) vel alienas literas aperiendo, & legendo. Quod postremum, si fiat ideò, ut sciat secreta alterius, est Curiositas; & si in re gravi, per se est mortale. Quod quia communiter ante apertionem nescitur, communiter esse mortale, docet *Tol. l. 8. ca. 45.* Baldell. *l. 3. d. 11.* Nav. *c. pen. d. 6. de pœn. Mol. Laym. l. 3. t. 3. p. 1. cap. 4.* (qui addit, eum qui dolosè alienas literas aperit, & legit, cum alterius injuria vel damno, crimen falsi committere) Dixi, *Per se esse mortale*; quia per accidens potest esse veniale, vel nullum si legitima auctoritate justa ex causa fiat. *Unde resolvuntur Casus seq.*

I. Li-

I. Literas alienas aperire, & legere, sæpè non est peccatum, si probabiliter scias, scriptas esse in tuum injustum damnum, vel in injuriam tuam cedere, quam intendas avertere; quia potes tibi consulere. Sic Princeps potest aperire literas, non tantum hostium, sed etiam aliorum, quæ tempore belli, ex locis finitimis hostium veniunt. Item ministri publici, quoties bono publico necessarium esse judicant. *Navar. c. 18. Reg. l. 24. num. 60. Escob. Card. de Lugo, d. 14. n. 148.*

II. Communiter etiam peccatum non est, si consensus expressus habeatur ejus; à quo, vel ad quem mittuntur, (neq; lex specialis vetet. *Card. de Lugo, l. c.*) vel tacitus saltem; ut si facias sub ratihabitione, confidens rationabiliter, habitum iri ratum. Ita *Escob.* ex *Nav. Regin. &c. l. c.*

III. Superior Religiosus literas suorum subditorum, (dummodo non mittuntur ad superiorem majorem, vel talem, quem statuta eximant, nec ab eo veniant) licitè aperit, & legit; sive ex Religionis statuto, aut consuetudine; sive ex suspicione probabili, quod mali aliquid contineant. *Vid. Escob. Peirinum de relig. tom. 1. q. 2. c. 1. Dian. p. 3. t. 6. R. 55.*

IV. Nec est peccatum, si necesse sit, vel expediat ad injuriam alteri imminentem advertendam, dummodo non plus legatur, quàm ad eum finem necesse est. *Card. de Lugo, l. c.*

V. Qui aperit & legit, existimans non contineri res magni momenti, venialiter tantum peccat. *Card. d. Lugo, l. c.*

VI. Si literas ab alio dilaceratas, & in publicum à domino abjectas, recolligas, & junctis partibus

legas, ex solâ curiositate, peccatum veniale est: nullum autem, (per se) si, ut ex illa notitia tibi provideas: quia quod pro derelicto habetur, in usum suum convertere licet. *Baldell. ex S. Anton.* & *Rosel. Sylu. V. emptio. q.* 17. *Layman. l.* 3. *s.* 5. *t.* 3. *p.* 1. *cap.* 4. *num.* 4. *Dian. tom.* 2. *t.* 6. *misc. R.* 55. Rectè tamen notat *Layman. l. c.* talem èx charitate teneri non manifestare secretum iis contentum, si damnum inde cujuspiam provenire possit: imò (addit revelans ejusmodi secretum cujus notitiam etiam justè acquisivit) contra justitiam peccabit, si intelligat, audientes eâ notitiâ usuros ad damnum injustè inferendum. *V. Laym. l. c.*

Dixi I. *à domino projectas*: quia si vel ab alio projectæ (domino inscio) vel ab ipsomet casu perditæ fuerint, non licet legere.

Dixi II. *In locum publicum* quia si in ignem, vel fornacem, v. g. projectæ sint, ut comburantur, peccas, si extrahas, & legas. *Vid. Card. de Lugo, d.* 15. *n.* 150.

Dixi III. *Per se*; quia fieri potest, ut ea contineantur, quorum lectio sit pernitiosa.

VII. Qui furtivè scripta alterius secreta, ipso invito legit, peccat. Et 1. quidem peccato curiositatis; etsi faciat animo discendi, & sine suspicione damni. 2. Injustitiæ: quia quisque habet jus secreti in suis scriptis, quæ aliis non vult esse communia. *Navar. ca.* 15. *Molin. tom.* 5. *d.* 36. *nu.* 2. *Regin. l.* 24. *cap.* 6. *nu.* 19. poteſtque aliquando esse mortale, si nimirum fiat cum notabili damno, vel alter valde cupiat esse secreta, gravissimèque sit laturus. *Baldel. d.* 11. *V.* etiam *Card. de Lugo, loc. cit.*

VII. Quicunque ſecretum violat abſque juſta cauſa, cum alterius damno, vel qui literas alterius injuſtè aperit, ex quo damnum alteri ſequitur, tenetur ad reſtitutionem. *Bon. d. 2. de reſt. q. 1. p. 1. Trull l. 7. cap. 10. d. 32.*

DUBIUM III.

Quid Luxuria?

Reſp. Eſt appetitus inordinatus venereorum, quorum uſus cum ex natura ſua inſtitutus ſit ad conſervationem generis humani, quod eſt magnum bonum hominum, & externum Dei, proinde qui abutitur, lædit Deum & homines. Eſt mortalis ex genere ſuo. *V. ſupra l. 3. tit. 4. cap. 2. & l. 5. c. 1. d. 2.*

Reſp. II. Filiæ Luxuriæ, quæ eam plerumque ſequuntur, ſunt octo: quatuor ex parte intellectus; & quatuor ex parte voluntatis.

1. Cæcitas mentis, cum quis adeò eſt addictus turpitudini, ut de cœleſtibus non cogitet.

2. Præcipitatio; quâ quis in eadem cauſa, ſine conſilio operatur.

3. Inconſideratio; quando in modo delinquit, inconſideratè agens, quæ ſtatum vel perſonam dedecent.

4. Inconſtantia; quando quis ex eodem affectu voluptatum, à piis propoſitis mox deficit.

5. Amor ſui; talis enim homo ob voluptates, ſe ipſum finem ſuarum actionum facit, non Deum.

6. Odium Dei: laſcivus enim ſolet à rebus divinis abhorrere, imo ab ipſo Deo, tanquam peccatorum vindice.

7. Affectus præſentis ſeculi: amor enim voluptatum carnalium ita animum afficit, ut ſubinde

etiam beatitudini æternæ paratus esset renunciare, si præsentibus frui semper permitteretur.

8. Horror futuri seculi; quando voluptatibus immersus, mortem inordinatè timet, & de ea nolens cogitare, vitã illicitis mediis propagare studet, &c.

Priores quatuor sunt mortales, quando finis ultimus in creatura ponitur; vel præceptum aliquod Dei graviter obligans, prætermittitur. Posteriores quatuor, si plenus sit voluntatis consensus, per se sunt mortales ex indeliberatione, vel aliâ actuum imperfectione, sæpè veniales. *Vide Escob.* & *Baldell. ll. cc.*

DUBIUM IV.

Quid Invidia?

Resp. Est tristitia de alterius bono, prout illud est diminutivum propriæ excellentiæ, ita ut hæc directè sit contra charitatem: hæc enim gaudet de bono proximi, quod invidia destructum optat, vel non destructum dolet. *Unde resolves.*

I. Est ex genere suo mortalis: & gravissima quidem, atque in Spiritum Sanctum, si sit de ipsa gratia, vel auxilio Dei.

II. Filiæ similiter ex genere suo mortales sunt, ac numerantur hæ. 1. Odium, de quo *supra*. 2. Detractio, de qua *in præ.* 8. 3. Gaudium in malis proximi. 4. Susurratio, quæ est oblocutio mala de proximo, ad tollendam amicitiam ipsius cum aliis; quam proinde susurro restituere tenetur, & iterum reconciliare, non secus ac detractor famam, *V. in præc.* 8.

III. Si tristitia sit de bono alterius, in quantum ex eo tibi vel aliis times nocumentum. (v.g. inimi-

cus tuus est evectus ad officium, ut tibi facilius possit nocere,) non est invidia, sed timor; qui per se non est peccatum, nisi sit inordinatus. *Laym. l. 3. t. 3. cap. 10.*

IV. Si tristitia sit ex eo, quod nobis desit bonum quod alter habet, ita tamen, ut illud alteri non discupiamus, non est invidia, sed æmulatio, seu zelus: qui, si est circa bonum honestum, est laudabilis; si autem circa temporalia, interdum est veniale; ut si bonum dolenti sit improportionatum, quale esset, si rusticus doleret se non esse Regem. *Lay. l. 3. t. 3. c. 10. n. 2.*

V. Si tristitia est ex bono alterius, in quantum ille est indignus, non est invidia, sed indignatio; quæ non est peccatum: erit, tamen, & quidem mortale, si vel Dei providentiam arguat, (estque blasphemia) vel si ita afficiat, ut ducat homines ad malum imitandum. *Cajet. Lay. l. c.*

VI. Si doleas, quod alter tibi æqualis, vel non multum inæqualis, in excellentia crescat, ita ut te fiat superior, & ipsum incrementum excellentiæ apprehendas ut tibi malum est propriè dicta invidia: invidus enim dicitur, quod non sit videns, quia bona alterius sine tristitia videre non potest, *Baldell. d. 29. l. 3.* & sic peccare solent, 1. Ambitiosi, & qui ex re aliqua quærunt gloriam, quam cum in eo ponant, ut in illa re sint soli ac singulares, dolent & tristantur, si alii accedant. 2. Pusillanimes, quibus cum omnia videantur magna, quovis bono alterius putant minui suum, sic mulieres, v. g. facilè apprehendunt, ac dolent, se superari bono alterius, v. g. formositate. 3. Senes respectu juvenum,

& qui-

& quicunque aliquid difficulter obtinuerunt, quod alii facilè consequuntur. *Bald. loc. cit.*

VII. Qui in adversis suis, vel ob aliorum prosperitatem, optat se non fuisse natum, vel se brutum animal factum fuisse, vel diem esse maledictum, quo natus est, vel alterum primò vidit, aut conjugem accepit; si tantum intendat maledicere irrationali creaturæ, v. g. diei (sive sit nativitatis, sive conjugii) qui tot mala culpæ vel pœnæ protulit, videtur esse tantum veniale, (aliquando etiam nullum, ut Jobi) si autem deliberate intendat optare malum homini, sive sibi, sive alteri, illo die natis, vel conjugatis, mortale est. *Escob.* & *March. man. c. 3.*

DUBIUM V.

De Gula.

ARTICULUS I.

Quid sit Gula?

Resp. Ea est inordinatus appetitus cibi & potûs: opponiturque abstinentiæ, & committitur 5 modis. 1. Si edas ante tempus. 2. Si nimis exquisita. 3. Si plus justo. 4. Si voraciter. 5. nimis exquisitè præparata. *Lay. l. 3. s. 4. n. 5. Unde resolves.*

I. Gula ex genere suo est peccatum tantum veniale; quia nullus horum modorum repugnat præcisè charitati Dei, vel proximi.

II. Hinc probabile est, quod docet *Navar. Tol. &c.* & non repugnat *Layman.* secluso scandalo & aliis, veniale tantum esse, usque ad vomitum se cibo & potu implere; idque etiam, si quis vomat, ut iteratò possit bibere: quod tamen *V. Comedere. Sa* aliique multi, putant mortale. *V. Baldel. Escob. t. 2. E. 2. c. 5.*

III. Vix dubium eſt, licere eſu aut potu, aliterve creare vomitum, ſi is ſalubris eſſe judicetur.

IV. Mortalis interim cenſetur crapula ex accidente, & nimia inordinatione, in his caſibus. 1. Si quis gulæ causâ violet jejunia Eccleſiæ. 2. Si quis ex gula notabiliter ineptus fiat ad functiones ad quas ſub mortali tenetur. 3. Si quis valde graviter valetudini noceat, id advertens; ſecus, ſi leviter tantum; ut v.g. ſi febricitans hauſtu aquæ morbum augeat. 4. Si continuæ fiant comeſſationes & compotationes, ita ut venter pro Deo habeatur, 5. Si quis bibat ad perfectam ebrietatem, de qua *infra*. 6. Si quis ex mera gula veſcatur carnibus, aut ſanguine humano; tum quia id repugnat pietati defunctis debitæ; tum quia eſt contra inſtinctum naturæ abhorrentis. Excuſandum autem erit, ſi fiat causâ medicinæ, aliave juſtâ causâ, v.g extremæ famis in obſidione; in qua tamen ſic vitam conſervare non teneris. *Sanch.* 1. *mor. cap.* 18. *Leſſ. Lay. l.* 3. *ſ.* 4. *Sa. Bon. Baldell. l.* 3. *c.* 29. Sic etiam excuſant, quidam lictores illos, qui ut officium ſuum melius adminiſtrent, hauſtu ſanguinis humani ſe animare dicuntur, præſertim cum ſanguis ſecundum multos, animatus non fuerit. *S. Auth. cit.*

V. Ex genere quoque ſuo venialia ſunt, quæ filiæ Gulæ dicuntur; nimirum ex parte animæ, 1. Hebetudo mentis, ſeu ſtupiditas nata ex crapula, v. g. ut non poſſit orare. &c. quæ fit mortalis, quando quis inordinatè bibendo vel comedendo voluntariè, fit ineptus ad intelligenda vel præſtanda ea, quæ ad ſalutem illi ſunt neceſſaria: vel ad quæ ex officio, aut alias ſub gravi peccato tenetur. *Baldell. d.* 29. *l.* 3. *n.* 15.

2. In-

2. Inepta lætitia, per quam intelligitur non quævis inordinata, quæ omne peccatum sequitur; sed quæ movet ad cantiones obscœnas, actus turpes, saltus, vel choreas inhonestas, &c. fitque mortalis, quando est inductiva alterius ad consensum, vel delectationem mortalem, vel ad eam ordinatur. *ibid.*

3. Multiloquium.

4. Scurrilitas, quæ ab inepta lætitia, & multiloquio differt, quod illa sit in appetitu, istud in verbis: hæc in verbis, & gestibus; dicitque semper aliquam inhonestatem, licet (per se, & secluso scandalo) venialem; v g scurrilia dicere, vel canere, ventum emittere, &c. ex levitate ad risum excitandum: mortale tamen esset, si fieret causâ delectationis venereæ. Baldel. *l. c.* *Escob. t. 2. E. 2. c. 4.*

Ex parte corporis, Immunditia, Vomitus, & Seminis effusio. Quæ ultima, si voluntaria sit, mortale est. *5. Lay. l. 3. s. 4 Less. l 3. c. 3. Baldell. l. 3. c. 29.*

ARTICULUS II.

Quid sit ebrietas?

Resp. Malitia ebrietatis plenæ & perfectæ, in eo consistit, quòd quis sine justa & gravi causa, tantum ob voluptatem, aut ingluviem, sciens, volens, privet se usu rationis; non simpliciter, id quod fit in somno, modo naturali instituto ab auctore naturæ, ad virium & imaginis Dei conservationem; sed violenter, & modo innaturali, rationem perturbando, & Dei imaginem deturbando, in modum amentis bruti, ac simul insuper privando se proxima potestate utendi ratione, ad omnem subitam necessitatem. Ita docent commun. Doct. *Unde resolves,*

I. Perfecta ebrietas, qua prædicto modo ratio planè sopitur, est ex genere suo mortale: quia censetur Deo injurium, ejus imaginem sic deturpare. Est communis Doct.

II. Non est peccatum, inebrietare se ex præscripto medicorum, si aliter sanitas recuperari non possit. *Sylv. Cajet. Laym.*

III. Nec item est peccatum, si quis cogatur intento ense. *v. Less. l. 4. c. 3. d. 4. n. 37. Azor. Regin. Baldell.*

IV. Mortale est, alium inebriare velle, vel provocare ad æquales haustus, cum intentione inebriandi, aut advertentia secuturæ ebrietatis in se aliove. *Less. l. c.*

V. Si justa causa est, ut v. g si grande malum non possit aliter impediri, nisi auctor inebrietur, licet eum inducere ad ebrietatem. quæ saltem ipsi non sit voluntaria, ut scilicet præter intentionem, ideoque inculpabiliter inebrietur; v. g. vinum fortissimum, aut medicatum propinando, cujus vi ignoratâ decipiatur. Unde sic posses inebriare eos, qui alioqui essent prodituri urbem, vel te abducturi. *Less. l. c.* & *Sanch. l. 1. de mat. d. 11.* An verò hoc casu liceat inducere ad ebrietatem ipsi voluntariam, dubium est, *Less. l. 4. cap. 3. dub. 4. num. 32.* affirmat, quia, inquit, licet suadere & inducere ad minus malum, ut impediatur majus. *Layman. l. 3. s. 4. nu. 6.* rectius negat; quia nullo casu licet inducere ad peccatum.

VI. Si quis non prævidit periculum ebrietatis, & sic vino captus est, aut in auram exiens, vento turbatus est, nec hoc prævidit, vacat culpâ. Unde mul-

multi excusantur, qui prudenter sæpe judicant, adhuc se haustulum facere posse sine noxa: desinent tamen prudenter id judicare, si contrariam de se experientiam habeant.

VII. Si quis post potum discernere adhuc possit inter bonum & malum, licet nonnihil phantasia turbata sit, aut sequatur vomitus, lingua titubet, pedes vacillent, oculi cernant duplicia, vel domus gyrari videatur, nondum plena est ebrietas, ideoq; tantum peccatum veniale, quamvis ex gravioribus, si deliberatè sit commissum. *Vid. Laym. loc. cit.*

VIII. Plena ebrietas notatur ex his signis, quæ dat. *Less. dub. 2. num.* 30. & *Regin.* 1. Si quis non meminerit dictorum, factorum, quomodo vel quando domum deductus. 2. Si commisit ea, quæ nunquam alias sanâ mente solet, v. g. si præter morem turpia sit locutus, turbârit domum, uxorem verberaverit, &c.

IX. Mala in ebrietate commissa, si prævisa non sunt, aut sit adhibita cautio, culpâ vacant.

DUBIUM VI.

Quid sit Ira?

Resp. Est inordinatus appetitus vindictæ. Quæ inordinatio, secundum *D. Tho.* dupliciter fieri potest. 1. Ex parte modi irascendi, ut v g. si nimium interius exardescas vel exterius per signa nimis patefacias. 2. Ex parte objecti, ut si vindictam appetas, planè injustam ob causam; vel si justo majorem, v. g. optando inimico mortem, quam non est meritus; vel exequendam propriâ auctoritate; vel denique licet vindicta justa sit, non tamen eam

appe-

appetas ut justam, sed ut satiativam animi tui malevoli. *Unde resolves.*

I. Si ordinariè appetatur vindicta, non est peccatum iræ: ut cum superiores irascuntur culpis subditorum, eosque puniunt, seu vindicant.

II. Ira inordinata, primo modo ante dicto, est ex genere suo veniale potest tamen fieri mortale ex accidente, ut si addatur blasphemia, maledictio, scandalum.

III. Ira ínordinata secundo modo, est ex genere suo mortale: quia est directè contra charitatem. *Bald. l. 3. d.* 21.

IV. De filiabus iræ, quæ partim sunt in corde, ut indignatio, & Tumor mentis; partim in ore, ut Clamor, Blasphemia, Contumelia, Maledictio; partim in opere, ut rixæ, pugnæ, seditiones, vulnera, diversimodè loquendum est, secundum regulam supra datam. Nam 1. Indignatio, quæ est inordinatus affectus ex eo, quod quis reputet se indignè à tali tractari, communiter est veniale: imo si ex justo rationis Judicio procedat, nullum est. Posset tamen esse mortale, si cresceret usque ad deliberatum odium, & contemptum personæ gravem. 2. Tumor mentis, quo quis morosè excogitat diversas vias vindictæ, iisque cogitationibus animum tumefacit, quale peccatum sit, judicandum est ex qualitate vindictæ, quæ excogitatur. *S. Toll. l.* 8. *c.* 58. 3. Clamor, cum iratus extollit vocem, multa inordinate & confusè effundens, est veniale communiter, nisi aliud addatur. 4. Blasphemia est mortale, de qua suprà *l.* 3. *c.* 2. *t.* 5. Contumelia, qua quis proximo malum aliquod

ob-

objicit, cum intentione illum inhonorandi, est e genere suo mortale.

Dixi, *animo inhonorandi*: quia animo corrigen di, humiliandi, aliavè ratione, potest superior ver bum aliquod alias contumeliosum objicere: quo modo Christus vocavit Apostolos stultos; & Apo stolus Galatas insensatos. In quo tamen peccari po test, si modus debitæ correctionis excedatur, vel subditus gravius dehonoretur, quam per delictum meruit. *V. Baldel. d. 34 n. 16.* Item, ut docet *Caj.* potest contumelia esse venialis tantùm, si sit parva tantùm; vel si sit tantùm materialis, sine intentione dehonorandi, modo non sequatur læsio notabilis honoris proximi. Et sic excusantur, saltem à mor tali, multi parentes, dum filios vocant asinos, & Item mulieres, pueri, & infimæ sortis homi nes, convitiis se onerantes: quia cùm fides iis non habeatur, non læditur graviter honor, *V. Bonacina q. 2. p. 5.* Denique si joci causâ, & per conveni entem recreationem, leves defectus objiciantur urbanitas est, secundùm *D. Thom. 2. 2. q. 72. a.* dummodo alter non contristetur, nec ad iram mo veatur. Contumelia etiam fit facto, tum indirectè ut si imaginem, vel literas alterius conculces, com buras; tum directè, ut si virum honestum fustec das, ad januam ejus cornua, &c. apponas; vel præsentes aliquid, quod honorem alterius lædit. Huc spectat subsannatio, illusio, & derisio, quæ fit signis, ut naso rugato, labiis extensis, &c. tendendo proximi confusionem: quæ si sit gravis vel saltem proximus ea graviter contristetur, mo talia sunt. *Bonac. Molin. Baldel. l. 3. d. 3. &c.*

S. Tho

S. Thom. Circa quæ, Nota. Quod qui per contumeliam læsit alterius honorem, teneatur hunc restituere, etiamsi fama non sit læsa. Hoc autem fieri potest vel per honorificam & amicam salutationem, vel invitationem ad mensam, vel petitionem veniæ, (etiam subinde flexis genibus, & coram testibus) prout læsio fuit gravis. *Card. de Lugo, d.* 15. *nu.* 53. Adde, quòd contumeliæ mortalis qualitatem in confessione explicare, non sit necessarium, ut contra *Fill. &c.* docet *Azor. Sa. Molin. Card. de Lugo d.* 16. *de pœn. n.* 269.

VI. Maledictio, qua quis optat, vel imprecatur alteri malum, sub ratione mali, est ex genere suo mortale.

VII. Rixæ, si modum non excedant, uti & leviculæ pugnæ, veniales sunt: secus, si progrediantur ad seditiones, vulnera, cædes. Suntque hæc communiter peccata ex parte incipientis rixam: alter enim potest se defendere cum moderamine inculpatæ tutelæ.

DUBIUM VII.

Quid sit Acedia?

Resp. Acedia, sive animi tædium potest ex *D. Thom.* 2. 2. *q.* 35. *a.* 2. dupliciter usurpari. 1. Generaliter, pro omni animi remissione in exercitio virtutum, eò quod labor aliquis sit adjunctus 2. Particulariter, pro tristitia & tædio de divina amicitia, eò quod per virtutum exercitia laboriosa servari debeat, & sic amicitiam illam non curet. *Unde resolvuntur.*

I. Acedia accepta primo modo, tum demum est pec-

peccatum mortale, cùm ideo committitur opus ve-titum sub mortali.

II. Acedia accepta secundo modo, ex se est mor-tale: quia repugnat charitati Dei.

Ex quo de filiabus Acediæ quoque facilè judi-cari potest, quæ sunt sequentes.

I. Malitia, quâ quis odio habet bona spiritualia, & vellet ea non esse; aut quâ ipsum pœnitet benè fecisse, vel implevisse id, quod tenebatur, aut qui contemnit Dei beneficium, v. g. desiderando non fuisse natum, aut agnovisse Christum, &c. Est autem ex genere suo mortale.

II. Pusillanimitas, & desperatio de salute, quæ mortale quoque est.

III. Rancor, quo ii sunt fastidio, qui ad spiritua-lia inducunt.

IV. Torpor, cum bona fiunt non cum debito fervore.

V. Evagatio mentis, quâ quis in exercitio spiri-tualium evagatur circa illicita; sive per cogitatio-nem, & dicitur curiositas; sive per locutionem, & dicitur verbositas; sive per inquietudinem, & dici-tur inquietudo: quæ communiter sunt venialia. *S. Thom. q. 35. Laym. l. 2. t. 3. c. 9. Tol. l. 8.*

Culpabilis autem evagatio mortalis erit, quando notabilis est, & attentio requiritur ad implendum præceptum obligans sub mortali; v. g. in recitan-dis horis canonicis, celebranda, vel audienda Mis-sa. *Regin. Palaus de char. t. 6. d. 1. p. 3. Trull. l. 1. cap. 6. d. 1.* contra *Tambur. de exped. sac. lib. 2. c. 5.* ubi docet, distractum esse voluntariè & per notabi-le tempus inter sacrificandum extra Canonem, esse

tan-

tantùm veniale; licet concedat, sub Canone, præsertim circa consecrationem esse mortale, propter gravem, irreverentiam & periculum erroris.

Dixi, *ad implendum præceptum*: nam in oratione vel non præceptâ, vel sub obligatione tantùm veniali, est peccatum veniale tantùm. *S. Thom. Nav. Suar. Less. l.* 2. *c.* 37. *d.* 1. imò nullum, si non tam intendat orare, quàm verba precum recitando pio exercitio se occupare: quia non formaliter, sed materialiter tantum orat, v. g. cum quis manibus laborans, psalmos, aliasve preces recitat, aut cantat, non animo orandi, sed cavendi cogitationes vanas, vel recreandi se. *Sanch. cons. p.* 2. *l.* 7. *c.* 2. *d.* 31. *Trull. lib.* 1. *c.* 7. *d.* 10. v. suprà *l.* 4. *c.* 2. *d.* 2.

LIBER VI.

De Sacramentis.

HAbebit hic liber Tractatus sex, 1. agetur de Sacramentis in genere, 2. de Baptismo, & Confirmatione, 3. de Eucharistia, 4. de Pœnitentia, 5. de Extrema unctione, & Ordine, 6. de Matrimonio.

TRACTATUS I.

De Sacramentis, in genere.

CAPUT I.

De natura Sacramenti novæ legis.

DUBIUM I.

Quid sit Sacramentum?

REſp. Eſt res ſenſibilis, quæ ex ſtabili inſtitutione Chriſti, vim habet ſanctitatis, ſive gratiæ juſtificantis efficiendæ, & per conſequens ſignificandæ. *Unde reſolves.*

I. Ad eſſentiam Sacramenti requiri tria. 1. Ut ſit ſignum ſtabile. 2. Ut ſignificet veram ſanctitatem. 3. Ut eandem efficiat ex opere operato, id eſt, uſu ſuo & applicatione per propriam efficaciam, & non ex opere operantis, ſive per actum aut diſpoſitionem miniſtrantis, vel ſuſcipientis: quæ etſi ad effectum Sacramenti requiratur, non tamen ut cauſa, ſed ut conditio, ſine qua non.

II. A definitione talis Sacramenti excludi, 1. Sacrificia tam novæ quàm veteris legis: quia hæc non ſunt inſtituta ad gratiam ex opere operato conferendam, (etſi nihilominus ſacrificium novæ legis ſic eam impetret ei pro quo offertur, non ut Sacramentum, uſu ſuo & applicatione, ſed per modum impetrationis) ſed ad cultum Deo præſtandum. *Kon. d.* 60. *a.* 22. 2. Figuras & ſacramenta veteris legis, v. g. circumciſionem, tranſitum maris rubri, agnum paſchalem; varias item purificationes, & conſecrationes ſacerdotum: tum quia à Chriſto non ſunt inſtituta; tum quia veram ſanctitatem non efficiebant. Ac licet Circumciſio aliquando ſuſtulerit peccatum originale per veram gratiam, id fecit vel ex opere operantis in adultis, vel non ex opere operato, ſimpliciter & rigoroſè: tum quia non continuit gratiam, ut cauſa phyſica, vel ut cauſa moralis; quia nondum erat exhibita paſſio Chriſti, & meritum, ex quo gratia pendebat; ſed tantum ex ſpeciali privilegio: tum quia non contulit gratiam

tiam formaliter quâ Circumcisio, & ex sua institutione, sed quatenus erat professio fidei; neque vi applicationis & usûs sui; alioquin enim omni non ponenti obicem, & quidem præter omne meritum contulisset, quod est falsum. *Vid. Fill. t. 1. cap. 1. & 5. quæst. 8. & cap. 8-3.* Ea quæ dicuntur sacramentalia, v. g. benedictio Abbatis, consecratio virginis: quia præcisè ex usu suo, & opere operato, gratiam non conferunt: uti nec actus virtutum; præterquam quod hi sensibiles non sunt. 4 Lotionem pedum Apostolicorum, insufflationem Christi in Apostolos, per quam Spiritum sanctum illis dedit. Item verba Christi ad Magdalenam & Paralyticum: *Remittuntur tibi peccata.* quia non fuerunt signa instituta stabiliter ad gratiam conferendam. 5. Martyrium, ob eandem, causam: esto enim ex opere operato gratiam conferat, non tamen est specialiter ad hoc institutum. *Vide Scholast.*

DUBIUM II.

Quid circa materiam & formam Sacramentorum servandum?

Suppono, Sacramentum dupliciter sumi. 1. Per modum compositi physici, in quo res sensibilis & actio, (v. g. in Baptismo, aqua & ablutio; in Unctione oleum & unctio) dicitur materia. Et quidem oleum & aqua, materia remota, actio verò illa, materia proxima; verba autem, aut quod eorum loco ponitur, (ut in Matrimonio, signum consensûs,) dicuntur forma. 2. Per modum compositi artificialis, & tunc dicta materia & forma, id est, res & verba, simul habent se instar materiæ: significatio

ficatio verò eorum, inſtar formæ. Hic quæritur de materia & forma priore ſenſu.

Reſp. I. Ut Sacramentum ſit validum, debet inter materiam & formam, v. g. inter affuſionem aquæ, & pronunciationem verborum, tanta eſſe conjunctio, ut ſecundum moralem hominum æſtimationem, ſpectatâ naturâ cujuscunq; Sacramenti una alteram afficiat; hoc eſt, ut verba cenſeantur cadere in talem rem, & cum ea unum totale ſignum conſtituere. *V. Bon. d. 1. q. 2. p. 2. Suar. Kon. &c. Unde reſolves.*

In Baptiſmo, Confirmatione, Unctione, & Ordine, requiritur talis conjunctio, ut dum miniſter verba pronunciat, moraliter cenſeatur etiam lavare, &c.

II. In Pœnitentia, abſolutio ſatis diu poteſt differri; ſicut in judiciis, ſententia poſt examen cauſæ.

III. In Matrimonio, unius conſenſus poteſt alterius conſenſum tamdiu ſequi quamdiu hic moraliter permanere cenſetur; ſicut in aliis contractibus. *V. Kon. hic. a. 6.*

Reſp. II. Ut valeat Sacramentum, non debet fieri ſubſtantialis, ſeu eſſentialis mutatio materiæ vel formæ: accidentalis verò mutatio, etſi ſæpe illicita ſit, non tamen invalidum facit Sacramentum. Porrò ſubſtantialis mutatio materiæ dicitur quando ſecundum communem uſum & æſtimationem hominum, differt nomine & re, ab ea quam Chriſtus præſcripſit. Accidentalis dicitur, quando eum ea eundem retinet uſum & nomen. Formæ mutatio eſſentialis eſt, quando non manet idem ſen-

ſenſus:accidentalis; quando manet. *Laym. l. 5. t. 1. cap. 4. ex commun. Unde reſolves.*

I. Nullum eſt Sacramentum, ſi materia cruda conſecretur, ſive hæc differat ſpecie ſubſtantiali à pane, ſive non: quia communiter non cenſetur aut dicitur panis. Item ſi aquæ artificiales adhibeantur in Baptiſmo; quia non habent communem uſum, & nomen aquæ elementaris: eſto phyſicè ſpecie non diſcrepent. *V. infra de Baptiſmo.*

II. Valet Sacramentum, etſi aqua Baptiſmi ſit calida, &c. Item ſi panis Euchariſticus ſit ater, fermentatus &c.

III. Defectu formæ, Sacramentum eſt nullum. 1. Si literæ aliquæ mutentur, variantes ſenſum: quod facilè fit in initialibus, v. g. In nomine matris, filii, &c. 2. Si magna fiat interruptio verborum, ita ut moraliter non videantur cohærere. 3. Si forma diviſim pronuncietur, v. g. unus dicat. Ego te baptizo; alter, in nomine Patris, &c. quia erunt duæ formæ imperfectæ, & ſenſus falſus, *Fill. l. 1. cap 4. q. 5. V. Bon. q. 2. p. 1.*

IV. Forma valet, etſi non liceat. 1. Si omittas voces non eſſentiales, v. g. *Ego*, & *Amen* in Baptiſmo: *Enim*, in forma Euchariſtiæ. *Bon. d. 4 q. 3. p. 1. n. 9. & 10. ex Suar. &c.* 2. Si quid addas, v. g. In nomine Patris, qui te creavit, &c. 3. Si ſubſtituas ſynonima, v. g. abluo, pro baptizo. 4. Si tantum tranſponas, ut, Hoc meum eſt corpus; Te ego baptizo. 5. Si verba corrumpas ob præcipitantiam, & balbutiem; v. g. hoc eſt corpus meum, vel, hic eſt enim calix meus. 6. Si interruptio fiat parva, v. g. Ego te baptizo, & interponat, iſta aqua eſt ni-

nimis frigida, vel. Custos verte folium, in nomine Patris, &c. *Fill. l. c. §.* Bon. *loc. cit.*

CAPUT II.

De Ministro Sacramentorum.

DUBIUM I.

Quid requiratur, ut Minister det validè Sacramentum?

RESP. Ad valorem Sacramenti in Ministro, non fides vel probitas, sed præter potestatem (& jurisdictionem in quibusdam) requiritur intentio seu voluntas, saltem virtualis & absoluta, vel huic æquivalens, faciendi non tantum externum illum actum, sed Sacramentum, vel saltem id quod facit Ecclesia, vel quod Christus instituit. Est communis ex *Trid. sess. 7. can.* 11. Ratio prioris partis est, quia sacramenta operantur, non ex dispositione ministri, sed virtute divina, secundum institutionem & meritum Christi. Ratio posterioris, quia ad confectionem Sacramenti requiritur talis intentio, quæ actionem determinet ad esse Sacramentale, tollatque indifferentiam verborum & actionum; talis autem non est intentio solius actionis externæ, quæ ad alios fines, v. g. ad ludum potest referri.

Dixi I. *Saltem virtualis*: tum quia non sufficit interpretativa, vel habitualis (qualis etiam potest esse in ebrio, & dormiente) cum actus ab ea procedens non sit humanus & deliberatus, seu liber in se, tum quia actualis, quâ scilicet actu intendis, & vis hoc facere, etsi melior sit & consulta, non tamen requiritur: cum enim ea non sit in nostra potestate, & homo facilè distrahatur, nimis durum, & ple-

plenum ſcrupulis fuiſſet, ſi hanc Chriſtus requiſiviſſet. Virtualis autem dicitur, quæ ex actuali præcedente relicta, durat in aliqua actione, vi illius inceptâ, & continuatâ; ut ſi ex intentione baptizandi, vel celebrandi, vadas ad Eccleſiam, ſacras veſtes induas, Altare vel baptiſterium accedas, etſi interim omnia alia cogites. Ratio, quia hoc ſufficit, ut actio illa ſit humana, & moralis. *Laym. l. 5. t. 1. c. 5. Unde reſolves.*

I. Si Sacerdos habens fortè ante ſe panem, recitet factum, & verba Chriſti, non ideò conſecrat.

II. Impotens rationis, ebrius vel ſomnians, non conficit Sacramentum, etiamſi ante ebrietatem, vel ſomnum id intenderit: quia non agit humano modo. *Laym. l. c.*

III. S. Athanaſius in luſu puerili verè baptizavit: quia intendit facere quod viderat in templo fieri ab Epiſcopo.

IV. Hæreticus validè baptizat, & contrahit matrimonium, etſi non credat hoc eſſe Sacramentum, rideat, & contemnat; imò etſi nolit facere quod facit Eccleſia Romana, ſed quod ſua, falsò putans, non Romanam, ſed ſuam eſſe veram; etſi etiam per hoc nolit conferri gratiam. Ratio, quia intentio generalis, quâ vult quod Chriſtus inſtituit, prævalet, intentioni provenienti ex errore privato. *Bon. q. 3. p. 2. n. 9. Sa. Fil. &c.*

V. Non debet repetere ſub conditione conſecrationem, qui in ipſa fuit diſtractus: vel qui minores hoſtias ad altare detulit, de quibus majorem conſecrans, non explicitè cogitavit, nec detexit.

Dixi II. *Abſoluta*: quia conditionata ſuſpendit

effectum, quòd, præterquam in matrimonio, fie-non poteſt. *Unde reſolves,*

I. Validum eſt Sacramentum collatum ſub con-ditione præteritâ, aut præſenti neceſſariâ, vel con-tingente, ſi conditio verè ſit impleta: v. g. abſolvo te, ſi vis dimittere concubinam, ſi capax es: bap-tizo te, ſi non es baptizatus. *Bon. l. c. n.* 18.

II. Nullum eſt Sacramentum, datum ſub condi-tione futura, ſive ſit hæc contingens, ut abſolvo te ſi reſtitues, ſi dimiſeris concubinam, &c. ſive neceſ-ſaria, adjecta animo ſuſpendendi Sacramentum, ut abſolvo, ſi cras ſol orietur. *Bon. ib. Suar. Kon. &c.*

III. Dubium eſt Sacramentum, collatum ſub con-ditione occulta, humano modo incognoſcibili. v. g. Baptizo, ſi es prædeſtinatus, ſi Deus videt te hoc anno moriturum.

IV. Graviter peccat, qui adminiſtrat Sacramen-tum (excepto Matrimonio) ſub conditione, non ſolum futura, (quod ſemper eſt mortale) ſed etiam præſenti, aut præterita; ſive in ſe ſit prorſus oc-culta, quod etiam eſt mortale; ſive humano modo cognoſcibilis; quod tamen nullum eſt, niſi fiat ex cauſa rationabili; rarò veniale, (ſæpius mortale) ſi absque ulla cauſa. Ratio, quia aut nullum facit Sa-cramentum, aut dubium, aut validum quidem, ſed non ſine nugatione in re gravi, *Vid. Bon. l. c. Suar. Kon. &c. Scholaſt.*

DUBIUM II.

Quid requiratur in Miniſtro, ut licitè mi-niſtret?

Reſp. I. Præter ea, quæ ad valorem requiruntur, requi-

requiritur probitas, sive ut sit in gratia: tum quia Christo, cujus est Minister, debet se conformare: tum quia sancta sanctè sunt tractanda: tum quia ad hoc quidam singulariter ordinantur, & gratia peculiari donantur ac proinde hoc curare præ aliis sunt obligati. Ita Lay. *l. c. & comm. Unde resolves.*

I. Peccat graviter, qui conficit Sacramenta, non habens sufficientem jurisdictionem, vel de ea rationabiliter dubitans, vel qui censurâ est prohibitus.

II. Non licet Sacerdoti administrare Sacramenta, cum attritione cognita: quia adhuc est extra statum gratiæ. B*on. q.* 3. *p.* 2. §. 1.

III. Non tamen necessario præmittit confessionem, (nisi velit celebrare) etsi sit consultius: quia de hoc nullum est præceptum; & ad delendum mortale sufficit contritio, *Vasq. d.* 136. *c.* 1. *Card. de Lugo, d.* 8. *s.* 9.

IV. Minister Sacramenti ad id ordinatus, si conficiat & ministret solemniter in mortali, v. g. si baptizet vel celebret, peccat mortaliter toties quoties; (quod etiam verum esse volunt *Sayr. Ledes.* & Bonac. *Gran. cont.* 3. *t.* 1. *d.* 3 de Diacono, ex speciali commissione baptizante) nisi fortè periculum sit in mora, nec possit tam citò confiteri, aut conteri: eo enim casu baptizare, vel etiam absolvere moribundum, in statu peccati, non esse irreverentiam, docet *Cardin. de* Lugo, *d.* 8. *s.* 9. *num.* 151.

Dixi I. *ad id ordinatus*: etsi enim Laicus in necessitate baptizet, cum conscientia peccati mortalis, non peccare mortaliter, docet, *Kon. l. c. Fill. t.* 1. *c.* 5. *q.* 10. ex *Suar. &c.*

Dixi II. *solemniter* : nam si sine solemnitate b ptizet, excusat à mortali *Suar. Kon. Fill. loc. cit.*

V. Alii qui conficiunt & ministrant, non pe cant mortaliter, v. g. cum Laici in necessita baptizant, vel ministrant sibi invicem Matrimon um, in mortali. Ita contra *Sylv. Vasq.* & alios, doc *Suar.* cum aliis; qui tamen vult eos peccare m taliter, quatenus hoc in mortali suscipiunt. I etiam *Fill. Fern. Sanch. Kon. q. 64. a. 6. dub. 1.*

VI. Qui ministrat, etsi non conficiat Eucha stiam, in mortali, peccat mortaliter, ut hab communis. *Suar. Fill. Lay. Bon.* & aliorum, cont *Vasq.* cujus sententiam *Diana* rectè notat esse pr babilem, sive sit Sacerdos, sive Diaconus, ut *p. t. 4. R. 155.* Idem docet *Card. de Lugo, l. 8. nu.* Et quidem aliqui putant, tot mortalia commit quot communicantur: quod minus videtur pr babile, cum moraliter non sit nisi una distribu & una indigna administratio. Ita *Tan. 2. 2. Henr Fill. num. 87. &c.* contra *Kon.* & *Bonac.*

VI. Etsi probabile sit, quod docet *Sylv. Caj Fill. to. 1. t. 1. c. 6. num. 87. Nav.* & *Sa. V. Or* Diaconum & Subdiaconum, si cum mortali ordine suo ministret; Item Sacerdotem, & Episco pum, si sacramentalia exerceat; nuptias, aqua benedicat; altaria, templa, vasa consecret; conci netur; Eucharistiam de loco in locum transfera peccare mortaliter. Contrarium tamen vide verius, ut docet *Suar. Vasq. Lay. Kon. q. 64. a. 6 dub. 1. Card. de Lugo, l. c.* Ratio, quia hæ actione non tendunt proximè ad sanctificationem anima ex opere operato, sicut actiones sacramentales.

VIII. No

VIII. Non videtur vera esse sententia, quæ docet esse mortale tangere in mortali corporalia, calices reliquias, &c. *Sayr. Suar. Bon. d.* 1. *q.* 3. *p.* 2. Quod si quis in mortali, (etiam laicus in necessitate) elevet de terra Eucharistiam, non videtur aliud agere, quam si Christum in hac vita lapsum elevasset; secus tamen, si quis id extra necessitatem temerè præsumat, exemplo Ozæ. *Bonac. d.* 1. *q.* 3. *p.* 2. *n.* 12.

Resp. II. Requiritur præterea, ut exhibeat ac curet, non tantum quæ ad substantiam Sacramenti sunt necessaria, sed etiam quæ ad decorem, sive ex natura rei sive ex præcepto Ecclesiæ, spectant. Ratio prioris, quia alioqui Sacramenta dehonestat, & tractat indignè. Ratio posterioris quia Sacramenta sanctè sunt tractanda; & præcepta Ecclesiæ obligant in conscientia. *Unde resolves.*

I. Peccat ministrans mortaliter: si utatur materiâ, & formâ falsâ, vel (extra necessitatem) dubiâ. *Bon. d.* 1. *q.* 1. *p.* 1. *num.* 32. 2. Si omittat Intentionem requisitam. Quòd si verò dubium oriatur, & non tantum inanis scrupulus, (is enim rejici debet) an forma fuerit legitima; vel an legitimè & integrè prolata; tunc etsi speculativè probabile sit, formam esse legitimam; in praxi tamen iteranda erit sub conditione: quia tutius, hîc eligendum est.

II. Peccat quoque (graviter vel leviter, pro gravitate materiæ) 1. qui verba formæ corruptè, inarticulatè, indevotè pronunciat, 2. qui materiam, vel formam, vel cæremonias, contra Ecclesiæ morem, quamvis accidentaliter, sine causa mutat, vel omittit. Quòd si fiat ex contemptu, est mortale; si ex negligentia, sæpè est mortale, quando ea magna est, & in re gravi. *V. infra c.* 4. *d.* 5.

III. Pec-

III. Peccat graviter, qui ministrat Sacramentum publico peccatori, vel aliter indigno, nisi indignitas sciatur ex confessione, vel sit occulta indignitas & ex negatione sequeretur infamia; ut patet ex praxi Ecclesiæ, & Christi, qui Judæ Eucharistiam dedit. Graviùs peccaret, qui, ne daret indigno, porrigeret ei hostiam non consecratam, etsi sic cum eo conveniisset; aut qui non audens indignè celebrare, simularet Missam, elevans hostiam non consecratam: quia quantum est ex se, dat occasionem idololatriæ; *v. Bon. d. 1. q. 6. p. 4. Suar. Kon. & Scholast.*

CAPUT III.

De suscipiente Sacramentum.

DUBIUM I.

Quæ dispositio requiratur ad valorem Sacramenti in suscipiente?

RESP. Ad valorem Sacramenti in adultis ratione utentibus, intentio percipiendi sacramentum interpretativa saltem requiritur, & sufficit: (excipe Pœnitentiam, de qua *infra*) Ita commun. *Theologi omnes* cum *D. Thom.* contra *Cajetan.* qui putat in suscipiente nullam intentionem requiri, modo contrariam non habeat. Ratio responsionis est, quia sicut adultus non justificatur sine proprio consensu; ita nec per Sacramentum initiatur & consecratur Deo, sine eodem consensu, si ejus sit capax. *Bon. d. 1. q. 6. t. 2.*

Dixi, *adultis &c.* quia cum tantum requirantur conditiones juxta subjecti capacitatem; parvuli autem, & perpetuò amentes non sint capaces pro-

priæ

priæ intentionis, sufficit illis intentio Christi, & Ecclesiæ *Fill. t. 1. 8. Unde resolves,*

I. Parvuli, uti & perpetuò amentes, validè baptizantur, confirmantur, communicantur, ordinantur, (quod ultimum nefas esset; priora autem olim permittebantur.) *Bon. l. c.*

II. Ægris ratione jam privatis, rectè datur Unctio, non tantum si ante petierint; sed etiam si fuerint Catholici, neque constet esse in mortali; nam hoc ipso censentur interpretativè voluisse & petiisse, quod alii Christiani, etiamsi de ea nunquam audierint. *Card. de* Lugo *de Sacramentis in genere d. 9. nu. 122. &c. commun.*

III. Invalidum est Sacramentum, 1. quod quis suscipit cum intentione neutrali, habens se negativè, 2. quod suscipit fictè, id est, simulatè, non tamen quod fictè, id est, indispositè, 3. quod per meram vim, animo omnino repugnante, suscipitur. *Bon. l. c.*

IV. Validum est, Sacramentum, 1. quod qui accipit, vult quod Christiani accipiunt; etsi non credat, aut non velit Sacramentum, 2. quod quis per metum coactus suscipit; cum metus non tollat voluntarium. Matrimonium tamen gravi metu, v. g. injustæ mortis, initum censetur irritum, ut docet, *Sanch. l. 4. de mat. d. 12.* & 14. *Card. de Lugo d. 9. n. 133.* Et qui Ordines gravi metu coactus suscepit, etsi Characterem habeat, non tamen tenetur ad continentiam, potestque secluso scandalo nubere, ut suo loco dicam.

DUBIUM II.

Quid requiratur, ut licitè, & cum fructu suscipiatur?

Resp.

Resp. Ad effectum Baptiſmi, & Pœnitentiæ, requiritur & ſufficit, præter voluntatem ſumendi Sacramentum, diſpoſitio fidei, ſpei, & attritionis; non autem requiritur charitas, ſive ut gratiam habeat, quia hæc Sacramenta dicuntur mortuorum, quod ipſa primam gratiam, ſeu vitam donent. Ad reliqua verò Sacramenta, quæ dicuntur vivorum, requiritur, ut ſit in gratiâ: quia illa non primam, ſed ſecundam tantum gratiam, id eſt augmentum tantum gratiæ conferunt. Etſi ſubinde per accidens dent primam, cum quis putat bonâ fide ſe carere mortali. *Lay. d.* 6. *Bon. d.* 1. *q.* 6. *p.* 2. *Unde reſolves.*

I. Etſi æqualiter diſpoſiti, æqualem; magis tamen diſpoſiti, majorem Sacramenti fructum, præter characterem, conſequuntur: tum quia congruum eſt, Sacramenta ita inſtituta eſſe, ut uberior gratia detur pro diſpoſitione ſubjecti: tum quia non videtur is, qui vehementem attritionem ad Baptiſmum vel pœnitentiam affert, omni fructu carere.

II. Qui ſumit hoſtiam, quam neſcit eſſe conſecratam, cum inſtar alterius animalis, ſine intentione ſumendi Sacramentum ſumat, accipit quidem materialiter rem, quæ eſt Sacramentum, non tamen ſacramentaliter & cum fructu. Idem docet *Bon.* de eo, qui ſumit Sacramentum ex cauſa famis: quod videtur intelligendum, ſi ex ea ſola: neque enim videtur Sacerdos fructu Sacramenti privari, etſi ſumpturus calicem, ſimul etiam levare ſitim intenderet. *F. Bon. l. c. n.* 3.

CAPUT IV.

Quid ſint Sacramentalia, & quid efficiant?

RESp. Ceremoniæ Eccleſiaſticæ, quæ vulgò dicuntur ſacramentalia, ſunt actus externi religionis, ad colendum Deum accommodati. Tales autem communiter vocantur, oratio Dominica, aqua benedicta, eſus eulogiarum olim in uſu, confeſſio generalis, eleemoſyna, benedictio ab Epiſcopo, vel Abbate conſecrato data, quæ ex antiqua traditione dicuntur remittere venialia; & continentur hoc verſu.

Orans, tinctus, edens, confeſſus, dans, benedicens. Ad quæ etiam revocantur, tunſio pectoris, unctio in Regem, & ſimiles: item multæ aliæ ceremoniæ, & res etiam ipſæ ſacræ, quæ in Eccleſia partim ab Apoſtolis traditæ; partim poſtea inſtitutæ ſunt, ut Exorciſmi, inſufflationes, prima tonſura, benedictiones & conſecrationes variarum rerum, & perſonarum, ut Eccleſiæ, calicum, &c. ipſæ etiam herbæ, lumina, vinum S. Joannis, cerei agni, ſignum S. Crucis. Quæritur ergò, quam vim habeant, non ex opere operantis, cum certum ſit, ſicuti per alia pia opera, ſic etiam iis non mereri; ſed ex opere operato.

Reſp II Non habent vim ex opere operato conferendi gratiam, aut remittendi peccata vi ſuâ & per ſe, ſed tantum, quatenus in nobis pium motum excitant. Ratio prioris eſt, tum quia nuſquam promiſſio gratiæ, aut remiſſionis peccatorum, iis facta reperitur; tum quia peccatum etiam veniale non

remittitur sine infusione gratiæ, quam conferendi ea nullam per se habent vim. Ratio posterioris, quia id accommodatum est sacramentalium institutioni & consecrationi, quæ fit per preces Ecclesiæ, quibus ipsa nobis tales motus precatur. *Kon. q. 11. a. 3. Unde resolves.*

I. Gratiæ prævenientes, & pii motus, conferuntur per sacramentalia, per modum impetrationis quæ non omnino infallibilem effectum habent.

II. Peccat graviter, qui sacramentalibus falsam materiam supponit, ut pro aqua lustrali facienda, urinam,

III. Sacramentalia quandoque operantur beneficia corporalia, v. g. sanitatem, per modum impetrationis, ratione precum Ecclesiæ Imò quædam etiam vim habere, (v. g. fugandi Dæmonem) per modum operis operati, ex singulari privilegio, docet *Henriq. lib. 1, cap. 2. Sotus.* & alii. Quia, inquiunt, etiam Ethnici, in quibus nec intercesserunt preces Ecelesiæ, nec meritum operantium, quandoque signo Crucis (quod quidam etiam putant de nomine Jesu) à Dæmone liberati fuisse dicuntur: quod tamen alii eorum virtuti objectivæ, quasi naturali adscribunt, de quo plura apud Scholasticos. *B. Mærat. d. 10. s. 1*

TRACTATUS II.

De Baptismo & Confirmatione.

CAPUT I.

De Baptismo.

NOn agitur hic de Baptismo sanguinis, id est, martyrio; nec de flaminis, seu spiritûs, id est, con-

contritione, cum voto Baptismi, vel desiderio: quia non sunt Sacramenta: sed de Baptismo fluminis, qui definitur, Ablutio corporis exterior, facta sub præscripta forma verborum.

DUBIUM I.

Quæ materia Baptismi?

Resp. Materia remota licita, est aqua consecrata, si haberi potest, valida est omnis & sola aqua elementaris, quæ morali hominum æstimatione sit naturalis & usualis, qualis est putei, maris, paludis, pluviæ, &c. Item resoluta ex nive, grandine, glacie, licet accidentaliter quoad calorem, saporem, & odorem, alterata sit, ut aqua sulphurea, lixivium, jusculum, aqua ita tenuiter carne decoctum, aut aqua alteri corpori ita modicè admixta, ut usum communem, & æstimationem aquæ retineat. Ratio responsionis est, ex *Joannis* 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua.* Quam *S. Tho.* confirmat triplici congruentia. 1. est maxima commoditas aquæ. 2. ejus facillimus usus. 3. aptitudo ad significandum effectum, qui est emundatio à peccato. *Unde resolves.*

I. Inepta materia Baptismi est, saliva, lotium, lacrymæ, sudor, cerevisia, item aqua sic permixta, ut non amplius sit apta ablutioni, nec vocetur aqua, v. g. lutum, brodium, vinum lymphatum; item aquæ artificiales, ex rosis, herbis, succisq; expressæ; denique nix, grando, glacies non resoluta. Ratio, quia morali hominum æstimatione non censentur aqua naturalis, & usualis. *Laym. l. 5. t. c. 3. Bon. d. c. q. 2 p. 3.*

II. Quia

II. Quia in quibusdam tum ex dictis, tum aliis dubium eſt, v.g. de juſculo & cereviſia valde tenui, lixivio, (& ſecundum *Granad. in 3. p. c. 4. tr. 1. d. 3. dub. 2.* aqua roſacea;) hinc in neceſſitate licet illis uti, etſi poſtea Baptiſmus ſub conditione ſit repetendus. *S. Eſcob.* L*aym.* Bo*n. ll. cc.*

III. Uti aquâ impurâ, vel non conſecratâ, cum alia haberi poteſt, eſt grave peccatum, ob Sacramenti irreverentiam. B*onac. l.* 1. *c.* 1. *nu.* 7. *Dian. p. 9. t. 6. R. 33* & *alii quinq*, licet *Granad.* & *Quintanad.* putent non eſſe mortale, uti non benedictâ.

Reſp. II Proxima materia Baptiſmi eſt ablutio. Quæ validè fit tribus modis, ſcilicet immerſione, aſperſione, infuſione, juxta praxîn diverſarum Eccleſiarum, quæ ſervanda eſt, ita ut morali hominum judicio cenſeatur eſſe lotus. Ex præcepto tamen caput abluendum eſt, quod praxis Eccleſiæ habet. Ratio, quia quolibet horum modorum fieri poteſt ablutio. Et quidem trinam merſionem non eſſe neceſſariam, conſtat ex *Concilio Toletano.* Ubi tamen trina vel immerſio vel infuſio uſitata eſt, ſine gravi peccato, extra neceſſitatem, non poteſt prætermitti, ut docet *D. Thom.* etſi alii, ſecluſo ſcandalo & contemptu, dicant eſſe tantùm veniale. *Laym. l. c. n. 4. Bon. l. c. Unde reſolves,*

I Non verè baptizatur, cujus nulla pars immediatè tangitur, v.g. infans in utero vel ciſta; vel adultus, cujus veſtes tantum ſunt aſperſæ. *Lay. Bon. ll. cc.*

II. Non requiritur ad valorem, ut qui baptizatur, emergat ex aqua: quod tamen grave peccatum eſt, eſto nihilominus moriturus eſſet baptizandus. *Laym. c. 3. n. 5.* uti etiam matrem nihilominus mori-

ritu-

rituram, vel mortis ream, aperire, ut infans baptizetur. *Laym. l. 5. t. 3. n. 2.* ubi unicum casum excipit si nimirum mater sit morte digna, & si supplicium differatur, infans certò sit moriturus ante nativitatem. Verum rectè addit ex *Suar.* casum hunc, vix moralem & practicum esse, *§. l. c.*

III. Invalidus est baptismus, 1. si quis labatur in aquam, vel ab alio protrudatur, & tamen formam pronunciet, 2. si formam pronuncians teneat puerum, & alter abluat, aut aquam affundat 3. si aquâ è fonte prosiliente, aut stillicidio decidente, baptizandus ei se submittat. Ratio, quia in his non tu, sed alter abluit *Bon. p. 3.*

IV. Ob probabilem utrimque sententiam, dubius est baptismus, ideoque si in necessitate sit datus, repetendus sub conditione: 1. Si tantùm una vel altera gutta sit adhibita, v. g. si more aquæ lustralis multitudo sit aspersa. Quod sine necessitate non licet, cum ad ablutionem non videatur sufficere quicunque aquæ contactus, sed requiri successivus, cum aliquo motu. *Bon. l. c. n. 13.* ex *Suar. Kon. &c.* In casu tamen necessitatis, sic baptizare concedit. *Marat. t. 3. p. 2. sess. 4. Granadus in 3. p. c. 4. tr. 1. d. 4. n. 12.* 2. si tantùm sit abluta pars minùs principalis, v. g. digitus, manus, vel pes. Nam si pars principalis, v. g. scapulæ, vel pectus, nemo dubitat. 3. Si tantum crines sint tincti, licet *C. de Lugo, Resp. Mor. l. 1. d. 1.* hunc validum esse contendat. 4. Si infans tinctus sit involutus adhuc secundinæ suæ, id est, pelliculæ corpori annatæ in necessitate tamen, in prædictis casibus Baptismus debet conferri sub conditione. *Hurt. de de Bapt. d. 1. diff. 12. §. Laym. l. c.*

V. Cum

V. Cum terna usurpatur affusio, aut immersio, ad nomen Patris; & Filii, & Spiritus sancti, juxta praxim Ecclesiæ, cavendum, ne ter, sed semel tantum pronuncietur forma. Quæ rectius ita profertur, ut ante tertiam ablutionem non finiatur; quia forma cum quacunq; prima ablutione, Baptismum constituit. *Reg. l. 27. c. 3. Lay. l. 5. tr. 1. a. 3.*

DUBIUM III.

Quæ sit forma Baptismi?

Resp. Forma necessaria Baptismi est hæc: *Ego Te baptizo, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus S. Amen.* A qua non differt illa Græcorum substantialiter: *Baptizetur* (vel, ut Arcadius vult, *baptizatur*) *servus Christi in nomine Patris*, &c. Porrò quinq; sunt, quæ significantur in prolatione formæ, juxta quæ valor ejus debet expendi, 1. Persona baptizantis, saltem implicitè: quod in forma Græcorum non negligitur; cùm Tò baptizetur, idem valeat, ac baptizetur à me. 2. Actus baptizandi: quia alioqui forma non haberet connexionem cum materia, eamque non determinaret, cùm ablutio ad varios fines possit referri, 3. Persona baptizandi: quia uti ablutio, ita & forma circa certam personam versari debet. 4. Unitas divinæ naturæ, quod fit per voces, *in nomine* 5. Trinitas personarum: idque explicitè & distinctè vulgaribus vocabulis. *Fill. c. 3. Laym. c. 4. Bon. p. 4. Unde resolves.*

1. Validè baptizat, etsi venialiter peccet, qui pro Baptizo, dicit, Abluo, mergo, &c. vel pro te, utitur communi nomine, Græcorum more, vel proprio; vel baptizo Petrum; vel qui honoris causâ dicit

dicit baptizo dominationem vestram. *Laym. c. 4. n. 6. Bon. p. 4. nu. 9. & seq.*

II. Valet forma, etsi omittat, *Ego*; & *Amen*: quia omnia significata per formam salvantur: secùs si omittas *Te* quia non significatur persona baptizanda. *Ibid.*

III. Non valent hæ formæ: baptizo te in nominibus Patris & Filii, &c quia multiplicatur natura, seu essentia divina 2. Baptizo te in Patre & Filio, &c vel, cum Patre, &c. vel per Patrem; vel, in nomine Patris, per Filium, in Spiritu sancto; vel in fide, virtute, Majestate Patris, &c. (quam tamen alii dubiam esse volunt) Ratio, quia significatur diversitas essentiæ, aut certè unitas non satis exprimitur. 3. Baptizo te in nomine Dei, vel sanctissimæ Trinitatis, vel in nomine Dei unius & trini, vel in nomine trium Personarum; vel Patris & Filii, omissâ personâ Spiritûs S. Ratio, quia non exprimuntur distinctè tres Personæ. 4. In nomine Domini nostri Jesu Christi: quâ tamen formâ olim Apostolos usos, sed ex speciali privilegio, multi docent, alii negant, dicuntque eos baptizasse, in nomine Christi, addendo illud nomini, secundæ personæ, non omissis nominibus aliarum personarum. Cum ergo Nicolaus Papa dixit, eam formam valere, vel intellexit, si pro nomine Filii ponatur nomen Christi: vel in nomine Christi, pro vice Christi intellexit, vel locutus est ut doctor privatus. *v. Aut. cit.*

IV. Dubiæ sunt formæ, ob sententiam utrimque probabilem auctorum: 1. Baptizo te in nomine Patris, in nomine Filii, in nomine Spiritûs sancti; vel.

vel. Baptizo te in nomine Patris, baptizo te in nomine Filii, &c. Ratio, quia non exprimitur unitas essentiæ. 2. Baptizo te in nomine genitoris, geniti, & spirati; vel in nomine omnipotentis, sapientis, & boni, vel in nomine ingeniti, geniti, & doni. Ratio, quia trinitas personarum non explicatur vocibus, quibus à fidelibus omnibus debet, & potest apprehendi. 3. Baptizo te in nomine Patris, & Filii, & Spiritûs sancti, & Mariæ Virginis: quia dubium est de intentione Ministri; qui si eo sensu voluit dicere, Mariæ, quo Patris, Filii, & Spiritus sancti, non valet, cum sit contra sensum essentialem à Christo intentum; si verò tantum voluit illam invocare, ut coadjutricem gratiæ impetrandæ, vel aliter, valet; cum tantùm sit mutatio accidentalis. *Fill. t. 2. c. 3. n. 50. & etiam Lay. & Bon. ll. cc.*

DUBIUM III.
De Ministro Baptismi.

ARTICULUS I.
Quis sit Minister Baptismi?

Resp. Validè ministrat omnis homo ratione utens, cujuscunque fidei vel infidelitatis, statûs aut sexûs. Licitè, tanquam minister ordinarius; & ex officio, Sacerdos habens jurisdictionem, aut commissionem; vel ex ejus commissione, Diaconus. In casû tamen extremæ necessitatis, omnis qui potest validè, etiam licitè, teneturque ut proximo succurrat. *Lay. l. 5. t. 3. c. 3. Unde resolves.*

I. Non tantum Dianonus, sed nec Parochus, aut Episcopus, absque commissione extra suam Diœcesin, vel Parochiam, (vel intra eam alienos) licitè bapti-

baptizat: ideoque etiam peccant parentes, qui ſine licentia ſui Prælati alieno deferunt prolem baptizandam, tum violentius Parochi, *Lay. l. c.*

II. Diaconus non tantum in extrema neceſſitate, ſed etiam in alia notabili, baptizare poteſt. Et quidem cum ſolennitate, ex commiſſione Epiſcopi, vel Parochi; ut ſi v. g. ob multitudinem baptizandorum, aliudve grave impedimentum, id ipſi facere non poſſint, *Lay. l. c.*

III. Cùm in neceſſitate confertur Baptiſmus, ſervandus eſt ordo, ita ut ſi adſit, & non detrectet Sacerdos, vel Diaconus, is reliquos præcedat. Sic etiam Clericus laicum, vir mulierem, fidelis infidelem: niſi fortè inferior melius noverit modum, ut ſolent obſtetrices. (quæ proinde examinari, & approbari debent à Paſtoribus) vel alia juſta cauſa ſit; ut quia virum ad parientem ingredi non decet. Quòd ſi laicus baptizet, præſente Sacerdote, & ſecundum quosdam, etiam præſente Diacono, cenſent eſſe mortale: quia id laico tantum competit ob defectum Sacerdotis, qui ſine injuria Ordinis & Sacramenti, talem licentiam dare non poteſt. In reliquis, perverſio illius ordinis eſt tantum veniale; præterquam ſi coram fideli hæreticus adhiberetur, quod volunt eſſe mortale. *Lay. c. 7. n. 4 Kon.*

ARTICULUS II.

An duo poſſint ſimul unum baptizare?

Reſp I. Si alter applicet materiam, alter formam, nullus erit Baptiſmus, quia dicens, ſe abluere, cum non abluat, formam habet falſam, etiamſi uſurpet Græcorum, *Baptizatur ſervus Chriſti*, vel quæ putatur

tur illi æquivalere, *Baptizet te Christus*, subintelligitur enim, *per me*; alioqui si excludatur persona Ministri, ut sensus sit, Baptizet te Christus, & non Ego, sive non per me, forma nulla est. In casu tamen necessitatis, posse sub conditione ita Baptismum conferri, ut v. g mutus formam nesciens, ablueret, cæcus autem formam pronunciaret, docet *Hurt. d.* 2. *diff.* 6. additque debere talem elapso periculo iterum sub conditione baptizari. *V. Escob. Fill. c.* 4. *Dian. p.* 5. *t.* 3. *R.* 26. ex *Chapea vil. Marsil. &c. Bon. d.* 2. *q.* 2. *p* 4. *num.* 23. *Laym. l.* 7.

Resp. II. Si plures Ministri singuli abluant, & formam pronuncient, graviter peccant contra ritum Ecclesiæ. De valore sic solet distingui: 1. Si quilibet intendit baptizare, dependenter ab alio, ut causa particularis, invalidè baptizant, sive singuli dicant. Ego te baptizo; sive, Nos te baptizamus: quia forma, cujus sensus censetur esse, absolutè & independenter baptizare; non cobaptizare, est falsa. 2. Si quisque per se intendat baptizare; independenter ab alio, validè baptizat: quia omnia requisita ponit. Ut patet à simili in Missa ordinationis, quâ Sacerdotes noviter ordinati simul consecrant cum Episcopo, dummodo simul eodem instanti formam absolvant; si autem non simul absolvant, is tantum consecrat, vel baptizat, qui prius absolvit. *V. Fill. t.* 2. *c.* 4. *nu.* 72. & *Bon. l. c. n.* 25. *Laym. c.* 7.

DUBIUM IV.

Quod sit subjectum Baptismi?

Resp. I. Subjectum capax Baptismi, est solus homo

mo vivus, ab Adamo descendens, nondum baptizatus.

Resp. II. Validè baptizantur infantes, item perpetuò amentes, qui nunquam usi sunt ratione: quia censentur ejusdem conditionis cum infantibus. Si autem aliquando sint usi ratione, non valet Baptismus, nisi ante amentiam petiverint. *V. Bon. d. 2. q. 2. p. 6. Layman c. 6. Unde resolves,*

I. Si puer inter baptizandum, nondum finitâ formâ, moriatur, Baptismus est nullus.

II. Non valet Baptismus iteratus, ideòq; uterque, tum rebaptizans, tum rebaptizatus, peccant mortaliter, fiuntque irregulares, & in jure civili subjacent pœnæ mortis. Quas tamen pœnas non videtur incurrere is, qui etsi sine justa causa rebaptizat sub conditione: quia intelliguntur de Baptismo absolutè dato, quando moraliter constat, priorem Baptismum fuisse validum. *Vid. Laym. c.5. Bon.p.5.*

III. Nondum perfectè natus est baptizandus, si sit periculum; dummodò pars aliqua possit ablui: quia est homo vivus, nec certò constat esse incapacem.

IV. Si dubium sit, an infans vivat, baptizandus est sub conditione.

V. Validè baptizatur, quem Minister putat esse alium; aut licet sit puella, quam putat esse puerum: quia intendit baptizare præsentem. Aliud est in Matrimonio, quia intendit contrahere cum illa, quam putat. *Bon p. 4. n. 26.*

VI. Valide, etsi extra necessitatem illic tè, plures simul baptizantur, hâc formâ *Ego vos baptizo,* &c. *Bon. p. 4.*

VII. Monstrum, quod capite & pectore formam hominis refert, est baptizandum; secus si bestiam refert. Quod si verò caput tantum sit ferinum, putat esse baptizandum *Comitolus: Navar.* tamen & alii volunt differendum, donec certius cognoscatur; nisi periculum mortis immineret: tum sub conditione baptizandum esse. Quod si habeat membra hominis geminata, & dubitetur, num sit unus homo, an duo, duplex Baptismus conferendus est, unus absolutè, alter sub conditione, in eâ parte, quâ membra apparent imperfectiora. *Vid. Lay. l. 5. tr. 2. c. 3. Bon. p. 6.* & *Rituale Romanum. til. de Baptismo.*

Resp. III. Extra mortis periculum, validè, non tamen licitè, baptizantur Ethnicorum infantes, invitis parentibus. Ratio, quia vel auferuntur parentibus, & fit illis injuria; vel relinquuntur, & fit injuria Sacramento, quod exponitur irreverentiæ. Quodsi tamen possint Christianè educari (ad quod tunc obligaberis) licebit in his casibus, 1. Si parentes sint tua mancipia; tunc enim tui potius sunt, quàm illorum. 2. Si parentes aliquando fuerint baptizati, vel uterque, vel saltem alteruter: quia tunc Ecclesia jus in eos habet. 3. Si alter parentum petat: tunc enim justa ejus voluntas injustæ alterius præferenda est, in favorem prolis & fidei. . . Si infans sit in periculo mortis. 5 Si rationis jam compos puer petat: quia in negotio religionis, est sui juris. In dubio autem de usu rationis, sufficit esse 7. annorum. *V. Laym. l. c. Fill. t. 2. c. 6. Bon. p. 6. n. 12.*

Quæres. An Baptismus aliquando repeti possit & quâ formâ? *Resp.*

Resp. Cum temerè rebaptizare sit mortale ex objecto, quia est in genere sacrilegii dum conaris ministrare Sacramentum incapaci: hinc ad hoc, ut non liceat rebaptizare, non requiritur certitudo de Baptismo, sed sufficit si pro eo sint conjecturæ; ut v. g. quod quis natus & educatus sit inter fideles, nec pro contraria parte rationes alicujus momenti occurrant: leve enim, vel methaphysicum dubium non sufficit, sed requiritur grave & morale, vel saltem rationabile. In quo inclinandum esse in favorem baptizandi, recte monet *Laym. c 3.* ex *Suar, & aliis. Unde resolves*

I. Sub conditione baptizandi sunt, 1. qui cum materia & forma, aut intentione dubia (secundum supradicta) sunt baptizati. 2 infantes expositi, & reperti sine scheda testante de Baptismo; secus si cum ea Ita *commun. Quint.* tamen *t. 1. s. 16.* & 14. contendit etiam hos esse rebaptizandos. 3. baptizati ab obstetricibus veneficis; præsertim si fassæ vel convictæ fuerint, aliquando non rectè rebaptizasse. *Laym. c. 5. n. 3.*

II Infantes ab obstetricibus, vel parentibus, vel cognatis, &c. ob necessitatem baptizatos, promiscuè omnes sub conditione rebaptizare, (quando obstetrices bonæ, & benè instructæ censentur,) non licet; quia de valore Baptismi prudenter & rationabiliter dubitari non potest. *Suar, Lay. l. c t. 2. c. 5.* qui tamen contrariam consuetudinem quorundam Parochorum damnare non audet, & quòd experientià didicerint, obstetrices non raro fuisse deceptas â diabolo, ideoque revera periculum aliquod sit animæ, ob quod irreverentia cesset: additq;

eam consuetudinem approbatam fuisse à Pastorali Romano edito Antverpiæ 1607. eamque sententiam tenet *Sylu.* apud *Dian. p.* 5. *t.* 13. *R.* 86. & ipse *Dian. p.* 9. *t.* 6. *R.* 35. cum *aliis* 2. censet eam probabilem, habereq; locum in omnibus baptizatis ab hæreticis, licet sint adulti, quod *C. de Lugo, R. mor. l.* 1. *d.* 2. rectè limitat ad illas circumstantias, in quibus prudenter dubitari possit de defectu materiæ, formæ, vel intentionis. Denique etiam *Quint. t.* 1. *f.* 6. docet, infantes supradictos fere omnes rebaptizari posse sub conditione.

III. Peccat graviter Minister, qui non rebaptizat eum, de quo rationabile dubium juris, vel facti manet, num valide sit baptizatus: quia tenetur proximum liberare probabili periculo gravis mali, cum facilè potest. *Laym. l. c. Quintan. l. c.* 2. si non diligenter inquirat in talis Baptismi valorem, nisi de hoc aliunde constet. *Quin. t.* 1. *f.* 6. & 7.

IV. Non est rebaptizandus, de cujus Baptismo habetur testimonium unius oculati testis, licet fœminæ; dummodò non sit suspecta, nec aliud obstet. *Laym. l. c.*

V. Qui vere & rationabiliter dubitat de suo Baptismo, tenetur petere Baptismum, & Parochus ei conferre *Quint. l. c. f.* 13. & 19. & interea abstinere ab usu aliorum Sacramentorum.

Resp. II. Baptismus sub conditione, hâc formâ conferendus est: *Si baptizatus es, non te baptizo: Si nondum es baptizatus, ego te baptizo in nomine &c.* Ac licet sufficiat solâ mente conditionem apponere, si ex omissione non timeatur scandalum, tutius tamen est, exprimere verba saltem ista: *si non es bapti-*

baptizatus, &c. Vid. Tol. l. 2. c. 19. Laym. l. c. Suar. d. 31. Fill. t. 2. c. 4. q. 9. Patrinus autem in hoc Baptiſmo neceſſarius non eſt, nec adhibendus. *Quint. l. c. ſ. 18.*

DUBIUM V.
De Cæremoniis Baptiſmi.
ARTICULUS I.
Quæ ſervanda circa cæremonias baptizandi?

Reſp. Cæremoniæ Baptiſmi petendæ ſunt ex Agenda cujuſq; Eccleſiæ. Univerſim tamen circa eas ſervanda ſequentia. 1. Baptiſmum extra neceſſitatem abſq; peccato non poſſe conferri, niſi in aqua conſecrata. Quæ cum deeſt, habetur formula brevis in quibusdam Agendis, ex tempore aliam conſecrandi, pro caſu neceſſitatis. Quòd ſi etiam hac formulâ careas, adhiberi poteſt aqua communis benedicta. 2. Baptiſmum ſolemnem non conferendum, niſi in templo, & loco ad id deputato, niſi filiis Regum, & Principum, quibus adde filios Catholicorum, in locis hæreticis: interim quoad hoc, in magnatibus & nobilibus connivetur in multis locis. *Laym. c. 8. n. 8.* 3. Infantes ex conſuetudine deferendos ad Baptiſmum, circa diem octavum; niſi prius ſit neceſſe, vel niſi ſit gravis cauſa dilationis (v. g. quia patrini ſunt expectandi) in qua tamen non licet communiter, extra neceſſitatem, privatim baptizare, & poſtea adhibere ſolemnitates, ſed præſtat expectare aliquamdiu. *Laym. c. 6. n. 8.*

IV. Baptizanti non licet adhibere cæremonias aliquas, omiſſis aliis: quia vel fiet in Baptiſmo

 ſolem-

ſolemni, quod prohibet *Trid. ſeſſ. 7. c. 3.* vel privato: ſed in hoc prohibet *Clementina unica*, illas adhibere, niſi ſit filius Regis, aut Principis. De patrino tamen uſus habet, ut & tunc adhiberi poſſit, etſi non ſit neceſſe. Et multi putant adhibitum non contrahere cognationem ſpiritualem, nec verè patrinum effici, ut *Sanch. Rodriq.* contra *Laym.* & *Suar.* quorum tamen ſententia videtur probabilior.

V. Cùm in neceſſitate, vel aliam ob cauſam, (nam ob gravem cauſam, v. g. juſtum timorem infamiæ, aliquando licitè fit) Baptiſmus ſine cæremoniis eſt collatus, eâ ceſſante, illæ ſolemniter in templis ſunt ſupplendæ. Quod tamen non eſt moris in hæreticis converſis, ne plebs putet, nos eorum Baptiſmum improbare. *Laym. c. 8. n. 10.* Imò in aliis omittere, ſecluſo contemptu, eſſe tantùm veniale, docet *Poſſeu. de off. Cur. c. 6. n. 33.* Qui autem tenet more Patrini infantem, dum cæremoniæ ſupplentur, non contrahere cum eo cognationem ſpiritualem, *Dian. p. 3. t. 4. R. 260.* ex *Pontio* dicit eſſe probabile.

VI. Si Baptiſmus collatus deprehendatur fuiſſe invalidus, non ideo repetendæ ſunt cæremoniæ.

ARTICULUS II.

Qui Patrini, & quod eorum officium?

Reſp. I. Patrini ſunt quaſi patres ſpirituales, qui baptizatum de fonte ſuſcipiunt in ſuam curam. Unde eorum officium eſt, baptizatum de rebus fidei inſtruere, orationem Dominicam & Symbolum docere; ad quod obligantur; ſi id ab aliis non fiat. *Lay. l. 5. t. 2. c. 9.*

Reſp.

Resp. II. Ut quis validè sit Patrinus, non certa ætas. Sed requiritur. 1. Usus rationis. 2. Ut ipse sit baptizatus, (quia non potest esse pater, qui ipse nondum sit natus) Et quidem, ut ejus Baptismus fuerit validus: quia accessorium sequitur principale. 3. Ut à parentibus vel Parocho ad hoc designatus sit: ad quod videtur sufficere, si etiam ultrò se ingerens sit admissus: designatos autem ritè à parentibus, Parochus non valide mutat. *Dia. p. 9. t. 7. R. 50.* 4. Ut in ipso Baptismo (quia non sufficit ut in solis cæremoniis) per se, vel procuratorem tangat, teneat, aut de manu baptizantis suscipiat. 5. Ut id non materialiter tantum, sed animo suscepторis, sive cum intentione id munus gerendi faciat. *Layman. c. 9. n. 2.*

Resp. III. Validè quidem, sed illicitè sunt Patrini, 1. Abbas & Monachus. Quo nomine non veniunt Mendicantes, etsi *Laym.* omnes claustrales comprehensos velit: & quoad Abbates, in multis locis consuetudo sit contraria. 2. Conjuges respectu conjugum, & parentes respectu filiorum, nisi sit necessitas. 3 Moribus infames. 4. Apostatæ & hæretici, qui nullo casu videntur advocandi: quia ea advocatio, esset protestatio, quasi falsæ religionis, cum non nisi de falsa fide sint sponsuri: etsi *Lay.* hic *c. 9. n. 7* probabiliter dicat, posse subinde ob gravem causam admitti. Catholici verò, ob rationabilem causam, infantem hæretici, baptizante Prædicante, suscipere possunt, saltem in Germania. *Laym. cap. 9. n. 6.* 5. Plures quàm duo: quia *Trid.* nonnisi unum, aut summum unum & unam permittit, propter cognationem spiritualem inde

oriri solitam. Ideoque mandat Parochis sub pœna arbitrio Ordinarii infligenda, ut si plures se offerant: petant ab iis, ad quos spectat patrinos designare, ut unum vel duos nominent, eosque tantum admittant, qui soli cognationem contrahant, eorumque nomina in librum referant, eosque de contracta spirituali cognatione instruant: scilicet quòd ea impediat dirimatque matrimonium: non quidem inter se, sed inter ipsos & baptizatum, ejusque patrem & matrem; sicut etiam inter baptizantem & baptizatum, baptizatique patrem & matrem. Excipiuntur tamen parentes, quando propriam prolem suscipiunt in necessitate, *Vid. Laym. ll. infra citandis. Unde resolves.*

I. In privato Baptismo, ob necessitatem dato, pater non debet suscipere, aut tenere tanquam patrinus infantem, cùm in hoc casu nulla sit patrini necessitas, ideoque si id vel tunc, vel etiam in Baptismo publico temerè faciat, (idem est, si prolem suam ipse baptizet) graviter peccat, & insuper contrahit in posteriore casu, cognationem cum conjuge; atque ut docet. *Sanch. de mat. d.* 36. & alii communiter, privatur jure petendi debitum: quod tamen negat. *Con. & Dian. t.* 4. *de sacr. R.* 3. *V. Bon. de matr. q.* 3. *p.* 5. §. 2. *Escob. tr.* 7. *E.* 2. ubi citat *Suar.* negantem.

II. Si inter multos patrinos nulli certi à parentibus, aut in eorum defectu, à Parocho designentur, qui aliis seclusis cognationem contrahant, & sic multi simul ex ignorantia, vel Parochi negligentia levent, probabile est, omnes contrahere cognationem; (nisi tamen assistant tantùm, & non tangant)

V. Lay.

B. Lay. l. 5. t. 10. p. 4. c. 8. & t. 2, c. 9. n. 4. Dian. tamen p. 9. t. 7. R. 5. ex Suar. Mœrat. & Perez, dicit, eo casu nullum, contrahere cognationem.

III. Parochus graviter peccat. 1. Si ex negligentia frequenter omittat nomina baptizatorum referre in librum? tum ob incommoda, & damna inde sequentia. Quintan. t. 2. s. 11. 1 Si ejus culpâ Patrini plures adhibeantur. Quint. l. c. Ac licet Perez & Serra apud Dian. p. 9. t. 7. R. 5. dicant esse probabile, quod tantùm peccet venialiter; alii tamen mortalis eum damnant.

CAPUT II.

De Confirmatione.

DUBIUM V.

Quid sit, & quæ ejus Materia & forma?

Resp. I. Confirmatio est unctio chrismatis, sub præscripta forma verborum, in fronte baptizati, ab Episcopo; quâ is ex Christi institutione, gratiæ augmentum & robur accipit.

Resp II. Materia ejus remota essentialis est chrisma, confectum ex balsamo & oleo olivarum, benedictum ab Episcopo. Ita commun. Doct. Vnde resolves.

I. Non sufficit solum Balsamum, ut voluit Cajet: nec solum oleum, ut voluit Cajet. Sotus, Navar.

II. Etiam benedictio Episcopalis est de essentia, ut habet communis contra Caj. ideoque nullâ delegatione, sive Episcopi sive Papæ, simplex Sacerdos potest conficere chrisma. Kon. d. 72. a. 3. dub. 1. cap. 4.

III. Perinde est ad substantiam sacramenti, sive

chrisma sit novum, sive vetus: licet graviter peccet, qui utitur alio, quam novo, id est, illo anno consecrato. In quem finem quotannis in die Cœnæ consecratur, veteri combusto.

Resp. III. Materia proxima, est unctio in fronte, per manum Episcopi, (unde etiam hoc Sacramentum, manus impositio dicitur à S. Luca *Act.* 8.) in formam Crucis facta. Quæ omnia sunt de necessitate Sacramenti ut habet communis. *Unde resolves.*

I. Etsi ex necessitate præcepti, unctio fieri debeat pollice manus dextræ; valida tamen esset, si fieret digito etiam sinistræ manus; quia verè fieret per impositionem manus Episcopalis. Ita *Prep.* & alii contra *Suar.* Peccabit tamen Episcopus graviter contra universalis Ecclesiæ morem *v. Laym. hic cap.* 2. & *Escob, t.* 8. *E.* 3. ubi docet probabile esse non peccare mortaliter.

II Probabile est, requiri ad valorem Sacramenti, ut unctio fiat ab Episcopo immediatè, nullo instrumento mediante. Ita *Fill.* & *Laym.* contra quosdam, quia debet fieri per impositionem manus. *Escob. t* 7. *E.* 3.

Resp. IV. Forma vera & necessaria, in Ecclesia latina est: *Signo* (ut habet *Trid.*) vel *Consigno*) ut habet *S. Tho.*) *te signo crucis, & confirmo te chrismate salutis, in nomine Patris,* &c. In qua utrum de essentia sit, ut utraque actio, signandi & ungendi, expresse significetur, disputant Scholastici, *Lay.* & *Fill. t.* 3. *d.* 10. *Kon. l. c. a.* 4. *Dian. R.* 27.

DUBIUM II.

Quis Minister, & quod subjectum?

Resp.

Resp. I. Minister ordinarius validæ Confirmationis, est solus & omnis Episcopus, etiam excommunicatus, vel hæreticus: ex commissione autem, vel delegatione Pontificis etiam simplex Sacerdos. Est communis. *Vid. Fernand. Laym. l. 5. t. 3. c. 6. Bon. d. 3. p. 2. Unde resolves.*

I. Etsi Episcopus graviter peccet, si vel in aliena diœcesi, vel sibi non subditos confirmet sine proprii Episcopi consensu, saltem tacito, propter defectum jurisdictionis: valida tamen est Confirmatio, quia ista non requiritur necessitate Sacramenti, sed præcepti tantùm.

II. Excusatur à peccato Episcopus, si ex alia diœcesi accurentes confirmet; quia præsumitur tacitus consensus alterius Episcopi, cui id gratum esse censetur: præsertim si consuetudine ita receptum sit, vel à proprio ægrè confirmari possint. Ita contra *Bon. d. 3. de sacr.* docet *Tann. in. 2. p. d. 4. q. 4. dub. 3. Sa. V. Confirmatio* & *alii.*

III. Peccat graviter Episcopus, si longo tempore non confirmet; quia subditos ingenti bono privat.

Resp. II. Validè confirmantur omnes, & soli baptizati nondum confirmati. Ratio est, tum ex illo Act 2. *Replevit totam domum*: tum ex usu & traditione Ecclesiæ: tum quia omnes indigent ejus effectu, & sunt capaces. Licitè verò confirmantur iidem, qui validè, dummodo constet non ponere obicem, sive Sacramento, sive ejus effectui. Ratio patet ex dictis. *Unde resolves.*

I. Etiam infantes, & rationis impotes, validè hoc Sacramentum suscipiunt.

II. Etsi quoad infantes, consultius sit, differre

usque ad rationis usum; tum ob irreverentiam Sacramenti, tum ob periculum iterationis: tum ob Ecclesiæ usum: nihilominus ob rationabilem causam etiam antè iis licitè datur, v. g. si timeatur diuturna absentia Episcopi; vel hic ad ista loca rarò veniat; item si infans sit in periculo mortis, (in quo quidam dicunt debere dari) denique si sit filius Principis. *Lay. hic. t. 3. c. 6. Fill. to. 1. t. 3. c. 2.*

III. Etiam perpetuò amentes (præsertim si aliquando usum rationis habuerint) licitè confirmantur: etsi per accidens nunquam sint spiritualiter pugnaturi. Ita *Suar. Fill. Laym. l. c. Kon. q. 72. a. 8. n. 83.*

DUBIUM III.

Quæ Confirmationis necessitas, & cæremonia?

Resp. I. Non est necessaria ad salutem, necessitate medii, neque per se præcepti. Est communis S. *Tho.* & aliorum, contra *Scot.* & *Sylv.* Ratio, tum quia Ecclesia non urget ejus susceptionem ullis pœnis; tum quia nec ex Scriptura, nec traditione, neque fine aut institutione Sacramenti, tale præceptum colligitur. Et Canones qui in contrarium afferuntur, satis explicantur de necessitate ad melius esse.

Dixi, *per se* quia per accidens aliquando potest esse necessaria ad salutem, ex præcepto charitatis sui, vel proximi, vel alio, v. g. ad cavendum scandalum; vel ratione conscientiæ, quâ quis valdè metuit, ne in tormentis deficiat sine hoc Sacramento. *Vnde resolves.*

I. Negligere hoc Sacramentum, secluso scan-

dalo & contemptu, non est mortale, *Suar. Laym. l. 5. t. 3. c. 5. Bon. d. 3. q. 1. p. 2* ubi ex aliis multis docent, nullum esse præceptum illud suscipiendi.

II. Etsi omissio ex contemptu, v. g. si quis id nihili faciat, aut puerile, aut vîle habeat, sit mortalis: talis tamen non censetur esse, cùm quis ejus oblatam occasionem, quam postea non facilè habiturus est, negligit. Ita commun. contra *Sylv. V. Confirm.* & *Tol. l. 2. c. 4.*

III. Præceptum, quod habetur in *Trid. sess. 23. c. 4. de refor.* non ligat omnes, cum sit hypotheticum; sed tantum ordinandos vel initiandos primâ tonsurâ. Cujus omissionem non esse mortalem, contra *Tan.* docet *Henr. Val. Suar. d. 38. s. 1.* & *Nav. cap. 22.* qui addit, ne quidem Episcopum peccare mortaliter, ordinando non confirmatum: aut si ipse non confirmatus ordinet. *V. Regin. lib. 28. c. 3.*

Resp. II. Circa cæremonias Confirmationis, scienda sunt sequentia.

I. Etsi servandi sint ritus in Pontificali præscripti, peccetque graviter Episcopus, si confirmet sine pluviali, mitra, vel pedo; uti & si ordines sacros conferat cum solis indumentis Missæ: *Dian. p. 7. t. 10. R. 31.* non tamen semper erit mortalis alicujus omissio, v g. alapæ, aut cerei. Potest autem conferri loco quovis decenti, etiam extra Ecclesiam; & à prandio non jejunis, omni anni tempore.

II. Sub gravi culpa, ut docet *Navar. c. 22.* ex communi, requiritur Patrinus; isque unus tantùm (licet *Tol.* duos admittat) qui si confirmatus non sit, peccat graviter, secundum communem: (*Escob.* tamen ex *Kon.* docet, non esse mortale) quod probabile

babile effe docet *Quint. t.* 2. *f.* 7. imò nullum, si fiat in neffitate, & non contrahit cognationem, ut docet *Sanch. Suar.* contra *Sylv. Sa.* & alios: Debetque effe diverfus à Patrino Baptifmi, faltem extra neceffitatem (licet cum *Bon.* & *Hurt*, id neget *Quint. t.* 2. *f.* 7. & 14. & fecus facientem non peccare mortaliter, dicat *Dian. p.* 3. *t.* 4. *R.* 21.) & non Monachus (nifi factus Epifcopus) Admitti tamen & illos, & moniales poffe fine culpa, docet idem *Quint. l. c. f.* 18. nifi in eorum Religione fit prohibitum, eo autem nomine non excludi mendicantes notat. *Kon.* & *alii quinque*, cum *Dian. p.* 9. *t.* 6. *R.* 12. Nec refert, feclusâ confuetudine, num vir fit aut fœmina. Neque etiam contrahit obligationem inftruendi confirmatum; fed tantùm cognationem fpiritualem cum eo, & ejus parentibus, dummodo tamen eum tangat.

III. Frons confirmati obliganda eft fafciâ lineâ, cruce notatâ, geftandâ uno, tribus vel feptem diebus, pro confuetudine; illotâ interim fronte. Poteft etiam, fi ratio fubfit, ftatim auferri, & frons ablui: ipfa autem comburi, vel honeftè affervari debet, nec ad profanos ufus adhiberi, propter contactum chrifmatis; neque folvens illam, contrahit cognationem. *V. Præp. in* 3. *p. q.* 2. *a.* 12.

IV. Parochos teneri in librum referre nomina confirmatorum & patrinorum fuæ Parochiæ, (eamque curam ad Epifcopos etiam pertinere) tum propter fciendam cognationem fpiritualem, tum propter ordines fufcipiendos, docet *Quint. t.* 2. *f.* 11. ex *Barbofa*, *&c.* ac denique licere mutare nomen in Confirmatione. *Ibid. f.* 11.

TRA-

TRACTATUS III.

De Euchariſtia.

CAPUT I.

De eſſentia Euchariſtiæ.

DUBIUM I.

Quid ſit Euchariſtia?

RESp. Eſt Sacramentum corporis & ſanguinis Chriſti, ſub ſpeciebus panis & vini, ad ſpiritualem animæ refectionem divinitus inſtitutum. Ita comm. Schol. *Unde reſolves ſequentia.*

I. Tam ſpecies conſecratæ, quàm corpus & ſanguis Chriſti, intrinſecè & eſſentialiter conſtituunt hoc Sacramentum: adeoque falſum eſt, quod docuit *Waldenſis*, Corpus & ſanguinem Chriſti eſſe totum Sacramentum. Ratio, tum quia *Trid.* docet, corpus & ſanguinem contineri hoc Sacramento: tum quia quatenus continetur, non eſt ſenſibile. Item falſum eſt, quod docet *Marſilius* & *Scotus*, ſolas ſpecies conſtituere hoc Sacramentum; tum quia Euchariſtia eſt cibus cæleſtis, tum quia adorari debet latriâ, ut docet *Trid.*

II. Uſus, ſive ſumptio Euchariſtiæ, non eſt propriè ipſum Sacramentum; neque aliud Sacramentum ab eo diſtinctum, ut vult *Gabriel*; nec pars illius, ſive eſſentialis, ſive integralis, ut *Aureolus*; ſed tantùm applicatio, ſive conditio, ut Sacramentum operetur.

III. Etſi quælibet ſpecies, imò quævis pars ſpeciei, ſit integrum & eſſentialiter perfectum Sacramen-

mentum; adeoque Sacramentum Euchariſtiæ, ſub ſpeciebus panis & vini, phyſicè & materialiter ſpecie differat; moraliter tamen, & in ratione Sacramenti, eſt unum ſpecie infimâ Sacramentum: tum quia eſt unum ſignum rei ſacræ; tum quia ordinatur ad unum ſpecie infimâ finem. *Vid. S. Tho. q. 73. a. 2.*

IV. Etſi phyſicè loquendo, tot ſint numero Sacramenta, quot numero ſpecies, vel etiam partes ſpecierum; moraliter tamen unum numero Sacramentum eſt, quod per modum unius proponitur, & ſumitur: quia id ad unum finem, ſcilicet unam refectionem ſpiritualem, refertur.

V. Hoſtiæ in diverſis altaribus, rectè concipiuntur ut diſtincta Sacramenta: contra verò, ſi Sacerdos unam hoſtiam in plures partes dividat, vel plures hoſtias ſimul ſumat, (eadem eſt ratio plurium ſpecierum, diverſæ rationis) non ideò dicitur accepiſſe plura numero Sacramenta.

DUBIUM II.

Quæ materia Euchariſtiæ?

Nota. Sicut in aliis Sacramentis eſt duplex materia, proxima & remota; ita etiam hîc, ſed ordine inverſo: nam in aliis materia remota eſt res permanens, proxime verò ejus uſus qui tranſit; hîc vero remota tranſit, & proxima manet ſcilicet ſpecies panis & vini. Quæritur ergo tantùm de remota, illa ſcilicet, quæ facta conſecratione tranſit in Corpus & Sanguinem Chriſti.

Reſp.

Resp. Materia Eucharistiæ est tantùm panis & vinum. Est de fide, & probatur ex institutione Christi, *Matth.* 26. & *Luc.* 22. Et quidem utraque materia, panis & vinum, est ita necessaria ad hoc Sacramentum conficiendum, ut per se nunquam licitè possit una consecrari absque alia: quod patet tum ex facto Christi, *Luc.* 22. tum ex *Trid. sess.* 22. *Unde resolves.*

I. Consecratio utriusque speciei, est juris divini; quia ratio sacrificii, sine quo non fit, exigit utramque.

II Non licet alteram tantùm speciem consecrare; in necessitate etiam gravi, v. g ut moribundo detur viaticum. *Suar. &c. commun.*

III. Nec Pontifex in eo potest dispensare ullo casu. Ita commun. *Suar.* 3. *p. d.* 55. *s.* 4. *&c.* contra quosdam.

Dixi I. *per se*, quia per accidens, & præter intentionem quasi, aliquando unam posse solam consecrari absque peccato, docet *Tann. d.* 5. *q.* 2. *dub.* 5. *num.* 27. dicitque esse communem, v. g. in his casibus: 1. Si quis aquam, vel alium liquorem pro vino consecrasset, neque defectum intelligeret, nisi diu post: aut postquam advertisset, non posset haberi aliud vinum; vel quamvis haberet, non posset tamen illo uti sine gravi scandalo, vel vitæ periculo. 2. Si post consecratam hostiam subitum mortis periculum ab hostibus, vel incendium immineat, secluso tamen scandalo & contemptu fidei. *Regin. l.* 29. *c.* 4. 3 Si Sacerdos hostiâ consecratâ moriatur, vel animo deficiens, loquelam perdat, vel in amentiam incidat, nec sit alius

lius qui possit sacrificium perficere. *Suar. Vasq.* & Si autem alius supplere, & Sacerdos infirmus com- munionem suscipere potest, debet, hostia divid- eique pars dari. *Tambur. de exped. sacrif. l. 2. c. 8.*

Dixi II. *Licitè*, quia validè alterutram tantùm consecrari, est certum: ut patet tum ex facto Chri- sti, qui panem ante consecravit; tum ex praxi Ec- clesiæ, quæ corpus ante sanguinem proponit ado- randum.

DUBIUM III.

Qualis debeat esse panis in materia Eu- charistiæ?

Resp. I. Solus panis triticeus, in conviviis com- muniter usitatus, qualis morali hominum judicio tantùm censetur ille, qui ex farina triticea, & aqua naturali mixtus, & igne tostus sive assus, atque in sua specie incorruptus est: quia hic solus simplici- ter dicitur panis, alius verò non nisi cum additio, v. g. hordeaceus. *Unde resolves,*

I. Falsum est, quod docuit *Cajet.* Eucharistiam posse consecrari ex quovis pane, cujusvis speciei, dummodo sit aptus ad vescendum.

II. Non est apta materia ad validam consecratio- nem, 1. Panis ex oriza, avena, milio pisis, fabis, amygdalis, aliisque leguminibus, & arborum fru- ctibus, vel etiam ex hordeo confectus; quia hæc omnia, communi usu & opinione, censentur spe- cie distingui à tritico. *Lay. Bon. Card. de Lugo, d. 4. s. 1.* 2. Massa triticea cruda, vel non cocta per mo- dum panis, sed frixa vel elixa, ut sunt placenta, li-

bum

bum, sive differant specie, sive non. 3. Panis subactus aquis artificialibus, vel oleo, butyro, lacte, vel ovis, saccharo, aliove liquore, quia aqua naturalis non sit, mixtus; quia non est panis usualis. Ita *Laym l. 5. t. 4. ca. 9. Caj.* tamen, & quidam recentiores, contrarium docent: quare est saltem Materia dubia. Idque confirmat *Missale Romanum tit. de def.* & *Card. d. Lugo, d. 4. s. 1. num. 4.* Unde qui hostias emunt, certi sint, quòd aquâ naturali, & non rosacea, confectæ sint. 4. Similiter hostiæ rubræ, quibus sigillantur literæ, non sunt materia valida, vel minimum dubia, quia per admixtionem cinnabaris notabiliter alterantur. *C. de Lugo. d. 4. s. 1.* quod *Ant. Perez.* apud *Dian. p. 7. t. 12. R. 1.* limitat, si multum cinnabaris sit mixtum si: autem sit valde parum, censet probabile, quod: si materia valida, illicita tamen. 5. Panis substantialiter corruptus. 6 Panis subactus aqua marina. *Fagund.* apud *Dian. p. 9. t. 9. R. 58.* ubi ipse contrarium docet, eò quod illa sit naturalis aqua.

III. Panis ex farre sive spelta, item ex siligine, est materia dubia; quia alii dicunt, solis accidentibus, propter loci sterilitatem, alii specie distingui à tritico; ideòque non licet, saltem uti pro Sacramento: quia hoc exponeretur periculo. *S. Aut. cit.*

IV. Valida, sed illicita est materia, 1. si aliquot grana, vel guttæ alterius speciei cum tritico & aqua misceantur, ita ut triticum tamē & aqua plurimum prædominetur: quia si major pars non sit triticum & aqua, non erit materia valida. Quod monendi sunt illi, qui hostias coquunt, *Bon. d. 4. q. 2. p. 1. n. 6.*

n. 6. Lay. c. 2. 2. Panis mucidus, qui ad corrupti-nem disponitur. *Bon. p. 2. n. 5.*

V. Perinde est ad valorem Sacramenti, sive p-nis sit azymus, sive fermentatus, ut definivit *Tri* quia uterque est usualis, & propriè dictus pan Interim in suis Ecclesiis Latinis in azymo, & Græ-ci in fermentato conficere tenentur, sub præcep gravi, & culpa mortali: à qua non excusat neces-tas, v. g. dandi viaticum, *Sid. Bon. d. 4 q. 2. p. Fill. t. 4. c. 3. q. 8. C. d. Lugo, l. c.*

Resp. II. Ex præcepto Ecclesiæ, panis conse-crandus debet esse figurâ orbiculari (in Ecclesia la-tina) & integra, Dixi, *Latinâ*: quia Græci quadra-tam adhibent, & in particulis triangularem, ut ha-bet *Arcudius.* Licere etiam in hostia minore, qua-lis datur Laicis, (quando alia haberi non potest, & scandalum abest) celebrare privatim, imò si cau-sa urgeat, etiam publicè die festo docet. *Marchan. in candel. t. 4. c. 5. q. 3. Dian. p. 5. t. 13. R. 80.* & *p. 6. t. 7. R. 17.* & *Tambur. exped. sacrif. l. 2. c. 8.* & *Avers. q. 11. s. 12.* eò quod nullum sit præcep-tum, neque constet de consuetudine obligante sub præcepto: quo casu elevare adorandam majorem ab alio præconsecratam, licere vult *Tamb. l. c.* con-tra *March.* & *Dian. ll. cc.* Non licet autem parvam sumere, & majorem relinquere (v. g ad exponen-dam in hierotheca) nisi ipse eâdem Missâ istam consecraverit: quia debet commnnicare de suo sa-crificio. *Tamb. l. c.* Quare malè facit Parochus qui renovaturus Eucharistiam, hostiam ab alio conse-cratam ipse sumit, & à se consecratam reponit in

sacra

sacrario, vel hierotheca. *Tamb. l. c. Lugo, d.* 19. *s.* 4.

DUBIUM IV.

Quale vinum sit materia Eucharistiæ?

Resp. I. Solum vinum vitis, ut docet fides, & definitum est in *Florentino. Unde resolves.*

I. Non est materia apta ad validam consecrationem, 1. Sicera, & quicunque liquor ex moris, malo granatis, &c. sive dicatur vinum, sive non. 2. Agresta, sive omphacium, id est, succus de uvis immaturis expressus: quia non est vinum, sed in via ad vinum; cujus naturam nondum induit, habetque se sicut massa cruda respectu panis. *Laym. l.* 4. *c.* 2. *n.* 5. & 6. succum tamen ex uvis passis expressum consecrabilem esse putat. *Franc. Amicus* apud *Dian. p.* 7. *t.* 12. *R.* 8. eò quòd verum sit vinum. 3. Acetum, quia est vinum substantialiter corruptum. *Ib.* Quod si post sumptionem, (imo etiam ante eam, post consecrationem calicis) dubium incidat, fueritne acetum, an vinum, esse præsumendum quòd fuerit vinum, docet *Tambur. l.* 2. *exped. sacrif. cap.* 8. 4. Uvæ, seu vinum intra uvas contentum, vel imbibitum in offa panis; tum quia non tam est potus, quam cibus: tum quia succus ille non dicitur propriè vinum, donec sit expressus; tum quia in eo statu non satis ad sensum demonstratur per formam *Card. de Lugo, d.* 4. *n* 1. & 12. *Lay. &c.* 5. Sapa, seu defrutum, id est, mustum ad dimidiam, seu tertiam partem decoctum: quia non est amplius vinum, nec potus,

sed cibus. *Bonac. l. c.* 6. Lora, id est aqua expres-sis acinis superfusa. *Fill. t.* 4. *cap.* 3. *Card. de Lugo d.* 4. *s.* 1. *n.* 9.

II. Valida quidem consecratio, sed illicita est 1. in musto; quia non est vinum simpliciter, sed impurum, habens admixtas feces non consecrabiles: ideoque obstat præceptum Ecclesiæ, obligans secundum *Suar.* sub mortali, saltem extra necessitatem, qualis esset defectus vini veteris; & secundum quosdam, etiam devotio populi: quo modo multi excusant contra *Suar.* quod in quibusdam locis, primitiæ uvarum in calice exprimantur, *v. Bon. l. c.* *Secundò* in vinò, liquoribus aliis, vel aromatibus ita modicè permixto, ut naturam vini retineat. Si verò permixtio sit immodica, erit materia dubia. *Tertiò* in vino acescente, quia adhuc est vinum, sicut panis mucidus est panis. *Quartò* Probabilius etiam in vino congelato, (etsi à quibusdam propter negantium auctoritatem, dicatur esse materia dubia) tum quia adhuc retinet substantiam & denominationem vini, estque natura sua potabile: tum quia Christus sub eo antè consecrato manet. *Card. d. Lugo. l. c.*

Nec refert, 1. quod aqua congelata non sit materia Baptismi, quia hic essentialiter consistit in ablutione, Eucharistia verò non in sumptione. Nec refert 2. Quod non sit proximè potabile: quia est per accidens, & facile tolli potest; estque par ratio in pane indurato. Non est autem idem in liquore nondum ex uvis expresso; quia cum non sit vinum, simpliciter & per se, ac natura sua non sit potabilis, sed comestibilis; quod vino congela-

gelato non convenit, alioqui enim jejunium frangeret *Bonae. l. c. p. 2. num. 10.*

Peccat tamen, qui in congelato consecrat, ideoque si hyeme congelavit calix, calore manuum, aut halitûs, aliove modo regelandus est. *Fill. t. 4. c. 3. l. 5. t. 4. c. 2.*

III. Valida & licita est consecratio in vino, sive albo sive rubro; etsi etiam specie physica differant, cum utrumque habeatur, & sit simpliciter vinum de vite *Bon. p. 2. n. 2. Card. de Lugo, l. 4.*

Resp. II. Vino consecrando debet, non ex necessitate Sacramenti, sed gravis præcepti, sub mortali obligantis, secundum *Card. de Lugo, de Euchar. d. 15. s. 2. nu. 12.* misceri aqua. Idque cæremonialiter, & in ordine ad sacrificium Est certum ut, constat ex *Trid. sess. 22. cap. 7. & 9.* An autem aqua ista immediatè convertatur in sanguinem, nec ne, disputant Schol. *Vid. Kon.* vel *Prap. hic, Card. de Lugo, d. 4. s. 3. Unde resolves,*

I. Si mixtio hæc omittatur, valida tamen est consecratio, etsi illicita mortaliter. Ita *omnes commun.*

II. Miscenda est aqua naturalis, eaque modicissima, ut habet *Florent.* una scilicet, vel altera gutta; ita tamen, ut sit sensibilis, & saltem non excedat tertiam partem vini; alioqui reddet materiam dubiam. *Bonac. q. 4. num. 4.* ex *S. Thom. Kon. &c.* Qui autem misceret rosaceam, vel aliam artificialem, etsi in necessitate, etsi valide consecraret, peccaret tamen mortaliter *D. Thom. Mol. Dian. d. 6. t. 7. R. 18.* quia ageret contra præceptum & consuetudinem Ecclesiæ in re gravi. Quam ob cau-

sam etiam mortale censet *Fagund.p. 2. l. 2. cap. 4. Per sic. &c.* miscere calidam: quod tamen aliis quibusdam nimis durum videtur apud *Dian. l. c.* ubi addit ipse, si in frigidissima regione consuetudo id habeat, ne forte vinum congelescat, posse sine ullo peccato fieri.

III. Mixtio illa facienda est, non in dolio, vel ampullâ, aliovè vase, sed in ipso calice; neque domi, sed in ipso sacro, ut fit communiter; vel ante offertorium, vel certè immediatè ante sacrum, ut fit apud quosdam. Idque vel ab ipso Sacerdote, ut in Missa privata; vel à Subdiacono, ut in solemni, neque enim sufficit, si caupo illud diluerit. *Bon. l. c.*

IV. Si mixtio hæc sit omissa, idque notetur ante consecrationem calicis, adhuc facienda est; secus, si post. *Bon. l. c. num. 5.*

V. Præceptum hoc mixtionis non extenditur ad illam, quæ fit post communionem, ad ablutionem oris & digitorum. V. de his *M ss. Rom.* Item *Bon. d. 4. q. 2. p. 4. Laym. lib. 5. tr. 4. cap. 2.*

DUBIUM V.

Quæ conditiones ad materiæ consecrationem requirantur?

Resp. I. Ad validam consecrationem requiruntur duæ conditiones. I. est, ut materia Sacerdoti consecranti, moraliter & sensibiliter sit præsens. Ita communiter; & est certum. Ratio petitur tum ex institutione Christi, & verbis formæ, *Hoc*, & *Hic*, quæ non verificarentur, cùm sint demonstrativa: tum ex perpetua Ecclesiæ praxi, nunquam consecrantis, vel etiam benedicen-

dicentis res absentes: tum etiam ratione sacrificii, quod requirit hostiam præsentem. *vid. Bon. d. 4. q. 2. p. 6. Lay. c. 2. Unde resolves.*

I. Validè consecratur vinum in calice cooperto, vase, vel cantharo clauso; panis in canistro: hostiæ in ciborio, vel in cumulo sub aliis latentes, aut aliter tectæ, v. g. sub corporali vel mappa, vel etiam in Missali, ut ex *Suar. Henr. Kon.* docet *Bonac.* contra *Laym. l. 5. t. 4. c. 2.* (unde hoc postremum dubium videri potest; & saltem peccaret graviter, qui sic tectas, aut latentes consecraret.) Item, validè consecrantur hostiæ præsentes, à cæco, vel alio Sacerdote in tenebris. Ratio horum omnium quia ad præsentiam & sensibilitatem non requiritur, ut materia videatur, vel tangatur, vel feriatur sono verborum, (unde communiter non probatur praxis eorum, qui os proximè admovent, ut halitum in calicem & panem inspirent) dummodo videri possit sive in se sive in alio, v, g. in suo toto, vel continente, vel vase ad illam continendam destinato. *v. B. d. 4. q. 2. p. 5.*

II. Invalidè consecratur, 1. materia post parietem, aut post tergum posita, vel clausa in tabernaculo, ut docet *Fill. Bon. q. 2. p. 6.* & alii. Ratio, quia moraliter censetur abesse: cum non possit demonstrari per Tó *hoc* vel *hic*; neque paries habeat se ut continens, aut tegens. 2. materia valdè procul, v. g. 100. passibus distans, etsi videri possit. Ratio est eadem. Quanta autem propinquitas sufficiat, dubium est, & ex morali prudentum judicio pendet. *Henriq. l. 8. cap. 34.* docet 20. aut 30. passuum:

quod *Bonac. l. c.* & alii putant non esse certum. *v. Schol.* 3. Materia tam modica, ut sensu percipi non possit: tum quia non potest demonstrari: tum quia Sacramentum debet esse signum sensibile. Ita *Suar. Vasq.* & alii, contra *Sotum. Henr.* Quod intellige, si non sit in toto, sed extra illud: quia in toto etiam minimæ ejus particulæ consecrantur, ut constat. ex *Trid. sess. 23. c. 3. & 4. Bon. l. c.*

Secunda conditio, ut materia sit certa, & à consecrantis intentione & in individuo determinata. Est communis apud *Bon.* & alios tum quia hoc requirunt pronomina *Hoc* & *Hic*; tum quia actiones sunt circa singularia, quæ debent esse certa & determinata. *v. Bon. l. c. p. 5. Vnde resolves.*

I. Invalidè consecraret, qui vellet tantum consecrare tertiam, vel mediam hostiæ partem, eam non determinando, vel ex multis, v. g. viginti præsentibus, tantum quatuor aut quinque, nullas designando: quia non est ratio, cur una magis quàm altera consecraretur. Item, qui ex multis hostiis intenderet illas consecrare, vel illas partes hostiarum ac vini quas Deus elegerit, aut Titius designârit; aut partes illas, quæ fractis speciebus sunt mansuræ in continuo, non quæ excident, quia non est materia definita. *Bon. l. c. p. 5.*

II. Non consecratur hostia, inscio Sacerdote posita, sive in corporali, (sejuncta tamen à cumulo) sive infra illud. *Kon. 3. p. q. 74. a. 2. d. 3.* & alii. Ratio, quia non est determinata in mente Sacerdotis cujus voluntas non fertur in incognitum. Similiter non consecrantur guttæ, quæ exterius calici adhærent

rent, quia non intenduntur. Imò ut probabiliùs docet *Suar. Reg. t. 2. l. 29.* & *c. 2. Lay. l. 5. t. 4. cap. 2. Kon. q. 74. a. 2. dub. 3.* contra *Tann.* & *Bonac.* nec eæ guttæ, quæ interius adhærent; quia intentio Ecclesiæ esse videtur, ideoque & Sacerdotis esse debet, consecrare id, quod per modum unius continui est in calice. Unde ne opus sit de detergendis guttis sollicitum esse, benè faciet Sacerdos, si semel pro semper intendat eas non consecrare; uti nec micas hostiis adhærentes. *v. Dian. p. 2. t. 3. misc. R. 16.* & *p. 3. 4. d. R. 32. Esc. t. 7. E.* 6. ubi docet, Sacerdotem vi particulæ *Hic*, tantum intendere id consecrare, quod per modum unius continui potabilis, est in calice, ideoquè guttulas illas non consecrari. Quæ sententia probabilis est, ex *Regin. Suar.* & *Lay. l. 5. t. 4. c. 2. n. 15.*

III. Valida consecratio, 1. Si Sacerdos intendat consecrare ex pluribus hostiis præsentibus tantùm quinque, eas determinando; vel omnes, præter infimam & supremam cumuli; vel omnes partes, v. g. secundam, quartam, sextam, si sint ordine collocatæ; & determinetur, unde numerandi initium sumendum sit: quod tamen grave peccatum erit. Quod si autem hoc vel alio casu, non consecratæ misceantur consecratis, totus cumulus ad altare est deferendus, ut Sacerdos intendat consecrare non consecratas, vel potius totum cumulum consecret sub conditione, si non sint consecratæ: *Card. de Lugo, d. 4. de Euch. num. 36.* 2. Etsi putet unam, vel duas, vel sex hostias consecrandas adesse, cum sint plures, sive à se, sive alio positæ: quia error

 specu-

speculativus & privatus non obstat intentioni practicæ & absolutæ consecrandi omnes præsentes. Quam tanquam Ecclesiæ consuetudini conformem quisq; censetur habere implicitè, ut docet *Sylv.* *Henr.* & *Suar.* Unde si Sacerdos advertat post consecrationem, esse duas simul junctas, utramque ut consecratã sumet, ut habet *Missale.* Si verò ante consecrationem, postquam obtulit, advertat, alteram seponet, & post Missam, ipse, vel alius sumat tanquam panem benedictum. 3. Si quis plures hostias ad altare tulerit, aut rationabili modo adverterit, ab alio adferri à se consecrandas, vel ante sacrificium monitus fuerit, de consecrandis in altari jam positis. Ratio, omnes enim consecrantur, etsi dum consecrat earum non ita expresè meminerit, aut etiam ad oblationem non detegat, modo sint præsentes in corporali, vel saltem in altari. Ita *Regin. l. 29. num. 19.* *Lay. l. 5. t. 4. c. 2. Bon. t. 3. d. 4. q. 2. p. 2.* & alii ab ipso citati. Estque sententia in praxi tuta. Quia intentio præcedens, respectu illarum virtualiter perseverat. 4. Si parvæ hostiæ pro communicando populo afferantur Sacerdoti paulò post factam oblationem, (addit *Aversa. q. 11. s. 12.* ante cœptam præfationem) licitè eas consecrari, suppletâ oblatione mentaliter, ex *Gavant.* & *Posseu.* docent *Dian. p. 2. t. 14. R. 71.* & *Tambur. de exped. sacrif. l. 2. c. 5.*

Resp. II. Ad licitam materiæ consecrationem requiritur. 1. ut non sit major quantitas, quàm tempore opportuno possit absumi : quia periculum esset, ne species computrescerent. *Bonac. l. c.* 2. Ut abusu Ecclesiæ, præsertim in Missali præscripto non recedat. *Ex dictis resolves.*

Peccat 1. Qui vas, in quo hostiæ consecrandæ sunt, non aperit. 2. Qui consecrat materiam positam extra corporale. 3. Qui intendit consecrare guttas calici adhærentes exterius, quod esset grave; de interius adhærentibus est dubium, (quia non constat satis de mente Ecclesiæ) ad quod evitandum, *Gavantus p. 2. tit. 7.* jubet eas abstergi, quod consuetudo probat. Qui tamen id omittit, eum non peccare, docet *Tambur. l. 3. c. 1.* §. 3. imò nec expedire, si eas advertas, quando discooperto calice, jam jam es consecraturus, & elevationem populus expectat. Post consecrationem autem nullo modo sunt abstergendæ. 4. Qui ante consecrationem ita statueret: Nolo consecrare hostias appositas, nisi tempore consecrationis, vel saltem oblationis fuero memor. Ita *Orap. hic a. 2. d. 3. Laym. l. c.* etsi *Tambur. de exped. sacrif. cap. 1.* §. 3. eo casu nullum peccatum agnoscat.

DUBIUM VI.

Quæ forma consecrationis Eucharistiæ.

Resp. Est duplex, una panis, & est hæc: *Hoc est enim corpus meum.* Ubi omnia sunt de essentia, præter Tò *enim*: cujus omissio esset veniale. Altera vini, & est hæc: *Hic est enim calix sanguinis mei, novi & æterni testamenti, mysterium fidei, qui pro vobis, & pro multis effundetur in remissionem peccatorum.* Ubi etsi verior & communior sit sententia *S. Bonav. Suar. Bellar.* & aliorum, contra *S. Tho. & Thomist.* quod essentialia sint tantùm hæc.

Hic est calix sanguinis mei, (vel, *hic est sanguis meus*, aut eis æquivalens) graviter tamen peccaret, qui aliqua ex reliquis omitteret, vel mutaret. Debent autem formæ proferri in persona Christi, formaliter & significativè, sive assertivè, & non tantùm recitativè, sive historicè licet ea, quæ in Canone præcedunt, dicantur tantùm recitativè seu historicè. *v. Laym. c. 3. Bon. q. 3. p. 2. Cardin. de Lugo, d. 11. s. 5. Unde resolves.*

I. Valida, sed illicita est consecratio, 1. Si consecrans dicat: Hic cibus, hic potus, hic calix; vel hæc res, vel contentum sub his speciebus, est corpus meum, vel sanguis meus, *Bon. l. c. p. 1.* 2. Si dicat: Hic calix est novum testamentum in sanguine meo, ut habet *S. Lucas, c. 22.* 3. Hoc est corpus meum, quod de Virgine sumpsi; hîc est sanguis meus infiniti valoris, 4. Hoc est meum corpus; hic meus sanguis, vel hoc est sanguis meus. Ratio horum, quia manet idem sensus, nec fit mutatio substantialis. *Bon. l. c.*

II. Invalida erit consecratio, si dicas: Hîc (adverbialiter) est corpus meum. Si autem Tò *Hic* ponatur masculinè, pro neutro, valet, etsi non secundum Grãmaticam. *Escob. Granadus.* 2. Hoc corpus est meum; hic sanguis est meus. *Fag. p. 3. q. 78. c. 2.* 3. Ecce corpus meum; Ecce Sanguis meus. 4. Hoc sit, vel hoc fit Corpus meum; vel hic panis convertitur in Corpus meum. vel hic ponitur corpus meum, 5. Illud est corpus meum; ille est Sanguis meus. 6. Hoc est substantia mea; vel hoc est Corpus Christi. *Bon. l. c. p. 3.*

III. Dubia erit consecratio, 1. Illud est Corpus meum;

meum; iſte eſt Sanguis meus. 2. Hæc eſt caro mea quam tamen *Lay.* contra *Kon.* putat valere. 3. Secundum quosdam, forma ex *S. Luca* primo caſu allata. *Bon. q. 3. p. 1.* & 2. *Regin. l. 29. n. 33.*

DUBIUM VII.

Quamdiu Chriſtus maneat in Euchariſtia.

Reſp. Manet ſub ſpeciebus etiam diviſis, & ſub quavis earum minimâ parte, donec tanta earum fiat mutatio, ut conſueta ſubſtantia panis & vini corrumperetur. Ita commun. cum *S. Thom.* Et eſt certum. *Unde reſolves.*

I. Gratia datur in prima manducatione, etiam primæ partis; cum ſit totum Sacramentum; manducatio autem, dicitur trajectio ex ore verſus ſtomachum, etſi alii dicant gratiam tum primum dari, cum pars aliqua eſt in ſtomachum recepta. *Dian. p. 3. t. 6. miſc. R. 56.* ex *Henr. Sylu.* & *Fag.* Item. *Card. de Lugo d. 12. ſ. 2.*

II. Species non ſunt retinendæ in ore tam diu, donec penitus pereant: quia tunc non manducaretur Chriſtus: nec gratia Sacramenti conferretur. Uti neque, ſi moriaris, dum hoſtia adhuc eſt in ore *Dian. l. c.* contra *Bec. cap. 22. v. Bon. d. 4. q. 5. p. 2. n. 2.*

III. Si quis partem vini, vel hoſtiæ, ſumpſiſſet indiſpoſitus, & deinde ſe diſponeret, acciperet adhuc gratiam in ſumptione alterius partis. Quod etiam aliqui, ut *Gab. Cajet.* & alii, probabiliter dicunt

cunt futurum, si se disponat antequam species con sumantur in stomacho *Dian. l. c. R. 96.* ex *Nugno* *v. Card. de Lugo. d. 12. s. 2. num. 46.* & 53. & 64 ubi illud posterius negat. *vid. Bon. l. c.*

IV. Non videtur reprehendendus laicus, qui desiderat esse Sacerdos, ut possit communicare sub utraque specie, quod putet plus gratiæ dari sub utraque, quàm una: quia id fieri non est improbabile, ut docet *Vas. Mar. Card. de Lugo, d. 12. s. 3* & alii. Uti nec carpenda devotio illius, qui multum materiæ sumit ad consecrationem, eâ mente ne tam cito in stomacho species consumantur, & ut diutius secum Christus maneat, & sæpius gratiam augeat: quod fieri non est improbabile, si dispositio subjecti fiat melior, ut docet *Suar. Kon.* item *Fagund. & Beca.* apud *Dian. p. 3. d. 6. misc. R. 97.*

V. Species per vomitum rejectæ, si tales sint, ut sub illis panis vel vinum posset existere, verè sunt adorandæ; & si iterum sumantur, iterum conferre gratiam, docet *Card. d. Lugo, l. c. n. 53.*

VI. Etsi si modicum vini consecrati misceatur perfectè cum alio liquore, ita ut non maneret substantia vini, desinat ibi esse Christus; non tamen desinit, si misceatur, cum vino alio, saltem ejusdem speciei *Card. de Lugo, d. 10. s. 3.* Unde si gutta consecrata lapsa sit in dolium vini ejusdem speciei, totum illud vinum adhibendum tantum est pro sacrificio; licet quidam dicant bibi posse à laicis.

VII. Si species consecratæ liquorem specie diversum sibi permixtum convertant in vinum, similis

milis substantiæ ei, in quo facta est consecratio-species priores manent consecratæ; non item posteriores adjunctæ.

CAPUT II.
De causis & subjecto Eucharistiæ.
DUBIUM I.
De causis

Ago hîc tantùm de efficiente, id est, Ministro; in quo quid requiratur ad confectionem validam, constat tum ex dictis *de Sacram. in genere*, tum ex superioris capitis *Dubio V.* Quid ad licitam requiratur, patebit ex sequenti dubio, *de subjecto suscipiente Eucharistiam:* quia omnes dispositiones, quæ ad dignè suscipiendam sunt necessariæ, requiruntur etiam ad licitam confectionem; cum conficiens necessariò suscipere debeat. Hîc ergo tantùm quæritur, 1. Cujus sit dispensare Eucharistiam. 2. Quid ex parte Ministri requiratur ad licitam dispensationem.

ARTICULUS I.
Ad quem spectet dispensatio Eucharistiæ.

Resp. Eucharistiam dispensare, ex officio potest solus Sacerdos; habens jurisdictionem ordinariam, delegatam, aut saltem rationabiliter præsumptam, vel privilegium. Ratio, quia Pastorum proprium est pascere, quod præcipuè fit per Sacramenta *vid. Bon. d. 4. q. 5. p. 1. C. de Lugo, d. 18. s. 2. Unde resolves.*

I. Peccat mortaliter, qui sine omni jurisdictione Eucharistiam dispensat. *Bon. l. c. p. 2.* quia violat alterius jurisdictionem, in re gravi. Inferior autem Sacerdote, incurret insuper irregularitatem, ut docet *Kon. hic.* Religiosi etiam ipso facto incurrunt excommunicationem Papæ reservatam, si (scilicet sine licentia Parochi, & quidem speciali,) præsumant Clericis, aut laicis dare Extremam Unctionem, vel Eucharistiam, vel matrimonio solemnizare: nisi habeant privilegium; vel Parochus absit, aut injustè nolit in articulo mortis. A dicta tamen excommunicatione excusare ignorantiam, etiam crassam, ex *Præpos. &c.* notat *Dia. p. 5. n. 3. R. 51.* idque propter verbum *præsumant.*

II. Licitè ministrat Eucharistiam, qui præsumit rationabiliter Pastorem factum suum approbaturum esse. *Reg. l. 29. n. 91. Bon. l. c. n. 7.*

III. Si infirmus sacro viatico muniendus sit, & proprius Pastor absit, vel præsens non possit deferre Eucharistiam, quivis alius Sacerdos, vel regularis, vel sæcularis, & hoc deficiente etiam Diaconus, ei conferre potest: quia tunc præsumitur voluntas Episcopi, aut Papæ. Ita *Laym. l. 5. t. 4. c. 7. Bon. l. c. n. 10.* ex *Suar.*

Dixi in responsione, ex *officio:* quia extraordinariè, in statu necessitatis id potest Diaconus ex commissione Parochi, (& secundum *Quintanad.* si absit, sine ea) v. g. in magno festo, quo Sacerdos confessionibus, concionibus &c. est occupatus. *Dian. p. 9. t. 6. R. 39.* ex *Præpos.* In extrema verò necessitate, v. g. articulo mortis, si non esset alius

etiam

etiam Diacono, imò laico licere (secluso scandalo) & alios, & se ipsum communicare, probabile est, ut contrà *Henriq. Vas.* & *Sa.* docet *Suar. Kon. Layman Præp. hic d. 2. num 11.* confirmatq; *Dian. p. 8. t. 2. R. 48.* ex *Aversa* & *Franc. Lug.* Sed *Amicus* limitat ad casum, quo moriturus peccati mortalis conscius aliud sacramentum suscipere non posset *vid. Dian. p. 9. t. 6. R. 39.* In praxi tamen id non facile faciendum, ob contrariam consuetudinem *Cardin. de Lugo, d. 18. s. 2. Bonac. d. 4. q. 5. p. 1. Unde resolves.*

Probabile est, etiam extra mortis articulum, ex gravi causa, licere Sacerdoti, præciso scandalo sacram hostiam sumere ex sacrario, vel à Diacono allatam, sibi ipsi dare, v. g. si in longo morbo diu non communicâsset, ut contra *Suar.* & *Kon.* docet *Fagund. p. 3. l. 3. c. 3. Præp. Escop. t. 7. E. 6. Bon. l. c.*

Dixi II. *Vel privilegium*, quale habent religiosi Mendicantes, & nominatim Societatis JESU, ex Pauli III. Bulla, & aliorum, ut scilicet in suis templis, per se, vel per alios Sacerdotes illic celebrantes communicare possint quoscunque Christi fideles, præterquam in mortis articulo, (in quo tamen, si urgeat necessitas, præsumitur ratihabitio Papæ, etiam invito Parocho, ut habet *Bonac.* hîc) & festo Paschatis. *vid. Card. de Lugo, l. c. s. 2. n. 38.* & 49. Porrò per festum Paschatis, Pontifices hîc videntur intelligere, & prohibere communionem illam, quâ satisfit præcepto annuæ communionis, ut docet *Sa. Fill.* & *com.* Per mortis articulum, intelligi-

telligitur tempus, quo vel mors proximè instat, & moraliter certa & inevitabilis est: vel quo est mortis periculum, id est, probabile dubium de vitæ conservatione tali casu, quo valdè frequenter mors solet accidere. *Suar. t. 4. de rel. l. 2. c. 3.* & *3. p. d. 26. s. 4.* & alii.

Ex dictis *resolves:* quòd regulares licitè dent Eucharistiam in articulo mortis, uti & in Paschate sequentibus casibus.

I. Si extrema sit necessitas: ut si periclitetur de salute æterna.

II. Si sit gravis necessitas, id est, probabile mortis periculum, & Parochus nolit, vel non possit dare. *Card. de Lugo, d. 18. s. 2. n. 53.*

III. Si à Pontifice, vel Episcopo habeant privilegium; quale hoc tempore habent Religiosi aliqui, quibusdam locis ab Episcopis, dandi communionem paschalem.

IV. Si quis in Paschate non possit in sua Parochia communicare, nec petere veniam à Parocho.

V. Si ratione communionis paschalis Parochiæ suæ antè satisfecerint, aut postea satisfacturi præsentur; quia tunc parochis nihil decedit, cùm ipsi die Paschæ abstinere à communione possint. Sic contra *Henric.* & *Navar.* docet *Sa. Fill.* & *Laym.* qui addit, nisi constaret Parochum esse invitum, & rationabiliter id prohibere, v. g. quòd alias rationem communicantium habere in sua Parochia non possit; tunc enim ad Parochiam esse rejiciendos. *Card. de Lugo, d. 8. s. 2. n. 50. Bon. l. c.*

VI.

VI. Si ægrotus necdum pervenerit ad eum statum, ut ex præcepto teneatur ad communionem; etsi tunc maneat obligatus suscipere communionem ex mauu Parochi, in articulo mortis.

VII. Si ægrotus satisfecerit præcepto de viatico, cum intentione illud implendi: quia administratio Eucharistiæ tantùm est vetita regularibus, quando præceptum communionis obligat. Nunquam tamen, sine licentia Episcopi, vel Parochi, licet religiosis publicè Eucharistiam deferre per plateas, cûm id juri Parochorum consuetudine obtento, deroget; proinde eo casu, in ægroti oratorio, aliovè honesto domûs loco, de licentia Ordinarii privatim facto sacro, Eucharistia est danda. Ita *Suar. v. Dian. t. 4. p. 4. R. 14.* & *p. 9. t. 9. R. 63.*

VIII. Quibusdam, qui frequenter communicant apud religiosos, nec possunt adduci, ut communicent in Parochia: idque ex tacito & præsumpto consensu, quem *Laym. lib. 5. tr. 4. c. 7. n. 4.* putat faciliùs posse præsumi in militibus præsidiariis; item in aulicis, studiosis, aliisq; Academicis, &c. qui frequenter communicantes extra suspicionem esse solent *vid. Laym. l. c.*

IX. Si in Paschate sint vagi, peregrini & advenæ, secundùm sententiam probabilem multorum, ut *Sanch. de mat. l. 3. d. 37. Fagund. prac. 1. Eccl. l. 1. c. 8. Card. de Lugo, l. c. Dian. p. 2. t. 2. R. 12.*

X. Si sint famuli, vel domestici, vel familiares eorum, qui circa tales habent privilegium. *vid. Compend. privileg. Societatis V. familiaris; Dian. p. 2. t. 2. de dubiis regularium R. 12.*

ARTICULUS II.

Quid requiratur in Ministro, ad licitam administrationem Eucharistiæ.

Resp. I. Ut Minister circa Eucharistiæ distributionem non peccet, præter gratiam, etiam reverentiam in eo, tùm ratio, tum Canones requirunt; ita ut præstet hoc Sacramentum omitti, (cùm ejus susceptio sæpe non sit necessaria ad salutem) quàm admitti positivam irreverentiam. *Unde resolves.*

I. Eucharistia non est deferenda ad infirmum, nisi cum habitu decenti, id est, cum stola & superpelliceo, ac præcedente lumine (secùs est de extrema Unctione, cujus materia cùm non sit Sacramentum, non requirit tantam venerationem.) *Putant* tamen quidam, si habitus haberi non possit, aut sit tempestas, aut iter faciendum, non fore irreverentiam si Sacerdos Eucharistiam in pixide, vel corporali involutam, in sinu suo clam deferat. Quod certius videtur licere in locis hæreticis, ubi etiam in necessitate, & clam, præciso scandalo, poterit porrigere sine stola & superpelliceo; etsi nullo modo celebrandum sit sine vestibus sacris, ob viaticum dandum. *Bon. d.* 4. *q.* 5. *p.* 2.

II. Præstat ægrum incommunicatum mori, quàm Sacerdotem in habitu, cum Sacramento per publicum currere, (etsi festinare valdè debeat, ut dicit *Quintan. t.* 4. *s.* 8.) Secus est in Baptismo & Pœnitentia, si probabiliter timeretur, ne ægrotus decederet in mortali: tunc enim currendum esset, ut habet *Bon. l. c.* ex *S. Thom. Possen.* & aliis.

III. Ad

III. Ad infirmum longè distantem licere Parocho Eucharistiam deferre in equo mansueto, ita ut non sit periculum lapsûs, docet *Quint. t. 4. s. 8.* Sed negat *Posseu.* & *Barbosa.* nisi loci consuetudo permittat; adduntque non licere pyxidem dare portandam Laico, quantumvis Pastor sit fatigatus, sed potius ex collo suspendendam bursam.

IV. Eucharistia non est deferenda ad ægrum, venerationis tantùm causâ, ut adoret, vel osculetur, si sumere non possit. Quod etiam prohibuit Congregatio Cardinalium: quæ tamen non videtur prohibere, ut venerationis causâ deferatur ad lectum, si in domo celebretur.

V. Non licet dare Eucharistiam aliis digitis, si indice & pollice, ob chiragram, dari non possit, ut docet *Bon. d. 4. q. 5. p. 2.* & *Possevinus* contra *Tol.* cujus sententia tuta videtur, si aliàs æger sine viatico esset moriturus; præsertim si tunc detur duobus indicibus.

VI. Non licet tempore pestis porrigere Eucharistiam medio aliquo instrumento; (multò minus deponere alicubi in scutella, ut ab ipsomet ægro sumatur) sed manu danda est, ut docet *Bon. d. 4. q. 5. p. 2.* ex *Suar.* & aliis. Quamvis *Posseu. c. 8.* non improbabiliter dicat, posse præciso scandalo, & periculo lapsûs in terram, instrumento ad id ritè confecto dari. *vit. Dian. p. 4. t. 4. Res. 114. Bon. l. c. p. 2.* quod in praxi pro ægroto, qui non potest trajicere hostiam, ut scilicet ei detur Eucharistia, impositâ particulâ hostiæ cum vino in cochleari, admittit. *Prep. in 3. p. q. 80. a. 5. d. 6.* & *Escob. c. 7. q. 6. Dian. p. 4. t. 4. R. 124.*

VII. Sa-

VII. Sacerdos podagrâ laborans, potest deferri ad altare, ut ibi Eucharistiam administret; seclusâ tamen alia prohibitione. Ita *Possev. c.5.n.50. Bon. l.c.*

Resp. II. Requiritur præterea, ut eam dispenset ritu Ecclesiæ consueto, deinde ut eam neget (per se loquendo) indispositis, animo vel corpore: denique si Pastor sit, ut ministret eam ovibus, quoties rationabiliter petunt. *Bon. d.4. q.5.p.1.n.15.*

Dixi I. *Ritu Ecclesiæ*, quia legitimus Ecclesiæ ordo sub peccato obligat, *Unde resolves.*

Peccat Primò. Qui Eucharistiam dat sub utraque specie, locis vel personis, quibus à Pontifice non est concessum. Item si morituro, qui ob linguæ ariditatem non potest hostiam trajicere, det species vini; licet talem à mortali excusare conetur *Amicus* apud *Dian.p.8.t.1.R.24. Bon. l.c. Sanch. Possevi Barbos.* contra ipsum *Dian.p.9.t.9.R.64.* 2. Qui dispensat sine veste sacra, vel lumine, aut præviâ confessionis generalis formulâ. 3. Qui laico dat hostiam majorem: in necessitate tamen, vel in casu magnæ devotionis, licet ex majore particulam defractam dare; vel etiam in defectu minorum, plures majores consecrare, easque deinde in minores partes (non tamen adeò parvas, ut honestè dari non possint) divisas distribuere. Ita *Sa. V. Eucharistia, d. 4. q.5.p.1.n.14.*

Dixi II. *Per se neget*, quia aliàs cooperabitur peccato. Per accidens tamen sæpè dare potest v.g. si sine scandalo, aut gravi damno suo, vel pœnitentis, negare non possit, *vid. Bon. l.c. Possev. c.5. n.8. Unde resolves.*

I. Peccat I. qui dat pueris ante annum discretionis, (nisi in articulo mortis, ut *v. dub. sec. a. 3.*) qui fortè circa annum decimum incipit. 2. Qui dat amentibus, quando nunquam sunt usi ratione. Si verò usi sint, potest & debet illis dari in articulo mortis, si possit sine periculo irreverentiæ, & non constet incidisse in amentiam in statu peccati mortalis. *Lay. hic c. 4. n. 4.3.* Qui dat peccatori publico, v. g. histrioni, turpes commœdias cum mortali repræsentanti, usurario, meretrici, concubinario: de quibus *v. Fill. t. 4. n. 166. & seqq.*

Dixi *Publicò*, quia si occultè tantùm scias esse indispositum, occultè quidem, non tamen publicè petenti, est neganda; nisi indispositio ex confessione sit nota: tunc enim extra eam ne quidem licet monere, ut docet *Sanch. Bon. Laym. l. 5. t. 4. c. 6. Card. de Lugo, d. 8. de Sac. s. 8.*

II. Peccat item, qui negat reis morte plectendis, (quibus etiam potest dari aliquot, imò unâ horâ ante mortem, ut habet *Sa.* danda verò est, si fieri potest, non in carcere, vel alio loco inhonesto) etiam ob crimen sagarum captis: dummodò pœnitentiam præseferant: etiamsi crimen negent, & violenta duret suspicio. *Tann. tom. 3. q. 5. d. 4.*

III. Rectè facit, 1. qui raro v. g. in Paschate, dat communionem semifatuis, & qui debilem habent rationis usum, si saltem hunc cibum à profano distinguere norint, ut habent *Henriq.* & *Possev.* Idem ferè dicendum est de surdis & mutis à nativitate. *v. Lay. hic.* 2. Qui dat obsessis à Dœmone, dummodo sine irreverentia possint sumere. Ita *Suar. Bon. Regin.*

Dixi

Dixi III. *Si Pastor sit. Unde resolves.*

I. Talis peccat graviter contra justitiam & charitatem, si subditis in periculo mortis, licet peste infectis, non det. Alius verò Sacerdos, qui in tali casu, absente vel nolente Parocho, nollet dare, peccare tantùm contra charitatem: etsi secundum *Chapiavillum* mortaliter *q. 37. n. 2.*

II. Pastor, ut Eucharistiam opportunè petentibus possit ministrare, tenetur eam asservare, cum lumine in Ecclesia, (nec licet alibi, ne quidem in Sacellis nobilium, vel choro monialium, aut intra septa monasterii earum, ut habet *Trid. sess. 15. de reform. c. 10.* nisi cum facultate in solemni festo) in pyxide: quæ non necessariò est consecrata, licet, si consecrata non sit, debeat interius vestiri vittâ lineâ, ex tela consecrata, ut ex *S. Thom.* docet *Vasq. Azor. Regin. in Praxi t. 2. l. 29. c. 4.*

III. Si ob graviter culpabilem negligentiam Parochi, (vel ejus, cui ista cura commissa est) integro die, vel aliquot integris noctibus, lumen non ardeat ante venerabile Sacramentum, peccare eum mortaliter, (secus si per horam tantum) docet *Quint. t. 4. s. 1. & 7. item Dian. p. 9. t. 6. R. 34.* licet *Marchin. in resolut. Pastor. t. 4. c. 5. q. 4.* obligationem & consuetudinem tam universalem neget: uti & de lumine præferendo, quando defertur sacramentum foras; atque ex causa id posse omitti, ut cum defertur ad ægrum longè distantem, nec commodè fieri potest cum lumine.

DUBIUM II.

De subjecto, seu suscipiente Eucharistiam.

ARTICULUS I.

Quæ requiratur in eo dispositio animæ?

Resp. Qui est in mortali, tenetur sub mortali ante sumptionem Eucharistiæ confiteri: nisi sit necessitas celebrandi, vel communicandi, & Confessarius desit. Ita *Trid. sess. 13. c. 7.* & *Can. 11.* ubi contrarium docentes excommunicantur de facto. Fundatur autem in illo Corinth. *Probet autem seipsum homo, &c.* Et parum refert ad praxin, utrum tantum sit præceptum Ecclesiasticum an tantum divinum, quod est probabilius, ut docet *Suar. Fill.* & alii commun.

Dixi I. *In peccato mortali.* tum quia Eucharistia delet veniale, ex opere operato: tum quia venialia, (esto comitentur, imò reddant venialiter malam ipsam sumptionem) non ponunt obicem gratiæ sanctificanti. Quod si tamen multa sint, & intra genus suum gravia, de quibus nulla pœnitentia concipitur, actualem devotionem & fructum majorem impediunt. *Suar. Laym.* & alii, *Unde resolves.*

I. Qui dubitat an peccarit mortaliter, vel an mortale sit ritè confessus, tenetur ante communionem confiteri. Ita *Bon. d. 4. q. 6. p. 3.* ex *Sanch. Regin. Suar.* & aliis.

Dixi II. *nisi sit necessitas* (non quæcunque, v.g. festi celebritas, vel magna devotio, ut quidam volunt) sed gravis, sive urgens, qualis esse censetur in sequen-

sequentibus casibus, præmissa tamen semper contritione: ad quam tunc teneris, nisi de peccato, quod occurrit, fueris ante contritus. *Præp. Cardin. de Lugo, d.* 14. *s.* 6. *n.* 122.

I. Periculum mortis, vel ut consecretur hostia pro morituro. *Suar. Kon. Card. de Lugo, d.* 4. *s.* 5. *n.* 107.

II. Si sacrificium, vel communio non possit omitti absque gravi infamia, vel scandalo. *Iidem Auth.*

III. Si Parochus debeat celebrare ex officio, ut populus sacrum audiat. *Ib.* Ob quam causam etiam alteri, qui non est Parochus, id licere putat *Dian.* cum *aliis* 11.*p*.9.*t*.3.*R*.9.contra *Palaum, Aversam.* &c.

IV. Si urgeat præceptum de annua communione, ut docet *Henr.* & probabile putat *Præp.* vel si Sacerdos non possit audire Missam nisi celebret, ut habet *Henr.* & *Sotus*, *Dian. R.* 63. & 64. nec improbat *Card. de Lugo, l. c.* Probabilius tamen videntur docere *Kon. Sa. Suar.* & alii cessante scandalo & infamiâ, præstare tunc sacrum, & communionem etiam Paschalem intermittere, eò quòd hæc præcepta non obligent, quando non possunt impleri convenienter juri divino.

V. Si Sacerdos post consecrationem committat mortale, vel antè commissi recordetur, tenetur elicitâ contritione, sacrificium prosequi. Si verò id fiat ante consecrationem, & præsertim ante Canonem, debet confiteri, si absque nota infamiæ potest, vel recedere, ut docet *Sylu. Navar. Dian.* & alii, contra *Sotum.* & *Henriq.* qui negat teneri, ob honorem sacrificii; putatque practicè esse probabile

Laym. & *Bonac.* eò quòd vix ſic omni nota, confeſſio decenter fieri poſſet: niſi fortè in Miſſa ſolemni, ſub cantu, vel concione: quo caſu tenebitur confiteri, ut notat *Sylu.* Quòd ſi verò nec contritionem poſſit elicere, ſecundùm communem ſententiam, eſſet confitendum, vel deſiſtendum, licet *Vaſq. in 3. p. tom. 3. d. 27.* & *Hurt. de Euchar. d. 8.* putent probabile eſſe, ſaltem non peccaturum mortaliter, quando non poteſt ſine nota recedere: intellige, ſi conatus ſit elicere, vel fecit quod potuit, *v. Dian. p. 4. t. 4. reſ. 98. Card. de Lugo. d. 9. ſ. 2. n. 8.* ubi idem docet. Notat autem *Dian.* ex *Præp.* ſatis eſſe, ſi quis bonâ fide putet ſe eſſe contritum, licet ſubdubitet.

VI. Si in ſcamno communicantium recorderis peccati mortalis, cujus oblitus es confiteri, nec ſine nota, aut ſcandalo gravi poſſis recedere, ut habet *Navar. Fill. Regin. Card. de Lugo, l. c. n. 12.* & alii: porrigenti autem Euchariſtiam confiteri non expedit, nec decet, quo caſu etiamſi ne quidem poſſis elicere contritionem, excuſat à peccato *Hurt. l. c.* Imò quidam DD. apud *Henriq.* excuſant laicum antè confeſſum, etiam præcisâ notâ & ſcandalo, non recedentem; eò quod is dicatur juſtificatus, & probatus per confeſſionem. Quam ſententiam probat *Tamb.* in *expedita commun. cap. 1. §. 8.* poteſtq; ſervire pro ſcrupuloſis *vid. Regin. l. 29. n. 105. Bonac. d. 4. p. 10. Eſcob. t. 7. c. 6.*

Dixi III. *Et deſit Confeſſarius*: deeſſe autem cenſetur, non ut quidam volunt, ſi abſit is, cui ſolet & cuperet confiteri, vel qui devotiùs aut utiliùs confi-

teretur: neque etsi Religiosus non possit nisi sæcu- lari confiteri peccata gravia, cum aliqua infamia Religionis, *Amicus*, *Dian. p.9.t.3.R.13.* sed in sequentibus casibus.

I. Si nullus sit præsens; ad absentem verò sine magna difficultate, (spectatâ tum debilitate, ætate, & negotiis personæ, tum aliis circumstantiis, ut aëris, brevitatis temporis) adire non possis. *Bonac. l.c. n.30.* ex *Suar. Kon. &c.*

II. Si non adsit nisi ignarus idiomatis, vel carens jurisdictione, vel excommunicatus, vel non approbatus, vel cui non possis confiteri sine gravi damno tuo, vel alieno; vel si habeas peccatum tantùm reservatum, nec pateat aditus ad superiorem; vel superior semel iterumq; per pium confessarium rogatus negaverit potestatem absolvendi. *Tambur.* in *exped. com. c.1.* §. *6.* ex *Fag.* Limitat autem *Dian. p.9. t.3. R.15.* si absque gravi nota prætermittere non possis. Ita *Sylu*, & alii. Requiritur tamen in his etiam casibus, contritio & propositum confitendi; imò ex præcepto *Trid.* Sacerdos, qui in tali casu celebravit, tenetur primâ occasione confiteri. Quod præceptum extendendum non videtur ad laicos, vel Sacerdotes communicantes tantum, ut contra *Navar.* & *Fagund.* docet *Sylv.* & *Dian.* & *Bon. d. 4. q. 6. p. 1.*

ARTICULUS II.

Quæ requiratur dispositio corporis?

Resp. I, Nulla corporis macula per se impedit susceptionem Eucharistiæ, cùm parum faciat ad boni-

tatem & malitiam moralem ; poteſt tamen aliquando per accidens impedire, propter effectus ſecutos. Ita *commun. Unde reſolves.*

I. Non impedit pollutio involuntaria, imo nec voluntaria per pœnitentiam expiata niſi effectum malignum, v. g. turpem recordationem ac delectationem, vel diſtractionem, & perturbationem animi relinquat : eo enim caſu, uti & ſemper, poſt culpabilem, præſtat ac ſecundum ſententiam communem, ſub veniali debet differri, niſi aliud ſuadeat juſta aliqua cauſa, v. g. magnus fructus feſtivitatis, regula Ordinis, vel ſi à Dæmone excitata putetur, ad communionis frequentiam impediendam *Sanch. l. 9. de matr. d. 13. Bonac. d. 4. q. 6. p. 2. Card. de Lugo, d. 15. ſ. 1.*

II. Neque actus conjugalis impedit ; etſi decens & conſilii ſit, abſtinuiſſe ſaltem nocte proximè antecedente, ſi rarò communicet. Ita *Fill.* & *Sanch. l. c. Eſcob. t. 7. E. 6. n. 88.* Intellige, ſi debitum petitum ex neceſſitate reddidit, nec ullam inde animi perturbationem, aut affectum ad res venereas patitur : ſi verò voluptatis causâ feciſſet, eò die abſtinendum eſſe, (præſertim ſi malignus effectus ſubſecutus fuiſſet) docet *Regin. l. 29. t. 117. Laym. l. 5. t. 4. c. 6. n. 10. & 16. Mart. Perez. d. 49. ſ. 3. n. 8.* addens eſſe tantum veniale ; imò indecentiam juſtâ causâ poſſe reſarciri.

III. Similiter etſi decens & conſilii ſit, ſumptâ communione abſtinere eo die à copula ; licita nihilominus eſt ex bono fine, v. g. ex amore prolis ad vitandum incontinentiæ periculum, vel ad debitum

reddendum. *Tambur. c. 3. §. 6.* ex *Sanch. l. 9. d. 13* & *Marchan.*

Resp. II. Ex præcepto Ecclesiæ tenetur communicaturus, sub mortali regulariter esse jejunus, jejunio naturali, id est, ut à medio noctis nihil omnino per modum cibi, potûs aut medicinæ sumpserit. *Ita commun.* Et est certum ex Conciliis, quæ vide apud *Fill. Laym. Bon. Card. de Lugo. l. cap. Unde resolves.*

I. Etsi parvitas materiæ non excuset hîc; non obstat tamen communioni, *Primo* Reliquias ciborum inter dentes hærentes trajicere casu, (negat enim *Præp. Vasq.* & alii, si fiat de industria, contra *Tan. K.* *quæst. 80. a. 8. num. 47.* & *Dian.* qui contrarium probabile affirmant) licèt eas exspuere omnino deceat. *Dian. t. 4. de sacr. resol. 37.* & *p. 1. 4. resol.* *vid. Escob. tr. 7. E. 6.* & *Card. de Lugo, num.* Ubi notat. sententiam istam *Tann.* & *Dianæ* ad hoc servire, ut studiosè dentes antè expurgare, ne quid fortè casu decidat, non tenearis. *Secundo* Sanguinem, vel alium humorem ex capite defluentem, vel guttulam aquæ aut vini, casu per ablutionem oris vel guttulam jusculi, dum sapor exploratur; per modum salivæ cui mixta est, vel culicem inter respirandum trajicere. Ratio, tum quia hæc aut non sumuntur, scilicet ab extrinseco, aut non per modum cibi aut potûs. *vid. Fagund. præc. 3. cap. 5. Cardin. de Lugo, l. c. num. 23. Tertio.* Si aromata vel folium tabaci, ex causa ori imponas, mastices, vel quid aliud gustes, modo nihil transmittas. *Præp. in 3. p. q. 80. a. 8. d. 1. n. 39. Card. Lugo, R. mor. l. 1. d. 9.* Idem d

de fumo tabaci, docet *Gran. in 3. p. c. 6. t. 10. d. 8. n.* 4. (licet indecens valde id videatur, nisi justa ex causa fiat) & *Escob. t. 7. E. 6.* ubi de ejusdem pulvere per nares attracto idem colligiturex *Suar.* & *Fagund.* Idem tenet *Dian. p. 8. t. 7. R. 3.* & *Cardin. Lugo, R. m. t. 1. d. 9.*

II. Probabile est non impedire communionem, si frustillum ligni, chartæ, unguium, vel lapillum deglutias, quia non habet rationem cibi, vel potûs. Ita *Dian. loc. cit. resolu. 38. & tract. de celeb. R. 52.* ex *Ledes.* & *Sanch.* contra *Henriq. Regin. Layma.* & alios, quorum sententia tutior est. *v. Card. de Lugo,* & *Escob.*

III. Non licet communicare his casibus.

1. Si saccarum, liquorem glycyrrhizæ, ore resolutum cum saliva trajicias. Si verò dubium sit, num quid deglutiveris, vel an factum sit post duodecimam, probabiliter docet *Laym. l. 1. t. 1. c. 1.* contra *Sanch. Fag.* non impedire communionem, vel sacrificium. *v. Dian. l. c. r. 29.* suprà *l. 1. t. 1. c. 2. d. 3.*

2. Si vesperi incumbens aliquid ori contra raucedinem imposueris, nisi certus sis, post medium noctis te nihil transmisisse. Ita *Suar. Fill. Car. de Lugo, l. c. num. 37.* & alii. Licitum autem est, inter horologia dissonantia quodvis sequi, etiam ultimum, modo non constet errare: quia habet se ut auctor bonus, faciens opinionem probabilem, ut habet *Sanch. l. 2. d. 1. de mat. Fagund. 10. Sancius, Card. de Lugo, num. 45. Dian. l. c. resol. 36.*

3. Si aliquid sumpseris, licet mox rejeceris.

4. Si tabaci fumum in stomachum trajeceris, ut

docet *Prep.* etsi alii meritò dubitent. *Tann.tom.* 4.d. 5. *Gran.* autem *in 3.p.c.6.t.10.d.8.* negat.

5. Si Sacerdos nocte Nativitatis, in prima Missa ablutionem, vel lambendo digitos modicum aquæ aut vini sumpserit. *v.Bon. d. 4. q.6. p.2.*

IV. Non est peccatum, per se loquendo, cibum sumere (vel expuere *Tamb. c.1.§.1.*) statim à communione, ut ex *S. Thom.* docet *Azor. Sanch. Bonac. d.4. q.6.p.1.num.25.* unde eum, qui paulò ante medium noctis cœnâsset in Dominica pridie Nativitatis Domini, posse nihilominus statim post mediam noctem celebrare, docet *Dian.* & *alii 3.p.3.t.4.R.44.* et ob Sacramenti reverentiam, consilii sit abstinere, donec species sint consumptæ: quod saltem intra dimidium quadrantem in laico (in Sacerdote intra quadrantem) fieri, certum videtur *C. de Lugo, d.12.f.* *n.54.* ex judicio Medicorum à se consultorum. *Tamb.* autem *c.3.§.4.* ex I. *Sanch. d.38.* notat. citius à valido quam debili stomacho, regulariter tamen ab omnibus intra horam consumi, refertq; infirmum quendam post mediam horam species integras rejecisse.

Dixi in Responsione *regulariter:* quia non jejunus licitè communicat, in sequentibus casibus, si quidem jejunus non possit sine notabili incommodo, ut monet *Kon.* & *Bonac.* apud *Dian p.9.t.6.R.4*

I. In periculo mortis, sive illud sit ex morbo, vulnere, veneno, sive ex sententia judicis. Et quidem in eodem morbo, etsi non tenearis, potes tamen per aliquot, v. g. sex. 7. vel etiam, ut putat. *Laym.* duos dies, (etsi quoad hoc, potissimum attendendum est

ad consuetudinem, moneat *Card. de Lugo*,) repetere viaticum non jejunus, dummodo nequeas jejunus, sumere, & periculum mortis recurrat, ut docetur *communit.* vel etsi maneat, ut contra *Vasq. Prep.* & alios docet *Nav. Tol. Reg. Suar. Card. de Lugo s. 3. num. 65.* Imò etsi non liceat ægro, ex sola devotione communicare fracto jejunio, si tamen morbus esset diuturnus, nec posset dari communio, nisi post medicinam, probabile esse licere, docet. *Armil. Tol. Kon. Reg. Henriq. Suar. Esc. &c.* quorum aliqui exigunt longum intervallum, v.g. 10. dierum, ut *Nav.* & *Villalob.* alii 8. vel 10. dies, ut *Suar. Henr. Fag.* alii 7. ut *Sylvius* alii 6. ut *Arm. Zambr. Possev. & Fill.* quos sequitur *Dian. de cel. R. 77.* alii permittunt toties, quoties sano posset dari jejuno: ita *Escob. t. 7. E. 6.* ex *Hurt.* alii denique, posse sequenti statim die dari, ob justam causam, ut si propter consuetudinem, & desiderium, aut devotionem difficulter abstineat, & moraliter videatur instare periculum mortis; sic *Laym. l. 5. t. 4. c. 6. n. 20.* Verùm ea in re loci consuetudo spectanda est, quæ nunc saltem videtur permittere, ut quando morbus & periculum diu protrahitur, post 7. vel 8. dies iterum detur communio non jejuno. *v. C. de Lugo, de 15. s. 3. de Euch.*

Denique, licet probabile videtur. *Fill. t. 1. t. 4. n. 242.* & *Card. de Lugo.* id quod docet *Mai. in 4. d. 9. t. 3. Fern. de hæred. &c.* (*Laym.* verò *l. 5. t. 4. c. 6. nu. 21.* limitat ad casum necessitatis, quo moriturus aliud Sacramentum suscipere non posset & scandalum cessaret) posse non jejunum celebrare ad dandum alteri viaticum, eò quod hoc sit juris divini, je-

junium verò Ecclesiastaici tantum; ideoque non tantum posse, sed etiam teneri, dicat *Gran. in. 3. p. c. 6. t. 10. d. 8. n. 12.* Id tamen meritò communiter rejicitur; tum quia contrarium probat praxis; tum quia major est habenda ratio Sacramenti, quam alicujus necessitatis proximi; tum quia præceptum viatici non obligat, quando non potest ritè dari. Ita *Bon.* ex *Kon. Hurt. de Euch. d. 9. dif. 17. Suar. Vasq. &c. Commun.* docetque *Card. de Lugo*, esse probabilius. *v. Dian. To. 1. t. 4. R. 33.* Sacerdos autem morti, (sive naturali, sive violentæ,) vicinus, celebrare sine dubio potest non jejunus, ad dandum sub viaticum; si illud aliter haberi non potest; quia non plus est celebrare, quam communicare sumpto cibo. *Card. Lugo, d. 15. s. 4. Laym. Dian. p. 5. t. 3. R. 36.*

II. Si periculum sit, ne Eucharistia pereat, vel malè tractetur, potest sumi à non jejuno, etiam laico, si alius desit; imò probabiliter potest etiam à præsente Sacerdote laicus accipere, ut docet *Card. de Lugo n. 87. Suar. & Vasq. d. 221. n. 48.*

III. Si grave scandalum sit oriturum ex omissione sacrificii, vel communionis. Quod tamen quidam putant vix fieri posse, eo quod occurri possit scandalo, dicendo, Sacerdotem casu aliquid sumpsisse, ideoque impediri.

Dixi, *scandalum*: quia turbationem, vel incommodum aliquod secuturum, v. g. si celebraturus primitias aliquid sumpsisset, non sufficere, notat *Præp.*

IV. Si perfectio sacrificii, vel communionis urgeat. Quod fieri potest quinque modis.

1. Si pro speciebus vini sumpsit aquam: (quam si adver-

advertat dum habet in ore, non est exspuenda ob periculum ejiciendi fragmentum hostiæ, & irreverentiam; sed deglutienda. *Tambur. de exp. sac. l. 2. c. 8. Lugo d. 15. s. 4.*) tunc enim tenetur denuo consecrare. quod fieri etiam potest, consecrando & offerendo statim, sine nova hostia. *v.* apud *Suar.* quod si id post Missam conclusam advertas in sacristia, omittas. Si autem intra Missam post sumptionem, vel etiam ante eam, post consecrationem tamen, dubites an fuerit vinum, pro vino præsumendum esse, & pergendum, ait *Tamb.*

2. Si celebrans post consecrationem deficiat, tunc enim tenetur alius, etiam non jejunus, si jejunus haberi nequeat, perficere.

3. Si post consecrationem etiam unius speciei, recordetur se non esse jejunum: tenetur, enim pergere, imò etiam potest pergere, si ante consecrationem recordetur; & absque scandalo & nota non possit desistere. v. g. in solemni sacro, ut docet *Suar. Kon. &c.* Si tamen privatim celebret, & com̃odè possit abrumpere, tenetur, uti ex *S. Tho. q. 83. a. 6.* docetur *commun.*

4. Si post ablutionem sumptam, licet diu communionem distribuerit, sumendæ sunt reliquiæ, etiam grandiores, consecratæ eodem sacro, (quod addo, quia non licet tunc sumere particulas alterius sacrificii, quæ sunt in ciborio, ad illud expurgandum, ut docet *Suar. Cardin. de Lugo, l. c.* cum *commun.* licet contrarium probabile dicat *Tamb. de expedita com. c. 2. §. 8.* ex *March. t. 3. p. 3. c. 3.* uti nec ejusdem sacrificii, si illud planè sit absolutum, & ab Altari recesseris) sed debent servari, donec sumantur à

jejuno *Escob. t. 7. E. 6. Fagund. &c.* quia convivium jam finitum est. Nisi tamen aliud suadeat periculum indecentiæ; v. g. si plures Missæ eodem die istic futuræ non essent, & Sacramentum asservari non soleret: tunc enim minore irreverentia sumeret, quàm asservaret. Imò *Card. de Lugo, d. 14. p. 4. n. 82.* & *Gran.* non damnant Sacerdotem qui prius quàm sacras vestes exuit, particulam inventam absumat, eò quod non sit communio nova, sed complementum præcedentis. *v. Bon. Card. de Lugo, Escob. ll. c.*

5. Si pars hostiæ post ablutionem sumptam, calici aut palato adhæreat; (quæ decentius novâ ablutione quam digito propellitur, ut docet *Bon. & Fill.* & alii, quamvis Missale etiam permittat, ut digito attrahatur ad labiũ calicis, & sumatur ante ablutionẽ) quomodo etiam ii excusantur, qui ex devotione hostiam in ore diu retinentes, casu præmittunt aliquid ablutionis; sponte tamẽ id non licet, nisi bona fides & sancta simplicitas excuset. Ratio horum omnium est quia talis sumptio, moraliter censetur completio unius sacrificii. *Regin. l. c. n. 123. Bonac. l. 1. d. 4. q. 6. p. 2.*

Unus casus est, in metu mortis, ad quam evadendam, sicut sine altari, vel calice consecrato, aut vestibus sacris, ita etiam non jejunum posse celebrare docet *Dian.* cum *Sylv. &c. p. 3. t. 6. R. 48.* & *p. 3. t. 3. R. 39.* dummodo celebratio non exigatur in contemptum Religionis, Ecclesiæ, vel ejus præceptorum.

ARTICULUS III.

Quæ & quanta sit obligatio sumendi Eucharistiam

Resp. I. Sumptio Eucharistiæ fidelibus adultis est necessaria, necessitate non medii, sed præcepti di-

ni, obligantis tum in articulo mortis per modum viatici, tum etiam ſæpius in vita, ut docet *Suar. Vaſq. Laym. Fag.* & alii *com.* probantque tum ex Scriptura, tum ex *Conc. Niceno* & *Trid. ſeſſ. 13. c. 6.* tum ex praxi Eccleſiæ; tum quia Euchariſtia eſt inſtituta per modum cibi, cujus uſus ſæpius eſt neceſſarius *Bon. d. 4. q. 7. p. 1. n. 5. Unde reſolves.*

I. Quiſque fidelis in periculo vitæ, quod prævidet, vel merito timet, v. g. in gravi morbo, ante conflictum vel puerperium, præſertim primum, ante navigationem, &c. tenetur ſub mortali communicare. *Suar. Vaſq. d. 214.* Niſi tamen paucis, v. g. octo diebus antè communicaſſet: talis enim communio cenſeretur habere rationem viatici, ut docet *Suar. Reg. Fill.* contra quoſdam, ut *Gaſp. Hurt. d. 10. diſ. 2. &c.* apud *Eſcob.* qui dicunt, eum, qui manem communicavit, ſi à prandio incurrat periculum vitæ, teneri iterum ſumere communionem, tanquam viaticum: imò *Sa.* & *Sylu. V. Euch. Fumus, &c.* & *Cajet. V. Communio*, putant non eſſe ſaltem mortale, communionem omittere, dummodo Paſchate ſumpſeris.

II. Si in ægro eſſet periculum vomitûs, docet *Sancius* apud *Dian p. 5. t. 3. R. 55.* poſſe ei parvam particulam dari, quæ ſtomachum alteratura non putetur; aut ſi de hoc ipſo dubium ſit, ſecuritatis causâ prius dari particulam non conſecratam: quam ſi rejiciat, nullo modo dandam conſecratam, ſecus ſi retineat. Si verò independenter à cibo perpetuo evomat, nullo modo dandam, niſi forte per ſex ſaltem horas liber à vomitu fuiſſet.

III. Pueris doli capacibus, qui ſciunt diſtinguere

Eucharistiam ab alio cibo, probabilius est in periculo mortis eam esse dandam pro viatico, ut contra *Vasq.* insinuat *Laym. t. 4. de Euch. c. 4.* & expresſè docet *Suar. d. 40. ſ.* 1. confirmatque *Card. de Lugo, d.* 13. *ſ.* 4. *n.* 38. & addit, contra *Sanch.* si de capacitate pueri sit dubium, posse nihilominus dari, etsi non sit necesse.

IV. Qui post viaticum sumptum peccavit mortaliter, non tenetur denuo communicare. Ita *Regin. Filliuc. Cardin. de Lugo, & alii.*

V. Qui non communicavit in periculo mortis, non tenetur postea supplere, Ita *Bon. d.* 4. *q.* 7. *p.* 1. ex *Henriq. Reg. &c.*

VI. Judex tenetur, per se loquendo, reis concedere tempus communicandi, ut docet *Suar. Bonac. Lit. & alii communiter,* contra *Nav.* quòd si reus noluerit, potest judex procedere. *Fill. t.* 4. *c.* 8. *q.* 11. *n.* 238.

Resp. II. Etsi Christus tempus communionis, extra periculum mortis, non præceperit; Ecclesia tamen pro eo determinavit tempus Paschale, quod communiter numeratur à Dominica Palmarum, usque ad Dominicam in Albis inclusivè: alicubi tamen totam Quadragesimam comprehendit; alibi extenditur ex consuetudine, vel indulto: poteſtque Confessarius, ex justa causa, extendere ut docet *Sa.* & alii *v. Bon. d.* 4. *q.* 7. *p.* 2. *Vndè resolves.*

I. Præceptum hoc impletur etiam per communionem sacrilegam, ut habet communis, contra *Durand.* & *Sylu.* Et patet, quia Ecclesia tantum præcipit actum externum; nec finis præcepti cadit sub præceptum. An verò qui non satisfecit, teneatur postea implere, utrimq; probabiliter defenditur, etsi affirmativa videatur

atur probabilior. *Bon. l. c. Suar. Kon. Car. de Lugo, &c.*

II. Non tenetur prævenire, qui prævidet tempore Paſchali ſe impediendum, ut contra *Vaſq. Sylo & Fagund.* probabiliter docet *Azor. t. 1. l. 17. c. 41. Suar &c.* Qui verò ſic præveniſſet, & poſtea tolleretur impedimentum, teneretur rurſus communicare, ſecundum *Laym. l. 5. t. 4. c. 5. Card. de Lugo, ſ. 4. n. 78.* quia non ſatisfecit præcepto obliganti ad communionem, & ad illud tempus. Negat tamen *Dian.* etiam *Fernand.* & *Suar.*

Reſp. III. Tenetur quis communionem Paſchalem ſumere in Parochia, à Paſtore ſuo, niſi hujus licentia, privilegio, aut conſuetudine eximatur. *Navar Suar. d. 72. ſ. 2. &c. Vnde reſolves.*

I. Sacerdos ubivis celebrando ſatisfacit. *Bon. d. 4. q. 7. p. 2.*

II. Eximuntur peregrini & vagi, qui Parochiam non habent, aut ab ea abſunt *Bonac. l. c.*

III. Non eximuntur laici inſervientes religioſis, ut habet *Sa. V. Euchar.* niſi, ut dicit *Bonac.* degant in monaſteriis, aliisque locis à cura Parochorum exemptis. *vid. Sanch. de mat. d. 23. n. 12.*

IV. Non ſatisfacit huic præcepto, qui in Paſchate extra Parochiam, ſine conſenſu Paſtoris communicat, ut habet *Navar. Azor.* & *alii commun.* niſi tamen communicet in Cathedrali Eccleſia: hunc enim ſatisfacere præcepto, cenſet *Bon. l. c.* ſed negat *Card. Lugo, l. t. Reſp. mor.* niſi Epiſcopus expreſsè vel tacitè conſentiat *Bon. l. c. v.* ſupra *c. 2. d. 1. a. 1. caſu 7. 8. & 9.*

Dixi, *ſine conſenſu Paſtoris:* quia cum conſenſu, ſummi Pontificis, vel Epiſcopi, ſive ordinarii, aut ejus

Vicarii generalis, vel Parochi (hi enim omnes intelliguntur nomine Pastoris) extra Parochiam communicando satisfieri præcepto, Doctores concedunt. Et quidem sufficere consensum interpretativum, sive præsumptum, notat *Tamb. de exp. com. cap. 4. §. 4.* Imò *Baun. in Theol. morali. p. 1. t. 5. q. 19. Beja & quidam alij* apud *Tambur. l. c. & Cardin. de Lugo, d. 18. s. 2. n. 49.* Item *Dian. part. 2. t. 14. R. 73. & part. 6. t. 7. R. 58.* putant posse satisfieri præcepto communionis Paschalis (præsertim extra diem Paschæ) apud mendicantes, ex privilegio Nicolai V. Pii V. & Pauli IV. certis concesso, quod cæteri participent. Verum hoc alii communiter negant: *vid. Avers. q. 10. s. 4.*

CAPUT III.

De Eucharistia, ut est Sacrificium.

DUBIUM II.

Quid sit Missa, & quæ obligatio Sacerdotum circa illam?

Res. Missa est sacrificium, consistens in consecratione panis & vini: estque actus latriæ, qui fit in recognitionem supremi dominii Dei, & signum nostræ servitutis. Quod non obstat, quin secundariò possit etiam ad alium finem partialem offerri, ut ad agendas gratias, vel impetrationem beneficii, ad remissionem peccatorum, ad Sanctos honorandos, &c. Principalis fructus Missæ, ex opere operato, est independens à probitate Sacerdotis, à quo pro omnibus seu vivis seu defunctis, etiam accepto stipendio, applicabilis est; estque actu, tam intensivè, quam extensivè fini-

finitus; etsi enim hostia ipsa, & principalis offerens, id est, Christus, infinitè sit Deo gratus, atque ita Deus per hoc sacrificium infinito honore afficiatur; videtur tamen Christi esse voluntas, ut offeratur, & prosit tantum ad certum & finitum effectum. Quod etiam patet ex usu & sensu Ecclesiæ, dum Missæ pro eadē re repetuntur: quod signum est, non habere infinitum effectum. *v. Bon. d. 4. q. ult. p. 4. Unde resolves.*

I. Sacerdotes ordinariè peccant graviter, si non aliquoties in anno, saltem ter vel quater solemnioribus festis celebrent, nisi legitimè sint impediti. Ita *Sylu. Reg. Suar. Kon.* & *alii comm.* contra *Angles, Bon. Dian. p. 2. t. 24. R. 19.* item *C. Lugo,* & *Tamb. l. 1. exp. com. c. 6.* qui excusant saltem à mortali, dummodo communicent in Paschate, absitque contemptus & scandalum. Imò ubi Tridentinum est receptum, tenentur ex mandato Episcopi. sub gravi culpa, celebrare saltem Dominicis & festis: excusantur tamen, si Episcopi nullum mandatum extet.

II. Etsi in Ecclesiis Cathedralibus, Collegiatis; & Conventualibus, (ubi est competens Sacerdotum numerus) quotidie debeat una saltem Missa privata celebrari, & altera cantari, peccentque mortaliter dictarum Ecclesiarum Rectores, si in hoc deficiant: *Suar. Kon. Lay. Marcb. &c.* non esse tamen mortale (præscindendo à peculiari obligatione talis Ecclesiæ) semel vel bis in hebdomada omittere alterutram, docet *Tamb. l. 1. c. 6.* uti neque si in Ecclesiis Collegiatis die festo cadente in feriam privilegiatam (v. g. Vigiliæ, Quatuor temporum, Quadragesimæ vel Rogationum) Missa solemnis de feria post Nonam canenda,

da, semel omittatur. *Ib.* ex *Abbat. March. &c.*

III. Peccat graviter, qui tenetur pro alio offerre Missam, fructum tamen principalem applicat aliis: quia id alii est fraudi in re gravi.

IV. Graviter peccat, 1. qui ad sacrum ex justitia obligatus, illud diu differt: quia magno fructu alterum privat. *Sylv. Reg. l. 23. n. 536. Fernand. &c.* multoque magis, si planè omittit; teneturque hoc casu ad stipendii restitutionem. *Tamb de exp. sac. l. 3. c. 1. §. 8.* 2. Si quis accipiat plura stipendia, quibus non nisi post longum tempus possit satisfacere. Ratio eadem *Sylu. Reg. Fern. p. 3. c. 5.* 3. Qui sacrum animo se obligandi promisit, & non præstat *Bon. d. 4. q. ult. p. 8.* etsi probabile sit, hoc non esse mortale, ut habet *Sanch. de mat. l. 1. d. 5. vid. Dian. tr. 3. miss. R. 9.* item *p. 4. t. 4. R. 196.* & *p. 6. t. 6. R. 6. p. 5. t. 14. R. 81.* ubi citat. *Cajet. Vasq. &c.* affirmantes, quod qui pluribus Missam gratis promisit, possit unicâ satisfacere: quod tamen alii communiter negant.

V. Si quis det justum stipendium (id à consuetudine, vel lege taxatum esse debet, aut si non est, secundum *Sotum*, & *Cajetan.* est frugalis victus unius diei; quod *Suar. Laym.* & alii reprobant, putantque sufficere mediam, vel tertiam partem sustentationis diei,) ut pro se dicatur Missa, non potest secundum accipi ab alio, & pro duobus una tantum Missa dici *Card. de Lugo, d. 19. n. 239.* Secus, si ambo dimidium tantum justi darent; uti contra *Vasq. Regin.* & alios probabiliter docent *Sotus, Henr. Fill. Ron. Car. d. Lugo, l. c.* quod tamen jam est prohibitum per Bullam *Urbani* VIII. *Vid. Bon. Dian. t. 14. Res. 7.*

VI. Qui

VI. Qui pecuniam ab alio accepit, ut pro illo celebret, aut fieri curet, per ſe loquendo, poteſt curare Miſſam per alium bonum Sacerdotem, minus dando, quàm accepit.

Dixi I. *Per ſe:* quia, *Urbanus* VIII. ob ſpeciem turpis quæſtûs id fieri vetuit.

Dixi II. *Bonum;* quia ſi per malum curet, perditur fructus, qui eſt ex opere operantis. *v. Card. d. Lugo l. c.*

VII. Beneficiati, etiam Curati, ad Miſſas obligati, poſſunt pro iis accipere ſtipendium, & applicare cui volunt: quia non ſemper habent obligationem applicandi ad certam intentionem; niſi tamen contrarium conſtet, ut de Miſſa conventuali docet *Bon.* Ita *Card. de Lugo, d. 81. ſ. 1. num. 21.* ex *Suar. Vaſq. &c.* contra *Gavant. Barboſam* & *Dian.* qui negant de Parocho: refertque *Diana p. 4. t. 4. R. 232.* determinaſſe Congregationem Cardin. quod ei non liceat pro Miſſa accipere eleemoſynam manualem, quando tenetur celebrare; de Miſſa tamen conventuali, contra *Bon. &c.* ipſe affirmat *p. 5. t. 13.* ex *aliis 3.*

VIII. Qui ſtipendium pro ſacro accepit, tenetur dicere Miſſam pro defunctis, vel votivam, vel in hoc aut iſto altari, prout pecuniam offerens petivit, (quantum tamen rubricæ permittunt, quibus neglectis Eccleſiæ ordinem invertere, ob alterius devotionem, non convenit) quia ob ejus devotionem, & ſpeciales orationis, major fructus provenire ſolet. Si tamen aliter faciat non erit grave, imò nullum, ſi fiat juſta de cauſa *v. Dian. de celeb. miſſ. reſol. 31. C. Lugo, l. c. n. 35.*

IX. Is, qui quoad locum, tempus, intentionem, qualitatem Miſſæ, non ſatisfacit ſine juſta cauſa voluntа-

luntati fundatoris, peccat: & quidem graviter, si sæpè faciat; esto consentiant hæredes; cum ii in hoc voluntati testatoris non possint derogare, ut docet *Sylv. Nau. Azor. &c.* Episcopus tamen potest in hoc dispensare ex causa, ut habet *Henriq. Syl.* & *Tann.* Quod si quis quoad locum impediatur, tenetur in alio, ut habet *Azor. t.1.l.10.c.14.* & *Sa.V. Missa Dian. l.c. resol. 29.* ubi docet ex *Navar. Rodriq. Fagund.* & *Azor.* esse mortale celebrare in alio templo, vel altari, quam quis tenetur, quod negat *Card. de Lugo,* si raro & ex causa fiat, *v.n.36.* Imo nec esse veniale, si obligatus quotidie celebrare, raro & ex rationabili causa celebret alibi. Similiter *Tamb. de exped. sacr. l.3.c.2.* excusat à mortali eum qui uno alterove die singulis mensibus alibi celebrat, nisi tamen teneatur celebrare in altari privilegiato; notatque posse Sacerdotem contra hoc onus missarum, v. g. certum earum numerum, præscribere annis 30. si adsit possessio, titulus, & bona fides.

X. Beneficiatus ex justitia obligatur sub mortali & pœna compensationis, ad eum numerum missarum, per se, vel (prout mens fundatoris ex verbis colligenda permittit) saltem per alium, quem numerum litteræ fundationis requirunt: eum verò numerum ex justa causa, ut v. g. si reditus jam non sufficientes respondeant, potest minuere Episcopus in Synodo: quam potestatem *Bon.* restringit ad missas defunctorum, & quidem post *Trident.* impositas *vide Bonac. d. 4. q. ult. p.1.*

XI. Qui ratione beneficii tenetur quotidie celebrare, tenetur etiam Missam pro fundatore (nisi de hujus

hujus intentione contraria constet) applicare *Bon. & alii* 4. cum *Dian. p.6.t.6. R.13.* qui tamen concedit, posse eum pro se ipso quater, aut sexies in anno, & in die Commemorationis omnium defunctorum pro particulari defuncto celebrare; item quâvis hebdomadâ unam Missam omittere devotionis & reverentiæ causâ; idq; ex præsumpta intentione fundatoris: quod *Tamb.l.3.exp.sac.c.3.* §.1. ex *Gavant.p.3.t.12.* limitat, nisi de contraria fundatoris voluntate constet, vel sit onus Ecclesiæ, aut Monasterii, curare Missam quotidianam, *v. Tamb.l.c.Dian..part.2.t.44. R. 28. p.4.t.4.R.86.*& *par.5.t.5.R.23.*& *t.13.R.51.* 12. id ipsũ limitat *C. de Lugo, R. mor.l.5.d.9.* si obligatio dirigatur ad ipsum Sacerdotem, v. g. si dicatur; *Qui debet quotidie celebrare,*) quo casu concedit: si verò dirigatur ad celebrationem in tali loco, v. g. *volo ut in tali Ecclesia celebretur quotidie Missa:* teneri eum pro se alium substituere eo die, quo ipse non celebrat.

XII. Qui non potest fundationi satisfacere propter morbum, non tenetur, si brevis sit, (v. g. 15. dierum, ut docet *Bonac.* aut etiam unius alteriusve mensis, ut probabiliter docet *Card. de Lugo, n. 49.*) substituere alium, aut compensare; cum tam strictè nec Domini quidem honesti cum famulis agant: secus tamen, si sit diuturnus morbus; nisi reditus sint nimis tenues, aut in morbum absumantur, ut contra *Sylu.* & *Azor.* docet *Bon.* & *Rodriq.* Impeditus vero aliis negotiis, licet justis, cum hæc non debeant obesse fundatori) debet satisfacere per alium, vel compensare postea, præsertim si fiat sæpius. Ita *Bon. d.4.q. ult.p.7.*

DUBI-

DUBIUM II.

Cujus sit applicare fructum sacrificii.

Resp. Solus Sacerdos offerens validè id facit, per suam intentionem: quia est actus potestatis sacerdotalis, Ita commun. *Suar. Card. Lugo, d.14.s.11. n.211. &c. Unde resolves.*

I. Is validè applicat, etsi peccet sacrificando, vel applicet contra voluntatem superiorum. Ita *Suar. Laym. Dian. Cardin. de Lugo, l.c.* contra *Nav. Led. des.* & alios; quorum sententiam probabilem dicit *Dian. t.1. res.72.*

II. Sacrificium, quod neque formaliter, neque virtualiter ulli applicatum, vel ante, vel in ipsa consecratione, saltem secundæ speciei, non potest postea ulli applicari saltem adæquatè: quia producit effectum quando existit, neque is suspenditur: ideòque nec licet accipere stipendium pro Missa præterita *vid. Laym.*

Dixi, *vel ante*: quia non requiritur ut applicatio fiat in ipso sacrificio; sufficitque si pridie facta sit, etsi ipso die de eo non cogitet. *Bon. q.3.p.2.* ex *Suar. & Dian. l.c. resol.47.* contra *Vasq.*

III. Si nulli applicetur, vel incapaci, fructus manet in thesauro Ecclesiæ, ut docet *Suar.* vel cedit ipsi Sacerdoti, vel illis, pro quibus tenetur specialiter offerre, quod ita implicitè censeatur intendisse. Ita *Laym. l.5. t.5. c.2. v. Lugo. n.215.*

IV. Applicatio sub conditione jam impleta, est valida, v.g. ad intentionem quam habuit hodie superior, non autem sub conditione futura contingente,

gente, v. g. applico illi, cui Titius interrogatus voluerit; vel ei qui prius morietur; vel qui primo ſtipendium offeret. Ita *Suar. in 3. p. t. 3. d. 79. ſ. 9. Laym. l. c. Dian. l. c. reſol. 15. C. Lugo, d. 10. n. 209.* contra *Bon. q. ult. p. 7. §. 5.* qui tamen ipſe in praxi disſuadet.

V. Non ſatisfecit, qui te mortuum putans, Miſſas, quas pro defuncto teneretur, celebravit.

VI. Sacerdotes Societatis non ſatisfaciunt, celebrando pro defunctis per anticipationem; niſi tamen jam mortui ſint, etſi poſtea promulgentur. *Laym. l. c.*

VII. Non omnes Sacerdotes tenentur die animarum applicare Miſſam pro omnibus defunctis. *Tamb. l. 3. exp. ſacr. c. 3. §. 2.* contra *Praxin & Gavan. p. 4. t. 15.*

VIII. Miſſa celebrata in altari privilegiato pro defunctis, non ſuffragatur illis, nec ſatis fit indulto, niſi ſit de Requiem. *Dian. p. 4. t. 4. R. 233.* ex *declar. Card. & p. 9. t. 2. R. 8.*

DUBIUM III.

Quando & quoties liceat celebrare.

Reſp. I. Ordinariè non licet celebrare poſt meridiem, ſed debet inchoari ante duodecimam: nec ante auroram; quam ante ſolis ortum. *Regin.* quadrantem horæ, *Henr.* & *Kon.* mediam horam, *Azor.* horam cum quadrante, *Suar. Fernand. & Poſſeu.* ſesqui horam comprehendere dicunt, & conſequenter cùm ſecundum *Henr. Suar.* & alios, Miſſa poſſit inchoari tanto ante auroram, ut ſub ejus initium finiatur, licet duabus horis ante ſolis ortum incipere.

Ita *Rodriq.* & alii. Unde ulterius inferunt quidam cum *Suar.* Religiosis habentibus privilegium celebrandi horâ ante diem, licere tribus horis ante ortum Solis incipere: quod *C. Lugo, d.20. s.1. n.32.* non improbat, etsi *Laym.* tantùm permittat horis duabus cum dimidia, *Diana* verò duabus horis post mediam noctem, *C. Lugo. l. c.* Quâcunque autem horâ licitè (sive ex, sive sine privilegio) celebrant, eâdem etiam (atque adeò in Missa, quæ nocte Nativitatis, cæterisque, quæ post illam celebrantur) licere iis Eucharistiam aliis ministrare, contra *Bordon.* docet *Dian. p.9. t.7. R.43.*

Dixi *ordinariè*: quia antevertere licet sequentibus casibus; in quibus etiam paulo post meridiem v.g. uno vel altero quadrante, inchoari potest, ut etiam secundum *Sotum* & *Palud.* ex quavis rationabili causa, v.g. ob supplicationem, vel concionem publicam protractam ultra meridiem, ob funus Principis, vel quia Sacerdos die festo propter iter fuit impeditus, quo casu etiam integrâ horâ post, licere inchoare dicunt. *v. Laym. l.c. Fern. hic c.3.*

1. In necessitate, v.g. ut morituro detur viaticum quo casu licere media nocte celebrare, ait *Dian. p. 1. t.14. R.33.* ex *Laym. &c.*

2. Ubi est mos rationabilis, ut opifices & famuli summo mane possint audire sacrum *Laym. l.5. t.5. c.4. n.3.* ex *Nau. &c. (v. Dian. p.2. t.14. R.34.)* non tamen idcirco post meridiem licebit.

3. Ex privilegio, de quo supra.

4. In nocte Nativitatis, in quâ omnes tres Missas ante auroram dici posse probabiliter docet *Suar.*

Kon.

Kon. Laym. Dian. p. 4. t. 4. R. 236. contra *Sylu. Fern.* & *alios. Vnde resolves.*

I. Graviter peccat, qui sine aliqua harum, aut saltem justa causa, citius manè, vel serius post prandium celebrat: ubi *Azor.* tertiam horæ partem. *Lay.* mediam horam, *Bon.* tres quadrantes, *Sylvius* horam requirit, ut differendo peccet mortaliter, *vid. Dian. t. 14. res. 34.* ubi notat religiosos ex suis privilegiis, posse celebrare usque ad tres horas, post meridiem post tertiam verò nullo modo, *v. Bon. l. c.*

II. Non est peccatum. celebrare ante dictam Primam, vel etsi ob infirmitatem non possis Horas dicere; vel etiam ante Matutinum, si causa subsit, sine qua erit veniale, ut docet *Fill. Laym.* & alii; videturque sententia tuta, contra multos, dicentes esse mortale.

Resp. II. Per se loquendo, quotidie licet celebrare. Dico *per se*, quia præcepto obligante sub mortali, prohibentur die Veneris Sancto, (non tamen Eucharistiam sumere, vel aliis præbere, ut habet *Hurt. de sac. d. 4. dif. 3. Quint.* ex *Suar. Vasq, Tann. &c.* licet suppositis declarationibus *Card.* non licere ministrare nisi solis infirmis, velit *Dian. p. 4. t. 4. R. 237. p. 6. t. 6. R. 19.* & *p. 9. t. 9. R. 24.* ex *Barbos. Gavant. &c.*) in Cœna Domini verò, etsi ex consuetudine uno celebrante reliqui communicare debeant; plures tamen ex causa licitè privatim celebrant, non tamen post finitam Missam solemnem, sacrarium reconditum, ut vult *Palaus*; licet alii id non admittant, apud *Dian. p. 9. t. 9. R. 24.* De Sabbatho sancto alii negant licere, ut *Vasq. &c.* alii probabilius affirmant, ut *Suar. Fag. Dian. Gasp. Hurt. d. 4. dif. 3. Palaus* (qui non vult fieri ante inchoa-

inchoatam Missam solemnem) & *C. Lugo, s. 1. n. 8.* qui addit, non esse tunc legendas prophetias, quia n[on] sunt pars Missæ; neq; benedictionem cerei, Imo ne[c] Litanias, quia est ratio eadem. *v. l. c. n. 20.* & *Bon. p.* ubi notat, quod usus id vix habeat. *vid.* etiam *Dian. p. 4. t. 4. R. 237.* ubi cum *Mercero*, contra *alios* per[mittit] eo die ante Missam solemnem celebrare d[e] Sancto incidente, vel votivam.

Resp. III. Sæpius in die celebrare non licet ordi[na]riè: quod addo, quia si sis jejunus, licitum est [se]quentibus casibus bis, vel etiam ter, requisito tamen si facilè haberi possit, Episcopi judicio, præterquam in primo.

1. Nocte Nativitatis: quâ tamen non tenetur, n[ec] Parochus quidem, celebrare tres Missas, sed potesta[tem habet a]liquam pro arbitrio omittere. *Dian. p. 4. t. 4. R. 23[6].* Neq; ter communicare, vel semel communicare, & bis celebrare, *p. 8. t. 1. R. 87.*

2. Si Pastor habeat duas Parochias dissitas *Fill. Card. de Lugo, d. 20. n. 45.*

3. Si concursus populi sit tantus, ut Ecclesia non capiat, ut habet *Laym. l. 5. t. 5. c. 4. in 6.* & *v. Card. Lugo, l. c.* etsi tunc potius expediat celebrare extrà.

4. Si ante ablutionem moneatur de communicando infirmo, & suam jam hostiam sumpserit, nec sit alius Sacerdos. *Sylv. Nav.* Sed casum esse methaphysicum, dicit *Card. Lugo, d. 20. n. 44.*

5. Si die festo adveniant personæ, quas non deceat sacrum omittere, v. g. Rex, aut Princeps; quamvis hic ultimus dicatur non esse in usu. *v. Bon, d. 4. q. ult. p. 7. n. 9. Card. Lugo, l. c.* & *Laym. t. 5. c. 4. Kon. Dian. p.*

2.t.14.R.56. ubi rectè monet, in his omnibus attendendum ad loci consuetudinem, quæ fere omnes nunc sustulerit.

Quæres. An aliquando liceat interrumpere Missam.

Resp. Etsi abrumpere essentialiter, sive unam tantum speciem consecrare, nullo casu liceat, ut dictum supra *c. 1. d. 2.* accidentaliter tamen abrumpere, vel etiam interrumpere, aliquid interponendo, licet his casibus:

1. Ob concionem, post Evangelium, vel processionem excipiendam.

2. In gratiam supervenientis Principis, vel turbæ peregrinorum die festo, quo alias Missam audire non possunt, vel simili justa causa ex qua, si non sit facta oblatio, posse incipere de novo, ut totum sacrum audiant, etsi non teneantur, docent varii Auctores cum *Sa.* apud *Bonac. d.4. q. ult. p.7.n.9.* qui benè monet, consuetudine locorum standum. *Henr.* autem docet, id tantum licere finitâ Epistolâ, vel Evangelio: *Tambur.* planè improbat.

3. Si ante Canonem Sacerdos recordetur alicujus impedimenti, v. g. se non esse jejunum, vel in gratia, vel irregularem, vel excommunicatum vel excommunicatus non toleratus præsumat interesse, nec possit expelli.

4. Si urgeat gravis necessitas, vel propria, v.g. morbus; vel proximi, ut si moriturus sit baptizandus, vel absolvendus. *Trull. Dian.p.5.t.3.R.70.* In aliis tamen sacramentis non ita necessariis, non decet inter consecrationem & sumptionem interrumpere, nisi moriturus esset in propinquo, nec opus esset vestes ex-

uere,

uere, vel nisi pœnitentiæ sacramentum ob phrenesi suscipere non possit. *Laym. Tamb. l.c. exped. suc.c.* Revertens autem ad sacrificium Sacerdos, si fuer ante facta consecratio, incipiet ubi desierat; uti & facta non fuerit, & parva mora intercesserit, v.g. m nor quàm unius horæ; si autem longior, ordiet ab initio. *Tamb. l. 2. exped. sacrif. c. 8. §. 7.*

DUBIUM IV.

Quo loco celebrandum sit.

Resp. Communiter non licet celebrare, nisi in E clesia, eaque consecrata, vel saltem benedicta, & n violata, vel execrata, nec interdicta Patet ex *Trid. s.*

Dixi, *communiter*: quia in decenti loco, & alt portatili, (quod semper sub mortali requirit) cum l centia Episcopi, si adsit, vel sine ea, si absit, licet i quentibus casibus: extra quos si fiat, esse mortale do cet *Fill. Laym. & alij commun.* contra *Sotum & Su*

Primò, si sit necessitas: qualis esse censetur, 1. S Ecclesiæ dirutæ sint. 2. Si populum in solemni festo templum non capit. 3. In castris pro exercitu: fe festis tantum diebus, *Fagu, C. Lugo*, &c. licet *Pasqu* apud *Dian. p. 9. R. 44.* etiam non festis censeat po permitti Generalibus, & primariis Ducibus in su tentoriis. 4. In portu pro appulsu navis, non tame in flumine, vel mari, propter periculum effusion sanguinis, ut *commun.* docetur apud *Bonac.* Contra rium tamen dicitur jam habere praxis Lusitanorum euntium in Indiam, ex permissione *Clement. VIII.* & *Pauli V.* quia licitè nunc fieri docet *Fagund. Gra* nec improbat *Card. de Lugo, l.c.* Limitat autem *Di* *p. 5. t. 3. R. 40.* cum *Hurt. Mercer. Trull. &c.* si ma gn

gna sit tranquillitas sine ullo tempestatis judicio, adsit, quæ præter celebrantem Sacerdos alius, qui post consecrationem firmiter teneat calicem. Cum qua cautione etiam Episcopum posse ad hoc concedere facultatem in necessitate (v. g. ne magna multitudo non audiat sacrum, vel moribundus decedat sine viatico) docet *Gran.* apud *Dian. l. c.* contra *Kon. & Tur.* qui soli Papæ eam reservatam volunt, v. etiam *Dian. p. 9. t. 1. R. 45.* ubi adducit declarationem Cardinalium, quâ jubentur Episcopi id prohibere.

Secundò, Ex dispensatione Episcopi, ob rationabilem causam, etsi in *Trid. sess. 12.* id permittere prohibeantur, nisi ex justa causa, in oratoriis privatis divino cultui destinatis, licet non benedictis. Verùm etiam hanc potestatem illis nunc esse ademptam, docet *Gavant. l. c.* & *Dian. p. 9. t. 1. R. 42.* Eo tamen non obstante, posse eos in aliquo casu particulari, ex justa causa permittere, ut celebretur extra Ecclesiam in altari portatili, docet idem *Dian. l. c. R. 41.* ex *Marchin. Garc. Hurt. Lugo, Aversa, Persie, &c.*

Tertio, Ex privilegio, quale dicuntur habere Minores, & qui cum iis participant: quod esse revocatum à *Trid. sess. 22. c. 8.* licet multi velint, negant tamen *Dian. p. 3. t. 2. R. 80.* & *p. 4. t. 4. R. 106. Joannes de Salas, Rodriq. &c.* Idque secundam *Card. Lugo, d. 20. s. 2. n. 51.* probabiliter, & *Tamb. de exp. celebr. l. 1. c. 3. §. 3.* probabilius. *vid. Barbos. in Trid. l. c.* Item religiosi Societatis, à Gregorio XIII. ut possint tum in missionibus cum facultate superioris, in quovis loco decenti; tum in domibus suis, in loco honesto, à Provinciali designato, Missas dicere; in quo idem licebit aliis.

Dixi

Dixi II. *Non violatâ:* quia in Ecclesia interius vio latâ, nisi prius reconcilietur, non licet sub gravi pec cato, ut *Laym.l.5.t.5.c.5.n.7.* ex *Nav.Suar.Kon.&* nisi in necessitate, cum venia Episcopi, (si is adiri pos sit; alioqui sine ea ut habet *Card. Lugo, l.c.n.36* celebrare, aut mortuos sepelire.

Addo I. *Ecclesia:* quia Oratoria, etsi deputata a cultum divinum, cùm tamen benedicta non fueri nisi in ipsis extet altare ad facienda divina, ut *Bon.* *mat. q.4. R. ult. n.9.* non sunt capacia violationu Quod etiam consequenter de hospitalibus doce *Nav. Sot. &c.* sed probabilius contrariam doce alii, cum *Card. Lugo, l.c.*

Addo II. *Interiùs:* quia quod fit in turri, sacrist supra tectum vel fornicem, in crypta, sub pavimen (nisi sit sepultura, aut singulariter benedicta) no violat Ecclesiam.

Addo III. *Nisi reconcilietur:* quod fieri debet a Episcopo, vel Sacerdote ex privilegio Papæ, (qua Superiores Regularium pro suis templis habere *Avisa* notat *Dian.p.4.t.4.R.91.* si fuit consecrat (quod præsumendum est, si celebretur festum De cationis) si verò tantùm fuit benedicta, potest fie reconciliatio à simplici Sacerdote, aspersione aqu benedictæ, cum facultate Episcopi, vel sine ea secu dum *Dian.p.4.t.4.res.91.* Censeri etiam reconcil tam, si sacrificium in ea peractum fuerit, docet *Tam* *l.c.§.4.* ex *Henr. Sa. & Dian.* esse probabile neg autem *Card. de Lugo, de Euch. d.20.s.2.*

Porro Ecclesia, uti & cæmiterium, violantur se polluuntur sequentibus casibus, non tamen, nisi po quam res evulgata fuerit, *Laym.l.5.t.5.c.5.*

I. Per factum in eâ homicidium mortaliter malum, ſeu injurioſum, ſaltem im̃unitati Eccleſiæ; quale etiam eſt, quod aliàs juſtum eſſet per ſententiam Judicis: niſi tamen reipubl. perturbator aliter capi non poſſet. Non eſt autem tale, 1. quod fit caſu, vel ab amente, 2. quod in ſui defenſionem, 3. cujus cauſa data eſt extra Eccleſiam: quia requiritur, ut vulnus ſive cauſa Phyſica fiat intra Eccleſiam. *v. C. Lugo, d. 20. ſ. 2.*

II. Per mortaliter malam effuſionem proprii, vel alterius ſanguinis, vel ſeminis, cauſatam vel factam in templo, licet non in templum. Unde non violat, 1. Si pauculæ guttæ effluant: quia non eſt effuſio. 2. Si ex percuſſione, vel vulnere levi, v. g. narium, in rixa puerorum, etiamſi copioſus ſanguis effluat. 3. Si fiat ex ſectione venæ. 4. Actus conjugalis, quando excuſatur à ſacrilegio. 5. Fornicatio facta ab amente. 6. Pollutio inculpata, *v. Card. de Lugo, d. 20. n. 54 & 55.*

III. Per ſepulturam excommunicati non tolerati, vel infidelis, (quo nomine hic non comprehendi hæreticum, docet *C. Lugo, l. c. n. 57.*) etiam infantis, ut ex *c. Eccleſiam, de conſecratione* docet *Præp.* Quamvis, ſi pueri parentes ſint infideles, neget *Sairus, Vid. Bon. de Euch. & mat. d. 4. q. 4. p. ult.*

IV. Per deſtructionem Eccleſiæ ex toto, vel majore parte, (quanquam eo caſu dicatur potius exſecrari, quàm pollui) non autem, ſi ſolum tectum, vel ſi ſucceſſivè per partes modicas deſtruatur & reficiatur, neque etiam per deſolationem, exercitium hæreticum, ſpurcitias hominum, vel animalium iſtic ſtabulatorum, &c. etſi deceat, & praxis habeat, ut per Epiſcopum, vel ſaltem Sacerdotem, cum aliqua cæremo-

nia reconcilientur & abluantur; quod in ſimili caſu intellige de altari *Laym. l. 5. t. 5. c. 5.*

Quæres, Quid ſit, & quando fiat exſecratio, ſeu reſecratio?

Reſp. Exſecratio dicitur, cum res ſacra perdit ſuam conſecrationem, ita ut de novo conſecrari debeat; quod fit, quando ita deſtruitur, ut formam & uſum ſuum perdat. *Unde reſolves.*

I. Pollutâ Eccleſiâ, polluta etiam ſunt altaria ejus fixa: non tamen exſecratâ Eccleſiâ, exſecrantur altaria: nec contra.

II. Eccleſia exſecratur, ſi parietes ſecundùm majorem partem deſtruantur, vel omnis eorum cruſta aut major ſaltem pars ſimul auferatur. Secus autem ſi una poſt alteram. *vid. Card. Lugo, d. 20. n.* non autem, ſi tectum corruat; quia conſecratio in parietibus. *vid. Laym. l. 2.*

III. Altare exſecratur, 1. Si cum fixum eſt, lapis conſecratus removeatur ab inferiore ſtructura. 2. Si ita frangatur, ſive fixum ſive portatile ſit, ut in nulla ejus integra parte calix cum patena poſſit conſiſtere. 3. Si ſpolietur ſepulchrum: quod tamen quidam negant, ut *Lugo*, *Tamb. l. 1. c. 5.*

IV. Calix exſecratur, ſi notabiliter frangatur, vel ita ut fiat inutilis ad uſum ſacrificii, v. g. ſi foramen ſit in fundo, licet minutiſſimum; vel ſi figura deſtruatur: non tamen ſi in tornatili pes ſeparetur à cupa, quia in tornatili conſecratur ſola cupa, *Bon. d. 4.* *ult. p. 9.* ex *Suar. &c.* Neque exſecratur, ſi pereat inauratio. Unde licet communiter calix & patena, poſt novam inaurationem, quoad eam partem quâ Chriſti

Cor

Corpus, vel Sanguinem contingunt, denuo consecrentur; id tamen necessarium non esse, docet *Dur. Kon. & alij.* contra *Suar. Bon. & alios:* etsi deceat, ut abluatur aquâ benedictâ, Ita *Dian. t.1. misc. res.3. & Laym. hic* Item *Card. Lugo, d.20. s.4. n.94.*

V. Vestes sacræ execrantur, quando ita destruuntur, ut perdant suum usum; ut si cinguli parte te non amplius cingere possis; vel si manica ab alba separetur, etiamsi postea reparetur. Non perdunt autem, etsi attritis pars aliqua assuatur; vel cinguli parti, aptæ adhuc ad cingendum, altera annectatur: quia tunc accessorium sequitur principale. *Cardin. Lugo, Tamb. de exp. sac. l.1. c.3. §.2.* Similiter si stola, vel casula duplicata, facili separatione fiant duæ, quarum utraque apta sit ad sacrificium, non perdunt benedictionem. *Tamb. l. c.*

VI. Partes avulsæ à re consecrata, destructâ ejus formâ desinunt esse sacræ, v. g. ligna & lapides Ecclesiæ dirutæ, vel altaris: ob respectum tamen ad rem sacram, cujus sunt reliquiæ, non possunt applicari ad usus profanos, aut divendi sine licentia Papæ. Statuæ autem sacræ, & imagines templi destructi, debent in alio collocari; & in loco Ecclesiæ Crux erigi. Lacera etiam paramenta, aut vetustate consumpta, debent igne absumi, & non adhiberi ad usus profanos, ut habetur in *c. Altaris, de cons. dis.1. v. Suar. & Sa. V. Missa & Laym. l. c. c.6. Tamb.* tamen *l.1. de exp. sac. c.2. §.3.* ex *Palao;* item *Dian. p.5. t.13. R.76.* docet, probabile esse, quod non sit saltem mortale, si mutata formâ ad profanos usus applicentur, v. g. calix confractus, alba dissoluta, frustula corporalis, &c. *v. supra l.3. t.1. c. d.2.*

DUBIUM V.

Quæ sint requisita ad Missam?

Resp. Hæc sequentia. 1. Et quidem sub gravi sacrilegio, altare consecratum ab Episcopo vel Abbate (hunc enim altaria, calices & campanas posse consecrare, etiam ad usum alienarum Ecclesiarum, docet *Dian. p.3. t.2. R.15.* cum *Barbos. & aliis 4.* ex declaratione Card. & privilegio Innocentii III.) vel Sacerdote privilegiato, stabile vel portatile: utrumque tamen ex integro lapide, quantum ad superiorem mensam, quæ consecratur; debetq; esse tanta, ut possit capere calicem cum patena. Non sufficit autem hostias esse in ara consecrata, dum consecrantur, verum etiam debent (tam parvæ, quam magnæ) in eadem relinqui tempore sacrificii, & non alibi (licet supra aliud corporale) deponi, v. g. propter loci angustias: quia omnes sunt unica victima; & per modum unius offeruntur. Quapropter rubricæ Missalis eas supra corporale, ante vel post calicem poni volunt. Hinc etiam minus rectè faciunt, qui consecratione factâ mox hostias minores à se consecratas, dant alteri sacerdoti distribuendas populo: quia sicut Sacerdos non debet de sua hostia dare, priusquam ipse sumpserit; sic nec de aliis, cum sint una victima & hostia, omnesque orationes, oblationes, & benedictiones sequentes non minus spectent ad parvas hostias, quam ad magnam: neque ante sumptionem Sacerdotis perfectè & integrè sacrificata sit victima *C. de Lugo, q. 20. sect. 2. n. 69.* Eum tamen, qui contrarium fecerit, à peccato saltem mortali, imò si necessitas fuit impediendi communionem populi, ab omni excusat. *Tamb. l. 5. exp. sac. c. 5.*

2. Mappa linea triplex: etsi enim secundùm quosdam, una duplicata, imò secundum *Sa. Ang. Azor. c.28. q.8.* & *Laym. l.5. t.5. c.6. n.17.* una simplex sufficiat in necessitate: Missale tamen Romanum, auctoritate Clementis VIII. & Pii V. editum expressè tres requirit, *tit. de defect.* uti & *Gavant. v. Card. de Lugo,* Ut ea benedicta sit, non est omnino necessarium, ut habet *Sylv.* Unde in necessitate vulgaris adhiberi potest, & aliis usibus reddi, *Laym. l. c.*

3. Sub gravi sacrilegio, vestes sacræ; (hoc est, benedictæ ab Episcopo, vel Sacerdote habente privilegium, ut habent mendicantium, saltem Superiores, sive Prælati: *vid. Tamb. l.1. c.3. §.2. exp. sacr.*) quarum tamen colores non esse præcepti, sed directionis, notat *Homob.* apud *Dian. p.2. t.14. R.57.* In gravi autem necessitate etsi præstet, si sine scandalo fieri possit, Missam (cujus audiendi, vel faciendi obligatio tunc cessat) omittere, licere, celebrare sine stola vel manipulo, vel etiam uti cingulo non benedicto, vel si fractum sit, rursus connectere, vel stolâ pro cingulo, & manipulo pro stola, docet *Laym. l. 4. t. 5. c. 6. Dian. p.1. R. 57. & 67.* contra *Fill. t. 1. l. 5. c. 5.* qui tamen concedit in necessitate, sine una vel altera ex minoribus, v. g. stola, vel cingulo celebrare, non esse mortale. *v. Dian. p.5. t.5. R.62.* ubi contra *Fill.* ex *Henriq.* & *aliis sex*, docet esse probabile, quod ex parvitate materiæ, excusari possit, à mortali, qui secluso scandalo & contemptu) aliquam harum citra necessitatem omittit, v. g. qui celebrat cum cingulo non benedicto, vel ejus loco utitur alia re. Denique metu mortis aut gravissimi damni, licere aliquando celebrare sine

ſacris veſtibus, & altari, (dummodo non fiat in contemptum religionis) ex *Azor. t.1. l. 1. c. 11. q. 11.* docet *Eſcob. E.2. c.2. Nav. Hurt. &c.* Limitat autem *Tamb. de exped. ſacrif. l. 1. c. 5. §. 1.* ita ut permittat ſine aliqua etiam ex gravioribus, non tamen ſine omnibus fieri ob ſcandalum, & irreverentiam, *v. Dian. p.3. t.6. R. 48. & p.5. t.3. R. 39.* Porrò hujusmodi ſacras veſtes conficere ex profanis, v. g. planetam ex veſte ſerica muliebri, non eſt prohibitum. *Suar. Pala. Tamb. exp. ſacrif. l. 1. c. 2. §. 4.* qui monet *l. c. §. 1.* cavendum eſſe ne ſint valdè attritæ, ut & ne reliqua ſupellex ſacra ſit valdè immunda, in quo graviter peccari poteſt. *Suar. Laym. Tamb. l. c.*

4. Sub mortali requiritur calix & patena conſecrata; ſi tamen in nondum conſecratis aliquis bonâ, imò addit *Bordo & Tamb.* malâ fide celebrâſſet, (licet ſic celebrando peccaſſet mortaliter) probabile eſſe, quod hoc ipſo cenſeantur conſecrata, liceatque in iis celebrare, contra *C. de Lugo, & Laym.* docet *Dian. part. 2. t.14. part. 5. t.13. R. 60. & p. 9. t. 7. R. 18.* & ex *aliis octo.* Idemque de ſacris veſtibus, item de corporali, pixide, &c, quæ immediatè tangunt ſpecies, cenſet *Tambur. de exped. ſacr. l. 1. c. 3. §. 1.* Ac licet decens ſit, ut etiam pixis, ſive ciborium & luna, ſeu ſphærula hierothecæ, & quodcunque vas continens & immediatè tangens Euchariſtiam, uti etiam ſecundum *Laym. l. 5. t. 5. c. 6.* vaſculum chriſma continens benedicatur; (benedicere autem præter ea, in quibus unctio adhibetur, poteſt idem, qui cætera ornamenta) cum in Rituali Romano propria ſit pixidis benedictio: id tamen neceſſe eſſe, negant *Suar. Hurt.*

Lugo,

Lugo, Tamb. l. 1. exp. sacrif. c. 1. §. 6. nec esse necesse imponere pixidi vas lineum benedictum benedictione corporalis. Porro calix & patena confecta esse debent ex auro, argento, vel stanno, saltem quoad cuppam, (admittunt etiam aliqui ex plumbo, sed non ex ære. *c. ut calix, de cons. dist. 1.* quamvis *Tamb. l. 1. exp. sac. c. 1.* cum *Hurt. Fag. & Gavant.* admittant etiam ex gemma, quæ æquè pretiosa sit ac aurum vel argentum, modo species non imbibat, nec sit periculum ne effringatur. Ac licet rubrica præscribat, ut saltem cuppa & superior pars patenæ sit deaurata; eam tamen non obligare sub mortali *Gran.* imò nec sub veniali, propter usum contrarium vult. *Tamb. l. c.*

5. Corporale lineum, saltem quoad eam partem, quâ hostiam vel calicem tangit. *c. consulto, de cons. dist. 1.* (nam in extremitatibus potest esse sericum, vel auro elaboratum) & benedictum ab Episcopo, vel privilegiato, *(vid. comp. priv. societatis JESU, v. Bon.)* non tamen iterum benedicendum post lotionem, nec nisi notabiliter rumpatur *S. Th. Sylv. Bon. d. 4. q. ult. p. 9. C. Lugo, d. 20. s. 2. n. 76. & Gavant. p. 2. t. 1.* ubi addit ex *Sa.* (& dicit esse communem) peccare mortaliter qui utitur notabiliter immundo.

6. Palla item linea, quâ parte calicem tegit (superiore enim parte potest auro constare, vel serico) quæ cum habeat communem cum corporali benedictionem utpote cujus pars antiquitùs fuit, pro eodem servire posse, docet idem *Card. Lugo, l. c.* si sit satis capax.

7. Purificatorium item lineum, non tamen necessario benedictum, ut contra *Laym.* docet *Suar. Gavant. Card. Lugo,* neque ulla reperitur in Ritualibus ejus benedictio.

8. Sub gravi peccato Missale, Canonem saltem continens, ut habet *Bon. & alii Commun.* etsi *Ledes.* & *Laym.* doceant in gravi necessitate, licitum esse celebrare sine libro ei, qui moraliter sit certus se non erraturum: & sic *Card. Lugo, l.c.* cum *Dian. &c.* probabiliter excusat eum, qui propter visûs debilitatem legere non potest.

9. Minister (secundum *Navar. Fag.* & *Zerol.* sub mortali) & quidem masculus: in necessitate tamen gravi, v.g. diei festi, vel dandi viaticum, posset quis sibi ipsi respondere, inquit *Sa. Bon. & Dian. t.14. res.* 43. ex aliis. In quo casu etiam fœminam adhibere posse, docet *Nugnus a.6. d.1. & Sylv.* (idque quibusdam Belgii partibus consuetudine inductum esse docet *March. res. post c.4.*) contra communem apud *Laym. Fernand. Dian. l.c. Tamb. l.c. & Marti. de ord. t.3. c.15.* ubi vult id esse mortale. Ministrante tamen circa altare viro, qui nesciat respondere, Moniales ex choro respondere non esse prohibitum notat *Card. Lugo, & Tamb. l.c.* ubi etiam cum *Henriq. & Hurt.* permittit celebranti Missam cœptam prosequi sine ministro, si hic fortè abiit, & aliquantulum exspectatus non revertatur.

10. Crucifixus (nisi sit expositum Venerabile Sacramentum) non tamen sub obligatione gravi. Idem est de velo, *Card. Lugo d. 20. s. 2. n. 79. Gavant.*

11. Candela accensa duplex ex cera, & quidem secundum *Fag. Regin. Vasq. & alios,* sub mortali contra *Nugnum & Marchinum.* In necessitate tamen, præciso scandalo, sufficit una, etiam ex sebo; vel lucerna, aut lampas ex oleo. *vid. Dian, l.c. Laym. c.16. n.17.*

n. 17. *Azor. c. 28. q. 15.* Sine omni autem lumine celebrare nunquam licet, *Card. Lugo, d. 30. ſ. 2.* adeò ut ſi extingueretur, ante conſecrationem, & aliud haberi non poſſet. Miſſam eſſe relinquendam, etiam in neceſſitate conſecrandi pro moribundo viaticum, dicat, *Fagund. p. 22. c. 22. & Quint. t. 4. ſ. 1.*

12. Requiritur etiam antipendium, pulvillus, candelabra, burſa, velum, manutergium: ſed non benedicta, & ſi quid ex his deſit, ex profanis congruenter mundis mutuo accipi, & deinde priori uſui reddi poteſt *Tamb. l. 1. c. 1. §. 3.*

13. Operto capite celebrare non licet, etiam in infirmitate, ſine licentia, ut docet *Fag. Laym. Dian. Reſ. 58.* Et quidem ſummi Pontificis, ut ex Declaratione Cardinalium notat *Gav. & Tamb. de exp. ſac. l. 1.* licet *Laym. & Scot.* Epiſcopis, & cum Regularibus eorum Prælatis permittant. Quod *Tamb. l. c.* rectè limitat ad caſum neceſſitatis, in quo ad Papam difficilis ſit recurſus. Qui tamen ſine venia faceret, eum non peccare mortaliter (ſecluſo contemptu & ſcandalo) vult *Ledeſ. & Tamb. l. c.* Quod *Dian. p. 2. t. 14. R. 58.* cenſet probabile, ſi tempus Canonis excipiatur.

Plura de his omnibus v. apud *Aut. cit. Gav. Dian. Laym. Bon. Card. de Lugo, d. 20. ſ. 4. Eſcob. E. 11.* ubi notat, etſi gravis ſit obligatio ſervandi ritum celebrandi præſcriptum in rubricis Miſſalis, ideoque grave ſit, omittere v. g. oblationem hoſtiæ, vel calicis, vel infuſionem modicæ aquæ, *Tamb. de exp. ſacr. l. 2. c. 5.* nihilominus levitatem materiæ ſæpè excuſare à culpa mortali omiſſionem, etiam intra canonem monet *Eſcob. l. c.* unde veniale tantum erit.

I. Omittere orationes dici solitas, dum Sacerdos se induit, ut contra *Navar. Sylv. & Azor.* docet *Laym. Fag. Dian. R. 21, &c.* Lotionem autem manuum ante vel post Missam (etsi facilè omitti non debeat) non videri sufficientem materiam rigorosi præcepti tenet *Suar. & Tamb.* §. 6.

II. Omittere Gloria vel Credo; vel in Canone nomen alicujus Sancti, vel in ea quæ tempore Paschali interponuntur inter Communicantes, aut infra actionem. *Dian. p. 2. t. 14. R. 49. & 80.* ex *Fill. Quint. &c.* In Missa autem quæ canitur, non legere Evangelium submissâ voce, *Dian. l. c. R. 4.* negat esse peccatum ex *Sanch. & aliis 10.* quòd Rubrica sit tantum directiva. Si quis autem in Missa advertat aliquid à se omissum, regulariter non esse repetendum ait *Suar. & Tamb. exp. sac. l. 2. c. 5.* Dicit *regulariter*: quia 1. si sit de substantia. v. g. aliquid pertinens ad consecrationem, certum est debere repeti. 2. Si dum secreto orat, post pauca verba certò advertat se aliquid notabile omisisse, (v. g. die Paschæ, Communicantes) paululum regrediendum esse, & repetendum censet *Tam. l. c.* Ita. *Fill. Dian. R. 59. Escob.*

III. Ex devotione leve aliquid in Missa (etiam dum secreto orat) addere v. g. orationem Dominicam, vel Psalmum aliquem; vel in Canone nominibus sanctorum nomen Patroni loci. *Tamb. l. 5. exp. sacrif. c. 5.* Dixi, *leve*: quia notabiliter addere, esse mortale vult idem *Tamb. l. c.* ex *Bon. d. 4. q. ult.*

IV. Celebrare ante dictum Matutinum, ut contra *Azor. & Regin.* docet *Sylv. Valent. Suar. Vasq. Less. Fag. Laym. &c.* quorum plerique tamen cum *Palao* dicunt

dicunt esse veniale, si fiat sine causa: licet & hoc *Tamb. l. 1. a. 7. §. de exp. sacrif.* in dubium vocet.

V. Quæ altâ voce dicenda præscribuntur, adeò submissa dicere, ut astantes audire non possint, *Tamb. de exped. sacrif. l. 2. c. 9.* quidquid dicat *Nav.* apud *Sa. V. Missa.* Imò notat Idem *Tamb.* ex *Lugo, d. 22. s. 2.* à timoratis passim sine scrupulo voce depressa legi.

VI. Mutare Missam, & die Dominico, vel festo duplici, vel iis diebus, quibus prohibetur fieri de festo duplici (v. g. infra octavas Epiphaniæ, Paschatis, &c. Feria IV. Cinerum, infra hebdomadam majorem; Vigiliâ Nativitatis Domini) sine gravi causa legere votivam, vel pro defunctis, vel de alio Sancto in numerum SS. Relato. *Suar. Dian. C. Lugo, l. c. Escob.* contra *Quint.* qui *t. 7. s. 40.* putat in hebdomada sancta licere legere votivam: quod refutat. *Gravant.* & *Dian. p. 9. t. 8. R. 5.* ex *Declar. Cardin.*

Dixi I. *sine gravi causa:* talis autem censetur, 1. quæ spectat ad bonum Reip. vel Principis, v. g. necessitas pluviæ, ingruentis belli, vel pestis, vel similis mali universalis: item solemnis gratiarum actio, solemnis expositio Eucharistiæ, (v. g. diebus Antecinetalibus in oratione 40. horarum. *Tamb. l. 2. cap. 6.* 2. Quando cadaver præsens est in Ecclesia, ubi usus obtinuit *Gav. p. 1. t. 5.* 3. Si quis celebret in Ecclesia, in qua agitur dies festus loci proprius: hunc enim non tantum posse, sed debere ex congruitate conformare se loco, notat *Gav. vid. Tamb. l. 2. c. 6.* qui §. 2. & 4. addit, etiamsi Sacerdos (accepto stipendio) homini promiserit votivam, vel pro defunctis, etiam in altari privilegiato, non solum posse sed debere cele-

brare Missam currentem diebus quibus istæ prohibentur. Imò etsi Deo per votum tales Missas promiserit, non tamen ad eas obligari istis diebus, eo quòd votum non obliget, quando impedit bonum majus, quale esse dicit conformitatem officii cum Missa; secus diebus aliis.

Dixi 2. *In numerum Sanctorum relato*, quia si sit Beatificatus tantum, de quo certis Sacerdotibus, (v. g. quorum Ordinis fuit,) concessum sit Missam legere, docet *Gran. 2. 2. cont. 1. cap. 7. d. 4. s. 2. n. 2. &* *Escob.* contra *Palaum*, non licere aliis sacerdotibus, etsi nullum aliud sit festum, de eo legere: eò quòd sic expresse determinarit Sacra rituum Congregatio, apud *Gavant. v. Escob. n. 41. & Tamb. l. c. 6.* ubi *Palaum* sequens dicit contrarium esse probabilius, ac magis pium. Imo de Sanctis Societatis certum esse, si celebrent in templis ejusdem Societatis, ex concessione Pontificum. Idem tenet *Quint. t. 7. sing. l. c.*

VII. Si quis violet rubricam spectantem ad essentiam, vel quasi essentiam Missæ, vel si nullum planè servet, peccat mortaliter. *Escob.* ex *Fag. p. 1. l. 3. c. 26. n. 9.*

TRACTATUS IV.
De Sacramento Pœnitentiæ.

CAPUT I.
De essentia hujus Sacramenti.

DUBIUM I.
Quæ sit ejus materia & forma?

RESP. Materia remota & necessaria, est omne peccatum mortale, post Baptismum commissum, & non

non confessum. Materia sufficiens, etsi non necessaria, est omne veniale post Baptismum commissum; vel etiam mortale, alias ritè confessum, Materia proxima sunt actus pœnitentis, contritio, confessio, & satisfactio: quarum ultima est integralis tantum, (ut patet in infirmo, qui si ratione destituatur, solet absolvi absque satisfactione) duæ priores sunt essentiales, ut communiter docent contra *Scotum*, qui totam essentiam ponit in absolutione. Porrò peccata sunt tantùm materia circa quam; actus verò pœnitentis, materia ex qua *Laym. l. 5. t. 6. c. 4.* ex *communi Unde resolves.*

I. Etsi peccatum mortale remissum quomodocunque sit, teneris tamen confiteri, si non fecisti. *Trid. sess. 14. c. 5.*

II. Omitti possunt venialia vel omnia, vel aliqua; item mortalia semel ritè confessa, v. g. in Confessione generali, ut docet *Dian. p. 3. t. 4. res. 56. Cardin. de Lugo, d. 16. n. 56.* contra *Victoriam, Ledes.* & alios. In qua etiam non esse necessarium, addere peccato mortali, quod post ultimam confessionem sit commissum, docet *Bon. d. 5. q. 5. s. 2. p. 2. Dian. to. 2. t. 4. R. 62.* & *tom. 3. t. 3. R. 65. Card. de Lugo, d. 16. s. 2. n. 47.* ex *Sanch.* & *Kon.* quod est probabile; nisi circumstantia aliqua v. g. speciem mutans, vel reservatio casûs, vel proxima peccandi occasio aliud requirat, & pœnitentia sufficiens imponatur *C. de Lugo, Tamb. de exp. conf. l. 2. c. 1.* Tutius tamen est nova antiquis secernere.

III. Ponenda semper est materia certa: qualem esse negat *Sanctius in sel. d. 7.* apud *Dian. p. 3. t. 4. R. 52.* quod quis non responderit divinis inspirationibus;

non fecerit bonum quod potuit, & similes imperfectiones. In quibus tamen exponendis, non tenetur Confessarius impedire pœnitentem, ut docet *Card. de Lugo, l. c. n. 103.* contra *Sancium.* Quod si haberi certa non possit, pro ratione dubii danda est absolutio; ut sub dubio, si materia prorsus dubia sit; vel absoluta, si certa videatur. Ita *Suar. Laym l. 5. t. 5. c. 1* & alii *commun.*

Resp. II. Forma Sacramenti Pœnitentiæ sunt verba absolutionis: EGO TE ABSOLVO A PECCATIS TUIS; (ubi licet de essentia tantùm sit, ABSOLVO TE; debent tamen addi reliqua, præsertim in articulo mortis, secundùm quosdam, sub mortali; secundum alios, sub veniali, ut *v. Granad.*) voce prolatâ in præsentem; absentem enim *Clemens* VIII absolvi prohibuit, sub pœna excommunicationis.

Unde resolves.

I. Invalidum est absolvere nutu, signo aut scripto; item absolvere absentem; quod docuit *Alensis Medin.* & alii; sed vetitum nunc, ut modo dictum.

II. Valida est absolutio, si reverentiæ causâ dicas: Absolvo dominationem, excellentiam, vel majestatem vestram, &c. Quia non mutatur essentialiter, & sunt verba æquivalentia. *Aversa. v.* supra *t. 1. c.* . *d.* Non valet autem, si dicas: Absolvat te Deus; vel Absolvat te Christus. *Aversa q. 12. s. 2.*

III. Orationes præviæ, & sub sequentes formam, ut: *Misereatur tui, &c. & Passio Domini &c.* quæ secundum *Trid.* laudabiliter adduntur, non sunt necessitatis; & ex causa rationabili omitti possunt, v. g. si breves sint confessiones, vel multi confitentes, (ut

v. Dian.

v. Dian. p. 3. t. 3. R. 97. tunc enim ſufficit dicere, *Abſolvo te à peccatis tuis in nomine, &c.*) vel ſi timeatur cenſura, *Abſolvo te à vinculo excommunicationis; deinde à peccatis tuis. &c. v. Sa. V. Abſolutio.*

IV. Elevatio manûs, ejusque impoſitio in caput, item formatio Crucis; eſt libera, etſi debeat ſervari conſuetudo. Ita *Laym. c. 5.* ubi idem dicit de apertione capitis. Forma autem *Clementis VIII.* ut tradit *Sa. & Rituale Romanum,* eſt hæc, quâ omnes utantur, ſuadet *Paulus V.* ideoque omnibus tenenda memoriter: *Miſereatur tui omnipotens Deus, & dimiſſis peccatis tuis perducat te ad vitam æternam. Amen.* deinde elevatâ manu pergit. *Indulgentiam, abſolutionem & remiſſionem peccatorum tuorum, tribuat tibi omnipotens & miſericors Dominus, Amē. Dominus noſter JESUS Chriſtus te abſolvat, & Ego auctoritate ipſius, te abſolvo ab omni vinculo excommunicationis, ſuſpenſionis,* (quæ vox circa laicos omittitur) *& interdicti, in quantum poſſum, & tu indiges Deinde ego te abſolvo à peccatis tuis, in nomine Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti, Amen. Paſſio Domino noſtri JESU Chriſti, merita B. V. & & omnium SS. quidquid boni feceris, & mali ſuſtinueris, ſit tibi in remedium peccatorum, augmentum gratiæ, & præmium vitæ æternæ, Amen.*

DUBIUM II.

Qualis Contritio requiratur?

Suppono quod Contritio in communi, ſit dolor ac deteſtatio peccati commiſſi, cum propoſito emendandi, ut habet *Trid. ſeſſ. 14.* Ubi eam dividit in perfectam, quæ abſolutè ſic dicitur, & in Imperfectam, quæ

quæ Attritio dicitur. Perfecta eſt, quæ elicitur ex motivo charitatis, propter Deum ſummè dilectum, & hæc ſe ſolâ mox juſtificat, etſi cum voto & ordine ad confeſſionem, quam deinde facere teneris. Imperfecta eſt, quæ ex inferiore motivo, ſupernaturali tamen, concipitur.

Reſp. Ad Sacramentum hoc ſufficit, & requiritur ſaltem attritio formalis, ſupernaturalis, efficax, & univerſalis, (reſpectu mortalium) concepta in ordine ad confeſſionem, vel ſaltem abſolutionem. Eſt communis. *Bon. d. 5. q. 5. & Schol.* ac colligitur ex *Trid. l. c. Unde reſolves.*

I. Non requiritur contritio exiſtimata, ut voluit *Gabriel.*

II. Non ſufficit, 1. Attritio exiſtimata tantùm, licet inculpabiliter: quia vera attritio eſt pars eſſentialis. 2. Nec deſiderium abſolutionis ſine affectu ad peccata; idque etiamſi tantùm confitearis venialia, ut habet ſententia communis conrra *Angles* & quoſdam alios, quos ſequitur. *Tamb. l. 1. exp. conf. c. 3. Vid. Dian. p. 9. t. 5 R. 31.* Unde peccat graviter, qui etiam ſola venialia, vel ſola mortalia, aliàs confeſſa, ſine omni formali dolore confitetur: quia non ponit materiam ſacramenti, & ſaltem periculo ſacrilegii ſe exponit. Ita *Card. Lugo, d. 14. ſ. 8. &c. com. v. Dian. p. 3. t. 4. R. 116. Bon. d. 5. q. 5. ſect. 1-p. 3.* Non tamen eſſe neceſſe, ut dolor ſe extendat ad omnia venialia, quorum ſibi pœnitens eſt conſcius *Suar. Laym. Lugo,* Imo notat *Tamb. l. c.* ſatis eſſe de uno veniali dolere formaliter, etſi plurium ſis conſcius, de quibus nec dolorem, nec propoſitum emendandi habeas, ſive ea confitearis, ſive non.

III. Non

III. Non abſolvitur, qui dolet, licet intenſiſſimè, tantum propter infamiam, damna aliasve pœnas temporales præcisè, etſi ex inculpabili ignorantia: quia non eſt dolor ſupernaturalis nec ignorantia, aut bona fides poteſt ſupplere defectum eſſentialem *Bon. l. c. &c.* Limitat tamen *Reg.* cum *Tamb. de exp. conf. l. 1. c. 1.* niſi doleas propter iſtas ut à Deo inflictas, vel infligendas.

IV. Ad attritionem non requiritur ulla intenſio, vel duratio temporis, ut vult *Durand.*

V. Etſi debeat eſſe de omnibus peccatis mortalibus, non requiruntur tamen ſinguli dolores de ſingulis, ut vult *Angles;* ſed ſufficit unus actus, de omnibus ſimul ſumptis, etiam oblitis; ideòq; peccat graviter, qui ſciens prudens non atteritur univerſaliter de omnib⁹ mortalib⁹ nondum remiſſis. *Bon. &c. ll. cc.*

VI. Non ſufficit dolere, quod non doleas, ut habet *Nav.* & *Sa.* nec velleitas non peccandi. Ratio utriusque, quia non eſt dolor de peccatis commiſſis, cum quo affectus ad ea ſtare poteſt. *Henr. Vaſq. Bon. l. c. n. 7.* Ubi rectè notat cum actu, quo quis dolet ſe non dolere de peccatis, plerumque conjunctum eſſe dolorem de peccatis; etſi pœnitens eum non dignoſcat.

VII. Etſi dolor hic debeat eſſe ſummus appretiativè, ita ut nihil magis deteſteris quàm peccatum, malisq; omnia mala hujus mundi perpeti, quam mortaliter contra Deum peccare: non tamen opus eſt, imò nec expedit, particulares facere collationes; v. g. Mallem hoc vel illud malum ſubire, quàm mortaliter peccare; quia periculoſæ ſunt.

VIII. Qui non vult occaſiones proximas peccandi

à ſe

à ſe amoliri, vel non remittere ex animo, vel non r
ſtituere, aut ſatis facere, quibus debet; vel non hab
formale (licet probabiliter cum *Card. Lugo, l. c. ſ.*
Laym. Dian. aliqui dicant, virtuale in contritio
univerſali incluſum ſufficere, ſaltem quando non o
currit cogitatio de peccatis vitandis) propoſitum
peccata mortalia, (quando talia confitetur) vitan
efficax, id eſt, cum quo non poſſit conſiſtere affect
actualis erga aliquod mortale, non eſt ſufficienter a
tritus. Ratio, quia non eſt dolor & deteſtatio effica
quippe cum quo poſſit ſtare voluntas peccandi: n
is ſe ex toto corde convertit ad Deum, deteſtans pe
catum ſuper omne deteſtabile. *Suar. Fernand. Lay*
l. 5. t. 6. c. 4. Dian. p. 3. t. 4. reſ. 119. &c. commu
Et licet ſola venialia confitearis, teneris tamen, ſic
dolorem, ita etiam propoſitum, ſaltem virtuale, cir
illa habere. *Card. Lugo, d. 15. ſ. 8. & 9.* & alii.

IX. Redire ſæpè cum eodem mortali, non eſt ce
tum indicium deeſſe attritionem, etſi ſit magna pr
ſumptio, præſertim in iis, qui coguntur confiteri
parentibus, magiſtris, &c. item in iis, qui aliquoti
moniti concubinam non ſeparant, aut reſtitutione
non faciunt; quibus proinde abſolutio differenda eſ
niſi id actu præſtent. Quanquam poſſint eſſe ali
ſigna veri doloris, v. g. ſi media præſcripta ſint adhi
bita, occaſiones vitatæ, ſi numerus peccatorum im
minutus, ſi pœnitens omninò aſſerat, cui plerumq
credi debet, cùm ipſe ſit ſui accuſator, defenſor &
teſtis. Qua in re opus eſt magna prudentia Confeſ
ſarii, ne pœnitentem ſeveritate avertat, neque etiam
lenitate ſeducat, & peccet, pereatque cum illo. *Suar*
in

in 3. p. d. 32. s. 2. Sanch. l. 2. in decal. c. 32. & l. 3. c. 5. Card. Lugo. l. c. n. 166. & 169. contra quorum, aliorumque communem sententiam, docent apud *Dian. Vivaldus, & Joannes Sancius d. 10. n. 16.* posse toties, quoties confitetur, absolvi, etiamsi nullus appareat profectus; eò quod sine illo possit esse verum propositum: sicut est in iis; qui venialia semper afferunt eadem. Verum id probare non ausim, nec videtur esse par ratio. *vid. Kon. d. 2. dub. 14. Dian. p. 1. t. 7. R. 55. & p. 2. t. 2. misc. R. 45. & p. 3. t. 4.*

X. Absolvendi sunt ii, qui ex officio, domo, vel negotio, in quo propinquum peccati periculum imminet, discedere nolunt, eò quod sine maxima difficultate non possint, parati interim media præscribenda adhibere. Ratio, quia occasio, etiam propinqua, non necessitat ad peccatum, ideoque stare potest cum proposito peccata vitandi. Nec refert, quod quis putet, vel timeat, se unum, vel plura peccata non vitaturum: quia propositum est actus voluntatis; existimatio autem illa, est actus intellectûs qui ex illo proposito, ob humanæ voluntatis mutabilitatem non necessario obsequitur. Interim qui certus est, impossibile sibi esse in tali occasione peccata vitare, debet eam deserere, nisi velit perire. Ita *Laym. l. c. Card. de Lugo. l. c. num. 152.*

XI. Non requiritur dolor sensibilis, sufficit enim intellectivus: qui cum sit internus, ac spiritualis, scrupulosi non facilè debent angi, quasi sine dolore accedant ad Sacramentum, eò quod nullum sentiant.

XII. Is qui nihil cogitans de confessione, attritionem elicuit, non referens eam ad Sacramentum, non potest

poteſt ſine novo dolore ad id accedere; quia pars d[e]-
bet referri ad compartem. Ita *Suar. d.20. ſ.4. Bon. d.*
q.3. p.2. Contrarium tamen videtur docere *C. Lugo*
14. ſ.4. n.37. quod non eſt improbabile *Tamb. l.c.*

XIII. Non ſufficit ad Sacramentum dolor, qui ſe-
quitur abſolutionem: imò ſecundùm ſententiam ſa-
tem tutiorem, quam docet *Laym. l. 5 c.4.* & *Kon.* de-
bet antecedere etiam confeſſionem, etſi contrarium
etiam probabiliter doceant *Vaſq. Fill. Fag. C. Lugo*
de pœn. d.14. ſ.2. & *Gaſp. Hurt. d.6. dif.5.* apud *Dian.*
& *Eſcob. t.7. E.6.* Unde pœnitentes initio ad dolo-
rem excitandi; aut ſi poſt peccatorum narrationem
fiat, repetant verbo confeſſionem, dicendo ſe dolere
de peccatis expoſitis. *v. Laym. l. c.*

XIV. Probabile eſt, eum, qui paulò ante confeſſus,
iterum confitetur, vel eadem peccata, vel quæ exci-
derant, de quibus antè (explicitè & in particulari)
non doluit, non teneri elicere novum dolorem. *Card.*
Lugo, d.14. ſ.3. Dian. p.9. t.3. R.5. & *51.* & conſequen-
ter poteſt moribundus propter periculum inſtantis
mortis abſolvi, audito tantùm uno alterovè peccato,
& deinde ſi ſuperſtes maneat, auditis reliquis iterato
abſolvi in virtute doloris præcedentis. *Tamb.*

DUBIUM III.
Qualis Confeſſio requiratur?

ARTICULUS I.
An debeat eſſe integra materialiter.

Reſp. Ad confeſſionem, per ſe & ordinariè requiri-
tur integritas materialis, ſita in eo, ut poſtquam dili-
gentius te excuſſeris, & conſcientiæ tuæ ſinus & late-
bra-

bras (ita loquitur *Trid. sess. 14. c. 5.*) exploraveris, confitearis omnia mortalia memoriæ occurrentia, nondum confessa, eorumque numerum, & circumstantias, quæ speciem mutant. Patet ex *Trid. l. c.* & est certum. Ratio, quia alias nec judicium sacramentale rectè administrari, nec æquitas in pœnis statuendis servari potest.

Dicitur I. *Per se, & ordinariè:* quia per accidens, & extraordinariè, sufficit integritas formalis *vid. Dub. seq.*

Dicitur II. *numerum:* intellige certum, qui si non constet, dic probabilem, addendo, *plus, minus.* Quod si deinde deprehendas te errâsse, non teneris iterum confiteri, nisi notabiliter fuerit major. *Fag. Sanc. Hurt.* contra *Reg. Fill.* & *Sa.* qui dicunt, verba illa, *plus minus,* tantùm extendi ad unum vel duo supra numerum indicatum. Sed quamvis hoc sit verùm in numero parvo, denario v. g. non tamen in aliis, v. g. centenario, millenario, &c. quia verba illa non habent sensum absolutum sed respectivum, ad numerum cui adduntur; qui quantò fuerit major, tantò etiam major verbis istis intelligetur dummodo tamē sit parvus respectu alterius, cui adjungitur, quod prudentis arbitrio æstimandum est. Ita *Dian. p. 3. t. 3. R. 94.* ex *Nav. &c.* Item *C. Lugo, d. 16. n. 94.* Quod si autem nec probabilis haberi potest, dicenda est consuetudo peccandi, tempus & frequentia in die, septimanâ, mense vel anno. *Vid. Fill. to. 7. t. 7. c. 4. Dian. p. 3. t. 4. res. 94. Gasp. Hurt. d. 9. def. 5. C. Lugo, d. 16. n. 79.*

Dicitur III. *Quæ speciem mutant:* quia etsi probabile sit, quod docet *Suar. Kon.* & alii etiam eas, quæ nota-

notabiliter in eadem ſpecie aggravant, (hoc eſt, q
juxta cujusque conſcientiam excedunt ordinari
peccandi modum) eſſe explicandas ob rationem al
tam in reſponſione. Contraria tamen ſenten
quam ex *D. Thom. Sylu. Nav.* docet *Vaſq. Reg. B.*
C. Lugo, d.16. ſ.3. etiam probabilis eſt, & tuta: ſalt
ſi excipias, 1. Gradus conſanguinitatis in ince
2. Quantitatem furti, injuriæ &c. quæ egent ſa
factione. 3. Quando uno actu plures ſunt occiſi,
infamati, vel plures. 4. Odium diuturnum: quia t
ſolent plures actus fieri. *v. Reg. l.c.* 5. Peccatum in
confeſſarium & pœnitentem. *v. Fill. de imped. m.*
c.5. q.5. 6. Si circumſtantia invehat cenſuram, vel
ſervationẽ, vel ad neceſſariam pœnitentis directio
à confeſſario prudenter interrogetur. *Unde reſolv*

I. Ad integritatem confeſſionis prærequiritur d
gens examen, pro capacitate pœnitentis, temp
morâ & cæteris circumſtantiis. Ad id autem ſuffic
diligentia mediocris, qualem vir prudens in ard
negotiis adhibet, vel qualem, moraliter loquen
docti & timorati adhibere ſolent, etiamſi quis pu
majore diligentia plura ſe reperturum. *Bon. t. l. d.*
Laym. l.5. t.6. c.8. Poſt mediocrem autem iſtam d
ligentiam non tenetur de anteacta vita ulterius c
gitare: & ſi quid occurrat, quod videatur non eſſe
confeſſione explicatum, poteſt ſibi perſuadere, cu
cæteris id memoratum fuiſſe *Dian. p.3. t.4. R.1*
ex *Sanch.*

II. Examen hoc à confeſſario poteſt ſuppleri: qu
tamen *Suar.* reprobat, in confeſſionibus longis d
gentiorum, eò quod impoſſibile ferè ſit, ut quis
pe

pentè rogatus omnia recordetur; & tantum admittit in fudibus: quos etiam monet *Sa. V. Confessio*, bona fide confessos non nimis rogandos de confessionibus præteritis, nisi intelligatur aliquid necessarium defuisse. *v. Fagund. Dian. p. 3. t. 4. ref. 89.*

III. Non est necessarium peccata scribere, ne memoriâ excidant, ut contra *Bon.* docet *Suar. Vasq.* & alii. Imò *Sotus* dicit, id non consulendum, ob periculum evulgationis. Melius tamen *Laym. Kon.* & alii, asserunt, suadendum esse, dummodô vitetur anxietas nimia, propter quam scrupulosis prohiberi potest.

IV. Invalida est confessio non integra ex ignorantia, vel negligentia moraliter culpabili ut veriùs docet *Suar.* & alii communiter contra *Sotum* & *Canum*: quia *Trid.* requirit diligens examen.

V. Non officit integritati, per se loquendo, si quis subinde graviùs lapsus, id alteri priùs confiteatur, & deinde ordinario suo venialia tantum, (qui imprudenter id ægrè feret, prohibebit, aut reprehendet) nisi tamen eâ occasione maneat in mortali occasione peccandi; aut ideò circumeat ut liberius peccet: tunc enim graviter peccabit, & ob defectum attritionis, confessio erit nulla. Ita. *Fill. Laym. l. 5. t. 6. Card. Lugo, d. 16. n. 57.*

VI. Ex circumstantiis minuentibus illæ tantum explicandæ sunt, quæ vel omnino tollunt malitiam, vel ex mortali faciunt venialem, ut parvitas materiæ, indeliberatio, &c. (v. g. si die Veneris ignorans comedisset carnes, vel alioqui notabiliter mutant judicium confessarii, saltem quoad speciem.

VII. Ad servandam integritatem confessionis, peccata

cata mortalia dubia, ut dubia, (loquendo de dub
propriè dicto,) ſunt aperienda, ut docet *Suar. in*
p. tom. 4. d. 12. ſ. 9. n. 7. Sanch. Dian. C. Lugo, d. 16. n.
Bon. d. 3. q. 5. ſ. 2. p. 2. dif. 4. & alii *commun.* cont
Kon. Ratio, tum quia peccata, quæ ſunt in conſcie
tia, debent manifeſtari, at dubia ut dubia ſunt in co
ſcientia: tum quia in negotio ſalutis, & medio
hanc neceſſario, non tam habet locum illud axiom
Melior eſt conditio poſſidentis, quam hoc: *In du*
tutior pars eligenda eſt, (Excipiuntur tamen ſcr
puloſi & ii, quibus diu poſt patratum peccatum ſ
oritur aliquod dubium, ſi aliàs ſoliti ſint ſollic
confeſſionem inſtituere: quia non eſt dubium p
dens.) Quod ſi poſtmodum accipiat notitiam certa
idem rurſus eſſe confitendum tanquam certum,
cet *Turrianus & Sanch. in mor. c. 10. n. 69.* Dub
tamen *C. Lugo, d. 16. ſ. 2. n. 79. & 92.* ſuadetq; id
ſecurius *V. Dian. p. 3. t. 4. R. 60. & 107.* Si verò p
catum confeſſus eſt ut certum, & poſtea de eo du
tet an fecerit, non tenentur iterum confiteri ut
bium. *Lugo, Tamb. de exp. conf. l. 1. c. 1.* qui idem c
ſent, etſi poſtmodùm certò comperiat ſe non fec
Monent autem *Suar. & Tamb. l. c.* ſi quis ſola p
cata dubia confiteatur, monendum ut addat aliqu
certum ex aliàs confeſſis. Quod ſi id haberi n
poſſit, abſolvendum ſub conditione.

ARTICULUS II.

Quando ſufficiat confeſſio integra formaliter?

Reſp. Etſi ad hoc Sacramentum requiratur ſem
aliqua confeſſio, non tamen ſemper opus eſt, ut c
inte

integra materialiter, modo sit talis formaliter, seu moraliter, id est quantum moraliter loquendo hic & nunc potest fieri; etsi posteà debeas, si possis, supplere defectum, non statim, sed quando rursum confiteri obligaberis, aut voles. Porro quando talis confessio sufficiat, sequentes regulæ docent.

Prima. Quandocunque quis ad materialiter integrè confitendum physicè est impotens, sufficit integritas formalis: quia præceptum divinum non obligat ad impossibile. Unde possunt in sequentibus casibus absolvi: I. Mutus, etsi unum tantùm vel alterum peccatum per nutus significaverit: nisi tamen scripto possit confessario exhibere: ad quod tunc eum teneri probabilius est, ut communiter docetur, contra *Cajet. Navar.* & alios. II. Surdus, qui non potest omnia explicare. *Laym. l. 5. tract. 6. c. 8.* III. Ignarus idiomatis, tempore præcepti, vel alterius necessitatis etsi non integrè intelligatur, si neque Confessarius linguæ gnarus, neque interpres haberi possit; imò etsi adsit interpres: non enim tenetur per eum confiteri, ut docet *Suar. Vasq. Dian.* nisi fortè in periculo mortis, in quo aliqua minora confiteri sufficiet. *v. C. de Lugo, l. 15. n. 61.* IV. Moribundus, usu linguæ subitò destitutus, si petat absolvi, ac det signa doloris, vel ante dederit coram aliis; modo id fecerit in ordine ad Sacramentum, quòd de quovis in eo statu præsumendum videtur. Quo casu si (saltem coram ipso infirmo) sive ab uno, sive pluribus, mediatis, vel immediatis testibus detur testimonium, Sacerdotem non tantum posse, sed probabiliter etiam teneri absolvere, (saltem sub conditione) docet *Dian.* & *Card. de Lugo, d. 18. n. 84.*

n. 84. &c. ex multis aliis, item *Bonac.* citans dec rationem Cardinalium pro ſe; & *Præp. q. 4. d. 5. &* eò quòd ſic & ægri neceſſitati, & reverentiæ Sacr menti conſulatur.

Dixi, *ſaltem:* quia *Tamb. l. 2. exp. conf.* citans *K* *Præp.* & *Lugo* docet, poſſe & debere abſolvi abſolut etſi ſit abſens, qui de ſigno coram ſe dato teſtat fuit. Denique ſi nullum ſignum dederit, nullo mo abſolvendus eſt, cum actus judicialis non exerceat niſi præceſſerit accuſatio: licet enim recentiores q dam, ut *Tamb. de exp. conf. l. 2. c. 10.* citans *Hom num & Molfeſ.* item *Phil. Servius in Amico fideli 3. c. 1. Anton. de lit. Barth. de S. Fauſto, &c.* cenſe poſſe, imò debere abſolvi ſub conditione, dummo alias probè & Chriſtianè vixerit, eò quòd præſu poſſit interius elicuiſſe contritionem; idque *Di p. 4. t. 4. R. 92. & p. 9. t. 6. R. 20.* ex *aliis* 12. judic probabile; ab aliis tamen meritò rejicitur, ut *Su Vaſq. Kon. Mercer. Lugo, d. 17. ſ. 3. Malder. &c.* ipſ *Dian. l. c. & aliis* 12. apud *Averſam:* quia de omnis externa confeſſio, quam eſſe partem eſſenti lem hujus Sacramenti, conſtat ex *Trid. ſeſſ. 14.* c & ex nullo ſigno rationabiliter præſumi poteſt ſuppono *v. Lugo, l. c. Averſam q. 10. ſ. 18.* Ubi no abſolutionem, quæ iis, qui inſcripti ſunt in ſociet tem Roſarii, ſolet in infirmitate impendi ſine om confeſſione, non dari tanquam ſacramentalem, n in ordine ad conficiendum Sacramentum, ſed ad I dulgentiam, & remiſſionem pœnæ conſequendam

Secunda. Quando vel pœnitenti, vel confeſſari imminet periculum vitæ, quod nec illum integ co

confiteri, nec hunc audire patiatur, sufficit integritas formalis. Ratio, quia tunc materialis non est possibilis moraliter: quod valet sequentibus casibus.

1. Si pœnitens v. g. infirmus, uno alterove peccato dicto deficiat, vel sit grave periculum ne deficiat.

2. Si infirmus volens confiteri, dum ei fertur viaticum, deprehendatur multas confessiones fecisse invalidas, & gravitas morbi non patiatur dilationem absolutionis *Gra. Zam. Dian. p. 5. t. 3. R. 75.*

3. Si ipse Sacerdos in periculo constitutus, videatur ante moriturus, quam pœnitens absolvatur.

4. Si tempore pestis, prudentum judicio, moraliter certum periculum sit, ne confessarius inficiatur: qui si tamen totam audire velit, tenebitur ad eam pœnitens.

5. Si immineat conflictus, vel sit multitudo moribundorum v.g. in naufragio, nec possint omnes audiri. In quo casu possent etiam omnes simul, dicto uno peccato, quod minus infamat, (vel etiam secundum quosdam, si aliter fieri non possit, dicendo in genere se esse peccatores) absolvi, dicendo: *Ego vos absolvo, &c. vid. Sa. V. Absolutio, & Kon. de Sacr. d. 7. dub. 9.*

Tertia. Quando ex confessione certi peccati vel circumstantiæ, timetur meritò grave damnum proprium, vel alienum, sive confessarii, sive alterius, corporale vel spirituale, potest id reticeri. Ratio, quia præceptum divinum de integritate, non obligat cum tanto incommodo. Quod tantum esse posset, ut peccares confitendo; v. g, 1. Si Sacerdos certum peccatum sit revelaturus) intellige cum *Kon. C. Lugo, d. 26. n. 527.*

n. 527. quod pœnitens ipse non teneatur revelare. 2. Si sciat v. g. mulier, ex certo peccato sibi, vel confessario fore periculum ruinæ. 3. Si pœnitenti inde immineat grave damnum, vel periculum vitæ vel famæ. In his tamen casibus videtur requiri necessitas confitendi, v. g. ob communionem annuam; vel si longo tempore alioqui esset differenda. *vid. Fill. t. 27. t. 6. C. Lugo, l. c.* Ubi monet, talia damna aut pericula non facilè fingenda esse; & quidem in Religioso vix posse locum habere.

Quarta. Si quis aliquod peccatum, vel circumstantiam non possit confiteri sine violatione sigilli, v. g. si invalidè absolvisses simoniacum, nec posses confiteri nisi illi, qui facilè inde posset conjicere, quisnam ille esset.

Ex omnibus suprà dictis sequitur, excusari etiam sequentes ab integritate materiali.

.Qui habent casum reservatum, de quo infrà & *Laym. l. 5. t. 6. c. 12.*

2. Scrupulosum, qui perpetuò angitur de oblitis.

3. Quem Sacerdos absolvit ante finem, nolens omnia audire, ut habet *Bon.* hîc.

4. Quem fallit memoria, ita ut dicat, se scire in genere quod peccaverit mortaliter, non occurrere autem speciem peccati; etsi tunc veniale aliquod addere sit consultum. Ita *Kon.* & *Laym. loc. cit.* contra *Sotum* & *Medin.*

5. Eum, qui extremè rudis, vel simplex, dicit se dolere de peccatis, nullum tamen in specie, ne veniale quidem sciat dicere: qui etsi speculativè loquendo possit absolvi, practicè tamen non expedit, sed data benedictone permittatur communicare. Ita *Lay. l. 1.*

6. Qui aliquod peccatum non poteſt confiteri, ſine complicis infamatione; v. g. ſi peccaſſes cum matre, vel ſorore, quam confeſſarius noſſet, tunc enim (ſi alium confeſſarium non potes habere, quem alias adire tenereris) ſufficeret, imò deberet dici quod animo cum ea, vel in genere, cum aliquâ fornicationem, vel inceſtum commiſiſſes, reticendo gradum primum, vel ſecundum, quoad licebit ſine manifeſtatione complicis; cum propoſito confitendi integrè Sacerdoti alteri, proxima occaſione. Ita probabiliter. *Nav. c. 7. Ban. Can. Vaſq. Præp. hic dub. 6. Gamaz. &c.* Ratio eſt, quia quando duo præcepta divina concurrunt, naturale & poſitivum, quæ ſimul ſervari non poſſunt, præferendum eſt naturale; quia ſtrictiùs obligat. Etſi probabiliùs contrarium doceant *Fill. Suar. Vaſq. Leſſ. Card. Lugo, d. 16. n. 394. Hurt. Kon.* & alii *comm.* Unde talis ſaltem non tenebitur tacere id peccatum, ne complicem infamet, niſi commodè poſſit; (quod *C. Lugo,* extendit etiam ad non complicem, ſine cujus manifeſtatione peccatum explicari non poteſt) ideoque confeſſario curandum, ne nominentur perſonæ, niſi ad pœnitentis directionem opus eſſet; tunc enim infamia iſta non tanti æſtimatur, eamq; ſibi imputet, qui peccavit. Conferendum tamen eſt commodum directionis, cum infamia. Ratio ſuprà dictorum omnium, quia in his caſibus moraliter non poteſt fieri confeſſio materialiter integra. *Laym. c. 8. Fag. p. 1. c. 3. v. Dian. p. 3. t. 4. R. 64. & 131. & p. 1. t. 7. R. 49. Leſſ. l. 2. c. 11. d. 11. Tamb. de exp. conf. l. 2. c. 9.* §. 2. ubi docet, probabile eſſe. quod talis pœnitens propter ſolam conſolationem,

quam ſentit ab amico vel docto Confeſſario, poſ
ei confiteri, etſi alium habere poſſit.

ARTICULUS III.

Quæ ſint reliquæ conditiones confeſſionis?

Reſp. Præter integritatem ſunt hæ tres:

Prima: ut ſit vocalis, ſcilicet ordinariè: idq; pr
pter uſum, & praxim Eccleſiæ graviter obligante
niſi ſubſit juſta cauſa, ut impotentia, ſive phyſica, ſi
moralis: quæ ſi adſit, poteſt fieri nutu, ſcripto alio
ſigno, v. g. ſi quis ob anxietatem loqui non poſſ
aut puella ſupra modum verecunda, aliter ſe n
poſſit explicare, quàm ſcripto, quo à confeſſario l
cto, addat voce, de his me accuſo. *Suar. Vaſq. Co*
Lugo, Laym. l.5. c.6. t.6. n.3. Imò qui aliter non p
teſt, tenetur juxta communem ſententiam confit
per nutus, aut ſcriptum, tempore præcepti, etſi
quoad ſcripturam, non admittant *Nav. Toll. Sot*
Val. Dian. extra articulum mortis *v. C. Lugo, d.*
n. 87. Similiter ſuadendum eſſe ſurdis, ut confitea
tur ſcripto, (licet ad id non teneantur) ne ab aliis a
diantur. Eademq; ob cauſam eos non interroga
dos, niſi de planè neceſſariis, ex *Poſſ.* docet *Dian. p*
t.4. R.127. & p.5. t.6. R.5. Unde reſolves hunc caſu

Is qui extra neceſſitatem, totam confeſſionem fa
nutu, vel ſcripto, mortaliter peccat, ac conſequen
non abſolvitur. *Dian. p.3. t.4. R.127.* ex *Sylu. v. F*
tom. 1. t.7. c.1. Kon. d. 6. dub. 1. Suar. d. 21. ſ. 2. n. 5

Secunda Conditio, ut ſit ſecreta, id eſt, ut fiat ſ
Sacerdoti, non quidem ex neceſſitate, ſed uſu Eccl
ſiæ. Publica autem, qualis in naufragio, præli
hoſpitali, ubi alii adjacent, vel per interpretem
no

non obligat (ſaltem reſpectu peccatorum occultorum) niſi ex charitate ſui eum, qui in articulo mortis dubitat de contritione; ac tum adhuc ſufficit ea confiteri, quæ minorem pariunt infamiam. Ita *Suar. Fagund. Dian. p. 3. t. 4. R. 29. &c. Vnde reſolves.*

Si quis peccata in prioribus confeſſionibus oblitus eſſet, non tenetur etiam in articulo mortis ea confiteri publicè, vel per interpretem: quia peccatorum oblitorum confeſſio tantum obligat ex præcepto poſitivo divino, quod in hoc caſu ceſſat. *vid. Laym. c. 6. Dian. p. 3. t. 4. R. 128. & 129.*

Tertia Conditio, ut ſit vera. Quod requiritur eſſentialiter in materia ſubſtantiali & neceſſaria; quia aliàs in re gravi decipietur judex: neque eſſet confeſſio integra, ideoque irrita. Non tamen in materia libera; tum quia falſitas ſigni in accuſatione circa materiam acceſſoriam, non facit ſententiam irritam; tum quia talis tantùm peccat venialiter, cùm non ſit graviter injurius Sacerdoti, nec Sacramento. Ita *Nav. Suar. &c. Unde reſolves.*

I. Non eſt mortale, nec irritat Sacramentum, 1. Si in confeſſione mentiaris leviter, circa res non pertinentes, aut non neceſſarias ad Sacramentum, v. g. ſi hiſtoriam falſam narras, vel ſi neges veniale, vel mortale, quod non teneris confiteri. 2. Si falsò te accuſes de veniali: quod tamen mortale grave erit, ſi id facias non dando aliam materiam, cùm ſic formam reddas irritam, & ſacramentum: niſi tamen facias ex ſcrupulo, perturbatione. Ita *Suar. Fill. tom. 1. t. 7. c. 4. Laym. l. 4. t. 6. c. 8. Dian. p. 3. t. 4. R. 96.*

II. Sacrilegium eſt, & abſolutio nulla, 1. Si mor-

tale, quod confiteri teneris, & putas esse, neges, aut tegas, ne intelligatur. 2. Ut communiter docet contra *Sylu.* Si mortale tibi falsò imponas; nisi tamen fiat ex simplicitate, scrupulo, &c. 3. Si neges vel mentiaris circa peccata aliàs ritè absoluta, quando Confessarius, ut Judex vel Medicus, de iis aliquid ut necessarium ad præsentem confessionem, interrogat *Lugo, d. 14. s. 10. Tamb. l. 2. c. 10. §. 2.* secus si ad præsentem confessionem non faciat. *Ibid.*

ARTICULUS IV.

Quando confessio sit invalida, & quomodo iteranda?

Resp. I. Id contingit ex duplici capite. *Primò,* ex parte confessarii; si jurisdictionem non habuit, vel certè impeditam per censuram; vel si formam substantialiter vitiavit: vel non intendit absolvere; vel peccatum nullum intellexit.

Dico, *nullum:* quia si ob surditatem, somnum vel distractionem, aliqua licet mortalia non intellexerit, sine culpa pœnitentis, probabilius est, valuisse absolutionem, ac postea tantum repetenda esse non audita; ut contra *Sylu. Anton. Navar. & alios,* docet *Henr. Laym. l. 5. t. 6. c. 9. Dian. p. 4. t. 4. resol.* Addo, *sine culpa:* quia si semidormienti malâ fide confitearis, peccas, & confessio est invalida, ideoque repetenda *l. 1. c. 10. §. 3.* Denique addunt aliqui cum *Toll.* si confessarius indoctus non potuit discernere mortale & veniale, invalidam esse. Verùm id *Suar.* *Laym.* & alii passim rejiciunt, & quidem, etiamsi Confessarius putasset esse veniale, quod fuit mortale. Ideoq; confessionem bonâ fide tali factam, non esse

opus

opus repetere. Ita & *Henriq. Sanch. 1. mor. c.10. n.69. Dian. p.3. t.4. R. 121.* contra *Vasq.* Dixi, *bonâ fide:* quia si malâ fide, v.g. quia quæsivisti talem Confessarium qui tibi mederi non possit, debes repetere, cùm enim actu peccaveris dum confitereris, non fuisti ritè dispositus, ideoque nec absolutus. *Tamb. l.2. c.10. §.3.* Denique si finitâ confessione intelligas Confessarium aliqua non percepisse (sive propter somnum, sive distractionem) nescias autem quæ sint illa, teneris repetere confessionem, si brevis fuerit: quia de singulis prudenter potes dubitare; si autem longa fuerit, ait *Tamb. l. c.* non teneri, ob rationem contrariam; & satis esse confiteri, quod dubites an aliquod ex tuis peccatis confessor perceperit.

Secundo: Invalida est ex parte pœnitentis, si fuit excommunicatus, de quo infrà; si mortale tacuit; vel de eo se falsò accusavit; si mortaliter negligens fuit in examinanda conscientia; item si non fuit attritus (quod patere solet inde, si spontè quæsierit confessarium surdum, indoctum, cœcum, &c. *vid. Sanch. l. c.* si nolit tollere occasiones, &c. *v. Dian. p. 4. t. 4. R. 201.*) quibus addi potest ut plurimum, si peccatum carnale confessus sit suo complici.

Resp. II. Si confessio apud eundem confessarium iteretur, sufficit uno verbo in communi se accusare de peccatis antè illi cognitis: dummodò is eorum recordetur, saltem in confuso, aut statûs ac vitæ hominis in communi, aut pœnitentiæ à se impositæ, ut docet *Vasq. Toll. Laym. Sa. Dian. p.3. t.4. res. 123.* Imò si nihil horum, sed tantum, quod sibi confessus fuerit, recordetur, validè, etsi illicitè, absoluturum putat

Laym. & *Dian. l. c.* Idem absolutè docet *Gran. Mercerus in 3. part. q. 9. n. 1.* cum quibus *Dian. p. 5. t. 14. R. 51.* se retractans, probabile censet, q[...] etiam licitè possit absolvere.

Resp. III. Raró obest defectus ex parte confess[...] si pœnitens eum inculpabiliter ignorat: quia in c[...] fessione sequenti absolvetur etiam ab iis, à quib[...] bonâ fide absolutum putabat. *Unde resolves.*

Is qui à puero peccatum aliquod grave, v. g. m[...] litiem, inculpabiliter omisit, ut quia putavit leve[...] vel nullum, non ideò tenetur repetere alia pecc[...] (vel confessiones intermedias) sed hoc tantum, ut [...] cet *Bon. Sanch. tom. 1. l. 1. c. 10. Vasq. in 1. p. tom. q. 92. Sancius, Laym. hic. cap. 9.* addens, si sim[...] rusticus, qui totâ vitâ tantùm fecit confessiones [...] nerales, nihil confitens in specie, nec aliter instru[...] sit, etsi is validè sit absolutus, cum onere, ut cùm [...] liùs cognoverit, omnia subjiciat clavibus; si ta[...] veniat, quando ingens est copia pœnitentium, [...] tunc disponi non possit ad omnia repetenda, p[...] eum absolvi, auditis tamen peccatis ab ultima c[...] fessione factis, cum obligatione, ut melius faciat. *Laym. l. c. cap. 9. n. 4. v. Dian. p. 3. t. 4. R. 108.* addit ex *Nav. Sylv. Beca, Vasq. Reg. tom. 1. l. 6. ca[...] s. 3. n. 153.* & *Joanne Sancio,* etsi ex errore culpa[...] mortaliter, peccatum tale v. g. mollitiei (vel nu[...] rum, aliamvè circumstantiam necessariam,) omis[...] non ideò teneri repetere confessiones interme[...] bonâ fide, & legitimè factas, (in quibus ex natu[...] oblivione defectum illum non fueris confessus) c[...] validæ fuerint, & maneant validæ.

D[...]

DUBIUM IV.

De Satisfactione.

ARTICULUS I.

Quæ ejus necessitas & quantitas?

Resp. I. Satisfactio, seu pœnitentia à confessario data, est necessaria necessitate, non sacramenti, sed præcepti; ideoque à confessario regulariter imponenda est, (secundum *Suar. & Regin. tom.1. l.7.n.12.* sub mortali: *Card.* tamen *de Lugo,* concedit, ex parvitate materiæ posse venialiter peccari, ut *vid. d. 25. n.47.* v.g. si ob peccata venialia levis pænitentia esset injungenda; ejus enim voluntariam omissionem venialem tantum esse. Ita etiam *Dian.p.6.t.6. R.44.*) Et quidem proportionata, tum peccatis, tum facultati pœnitentis. Ratio prioris est, quia est pars sacramenti, non essentialis, sed integralis tantùm, habens effectum ex opere operato, & majorem vi sacramenti, quàm sine eo. Ratio posterioris, tum ex *Trid. sess. 14. c. 8.* tum quia Sacerdos tenetur curare integritatem sacramenti, & tam vindicare, quàm mederi. *Bon. t. 2. d. 5. q. 5. §. 3. p. 2. Unde resolves.*

I. Excusatur aliquando Confessarius, si levissimam (vel etiam nullam) pœnitentiam injungat, v.g. 1. Si pœnitentem vehementissimè contritum, aut aliter satisfecisse advertat *Caj. Nav. Suar. Reg. Bon. de pœn. d.5.q.5.s.3. part.2. n.1. & 2. Escob. c.6. n.41.* Cum verò id raro, vel nunquam constare satis possit, tutius est aliquam semper injungere, ut rectè monet *C. Lugo, d. 25. s. 4. n. 48.* 2. Si pœnitens sit mentis impos, aut aliter impotens, aut morti proximus, aut validè

debilis: cui tamen prudenter injungi levem ſaltē pœnitentiam, v. g. percuſſionem pectoris, invocationem nominis JESU, (ſaltem cc rde) aliosvè pios motus, vel ut per hæredes ſacrificia, ſelee noſynas, & ſimilia opera pia curet, monet *Suar. Laym. & Bon. l. c. & Nav.* qui addit, poſſe injungi, ut patienter ferat infirmitatem: quod tamen *Bon. l. c.* non probat, cùm fieri poſſit, ut id valdè angat infirmum, timētem ſe non ritè ſatisfacere. 3. Quando ſcrupuloſus ſæpius intra eandem horam redit cum novis culpis; quia ſupponitur ſatis impoſita in præcedentibus. *Tamb. l. 4. c. 1.* ex *Fagund.*

II. Etſi Confeſſarius peccet ex communi, ſi pro magnis peccatis valdè parvam pœnitentiam imponat: excuſari tamen eum poſſe, putat *Dian. p. 3. t. 4. reſ. 92.* ſi addat illud: *quidquid boni feceris, &c.* Verùm hæc regula univerſaliter admitti non poteſt, ut benè notat *C. de Lugo, d. 25. n. 57. Ron. Tann. Pl laus. &c.* (contra quos *Diana* pro ſe citat *Bauni*, *Leand. p. 6. t. 7. R. 5. & p. 9. t. 9. R. 54.*) & ab aliis non immeritò rejicitur, eò quòd verba, utpotè merè dʼ precatoria, non habeant vim elevandi omnia opera bona ad efficaciam Sacramentalem. *Averſa q. 13. ſ.* [illegible]

III. Minor juſto licitè datur ex cauſa, qualis v. g. eſt, magna contritio. 2. Fragilitas animi vel corporis, ob quam timetur majorem non impleturus. 3. Tempus Jubilæi, vel Indulgentiæ plenariæ. Ita *Suar. Henriq. Laym.*

IV. Non poteſt injungi. 1. Ingreſſus religionis, ut docet *Sa. V. Satisfactio:* quia id nimis durum videtur. 2. Pœnitentia publica ſi ſit periculum re[illegible]

lan-

landæ confessionis: aliàs interdum pro publico peccato, potest & expedit.

V. Etsi possit, & aliquando ob fragilitatem pœnitentis etiam expediat, injungi opus aliàs debitum, seu præceptum, v. g. Missæ auditionem die festo, &c. ut docet *Suar. Vasq. Laym. l.5. t.6. c.15.* & alii. Unde si scrupulosus sæpius redeat ad Confessarium, intra breve tempus semper nova confitendo, non semper necesse est imponere pœnitentiam novam, cùm opus antè debitum possit injungi. *Bon. Henriq. Lugo, Dian. p.6. t.7. R.6.* contra *Suar. Regin. & Ban:* si tamen Confessarius non exprimat, censetur imperâsse opus liberum, ut docent iidem, & *Dian. p.3. tr.4. R. 84. v. Kon. d.10. dub.8.* & *Dian. part.4 tr.4. R.241.*

VI. Etsi etiam possit injungi opus Internum, uti contra *Merat.* & *alios* docet *Kon. Henr.* & *Dian. p.4. t.4. R. 24.* communiter tamen debet esse externum, & afflictivum, v. g. oratio, jejunium, eleemosyna. Nam avaris eleemosyna, luxuriosis afflictio corporis convenit. Utrum verò licitè imponantur preces recitandæ pro defunctis, dubitari potest, *Vega tom.2. c.64* & *Joannes Sancius d.16. n.1.* negant. Affirmant probabilius *Turrian. d. pœn. d.37. dub.4. C. Lugo, d.38. s.5. v. Dian. t.4. p.3. R.54.*

VII. Potest etiam aliquando injungi cessatio ab aliquo bono opere, v. g. nimiâ corporis afflictione, vel abstinentiâ aliquâ vice à communione, ad promovendum majus bonum pœnitentis, si prudens Confessarius ad eum finem expedire judicet, *Salas, Lugo, Diana, &c.* cum *Aversa, q.13. s.3.* contra *Joannem Sancium.*

VIII. Etſi poſſit immediatè poſt abſolutionem adhuc injungi debet tamen fieri ante, ut ſervetur ordo judicii *v. Dian. p.3. t.4. R.136. & p. 5. t. 13. R.36.* ubi ex *Cap. Finali, & Ochag.* docet, etſi conſuetudo habeat ut ita fiat, illam tamē non induxiſſe obligationē.

Reſp. II. Pœnitens communiter tenetur ſub gravi obligatione, pœnitentiam, ſi rationabilis ſit, acceptare & implere, ut habet communis contra *Cajet. Syln. Navar.* Quorum ſententia ad hoc ſaltem ſerviet, ut neminem non abſolutum dimittas, ſi vel leviſſimam ſubire velit, ut notat *Sotus & Regin. l.1. cap. 2. vid. Dian. p. 3. c. 4. R. 51. & p.2. t.15. R.52.*

Dixi I. *communiter*: quia probabile eſt, quod docet *Laym. l.4. t.6. c.15. Suar. & Dian. p.3. t.4. R.13*, contra *Kon. Henr. & alios*, pœnitenaiam ſub veniali tantum obligare ſequentibus caſibus: I. Si impoſita ſit pro ſolis venialibus. Ita *citati* contra *Henr.* & *Fag.* II. Si pro mortalibus aliàs confeſſis. III. Omiſſionem partis non gravis, in confeſſione mortalium, vel etiam omiſſionem totius, ſi levis ſit, v.g. unum Miſerere. *Kon. Regin. Fag.* cum *Dian. p.3. t.4. R. 102.* & *p.6. t.8. R.45.* IV. Si Confeſſarius noluit obligare ſub mortali: quia cùm poſſit imponere pœnitentiam liberè, & ſine omni obligatione, ut probat *Suar.* hîc *d. 38. ſ. 7. Henr. Fill. Fagund. Tann. Kon. de ſacram d. 10. dub. 8. n. 65.* contra *Turr. & Vaſq.* poteſt etiam ſub levi tantùm imponere. *vid. Dian. p. 3. t. 4. & p. 4. c. 4. R. 82.* V. Eum, qui lucratur indulgentiam plenariam, liberari ab onere pœnitentiæ, (niſi ſit medicinalis) docet *Dian. p. 5. t. 12. R. 3. & p. 9. t. 6. R. 36.* ex *Tann. Gran. Lugo, &c.* contra *Val. March. & Averſ.*

Dixi

Dixi II. *Si rationabilis sit:* quia si justo sit gravior, ac difficilior, nec Confessarius eam moderari velit, non peccabit graviter pœnitens, si sine absolutione discedens, alterius Sacerdotis judicio peccata submittat, ut docet *Suar. Kon. Laym.* Imò ad eam non obligatur, si omnino injustam esse constet, aut si pœnitens eam non possit implere, vel illius sit oblitus. Nec tunc ad aliud quidquam tenetur, etsi expediat ut is, qui sive culpabiliter, sive sine culpa oblitus est, in sequenti confessione similem sibi injungi petat. Ita *Kon. Laym. Dian. p. 4. t. 4. R. 241.* contra *Richar.* & *Sylu.* qui putant talem confessionem esse repetendam: quod præter citatos negat etiam *Card. Lugo, n. 78.* ex *Vasq.* docens talem satisfacere, si confiteatur illud peccatum oblivionis culpabilis. *Unde resolv.*

I. Is qui pœnitentiam implet in statu peccati mortalis, probabiliter quidem satisfacit præcepto, cùm impleat ejus substantiam: peccat tamen, sed venialiter, ut docet *Suar. Laym. Dian. l. c.* quia Sacramenti partem suscipit indignè; & obicem ponit effectui, scilicet remissioni pœnæ, (quem tamen, obice remoto, recuperari docet *Nav. Tol Caj. Dian. p. 3. t. 4. R. 85. Fag. Suar. &c.*) unde quamprimum est implenda, potestque graviter etiam peccari nimiùm differendo, quod ex variis circumstantiis judicandum, *v. Dian. p. 2. t. 15. R. 53. p. 5. t. 13. R. 38.* Non esse autem grave seu mortale, si non differat ultra octiduum, docet *Hurt.* apud *Dian.* Imò posse differri per annum, (hoc est, quamdiu non tenetur ad novum Sacramentum pœnitentiæ) vult ipse *Dian. p. 9. t. 7. R. 57.* ex *Amico, Leand. &c.* nisi tamen pœnitens dubitet, an postea

possit

possit implere: eo enim casu teneri quamprimum commodè potest. Similiter non esse mortale, si obligatus jejunare feriâ 6. differat in diem sequentem, vel obligatus communicare singulis mensibus, differat ad 6. vel 8. dies, affirmat *Dian. l. c.* ex *Palao*; præsertim ex causa aliqua, tametsi levi.

II. Pœnitentiam (etiam medicinalem) impositam sub conditione hac, *si iterum labatur*, nec teneri acceptare, nec implere, eò quod Confessarius nec Judex sit, nec Medicus peccatorum committendorum, docet *Dian. p. 6. t. 7. R. 49.* ex *Palao Trull, &c.* Sed contrarium probabilius cum *Suar.* tenet *Aversa. q. 13. s. 4.* quia non imponit eam pro peccatis committendis sed commissis, sub conditione reincidentiæ.

III. Qui non implevit intra tempus præscriptum non ideo deobligatur.

IV. Potest satisfacere per alium, cui Confessor id concedit; vel qui per se non potest, ut docet *Reg. Fil. Fag. Dian. p. 4. t. 4. Res. 141.* Hic tamen non tenetur, nisi Confessor id voluerit. An verò satisfaciens pro alio, simul pro se possit, alii ajunt, alii probabilius negant, ut habet *Sa.*

V. Non necessariò impletur ante communionem.

Quares. Qui pœnitentiam possit commutare, & quomodo.

Resp. I. ex justa causa quivis Sacerdos id potest, si de novo ei confiteatur, ut habet communis sententia contra *Sotum* & *Vasq.* saltem si peccata non sint reservata; imò etiam probabiliter, etiamsi talia fuerint, ut habet *Fernand.*

Resp. II. Si nova Sacramenti administratione, po-

te-

test id solus Sacerdos, qui injunxit, si adhuc recordetur statum pœnitentis, & hic ad eum recurrat tempore tam brevi, ut moraliter idem judicium censeri possit, v. g. intra hebdomadam *Henr. & alii* 4. imò etsi post longius intervallum. *Lugo, Aversa & Dian. p. 6. t. 6. R. 46. & p. 9. t. 6. R. 57.* contra *Palaum, &c.* Ratio, quia judex incognitâ causâ non potest ferre sententiam. Ita *Sylu. Suar. Kon. Laym. Fill. Reg. Fag. & C. Lugo,* contra *Nav. Henr. Tol. Sa. Rodr. Bejam Valer. Dian. p. 3. t. 4. Res. 53. & p. 2. c. 1. misc. R. 53.* qui dicunt, etiam alium posse, non repetitis peccatis. Quæ sententia, etsi non ex ratione: ex principio tamen extrinseco videtur esse in praxi probabilis, (*Diana* enim *loc. cit.* pro ea adduxit 14. Auctores, dicitq; esse usum, sive praxin Confessariorum) & Confessariis posse servire, quando pœnitens difficulter adduci potest ad repetenda peccata, vel tempus id non fert: præsertim si ex confessione (nam in ea & non extra debet fieri) aliorum peccatorum, & ex præsenti statu, pœnitentis, ipsiusque testimonio, habeant aliquam confusam notitiam peccatorum præteritæ confessionis. Ita *Fag. p. 2. l. 9. c. 4. n. 22. C. Lugo, d. 25. s. 6. n. 107. & 109.*

Resp. III. Ipse pœnitens non potest commutare pœnitentiam, etiam in evidenter meliorem, ut docent *Sanch. 4. mor. Kon. d. 10. d. 12. n. 13. Regin.* & alii: etsi contrarium probabile dicat *Dian. p. 3. t. 4. R. 53. & tom. 1. tr. 4. R. 52.* ex *Porcell.* & *Villalob.* Sed hoc *Turri*, temerarium: *Card. de Lugo,* communi Theologorum & fidelium sensui repugnare dicit, *d. 25. s. 6. n. 78.*

ARTI-

ARTICULUS II.

De Satisfactione per Indulgentias.

§. I.

Quid sit Indulgentia, & quid ad eam requiratur

Resp. I. Indulgentia est gratia quâ certò ali[quo] opere, quod concedens præscribit, præstito, de[bita] Deo pœna temporalis,(non autem culpa) extra Sa[cra]mentum, sacrificium, & martyrium, per applica[tio]nem satisfactionem Christi & Sanctorum,remitti[tur] idque vel per modum absolutionis, erga subditos [Ec]clesiæ; vel nudæ solutionis, erga non subditos, ut [de]functos & catechumenos, quibus proinde tant[um] dantur Indulgentiæ per modum suffragii. *Suar. R[...] Fill. Sanctarel. Bon. d. 6. q. 1. p. 1.*

Resp. II. Ad valorem Indulgentiæ, requi[ritur] causa pia & rationabilis, eaque, ut habet sent[entia] communior *Suar.* & *aliorum* proportionata eff[ectui] & quantitati Indulgentiæ, saltem secundum con[ce]dentis prudentem æstimationem, petendam non [ex] operis tantùm difficultate, sed fine intento, & op[eris] ad eum utilitate. Ratio desumitur ex natura disp[en]sationis bonorum, quæ sine causa ab inferiore fa[cta] non valet, & est dissipatio. Ita *Auth. cit.*

Resp. III. Ad lucrandas Indulgentias requir[un]tur hæ conditiones. 1. Ut sit baptizatus. 2. Ut sit s[ub]ditus concedentis. 3. Ut non sit ligatus excommuni[]catione majore, ut habet communis: quia hæc pri[vat] communione bonorum spiritualium. 4. Ut sit in g[ra]tia, saltem tunc, quando opus præscriptum comp[le]tur: quia pœna non remittitur ante culpam. 5.[...]
op[...]

opus injunctum moraliter totum & integrè impleatur. 6. Ut opus præscriptum sit honestum, saltem ex objecto: nam sufficit vitiatum ex fine inhonesto veniali, vel ex alia circumstantia prava, (ut docet *Suar.* & alii *communiter* contra *Kon.*) saltem si nihilominus conducat ad finem Pontifici propositum; ut limitat *Laym.* Ratio prioris est, quia illud opus plerumq; complet causam Indulgentiæ, quæ debet esse pia. Ratio posterioris: quia ratio injuncti operis, est assecutio finis intenti à Pontifice. *v. Laym. Bon. d.* 6. *q.* 1. *p.* 5. *Unde resolves.*

I. Indulgentiis etiam frui potest, qui eas concessit.

II. Non exspirant morte concedentis, cùm sint gratiæ; nec, ut habet *Sa.* ante notitiam revocationis.

III. Etsi intelligendæ sint, ut sonant: cum tamen sint gratiæ, largè sunt interpretandæ (nisi sint de pœnitentiis injunctis, ut ex *Henr. &c.* notat *Amicus, d.* 20. *n.* 77.) servatâ tamen verborum proprietate. Unde censendæ sunt perpetuæ, si datæ sunt sine temporis restrictione.

IV. Etsi data pro articulo mortis, secundum *Sa.* exspiret, quando semel est accepta: contrarium tamen est probabile, ob rationem datam. Illa autem non requirit applicationem Confessarii, aut alterius ministerium *Quint. in append. t.* 9. *d.* 3. Expediet tamen moribundos ad invocationem nominis JESU & MARIÆ sæpius excitare, simulque in memoriam revocare intentionem lucrandi istas indulgentias *Ib. d.* 4. Probabile enim est, si habeat plures imagines, grana, rosaria, &c. benedicta, posse (sive iutuitu ejusdem concessionis, sive diversarum) toties lucrari, quoties

quoties nomen JESU repetierit, vel præstiterit requisitum. *Ibid. d. 6.* ex *Suar. Gran. &c.* Su autem ad eas lucrandas quodvis tempus, in quo ficatur mortis articulus, etsi pluribus diebus a morte absit. *Ibid. d. 5.*

V. Possunt moribundi plures indulgentias p rias, ob plures titulos concessas simul lucrari; quia habent plura rosaria, vel grana, cruces, im nesvè, quibus sint applicatæ, vel titulo suæ Reli nis, Confraternitatis, &c. dummodò non requi certa opera pro speciali necessitate applicanda. *Q in append. t. 9. d. 4.* Idque, etiamsi eas, vel ea aliquas ignoret, aut non recordetur. *Ibid.* ex *L Dian & aliis 6.* contra *Rodriq. Trull. &c.*

VI. Requiritur autem, ut moribundus cruc granum, imaginem, &c. secum habeat in artic mortis, ut ratione illius lucretur: & quidem ut tu ac certiùs obtineat, ejus habeat dominium, seu p sessionem, & apud se teneat. Non tamen est nece ut collo appensa, brachio obvoluta, manuvè app hensa sint, (etsi aliquo horum modorum habere tutius) sed sufficit esse in lecto, vel juxta moribu dum; licèt ipse nec videat, nec tangat, nec sci aut recordetur se habere (nisi aliud exprimatur) su ficiet etiam habere commodata, seu quoad usu (præsertim si id in ipso indulto exprimatur, ut Caroli Borromæi, & quinque Sanctorum fit) Neq necesse est retinere, donec exspiret, (etsi & hoc tutius) sed sufficit in aliquo mortis articulo habere, in eoque nomen JESU (si hoc requiritur) invoca *ibid. d. 6.*

VII. Concessæ vivis, non possunt applicari defunctis, nisi id exprimatur: quia pendent à voluntate concedentis.

VIII. Probabile est, concessam pro certo tempore posse sæpius obtineri, repetendo opera præscripta, v.g. eodem die, nisi addita sit restrictio: quia favores sunt ampliandi. Ita *Henr. & Rodriq.* Contrarium tamen videtur probabilius, ob voluntatem concedentis contrariam rationabiliter præsumptam. *vid. Card. de Lugo, d. 27. s. 6.*

IX. Etsi consultum sit, ut opera omnia fiant in gratia; id tamen non videtur simpliciter necessarium. Laborandum tamen Concionatoribus, & confessariis, ut cùm Indulgentiæ promulgantur, populum ad seriam confessionem excitent.

X. Ut quis lucretur pro defunctis, probabiliter non requiritur, ut sit in gratia; quia tantùm ponit opus tanquam conditionem, quo posito, Pontifex applicat defuncto Indulgentiam, sive satisfactiones Christi, & Sanctorum. Ita *Escob. t. 7. E. 5. c. 7. n. 45.* ex *Suar.* & *Prap. in 3. p. q. 14. dub. 10. n. 93.* Contrarium tamen docet *C. de Lugo, d. 17. n. 75.* requirens statum gratiæ saltem in fine operis: quæ sententia tutior est.

XI. Opus præscriptum dum fit, debet esse utile ad finem à concedente intentum; qualis est, v.g. eleemosyna, præscripta pro redemptione captivorum, etsi fiat cum, aut in peccato, (modo aliud opus ei injunctum, & præscriptum, in gratia fiat *v. Card. de Lugo, d. 27. n. 84.*) non autem oratio, præscripta ad placandum Deum, si ipsamet sit peccatum ex mala circumstantia; uti nec jejunium, si te inebries, item

nec

nec visitatio Ecclesiarum, sine ulla devotione. *Laym. Bon. & aliis.*

XII. Possunt uno & eodem opere plures Ind gentiæ, diversis viis concessæ, lucrifieri, si opus æquè utile ad finem utriusque Indulgentiæ, nec iterabile intra idem tempus, v.g. jejunium, vel com munio. Ita *Præp. & Laym.*

XIII. Non lucrantur Indulgentias. I. Qui ex i potentia, vel ignorantia, sive totum opus præsc ptum, sive notabilem ejus partem omittunt, v.g. puer vel senex non jejunet: nisi tamen ob grav difficultatem hoc opus ei in aliud est commutatu *Henr. Cajet. Bon. p. 5. n. 16.* II. Qui opera injun alio loco, tempore, vel ordine, perficit, quàm præc ptum est; vel per alium, qui fuerit causa princip ut si per alium jejunarit, Ecclesias visitârit. *Nav. R l. 7. Bon. l. c.* III. Qui famulo tradidit eleemosyn erogandam, quam is retinuit, ut habet *Bon.* ex *m tis*, contra *Sa.* IV. Qui aliquid omittit, quod secu dùm sententiam probabilem, vel etiam probabili rem, non est necessarium, si tamen sit necessarium r ipsâ: quia communis error non supplet defectu Ita *Bon.* ex *Suar. Sanch.* & *aliis.*

XIV. Non obstat effectui indulgentiæ, I. Etsi opere requisito modicum quid omittatur, v.g. c remonia in sacro: vel si parum comedas in jejuni quia opus ponitur moraliter integrum. II. Si op requisitum præstes per alium, habentem se ut inst mentum, v.g. in eleemosyna danda *Bon. l. c.* III. eleemosynam des exiguam; nisi tamen in Bulla e primatur, dandam esse pro cujusque facultate: tu

eni

enim major danda est à divite, quàm alio. Ita *Fill. Suar. Sa. & alii.* IV. Si Ecclesiam visitandam non possis ingredi, ob hominum multitudinem, dummodò oratio fiat ante fores, vel in cœmeterio. *Bon.* V. Etsi in opere præstito non habueris intentionem consequendi Indulgentias, ut docet *Salas, Bon. & alii* contra *Suar.* Et videtur certum, saltem si habueris interpretativam, ut babet *Laym.* VI. etsi opera fuerint aliunde debita, v. g. ex præcepto Ecclesiæ. Ita *Laym.*

XV. Quando datur poteslas commutandi opera præscripta in alia, id non necessariò fit in confessione, & à confessario, qui audit confitentem; sed potest fieri extra, & ab alio idoneo: ita enim declarat, Gregorius XIII. (uti & in Bulla indulgentiæ, nomine Confessarii, intelligi quemvis approbatum) apud *Henr. l. 7. c. 10. n. 8. & Prapos. q. 14. dub. 10. n. 88.*

XVI. Probabilius est, eum, qui tantum partem operis præscripti facit, non lucrari partem Indulgentiæ; nisi tam parum desit ut censeatur moraliter integrum. Ita *Bon. p. 5.* ex *Nav. Suar. Kon. &c.*

XVII. Cùm præscribitur, ut visitentur aliquot altaria, sufficit ad illa se orando convertere ex eodem loco, ut habet, *Sa. Bon. part. 1. Suar. Rodriq. Dian.* Limitat autem *C. de Lugo*, si sit tali loco, & situ, ut moraliter censeri possit orare ad illa altaria *d. 27. n. 98.*

XVIII. Cum confessio præscribitur, nisi in Bulla exprimatur, venialium, probabilius est, non requiri ut conditionem, sine qua non, sed ut dispositionem ad statum gratiæ *Bon. l. c.*

XIX. Nemo consequitur plenariam Indulgentiam

tiam peccatorum omnium, nisi omni culpâ, etiam veniali, liber sit, quando ultimum opus explet. Unde consultum est, ut communio sit ultimum. *v. Laym.*

§. II.

Quotuplex Indulgentia, & quomodo differat à Jubilæo?

Resp. I. Indulgentia alia est Totalis, sive plena, plenior, plenaria, plenissima, quæ non tantùm pœnitentiam injunctam per Confessarium, vel Canones, aut secundũ hos injungi debitam, sed etiam omnem Purgatorii pœnam tollit. Nec differt à Jubilæo, nisi accidentaliter privilegiis quibusdam, ut quod in Jubilæo licita sit dispensatio in certis votis, absolutio reservatis & censuris, & quod Confessarius quivis approbatus possit eligi. *v. Sa. V. Indulg. Bon. d. 6. q. 1. p.*

II. Indulgentia alia est Partialis, qualis est unius vel aliquot annorum; item septenæ, quadragenæ, carenæ; item tertiæ partis peccatorum: per quas non significatur tolli tantam durationem Purgatorii, sed tantam pœnam remitti, quanta deleretur per jejunium unius, aut aliquot annorum, aut quadraginta dierum in pane & aqua secundum Canones olim imponi solitum. Porrò quando indulgentiis plenariis adduntur aliquot anni, vel remissio tertiæ partis peccatorum, id secundùm diversas sententias, vel ad diversos concedentes referendum est, vel facit ad cautelam, ut si fortè causa Indulgentiæ non fuerit sufficiens, saltem valeat ad illos annos lucrandos; vel ut adjuncta concedatur pro alio tempore, actione & loco, vel denique, ut ea per modum suffragii possit aliis applicari *vid. Bellarm. c. 9.*

Resp.

Resp. II. Circa Jubilæum notanda sequentia.

1. Anno Jubilæo in Urbe durante, suspendi solent tantisper extra Urbem omnes indulgentiæ plenariæ, quoad vivos, etiam in carceribus, (non tamen in periculo mortis constitutos, ut contra *Laym. l.5.t.7.c.8. n.2.* docet *Bon. d.6.q.1.n.2.* ex declaratione *Urbani* VIII. factâ Anno 1625. neque quoad defunctos) itemq; aliæ facultates, v.g. absolvendi à casibus Bullæ Cœnæ, commutandi vota, dispensandi, &c. concessæ in ordine ad lucrandas plenarias Indulgentias. Non suspenduntur autem indulgentiæ personis particularibus, aut ab alio quàm Papa concessæ, nec privilegia Religiosorum, v.g. absolvendi à reservatis, &c. quia tantùm suspenduntur facultates concessæ in ordine ad Indulgentias. Ita *Sanch. Henr. &c.* apud *Dian. tom.1. tract. de Bulla Cruc. Fill. Bon. l.c. Benzon.* & denique *C. de Lugo, d.20.s.8.n.145.* ex declaratione *Urbani* VIII. Anno 1625, Similiter neque suspenditur facultas concessa Episcopis per *Trid. s.24. c.6.* absolvendi & dispensandi cum suis subditis, in omnibus casibus Sedi Apostolicæ reservatis; item nec dispensandi in irregularitatibus, in impedimentis matrimonii, aut petendi debitum, &c. quæ ex jure communi illis competunt *Zerola V. Annus S. §.4. Quint. in append. t.8.d.16.*

2. Etsi probabile sit, quod docet *Nav.* sæpius lucrifieri posse Indulgentias intra Jubilæum, extensum ad duas septimanas: contrarium tamen verius est, quod *Congregatio Cardinalium* declaravit, ut habet *Bon.* (ex *Suar. Sanch.*) *d.6.q.1.p.5.n.32.* qui tamen affirmat, in anno sancto posse obtineri toties, quoties

opera præscripta præstantur; idque ex declaratione *Urbani* VIII.

3. Satisfacere tunc, 1. qui Sabbatho ante primam Dominicam confitetur, ut habet *Laym. Bon.* & praxis fidelium. Item qui confitetur & communicat ultimâ Dominicâ, claudente Jubilæum. Cætera tamen opera debere fieri ante, & quidem intra unam hebdomadam, docet *C. de Lugo, d.27.n.105.* contra *Bon. q.1.p.5.* 2. Qui ordinem inter opera præscripta non servavit. 3. Si quis intra illud tempus cœperit confessionem, quam materialiter imperfectam oporteat differri longiùs, potest tunc absolvi à reservatis, & commutari vota: postea verò extra tempus Jubilæi absolvi ab omnibus, etiam quæ oblitus est, reservatis, ac in oblitis etiam dispensari: imò potest postea omnia facere Confessor finitâ confessione, quæ ante: quia cœptâ causâ manet potestas delegati. donec finiatur. Ita *Sa. Less. l. 2. c.40. d. 16. Bon. Laym. Sanch. l. 4. c. 54. Dian. t.2. misc. R. 11.*

4. Qui neglexit lucrari Jubilæum in patria, potest alibi, dum ibi durat lucrari, *Sanct. Vgel. Dian. p.3. t. 4. R.151.* Imò etiam in patria, si tempore publicationis ex invincibili ignorantia notitiam illius non habuit. *Botten. Dian. l. c.*

5. Quando duobus diebus immediatis occurrunt duo Jubilæa, quorum singula confessionem & communionem requirunt, non opus est bis confiteri & communicare, dummodo perseveres in gratia: alia tamen opera repetenda sunt. *Tur. p. 2. d. 32. d. 64. vid. Dian. p. 4. t. 4. R. 166.*

CA-

CAPUT II.

De Ministro Sacramenti Pœnitentiæ.

DUBIUM I.

Quid sit Minister?

RESP. Est Sacerdos approbatus ab Episcopo, (saltem respectu secularium) & habens jurisdictionem. Est certum. Ratio primæ partis sumitur ex *Joannis 1. Accipite Spiritum Sanctum: quorum remiseritis, &c.* Ratio secundæ sumitur ex *Trid. sess. 23. c. 15. de ref.* ubi decernit, nullum posse audire confessiones secularium, nisi habeat beneficium parochiale, vel approbationem ab Episcopo. Addidi, *respectu secularium:* quia circa confessiones regularium, Concilium nihil videtur mutâsse: unde ii cuivis, etiam non approbato, quem Prælatus præfecerit, possunt confiteri, intellige, quantum est ex vi Concilii: quia *Gregorius XV.* statuit, ut Monialium Confessarius ab Ordinario approbetur. Ratio tertiæ partis ex *Florentino* & *Trid. l. c.* quia absolutio est actus judicialis qui requirit subditos. *Unde resolves,*

I. Nullo casu, vel dispensatione, hoc Sacramentum validè administratur à non Sacerdote.

II. Ubi *Trid.* est receptum, (secus alibi) nullus Sacerdos, etiam Regularis, validè absolvit, nisi sit approbatus, vel Parochus; cui non solum intra, sed etiam extra diœcesin suam, validè delegatur jurisdictio, potestq; eligi in Confessarium, ab omni habente potestatem eligendi, quamdiu tamen retinet Parochiam. Ita *Fill. tom. 1. t. 7. Fag. Suar. Dian. p. 3. t. 4. R. 146.*

DUBIUM II.

Quid sit approbatio, & à quo petenda?

Resp. I. Approbatio non est collatio jurisdictionis, sed tantùm publicum judicium de aptitudine personæ, ad audiendas confessiones, essentialiter prærequisitum (supposito jure Tridentini) ad jurisdictionem recipiendam. Ita *Sanch. l. 6. de mat. d.* & *alii. Unde resolves.*

I. Etsi Doctores & Licentiati, hoc ipso quod promoventur, censeantur, secundum quosdam, approbati à Papa, ut notat *Sa. V. Confessor.* probabilius tamen est, quòd ipsi etiam egeant approbatione, licet non deceat ut ipsi, vel Lectores in Theologia examinentur.

II. Etiam Parochus, qui reliquit beneficium parochiale, debet approbari, si velit audire confessiones.

III. Non requiri hanc approbationem ad auditionem venialium, docet *Dian. p. 2. t. 2. misc. R. 44.* ex *Valero.* Et ratio esse videtur, quod approbatio tantùm requiratur in ordine ad jurisdictionem; hanc autem quivis Sacerdos pro venialibus (uti & mortalibus, à quibus ritè quis est absolutus) habeat collatam ab Ecclesia in ipsa ordinatione, ideoque ab iis absolvere possit, ut habet *Bon. d. 5. q. 7. p. 2. n. 8. Vasq. Suar. Card. de Lugo, d. 18. s. 3. d. 21. n. 1.* ubi docet ab Ecclesia in *Trid.* non approbatum reddi incapacem jurisdictionis, tantùm in ordine ad mortalia non priùs confessa.

IV. Parochi non possunt asciscere cooperatores nisi Parochos, vel approbatos, ut habent *Fagund. p. 2. l. 7. n. 42. Sancius, &c.* ex *declaratione Cardinalium* contra *Ledes.* & *alios* Vid. *Dian. p. 3. t. 4. R. 146.* & *Bon. d. 5. q. 7. p. 4. §. 1.*

V. Qu

V. Qui habet potestatem eligendi Confessarium, non potest eligere nisi approbatum, vel Parochum.

VI. Ad approbationem non necessariò requiritur examen, modo adsit judicium prudens de sufficientia. *Kon. Laym.*

VII. Non sufficit approbatio petita & negata, ut docetur communiter, contra *Nav. Henriq.* & *Dian. tom. 2. t. 2. R. 24.* etsi probabiliter cum prædictis docuerit *Kon.* & *Laym.* regulares Mendicantes, si ab Episcopo repellantur, cum manifestè idonei sint, & à Prælatis suis præsententur, posse nihilominus pro confessionibus secularium exponi, ut habetur *Clementinâ, dudum*, §. *statuimus.* Istis tamen privilegiis *Trid.* & *Urbanum* VIII. anno 1628. derogasse, notat, *Card. de Lugo, de pæn. d. 21. n. 29.* & 15.

Resp. II. Approbatio petenda est ab Episcopo, & quidem proprio, scilicet Sacerdotis, ut intelligunt *Suar.* & *Kon. Regin. Fill.* & *alii*: vel (ut probabiliter vult *Vasq.*) pœnitentis. Ratio, quia est actus Jurisdictionis, vel saltem auctoritativa declaratio; ergo debet fieri à superiore. Porrò nomine Episcopi etiam intelliguntur Prælati, habentes jurisdictionem Episcopalem, ut quidam Abbates, & Capitulum Sede vacante, non autem Provinciales, aut Generales Ordinum. *Unde resolves,*

I. Religiosi, etiam exempti, debent approbari ab Episcopo loci, in quo degunt: quia illius, quoad hunc actum, sunt subditi.

II. Episcopus in sua diœcesi non potest approbare Sacerdotē alienum, nisi subdatur illi saltem ad temp⁹.

III. Episcopus potest approbare per se, vel Vicarium-

rium generalem, vel alios quoſcunq; deputatos; quia non eſt actus ordinis, ſed jurisdictionis.

IV. Approbatio poteſt fieri cum reſtrictione ad certum genus perſonarum, locum, tempus, &c. *Navar. Suar. Vaſq.* contra *Vegam.*

V. Epiſcopus peccat, ſi Sacerdoti (præſertim Regulari) idoneo, ſine cauſa ſufficienti neget approbationem. *Bon. Vaſq. art. 3. d. 3. C. de Lugo, d. 21. ſ. 3. num. 34. Sanch. &c.*

VI. Approbatio ſemel abſolutè conceſſa, non tantùm non extinguitur morte concedentis, ſed nec revocari poteſt ſine juſta cauſa: ex cauſa tamen, v. g. mutatione morum, judicii, &c. poteſt, ut docet *Suar. Fill.* & alii. Quod ſi fiat absque cauſa rationabili, *Com. Suar. & quidam alii,* cenſent revocationẽ eſſe nullam; alii illicitam tantùm, *Fill. t. 7. c. 9. q. 12.* In dubio autem, an ex juſta caúſa revocatio ſit facta, præſumẽdum eſſe pro Prælato, docet *Card. de Lugo n. 67.*

VII. Ex juſta cauſa poſſunt, præſertim ſucceſſore Epiſcopo, ad examen revocari, non tantum ſeculares, ſed etiam regulares. Docent tamen quidam, Mendicantes habere privilegium, ut non poſſint revocari ab eodem, à quo antè ſunt approbati: ſed contrarium docet *Suar.* & *Card. de Lugo, d. 21. n. 61.* & *62.*

VIII. An approbatus ab uno Epiſcopo, poſſit in alia diœceſi ſine nova approbatione recipere jurisdictionem, controvertunt Doctores, ac licet utraq; ſententia olim videri potuerit probabilis, poſt decretum tamen *Urbani VIII.* anno 1628. apud *C. de Lugo, diſp. 21. ſec. 2. n. 29.* negativa omnino tenenda eſt, *v. Averſam. qu. 16. ſect. 8.*

DUBIUM III.

Quid & quotuplex jurisdictio Confessarii, & unde eam habeat?

Resp. Est auctoritas aliqua in alium ut subditum, in quem, in foro interno, accipit potestatem, distinctam à potestate Ordinis: hæc enim datur per Sacramentum Ordinis, & omni Sacerdoti, nec tolli potest illa per externam concessionem Ecclesiæ: nec omnibus Sacerdotibus, potestque ab iis tolli: ac nisi adsit, invalida est absolutio. *ex. Trid. sess. 14. c. 7.* Est autem duplex, Ordinaria & Delegata. Ordinaria est, quam habent ii, qui ex vi proprii officii curam animarum habent, ut Papa, Episcopus, Parochus (huc revocantur Archiepiscopi, erga subditos suorum Episcoporum, tunc tantum, quando actu visitant. Archipresbyteri, Archidiaconi, Prælati religionum, Vicarius perpetuus Episcopi, vel etiam Parochi. Delegata dicitur, quæ legitimè datur ab habente ordinariam; idq; vel tacitè, vel expressè, ut à Papa pro tota Ecclesia, ab Episcopo pro Diœcesi, à Parocho pro Parochia: hoc discrimine, quòd Papa possit dare invitis Episcopis & Parochis, non contrà. Ac licet exterior jurisdictio expiret morte delegantis, non tamen hæc interior, nisi successor revocet ut docet *Sanch. Suar. Nav Kon.* contra *Sylvium* & *Vasq. v. Lay. c. 10. n. 22.* Porrò hujusmodi potestatem delegatam absolvendi quemcunq;, à quibuscunq; peccatis, in articulo seu periculo mortis, (hæc enim pro eodem sumuntur in jure, ut *vid. Dian. p. 3. t. 4. R. 57. 71. & 72.*) habet ex jure communi quivis Sacerdos, etiã excomunicatus & degradatus, si alius desit: Quod addo, quia præsente Pa-

rocho, vel proprio Sacerdote, id non posse, docet *Vasq. Bon. Kon. Reg. &c. comm.* licet contrarium probabile putet *Dian. p. 2. t. 5. R. 5. & p. 4. t. 4. R. 167.* ex *Ang. Hen. Com.* & *Sa.* confirmatque *Tamb. de exp. conf. l. 3. c. 7.* Ex consuetudine, quivis toleratus absolvere potest à venialibus, & mortalibus alias confessis. Ex Privilegio, religiosi Mendicantes quosvis fideles absolvere possunt, juxta tenorem suorum privilegiorum. Ex concessione Ordinarii directa; quicumque Sacerdos approbatus, cui id ille committit. Denique ex Indirecta is, qui audit eum, qui habet potestatem eligendi Confessarium, quales sunt, 1. Ex jure, Episcopi omnes, etsi sint tantùm titulares; item superiores Episcopis, ut Archi-Episcopi, &c. item Prælati iis inferiores, exempti, ut Abbas exemptus, (non tamen Abbatissa,) Generalis, Provincialis, Prior, salvis tamen privilegiis Ordinum, *v. Dian. p. 4. t. 4. R. 1. & 2.* 2. Ex consuetudine, Cardinales, (qui etiam domesticis de Confessore providere possunt) item Pastores, imò multis locis, etiam cæteri Sacerdotes seculares, ut docet *Valent. Sa. Suar. d. 27. s. 3.* (Religiosi tamen tenentur eligere tales, quales illis permittunt statuta) item Reges & Principes, (quorum tamen privilegium ad familiam non extenditur) deniq; domestici Pontificis. 3. Ab homine eam habent, quibus sive Pontifex, sive Episcop⁹, sive Parochus concessit. *Unde resolves*

I. Qui habet potestatem delegatam, non potest eam subdelegare alteri, cum diversa sit potestas utendi jurisdictione, & eam delegandi. Excipitur 1. nisi hoc ipsum concessum sit. 2. nisi sit delegatus ad universitatem causarum, ut v. g. si cui committeretur officium

ficium Parochi absentis, vel minorennis: talis enim aliqua exercitia jurisdictionis alteri, ex præsumpta voluntate Ordinarii, subdelegare posset, non tamen integrum officium *v. Layman hic. l. 5. t. 6.*

II. Cum jurisdictio respiciat subditos, exerceri in eos potest tam à delegato, quàm ordinario, quocunque loco fuerit, ut docet. *Sanc. Henr. Suar. in 3. p. tom. 4. d. 28. sess. 1. & 7.* & alii.

III. Probabile est, quod absolutus in articulo mortis, non teneatur se postea sistere superiori, vel alteri pro reservatis (nisi hæc habeant annexam censuram) ut docet *Nav. Suar. Merc. Fill. t. 7. c. 10. q. 6. num. 288. Bon. d. 5. q. 7. p. 1. n. 13.* quia directè absolutus fuit, contra *Hurt. v. Dian. p. 4. t. 4. R. 190.*

IV. Improbitas aut inscitia proprii Sacerdotis, non dat jurisdictionem alteri, ideòque tali casu expectandum est, aut ad superiorem recurrendum si tamen ignorantia esset tanta, ut confessio illi facta foret invalida, aut illicita, neq; esset alius privilegiat⁹, aut habens jurisdictionē, licere alteri confiteri, docet *Nav. Vasq. in 3. part. t. 4. p. 93. a. 2. dub. 3. Hurt. d. 10. dif. 15. v. Dian. part. 4. t. 4. R. 201. & part. 8. t. 1. R. 86.* ex *Cap. Placuit, de pœnit. dist. 6.* Ideo licere, quando quis proprio non potest confiteri sine gravi periculo, docet *Toll. Sylv. & Medin.* qui idem concedit, quando proprius non vult, aut non potest audire, vel injustè negat facultatem confitendi alteri, v. g. Parochus concubinæ. *Dian. p. 3. t. 4. R. 79.* ex *Henr. & aliis 4.* Verùm ista communiter refutantur ab aliis.

V. Etsi graviter peccare possit proprius, si neget suis facultatem adeundi alterum, modo præsumere

possit eos justè petere: si tamen injustè neget, probabilius videtur, eos invalidè ab alieno absolvi, ut docet *Sotus, Suar. Laym.* etsi non improbabiliter, *Sylu. Henr. Mal. Palud. Richard. Tol.* & *Dian. p. 3. t. 4. Resol. 79.* putent, quòd validè, præsertim si sine periculo salutis, famæ & simili, non liceat suo proprio.

VI. Cùm jurisdictio acquiratur ratione domicilii, vel quasi domicilii, vel etiam actualis habitationis; hinc ii, qui duobus locis habent domicilium, vel quasi, possunt utrobiq; absolvi, ut scholares, milites, mercatores: item vagi & peregrini possunt absolvi à Parocho loci, in quo versantur. *Vid. Laym. hic Vasq. &c.*

VII. Validè absolvit is, qui audit confessiones præsente vel sciente, & non contradicente Ordinario, v.g. Episcopo vel Parocho, cui constet eũ aliunde non habere jurisdictionẽ: quia tunc præsumitur tacitè eam dare: sufficit enim, ut rectè docet *Fill. & Fag. præc. 2. lib. 7. c. 2.* facultas interpretativa, & præsumpta; modò præsumptio fundetur in signis, quæ indicent consensum præsentem, ut fit in casu posito, (uti etiam v. g. si Parochus, qui jam absens est, aliàs significaverit id sibi gratum esse) nam existimatio de futuro consensu, vel ratihabitione, quod scilicet, quando resciverit, futurus sit contentus, non sufficit, quia consensus futurus non dat jurisdictionem pro tempore præsente, quo datur absolutio. *vid. Dian. p. 3. t. 4. Res. 68. Sanch. de mat. l. 3. d. 39. Bec. Kon.* qui addit, peccare, si de consensu dubitans incipiat audire.

VIII, Peccat, qui absolvit cum jurisdictione dubia, nisi necessitas urgeat: qualis est v. g. quia pœnitens diu non est confessus, vel debet communicare, nec a-

lius adest: tunc enim licitè absolvit cum conditione hac, si possum; & cum onere (etsi *Salas t.2.tr. 8.d.1.* hoc onus non agnoscat) aliàs iterum confitenti habenti jurisdictionem certam. Expedit autem tunc veniale aliquod adjicere, à quo directè, & à cæteris indirectè saltem, absolvatur. Ita *Reg. Suar. Kon. d. 8. dub. 6. n. 43.* Quòd si tamen ex probabili ratione dubium resolvat, (nimirum habere se jurisdictionem) etsi cum formidine oppositi, absolutè absolvit licitè, ut docet *Suar.* & *Prap. C. de Lugo, d.19.n.49.* tum quia tunc practicè & moraliter est certus; tum quia Papa eo casu dat facultatem, uti & in sequentibus casibus.

1. Quando communi errore, v. g. ob titulum coloratum, putatur aliquis esse Pastor, seu habere jurisdictionem, qui non est, ob censuram, vel alium defectum. *Bon. d.5.p.5.s.2.p.3.n.11. Dia.p.3.t.4.R.22.* Quod etiam, si desit titulus coloratus, probabile esse docet *Dian.p.3.t.4.R 122.* ex *Pontio, Molfes.* & *Sanct.* Item *p.2.t.2. misc. R. 43.* si quis bonâ fide tali confiteatur: verùm id communiter ab aliis negatur.

2. Cum quis ex consuetudine, præscriptione, aut bona fide absolvit, aut nescit potestatem suam revocatam ut habet *Sylu. Nav. Henr. Mald. in 2.p.q.1.9.a.5. Sanch.1.mor.l.1.c.9.n.35. Sal. Vas. v. Dian.p.1.t.13.R.1.*

3. Quando secundùm probabilem sententiã judicatur quis habere jurisdictionem, & Sacerdos sequitur favorabilem *Bon. l.c.* Quia quando communis est error, Ecclesia dat jurisdictioné, propter publicam utilitatem, *V. Suar. Dian. ll. cc. C. de Lugo, d. 19. n. 28.*

IX. Nemo tenetur unquam Parocho confiteri, ne quidem in Paschate *Lugo, d. 19. s. 2. n. 28. &c.* cum

Diana p.8.t.1.R.88. Quare Parochi frustra nolunt, ut Parochiani confiteantur Mendicantibus, etiam in Paschate, cùm habeant privilegium pro omnibus Christi fidelibus *Suar. Kon. Henriq. Reg. Zerol. c.15.q.3.* *communiter* apud *Bon.d.4.q.1.ſ.2.p. ult.* adeò ut, qui docent, confessos Regularibus, etiam in Paschate, teneri iterum eadem confiteri suo Parocho, fiant suspecti de hæresi. *Dian.p.4.t.8.R.102.* & *alii.* Vi tamen hujus privilegii, non possunt absolvere eos religiosos aut religiosas, qui non habent facultatem extra suum Ordinem confitendi, ut ex communi notat *Rodr.* & *Comp. priv. Societatis. V. absolutio* §. 1. & ex his *Laym. hic.* Quia privilegio generali non censetur derogari consuetudini, vel statuto particulari, nisi id exprimatur. Usus tamen fert, ut regulares peregrinantes ex præsumpta voluntate Superiorum, si Ordinis socium non habeant, à quovis alio, etiam seculari, absolvantur, exceptis reservatis: in quæ si religiosi Societatis extra domicilium incidant. *vid.* ordinationes Præpos. Generalium *c. 6. n.6.* & *Laym. hic.*

X. Quòd si Superiores Regularium Monialibus sibi subjectis (idem est de Monialibus subjectis Episcopo) non concedant aliquoties in anno alium Confessarium, potest & tenetur illis eum dare Episcopus: quod si nec is faciat, ipsæ eligere possunt. *Quint. t.1. st.26.* ex *Declaratione Card.* apud *Barbos.*

DUBIUM IV.

Quid sit reservatio casuum, & quis habeat potestatem reservandi, & absolvendi ab iis?

Resp. I. Reservatio hæc est negatio jurisdictionis circa aliquod peccatum. Ac certum est in Ecclesia pote-

potestatem esse quædam peccata reservandi, à quibus inferiores Confessarii non possint absolvere, ut sic subditi meliùs dirigantur, & absterreantur à peccatis quorum difficilem remissionem vident: quamquam, nisi graves causæ sint, non debeat quivis, neque qui potest, quidvis facilè reservare, neque difficulter veniam dare absolvendi à reservatis, ne alioqui cedat in destructionem, quod debebat in ædificationem. Porrò etsi quivis ordinarius potestatem habet reservandi, in Parochis tamen consuetudo eam abrogavit. *vid. Suar. d. 30. s. 5. C. de Lugo, d. 15. s. 6. §. 3. Vnde resolves.*

I. Cùm non sit obligatio confitendi venialia, ea frustra reservantur, (etsi fortasse possint saltem à Papa,) ideòque sola mortalia, eaque non nisi externa, graviora, opere consummata, prudenter reservantur. Unde *Clemens* VIII. statuit, ut Prælati religionum, siquidem velint, undecim tantùm casus reservare possint, nec plures sine consensu Capituli generalis pro tota religione, vel Capituli provincialis pro provinciâ. Quod tamen de culpa tantùm & non censuris intelligendum est: potest enim Prælatus aliquid præcipere sub excommunicatione sibi reservata. Casus autem *Clementis* sunt sequentes.

1. Apostasia à religione, etiam retento habitu. 2. Nocturna ac furtiva è Monasterio egressio. 3. Veneficia, incantationes & sortilegia. 4. Proprietas contra votum paupertatis, quæ sit peccatum mortale. 5. Furtum mortale de rebus monasterii. 6. Lapsus carnis voluntarius, opere consumatus. 7. Juramentum falsum in judicio legitimo. 8. Procuratio, consilium, vel auxilium, ad abortum fœtus animati, etiam effectu non

secuto

secuto. 9. Occisio vel vulneratio, seu gravis percussio cujuscunque personæ. 10. Falsificatio manus, vel sigilli officialium monasterii. 11. Malitiosum impedimentum, retardatio, aut apertio literarum á superioribus ad inferiores, vel contra.

II. Is qui confitetur reservatum, mittendus est ad superiorem, (suadebit tamen charitas, imò aliquando coget, ut ipse Confessarius, tacitâ personâ & casu, à superiore veniam petat absolvendi.) Quod si superior adiri non possit, & sit causa urgens, v. g. timor infamiæ, vel scandali, ex omissione confessionis, vel communionis, tunc potest inferior absolvere à reservatis, cum onere, ut pœnitens se postea superiori sistat. Quod etiam verum est, quamvis casus censuram reservatam annexam habeat: Porrò eo casu peccata non reservata tantùm confiteri, sufficere putant probabiliter *Sotus, Cordubá, & Gab. Antō. Palaus, Dian. tom. 2. t. 4. R. 104. C. de Lugo, d. 4. de Euch. n. 86.* non improbat. *D. Thom.* tamen *Suar.* & *alii com.* docent omnia esse confitenda, quod tutius est.

III. Si superior injustè neget facultatem absolvendi à reservato, posse ab alio Confessario, etiam directè absolvi, affirmat *Henr.* & *Dian. p. 2. t. 4. R. 29.* esse probabile. Sed rectiùs negat *Laym. l. 3. tr. 9. cap. 13. Card. de Lugo, d. 20. num. 188.*

IV. Peccant superiores. 1. si sine justa causa difficiles se præbeant in concedendis licentiis pro absolutione reservatorum. *Quint. t. 3. sing. 13.* ex *Fag. Kon.* & *aliis 10.* Etsi ex negatione timeatur grave subditi detrimentum, peccant contra charitatem & justitiam, *Lugo, Dian. p. 6. t. 6. R. 56.*

V. Si

V. Si Superior Confessario Regularium ad hoc deputato neget facultatem absolvendi, Confessarius autem judicet debere concedi, potest is pro ista vice absolvere *Averſ. q. 17. ſec. 5. Card. Lugo, d. 20. ſ. 4.* referens sic declarasse *Clementem* VIII. haberiq; in quarto tomo Bullarii, bullâ 26. *Vrbani* VIII. & *Quint. t. 3. ſ. 11.* dicens non esse dubium ea de re: additq; ex *aliis* 7. probabile esse, idem posse, si verò Religioso, pio, docto & prudenti (licèt non ex designatis de facto) neget *Dian. part. 3. t. 2. R. 126. p. 6. t. 6. R. 56.* & *part. 9. t. 4. R. 15.* ex *Pellizario.* (qui vult idem esse, si pœnitens ipse petat) & *aliis* .Imò *Quint. loc. cit.* censet probabile, quod idem fieri possit, si Superior adiri nequeat, & urgeat tempus celebrationis, vel communionis, v. g. quia sine nota non potest abstinere, cum alii omnes communicent. *Ibid.* ex *Trullen.* & *aliis 6.* Denique *Dian. p. 3. t. 2. R. 26.* notat ex *Suar. de Relig. tom. 4. l. 2. c. 19.* Regulares, puta eos, qui adhuc & quatenus hoc privilegium commune habent cum F F Minoribus, quorum id esse testatur *Emanuel. Roderic. tom. 1. qq. Regul. q. 62. art. 6.* semel sine licentia suorum Superiorum posse absolvi à reservatis.

VI. Nihilominus certum est, posse aliquando Superiorem justis de causis negare facultatem, & cogere subditum, ut ad se veniat *Card. de Lugo, l. c.* Nam si ex casu reservato grave scandalum vel damnũ communitatis timeatur, potest Superior negare absolutionem, donec pœnitens per se vel Confessarium Superiori det sufficientem notitiam ad illud evitandum; aliàs non est satis tutus, nec dispositus ad abſolu-

solutionem. Quare si Confessarius eo casu urg absolutionem, debet is attendere, ut pœnitens ob gationi suæ satisfaciat in adhibendo remedio com ni malo, vel damno, si sit ejus periculum: quia n hoc faciat, non potest absolvi, non ex defectu juris ctionis, sed quia non est dispositus. Ad hoc tam requiritur, ut & obligatio pœnitentis certa sit, & remedia adhiberi non possint *Suar. to. 4. de rel.* *cap. 5. num. 10.*

VII. Peregrinus, quoad reservationē, judicandus juxta diœcesim, in qua versatur: in qua quæ reserv sint, discant Pastores ex Agendis, aut consuetudi

VIII. Superior auditis solis reservatis, potest ab absolvere, & reliqua inferiori committere, ex ca urgente: qualis tamen non est multitudo negotio ut docet *Suar. Fernand.* & *Fill.* sed alia gravior; quia etiam occupatissimus potest dare facultatē eundi alterum, cum onere postea comparendi, qui quia integritas confessionis est de jure divino.

IX. Qui à superiore absolutus est à reservatis, p test ab iisdem posteà absolvi à quovis: quia non su amplius materia necessaria Confessionis.

X. Qui bonâ fide confitetur, nesciens suum casu esse reservatum, vel Sacerdotem carere potestate ca illum, validè quidem absolvitur, cum onere tam comparendi. *Præp.* Similiter si Confessarius proba liter credit non esse reservatum (esto reverà sit) val absolutio. *Less. Dian. p. 9. t. 9. R. 29.*

XI. Qui confitens habenti potestatem ordinaria delegatamvè in reservata, oblitus est inculpabilite reservatum, potest illum posteà confiteri etiam infe rio

riori, & abſolvi. Quod etiam valet (ſaltem ſi prior habuerit poteſtatē ordinariam) etiamſi abſolutio ob indiſpoſitionem, vel alium defectum pœnitentis invalida fuiſſet. Ratio, quia intendit abſolvere quantũ potuit; ergo ſaltem ſuſtulit reſervationem, quod fieri potuit absque Sacramento. *vid. Præp. in 3. p. q. 9. d. 4. n. 24. Mœrat. tom. 3. d. 30. ſ. 3. Dian. p. 4. t. 4. R. 124.*

Reſp. II. A reſervatis abſolvere poteſt, 1. Ipſe reſervans. 2. Ejus in ſpirituali jurisdictione ſuperior. 3. Cui ipſe delegavit. 4. Sacerdos inferior, quando ſuperior adiri non poteſt. v.g. à reſervatis Papæ abſolvere poteſt Epiſcopus eos, qui Romam ire non poſſunt.

Reſp. III. Extra periculũ mortis, (de quo *v.* dicta *dubio ſuperiore*) nullus inferior per ſe, & directè abſolvere potèſt, niſi ex jure vel privilegio concedatur.

Dicitur I. *Per ſe:* quia de indirecta, & per accidens, colligitur ex dictis.

Dicitur II. *Niſi, &c.* quia in caſibus Papalibus abſolvere poteſt Epiſcopus, per ſe, vel Vicarium, quando ſunt occulti, ut docet *Nau. c. 27. Vnde reſ.*

Mendicantes ex vi juris communis non poſſunt abſolvere à reſervatis Epiſcopo; quia ut ſic non habent poteſtatem majorem Parochis: & privilegium, quod circa hoc habuerunt, ſublatum eſt decreto Vrbani VIII. anno 1628. Excipit tamen *Averſ.* cum *Dia. part. 8. t. 7. R. 71.* eos caſus, qui Epiſcopis à jure tantùm reſervantur. Imò *Quint. tom. 1. t. 3. ſ. 14.* affirmat, Regulares adhuc poſſe abſolvere, ſicut ante decretum, eò quod hoc in Provinciis non ſit promulgatũ, quod *Dia. p. 9. t. 6. R. 51.* non audet probare, niſi ad Epiſcopum non pateat recurſus; tunc enim ab ipſi reſervatis

poſſe

posse absolvere, sicut possent à Papæ reservatis *Gra* *Dian.p.t.14.R.58. vid.* etiam *Præp.q.29.d.1.*

Resp. IV. Si Confessarius dubitet, an pœnitens ipsus sit in mortale reservatum, siquidem dubium positivum, potest (sequendo opinionem, probabi & judicando probabiliter non esse reservatum) absol vere. Si verò dubium sit negativum, posse absolv negant aliqui, ut *Arm. Cord. &c.* Probabilius aff mant *Suar. Fill. Henr. Hurt. Bon. C. de Lugo, d.20.*

DUBIUM V.

Quod sit officium, & obligatio Confessarii.

Resp. I. Munus Confessarii est absolvere dispo tum, & non alium; item curare rectitudinem ist judicii, præsertim quando cœptum est; & reos jur re, ac monere, cum prudentia tamen. Ratio primi, fit injurius pœnitenti. Ratio secundi, ne fiat sacri gus. Ratio tertii est eadem; & quia debet curare, absolutio sit efficax. *Unde resolves,*

I. Etsi interdum utiliter differatur absolutio, etiam ejus, qui potest licite absolvi: id tamen rarò, nec nisi de pœnitentis consensu faciendum: quia pot vergere in grave ejus periculum vel damnum. *vid. p.1. t.4. R.35.*

II. Absolvendus est qui adhæret sententiæ prob bili; quia est dispositus.

III. Mortaliter ei constare debet de bona disposition ne pœnitentis; aliàs absolvendo peccabit mortaliter.

IV. Non licet absovere, 1. Qui nullam præbet ma teriam: qualis tamen non est, qui post absolutionem mox confitetur, cujus erat oblitus. 2. Qui cùm pos sit, non est paratus restituere, & proximas peccandi occa-

occaſiones fugere. *vid. Nav. cap. 15. Suar. d. 32. ſ. 2.*

3. Ignorantem ea quæ omnes ſcire tenentur, v. g. decem præcepta, & quæ ad fructuoſam confeſſionem & communionem ſpectant: unde talis communiter prius eſt inſtruendus, vel alio mittendus ad inſtructionem. *v. ſuprà l. 2. t. 1. cap. 1.*

V. Rudiores ordinariè juvandi ſunt, niſi ſint incapaces inſtructionis; vel ob pœnitentium multitudinem fieri non poſſit, nec videatur expedire, ut dimittantur; vel ſint peregrini, qui mox communicare & abire debeánt; tunc enim, ſi alicqui bonâ fide agunt, & temporis anguſtiæ, vel pœnitentiũ multitudo longum examen, vel inſtructionem non permittat, ſufficere aliquando integritatem formalem, docet *Laym. c. 13. n. 10.* quâ ſcilicet auditis aliquibus peccatis abſolvatur, cum onere redeundi ad confeſſionem plenioré.

VI. Si Confeſſarius notet pœitentem ignorare aliqua neceſſaria ad hoc Sacramentum, tenetur eum inſtruere, & admonere officii, quantum fieri poteſt; v. g. ſi neſciat illa, quæ neceſſitate medii ſunt ad ſalutem neceſſaria, debet ea docere, item obligatus ad ponendum odium, ad reſtitutionem honoris, famæ, aut bonorum, aut ad occaſionem peccatorum tollendam, aut amovenda vel reparanda ſcãndala, aliave damna, quæ intulit; aut ad corripiendos delinquentes, juvandos indigentes, ad denuntianda delicta, vel delinquentes in præjudicium communitatis, vel innocentium, & deniq; ſi quam cenſuram incurrerit, &c. tenetur ea de re monere, & hortari ad ſatisfactionem, quam ſi recuſent, negare abſolutionem: quia alioqui ſe ipſorum criminum participem, ſacrilegii reum faciet. *Averſa. q. 16. ſ. 12.*

VII. Te-

VII. Tenetur monere eum, qui ex ignorantia vi- cibili & mortaliter culpabili, est in malo statu: qu- aliàs nec ipsi, nec Sacramento consulet, cùm pœnite- sit indispositus. Si verò ignorantia sit invincibilis, g. si bonâ fide teneat rem alienam, aut sit in matr- monio irrito, tenetur quidem monere & instruer- quando speratur fructus, nec timentur incommo- graviora: quæ si prudenter metuantur, aut fruct- non speretur, non tenetur, imò non potest: (excip- *Card. de Lugo, de Pæn. d.22. n.24.* nisi silentium o- ficiat) bono communi) quia debet bonum pœnite- tis procurare, ac consequenter licitè etiam suadet, u- secundùm suam ignorantiam operetur, v. g. Caj- ut reddat debitum Titio, quem invincibiliter cred- suum esse maritum, cùm non sit. *v. Sanch. l. 2. de m- d. 38.* Nec obstare, etiamsi sit in præjudicium ter- particularis, ait *Card. Lugo, & Tamb. de exp. conf. c. cap. 4.* Hinc si Confessor prævideat pœnitente- non restituturũ, si ipsi detegatur nullitas tituli quer- pro se esse putet, non esse illi talem nullitatem à Con- fessario non interrogato detegendam. Quod si ta- men pœnitens ipse dubitet ac roget, tenetur dicer- veritatem, (quia tacere, esset errorem approbare prudenter tamen non plus dicendo, quam rogatu- v, g. si roget Titius, an post votum simplex castitat- matrimonium contractum valeat, possitque ac ten- atur reddere debitum, respondeas, quod sic, tacend- obligationem non petendi debiti. *vid. Laym. hic & Card. de Lugo, l. c.*

VIII. Quando Confessarii Principum, Prælatorum, aliorumque Magnatum sciunt ipsos non satisfacere

officio

officio, v. g. circa collationem Beneficiorum, electionem ministrorum, subditorum gubernationem, circa eleemosynas ex bonis Ecclesiasticis faciendas, &c. regulariter tenetur Confessarius monere pœnitentem de sua obligatione: alias si absolvit, suis humeris peccata illa imponit, & cœcus cœcum ducens ambo in foveam inferni cadunt. Ratio, quia in talibus rarò est ignorantia invincibilis: rarò item contingit, ut illa secum non adferant scandalum in subditis, æstimantibus illa licere; vel certè non afferant damnum commune. Si tamen videat ignorantiam esse invincibilem, neq; ex illa sequi scandalum, aut damnum commune; contrà verò admonitionem fore in majus malum pœnitentis, aut allaturam scandala vel incom̃oda, potest secundũ paulò antè dicta, dissimulare, nisi interrogetur. Ita *C. de Lugo, d.22.n.37.*

IX. Si etiam pœnitens teneretur (licet sub peccato mortali) ad aliquid adeò difficile, ut non crederetur tunc æquo animo accepturus, & aliâ vice melius suscepturus, posset prudens Confessor tunc illum relinquere in bona fide excusante à peccato, & monitionem differre in tempus opportunius, ne territus à confessione abstineat, graviusque detrimentum incurrat. *Tamb. c.14. Card. Lugo, d. 22. s.2. n. 27.*

X. Minus rectè dispositus excitandus est ad dolorem & propositum emendationis, propositâ peccati fœditate, bonitate Dei, & periculo damnationis, &c. Item remedia opportuna præscribenda contra peccata futura.

Resp. II. Ut Confessarius licitè hoc Sacramentum administret, debet esse in gratia, alioqui peccabit mor-

mortaliter: Item debet esse talis, ut per hoc non ex-ponatur proximo periculo peccandi mortaliter. Pars prior constat ex dictis *de Sacr. in genere*. An verò audiens plures unâ quasi vice mortali, tot numero peccata cōmittat, alii negant, ut *Rodr.* alii affirmant, *Bon.* hîc. Pars posterior patet. *Vnde resolvitur hic Casus.*

Confessor conscius sibi peccati mortalis, tenetur antequam audiat, vel saltem absolvat pœnitentem, ipse confiteri, vel conteri de suo peccato. Si tamen vocatus improvisò ad moribundum recolligere se tam subitò non possit ad contritionem eliciendam (vel bonâ fide putet se elicuisse) non peccat absolvendo *Præp. Lugo, Tamb. l. 3. cap. 2. §. 3.*

Resp. III. Si malè absolvit, committendo defectum essentialem, v. g. si non protulit formam, vel absolvit à reservatis, vel non subditum, tenetur inducere ad repetendam confessionem, si sine scandalo, infamia, fractione sigilli, & nocumento suo possit: si minus, non tenetur. Si non absolvit à censura, potest ab eadem (si, vel quando habuerit potestatem) absolvere absentem *Bon. de cens. in communi d. 1. q. 3. p. 6. ex Suar. Fill. t. 11. c. 16. q. 6. Reg. Nau. Rodriq.*

Si non interrogavit sufficienter numerum, speciem vel alias circumstantias, regulariter ad nihil tenetur, nisi ad pœnitentiam agendam: monere enim extra confessionē non debet, cùm judiciū sit finitum. Si tamen redeat ad confessionem idem pœnitens, debet moneri de defectu commisso, quia alioqui hæc confessio non erit integra, cùm quædam non sit debitè confessus.

Dixi, *si non interrogavit:* quia si positivè dixit, non teneri

teneri confiteri numerum, ſpecies, &c. debet monere. ſi ſine gravi ſcandalo & detrimento poteſt; quia eſt cauſa, quod aliter præceptum grave (ſcilicet confitendi illa peccata) violet. *Card. de Lugo, d. 22. ſ. 3.*

Si neglexit monere de reſtitutione, moneat, ſiquidem commodè poteſt, (vel in confeſſione, vel extra, obtentâ prius ab ipſo veniâ; eâ verò negatâ, ad nihil ultra teneri docet *Tamb. l. 3. cap. 8.* ex *Sanc.* contra *Suar.*) quia tenetur ex charitate: ſi non commodè poteſt, Deo commendet. *Lam. l. 3. t. 6. c. 9. Henr. Suar. Sylu. Marc. in 3. p. q. 9. a. 1. Dian. p. 4. R. 198.* & *p. 3. t. 4. R. 109.* Quod ſi tamen (ex gravi ſeu mortali culpa, contra jus alterius,) dixiſſet, eum non teneri ad reſtitutionem, vel aliter (v. g. opinionem falſam perſuadendo) eſſet cauſa efficax cur non conſtituat vel aliunde detrimentum accipiat ipſe, vel alius, tenetur ipſemet reſtituere, niſi moneat tempeſtivè, priusquam pœnitens fiat impotens; quia actione ſuâ fuit in juſta cauſa damni. Si verò ſine gravi culpa id fecit, tenetur nihilominus monere pœnitentem, ſi commodè poteſt; alioqui ipſe obligabitur, ſicut caſu priore. Si non commodè poteſt, excuſabitur. *v. Suar. Kon. d. 8. dub. 17. Bon. Dia. to. 1. tr. miſc. R. 1. C. de Lugo, d. 12. ſeſſ. 3. n. 61.* & ſuprà *lib. 3. tr. 5. c. 2. dub. 1. a. 2. caſu 12.*

Quæres. Quæ & quanta ſit obligatio Confeſſarii audiendi pœnitentes?

Reſp. I. Quivis Sacerdos (etiam ſimplex, quando non eſt alius paratus) tenetur in extrema neceſſitate, v. g. in periculo mortis audire & abſolvere volentem confiteri. Ratio eſt lex charitatis,

Reſp. II, Parochus, & quivis Sacerdos curatus tenetur

netur audire confessionem sui subditi. non tantum in casu necessitatis, aut præcepto confessionis urgente, sed etiam (saltem per se vel alium) quoties pœnitens id rationabiliter petit; v.g, si sit in gravi aliqua difficultate spirituali, vel velit promereri Jubilæum, &c. quia tenetur ejus bonum spirituale promovere *Suar. Vasq. Lugo, &c.* Si tamen nimis frequenter, vel intempestivè peteret, excusaretur. *Aversa q. 16. s. 11.* Quod se etiã semel tantùm vel bis negaret, aut differret, non peccaturum graviter, ob levitatem materiæ docet *Suar.* contra *Bon.* admittitq; *Aversa l. c.* si non petat ex urgenti occasione, v.g. solennis festi, &c.

Resp. III. Quotiescunq; pœnitens ex mera devotione vult confiteri, Parochum teneri illũ audire, contra *Sylv. Reg. &c.* docet *Azor Suar. Kon. Bon. Mol. Lugo, &c.* Sed rectè limitat *Aversa l. c.* si non adsint alii Confessarii delegati, & Parochus non legitimè impediatur.

Resp. IV. Reliqui Sacerdotes, per se loquendo, non tenentur audire confessiones; si tamen audire cœperint, tenentur absolvere, nisi quid obstet, neque possunt remittere ad alium. Quia pœnitens eo ipso habet jus ad absolutionem, nec potest fructu & gratia sacramenti privari. *Aversa l. c.*

DUBIUM VI.

Quæ scientia, & prudentia requiratur in Confessario?

Resp. I. Ut Sacerdos ritè absolvat, debet, quantum moraliter fieri potest, omnia peccata pœnitentis intelligere: quia alioqui is frustra teneretur recensere. *Unde resolves.*

I. Pec-

I. Peccat, qui absolvit eum, cujus peccata per negligentiam non satis intellexit; quia fert sententiam incognitâ causâ. Validam nihilominus esse absolutionem, sive propter somnum, &c. ut dictum supra *c. 1. dub. 3. a. 4.* sive propter cantum, vel linguam impeditam pœnitentis (sine hujus tamen culpâ) aliqua non intellexerit, docet *Dian. 3. p. t. 4. R. 109.* & *p. 4. t. 4. R. 193.* Item *Laym. l. 5. tr. 6. c. 9.* ex *Henr. Suar. Sylu. Merc. in 3. p.* eò quod essentia & effectus Sacramenti consistere possit absque integra & specifica peccatorum explicatione, si sine culpa pœnitentis omittatur. *v. Dian. ll. cc.*

II. Si tamen pœnitens post confessionem intelligat, unum vel plura mortalia non fuisse intellecta, debet ea repetere in sequenti confessione, sive apud eundem, sive alium Confessarium. *Laym. Dian. l. c.*

III. Confessarius, absolvens ex ignorantia; quem absolvere non poterat, dupliciter peccat; nimirum ignorantiâ eorum, quæ ad officium suum spectant; & indebitè absolvendo. *Tan. in t. 2. d. 4. q. 9. d. 1. n. 12. Card. de Lugo, d. 16. s. 4. n. 185.*

Resp. II. Ut Confessarius validè absolvat, requiritur & sufficit, cognoscere peccata, saltem sub confusa ratione peccati. Ut verò licitè, requiritur ea scientia, ut possit ferre prudens judiciũ in hoc foro. Ideoq; scire debet. 1. Quæ sint mortalia, quæ venialia, saltem ex genere suo. 2. Species & circumstantias necessario explicandas. 3. Spectantia ad restitutionem bonorum & famæ. 4. Casus reservatos, & excommunicationes saltem communiores. 5. Censuras & irregularitates communiores, pro Sacerdotibus. 6. Re-

quisita in pœnitente ad bonam dispositionem. 7. Remedia peccatis opportuna. Circa quæ omnia notantur hæc tria.

Primò, sufficere, si ea sciat mediocriter, ita ut saltem norit prudenter de omnibus dubitare, & doctiores se, vel libros consulere.

Secundò, majorem minoremvè requiri, ac sufficere scientiam, pro diversitate locorum & pœnitentium, *Bon. d. 5. quæst. 7. p. 4. §. 2.*

Tertiò graviter peccare tam eum, qui sine sufficienti scientia huic muneri se ingerit; tum eum, qui talem sine necessitate constituit, aut cùm possit corrigere, tolerat. *Laym. l. 5. cap. 13. Bon. l. c. Card. de Lugo. Unde resolves.*

I. Si pœnitens advertat, Sacerdotem non percipere peccati gravitatem, tenetur illum monere se peccasse mortaliter.

II. Qui sciens prudens confitetur ei, quem scit suam conscientiam dijudicare non posse, tenetur confessionem repetere apud peritiorem, quia graviter peccavit sic confitendo.

Resp. III. Prudentia requritur, tum in instructione, monitione, curatione pœnitentis, tum in interrogatione. Et quidem si prudenter judicet integrè esse confessum, v.g. quia bene instructus, potest, & solet adhibere diligentiam debitam, non tenetur quicquã interrogare; aliàs tenetur, ut habet cõmunis. (*Dia.* tamen *p. 2. t. 15. R. 7.* ex *Nav.* & *Valero* negat esse mortale, non examinare aliquam circumstantiam ex oblivione. *vid.* etiam *C. Lugo, d. 22.*) quia tanquam Judex debet curare integritatem judicii, & tanquam medi-

medicus, ut morbi & vulnera perfectè detegantur: cavendo interim. *Primo*, ne examen sit curiosum, de non necessariis, unde Confessarii existimatio, Sacramenti dignitas, & pœnitentis profectus minuatur. *Secundò*. Ne sit indiscretum ut v.g. de iis, quæ moraliter certum est à tali non solere committi; vel ex quibus discat peccare pœnitens, vel de inverecundis inverecundè, vel de numero nimis anxiè, si ex dictis probabiliter æstimari possit. *Tertiò*. Ne sit interpretativum: & sinatur priùs se explicare quantum potest, ne importunitate terreatur. Quod verò quidam monent, expedire ut pœnitens inter confitendum non interrumpatur, id *C. de Lugo, d. 22. n. 15.* universim non probat, præsertim, si confessio non sit brevis, quia facilè aliqua excidunt memoriâ. *Unde resolves.*

I. Si Sacerdos advertat, pœnitentem, etiam post sufficientem diligentiam, peccatum aliquod, ad circumstantiam necessariam omittere, probabilius ac verius est, per se loquendo, teneri interrogare, etsi negat *Sa. V. Confessor.* & *Medin.* docens, si diligenter examinatâ conscientiâ unius sit oblitus non teneri Confessarium illud revocare in memoriam, nisi, cedat in damnum proximi: quod *Vasq. q. 93. dub. 7. n. 3.* videtur dicere esse probabile: verum alii rejiciunt. *v. Card. de Lugo, d. 22.*

II. Etsi Confessarius, cui evidenter constat peccatum pœnitentis, quod tamen ipse negat, non debeat illum absolvere: quando vero ex aliorum relatione, vel suspicione id habet, standum sit pœnitentis confessione, cui in hoc foro, tam pro quàm contra se fides habetur (*Suar. to. 4. d. 32. s. 3. Fag. p. 2. l. 6. c. 4. n. 38.*

4.n.38. citati à *Dia.p 3.t.4.R.105.)* in utroq; tamen casu prudentis Confessarii est. 1. Cautè & à longè, tum propriùs interrogare. 2. Si nihilominus neget, prudenter judicare, an non potuerit oblivisci, vel confessus esse alteri, vel putare non esse peccatum, vel simili de causa excusari, ita ut debeat absolvi. *Dia. l.c.* cũ *Syl. Nau. Tol. &c.* 3. Si peccatum illud norit ex confessione complicis, non uti illâ scientiâ, nisi in genere quærendo ad majorem contritionem, ob periculum indirectæ revelationis; aut etsi complex dederit veniam, ob periculum scandali. *v. Laym. c. 14.*

III. Interrogationes in materia castitatis, debent esse paucæ, & cautæ, ne vel occasionem det investigandi, aut traducendi confessionem, aut ignorantes doceat, aut offendat, aut se vel illum periculo exponat. Ac si hæc timeat, potiùs pati debet aliquid deesse integritati materiali. Et quidem si in hac materia negantur cogitationes, non opus est progredi ad opera: rudiores tamen cogitationes negant; verba & opera rogati fatentur; quod illas non æquè agnoscant, aut advertant. *v. Laym. hic c. 1. 3. Kon. d. 7. du. 7. Fag. Præp. l. 4. c. 2. Dian. p. 3. t. 4. R. 99.*

CAPUT III.
De adjunctis Pœnitentiæ.

DUBIUM I.

Quid sit sigillum confessionis, & qui ad illud teneantur?

RESP. I. Sigillum hoc, est obligatio juris divini strictissima in omni casu, etiam quo integri regni salus periclitaretur, ad tacendum etiam post mortem

pœni-

pœnitentis, dicta in confessione (id est, in ordine ad absolutionem sacramentalem) omnia, quorum revelatio Sacramentum redderet onerosum, vel odiosum. *Unde resolves*,

I. Violatio hujus sigilli duplicem habet malitiam; sacrilegii, contra reverentiam Sacramento debitam; & injustitiæ, ex pacto virtuali inter pœnitentem & Confessarium, de secreto isto servando omni casu. *Dian.p.5.t.11.R.2.*ex *Fag.Kellison.&c.*Neq; hic datur parvitas materiæ. *Dia.p.5,t5.R.8.*ex *Mald. Bald. &c.*

II. Non inducitur hæc obligatio, 1. Per confessionem factam fictè, v.g. ad furandum, illudendum, vel Sacerdotem pervertendum, etsi hoc casu adhuc prudenter tacendum sit. *v. Dia.p.5.t.11. R. 26.* 2. Si quis extra confessionem accipiat aliquid sub sigillo confessionis, quia tantum est obligatio secreti naturalis; gravior aut levior pro rei exigentia.

III. Non frangitur sigillum, *Primò*, Si in genere dicas, Titium tibi confessum esse venialia, aut esse probũ, innocentem; modò non dicas in iis circumstantiis, ex quibus colligi posset, alios esse nocentes, vel confessos mortalia. *Secundò*, Si dicas N. tibi esse confessum, etsi in certis circumstantiis hoc quoq; periculosum sit. *Laym.c.14.n.21.* Imò si pœnitens verbo vel facto, (v.g. clam accedendo) significaverit se nolle sciri quod sit confessus, Confessarium revelare sigillum volunt. *Reg. Nav. & Merc.* apud *Dian.p. 5. t. 11. R.47.* quia pœnitens confitendo Confessario extraordinario veniret in suspicionem gravioris criminis. Quod *Tamb. in app. c. 3.* dubiè confirmat, asserens, se vereri ne talis accedat ad fractionem sigilli.

Tertiò. Si peccata ita referas, ut moraliter loquendo persona innotescere non possit, neq; communitas aliqua etiam parva infametur, ut quod ibi talia vitia regnent, *vid. Dia.p.2.t.15. R.13.* id enim esset contra sigillum. Unde *Terr.* apud *Dia.p.5.t.11.R.45.* & *Tamb. in app. cap.3.* reprehendunt Superiorem localem, qui Provinciali fortè dicat, in sua domo sæpè postulari licentiam absolvendi à reservatis: quia potest redundare in ignominiam & damnum domûs; etsi idem *Tamb. c.4.n.2.* dicat probabile esse, quod non sit contra sigillum, si dictæ licentiæ petitæ fuerint extra confessionem. *Quartò*. Si utaris notitiâ extra confessionem acquisitâ, imò ipsum peccatum, quod aliundè tibi innotuit, aperias, modò nullam circumstantiam ex sola confessione notam, nec certiùs referas, quàm extra confessionem nosti; quo in casu opus est magnâ cautelâ, & tutissimum est silere. *Laym. c.14. num.16.*

IV. Quando plures, v.g. studiosi vel aulici, &c. tenentur ferre testimonium confessionis, Confessarium teneri id dare, etiam iis, quos non absolvit, docet. *Kon.* d.9. dub.1. *Fag.* & *Dian. part.5.t.11.Ref.22.* tum ne id negando, prodat aliquo modo sigillum & pœnitentem: tum quia dando non mentitur, cum tantum testetur, esse confessum. Verum *Bon. d.5.q.6.f.5.p.4.* & *C. de Lugo, d.13.f.3.* docent, tali schedam negare, non esse contra sigillum, idemq; concedit *Aversa.q.18.f.2.* (si non constet pœnitentem accessisse hunc Confessarium) tum quia nihil dicit, sed tantum non approbat testimonio positivo confessionem, ad quod non tenetur; nec qiudquam facit ex

quo

quo possint cognosci delicta pœnitentis: tum quia aliàs via aperiretur fraudibus: & multi improbi Parochos in Paschate deciperent: tum quia potest esse consuetudo, ut scribatur absolutum esse, quod falsum erit si scribat; & si omittat, sigillum franget: tum quia scandalosum erit & iniquum, publicæ meretrici perseveranti (uti & occulto peccatori, sic pallianti suam iniquitatem) testimonium dare confessionis: neque confessario imputandum erit, quod eum positivè non defendat.

V. Sub sigillum cadunt, 1. Omnia peccata pœnitentis, tam futura, quàm præterita: (si quidem hæc animo se accusandi sint manifestata: secus si per modum simplicis narrationis, vel ut Confessarium ad simile peccatum induceret. *Dian. p. 5. t. 11. R. 25.* ex *Suar.* & *aliis* 8.) ideoque peccat mortaliter, qui sive directè sive indirectè aperit aliquod veniale in particulari, etiam leve Titii; quia materia sigilli parvitatem non habet, ut est omnium ferè sententia, apud *Dian. p. 5. tr. 5. R. 8.* & *Tamb. in app. cap. 8.* vel qui in genere dicit, eum sibi confessum esse aliquod mortale, vel casum reservatum, vel excommunicationem, vel non esse absolutum ob indispositionem. Imo Confessorem, qui dicat absolutè. Ego Petrum non absolvi, frangere sigillum, dicit *Dian. p. 5. t. 11. R. 42.* ex *Suar.* & *aliis* 9.

2. Etiam peccata complicis, sive prudenter sive imprudenter detecti. *Suar. Vasq. &c. comm.* apud *Dian. p. 3. t. 4. R. 121.* An verò liceat interrogare de complice, ad ejus correctionem faciendam, illamque ex licentia pœnitentis facere, affirmat *Suar.* & *Fag.*

 contra

contra *Bon. Lorcam, Nugnum* & *alios Thomistas*, *vid. Dian. p. 3. t. 4. Res. 113. Card. de Lugo, d. 16. n. 426.* ubi docet, posse aliquando pœnitentem à Confessario obligari, & cogi ad manifestandum complicem extra confessionem.

3. Pœnitentia imposita si gravis sit, hoc est, quæ consuevit injungi pro mortali (qualis nunc esset, ait *Dian. p. 5. t. 11. R. 31.* Corona B. V. non. verò Miserere) *Aversa q. 18. f. 6.*

4. Peccatorum circumstantiæ, quas taceri pœnitentis interest, etsi dictæ sint post absolutionem, v. g. si spurius sacros Ordines susceperit, si nobilitatem jactaverit, &c. Bona verò pœnitentis, & cætera impertinentia, quæ per accidens interponuntur, necedium Sacramento pariunt, v. g. propositum religionis, vel matrimonii, sæpè quidem, (si nimirum pœnitens ea tecta velit) sub obligationem secreti naturalis, non tamen sacramentalis, cadunt. Excipit *Tann.* & *Kon.* nisi pœnitens talia dixerit in ordine ad explicanda peccata: tunc enim sigillo sacramentali claudi tenent, cùm *Dian. part. 5. t. 11. R. 5.* Idem de virtutibus & vitiis affirmat *Gran.* contra *Regin.* & *Mald.* apud *Dian. l. c. R. 30.* de defectibus naturalibus (v. g. illegitimè natum esse) & de vitiis occultis corporis. *Kon. Hurt.* & *Kellison.* contra *Gran. Mald. &c.* qui ea sub sigillum cadere absolutè ajunt apud *Dian. l. c. R. 29.* Item de iis quæ alios concernunt, & tamen peccata non sunt. *Mald.* & *Dian. l. c. R. 38.*

Denique de scrupulis, (contra *Kon.* & *Gran.* qui eos sigillo claudi absolutè affirmant, & contra *Marck.*

qui absolutè negat) idem tenet *C. Lugo*, nimirum si pœnitens scrupulositatem confiteatur, aut ad declaranda peccata vel conscientiam afferat, ait cadere sub sigillum; quia est in obliquo saltem materia confessionis: Secus, si non cognoscatur ex pœnitentis relatione, sed videatur & percipiatur, v. g. ex modo confitendi. Idem dicit de aliis defectibus naturalibus, v. g. quod sit blæsus, rudis, hebetis ingenii &c. Et sic excusat Confessarium, qui de pœnitente dixit, quod impertinentiis & næniis caput sibi frangat. *vid. d. 23. sect. 3. n. 60. Gran.* tamen id improbat, & *Kon.* apud *Dian. p. 5. t. 11. R. 50.* ait esse periculosum, & posse facilè frangi sigillum indirectè. Denique *Tamb. in app. c. 3.* doctrinæ isti, ne quidem ut probabili acquiescit, atque eam à *Dian. l. c.* immeritò vocari communem, cum *Gran. Hurt. Palaus. Buny &c.* refragentur: aliterque limitans ipse ait: si isti defectus, v. g. esse blæsum, rudem, scrupulosum, &c. sint passim noti, non cadere sub sigillum; secus, si sint ignoti: quia confessio immunis esse debet ab omni odio.

Resp. II. Ad sigillum tenentur omnes, ad quos quomodocunque notitia sacramentalis confessionis pervenit; qualis est. I. Confessarius, qui si de auditis in confessione rogetur, potest negare etiam si opus est, cum juramento, subintelligendo: quòd possit dicere, vel potiùs (ut dicit *C. Lugo, d. 23.*) quod sciat scientiâ utili ad respondendum interroganti extra confessionem, (excipit *Henr.* & *Gran* cum *Dian. p. 5. t. 11 R. 43.* nisi ex illa negatione sequeretur confessionem) non fuisse integram: v. g. si de publicâ meretrice rogaretur, an non esset confessa fornicationem:

nem: tunc enim declinando directam responsionem dicendum esse, illam confessam esse peccata sua, & functum officio suo.) Imò si peccatum suum salvo sigillo non possit confiteri, debet omittere; quia sigillum strictiùs obligat, quàm integritas confessionis. II. Superior cui se sistit absolutus à reservato, vel à quo petitur licentia absolvendi à reservato. *Suar.* & *Lugo, &c.* contra *Henr. Vasq. Kon. & Palaum*, qui secreto tantum naturali teneri volunt. III. Interpres. IV. Qui furtivè vel casu aliquid audit, licèt inculpatè. V. Omnes, quibus aliquid sacrilegè revelatum est: unde de hoc nec inter se colloqui possunt. VI. Laicus qui pro Sacerdote est habitus. VII. Doctor vel alius qui cum venia pœnitentis consulitur, ut habet communior sententia; contra *Vasq.* vid. *Dian. part.* 2. *tract.* 15. *Res.* 15. VIII. Qui alterius rudis confessionem scripsit. IX. Qui scriptam invenit ac legit, ut docet *Rodr. Fag. Mald. &c.* apud *Dian. part.* 3. *tract.* 4. *R.* 112. & *part.* 5. *t.* 11. *R.* 27. contra *Suar. Bon.* & *Laym.* quorum sententia probabilis. Juxta quam etsi talis teneatur secreto naturali, peccetque mortaliter, si gravia ac diffamantia vulget: secus tamen, si sciens levia tantum esse, ea legat ex curiositate. Unde consequenter in casu gravissimæ necessitatis, talem confessionem scriptam liceret revelare (excipit *Card. de Lugo*, nisi tamen per scripturam voluerit confiteri, ut mutus, vel petere facultatem absolvendi à casu reservato, *vid. d.* 23. *n.* 48.) X. Etiam secundùm aliquos, ipse pœnitens. Verùm probabilius est, eum tantum teneri secreto naturali, ratione materiæ, si ea id requirat, tacere audita à confessario, *vid. Laym. Dian. p.* 5. *t.* 11. *R.* 8. *Unde resolves,*

I. Ex-

I. Extra confessionem, cum licentia pœnitentis potest agi de auditis in confessione, sive cum ipsomet sive cum quocunque alio, etsi periculosum sit. *D. Tho. Suar. Prap. Tann. &c.* Circa quam licentiam requiritur. 1. ut sit formalis & expressa; nam præsumpta, tacita, interpretativa, virtualis, (etiam in bonum ipsiusmet pœnitentis) non sufficit. *Fag. p. 2. l. 6. Tann. Mald.* & *cæteri Doctores comm.* 2. Ut sit libera ac spontanea, non vi, injuriâ, dolo vel per preces importunas extorta, vel etiam per metum reverentialem ipsius Confessarii obtenta. *Henr. Fag. l. c. Dian. p. 5. t. 11. R. 10. & 24.* 3. Non revocata; nam pœnitentem pro libitu, etiam sine causa, eam revocare semper posse, docet *Fag.* & *Dian. ll. cc.* Non opus esse ut habeatur in scripto. *Suar, Fag. ll. cc.* Imò si dubium sit, an Confessor cum licentia locutus fuerit. Sacerdoti potius quàm pœnitenti credendum, ex *Graff.* & *Henr*, affirmat *Dian. l. c. R. 4.* vel etiam quam hæredibus; v. g. si ex licentia defuncti revelet restitutionem ab iis faciendam. *Tann. & Mald.* Qui tamen monet, eo casu non esse dicendum, eam debere ex delicto, sed solum, quod talibus tantum dari voluerit; satiusque suaderi moribundis, ut talia secreto codicillo hæredibus injungant. *vid. Dian. l. c. R. 32.* 5. Perinde esse, sive ea licentia detur verbo, sive facto, quod quidem æquivaleat expressæ concessioni, v. g. si pœnitens extra confessionem incipiat loqui cum Confessario de dictis in Confessione: tunc enim posse hunc prosequi, docet *Aversa q. 18. s. 7. Tamb. in append. c. 1.* ex *Bon.*

II. Frangitur sigillum, si cum pœnitente, extra

confeſſionem, ſine ejus venia, agas de auditis in confeſſione aut ea te ſcire oſtendas. Quod verum putat *Sanch.* contra *Suar.* & *Laym.* etiamſi cum eo tractare velles de eſſentiali errore in ea commiſſo: quem illi ſignificare ſine ejus venia, non licere docet *Reg. Fag. Bon. & alii* contra *Fill. Turrian. &c.* apud *Dian. p. 3. t. 4. R. 87.* Dixi, *extra*, quia intra confeſſionem poteſt fieri mentio præcedentium, ut patet ex praxi confeſſariorum, qui ob recidivam arguunt, & abſolutionem aliquando negant. Ita *Henr. Prap. Gran. Mald. &c,* apud *Dian. p. 5. t. 11. R. 20.* ubi ipſe cum *Fag.* negat id licere ſine expreſſa licentia pœnitentis, niſi de iis, quæ is iterum confitetur, vel ſaltem tangit *v. Dian. l. c.* & *p. 2. t. 1. miſc. n. 12.* & *p. 9. t. 11. R. 18.*

III. Frangit ſigillum, qui dicit ſe in tali monaſterio audiviſſe grave peccatum; tametſi non nominet perſonam. *Dian. p. 5. t. 11. R. 34.* & *alii 3.* cum *Mald.* Additque, graviter peccare eum, qui dicit in hoc vel iſto Ordine Religioſo, hoc vel iſtud peccatum fuiſſe admiſſum; quod ex ſola confeſſione novit. Imò nec de civitate vel certo loco, quo quis confeſſiones audivit, licere dicere, quòd gravia fiant, vel talia & talia peccata committi ſoleant, (niſi id aliunde conſtet) docet *Hurt. Kell.* & *Mal.* apud *Dian. l. c. R. 35.* quia poteſt redundare in gravamen & infamiam ipſius communitatis, & fortè etiam civium in particulari, quando civitas non eſt ampla, & pœnitentes ſuſpecti; atque adeò confeſſio fieret illis odioſa. *vid. Dian. l. c.* & *R. 36.* ubi cum *Malder.* docet. Confeſſarium, qui paucos habet pœnitentes ſibi ſubditos, (v. g. Moniales unius monaſterii, ſcandalum dare, ſi coram illis

concionetur de vitiis auditis in confessione, quia confessæ facilè suffunduntur pudore.

IV. Notitiâ in sola confessione accepta, nullo casu uti licet, si periculum sit revelationis, saltem indirectæ. Verum si nullum sit periculum, ut vel pœnitens, vel usus scientiæ innotescat, etsi probabile sit, licere uti ad alterius gubernationem, v.g. negando suffragium ei, quem ex sola confessione scit indignum esse, vel claudendo ostium, per quod quis noctu ingreditur ad peccandum; item cognitâ proditione futurâ, monendo de diligenti custodia: impediendo clam matrimonium, quando scitur impedimentum, ut docet *Vasq. Henr. Nav. &c.* Contrarium tamẽ verius videtur, quod docet *Fumus, Sanch. Kon. Laym. Dian p.3. t.4. R.76. & p.5. t.11. R.3.* & alii, quia hæc doctrina posset pœnitentem absterrere à confessione. Et quidem superioribus Religionum talis gubernandi modus prohibitus est, Anno 1594. cùm in Societate JESU jam antè idem statutum esset, prohibitumque contrarium docere. *vid. Dian. p.4. t.4. R.202.* Contrà verò ad sui ipsius gubernationem licere in tali casu eâ scientiâ uti, videri probabilius, v.g. abstinendo à calice, in quo scitur esse venenum, deflectendo à sylva, in qua paratam sibi mortem sciat ex unius latronis confessione, docet *Syl. Henr. Kon. Laym. hîc c.15.* contra *Suar. Dian. p.5. t.11. R.46.* Excipit *C. Lugo*, nisi actio, vel omissio Confessarii inducat notitiam peccati, vel damnum afferat confitenti, contra *Kon. d.9. de 4. &c.* qui putat licere etsi inde mors pœnitenti immineret à sociis inferenda. *v. l.c. num. 108.*

V. De-

V. Denique facere aliquid, ex quo soli pœnitenti innotescere possit id fieri ex notitia confessionis, esse contra sigillum negat. *D. Th. Bon. Sot. Vasq. &c.* affirmat. *Syl. Val. Kon. Dian. p. 3. t. 4. R. 46.* Idque confirmat. *Fag. Gran. Lugo,* & *Advers. q. 18. s. 8.* si tale sit, quod pœnitenti ruborem vel molestiam afferat, v. g. si vultum ei austeriorem ostenderet, vel eum declinaret secus si ei sit gratum, vel saltem confessionem odiosam, aut difficiliorem non reddat, v. g. si audisset eum ad indignationem aut odium provocatum, vel in tentationem incidisse ex certo facto, vel dicto ipsius Confessarii, indeque ipse à talibus factis vel dictis abstineat, &c.

D U B I U M II.

Quale sit præceptum. & quæ obligatio Confessionis.

Resp. Præceptum confitendi, tum divinum, tum Ecclesiasticum, sub mortali obligat omnes, ac solos baptizatos, qui habent mortale illud in articulo mortis; hoc verò postquam ad annos discretionis pervenerint; & simul ut confiteantur proprio Sacerdoti, vel alteri, cum ejus venia, semel in anno, computando ab una confessione ad aliam, ut quidam docent, vel ab initio Januarii, ad finem Decembris, ut habet communior? vel denique à Paschate ad Pascha, ut consuetudo ferè obtinuit, propter communionem. *Suar. d. 35. s. 2. Vas. q. 90. a. 2. Card. de Lugo, d. 15. sess. 3. 4. 6. & 7. Con. d. 5. dub. 6. Unde resolves.*

I. Tenentur hoc præcepto. 1. Hæretici & Apostatæ, pueri doli capaces, saltem post septennium. *vid. Dia, p. 4. tr. 3. Res. 52. Card. de Lugo, l. c. s. 6. n. 144. & 149.* 2. Ingrediens periculosam navigationem, vel conflictum.

flictum. 3. Mulier tenera primùm paritura, vel quæ solet habere partus difficiles. 4. Reus morti adjudicatus. 5. Qui signa habet mortis naturalis.

II. Improbabile est, quod docet *Sa. V. Confessio*, Ecclesiam non obligare ante pubertatem; cum anni discretionis citiùs attingantur, & constet, mortaliter peccari posse sub annum nonum, vel decimum, imo antè. Undè si talis puer, crasso saltem modo, videatur cognoscere, Deum per hoc vel illud offendi, ostendatq; dolorem & propositum, ac præcipua fidei mysteria cognoscat, debet absolvi: secus tamen, si non notetur sufficiens usus rationis. Si vero dubium sit, potest, (imo in articulo mortis debet) absolvi sub conditione *v. Lay. lib. 3. tr. 6. c. 5. Dian. 4. t. 4. R. 53.* & *Card. de Lugo, loc. cit.* & *d. 17. n. 22.* ubi docet, etiam extra articulum mortis, & obligationem præcepti, talem esse sub conditione absolvendum, ne gratiâ sacramentali privetur.

III. Non obligatur, qui tantùm habet venialia, etsi consuetudo habeat, & cogi etiam quisque possit, ut in Paschate saltem se sistat Pastori, ut cum reliquis eum ad communionem admittat; ad quod Pastor tenetur, si alter dicat, se mortalis culpæ non esse conscium. *Suar. d. 36. l. 2. &c. communiter.*

IV. Probabile est, eum, qui uno anno, sive cum, sive sine culpa, non satisfecit præcepto, teneri adhuc quamprimum potest, anno sequente: quia terminus non apponitur ad finiendam, sed ad non differendã obligationem. Ac proinde talem toties peccare mortaliter, quoties oblatam occasionem negligit, docet *Bon. d. 5. q. 5. f. 2. Suar. Vasq. Card. de Lugo, l. c. n.* 177. con-

177. contra *Sylu. Val. Laym. Dian. &c.* qui dicunt perseverare in uno eodemque peccato.

V. Satisfaciunt ii, qui confitentur Mendicantibus, etiam in Paschate; quia hi habent facultatem à Sacerdote propriissimo omnium fidelium, & Pastore Pastorum. Ita *communiter omnes* contra *Glossatorem, & Auctorem Parochiani obedientis*, contra quos *vide in responsis Francisci Fontani, editis Viennæ Austriæ, Anno 1634.* allegatam auctoritatem duorum Conciliorum Generalium, Viennensis & Tridentini. 2c. Pontificum. 50. Doctorum, & præter totius orbis consensum, multorum quoq; Parochorum, testantium eos esse optimos Parochianos, qui Regulares adeunt, & ab iis instituuntur. *V. suprà l. 3. t. 3. c. 1. dub. 3.* Item *Nav. Azor. Fag. Trull. l. 3. c. 4. d. 2. n. 6. Dian. p. 8. t. 1. R. 88.*

VI. Non obligatur ante finem anni, qui habens mortale, timet ne illud obliviscatur. *Kon. Henr. Car. de Lugo, d. 14. n. 41. & alii* contra *Med. &c.* Si tamen prævideret, se non habiturum occasionem confitendi deinceps toto hoc anno, deberet prævenire, etiam in medio anni. *Card. de Lugo, disp. 15. s. 6. n. 182.*

VII. Probabilius est, non satisfieri præcepto Ecclesiæ per confessionem invalidam, ut docet *Suar. d. 4. s. 7. Filliuc. Laym. Card. de Lugo, d. 15. s. 6. §. 5.* etsi probabile contrarium putet esse *Fag. vid. Dian. part. 3. t. 14. Res. 120.* Item nec per confessionem venialium, ut docet *Dian. p. 4. t. 4. Res. 206.* ex *Hurt. & Mercero.*

VIII. Excusantur ab hoc præcepto, 1. qui physicè non possunt, v. g. quibus deest Confessarius, 2. qui moraliter non possunt; v. g. qui prudenter timent

ment revelationem sigillt; vel qui non possunt sine notabili incommodo vitæ, fortunarum, &c. *Kon. Tamb. cap. 4. §. 3.*

TRACTATUS V.

De Extrema Unctione & Ordine.

CAPUT I.

Quid sit Extrema Unctio, & quæ circa ea observanda?

RESP. I. Est Sacramentum à Christo institutum, ad ægroto periclitanti de vita, conferendam salutem animæ, vel etiam corporis, per unctionem olei benedicti, & orationem Sacerdotis. *S. Thom. in 4. dist. 23. q. 1. a. 1. Unde resolves.*

I. Materia ejus remota, est oleum benedictum, quod in pyxide chrismali signatur litera I. (in cujus defectu non licet uti chrismate; si tamen usus sis, nihil repetendum esse, docet *Laym. lib. 5. tr. 8. c. 2. n. 3.*) Idq; renovandum est quotannis in Cœna Domini, veteri exusto: si tamen novum haberi non possit, licet uti antiquo. *Laym. l. c.* & si hoc non sufficiat, aliud consecratum, vel in necessitate non consecratum, (in minore tamen quantitate quam vetus est) addere: Etsi *Dian. p. 6. t. 6. R. 44.* ex *Less.* & *aliis*; 4. dicat, contrarium & per vices (si ita requirat necessitas propter copiam infirmorum) longè etiam major quantitas addatur, quam ab Episcopo fuerit consecrata initio. *Bon. d. 7. q. 1. n. 8.* ex *Possevino.*

II. Materia proxima, est unctio certarum partium corporis, ac saltem quinq; sensuum; vel si mutilati sint

ſint, vicinarum partium, facta à Sacerdote: non ſimpliciter neceſſariò contactu immediato manûs; nam peſte graſſante poteſt uti virgâ oblongâ oleo tinctâ, quam poſteà comburat. *Sylv. Chapeavill. Dian. vid. Dian. p. 3. t. 4. Reſ. 167.* Quidam etiam Doctores putant, unam tantùm unctionem eſſe de eſſentia Sacramenti, ideòque in periculo peſtis, & ſimili neceſſitate, ſufficere unum tantum organum magis obvium, vel potius caput, quòd in eo ſenſus maximè vigeant, ungere, dicendo. *Per iſtam, &c. quidquid deliquiſti per viſum, auditum, guſtum, odoratum, tactum, &c.* Et quidem pro hac ſententia citantur varia Paſtoralia, Agendæ & Doctor. Lovan. *Syl. in 3. p. q. 3. 2. art. 2. 2. Laym. lib. 5. tr. 8. c. 3.* qui omnino probabilem, & in praxi uſitatam. *Dian, part 3. t. 4. Reſ. 168.* qui in praxi tutam dicit, citansq; pro ea *p. 8. tr. 1. R. 21. Gran. Amic. Averſam,* affirmat Pontificem id poſſe permittere, & denique *Eſcob.* (citans *Beca. c. 25. q. 7. n. 6.*) & *Barboſa in Trid. ſeſſ. 14. c. 1.* id permittit. Verùm cùm alii Doctores communiter repugnent, tutius ſaltem erit (quod ſuadet *Laym. & Dian. ll. cc.*) eo caſu unum oculum, aurem, manum, narē, & eos velociter ſine crucis forma ungere, dicendo unicam formam, complectentem reliquias. Illud verò certius eſt, pedes aut renes inungere non eſſe eſſentiale, imò quoad renes, non eſt decens, præſertim in fæminis & viris religioſis, ideoque omitti ſolet, *Henr. Sa. Tol. Suar. Bellarm. c. 10. in fine.*

III. De eſſentia hujus Sacramenti eſt. I. Ut organa 5. ſenſuum, quæ injunguntur, nominentur, *Palaus, t. 4. cap. 26. Averſa ſ. 4. &c. communiter.* Licet *Dia. part.*

part. 8. t. 7. R. 86. ex *Reg.* contrarium censeat probabilè; imò ad valorem sufficere, si inter ungendum omnes sensus dicas: *Per istas sanctas unctiones indulgeat tibi.* II. Verba illa: *Per hanc sanctam unctionem* etsi *Palaus l. c.* dicat valere, si tantùm omittas Tò *sanctam.* III. Verba deprecativa: *Indulgeat tibi Deus.* Hinc formam imperativam, v.g. *Per hanc,* &c. *remittatur tibi, quidquid,* &c. non valere, dicit *Palaus, l. c. Dian. l. c.*

IV. Hoc Sacramentum tantùm dandum est morti propinquis, ex morbo, vulnere, partu, vel senectute: quia hi soli sunt infirmi. Quod si morbo liberati, rursus periclitentur, iterandum est; & quidem in diuturnis morbis, quoties erit periculum novum, neque expectandum, (sub gravi culpa. *Quint. t. 5. s. 9.*) donec sensibus careant, vel omninò sint desperati. In dubio vero de vita, detur sub conditione. *Laym. l. c.* ex *S. Tho. Suar. d. 40.*

V. Si conferatur infirmo communi morbo sive non graviter vel periculosè laboranti, non est validum. *Suar. Palaus, Gran. Amic. &c. commun.* Ac licèt *Less. Wiggers* & *Quintan.* contrarium putent probabile, concedunt tamen, sic inunctum iterum inungendum esse, (etiam in eodem morbo) quando periculosè laborare cœperit, ob mutatum statum infirmitatis, additque *Quint.* mortaliter peccatum fuisse. *v. Quint. t. 5. s. 7. Dian. p. 9. t. 6. R. 45.*

VI. Ad Sacramentum hoc cum fructu recipiendum. in eo qui rationis est compos, & conscius peccati mortalis (si non confiteatur) requiritur contritio saltem existimata; neque sufficit attritio. *Bon. d.*

7. q.

7. q. vn. p. 5. n. 2, ex *Reg. l. 28. c. ult. a. 73*. Ordinariè autem, nisi obstet causa rationabilis. (v. g. si ob vomitum communicare non possit) præmittenda est confessio & communio, ob Ecclesiæ consuetudinem, quæ unctionem, tanquam minus necessariam ad salutem, proponit, *v. Bon. l. c. n. 3*. Licèt autem, per se loquendo, confessio non necessario præmittatur, cùm per contritionem se disponere possit; per accidens tamen requiri potest, v. g. si post viaticum peccasset mortaliter, & timeretur post unctionem defuturum tempus confessioni: tunc enim prius audiendus & absolvendus esset quia sacramenta magis necessaria tali casu prius sumenda sunt. *Fill. Barb. Dian. p. 5. t. 3. R. 62.*

VII. Pueris habentibus sufficientem rationis usum ad peccandum, tametsi sacram Eucharistiam non recipiant, non rectè negatur Extrema Unctio, cum indè, nonnunquam salus ipsorum dependere possit, *Suar. 3. p. to. 3. d. 70. f. 1. Graf. Angl. Zamb.* apud *Laym. l. 5. t. 8. c. 4. n. 2.* qui Parochos quorundam locorum excusat, per consuetudinem toleratam ab Episcopis, si non dent pueris ante annum 14. vel 15. excepto casu necessitatis, quo puer, quem rationis usum consecutum esse constet, aliud Sacramentum ante mortem suscipere non possit. *v. Chapeavill. c. 5. q. 17.* Ac licet Parochus in confessione cognoverit, puerum nunquam actualiter peccâsse, debere tamen illum inungere, contra *Nugn. & Sancium*, docet *Suar. Reg. Fill. Kon. &c.* cum *Dian. part. 3. l. 4. R. 181.* Si verò dubium sit, an puer usum rationis habeat, ungendus est sub conditione. *Dian. p. 5. t. 3. R. 85. & Sanc. Samb. & Lugo.*

V. Mi-

V. Minister est solus Sacerdos proprius, sive Pastor; sine cujus venia si extra necessitatem alius det validum quidem est, sed graviter peccat. *Syl. Sotus, Kon. d. 9. n. 28.* & religiosus incurrit excommunicationem Papalem. *Suar. Reg. l. 18. n. 40.* Posse tamen Regulares hoc Sacramentum (uti & viaticum) in articulo mortis suis familiaribus ministrare, docet *Dia. part. 5. t. 3. R. 52. ex Manchino, &c.* In necessitate verò, ut si Pastor absit, vel dare nolit, nec superior possit adiri pro petenda licentia, licitè ministrat quivis non excommunicatus, aut suspensus; (etiam Regularis, ut contra *Gav.* docet *Prap. Henr. Fern. Gran. Dian. p. 5. t. 3. R. 82.*) censetur enim tunc Papa dare licentiam, *Laym. Reg. Suar. &c. l. c. Dian. R. 176.*

VI. Sufficit Sacerdos sine ministro in necessitate, nec in ea fœmina adhibenda est: quod si tamen fiat, veniale esse docet. *Quint. t. 5. s. 6.* In ea posset etiam unus unam, alius aliam partem inungere, pronuntiando tamen formam illi unctioni respondentem. *Bon. l. c. & commun.* non tamen potest unus inungere aliquem sensum, & alius formam pronunciare: neq; unus unum oculum, alter alterum. *vid. Dian. p. 9. t. 7. R. 56.* Quod si Sacerdos non possit progredi, supplenda erunt per alium quæ restant. *Tan. Prap. Mar.* qui apud *Dian. p. 5. t. 3. R. 87.* notat, licere etiam alteri unctiones ab initio repetere, perinde ac si prior nullam earum inchoasset.

VII. Etsi in administratione hujus Sacramenti servanda sint omnia præscripta in Rituali, Agenda vel Manuali; mortale tamen non esse, administrare in necessitate sine superpelliceo vel stola, docet *Quin.*

&

& *Leand.* conceditq; *Amicus*. Et *Dian. p.8.t.1.R.7*; id excusat ab omni peccato, si infirmus non sit capax alterius Sacramenti; & ista haberi non possint, contra *Suar. Reg. &c.*

Imò etiam extra necessitatem non esse mortale. 1. Omittere Psalmos Pœnitentiales, Litanias, & cæteras preces, docet *Palaus* & *Gran.* Dico, *extra*; quia in necessitate gravi, v. g. tempore pestis, vel morte imminente, statim ungendus est sine præmissis orationibus; quæ tamen posteà supplendæ sunt, si supervivat infirmus. *Bon. d. 7. p. 6. n. 8.* 2. Deferre ad ægrum, vel administrare sine lumine, *Leand.* citans *Poss. Quint. t. 5. f. 13. Barbos. de offic. Parochi. c. 22.* 3. Si solus sine ministro administret; imò hoc in necessitate permittunt. *Tol. Sa. &c. vid. Dian. p. 9. t. 6. R. 36.* 4. Si ungat aliter quàm in formam crucis: *Suar. Bec. Laym. v. Dian. p. 3. t. 4. R. 178.*

VIII. Pastor ratione officii. tenetur sub mortali dare iis qui petunt, nisi justa causa excuset: etiam tempore pestis, modo possit absq; periculo vitæ: cum eo enim non teneri, docet *Tan. Dian. p. 5. t. 3. R. 93.* Si peste infecti sint confessi, posse sine peccato omitti, absolutè docet, idem *Dian. p. 3. t. 4. R. 174. p. 5. t. 3. R. 83. & 93. & p. 8. t. 1. R. 21.* ex *Villal. Tan. Amico, Franc. Lugo, &c- Suar. Fill. Kon. Bon. Laym. ll. cc.*

IX. Sacerdos curatus peccat mortaliter, si petentem negligat inungere, vel differat cum probabili periculo, ne sine unctione moriatur æger, (nisi justa causa excuset) quia in re gravi non præstat id, ad quod tenetur ex justitia. Alius verò Sacerdos, si absente Parocho licitè & facilè possit, tenetur ex charitate, sed

sed sub veniali tantum; nisi tamen ægrotus valdè indigeret, v.g. si aliqqui sine omnibus Sacramentis esset moriturus, quòd aliud nullum suscipere possit: tunc enim quidam graviorem obligationem agnoscere videntur. *v. Dian. p.3. t.4. R.110. Laym. l.5. t.2. c.7. n.3.*

X. Parocho vesperi timenti ne noctu vocetur ad ægrum, non licet retinere domi sacrum oleum, ut vocatus possit venire expeditus. Licet venialem culpam in eo tantum agnoscat. *Barb. de Par. c. 22.* ex *Possen.* item *Quint. t.5. s.16.* Ubi tamen à mortali non audet excusare eum, qui semper domi retineret.

XI. Decens est, ut stuppa comburatur: quæ ad singulas unctiones nova adhibenda est, nisi aliud habeatur in agenda. *Laym. l. c. Sa.*

Resp. II. Effectus ejus principalis est, roborare animam contra tentationes dæmonis in morte. Secundarius est, 1. delere reliquias peccatorum. 2. tollere pœnas restantes. 3. aliquando etiam sanitatem corporis conferre, si expediat. *S.Thom. Sylu. Suar. d. 41. s. 1. Undè resolves.*

Hujus Sacramenti non sunt capaces 1. Pueri ante usum rationis; etsi sufficiat ea ætas, quâ possunt peccare. *Nav. Suar. l. c.2.* Perpetuo amentes: aliis verò delirantibus, si antè petiverint, aut petituri fuissent si cogitassent, aut ostenderint signum doloris, dari potest & debet. *Sylu. Henr. Laym.* Et si tales unctioni resistant, ligandos esse, vel fortiter tenendos, ait *Zamb.* apud *Dian. p.5. t.3. R.84.* qui cum *Barb. de officio Parochi. c.22.* dicit esse necessarium, quando phreneticus non potest aliud Sacramentum suscipere.

2. Muti, surdi, & cæci à nativitate sunt capaces, atq; adeò

adeò debent inungi propè organa sensuum, quibus carent: etsi exterius per illa non peccârint, potuerunt tamen peccare per interiores potentias, quibus illa respondent. *Possev. Nald. Præp. Dian. p. 5. t. 6. R. 11.*

3. Non suscipere hoc Sacramentũ, per se loquendo, seclusoque scandalo & contemptu, non est peccatum mortale. *Suar. Laym. Tann. Escob. &c.* (multo minus peccant mortaliter domestici, si id non procurent) Veniale tamen esse, docet *Kon. d. 15. dub. 10.* contra *Nug. v. Dian. p. 3. t. 4. R. 170. p. 8. t. 1. R. 58. & p. 5. t. 3. R. 97.* ubi notat ex *Tann.* non censeri contemnere qui sciens prudens omittit tempore apto, & oblatâ commoditatè. Contrarium tamen, vult *Toll.* præsertim si probabiliter deinceps non sit futura commoditas.

CAPUT II.

De Sacramento Ordinis.

DUBIUM I.

Quid Ordo, quotuplex, & quæ ejus materia?

Resp. I. Ordo est Sacramentum, quo traditur potestas circa Eucharistiam ritè administrandam. Ordines universim sunt septem, Ostiariatus, Lectoratus, Exorcistatus, Acoluthatus, Subdiaconatus, Diaconatus, & Sacerdotium. Quod rursus est duplex, Minus & Majus, sive Episcopatus. Unde quidam octo numerant. Prima verò tonsura non est Ordo, nisi latè, sed tantùm dispositio ad Ordines, per quam quis fit Clericus, & capax beneficii Ecclesiastici, ac priuilegiorum Clericalium. Ex iis tres posteriores dicuntur Majores, sive Sacri ob annexum votum solemne castitatis, (etsi ordinatus per gravem metum, vel nimis blan-

blanditiis, & importunitate parentum, probabiliter eo non teneatur, nisi sponte ratificaverit. *Sanch. d. 29. Azor. Fill. lib. 10. cap. 4. q. 3. Kon. num. 150. Bon. de mat. q. 3. p. 9.)* Reliqui Minores, quos cum *Vasq.* alii Sacramentum esse negant, alii cum *Bell. Kon. Fill. &c.* communius & probabilius affirmant. Et quidem unum, vel perfectione ac fine, vel unitate attributionis. *v. Fill. tr. 9. c. 1. Bon. d. 8. q. 1.*

Resp. II. Materia remota Ordinum, est aliquod Instrumentum, traditum ordinandis in signum potestatis spiritualis. Proxima est ejusdem traditio & acceptio. Cujus contactum physicum & immediatum, etsi non esse essentialem aliqui probabiliter doceant, cum *Sa. Henr. Reg. Laym. Dian. t. 4. de Sacr. nu. 185. & aliis*, quos citat: contrarium tamen communis est ac tutius ut altera saltem manu tangatur; imò ex præcepto, ad scrupulum vitandum, utraque manu, & quidem omnia, v, g. calix cum patena, hæc cum hostia, ut docet, *Fill.* idque simul cum prolatione verborum Episcopi. *v. Laym. l. 5. t. 9. c. 5. Bon. d. 8. q. 1. d. 3. v. Dian. p. 8. t. 1. R. 40. & 42.*

Resp. III. Ostiarius ordinatus traditione clavium Ecclesiæ; Lector libri lectionum, Exorcista libri exorcismorum; Acolythus ampullarum vacuarum, vel saltem unius, & candelabri cum cereo extincto, quia ejus est præparare lumen, vinum & aquam ad Missam; Subdiaconus traditione calicis vacui, cum vacua patena superposita, quia illius est hæc ad Missam præparare; Diaconus impositione manûs, & traditione libri Evangeliorum, quia ejus est catechizare, cantare Evangelium, & cum facultate Parochi prædicare, ba-

 ptiza-

ptizare, Euchariſtiam dare, *v. ſupra*; Sacerdos traditione calicis cum vino, & patenæ cum pane, additâ formâ, quâ datur poteſtas ſacrificandi, deinde impoſitione manûs, additâ aliâ formâ, quâ datur poteſtas remittendi aliis peccata. *V. Fill. t. 9. c. 2. Reg. Bon. Dian. p. 3. t. 4. R. 186. 187.* & *188.* & *p. 8. l. c. Ex dictis reſolves*

I. Poteſt Epiſcopus extra diœceſin ſuis ſubditis conferre primam tonſuram: quia non eſt Ordo. *Bon. & alii. 4.* cum *Dian. p. 4. t. 4. R. 143.* contra *Barb. Sanch. &c.*

II. Quando dubium occurrit, an Ordo ſit verè collatus, v. g. quia materia fuit dubia, iterari poteſt & debet ſub conditione. Quando verò ſunt rationes utrimq; probabiles pro nullitate & validitate, ait *Dian. p. 5. t. 3. R. 47.* ex *Gran.* poſſe iterari ſub conditione, imò debere, ſi ſit Epiſcopalis, vel Sacerdotalis: v. g. ſi Sacerdos vel Epiſcopus non tetigiſſet vaſa ſacra, aut illud inſtrumentum, in cujus porrectione imprimitur character. Excipit tamen Sacerdotem, qui immediatè tetigit patenam, ſed non hoſtiam. Eũ verò, qui non tetigit calicem & patenam, dum forma proferebatur, ſed paulò poſt, poſſe quidem ad majorem animi ſui quietem ſub conditione iterum ordinari, non tamen eſſe neceſſarium, docet *Card. Lugo, Reſp. mor. l. 1. d. 33.* Rectè autem notat: *Dian. l. c.* etiamſi quîs timeat, ne invalidè ordinatus ſit, aut nõ recordetur ſe tetigiſſe ſacra vaſa, aut nõ tetigiſſe imaginetur, non illicicò iterandum eſſe Ordinem: cum ſola oblivio, vel etiam timor non ſufficit ad prudens ac rationabile dubium, vel probabilitatem.

Reſp. IV. Epiſcopus non poteſt ordinare niſi ſub-

ditos, vel ratione originis (si scilicet in ejus diœcesi sint nati:) vel ratione domicilii, ex voluntate isthic perpetuo habitandi, vel ratione beneficii in sua diœcesi existentis. *Dia. p. 8. t. 2. R. 8. Lay. Prap. &c. comm.* Quocunq: autem horum modorum sint subditi, licite eos ordinat, ut habetur *in c. Cum nullus, de temp. ordin. in 6.* & ex communi. *Henr. Less. l. 2. c. 24. d. 9.* *Vnde resolves.*

I. Qui in una diœcesi est natus, in altera habet domicilium, in tertia beneficium, à quovis trium istorum Episcoporum potest Ordines, vel dimissorias accipere. *Prap. q. 1. d. 14. Laym. l. 5. t. 9. c. 9. Dia. p. 8. t. 2. R. 8.* & *9.* ubi cum *Aversa & aliis 3.* contra *Barb.* dicit, etsi ab uno eorum acceperit Ordinem unum, posse alterum ab alio accipere.

II. Potest quis ordinari ut originarius, ubi ipse vel pater ejus est natus. *Barb. Zerola, Aversa, & alii 9.* cum *Dian. p. 8. t. 2. R. 12.* Non tamen potest ordinari ab Episcopo, in cujus diœcesi natus est fortuitò; v. g. quia mater ibi itineris vel negotiorum causâ degebat, quia non contrahit ibi civilitatem originis, sed ubi parentes domicilium habent, ibi enim natus esse censetur. *Sanch. & alii 8.* cum *Dian. p. 8. t. 2. R. 11.* contra *Hurtad.*

III. Qui in diversis Episcopatibus habet duo domicilia, in quibus æqualiter (etsi non mathematicè) habitat, potest ab utriuslibet loci Episcopo ordinari: quia utrique est subditus ratione domicilii. *Prap. l. c. Sanch. Avers. &c.* cum *Dian. p. 8. t. 2. R. 14.* ejus tamen filius ab illo tantum, in cujus diœcesi natus est: quòd si fortuitò extra utriusq; diœcesin sit natus, ab

utroq; poteſt ordinari: quia uterq; cenſetur ejus Epiſcopus originis, cum non ſit potior ratio de uno, quàm alio. *Præp. Dian. l.c.* Natus autem ex fornicatione, matris potiùs, quàm patris domicilium ſequitur. *Præp. Dian. l.c.R. 18.*

IV. Qui plura habet in diverſis diœceſibus beneficia, poteſt à quolibet illorum Epiſcoporum ordinari. *Garc. Præp. l.c. Dian. p. 8.* t. 2. *R. 25,*

V. Studioſi, qui in univerſitate habitant (etiam ultra decennium) animo redeundi in patriam, non contrahunt ibi domicilium, atq; adeò ab ejus loci Epiſcopo ordinari non poſſunt. Imò ſi iſtic ducant uxorem, nec filii eorum, ſicut enim is non dicitur Epiſcopus domicilii reſpectu patris; ita nec Epiſcopus originis reſpectu prolis, quæ nata fingitur in domicilio patris. *Dian. p. 8. t. 2. R. 15.* & 17.

DUBIUM II.

Quæ requirantur in ordinando.

Reſp. I. Ad validam ordinationem requiritur & ſufficit, ut ſit mas baptizatus. *S. Tho. 3. p. q. 39. art. 2. Kon. d. 20. dub. 10. Vaſq. Fill. t. 9. c. 4. 2. Unde reſolves.*

I. Incapax Ordinum eſt, & quidem jure divino, 1. Fœmina, *Vaſq. Regin. Fill. loc. cit.* 2. Hermaphroditus, in quo ſexus fœmineus prævalet. *Fill. loc. cit.* Quod ſi autem in eo incipiat prævalere poſt ordinationem validam, non poteſt validè conſecrare, vel abſolvere; licet characterem Sacramentalem retineat. *Card. de Lugo, Reſp. mor. l. 1. d. 31.* 3. Non baptizatus. *Ibid.*

II. Validè ordinantur, 1. Perpetuo amentes, cæci, muti,

muti, privati manibus; etsi jure naturali sint inhabiles. 2. Irregulares, etsi jure Ecclesiastico sint inhabiles, maneantq; ab eorum usu suspensi. 3. Pueri in cunis, qui tamen ad castitatem non tenebuntur vi voti, nisi id ratificaverint. *Toll. Hen. Azor. l.13. c.14. Bon. l.c.*

Resp. II. Ut Ordo licitè, & secundum jura Ecclesiæ ritè sumatur, aut non incurratur censura, requiritur in recipiente præter statum gratiæ.

1. Ut non sit Neophytus, vel infamis, vel Hermaphroditus, vel irregularis, suspen sus, excommunicatus.

2. Animus clericandi, *Trid. sess. 23. c. 4.* sine quo si primam tonsuram, vel Ordines minores accipiat, videtur peccare saltem venialiter (nisi justa causa excuset) quia fraus est levis. *v. suprà l. 4. c. 2. d. 1. a. 3.* Similiter venialis inconstantia videtur sine justa causa statum Clericalem deserere.

3. Ut sit confirmatus, *Trid. sess. 23. ca. 4.* & quidem secundum *Bon. d. 8. p. 5. n. 10.* sub mortali; secundum *Sot.* & *Kon.* sub veniali.

4. Litteræ dimissoriæ (etiam pro prima tonsura) Episcopi proprii, sive originis, sive beneficii, sive domicilii. *vid. Dian. part. 3. t. 4. Res. 194.*

5. Examen coram Episcopo, de scientia necessaria ad usum cujusq; Ordinis: nam *Trid. sess. 23. c. 4.* pro prima tonsura requirit, ut sciant Fidei rudimenta: item legere & scribere: & de quibus probabilis sit conjectura quod Clericatum elegerint, non secularis judicii fugiendi fraude, sed ut Deo fidelem cultum præstent. Pro minoribus, ut linguam latinam intelligant. Pro Subdiaconatu & Diaconatu, cognitionem eorũ quæ ad istos Ordines spectant. Pro Sacerdotio tan-

tam ſcientiam, ut populum docere poſſint neceſſaria ad ſalutem, & adminiſtrare Sacramenta.

6. Titulus ſuſtentationis; ut beneficii, vel patrimonii; vel paupertatis, ut in regularibus. *Trid. ſeſſ. 21. c. 2. vid. Bon.*

7. Ordo inter receptionem unius & alterius, cujus inverſio, v. g. ſuſcipere Diaconatum, ante Subdiaconatum, erit mortale; Epiſcopatus ante Sacerdotium, erit etiam invalidus.

8. Tempus; Sic minores conferuntur quâvis Dominicâ, vel feſto, & quidem tali, quod ex præcepto Eccleſiæ celebretur etiam in foro, ut *Sylu. Azor. Barb. &c. comm.* docent. Ac licet *Prap. Fag. Tan. Gav. &c.* putent ſufficere quodvis feſtum duplex in Eccleſia; eamq; ſententiam *Dia. R. 5. tr. 13. R. 47.* vocet tutam in praxi, eam tamen ex decreto *Vrbani* VIII. rejectam eſſe monet *Card. Lugo, l. 1. Reſp. 1. mor. d. 43.* Eosdem autem poſſe ex recepta Epiſcoporum conſuetudine, etiam feria VI. veſpere ante Sabbathum, quo omnes Ordines jure conferri poſſunt, notat *Dia. p. 2. t. 16. R. 28.* ex *Henr. Reg. &c.* majores verò Sabbatis Quatuor temporum, & Dominicæ Paſſionis, ac Hebdomadæ Sanctæ.

9. Interſtitia temporum. Sic majores non niſi poſt annum ab alterius ſuſceptione conferri poſſunt. ex *Trid. ſeſſ. 23. cap. 11. & 3. & 14.* in quo tamen Epiſcopus ob neceſſitatem, vel utilitatẽ Eccleſiæ, poteſt diſpenſare. Eodem tamen die, non niſi de licentia Papæ, duo Ordines majores poſſunt dari: Minores verò omnes, diſpenſante Epiſcopo, poſſunt dari eodem die; & ſi conſuetudo ſit, ſimul cum Subdiaconatu.

Nav.

Nav. c.25. Henr. l.10. c. 11. Vasq. Suar. Sa. V. Ordo, Laym. l.5 t.9.c.8.

10. Locus, scilicet pro solemni collatione, Ecclesia; pro privata, Sacellum,

11. Ætas; in qua ordinariè Episcopus non potest dispensare; & sic pro prima tonsura & minoribus, requiritur saltem septennium completum, licet *Quint. t.6 s. 21.* contra *Sanch. &c.* putet sufficere inchoatum; pro Acolytho annus 12. completus, *Fill. t.9. c. 4.n.28.* pro Subdiaconatu vigesimus secundus; pro Diaconatu vigesimus tertius; pro Sacerdotio vigesimus quintus, omnes incepti; pro Episcopatu trigesimus completus. *vid. Bon. d.8.quæst.1.Fill.tract.9.c. 4. Laym. l.c.tract.9.c. 6.* & *7. Dian. p.3.tr.4.R.192.* Si autem dubium sit, an quis ætatem requisitam habeat, v. g. pro Sacerdotio. an annum 25. ingressus sit, ordinari non potest. *Sanch. Laym. Bardi d.6.c.11.p.6. §.2.v. suprà l.1.t.1.c 2. dub.3.* Peccat autem tam ordinatus, si ordinetur qui nõ habet qualitates requisitas.

Quæres. Quæ sint officia Ordinatorum?

Resp. 1. Ostiarii est claves templi servare, aperire & claudere ejus januas; arcere eos, quibus non licet interesse sacris; campanas pulsare; quæ intra Ecclesiam sunt custodire; ei qui prædicat, aperire librum. 2. *Lectoris* munus est, legere in Ecclesia lectiones veteris & novi testamenti; item docere catechumenos rudimenta fidei Christianæ. 3. *Exorcistæ* munus est, manus imponere supra vexatos à spiritibus immundis; ad illos adjurandos & ejiciendos; item ad exorcizandos catechumenos. 4. *Acolythi* munus est, præparare ampullas vini & aquæ ad sacrificium Missæ, &

fæ, & porrigere Subdiacono, ferre cereos ad idem sacrificium, & illi ministrare, unde & Ceroferarius dicitur. 5. *Subdiaconi* munus est, immediatè subordinari Diacono ad sacrificium Missæ, calicem & patenam illi tradere, urceolum cum aqua præbere, aquam ad lavandas manus infundere, Epistolam ex officio & solemniter in Missa legere. 6. *Diaconi* munus est, cantare solemniter Evangelium in Missa, ministrare immediatè Sacerdoti in omnibus quæ pertinent ad Missæ sacrificium, vestire altaria, crucem ferre, & denique ex commissione Sacerdotis prædicare & baptizare. 7. *Presbyteri* munus est, offerre sacrificium Missæ, absolvere à peccatis, baptizare, benedictiones aquæ & similes facere, populum doctrinâ & exemplo pascere. *vid. Escob. Exam. 8. t. 7. c. 1.*

TRACTATUS VI.
De Matrimonio.
CAPUT I.
De sponsalibus.
DUBIUM I.
Quid sint sponsalia?

RESp. Sunt promissio voluntaria, deliberata, & mutua, signo sensibili expressa, futuri matrimonii, inter personas jure habiles.

Dicitur I. *Promissio*; quia propositum non sufficit, cum non inducat obligationem. Unde qui diceret: *Volo te accipere, habere aut ducere in uxorem*, non contraheret sponsalia, ut *Bon. q. 1. p. 1.* docet ex aliis; quia hæc verba nō promissionē, sed propositum

pro-

promissionis tantum significant: nisi tamen ex circumstantiis aliud colligatur.

Dicitur II. *Voluntaria & deliberata*, scilicet deliberatione sufficiente ad peccatum mortale; cùm sponsalia sub mortali obligent. *Dian. p.3. t. 4. R.273.* ex *Sanch. Pontio &c.* etsi *Bon. q. 1. p. 4. n. 4.* plus requirat. Unde regulariter non sunt valida ante septennium completum, ut docet *Kon. d. 11 art. 5. Sanch. l.1. d. 16.* nisi malitia & prudentia suppleat ætatem. *Dian. t.4. p.3. R.274. Pontius &c.* (quod tamen quidam negant sufficere, cùm jus determinàrit ætatem) imò nec post septennium, si de usu rationis sufficienti non constet; uti neq;, si vi, dolo, errore, vel ignorantia circa substantiam, aut notabilem conditionem substantialem fiant, secundum dicta *de Voto & Contractibus.*

Dicitur III. *Mutua.* Unde si Titius promittat nuptias Cajæ, & hæc acceptet sine repromissione, neuter obligatur: quia cùm contractus sponsalium sit onerosus, & reciprocus, non potest claudicare; involvit enim conditionem, *si tu repromiseris.* Quod si tamen Titii promissio fuisset absoluta ac gratuita, & acceptata à Caja; solus Titius obligaretur, non vi sponsalium, sed simplicis promissionis. Ita *Sanch. l.3. d.3.* contra *Pontium*, apud *Dian. p.3. t.4. R.244.*

Dicitur IV. *Signo expressa*: quia contractus inter homines non fit nisi signo externo. Unde non sufficit ad sponsalia taciturnitas Cajæ, etiam cum consensu interno in promissionem matrimonii, quod Titius ei promittit. Si tamen pater vel mater, pro filio aut filia, aut Curator, pro eo cujus curam habet, præsente &

te & non contradicente. (dummodo metus abſit) contrahat, valida erunt, quia in hoc caſu, jus accipit taciturnitatem pro expreſſione conſensûs. *Sanch. l.1. d.22. Dian. p. 2. tract. 4. R. 270:* imò etiamſi pro abſente; ſaltē ſi is reſciens id expreſsè vel tacitè ſigno aliquo ſufficienti ratificet. *Sanch. Pont. Dian. part. 3. tract. 3. Reſ. 271.* contra quos *Sotus* & *Henriq.* ne hoc quidem requirunt, ſed tantum ut reſciens non contradicat. Quod *Kon.* admittit, ſi per ipſos Tutores vel parentes iis proponatur; tunc enim ſi taceant, cenſeri conſentire.

Dicitur V. *inter habiles:* id eſt, quæ & ætatem à jure præſcriptam habent, & nullo impedimento prohibentur. *Unde reſolves.*

I. Quando verba vel ſigna ſunt dubia, in foro conſcientiæ ſtandum eſt intentione contrahentium, ſi de illa conſtet: in externo autem, communi intelligentia & ſenſu verborum; ita tamen, ut potiùs inclinetur in favorem matrimonii. *vid. Dian. p. 3. tr. 4. R. 205. Bon. q. 1. p. 1.*

II. Verba de præſenti, inter impuberes, apta ad matrimonium, (cum hoc ex jure poſitivo ſit nullum) habent vim ſponſalium. Ratio eſt ex interpretativa intentione contrahentium: quia actus, quando non valent eo pacto quo fiunt, valent meliore modo quo poſſunt; ſponſalia autem virtute continentur in matrimonio. *Laym. l. c. n. 17.*

III. Ad ſponſalia non ſufficit, 1. Si dicas, *Non ducam aliam, quam te*, quia ſunt verba merè negativa, & potes ducere nullam. *Bon. q. 5. p. 7. n. 13.* 2. Dicere, *Contraham tecum, ſi Papa diſpenſaverit, Barb.*

& alii 10. cum *Dian. p. 3. t. 4. R. 290.* contra *Sanch. Kon.* & *Pont.* ac proinde licitum est utrique contrahenti, ante & post impetratam à Pontifice dispensationem, altero invito resilire. Si tamen impensæ magnæ factæ sint causâ dispensationis, eas tenebitur refundere resiliens. 3. Subarrhatio annuli, & missio munerum jocalium; nisi consuetudo patriæ aliud habeat. Ratio, quia potest fieri ex aliis causis. Quòd si tamen verba unius præcesserint, tunc immissio annuli & verbum *Recipio* operatur Sponsalia, vel etiam matrimonium, pro ratione promissionis, ut docet *Fill.* quia recipiendo sic annulum, tacitè consentit: itemque si habito inter amicos tractatu de matrimonio, sponsus misit arrhas, & munera jocalia, eaque sponsa acceptavit. *Laym. lib. 5. tr. 10. c. 2.* 4. Sponsalia metu gravi contracta, licet juramento firmata, sunt invalida; quia juramentum metu extortum, non firmat contractum, imò probabiliter nec obligat, adeoque relaxatione non indiget. *Sanch. Barb. Dian. p. 3. t. 4. R. 278. vid. supra l. 3. t. 2. c. 2.*

DUBIUM II.

Quæ & quanta obligatio Sponsalium?

Resp. I. Obligant ad ineundum matrimonium, sub peccato mortali: si tamen terminus non sit præfixus, sufficiet, si promittens impleat, quando à promissario requiretur, vel pro more Regionis. Ratio prioris patet ex natura contractûs onerosi, in re gravi. Ratio posterioris est, quia id est commune omni debito. *Sanch. l. 1. d. 28. Kon. d. 22. dub. 1.* apud *Dian. p. 3. tr. 4. Res. 245. Pontius* tamen *ibidem* vult obligari statim post contractum. *Unde resolves.*

I. Re-

I. Resiliens cogi potest ad matrimonium, etiam à Judice per censuras; quod tamen raró expedit ob periculum infelicis exitûs.

II. Si Judex secundùm allegata & probata cogat ad matrimonium, licèt à parte rei revera coactio sit injusta, valet matrimonium. *Sanch. & M. Perez* contra *Texed.* apud *Dian. p. 9. t. 8. R. 26.*

III. Fornicatio sponsæ, est circumstantia in confessione exprimenda, quia mutat speciem, & constituit injustitiam: quæ in sponsa gravis, ideoque mortalis habetur, ut si quis rem alteri promissam notabiliter corrumpat: quod tamen sponsus non censetur facere fornicando, cùm in viro fornicatio non tanti æstimetur, nisi aliud accedat. *Sanch. l. 1. d. 2. Kon. Fag. Fill. &c.* probabiliter, contra *Laym. Azor. &c. vid. Lugo, d. 16. n. 176.*

IV. Qui simulato animo promisit, per se loquendo, non obligatur ad nuptias, tametsi damnum creatum debeat resarcire. Dixi *per se*, quia si factâ promissione puellam induxit ad copulam, tenetur illam ducere. *Bon. l. c. p. 2.* Ubi excipit, si puella esset longè inferioris conditionis, (v. g. quoad nobilitatem, vel divitias) tunc enim non teneri ducere, (v. g. virum nobilem filiam agricolæ) præsertim, si illa fuerit conscia disparis statûs, seu conditionis, eò quòd tum decipi potius voluerit, quam decepta sit; unde nec teneri eo casu illam dotare. Secus tamen, si ipsa inæqualitatem statûs ignoravit, aut si ipsa non fictè, sed ex animo matrimonium promiserit. Ita *Bon. q. 1. p. 3. n. 7. & seq.* ex *Vasq. Mol. d. 106. Sanch. l. 1. d. 10. v. Less. l. 2. c. 10. d. 3. Laym. c. 1. n. 10. & Mart. Perez. d. 2. s. 3.*

V. Spon-

V. Sponſalia poſteriora contra priorem fidem inita, tametſi jurata ſint, aut copula etiam acceſſerit, ſunt invalida. *Sanch.* & *Villal.* tametſi contrarium teneat *Kon.* & *Pont.* cum *Dian. p. 3. tr. 4. Reſ. 210.* Matrimoniũ tamen poſt ſponſalia contractum cum altera, eſt validum, licet injuſtũ. *Bon. p. 5.* & *7. Lay. c. 1. n. 5.*

VI. Liberi, qui parentibus inſciis contraxerunt ſponſalia, etiam cum iis, qui imparis ſunt conditionis, v. g. ignobilis cum nobili, licèt peccârint tamen obligantur: nec à parentibus poſſunt impediri, quo minus ſervent fidem datam. *Laym. l. c. n. 12.* ex *S. Tho.* &c. niſi ſcandalum magnum ex matrimonio timeretur. *Dian. p. 9. t. 7. R. 71.* ex *Molin. Sanch.* &c.

VII. Reſiliens culpabiliter à ſponſalibus perdit ſuas arrhas, & tenetur ad alterius partis reddendas, ac ad reſtitutionem, quanti ejus intererat, talem contractum impleri.

Reſp. II. Ubi Tridentinum non eſt receptum, ſponſalia jure antiquo tranſeunt in matrimonium, per quævis ſigna externa, maritali affectu exhibita, v. g. per copulam. Dico, *Ubi Trid.* &c. quia ubi hoc receptum eſt, hæc ſigna non tenent, ſi ſint clandeſtina; ideòq; graviter in iis peccari poteſt. *Unde ſequens caſus reſolvitur.*

Sponſis non licent tactus impudici; cùm proximè diſponant ad copulam, & pollutionem; etſi liceant amplexus & oſcula, in ſignum amoris. *Sanch. l. 9. d. 47 v. Dian. p. 2. t. 17. R. 6.* & *t. 1. miſc. R. 31.* & *p. 4. R. 131.*

DUBIUM III.

Quomodo diſſolvantur Sponſalia?

Reſp. I. Diſſolvuntur ſequentibus caſibus. I. Per matrimonium validum cum alia initum. *Bon. p. 7.*

II. Per mutuum consensum, sicut quivis contractus. *Laym. c. 2. n. 8.*

III. Si superveniat impedimentum dirimens matrimonium. *Bon. p. 8. n. 5.*

IV. Per atrox crimen alterius sponsi, solvuntur ex parte innocentis: quale censetur.

1. Fornicatio, sive spiritualis, ut hæresis; sive corporalis, tam sponsi, quàm sponsæ, post sponsalia; & sponsæ etiam ante illa, sed à sponso ignorata, licet per vim facta. *Bon. p. 8.* Imò si sponsa permittat se tangi impudicè ab alio per oscula & amplexus, potest sponsus resilire à sponsalibus; sed non vice versâ: quia etsi sponsus id faciat, non est dedecus sponsæ, nec mutatio alicujus momenti. *Reg. Sanch. Dian. p. 3. t. 4. R. 273.* Limitat autem *Kon.* & *Laym.* nisi talia oscula & tactus sint ita frequentes, ut indicent valdè propensum sponsi animum in alteram, ut meritò timeri possit, ne sponsæ non sit fidem servaturus. Si autem uterque sponsus fornicetur post sponsalia, neutrum posse resilire, docet *Palaus* & *Bonac.* contra *Kon. Regin. Sanch. Laym. Pont.* qui soli viro id eo casu permittunt, eò quòd delicta sint imparia, & longè gravius damnum immineat ipsi propter incertitudinem prolis. *Dian. l. c. R. 284.*

2. Furtum grave; homicidium, &c. vel simile, quod grave damnum, vel infamiam pariat. *Bon. p. 8. n. 12.*

V. Si notabilis mutatio accidat, vel detegatur, quæ si à principio cognita fuisset, à sponsalibus deterruisset; qualis esset v. g.

1. Inimicitia, vel odium grave inter sponsos. Quo refertur morum asperitas, vel sævitia, post sponsalia pri-

primum cognita: item juſtus timor, ne ex matrimonio ſcandala, & gravia odia naſcantur inter parentes, vel conſanguineos. *Laym. c. 1. n. 78. Bon. p. 8. n. 7. &c.*

2. Si alteruter incidat in lepram, paralyſin, morbum Gallicum, &c. ſi graviter mutiletur, ut amiſſione oculi, naſi, vel aliter graviter deformetur, præſertim ſponſa vel ſponſus reddatur ineptus ad opificium exercendum, vel acquirendum officium, ad ſuſtentationem familiæ neceſſarium. *Dia. p. 3. t. 4. R. 85.* ex *Sanc. l. 1. d. 57. Kon. d. 23. dub. 8. Laym.* & *Bon. ll. cc.* Non tamen tenetur ſponte aperire tales defectus, qui reddant nuptias minus quidem appetibiles, non tamen pernitioſas; præſertim ſi aliquam infamiam habeant adjunctam, v. g. ſi ſponſa vi, vel ſponte fuiſſet corrupta, dummodò tamen contrarium poſitivè verbo factòve non ſimulet; poteſtq; interrogatus licitè diſſimulare, & contrahere matrimonium. Si verò defectus ſint pernitioſi, v. g. morbus contagioſus, gravis infamia, ſive perſonalis, ſive generis aut familiæ, non licet (etiamſi poſt ſponſalia contracta in eos inciderit) contrahere cum eo ignaro, niſi ſimiles defectus ipſe patiatur. *Con. Pont. Dian. p. 5. t. 4. R. 28.* ubi ex *Con.* & *Sanch.* contra *Pont. Navar. &c.* infert, ſponſum, defectus iſtius occulti ignarum, cogere ad ſtandum ſponſalibus, & contrahendum matrimonium.

3. Si magna alterius debita detegantur, vel grave ſit periculum fortunarum, famæ, morbi, paupertatis, &c. vel ſponſa dotem promiſſam afferri nequeat, vel deniq; ſi ſponſus incipiat vagari cum incommodo ſponſæ. *Bon. l. c.* Quod ſi autem defectu ſponſæ dete-

cto

cto dubitet sponsus, an si eum ab initio cognovisset, contracturus fuisset, tum si defectus ille censeatur gravis ac notabilis, præsumetur pro sponso, cui liberum erit resilire. *Sanch. Bon. Tancred. t. 1. l. 1. d. 65.* secus si defectus sit levis. *Bardi l. 6. c. 11. p. 7.*

VI. Si alter sine alterius licentia proficiscatur in terram longinquam; quia censetur renunciare suo juri. *Laym. l. c. Bonac. p. 6.*

VII. Si sint inita cum conditione certo tempore contrahendi matrimonium, liberatur obligatione is, per quem non stetit, quo minus sit contractum. *Laym. num. 16.*

VIII. Solvuntur, licet sint jurata, per susceptionem Ordinis sacri, vel ingressum alterius in religionem, aut votum eam ingrediendi. *Laym. l. c. Bon. p. 5.* Nec obstat, si hic postea ad seculum redeat, ut docet *Sanc. l. 1. d. 24.* licet *Præpositus. Fill. & alii* putent talem ex parte sua prioribus sponsalibus teneri, uti etiam ad damna resarcienda sponsæ, si quæ passa esset. Unde non posset ingredi religionem, si sponsam deflorasset, nec aliter quàm per matrimonium posset resarcire damnum. *v. Dian. p. 3. tract. 4. R. 207. Bon. l. c.*

IX. Probabile est, solvi etiam per votum simplex castitatis, ut docet *Suar. Azor. & alii* cum hoc sit de meliore bono; etsi contrarium doceant *Fill. Sanch. Bon. & alii*, eò quod Deus non acceptet promissionem rei alteri promissæ, & in alterius præjudicium. Unde etiam in foro externo talis solet compelli, ut vel fidem servet, vel intret religionem. Interim post tale votum alteri parti datur jus sponsalia solvendi, eò quòd vovens resilierit, & censeatur juri suo renuntiasse. *v. Bon. p. 5. n. 13.*

X. Per matrimonium validum diſſolvitur ſaltem quoad eum, qui non contraxit matrimonium; quoad eum verò qui contraxit, non extingui obligationem, ſi alter exſpectet, ſed ſuſpendi, & matrimonio iſto ſoluto teneri ad implenda ſponſalia priora, docet *Pont.* contra *Sanch.* qui vult omninò diſſolvi. *vid. Dian. p.3.t.4. R. 209.*

XI. Si ſponſo nova ſuperveniat hæreditas, ita ut illi ſponſa jam ſit inæqualis, non habet ideò jus reſiliendi quia non eſt deceptus in conditione ſponſæ, in qua nulla facta eſt mutatio. Idem eſt de ſponſa ſi ipſi hæreditas nova ſuperveniat. *Sanch. Kon. Reg. Dian. p.3. t. 4. R. 286.*

Reſp. II. In ſupradictis cauſis, quando manifeſtæ ſunt, non requiritur auctoritas Judicis ad diſſolvenda ſponſalia, alioqui requiritur. Quod ſi ſponſus cognito ſuo jure reſiliendi, nihilominus carnaliter cognovit ſponſam, cenſetur tacitè ſuo juri renunciâſſe; & ſponſalia ratificaſſe. *Laym. c.2. n. 23.*

CAPUT II.

De Matrimonio ſecundùm ſe.

DUBIUM I.

Quid ſit, quæ ejus materia, forma, & miniſter?

Reſp. Eſt Sacramentum inter baptizatos, quo vir & mulier ſibi mutuo legitimè corpora ſua tradunt ad perpetuam vitæ ſocietatem, uſum prolis ſuſcipiendæ, & remedium concupiſcentiæ. Materia ex qua, & proxima, eſt mutuus conſenſus, externis ſignis expreſſus, quatenus habet rationem traditionis. Forma autem eſt idem conſenſus, quatenus habet rationem

nem acceptationis. *Suar. tom. 3. d. 2. s. 1. a. 1. Sanch. Vasq.* Minister non est Sacerdos, sed ipsi contrahentes; quia hi ponunt materiam & formam. Porrò matrimonium dicitur ratum, quando contractus est factus, etsi non sit secuta copula carnalis. Consummatum verò dicitur, quando ea secuta est. *Unde resolves.*

I. Validè & licitè contrahi potest cum pacto continentiæ, sine intentione prolis, & remedii concupiscentiæ. Ratio, quia non pugnat cum essentia Matrimonii. Et patet exemplo B. Virginis, & S. Joseph.

II. Non videtur licitum, contrahere tantum propter voluptatem carnis, vel vanitatem: quia finis debet saltem esse honestus. *Nav. c. 22. n. 79. Sanch. l. 2. d. 29. q. 3.*

III. Licitè contrahitur in remedium concupiscentiæ, (nihil aliud intendendo) modo proles positivè non impediatur: hoc enim sub mortali non licet. *Kon. d. 25. d. 2. n. 16. Pontius l. 1. c. 21. Hurt. 4. Perez, d. 18. s. 7. n. 6.* ex 1. *Cor.* 7. Hinc etiam conjuges possunt abstinere ab usu conjugii, & optare, ne plures accipiant liberos, quàm possint alere, dummodo, ut dixi positivè non impediant, nec abortum procurent. *Perez. l. c. Bon. q. 4. p. 1. n. 12. Nav. c. 16. &c.*

IV. Licitè etiam contrahitur ob fines honestos extrinsecos, fini intrinseco Sacramenti (qui est mutua animorum conjunctio, & conjugum sanctificatio) non conttarios, v. g. ad pacem inter Regna, vel illustres familias componendam, vel splendorem familiæ conservandum. Ita contra *Sanch. & Sylu.* docent *Præp. Pont. Gaspar. Hurt. Dian. p. 3. t. 4. R. 219. Mart. Perez, d. 18. s. 7. n. 7.* ubi cum *Dia. l. c.* etiam permittit, ob divitias & nobilitatem.

V. Validè, sed illicitè, contrahitur cum intentione negandi debitum, vitandi prolem, vel etiam non educandi, mœchandi, &c. nisi tamen talis intentio in pactum deducatur, id est, nisi adjiciatur tanquam conditio obligans ad aliquid contrarium essentiæ matrimonii. Unde invalidè contrahit, qui vinculum matrimonii vult tantùm durare per annum, vel reservat sibi potestatem adulterandi, vel non reddendi debitum debitè exigenti. *vid. Perez. s. 6. &c. ll. cc.*

VI. Contrahentes ut non peccent, debent esse in gratia, etiam tunc, quando per procuratorem contrahunt; quia verum Sacramentum suscipiunt, licet dormiant. Secus est de procuratore per quem contrahunt, uti & de Sacerdote copulante: quia nec suscipit, nec administrat Sacramentum, sed tantùm ut testis assistit. *Card. Lugo, de Sacr. d. 8. s. 9. n. 155.*

VII. Conjux habet potestatem in alterius corpus, sed non ad exercendam libidinem, generationi adversantem.

VIII. Requiritur consensus de præsenti, verbo scripto, aut nutibus expressus; sufficit tamen exprimere per alium, ut si parentes pro filiis contrahant, his tacentibus. *vid. Dian. p. 3. t. 4. Res. 272.* Sufficit etiam, 2. Si alterius consensui præcedenti, & non revocato, alterius accedat. Unde si quis coram Parocho non verè consenserit, satisfacit consentiendo posteà. *vid. Dian. l. c. R. 292.*

Quæres, An sufficiat consensus conditionatus?

Resp. I. Sufficit conditionatus; sub conditione de præterito, vel præsenti, stante conditione: quia tunc contractus non suspenditur.

Resp.

Resp. II. Sufficit sub conditione necessaria de futuro, dummodo contrahentes non intendant suspendere tantisper consensum, v. g. Duco te, si cras sol oriatur. Item sub conditione de futuro impossibili, v. g. si cœlum tetigeris: vel de futuro turpi, modo non repugnet substantiæ matrimonii, & consensus sit absolutus, v. g. si patrem occideris. Ratio, quia tales conditiones habentur pro non adjectis. *Sanch. l.3. d. 15. Mol. Fill. Less. l. 2. c. 18. d.15. Laym. Bon.*

Resp. III. Non sufficit sub conditione de futuro, quæ sit contra substantiam obligationis matrimonialis, v. g. si prolis generationem impedire velis maleficio, vel victum comparare adulterio. Patet ex *C. Fin. de Condit. vide Sanch. l.5. d.10. Kon. d.29. d.3. Fill. &c.*

Resp. IV. Consensus sub conditione honesta de futuro, est contractus sponsalium tantum, & non matrimonii: quia hic debet esse de præsenti. Ob quam rationem non incipiet validari matrimonium sine novo consensu, postquam conditio impleta fuerit, ut docet *D. Tho.* cum *aliis* apud *Sanch.* etsi *Fill. Laym. & alii quidam* putent, contrarium esse probabile, eò quòd contractus celebratus sub conditione honesta futura, hâc impletâ purificetur. Quod concedit *Bon. q. 2. p. 10. n. 20.* si contrahentes in eodem consensu manserint, saltem virtualiter.

DUBIUM II.

De usu Matrimonii.

ARTICULUS I.

An usus matrimonii, sive actus conjugalis sit licitus?

Resp. Per se est licitus, & honestus. Quod est de fide

fide, & patet ex 1. *Cor.* 2. *Uxori vir debitum reddat.* Per accidens est illicitus in sequentibus casibus.

I. Si matrimonium à parte rei sit nullum: quod tamen si uterq; ignorat, non peccat, nisi materialiter. Si uterq; vel alter id certò sciat, non potest, quocunq; etiam periculo proposito, uti matrimonio. Unde si non potest sine periculo vitæ, aut famæ, detegere impedimentum, nec sperare dispensationem, debet vel ingredi religionem (si necdum consummavit) vel fugere, vel petere divortium, ob conjugis sævitiam, v.g. vel adulterium, si tale sit, vel certè omnia incommoda patienter sustinere. *Bon. q. 8. n. 16.*

II. Si matrimonium sit dubium. Et quidem si alter tantum dubitet, is non potest petere debitum: reddere tamen tenetur, cùm alter habeat jus petendi. Si uterq; dubiâ fide contraxit, vel dubitat de ejus valore, neutri petere aut reddere licet ante veritatis indagationem. *Vasq. Sanch. Dian. Bardi, d. 6. c. 11. p. 7. §. 3.* Secus post eam *Bon. q. 4. p. 4. v. suprà l. 1. t. 1. c. 2. d. 3.*

III. Si fiat cum gravi periculo vitæ, aut sanitatis. Nisi tamen sit causa gravis, cui damnum corporale videatur postponendum, v. g. periculum incontinentiæ in se, vel comparte. *Bon. p. 6. n. 8. M. Perez. d. 50. s. 4. n. 5.*

IV. Si fiat pravo fine, v. g. tantum voluptatis causâ. Quod tamen Doct. communiter, ut *Sanch. l. 9. d. 11. Bon. q. 4. p. 6.* censent esse tantum veniale, contra *Pontium*, qui vult esse nullum: nullum autem erit, si delectatio non quæsita sentiatur, vel ad eam se excitent, quando copula debita redditur. *Sanch. l. 9. d. 11. &c.* vide etiam *Dian. p. 3. t. 4. R. 216. Bon. p. 6. M. Perez, d. 49. s. 2. n. 6.*

V. Si

V. Si exerceatur mente adulterâ, ut si dum accedit ad suam, imaginetur aliam, ut animum pascat: quod est mortale. *Sanch. Bon. p. 6. n. 7.*

VI. Si fiat modo indebito, v. g. 1. Si non servetur vas naturale: quod multi docent esse veram Sodomiam; alii esse grave peccatum contra naturam, *vid. 6. praecep.* 2. Si sine justa causa situs sit innaturalis, præposterus, &c. quod aliqui dicunt esse mortale; alii, secluso periculo effusionis seminis, veniale tantum, etsi grave, & graviter increpandum. *Dian. p. 3. t. 4. Res. 204.* 3. Si alter conjugum ex morositate, vel alia ratione seminationem cohibeat: quod quidam generatim dicunt esse mortale, quia finis actûs conjugalis, scilicet generatio, impeditur: quidam tamen, ut *Prap.* & *San ch.* dicunt in fœmina nullum esse. *v. Bon. p. 6. n. 15.* & *p. 1.*

VII. Si loco indebito, v. g. sacro, qui inde violetur, vel in loco publico.

VIII. Si absq; urgente causa fiat tempore indebito. 1. In magna solemnitate, ut Paschæ, vel pridie communionis. *vid. Perez, d. 49. sect. 3.* 2. Quando uxor est gravida, saltem si sit periculum abortûs. *Nav Fill. Sanch. Kon. Fill. n. 337.* Hoc enim si non sit, non erit saltem mortale: quod enim tunc fine suo frustretur semen, non sequitur per se ex actu. Unde *Dian. p. 3. tract. 4. R. 204.* & *Kon. d. 14. dub. 9.* nullum peccatum agnoscunt. 3. Quando uxor laborat fluxu menstruo. Quod tamen non esse mortale, contra *Azor.* docet *Sanch. l. 9. d. 23. n. 2.* Imò aliqui apud *Dian. l. c.* ut *Pont. l. 10. c. 11.* & *c. 14. n. 5.* & 6. docent, nec veniale esse, si periculum urgeat, quod *Sanch. l. c.* do-

cet esse probabile, additq; *M. Perez*, si ob finem honestum fiat, nullum esse, & teneri reddere uxorem, si maritus exigat. *v. d. 49. s. 3.*

Ex dictis casibus consequenter resolvitur, licitum esse uti matrimonio, 1. prolis causâ, etsi hæc non necessariò debeat intendi, dum exercetur, dummodo positivè non impediatur: imò etiam aliquando simplici affectu licitè excludatur, v. g. à paupere, ne nimium prolibus gravetur, 2. ad vitandum periculum incontinentiæ in se, vel comparte. *M. Perez, d. 40. s. 1.* ex *Kon. Pont. Hurt. &c.* contra *Sanch.* qui vult esse veniale, nisi tamen stimuli carnis aliter sedari non possint. 3. Valetudinis causâ, vel propter alios fines extrinsecos: quia honestum ex natura sua, relatum ad unum finem, licitè refertur ad alium isti non repugnantem, sit docet *Sa. Kon. Laym. l. 5. t. 10. c. 4. M. Perez. d. 49. s. 2. n. 1. Dian. p. 2. t. 4. R. 218.* Solius tamen sanitatis causâ uti, probabile esse veniale, ut docet *S. Th. Henr. Laym. l. c.* contra *M. Perez, &c. ll. cc.*

Quæres. An, & quando liceant tactus, aspectus, & verba turpia inter conjuges?

Resp. Tales actus per se iis licent: quia cui licitus est finis, etiam licent media; & cui licet consummatio, etiam licet inchoatio. Unde licitè talibus naturam excitant ad copulam. Quod si verò separatim, & sine ordine ad copulam, v. g. voluptatis causâ tantùm fiant, sunt venialia peccata, eo quod ratione status, qui illos actus cohonestat, habeant jus ad illos. Nisi tamen, ut sæpè contingit, sint conjuncti cum periculo pollutionis; aut conjuges habeant votum casti-

tatis: tunc enim sunt mortalia, ut dictum *supra l.5. t.4.c.2.d.4.Dian p.3.t 4.R.204.* & *216.* *Unde resolves*

I. Conjux venialiter tantùm peccat, I. Tangendo seipsum ex voluptate, & tactum non ita expressè referendo ad copulam, ut contra *Vasq.* & alios probabiliter docet *Sanch. l.9. d.441.* II. Oblectando se venereè, sine periculo pollutionis, de actu conjugali cogitato, dum abest compars, vel actu exerceri non potest. *Fill. Laym. Tann. Mald.* cum *Dian.p.3. t.4.R.224.* contra *Nav. Azor &c.*

II. Peccat graviter, I. Vidua, quæ se venereè oblectat de copula olim habita: quia est illi illicita per statum. II. Bigamus, qui in actu conjugali cum secunda exercito, repræsentat sibi priorem, & de ea carnaliter delectatur: quia est permixtio cum aliena. *Laym. l.1. t.9. c.6. vid. supra l.3. t.4. c.2. & l.5. cap.1. d.2. a.2.*

ARTICULUS II.

An actus conjugalis sit præceptus, & debitus?

Resp. I. Etsi conjuges nullâ lege obligentur ad usum matrimonii, tenentur tamen per se ex justitia sibi reddere debitum, si alter ab altero expressè, vel tacitè, verecundiâ scilicet obstante, petat. Ratio prioris est, quia non tenentur uti suo jure. Ratio posterioris sequitur ex natura contractûs mutui. *S. Tho. in 4 d.23. q.1. a. 2. &c. communiter* ex 1. *Cor.7.* *Unde resolves.*

I. Neuter tenetur, per se loquendo, ad petendum debitum, etsi per accidens aliquando teneatur, vel ex charitate, v. g. ad avertendum periculum incontinen-

tinentiæ imminens conjugi. *Mart. Perez. d. 50. s. 2. n. 4.* & 5. vel ex justitia legali, eò quòd salus publica periclitetur, nisi proles nascatur.

II. Conjuges tenentur ad cohabitationem, nec potest alter ab altero invito diutius abesse, sine necessitate: quia hæc obligatio sequitur ex obligatione reddendi debitum. *Sanch. l. 9. d. 4. Kon. d. 34. d. 2. n. 19. Perez. 50. s. 3.*

III. Peccat mortaliter, qui conjugi serio & instanter petenti debitum negat; quia est res gravis, & debetur ex justitia: intellige, nisi petens precibus, aut aliâ ratione honestâ averti possit, & petitio non sit immoderata (nam si sæpè petenti semel vel bis negetur, citra periculum incontinentiæ, videtur esse tantùm veniale, ob levitatem materiæ; & aliquando, si nimis immoderatè & justo sæpius petat, nullum, secundum *Perez. d. 50. s. 4.*) nec sit alia justa causa negandi. *Bon. q. 4. p. 1.* ex *Sanch. Fill &c.* justam autem (secluso periculo incontinentiæ utriusq;) esse censet *Mar. Perez. l. c. n. 6.* si plures nascantur filii, quam possint alere.

IV. Peccat graviter vir, vel mulier, si se impotentem reddat, etiam mediis aliàs licitis, v.g. jejuniis, &c. invitâ comparte. Imò si aliter non possit reddere debitum, licitè non observat jejunia Ecclesiæ, sicut & uxor, si notabiliter iis fiat deformior. *Bon. loc. cit. Sanch. l. 9. d. 3. n. 11. Regin. Kon. Fill. n. 306. &c. Perez. d. 50. s. 2.*

V. Conjux tenetur reddere debitum, quamvis illicitè petenti, si redditio hic & nunc non sit illicita, v. g. petenti voluptatis causa, vel ligato castitatis voto,

vel die festo, &c. *vid. Sanch. l. 9. d. 6. Pont. l. 9. c. 2 Kon. d. 34. dub. 6, Perez d. 50. s. 3.* quia malitia alterius non dat illi jus negandi quod suum est. Non tamen tenetur reddere petenti, sine gravi causa, modo innaturali, vel in loco publico, vel sacro, &c.

VI. Non tenetur reddere, 1. Si alter alteri debitum remiserit, v. g. si consensu mutuo voverint castitatem, vel authoritate publicâ celebrârint divortiũ. 2. Si petens sit amens quia talis non est capax usus dominii nec petit cum ratione, & humano modo. Quod etiam valet in ebrio. Simpliciter tamen uti petere, ita & reddere licet, tam ebrio, quam amenti; nisi esset periculum fœtus enecandi. *Navar. cap. 16. Sylu. Laym. c. 1. n. 9.* 3. Si alter mœchatus sit; quia frangenti fidem, fides frangitur eidem: nisi tamen ipse quoq; sit adulter, vel causa adulterii.

VII. Etsi is, qui matrimonio contracto sciens prudens voluntariè cognovit consanguineam uxoris, in primo vel secundo gradu, non possit petere debitum, tenetur tamẽ reddere. Idem est de eo qui insciâ comparte vovit castitatem, post matrimonium consummatum. Si tamen antè vovisset, videtur obligari ad ingressum religionis, saltem primo bimestri: (nisi tamen matrimoniũ consũmaverit) imò etiam post, si uxor consentiat, de quo plura, *v. Laym. c. 11. n. 10.*

Resp. II. Conjux non tenetur reddere debitum, si inde grave damnũm, vel periculum sibi, vel proli meritò timeat, *Perez, d. 50. s. 4. Vnde non tenetur sequentibus casibus.*

I. Si illud petat maritus morbo contagioso laborans, v. g. Gallico, peste, leprâ, &c. (nisi tamen hæc

ante

ante matrimonium fuerit cognita, & non sit nimis gravis) *Bonac. q. 4. p. 1. n. 8. Perez. p. 50. Sanch. l. 9. d. c. Laym. l. 5. tr. 10. p. 3. cap. 1.*

II. Si petat ab uxore laborante febri vel alio morbo, cui copula noceret. *Bon. q. 4. p. 1. n. 4.* ex *Sanch. &c.* Item *Perez, l. c.* aut ut quidam volunt, tempore menstrui, *Bon. q. 4. p. 3. n. 11.* & *p. 6. n. 10.* contra *Sanc. Hurt. Perez d. 49. sect. 3.* aut cum uxor est gravida, & ex redditione periculum mortis (vel etiam abortûs) probabile timetur proli jam conceptæ. Imò tunc nec petere, nec reddere licitum est, ut per se patet, ait *Laym. c. 1. n. 7.* & esse mortale, dicit *Perez d. 49. s. 3.* (addens ex *Sanch. Kon.* & *Hurtad.* cessante periculo prolis, usum matrimonii licitum esse) aut si non possit uxor edere fœtum, nisi mortuum. *Bon. q. 4. p. 1.* & *2. n. 14.* (*Laym.* tamen *c. 7. n. 7.* dicit eo casu licere reddere, imò & petere: quod *Bon. l. c.* concedit, si fiat ob periculum incontinentiæ) aut non possit edere nisi cum præsenti periculo vitæ. *Bon. l. c. n. 7. Laym. l. c. n. 6.* Quod tamen ad vitandam incontinentiam, aut, alia gravi ex causa, eam posse permittere, & debitum reddere, insinuat. *Laym. l. c.* ex *Sanch. l. 7. d. 102. n. 11.* Deniq; propter grave periculum morbi (non tamen propter ordinarios dolores partûs) potest conjux negare debitũ, etiamsi in altero esset periculum incontinentiæ. *Sanch. Prap. Palaus, Dian. p. 6. t. 7. R. 64.* & *p. 9. t. 7. R. 4.*

III. Si alter debitum exigat innaturali modo; nisi tamen ex negatione timeantur graviora mala, v. g. rixæ, odium, incontinentia.

Quæres. An aliquando liceat impedire prolis generationem?

Resp. Possunt quidem conjuges ex gravi causa aliquid facere, ex quo per accidens sequatur effusio seminis: peccant tamen, si in usu matrimonii, vel post usum, faciant aliquid, quo impediatur conceptio, aut semen conceptum rejiciatur. Ratio prioris est, quia non impeditur generatio, ne quidem indirectè, sed tantùm permittitur ut non fiat, quod licet ex causa rationali. Ratio posterioris, quia agunt contra fidem & finem principalem matrimonii. Unde tales non excusat paupertas imminens, aut periculum ex partu. *Vnde resolves.*

I. Licitè interrumpitur actus conjugalis, etsi ex naturæ concitatione secutura sit pollutio; dummodo sit justa causa interrumpendi, v. g. si ex continuatione immineat periculum morbi, vel mortis ab hoste, vel aliquis alius interveniat. *vid. Perez, d. 49. s. 9.*

II. Peccat probabiliter fœmina, quæ in usu matrimonii animum alio distrahit, ne natura excitetur, venialiter tamen, ut *Perez. l. c. n. 7.* docet ex *Sanch.*

DUBIUM III.

An, & quibus ex causis possit fieri divortium?

Resp. I. Etsi matrimonium consummatum inter Christianos nullo casu solvi possit, quoad vinculum, vivente utroq; conjuge (*Vide Sanch. & Perez, d. 20. s. 9. & d. 55. s. 4.*) divortium tamen, seu potius separatio quoad thorum, fit sequentibus casibus.

I. Si alter conjux moriatur. De quo si est certum, rursus nubere potest: quod si interim alter mortuus non sit, fama tamen & indicia sufficientia habeantur, excusatur nubens, neq; ex dubio superveniente an prior vivat, debent separari, cùm fortè non vivat, ideòq; matrimonium sit validum.

II. Si ex conjugibus infidelibus altero ad fidẽ converso, alter maneat infidelis (saltem nisi pacificè cohabitare velit, sine contumelia Creatoris;) idq; ex didispensatione Divina, in favorem fidei, ut patet ex 1. *Cor.* 7. 15. *Perez. d.* 26. *s.* 4. *&c. communiter.*

III. Si ante matrimonii consummationem (ad quam intra primum bimestre, quod ad deliberationem datur, non tenentur, nec cogi possunt sine injuria) alter intret religionem, in eaq; profiteatur. *Perez. l. c. &c. communiter.*

IV. Si Papa ex alia justa causa dispenset ante consummationem. sicuti eum posse probabilior sententia affirmat. *Navar. Bell. Perez. d.* 20. *s.* 7.

II. Manente vinculo matrimonii licitè fit divortium, & separatio quoad thorum, & cohabitationem, ad tempus, vel in perpetuum, ob gravem & justam causam, qualis est.

I. Alterius conjugis culpabile adulterium: (per quod hic etiam intelligitur omnis species luxuriæ, in qua caro cum alia dividitur, qualis est bestialitas, sodomia, etiam intra eundem sexum. *Bon. q.* 4. *p.* 5. *n.* 2. contra *Fill. Sanch. Perez. d.* 56. *s.* 1. & 2. ex *Matth.* 5. & ex *Cap. Gaudemus. c. Ex literis*, non tamen mollities, vel pollutio, oscula, tactus, vel amplexus, impudici, *Bon. Sanch. Perez. ll. cc.* licet propter similia ad tempus possit aliquando fieri separatio. ut nocens emendetur) tunc enim innocens religionem ingredi, aut sacros etiam Ordines suscipere potest, nocens vero non, nisi cum innocentis consensu. Excipitur tamen ab hoc casu, 1. Si uterq; conjux particeps sit ejusdem criminis, vel æqualis. *Sanch. l.* 10. *d.* 6. *Bon. l. c.* 2.

Nisi innocens alteri condonarit. Quod aliqui eum fecisse censent, si eam post adulterium intellectum rursus cognoverit. *Bon*, ex *Con. Hen. Fill. Perez. s.* 3. ubi vide plures casus exceptos.

II. Sævitia mariti vel uxoris. Ex qua si grave periculum comparti immineat, potest separatio peti à judice; imò si mortem minetur, vel venenum paret, potest divertere ante Judicis consensum. *v. Bon. l. c. Laym. Perez. s.* 5.

III. Si conjux compartem trahat in peccatum, v.g. sollicitet ad hæresin, veneficium, &c. tunc enim innocens potest se separare, imo tenetur, si periculum sit grave, *Laym. l.* 5. *t.* 10. *p.* 3. *c.* 7. *n.* 16.

IV. Morbus contagiosus, v. g. lepra. Quod si tamen sine gravi detrimento possit cohabitare, ad id tenetur, aut saltem adhabitare, ministrare, nisi alter remittat.

V. Hæresis, vel apostasia superveniens matrimonio. Quo casu, si separatio facta sit judicio Ecclesiæ, non tenetur conjugem conversum recipere, saltem ex justitia: nam ex charitate aliquando tenetur, ut si sit periculum incontinentiæ. *Bon. Laym. l. c. Perez, d.* 57. *s.* 1.

VI. Mutuus consensus. Ex quo licitè se separant vel thoro, sive ad tempus, sive in perpetuū, ob finem spiritualem; etiam habitatione. Quod tamen non solet permitti, nisi uterq; ingrediatur religionem, vel uxore ad religionem transeunte (aut si vetula sit, id est sexagenaria. *Azor. &c.* vel saltem quinquagenaria, *Sanch. Bon. Barbos. Dian. p.* 2. *t.* 4. *R.* 73. manente in seculo, in voto continentiæ,) maritus suscipiat sacros ordines. Porrò apud quem, & cujus expensis, facto

facto divortio liberi ſint educandi. *v. Laym. hic l.c.* & *Sanch. v. Perez. d. 58. & 59. Bon. q. 3. p 6. n. 11.*

Quæres. An uxor teneatur ſequi virum ad cohabitationem?

Reſp. Teneri, quia vir eſt caput familiæ & uxoris. *Excipiuntur tamen ſequentes Caſus.*

I. Si ex ſequela timeatur grave onus, vel periculum v. g. vitæ, pudicitiæ, vel ſalutis: vel uxor à viro peregre non alatur.

II. Si vir poſt matrimonium factus ſit vagus, nec facilè ſit ſequi. Secus tamen, ſi ante fuit vagus, idque ipſa ſcivit.

III. Si in contractu matrimonii additum fuit pactum de non mutando domicilio, & nulla gravis neceſſitas urgeat.

CAPUT III.

De impedimentis matrimonii.

Duplicis generis ſunt impedimenta: quædam illicitum tantum, alia inſuper irritum matrimonium reddunt. Priora dicuntur impedientia; poſteriora, Dirimentia.

DUBIUM I.

Quæ ſint impedimenta impedientia tantum?

Reſp. Præter peccatum mortale, & excommunicationem, ſex potiſſimum reddunt matrimonium mortaliter illicitum, ſcilicet:

Eccleſiæ vetitum, nec non tempus feriarum,
Atque catechiſmus, crimen, ſponſalia, votum.
Impediunt fieri, permittunt facta teneri.

Dicitur I. *Vetitum*, id eſt, prohibitio Eccleſiæ, quæ ſit

fit ab Episcopo, vel Parocho, ob dubium impedi-
menti alicujus, vel inhabilitatis inter copulandos. *v.*
Bonac q. 1 p 14 num. 1.

Dicitur II. *Tempus feriarum:* quod secundum
Trid. sess. 24. ca. 10. de reform incipit nunc ab Ad-
ventu Domini, usque ad Epiphaniam iuclusivè; & à
die Cinerum, usq; ad octavam Paschæ inclusive. Quo
tempore non prohibetur ipse contractus, aut ejus
consummatio, sed tantùm solemnitates, ut est bene-
dictio nuptiarum, solemnis sponsæ in domum spon-
si traductio, solemniora convivia, & tripudia, &c.
Neq; *Trident. sess. 24. c. 1.* prohibet matrimonium con-
summari ante benedictionem, sed tantum hortatur,
ne fiat. *Vid. Bon. l. c. Sanch. l. 7. d. 7. Kon. d. 30. Fill. 19.
p. 2. c. 9. M. Perez. 93. s. 10. n. 7.*

Dicitur III. *Catechismus.* Quod impedimentum
contrahitur ab eo, qui respondet pro infante, quando
supplentur cæremoniæ post baptismum collatum in
necessitate; sed videtur sublatum per *Trident.* secun-
dum *Sanch. Fagund. Kon. Fill. &c.* qui ideo monent
Parochos, ut in libro distingvant patrinos catechismi,
à patrinis Baptismi. *vide. Bon. l. c.*

Dicitur IV. *Crimen,* ut 1. Incestus cum consan-
gvinea conjugis in primo vel secundo gradu scien-
ter admissus, (qui impedit matrimonium cum qua-
cunque alia persona. *v. Perez, d. 23. s. 5.*) vel cum
propria matre vel filia. 2. Raptus alienæ sponsæ.
3. Uxoricidium, 4. Presbytericidium, 5. Susceptio
propriæ prolis ex baptismo, ad impediendam red-
ditionem debiti 6. Publica pœnitentia, quamdiu
durat. 7. Matrimonium cum Moniali. Verum hæc
per

per non usum sunt sublata. ut *Laym. hic. cap. 15.* ex *Nav. Sanch. l. 7. d. 17. Kon. d. 30. dub. 3.*

Dicitur V. *Sponsalia*, scil. cùm una contracta & non dissoluta. *Kon. d. 30. dub. 3. Sanch. Fill. Bon. l. c. n. 5.*

Dicitur VI. *Votum*, scilicet simplex, sive castitatis, sive religionis, sive non nubendi. *v. Sanch. l. 7. d. 13. Reg. l. 38. cap. 24. n. 184. Bon. l. c. n. 7.*

Dixi in Responsione, *potissimum*: quia præter suprà dicta, alia tria impedimenta numerantur.

Primum, est clandestinitas: etsi enim valeat matrimonium clandestinè contractum, ubi Tridentinum non est receptum, non licet tamen sub mortali. Ubi autem Tridentinum est receptum, saltem quoad punctum matrimonii, est irritum, de quo sequenti dubio.

Secundum, omissio benedictionis; quia sine hac, etsi validè, illicitè tamen contrahitur matrimonium, saltem primum, ut ex *C. Nostrates, & C. Sponsus q. 5.* docet *Bon. q. 4. p. 6. n. 2. Sanch. l. 7. d. 82. Sa. Henr. Fill. &c.* Qui tamen concedunt, non esse mortale, intellige, per se loquendo; nam per accidens, ratione præcepti particularis, scandali vel contemptus, (ut si omittant nihili faciendo ac si esset res vana, vel vile ac puerile haberent ei se subjicere) docet *Perez, d. 43. s. 10. n. 4.* posse esse mortale. Dixi, *Primum*: nam secundæ nuptiæ non benedicuntur, nisi primæ non fuissent benedictæ. Quòd si autem alter conjugum sit viduus, alter verò primas nuptias celebret, aut saltem nunquam fuerit benedictus, etsi jure antiquo non licuerit, nunc tamen quibusdam locis consuetudo habet, ut benedicantur; ut *vid. Bon. l. c.* Et patet ex Agenda. Debet autem fieri in templo à pro-

prio Parocho, ſine cujus licentia ſi quis faciat, manet ipſo facto ſuſpenſus, donec abſolvatur ab ordinario Parochi, à quo benedictio erit accipienda.

Tertium, ſi contrahatur matrimonium ſine prævijs proclamationibus: ſine quibus etſi valeat, non licet tamen ſub mortali, ut habet communis, (quanquam *Sanch. l. 3. d. 5. n. 5.* & *Gaſp. Hurt. d. 5. n. 59.* putent, non eſſe mortale unam omittere, quando certum eſt moraliter, nullum ſubeſſe impedimentum. Sed contrarium docet *Perez, d. 42. ſ. 1. n. 7.* ex *Kon.* & *Pontio:*) niſi Epiſcopus, vel ejus Vicarius diſpenſet, ut patet ex *Trident. ſ. 24. c. 1.* quod circa eas præcipit ſequentia, 1. Ut fiant in Eccleſia, inter Miſſarum ſolemnia. Poſſunt tamen etiam fieri in oratorio, vel juxta Eccleſiam, aliovè loco, confluente magno populo. 2. Ut fiant à proprio Parocho, vel alio Sacerdote de ejus licentia. 3. Ut fiant in Parochia propria, & quidem utriusq; contrahentis, uti declaravit Congregatio. 4. Ut fiant tribus diebus feſtivis, non immediatis, continuis tamen, id eſt, qui feriatis quidem diebus, nullo tamen feſto, interpolentur. *vid. Bon. q. 2. p. 6. Unde reſolves.*

I. Licet ſtatim poſt ultimam proclamationem contrahere, etiam eâdem die: non licet autem differre ultra quatuor menſes, intra quos ſi non contrahant, repetendas eſſe denuntiationes, declaravit Congregatio in *ſeſſ. 24. cap. 1. de reform.* Imò *Rituale Romanum* duos tantum menſes permittit, intra quos ſi non contrahatur, jubet repetere denuntiationes, niſi videatur aliud Epiſcopo.

II. Poſt proclamationes tenetur ſub mortali, qui novit

novit impedimentum, illico denuntiare, quantumvis secretum esset, ad impedienda gravia mala, v. g. incestum, sacrilegium, &c. si tamen inde alteri periculum infamiæ nasceretur, is ex charitate prius esset monendus, ut à matrimonio desisteret. *Sanch. l. 3. d. 13. Fagun. p. 2. l. 6. c. 5. Henr. Laym. l. 3. tr. 3. p. 2. c. 4. n. 8. &c. comm.* contra *Pontium. d. 5. q. 6.* qui negat teneri denuntiare, si sit occultum. Idemque tenet *M. Perez, d. 43. s. 6. n. 1. & seqq.* sed cum hac limitatione, si tantùm audivit, & nescit à quo: vel si pro foro interno sit dispensatum; vel si metuat magnum scandalum aut periculum; vel si sciat contrahentes esse in bonâ fide.

III. Contrahens ipse, legitimè interrogatus de impedimento occulto, tenetur illud fateri, vel matrimonio abstinere, nisi dispensationem pro foro conscientiæ acceperit: tunc enim fateri non tenetur: nisi judex aliundè habeat sufficientem probationem. *Sanch. Sylu. Laym. l. c. n. 10. v. Bon. l. c. Perez, d. 43. s. 7. n. 2.*

IV. Parochus cognito impedimento, tenetur prohibere matrimonium, & remittere ad Episcopum, vel ejus Officialem, neque potest assistere. *Sanch. l. 3. d. 15. M. Perez, d. 43. s. 7. n. 6. &c* contra *Pontium.* Nisi tamen ex sola confessione nosset: tunc enim nullo modo posset negare matrimonium, sive publicè, sive privatim petenti, neque illum admonere officii extra confessionem, licet in confessione posset, ac deberet. Et tunc, siquidem sine magno scandalo à matrimonio non possent desistere, nec vellent, suadere, ut contrahant communi consensu, sub conditione, si Papa dispenset, animo tantisper cohabitandi ut fratres (non

autem quoad thorum) donec accedat diſpenſatio, & iterum contrahant. Ita ex *Beja* & *Pontio l.5. c.35.* *M. Perez, l.c.* qui addit, ſi id omnino nolint, perſiſtantque petere, debere Parochum adſiſtere.

V. Poteſt Epiſcopus, vel ejus Vicarius, non autem Decanus ruralis, diſpenſare vel ut una tantum fiat proclamatio, vel ut fiant poſt contractum ſubito factum coram Parocho & teſtibus, ante conſummationem, vel etiam ut planè omittantur, ſi juſta cauſa ſubſit, v. g. timor ne alioqui malitiosè impediatur matrimonium, pudor contrahentium, ſenium, inconſtantia, ſtatùs diſparitas, metus ſcandali, infamiæ, incontinentiæ, &c. *Bon. l. c.*

VI. Etſi, quando per diſpenſationem contractum eſt matrimonium ante proclamationes poſtea faciendas, conjux non teneatur, nec debeat alteri reddere debitum, priusquam factæ fuerint: quando tamen certi ſunt nullum ſubeſſe impedimentum, non peccare mortaliter conſummando, tenet *Sot. Led. Texed.* contra *Sanch* apud *Dian. p. 9. t. 8. R. 19.*

VII. Etſi Parochus diſpenſare non poſſit, poteſt tamen in caſu neceſſitatis per Epiikiam declarare præceptum hoc hîc & nunc non obligare, v. g. ſi moriturus concubinam velit ducere, ob prolis legitimationem. *Bonac. in. l. c.* ex *Sylu. Sanch, &c.*

DUBIUM II.

Quæ impedimenta dirimentia matrimonium?

Reſp. Præter defectum conſensûs, de quo ſuprà *c. 2. d. 1.* ſunt, quæ ſequentib⁹ verſibus comprehenduntur.

Error, conditio, votum, cognatio, crimen.
Cultûs diſparitas, vis, ordo, ligamen, honeſtas.

Ætas.

Ætas, affines, si clandestinus, & impos,
Raptave sit mulier, nec parti reddita tuta,
Hæc socianda vetant connubia, facta retractant.

Dicitur I. *Error*, scilicet personæ: qui dirimit jure naturæ, v.g. si Cajo volenti ducere Annam offerat se Maria, cum qua putans esse Annam, contrahat: quia error aufert libertatem, & consensum requisitum jure naturæ ad contractum.

Dixi *Personæ*: quia error qualitatis, seu conditionis personæ (excipio servitutem) non irritat matrimonium, ut v. g. si putetur esse nobilis, virgo, dives, &c. quam quis vult ducere, nec sit talis: quia hic error non tollit consensum in personam, & materiam contractûs. Aliud tamen esset, si absolutè nollet consentire in personâ, nisi tali conditione affectam; aut si ipsa conditio, juxta intentionem contrahentis, transiret in conditionem personæ: ut si quis vellet ducere primogenitam Regis, nec aliàs, & tamen alia substitueretur, non subsisteret contractus. *Bon. q.3.p.2. ex Sanch. l. 7. d. 18. Kon. d. 31. Fill. &c.*

Dicitur II. *Conditio*; scilicet servilis, ut si homo liber ignoranter contrahat cum serva, vel servus cum serva, nullum est matrimonium. Idq; secundum sententiam communiorem, jure tantum Ecclesiastico, fundato tamen in jure naturali, cui est valde conforme. Ratio, quia talis contractus adversatur. 1. Bono Sacramenti, cum servus invito domino nequeat cohabitare conjugi. 2. Bono fidei conjugalis, cum non possit solvere debitum ad libitum alterius. 3. Bono Prolis, cùm servus omnia acquirat domino. Ubi tamen *Notandum*, non esse propriè servos, qui sunt coloni

loni originarii, sed ascititii, vulgo dicti. *Leibeigene v. Layman. l. 5. t. 10. p. 4. c. 2.*

Dicitur III. *Votum*, scilicet solemne castitatis, per susceptionem ordinis sacri, vel per solemnem professionem in religione approbata, sponte emissam.

Dico I. *Sponte:* quia metus gravis irritat professionem, ut v. supra *l. 5. c 1. d. 2.*

Dico II. *Solemne:* quia votum simplex tantum impedit, non dirimit, (excipe tamen vota simplicia Societatis:) *vide Laym. l. c. c. 3.*

Dicitur IV. *Cognatio*, quæ triplex est:

Prima dicitur Legalis, quæ est propinquitas personarum, proveniens ex adoptione perfecta, (qua scilicet persona extranea assumitur in filium, vel nepotem, ita ut transeat in potestatem adoptantis; eique succedat, vel tanquam hæres necessarius ex testamento, in quarta parte vel tanquam filius ab intestato in totum) ea enim dirimit matrimonium usq; ad quartum gradum, inter adoptantem & adoptatum, ejusq; descendentes. *Cap. per adoptionem, 3. q. 3. c. Diligere 30. q. 3. vide Bon. q. 3. p. 5. §. 3. n. 4. & 5.* Vide tamen *Laym. c. 7.* & *Dian. p. 9. t. 6. R. 54.* ubi contra communem sententiã notat ex *Henriq. Less. &c.* probabile esse. quod post *Trid.* tantum dirimat usq; ad gradum secundum inclusivè, sicut cognatio spiritualis,

Secunda est cognatio spiritualis, quæ jure Ecclesiastico oritur inter personas aliquas, ratione Baptismi & Confirmationis, dirimitq; matrimonium, (ut habetur *c. 1. de cognatione spirituali, in 6. c. Veniens* & constat ex *Trid. s. 24. c. 2. v. Bon. q. 3. p 5. Sanch. l. 7. 34. Suar. 3. p. q. 67.*) inter baptizantem & baptizatum

tum, & hujus patrem & matrem; item inter susceptorem & susceptum, & hujus patrem & matrem.

Tertia cognatio consanguinitatis carnalis, quæ est vinculum personarum, ab eodem stipite proximo descendentium, dirimitq; matrimonium usq; ad quartum gradum lineæ transversæ inclusivè. Et quidem quoad primum fortassis jure naturæ: quoad reliquos tres, solo jure Ecclesiastico. Unde etiam Pontifex in his, ex justa causa, dispensare potest. Gradus verò lineæ rectæ, probabile est, omnes jure naturæ esse prohibitos. Porrò pro gradibus consanguinitatis dignoscendis statuuntur sequentes regulæ.

Prima. In linea recta tam ascendentium, quam descendentium, quot sunt personæ, tot sunt gradus unà demptà, scilicet stipite: v. g. pater & filius sunt consanguinei in primo gradu; nepos & avus in secundo &c.

Secunda. In linea transversa æquali, (quæ est inter personas a communi stipite æqualiter distantes) quot gradibus personæ singulæ à communi stipite distant, totidem distant inter se. Unde frater & soror sunt in primo gradu lineæ transversæ; patrueles & consobrini in secundo; filii eorundem in tertio.

Tertia. In linea transversa inæquali, inter personas inæqualiter instantes à communi stipite, quot gradibus remotior persona distat à stipite, tot gradibus distant inter se. Unde patruus & nepos, filius & soror patris, sunt consanguinei in secundo gradu, quæ omnia patent in adjuncto sequenti schemate.

(N.B.) Di-

Schema Consanguinitatis.

	IV.	
IV.	*Abavus.*	IV.
Magnus Porpatruus.	*Abavia.*	*Magnus Proavunculus*
Magna Pro-amita.		*Magna Pro-matertera.*
	III.	
III.	*Proavus.*	III.
Magnus Patruus.	*Proavia.*	*Magnus Avunculus*
Magna A-mita.		*Magna Ma-tertera.*
	II.	
II.	*Avus.*	II.
Patruus.	*Avia.*	*Avunculus*
Amita.	I.	*Matertera.*
I.	*PATER.*	I.
Frater.	*MATER.*	*Soror.*
	Hypothe.	
	I.	
II.	*Filius.*	II.
Filii & Filiæ.	*Filia.*	*Filii & Filiæ*
Fratris.	II.	*Sororis.*
III.	*Nepos.*	III.
Nepotes & Neptes ex Fratre.	*Neptis.*	*Nepotes & Neptes ex Sorore.*
	III.	
IV.	*Pronepos.*	IV.
Pronepotes & Proneptes ex Fratre.	*Proneptis.*	*Pronepotes & Proneptes ex Sorore.*
	IV.	
	Abneptos.	
	Abneptis.	

(NB.)

Dicitur V. *Crimen:* idque triplex. Primum est homicidium coujugis, ab altera conjuge, & alio tertio, sive physice, v. g. gladio vel veneno; sive moraliter, ut imperio perfectum, eo consilio, ut postea inter se matrimonium contrahant. Quòd si cædes tentata sit, sed non perfecta; vel perfecta, sed absque intentione matrimonii ineundi; vel cum intentione quidem ea, sed non significata exterius; vel non communi consilio, sed ab altero tantum, non dirimit matrimonium, nisi etiam adulterium præcesserit: tunc enim etsi unus tantum cædem præfecerit, altero ignaro, dummodo id fecerit intentione matrimonii, verè dirimit. Ita *Kon. Ledes. Sa. Sanch. l. 7. d. 7. n. 13.* & *d. 79.*

Secundum est adulterium, quando nimirum duo carnaliter se cognoscunt, vivente alterius conjuge, & vel matrimonium ineunt de præsenti, vel saltem dant fidem de ineundo post mortem conjugis. Sed in hoc casu requiritur, ut promissio sit acceptata, & uterque sciat alterum esse conjugatum: si enim vel alteruter ignoret, non irritatur matrimonium, si quod postea ineatur conjuge mortua. *Perez, Kon. d. 31. n. 57.* & *61 Sanch. l. 7. d. 7 9. n. 12. Fill. n. 56. vid.* etiam *Bon. q. 3. p. 6. n. 8. Dian. p. 3. t. 4. R. 198.* excusatque ignorantia quævis, etiam facti, *Sanch. M. Leo in praxi p. 2. f. 248.* Sufficit autem si adulter dubitet, utrum tempore adulterii & promissionis de matrimonio cum adultera, vixerit alter conjux: quia præsumitur vixisse, ni i mors probetur. *Nav. Sanch. l. 7. de mat. d. 79. Bardi d. 6. c. 11. § 8.*

Tertium est raptus, per quem persona cum violentia

lentia abducitur, libidinis exercendæ, vel matrimonii ineundi causâ *S. Thom. Mol. t.3. d. 105.* Durat autem hoc impedimentum, secundum *Trid,* quamdiu rapta est in potestate raptoris, etiamsi liberè consentiat. Unde libertati restitutam ducere potest. Probabile tamen est, Tridentini decreto tantùm comprehendi raptum, qui fit causa matrimonii. *Sanch. d. 13. vid. Laym.*

Dicitur VI. *Disparitas,* cultûs sive religionis: qui dirimit matrimonium inter baptizatum, & non baptizatum, etiam catechumenum. Idque jure tantum Ecclesiastico non scripto. *Bon. q. 3. p. 7.* ex *Kon. &c.* Inter Baptizatos vero non dirimit, etsi impediat. Matrimonia vero cum hæreticis etsi illicita, sunt tamen valida. *vid. supra l. 2. t. 1. c. 4. d. 3.*

Dicitur VII. *Vis,* sive violentia, & gravis metus injustè incussus, ad matrimonium extorquendum; irritatque in utroque foro. Et quidem jure naturæ, si à contrahente; positivo autem, si à tertio sit incussus.

Addo *gravis,* qualis scilicet cadit in virum constantem, v. g. mortis, perpetui carceris, amissionis bonorum, injustæ excommunicationis, enormis indignationis, patris valde austeri. Quando verò metus est levis, contractus censetur spontaneus; idq; ad cavendas lites, etiam in matrimonialibus, ut Sacramento consulatur. *Rebel. Sanch. Pont, &c. communiter* cum *Dian. p. 3. t. 4. R. 230. & t. 5. R. 117.* quamvis *Navar. Gabr. & Covar* id negent, si metus ita extorserit consensum, ut absq; eo non fuisset. Addidi 2. *injuste*; quia si juste sit incussus, valet matrimonium: talis enim non tam infertur ab alio, quam ab ipso-

ipſomet qui cauſam dedit: ut ſi v. g. deprehenſo in crimine cum filia, mineris accuſationem, niſi illam ducat. Addidi 3. *ad extorquendum*: quia matrimonium ex metu etiam graviſſimo, undecunq; & quandocunq; incuſſo, dummodo non ad matrimonium extorquendum, valet: tunc enim non tam contrahitur metu, quam eligitur medium evadendi periculum: & matrimonium eſt ſimpliciter voluntarium. Unde reſolvitur valere matrimonium ſequentibus caſibus. *v. Bon. q. 3. p. 8.*

I. Si concubinarius metu gehennæ vel mortis, in morbo, vel naufragio contrahat cum concubina. *Bon. l. c.*

II. Si quis à medico Perſuaſus, non diu ſe victurum, niſi ductâ uxore, eam ducat. *Bon. l. c. n. 19.*

III. Si in carcerem conjectus, ſpe evadendi contrahat cum filia lictoris. *Sanch. l. 4. d. 12. n. 10. Kon. d. 28. dub. 1. cap. 3.*

IV. Si ad mortem damnatus, ut evadat, ducat meretricem, aut aliam. *Kon. n. 10. Fill. c. 4. q. 1.*

V. Si princeps obſeſſus offerat filium in matrimonium obſidenti, ut liberetur obſidione. *Ibid.*

VI. Si raptor vel deflorator virginis, metu mortis offerat ſe judici ad eam ducendam *Bon. n. 22.* ex *Reg. Henriq. &c.*

VII. Si ad mortem decumbens contrahat cum filia medici, alias illi mederi nolentis. *Rob. Sanch. d. 12. Con. Fill n. 103. &c.* etſi alii quidam negent.

VIII. Etſi metus gravis incuſſus fuerit tantum ad contrahendum matrimonium in genere, contractum tamen nullum eſſe docet *Sanch. Salas Palaus,*

Pont.

Pont. &c. cum *Dian. p. 4. tom. 4. R. 33.* contra *Azor* & *alios 4.*

IX. Quando matrimonium ex gravi metu contractum fuit, non teneri (in foro conſcientiæ) per ſe loquendo, illud perficere, poſſeq; altero invito reſilire, etiam eum, qui liber à metu fuit, etiamſi ab ipſo, ſeu ejus culpa illatus fuerit, docet *Sanch. Vilal. Hurt.* & *Ochag.* cum *Dian p. 3. t. 4. R. 229.* & *p. 9. t. 8. R. 27.* contra *Kon.* & *Pont.*

Dicitur III. *Ordo*, ſcilicet ſacer, ſive major, quem qui non coactus ſuſcepit, invalidè matrimonium contrahit, ut *vid.* ſupra *de Sacramento Ordinis*, & hic *impedimento tertio.*

Dicitur IX. *Ligamen* propter quod, quamdiu quis ligatus eſt conjugi adhuc viventi, invallidè contrahit cum alio: quanquam licitè, & ſine peccato, ſi moraliter ſit certus de morte conjugis: qui ſi poſtea compareat, tenetur ad eundem redire, dimiſſo poſteriore. *v. Bon. p. 10.*

Dicitur X. *Honeſtas*, hoc eſt, juſtitia publicæ honeſtatis, ob quam nemo poteſt contrahere cum conſanguineis illius, cum qua contraxit ſponſalia, vel matrimonium ratum. Et quidem ante Tridentinum & jure antiquo, hoc impedimentum dirimit matrimonium inter ſponſum & conſanguineos ſponſæ, usque ad 4. gradũ, oriturq; ex ſponſalib⁹ quibuscunq; etiam invalidis (præterquã ex defectu conſensûs) jure verò novo Tridentini, non oritur, ſi ſponſalia ſint invalida; & irritat tantum usq; ad primum gradum, ſi ex ſponſalibus; ad quartum vero, ſi ex matrimonio rato ſequatur. *Vid. Bon. p. 11. Sanch. l. 7. d. 68. Fill. t. 10. p. 2. c.*

6. No-

6. Notat etiam *Dian.* non oriri ex ſponſalibus mutuo conſenſu diſſolutis, *p.3.t.4.R.222.* ex *Pont.* & *aliis* 3. contra *Sanch.* uti neq; ex conditionatis, donec conditio ſit impleta, *p.9.t.6.R.25.* ex *Opatou.* Oriri tamen ex matrimonio invalido, niſi ſit tale ob defectũ conſensûs, *p. 9. t. 6. R. 50.* ex declaratione *Pii* V. atque etiam ex clandeſtino. *ibid. R. 53.* ex *Pontio, Palao. Hurtad. Perez, &c.* contra *Sanch. & Prepoſ.*

Dicitur XI. *Ætas:* quia ad valorem matrimonii, jure Eccleſiaſtico requiritur annus, 4. viris, & 12. fœminæ completus: niſi tamen malitia ætatem ſuppleat, hoc eſt, adſit & doli capacitas, & potentia ad copulam, de quibus judicare prudentum eſt. *Laym. c. 12. n. 1. Cap. de illis, &c. ult. eodem tit.*

Dicitur XII. *Affines,* eſt autem affinitas, propinquitas perſonarum, nata ex copula carnali, ſive licita ſive illicita. Utraq;, jure ſaltem Eccleſiaſtico, dirimit matrimonium, illa usq; ad 4. gradum incluſivè; hæc verò jure novo, usq; ad ſecundum tantum. Et quidem ſi antecedat matrimonium: nam ſi ſuperveniat, v. g. ſi Titius cognoſcat uxoris ſuæ cognatam in ſecundo gradu, non dirimit, licet is, qui peccavit, non poſſit petere debitum, ſed tantum reddere. Porrò gradus & lineæ affinitatis accipiuntur, ſicut in conſanguinitate, ita ut qui eſt uxoris conſanguineus in primo gradu, ſive rectæ ſive transverſæ lineæ, is fit affinis marito in eodem gradu lineæ rectæ vel transverſæ. Deniq; omnis affinitas, quæ oritur ex affinitate, ſublata eſt per *Concilium Lateranenſe. vid. Laym. & Ben. p. 32. Unde reſolves.*

I. Is qui fornicatus eſt cum ſorore ſponſæ ſuæ, cum neu-

neutra poteſt validè contrahere, citra diſpenſationẽ; imò nec cum earum conſobrina, vel matertera.

II. Poteſt quis ducere affinem fratris ſui, etiam in primo gradu, v. g. duo fratres poſſunt ducere duas ſorores; imò pater & filius poſſunt ducere matrem & filiam. *Laym. Bon. l. c.*

III. Titius poteſt ſucceſſivè ducere Titiam & Bertam, quæ fuerunt uxores Caii & Sempronii fratrum.

IV. Titius, qui duxerat ſororem Caii, poteſt poſt mortẽ Caii, ejusq; ſororis, ducere Bertam uxorẽ Caii.

Dicitur XIII. Si *Clandeſtinus*: quia *Trident.* irritat matrimonia eorum, qui contrahunt aliter, quam coram Parocho, vel alio Sacerdote, de ipſius vel ordinarii licentia, & duobus ad minimum teſtibus: vultq; graviter puniri eos, qui contra hoc contraxerint, vel etiam interfuerint. *Unde reſolves.*

I. Per Parochum intelligitur, is qui habet ordinariam jurisdictionem in contrahentes, utpote qui domicilium & habitationem habeant in ejus Parochia, item Epiſcopus, vel ejus Vicarius in ſua diœceſi, uti & Papa: item Capitulum ſede vacante; Cardinales in Eccleſiis ſui tituli; legati in ſua provincia. Sufficit etiam excommunicatus, aut non Sacerdos. Nec requiritur, ut à parte rei verè ſit Parochus, ſed ſufficit, ſi habeat titulum ſaltem coloratum, ita ut communi errore habeatur Parochus, nec ſit intruſus absq; omni titulo. *vid. Bon. q. 3. p. 8.*

II. Parochus, vel quivis habens jurisdictionem ordinariam, poteſt alium ſibi ſubſtituere, non tamen niſi Sacerdotem.

III. Cum ad teſtes requiſitos non addatur, debere

esse omni exceptione majores, sufficiunt etiam infames, fœminæ, pueri habentes usum sufficientem rationis, parentes, domestici, ac servi.

IV. Si duo sint Parochi ejusdem Parochiæ, potest utervis assumi. Similiter qui habet duo domicilia, quæ æqualiter inhabitat, vel domum, quæ partim pertinet ad unam Parochiam, partim ad alteram, potest alterutrum accersere: quia uterque est proprius parochus *Laym. Bon. l.c.*

V. Etsi ex Præcepto adhibendus sit Parochus contrahentis illius, in cujus Parochia matrimonium celebratur: sufficit tamen ad valorem, si alterius Pastor assistat, ut declaravit *Congregatio Cardinalium*, apud *Rebel.* & *Bon. q.2.p.8.* etiam extra suam Parochiam, vel diœcesin; quia hic actus non est jurisdictionis contentiosæ. Non tamen licebit tunc nuptiis benedicere, sine alterius licentia. *Sanch. l. 3. d.19.*

VI. Is qui substituitur, debet habere expressam, vel saltem tacitam licentiam, ex ratihabitione de præsenti: quia non sufficit ratihabitio de futuro, qua quis putet alterum posteà ratum habiturũ, *Sanc. d.35, Reg. Kon.* apud *Bon. l.c.n.18.* licet ipse neget tacitam sufficere.

VII. Vagabundi possunt contrahere coram quolibet Paracho, (idq; ut *Laym. c. 4.n.3.* docet ex *Sanch.* etsi alteruter tantum sit vagus.) Hic autem tenetur de illorum conditione diligenter inquirere, ut monet *Trid.* an scilicet alibi sint conjuncti, &c. & deinde petere licentiam ab Episcopo assistendi; sine qua licet validè assistat, graviter tamen peccat. Ita *Laym. t. 4. l.* ex *Sanch. d. 19. & 25. n. 4.*

VIII. Peregrini, qui ex causa exiguo tempore domo absunt, non possunt contrahere peregrè coram Parocho loci: quia non est illorum verus. Aliud est de iis, qui alicubi habitationem figunt pro majore parte anni, aut eo venerunt animo manendi, saltem majore anni parte, licet postea contingat casu subito recedere, v. g. Famuli, ancillæ, studiosi. *Bon. q.1.p. 8.n.1.Sanch. l.3. d.23. n.11.* Ratio, quia contrahunt ibi domicilium parochiale, Pastor illius loci est proprius illorum.

IX. Parochus & testes sic debent esse præsentes, ut advertere possint quid agatur, & de eo testari. Et quidem non est necesse, ut ipsi videant contrahentes, dummodo audiant verba contractûs, si voces contrahentium noverint. *Sanch. Fill Pont.* & *alii. p.* cum *Dian. p. 8. t. 7. R. 68.* contra *Barbos.* Nec refert, etiamsi per metum, vim, dolum, aut injuriam nolentes detineantur, vel etiam contradicant, ac resistant: ac licet prohibiti sint ab Ordinario, ne intersint. *Bonac. l. c.* ex *declar. Card. Con. Fill, Sanch. ll. cc. &c.*

X. Parochus tenetur utrumq; contrahentem interrogare, non quidem de impedimento *Gutier. Sanc. Dia. p.3.t.4.* R. *294.* sed de mutuo consensu. *Trid. sess. 24. c. 1.* Ejus tamen omissio, quando de utriusq; libero consensu constat; venialis tantum est. *Sanch. Kon. Dian. l. c.* Similiter mortale non esse etsi intellecto consensu non dicat: *Ego vos conjungo in nomine Patris, & Filii & Spiritus sancti,* docet *Sanch. Kon. Vill Gutier Dian. p. 3. t. 4.* contra *Rebell. &c.*

Dicitur XIV. *Et impos,* quod impedimentum vocatur frigiditas, vel impotentia. Quæ si perpetua sit, & n. a-

& matrimonium antecedat, irritat illud jure naturæ; vel omne, & respectu cujuscunq;, si sit absoluta; vel certum tantum, si sit restricta seu respectiva. Idq; sive ab extrinseco, operâ hominis vel diaboli; sive cognita alteri fuerit, sive non; sive sit ex parte utriusq; contrahentis, sive alterius tantum. Ratio, quia matrimonium sistit in mutua traditione corporum, physicè aptorum ad generationem, sive in traditione potestatis corporis ad copulam conjugalem; hanc autem potestatem impotens non potest tradere, cum eam non habeat.

Porrò impotentia in viro esse censetur, quando est Eunuchus, vel saltem non potest seminare intra naturale vas fœminæ, in fœmina verò quando vel seminare non potest, (si verum est, semen fœminarum requiri ad generationem) vel propter arctitudinem non potest virum pati, aut ejus semen recipere.

Dixi I. *Si sit perpetua:* qualis est, quæ nullâ arte potest tolli. In dubio autem perpetuittais, conceditur à jure triennium, & experiendum bonâ fide.

Dixi II. *Si antecedat:* nam si subsequatur matrimonium, non irritat illud, etsi usum ita impediat, ut soli contactus, & oscula liceant, citra periculum pollutionis. Idq; quando impotentia est certa: nam si dubia sit, tamdiu licet conari ad copulam, quamdiu probabilis est spes seminandi intra vas. *Laym. l. 5. t. 10. p. 4 c. 12.* ex *Sanch. Nav. Henriq. Unde resolves.*

I. Invalidè contrahunt evirati, seu Eunuchi, quando carent utroq; teste: quia non emittunt verũ semen aptum generationi. Nec refert, quod instar senũ sterilium satisfaciant concupiscentiæ fœminæ; quia id

non faciunt per copulam naturâ suâ aptam generationi, ob defectum seminis, quod senes tamen emittunt, etsi semen senum per accidens non sit prolificum. *Laym. l. c. Bon. q. 3. p. 13. &c.*

II. Validè contrahunt, 1. Steriles, quia etsi sint impotentes ad generationem, non tamen ad copulam atq; adeò sunt capaces omnis juris & obligationis matrimonii, & susceptio prolis, licet sit præcipuus non tamen unicus, nec immediatus finis matrimonii. *Bon. q. 3. p. 13.* ex *Henriq. Kon. Fill. &c.* Eadem est ratio de iis, quæ non edunt fœtum, nisi mortuum, vel nonnisi cum periculo vitæ. *Bon. &c. ll. cc.* Hermaphroditi: quia verè sunt potentes ad usum matrimonii. Et quidem si alter sexûs emineat, secundum illum tantum valebit: si uterq; sit par, optio illis datur, ut utrolibet utantur, ita tamen ut si unam semel elegerint, semper retineant. *Sanch. l. 10. d. 106. Bon. l. c.* ex *Henr. Sanch. Kon. Fill. &c.* Is qui paulò post est moriturus: quia in eo manet potentia ad coitum, etsi per accidens vi morbi impediatur. Patet ex praxi Ecclesiæ, quæ illis interdum suadet, ut concubinas ducant. *Laym. l. c.* ex *Sanch. d. 105. n. 3. Covar. &c.*

III. Impuberes, si utantur ratione, non jure naturæ, sed Ecclesiastico tantum, invalidè contrahunt: quia impotentia illorum est tantum temporalis, vide supra *hoc dub. imped. 3.*

Quæres: Quid censendum de matrimoniis, quæ contrahuntur in partibus hæreticis?

Resp. Circa ea *Congregatio Cardinalium* resolvit sequentia. 1. Ubi hoc decretum Concilii nondum publicatum est in Parochia, v. g. in Saxonia & Anglia

glia, valere matrimonium contractum absq; forma præscripta. Publicatio autem decreti facta præsumitur, si id aliquo tempore in Parochia tanquam decretum Concilii fuit observatum. 2. Hæreticos, in quorum Parochia dictum decretum fuit publicatum, v. g. in Hollandia, Frisia, &c. teneri formam præscriptã servare. Unde consequenter ipsorum matrimonia absq; forma Concilii, quamvis coram Ministro hæretico, Magistratu, videntur esse nulla. *Laym.* tamen *l. 5. t. 10. p. c. 4.* putat eam non esse mentem summorum Pontificum, propter gravissima incom̃oda inde subsecutura. 3. Si Parochia, in qua aliquando decretum fuit observatum, proprio Parocho & Episcopo careat; nullusq; isthic sit, qui vices Episcopi vel Parochi suppleat, matrimonium valere absq; præsentia Parochi: servatâ tamen, in quibus potest, formâ Concilii, nempe adhibitis saltem duobus testibus. Idem est, si Parochus & Episcopus metu hæreticorum lateat, ita ut verè ignoretur ubi sit, vel eorum metu absit à diœcesi, & ad neutrum sit tutus accessus.

Dicitur XV. *Raptave sit*, de quo v. supra *in impedimento criminis.*

DUBIUM III.

Quomodo matrimonium invalidum sit revalidandum?

Resp. I. Si fuit invalidum propter consensum fictũ, vel metu extortum, sive ex una, sive ex utraq; parte, potest revalidari per quodcunq; signum veri & novi cõsensûs quia si altera tantùm pars fictè cõtraxit consensus unius partis habitualiter permansit: ergo accedente alterius consensu revalidatur. *Sanch. l. 2. d.*

32. num. 9. Con. d. 24. dub. 10. n. 89. Nav. Fill. Bon. &c. Unde resolves.

I. Si metus, vel defectus consensûs fuerit alterius tantum partis, curandum est, ut ea saltem novum & liberum consensum eliciat, & externis signis prodat: alteri autem parti non opus est declarari, præstari novum consensum ad valorem matrimonii. Sanch. l. c. n. 10. Kon. Bon. p. 9. v. Maratium. d. 7. ſ. 5. n. 4.

II. Si uterq; fictè, vel coactè consenserit, necesse est, ut uterq; consensum renovet, & verbis exprimat. Quia cum utriusq; consensûs plane nullus fuerit, atque necesse est renovare, & declarare, acsi factum nunquam fuisset. Mar. l. c. n. 3.

Resp. II. Si invalidum fuit propter impedimentum consanguinitatis v. g. vel aliud simile occultum dirimens, tunc eo per dispensationem, vel aliter sublato, atq; ita personis ad contrahendum habilitatis, requiritur novus utriusq; consensus, signo externo expressus; & quidem, ut probabilius docet Sanch. l. 2. d. 36. absolutus, & independens ab antiquo. Ratio, quia neutrius consensus antiquus fuit legitimus, cum non caderet in legitimam materiam. Unde resolves.

Si in tali casu altera pars sit ignara impedimenti, vel dubitetur an sciat, illa suaviter inducenda est ad novum consensum absolutè præstandum, dicendo v. g. Si mihi non nupsisses, nonne modo nuberes? vel Angor scrupulis de matrimonii nostri valore, ideoq; renovemus consensumus. Quod si fiat, sufficere (præsertim si sequatur affectu maritali copula) docet Quintan in append. t. 7. d. ult. Quòd si autem periculum sit, ne pars illa impedimentum ignorans detrectet

trectet, & scandala, gravesq; molestiæ timeantur, licebit uti sententiâ contrariâ, quæ docet sufficere, ut sola pars impedimenti conscientia consensũ renovet, & alteri declaret. *Sanch. lib. 2. d. 26. & lib. 8. d. 34. n. 61. Less. lib. 2. c. 17. Kon. d. 24. dub. 10. & Fill. n. 25. &c. Dian. p. 4. t. 4 R. 49.*

Resp. III. Ut matrimonium invalidum, quod coram testibus & Parocho est celebratum, revalidetur, non opus est denuo coram Parocho & testibus iniri, si impedimentum sit occultum; secus si sit notum: quia prius matrimonium præsumptione Ecclesiæ, censetur validum, non autem posterius. *Nav. Sanch. l. 2. 37. Kon. d. 24. dub. 4. Regin. l. 3. n. 183. Fill. n. 29.*

DUBIUM IV.

A quo, & ob quam causam, possit dispensari in impedimentis matrimonii?

Resp. I. Papa non potest dispensare in impedimentis jure naturæ, vel divino dirimentibus, nisi ex speciali concessione; in iis verò, quæ jure Ecclesiastico dirimunt, potest. Ratio prioris, quia inferior non dispensat in lege superioris: nec homo in lege naturæ. Addidi, *nisi ex speciali*: quia sic Pontifex (non tamen Episcopus) potest matrimonium ratum dissolvere, ex justa causa. *Sanc. Less. Prap. q. 15. d. 8 t. 1. R. 13. & 93.* Ratio posterioris, quia Pontifex talia impedimenta intulit; ergo etiam potest tollere, & quidem solus. *Unde resolves.*

I. Episcopus in impedimentis dirimentibus matrimonium jam contractum, non potest ordinario jure dispensare, nisi ex tacita concessione in casu necessitatis, quando sequentia concurrunt. 1. Ut defe-

ctus sit dispensabilis. 2. Ut sit occultus, id est, non sit notorius, seu divulgatus. 3. Ut ex altera parte saltem matrimonium bonâ fide sit contractum. 4. Ut non sit facilis accessus adPapam. Ita commun. *Sanch. Kon. M. Perez d.4.s.7.* Quando autem contractum est ex dispensatione subreptitia, non potest Episcopus suâ dispensatione priorem confirmare. *Dian. p. 9. t. 7. R. 40.* ex *Præp. Perez. &c.* In impedimentis verò dirimentibus matrimonii nondum contracti, videtur nunquam posse; imo nec Legatus à latere, nisi ex speciali facultate. *Laym l.5.tr.10.p.4. c. 6.* & *lib. 1. tr. 4. c. 22. Bon. q.3.p.15. &c.* contra quos *Dian. p.8.t.3. R. 80.* cum *Præp. Villalob.* & *Escob. de leg. ex 14. c. 4.* putat, Episcopum id posse aliquando in casu raro, ex causa maximè urgente, si omnibus tentatis judicetur necessarium esse ad vitandam gravem infamiam, vel grave scandalum, cui aliter occurri non posset; idq; ex tacita Papæ licentia.

Resp. II. In impedimentis non dirimentibus possunt Episcopi dispensare universaliter. Quod addo, quia excipiuntur illa, quæ jure naturali & dîvino impediunt, ut votum castitatis absolutum, & perfectû; (*Bon. q.3.p.15.* ex *Nav. Sanch. &c.*) & sponsalia priora, ut habet, *Tann. d. 8. q. 4. d. 2. n. 30.* ex *Sanch. l. 7. d. 17. n. 8.* Idem habet *Fill. t. 10. p. 2. c. 40. n. 306. Laym. l. 5. c. 10. p. n. c. 15. n. 2. sub. finem.* Similiter Episcopus potest dispensare in impedimentis, quæ matrimonio superveniunt, & impediunt petitionem debiti, v.g. cognationis spiritualis, vel affinitatis. *Bon. l. c.* ex *Sanch. l. 8. d. 12. n. 16. Fill. l. c.* ubi excipit incestum commissum (matrimonio consummato,) cum

con-

consanguineis uxoris, in iis, qui non sunt juvenes.

Resp. III. Possunt etiam Confessarii Regulariter approbati, de licentia tamen suorum Provincialium, dispensare ad petendum debitum conjugale, propter cognitionem sanguinei conjugis in secundo gradu, ut *Rodr.o. regularium tom.1.q.63.a.1.* nullo modo tamen in impedimento ipso. *v. Mart. Perez, d. 44.s.7.n.13.* Dixi, *Provincialium*: quia quod *Molf. Leon. &c.* volunt, Confessarios Soc. JESU habere omnes hanc facultatem immediatè à P. Generali, id refutat. *Dian. p. 3. t. 2. R. 14.*

Resp. IV. Ut licitè dispensetur in impedimentis dirimentibus, requiritur justa causa: qualis secundum *Fill. c.8.* est, v. g. extinctio magnæ litis, vel odii inter agnatos. 2. Ablatio scandali: 3. Inæqualitas matrimonii, nisi consanguineis vel affinibus nubatur. 4. Defectus dotis competentis. 5, Conservatio facultatum in eadem cognatione. 6. Merita petentis dispensationem. Plures *vide* apud *Sanch. d. 19. Kon. d. 33. Hurt. 26. Mart. Perez, d. 44. s. 5.* ubi notat. 1. Quantò gradus consanguinitatis vel affinitatis est propinquior, tantò requiri causam graviorem. 2. Sæpè plures aggregatas causas sufficere, quarum singulæ non sufficerent. *vid.* etiam *Dian. p. 8. t. 3. R. 93.*

Resp. V. Si quis dubitet an habeat impedimentum dirimens, v. g. contrahendi matrimonium cum certa persona, & adhibitâ diligentiâ sufficienti non possit intelligere veritatem, probabile est, posse cum ea contrahere sine dispensatione, (nisi tamen præsumptio aliqua stet pro impedimento) quia possessio stat pro libertate contrahendi. *Sanchez, Sancius, Franc. Lugo Bardi, d.6.c.11.p.7.§.11.* contra *Lay.* & *Palaum.*

LIBER VII.

De Censuris Ecclesiasticis, & Irregularitatibus.

CAPUT I.

De Censuris in genere.

DUBIUM I.

Quid Censura Ecclesiastica?

RESp. Est pœna spiritualis, & medicinalis, per quam homini baptizato delinquenti ac contumaci, per potentiam Ecclesiasticam aufertur usus quorundam bonorum spiritualium. *Laym. l. 1. t. 5. p. 1. c. 1. Unde resolves.*

I. Per censuram non privatur homo bonis merè internis, v. g. charactere, potestate ordinis: nec bonis propriis, ac privatis, v. g. fide, charitate, gratiâ, &c. sed quibusdam externis & publicis, sive actionibus, quæ habent spiritualem aliquem effectum, vel commodum; ut sunt sacrificium, officium divinum, beneficium, administratio & susceptio Sacramentorum, indulgentia, publica Ecclesiæ suffragia: quia hæc & non illa subsunt dispositioni Ecclesiæ. Unde si interdum privetur bono aliquo temporali, v. g. convictu humano per excommunicationem, id tantùm fit secundario.

II. Exilium, carcer, servitus, privatio beneficii, nisi adjunctam habeant suspensionem aliquam spiritualium actionum, non sunt censuræ, quia sunt pœnæ temporales.

III. Nec degradatio vel depositio est censura, quia etsi

etsi sit pœna spiritualis, non tamen medicinalis, sed perpetua, & ob peccatum præteritum, etiam emendatum, potest infligi.

IV. Nec cessatio à divinis: quia non imponitur per modum medicinæ ad tollendam contumaciam, sed ad propulsandam injuriam Ecclesiæ factam.

V. Nec irregularitas, sive sit ex defectu, quia hæc non est pœnalis, sed tantum impedimentum Canonicum; sive sit ex delicto, quia hæc non irrogatur per modum pœnæ medicinalis, sed punitivæ, & ex se perpetuæ. Unde nec tollitur per absolutionem, sicut censura, sed per dispensationem. *Bon. d. 1. q. 1. p. 1.*

VI. Quando in Jubilæis vel privilegiis datur potestas absolvendi à censuris non comprehenditur irregularitas, nisi expressè addatur.

DUBIUM II.

Quotuplex Censura?

Resp. Dividitur 1. Essentialiter in excommunicationem, Suspensionem, & interdictum. 2. Accidentaliter in eam, quæ est à jure, & fertur per Canones, Constitutiones, vel statuta Ecclesiastica, stabili ac permanente lege: & eam, quæ est ab homine, quæ scilicet fertur à judice, vel Prælato, per modum mandati, vel sententiæ judiciariæ. Estq; vel particularis, circa factum aliquod particulare, aut certas personas; vel generalis, quæ nulla singularis facti aut personæ determinatione fertur. 3. in eam, quæ est sententiæ latæ, quam scilicet jus, aut judex statuit ipso facto, (quo quis v. g. contra legem facit) sine alia sententia incurrendam: & eam, quæ est ferendæ, quam jus, aut judex non vult ipso facto incurri, sed per sententiam

am infligi. Pro quibus dignoscendis, consideranda sunt verba, quibus censura fertur: quæ si includant alterius actionem, seu ministerium, significant censuram esse sententiæ ferendæ: latæ verò, si non includant. Si verò ambigua sint, teneri potest *regula* 49. *juris in* 6. quod in dubio circa pœnas, benignior interpretatio sit facienda. *Unde resolves.*

I. Est censura latæ sententiæ, 1. Si verba sint præteriti, aut præsentis temporis, v. g. excommunicavimus, excommunicatus est vel fuit, excommunico, suspenduntur, interdicuntur, volumus aut jubemus esse excommunicatum, suspensum, &c. 2. Si addatur particula *ipso jure, ipso facto,* vel *sine alia sententia.* 3. Si verba sint imperativi modi, v. g. incidat in excommunicationem, maneat interdictus, &c. Ratio, quia hæc omnia nullius actionem interponunt.

II. Sententiæ ferendæ est saltem ut plurimum. 1. Si verba sint futuri temporis, v. g. excommunicabitur, suspendetur. 2. Si dicatur excommunicetur, suspendatur volumus excommunicari. Si verba sint minatoria. v. g. sub pœna excommunicationis, sub interminatione anathematis, &c. nisi tamen ex adjunctis aliud colligatur.

DUBIUM III.

Qui possint ferre censuram, & in quos?

Resp. I. Censuram ferre potest omnis, ac solus superior Ecclesiasticus, habens in foro externo, seu contentioso, jurisdictionem, sive ordinariam, sive delegatam.

Porrò ordinariam, quæ est ratione officii, vel alterius juris, potestq; delegari Clerico, Clericatus privilegiis

vilegiis gaudenti (ut *Bonac. d. 1. q. 1. p. 2. Laym. l. 1. t. 5. p. 1. c. 3. n. 1* ex *C. Cum Ecclesiarum* & *Tho. &c.* docent.) habet 1. Papa respectu totius Ecclesiæ. 2. Patriarchæ, Archiepiscopi, Episcopi eorumque Vicarii Generales. 3. Generales, Provinciales, & Superiores locales religionum, respectu suorum subditorum. 4. Congregationes religionum, Concilia provincialia Episcoporum, Capitula Provincialia quorundam religiosorum, & denique, 5. Quidam alii ex concessione, ut multi Archidiaconi, & Archipresbyteri & Decani.

Delegatam habent, quibus ea committitur ab ordinariam habente: cujus morte exspirat: nec delegatus potest alteri delegare, nisi habeat specialem hujus comissionem, ut si sit delegatus Papæ. *Unde resolv.*

I. Non possunt potestate ordinariâ ferre censuram 1. Parochi. 2. Laici: quia non sunt capaces jurisdictionis Ecclesiasticæ; uti & Religiosi professi non habentes primam tonsuram. 3. Fœminæ, licet sint Priorissæ, vel Abbatissæ: quia non sunt capaces jurisdictionis, seu potestatis clavium. Quando verò in jure dicuntur posse subjectos sibi Clericos suspendere ab officio, vel beneficio, suspensio non accipitur propriè pro censura, cujus violator irregularitatẽ incurrit, sed latè & impropriè, pro præcepto, quo Abbatissa Clerico sibi quodammodo subjecto prohibet celebrationem, donec satisfecerit, subtrahens ei reditus interea. *vid. Bon. l. c. Laym. l. 5. tr. 5. p. 1, c, 3. n. 3.*

Resp. II. In omnes, & solos subditos alicui superiori Ecclesiastico, potest ferri censura: quia subjectio & jurisdictio sunt correlativa. *Laym. l. c. cap. 3. Unde resolves.*

I. Non Baptizati non incurrunt censuras, licèt sint catechumeni: nec mortui; quia non subsunt jurisdictioni Ecclesiæ. Nec refert, quod quandoq; mortui dicantur excommunicari, non enim de novo ligantur, sed excommunicatio prior tantum declaratur, ac vivis prohibetur, ne cum iis agant, orando pro illis, sepeliendo, &c. Similiter dicuntur absolvi ab excommunicatione, quando sepultura & orationes publicæ pro illis permittuntur. *Laym. l. c.*

II. Advenæ & peregrini brevi tempore alicubi commorantes, non ligantur censuris locorum, generali sententia aut statuto decretis: quia non sunt subditi. *Layman. l. c. num. 5.*

III. Etsi subditi extra suam diœcesin (vel in loco diœcesis exempto) delinquentes contra legem sui Episcopi, non incurrant censuram; superior tamen saltem regularis, potest suos subditos, ubicunq; existant, per particularem sententiam censuris innodare. *vid. Laym. l. c.*

IV. Hæretici, Apostatæ & Schismatici, possunt affici censuris, quia per baptismum sunt objecti Ecclesiæ. *v. Laym. l. c.*

V. Solus Papa non potest incurrere censuram; quia nulli est subjectus. *Bon. l. c.*

DUBIUM IV.

Ob quam causam possit ferri censura?

Resp. Ob solum peccatum externum, censuræ proportionatum & conjunctum cum contumacia. Et quidem in interdicto locali potest esse alienum, v. g. Prælati, vel communitatis, (non tamen hominis privati) alias requiritur proprium. *Bon. p. 3. Unde resolves,*

I. Non

I. Non possunt censurari infantes, vel amentes; quia non peccant. *Bon. d. 1. q. 1. p. 4. Laym c. 4. n. 3. ex S. Thom. Suar. &c.*

II. Etsi ob peccatum veniale interdum fieri possit levis suspensio, vel leve interdictum: excommunicatio tamen major, suspensio gravis, & interdictum personale speciale (quidquid sit de generali) non potest ferri, nisi ob culpam mortalem: quia alioqui pœna non esset proportionata culpæ. Imò cum sint pœnæ medicinales, non debent infligi pro quovis mortali, sed quibusdam tantùm, ne censuræ contemnantur, ut monet. *Trid.*

III. Actus peccati, ob quem censura fertur, debet esse mortalis, non tantum quoad actum internum, sed etiam quoad substantiam operis externi. Hinc non excommunicatur leviter percutiens Clericum, etsi intentionem mortalem habuisset: uti nec, qui interius tantum est lapsus in hæresin, quam exterius non significavit; quia Ecclesia tantum judicat de externis. *Bon. l. c.*

IV. Actus peccati in suo genere debet esse perfectus & consummatus. nisi expressè aliud sonent verba legis: quia pœnæ & odia sunt restringenda. Hinc excommunicationem homicidæ non incurrit favens, mandans, consulens, juvans, nec vulnerans lethaliter, nisi mors sequatur. Item quando excommunicatur mandans, consulens, &c. vel ferens suffragium pro indigno, subintellige efficaciter, seu effectu secuto: quia sine eo mandatum, consilium, & suffragium, non est completum; & perfectum in genere homicidii, furti, &c. Alii tamen attendendum esse putant,

tant, utrum in mandantes, consulentes, &c. principaliter, & per se feratur excommunicatio, an verò accessoriè tantùm; & dicunt priore casu esse excommunicatos, etsi non sequatur effectus; non item in posteriore. Quæ sententia in praxi est tutior. *Bon.l.c.*

V. Quidquid excusat à peccato mortali, excusat etiam & gravi censura, v. g. materiæ parvitas, impotentia legem implendi, defectus advertentiæ & deliberationis, ignorantia invincibilis; sive ea sit facti; v. g. si nescias, quem percutis, esse Clericum; sive juris, ut si scias esse Clericum, teq; mortaliter peccare percutiendo; nescias tamen percussionem illam sub excommunicatione prohibitam esse. Ratio, quia non es contumax.

Dixi, *Invincibilis:* quia ignorantia culpabilis & crassa non excusat, nisi addatur in lege certus modus, v, g. qui hoc fecerit scienter consulto, qui præsumserit ausu temerario violare, (quæ verba, utpote in re odiosa, accipienda sunt strictè) talis autem non potest dici temerariè præsumere, nisi ignorantia esset affectata formalem dolum includens. *Escob. t. 4. c. 6. n. 37. Sanch. de matr. t. 3. l. 9. d. 32. n. 11.*

VI. Non incurritur censura ob peccatum soli naturali vel divino juri repugnans, sed requiritur præceptum Ecclesiæ, quod contumaciter violetur. Item, nec ob peccatum merè præteritum potest censura infligi ab homine, nisi aliquo modo pendeat in futurum, ratione scandali, vel restitutionis non factæ, vel perseverantiæ in peccato post monititionẽ, quia abest contumacia. Nec refert, quod quis ob peccatum præteritum, vel etiam sine peccato (modo justa causa

sa subsit) possit ad tempus arceri ab aliorum consortio, altari, communione, &c. ut subinde fit in religionibus: & in jure etiam vocatur excommunicatio, vel suspensio, sed latè; quia non est censura propriè dicta, cujus violatio inducat irregularitatem, sed simplex tantum pœna. *Fill. t, 11. c. 6. n. 186.*

VII. Non incurrit censuram, qui legem transgreditur ex gravi metu, licet quandoq; non excusetur à gravi culpa, quia non censetur contumax. *Laym. l. 1. t. 5. p. 1. cap, 5. num. 9. Bonac. d. 1. q. 2. p. 3. num. 2.* ex *Suar. Kon. &c.*

VIII. Censura invalida est ex triplici capite.

Primò, ob defectum ferentis, si scilicet careat jurisdictione, vel eam habeat impeditam per censuram, vel suspensam per legitimam appellationem, de qua v. *Laym.*

Secundò, si substantialis ordo judicii prætereatur, ut si reus non citetur, nec moneatur sub comminatione censuræ. Ratio, quia non est contumax, qui ante non fuit monitus de præcepto, & pœnâ annexâ. Quod tamen intellige de censura ab homine lata per sententiam particularem: quia quæ fertur à jure, vel per sententiam generalem, vel etiam specialem, respectu tamen actûs futuri, non eget aliâ monitione; cum lex aut sententia seipsam satis moneat. Idem est de sententia non illativa censuræ, sed declaratoria tantum: quia absq; alia monitione declarari potest censura incursa, quando crimen, cui est annexa, commissum esse evidenter constat.

Porrò ut censura sit licita, requiritur 1. ut dicta monitio sit Canonica, id est, trina, juxta Canones, et-

si ali-

si aliquando ex justa causa sufficiat una tribus æquivalens, v. g. moneo te semel pro tribus vicibus, 2. ut ex scripto recitetur. 3. ut causa censuræ exprimatur, 4. ut reo petenti exemplum scripturæ, intra mensem tradatur: alioqui Judex ipse suspenditur à divinis officiis. *Fill. t. 11. c. 4.*

Tertiò, ob defectum justæ causæ. Hæc autem deficere potest tripliciter. 1. Si nec à parte rei, nec secundum allegationes fori externi subsistat. 2. Si à parte rei crimen subsistat quidem, non tamen in ordine ad judicium: quia reus de eo non confitetur, nec legitimè de eo convincitur. 3. Si à parte rei non subsistat crimen, etsi juridicè probetur, ideoq; titulum seu causam præsumptam habeat Judex. In quo casu etsi sententia à parte rei sit injusta, ideoq; probabilius censura non liget in foro conscientiæ, in foro tamen externo servari debet, propter scandalum. *v. Laym. p. 1. c. 6.*

DUBIUM V.

Qui possint absolvere à censuris?

Resp- I. A censura lata per sententiam particularem, ordinariè is tantùm potest absolvere, qui eam tulit, vel ejus superior, vel successor, vel delegatus. Ab ea quæ lata est à jure communi, vel ab homine per sententiam generalem, si non sit reservata, potest absolvere quivis, qui censuratum potest absolvere à mortalibus: si verò sit reservata, ordinariè & per se potest tantum relaxari ab auctore legis, vel ejus successore, vel delegato.

Dixi I. *Ordinariè:* quia in articulo mortis quivis Sacerdos absolvere potest à quavis censura.

Dixi

Dixi II. *Per se*: quia per accidens, & ex privilegio possunt etiam alii, *Laym. l. 1. t. 5. p. 3. cap. 7.*

Resp. II. Episcopi, secundum *Trid. sess. 24. cap. 6.* possunt 1. absolvere in foro conscientiæ, per se vel Vicarium, ab omnibus censuris occultis, etiam in Bulla Cœnæ Papæ reservatis; exceptâ hœresi, à qua per se ipsos tantum absolvere possunt (quantum est ex vi hujus decreti.) Dicitur censura occulta, quæ contracta est ob delictum non publicum, nec ad forum contentiosum deductum, aut si deductum fuit, à quo reus ob defectum probationis fuit absolutus, *Bon. d. 1 q. 3. p. 15.* & *p. 2. n. 1.* ex *declar. Card. &c.*

2. Possunt etiam sæpè absolvere à censurâ Papæ reservata, propter impedimentum ejus qui incurrit, vel quando propter senium, morbum, sexum, pauperiem, Pontifex non potest adiri. *Bonac. l. c.* ex *Nav. Sanch. Avita. Kon. &c.*

Resp. II. Multi religiosi, præsertim Mendicantes, possunt ex suis privilegiis, (in foro tamen interno tantum) à variis censuris absolvere. *vid. Dian. p. 9. tract. 4. Resol. 63.* Quare à superioribus suis illa privilegia, petant, cum ad confessiones audiendas exponentur, & circa ea sequentes regulas sequantur.

Prima. Qui habet potestatem absolvendi à censuris reservatis Episcopo, non potest vi illius absolvere à reservatis Papæ.

Secunda. Qui habet potestatem absolvendi à reservatis Papæ, non censetur posse absolvere à censuris Bullæ Cœnæ: eò quòd hæ censeantur majores, nec comprehendi in concessione generali. *Dia. p. 5. t. 12. R. 34.* ex *Suar. &c.* contra *Bossium*.

Tertia. Qui habet potestatem absolvendi à censuris Bullæ Cœnæ, habet etiam à quibusvis Papalibus & Episcopalibus à jure latis, etsi aliqui negent de excommunicatione contracta propter hæresin, de qua alii probabilius affirmant, præsertim pro regionibus septentrionalibus, pro quibus alioqui concessio in magnam partem esset inutilis.

Quarta. Possunt Regulares per sua privilegia, sicut ab aliis censuris Papæ reservatis, ita etiam absolvere duello certantes (idem dic de similibus casibus) post constitutionem *Clementis* VIII, sicuti poterant ante eam, præterquam in Italia extra urbem: idque ex declaratione ipsiusmet *Clementis* apud *Comitolum. lib. 6. moral. Regin. lib. 21. d. 83. Fill. tom. 1. tr. 15. c. 5. Laym. l. 3. t. 3. p. 3. c. 5.*

Resp. IV. Ampla etiam solet dari potestas à censuris absolvendi in Jubilæis; in quibus diligenter considerandum, quid, quantum, & quomodo concedatur. Si enim detur potestas absolvendi à casibus reservatis Papæ, etiam conceditur potestas absolvendi à censuris Papæ reservatis: quia is non solet reservare casus, nisi ratione censuræ adjunctæ. Porrò absolutio data confitenti bona fide in Jubilæo, cum intentione lucrandi illud, etsi postea vel suâ negligentiâ, vel propter aliud impedimentum non lucretur, est valida, tollitq; censuram. Secus si ab initio indulgentias lucrari noluerit: eo enim casu probabilius est absolutionem non valere, & tam peccata reservata, quam censuram de novo debere tolli ab eo, qui potest extra Jubilæum.

DUBIUM VI.

Quomodo danda sit absolutio à censura?

Resp. Id statuendum esse ex natura tum censuræ, tum cuivis absolutionis. Ex qua circa absolvendi modum *resolves*.

I. Ex natura rei non requiruntur certa verba, sed sufficiunt ea signa, quib⁹ apertè significetur absolutio impendi. In foro tamen externo cõmuniter servanda est forma cujusq; Episcopatus. In foro autem conscientiæ hæc ferè est in usu: *Ego te absolvo à vinculo, v. g. excommunicationis, suspensionis, &c. quã incurristi propter NN. (talem causam,)* (& si sit excõmunicatus) *restituo te Sacramentis Ecclesiæ, & communioni fideliũ, aut* (si sit suspensus) *communioni tuorum ordinum, vel officiorũ, vel beneficiorũ, in nomine Patris, &c.* In publica autẽ ac solemni absolutione permittitur Psalmus Miserere, & ad singulos versus pœnitentis humeri denudati leviter percutiuntur (nisi ex justa causa talis cæremonia videatur omittenda, præsertim in fœminis) tum adjectis precibus absolvitur, & in Ecclesiam introducitur. Idem modus ferè servatur in absolutione mortuorum, nisi quod sepulchrum virgâ percutiatur. *v. Rituale Romanum.*

II. Absolvi à censura potest absens, imò & invitus; etsi hoc communiter non liceat; ne censura contemnatur. Ratio, quia sicut pœna in absentem & invitum potest statui, sic & auferri. *Turr. Dian. p. 5. tract. 9. Resol. 10.*

III. Is qui pluribus censuris est astrictus, potest absolvi ab una, relictis aliis: quia inter eas non est necessaria connexio. Unde si dicatur, absolvo te ab o-

mni

mni vinculo,&c. valet pro omnibus: ideóq; si sic absolutus in Jubilæo fortè omisisset invincibiliter peccatum habens annexam censuram, id est excommunicationem, posset is postea ab eo peccato per quemvis approbatum absolvi, cum non sit amplius reservatum; eò quod censura, ratione cujus tantum erat reservatum, sit sublata.

IV. Absolutio, vi aut metu gravi, injustè incusso extorta, non valet; imò novam excommunicationem incurrit, qui metum incutit.

V. Absolutio data ab ordinario, non præstitâ satisfactione, etsi sit illicita, valida tamen est, imò etiam data à delegato, modo non delegetur cum conditione satisfactionis: quæ si impossibilis sit, sufficit præstare cautionem, aut juramentum de satisfaciendo cum poterit

VI. Dari potest absolutio sub conditione de futuro contingenti; cum sit actus jurisdictionis externæ, qui conditionatus esse potest. Communiter tamen non expedit sic absolvi: si enim reus absolutionem meretur, non debet apponi; si non meretur, non debet absolvi.

VII. Potest etiam dari absolutio ad reincidentiam, id est, pro certo actu & tempore, quo transacto reincidat: item sub certo onere, quo non impleto, censura reviviscat.

VIII. Probabilius est, cum qui habet potestatem absolvendi in foro conscientiæ à censura, posse id facere etiam extra confessionem, ut contra. *Navarr. Suar. & alios* docet *Sanchez, l. 8. de mat. d. 16. Kon. Dian. &c.*

CA-

CAPUT II.

De Excommunicatione.

DUBIUM I.

Quid sit, & quotuplex?

RESP. Excommunicatio est censura, per quam quis privatur communione Ecclesiæ. Estq; duplex: Minor, quæ tantum privat usu passivo, seu receptione Sacramentorum; & Major, quæ etiam dicitur Anathema, ac in jure ferè semper nomine excommunicationis intelligitur, privatq; omni communione Ecclesiasticâ, secundum dicenda. Per hanc Majorem excommunicatus rursus est duplex. Toleratus, quem fideles non tenentur vitare; Non toleratus, quem tenentur vitare. Et quidem post *Concilium Constantiense*, non tolerati sunt hi tantum, 1. Notorius Clerici percussor, de quo *infrà*. 2. Quivis nominatim excommunicatus, & specialiter ac publicè denuntiatus. *Unde resolves*,

I. In Germania Catholici securè communicant cũ iis, qui notoriè suntHæretici, & consequenter excommunicati, quia non sunt nominatim excommunicati, ac publicè denuntiati,

II. Non teneris vitare eum, quem scis peccasse contra legem; per quam illi, etiam in particulari, sub pœna excommunicationis aliquid est vetitum, vel præceptum; quia requiritur, ut per sententiam expressam & specialem, contra personam in particulari post peccatum commissum, censura sit publicata, v. g. ut Joannes sit denuntiatus excommunicatus: vel saltem ita exprimatur persona, ut non liceat de ea dubitare,

tare, v. g. excommunicamus talis loci Decanum Prætorem.

III. Licet dicatur. Excommunicamus Petrum, v. g. incendiarium, & ejus complices, ſolus Petrus vitandus eſt, non verò alii; etſi ſint notorii: quia ſententia quoad illos, eſt tantum generalis, & non ſpecialis contra certam perſonam.

IV. Non teneris vitare eum, qui privatim in conclavi eſt denuntiatus: quia id non eſt factum publicè; ad hoc enim requiritur, ut ſententia legatur, vel affigatur aliquo loco celebri, v. g. in templo, tempore concionis, vel aliter, pro more regionis.

DUBIUM II

Ob quam cauſam incurratur, & quem effectum habeat excommunicatio Minor?

Reſp. Incurritur ob unicam tantùm cauſam, ſi quis nimirum cum excommunicato majore excommunicatione communicet iis caſibus, quibus non licet. Effectus ejus eſt, privatio ſacramentorum perceptionis. *v. Laym. lib.1. tract.5. p.2. c.2. Unde reſolv.*

I. Cum jura dicunt communicantem cum excommunicato incurrere ſimilem excommunicationem, ſenſus eſt, quod ſimiliter, id eſt, verè excommunicetur, licet minore.

II. Propter communicationem cum excommunicato minore excommunicatione, etiam nominatim denuntiato, nulla incurritur cenſura:

III. Etſi excommunicatus minore excommunicatione, recipiendo aliquod Sacramentum non incurrat irregularitatem, graviter tamen peccat: adminiſtrando verò, probabile eſt venialiter peccare.

IV. Incurritur hæc censura, etsi quis propter levitatem materiæ tantum venialiter peccat, v. g. confabulando nominatim excommunicato, quando non licet; secus, si sit veniale propter imperfectum usum rationis: quia pœna infligitur propter actum, qui quantum est ex se, sufficit ad mortale.

V. Etsi peccatum veniale possit omitti in confessione, non tamen illud, cui hæc censura est annexa, ne Sacramentum in ea recipiatur. Unde etiam Confessarii ordinariè prius absolvunt fideles, ab omni vinculo excommunicationis, etiam minoris, deinde à peccatis.

V. Ab hac excommunicatione lata à jure absolvere potest Parochus, & quisquis potest à mortalibus; cum non sit reservata. An verò qui potest absolvere à veniali, habente annexam hanc excommunicationem, possit etiam ab ipsa, quidam affirmant, ut *Nav.* & *Tol.* alii probabilius negant, ut *Suar. Kon.* quia sicut hæc absolutio est distincta à sacramentali, ita etiam ad eam requiritur distincta jurisdictio, quæ nusquam conceditur omnibus Sacerdotibus. *v. Lay. l. 1. t. 2. p. 2. c. 3.*

DUBIUM III.

Quos effectus habeat excommunicatio Major?

Resp. Habet duplices, Mediatos, & immediatos. Mediati, sive remoti sunt hi.

I. Irregularitas, quam excommunicatus incurrit, exercendo actum alicujus ordinis.

II. Si excommunicatus toto anno in excommunicatione contumaciter persistat, & ut jura loquuntur, insordescat, sit suspectus de hæresi, & contra eum

ut

ut talem procedi potest ex *Trid. sess. 25. cap. 3.* ideoq; si crimen grave & beneficii privatione dignum commisit, privandus est beneficio; imò etsi crimen non sit adeò grave, si tamen ad hæresis suspicionem purgandam citetur, tanquam hæreticus privari debet. *Bonac. d. 2. q. 1. p. ult.* ex *Rebuff. Dian. Navar. &c.*

Immediati effectus sunt sequentes.

I. Privat susceptione & usu passivo sacramentorum, unde nullus excommunicatus sive toleratus, sive non, potest ea licitè recipere sub mortali; nisi excuset ignorantia invincibilis, metus mortis, infamiæ, jacturæ bonorum, &c. quia censura non obligat cum tanto rigore. *Laym. l. 1. t. 5. p. 2. cap. 2.*

Dixi, *licitè*: quia validè suscipit omnia, saltem quoad substantiam, præter Pœnitentiæ; imò etiam hoc, si adsit ignorantia inculpabilis: dummodo cætera ad essentiam Sacramenti requisita non desint: quia per censuram non fit incapax absolutionis, etsi prohibeatur eam recipere, priusquam absolvatur à censura. *Bon. d. 2. q. 2. p. 2.* ex *Fill Suar. Kon. &c.* Nec obstare, etiamsi excommunicatio sit reservata, vel confessarius sciens peccata habere annexam excommunicationem, tamen ex malitia absolvat, docet. *Dian. p. 3. t. 4. R. 78.* ex *Kon. Suar. &c.* & *p. 5. t. 9. R. 53.*

II. Privat (saltem non toleratos) communibus Ecclesiæ suffragiis, orationibus, & fructu indulgentiarum, non tamen privatis. Unde non tantùm quivis privatus sed etiam Sacerdos potest, tanquam persona privata, pro excommunicatis, orare, etiam in publicis precibus, & sacro; imò actionem sacrificandi, prout

prout pendet à merito privato operantis, offerre, vel ejus in Memento in particulari meminisse.

Dixi, *tanquam privata:* quia ut minister Ecclesiæ non potest. Hinc irritæ sunt ac nullæ omnes preces, quas pro excommunicato in persona Ecclesiæ, intercedentis pro ipso, Deo offert, adeòque privatur omnibus bonis, quæ in gratiam Ecclesiæ Deus concessurus fuisset.

III. Privat usu activo Sacramentorum & administratione. Quæ tamen excommunicato tolerato, & ad id requisito, & se non ingerenti, quandoq; est licita, v. g. si sit Pastor, cujus subditi teneantur audire sacrum, nec sit alius qui celebrat: imò si etiam non Parochus fortè rogetur, & invitetur ad celebrandum. Ac licèt communis doctrina sit apud. *Laym. hic cap. 4.* peccare fideles, si sine causa necessitatis, vel magnæ utilitatis, talem inducant ad Sacramentorum administrationem, quando alius minister haberi potest: contrarium tamen est probabile, ob facultatem concessam à *Conc. Constant.* cum talibus communicandi: & hinc nec illum, qui petit à tali Sacramentum, nec ipsummet excommunicatum, si conferat, præcisè ob censuram peccare. *Laym. l. c. n. 5.* ex *Soto* & *Sanch. l. 7. de matr. d. 9. n. 8.* Idem docet *Bon. d. 2. q. 2. p. 2. §. 2.* ex *Vasq. Suar. &c.* -Non tolerato autem illicita est Sacramenti administratio, præterquam in casu extremæ necessitatis: extra quam validè illud administrat, præterquam pœnitentiam, quia hæc requirit jurisdictionem, quâ ipse caret. *vid. Laym. hic. c. 2. Bon. l. c.*

IV. Privatio usûs divinorum officiorum: ita ut non

non tantum careat eorum fructu, sed etiam sub mortali iis nequeat interesse, parte notabili, ita ut mortaliter censeatur cum aliis communicare, nisi excuset ignorantia, vel necessitas vitandi scandali, aliave justa causa. *Bon. loc. cit. p. 3. §. 1.* ex *Suar. Fill &c.* Similiter peccant etiam alii, qui cum excommunicato vitando eidem Missæ intersunt, ut ex communi docet, *Bon. l. c. n. 9.* contra *Durand.* quia participant cum illo in divinis. Aliud tamen esset, si transiens per Ecclesiam aliud tractaret, vel brevitvr privatim, aut omninò separarim oraret, aut si aliis unum sacrum audientibus, ipse aliud audiret: quia sic moraliter non censeretur communicare cum aliis, nec conjungi ad unam orationem fundendam. *Bon. loc. cit. n. 16.* ex *Suar. Henriq. Fill. Kon. &c.* Ac licet peccatum hoc ex genere suo sit mortale, ex parvitate tamen materiæ subinde tantùm est veniale, ut si exigua pars Missæ, v. g. usq; ad Evangelium tantum cum illo audiatur. *Avila. Dian. part. 5. t. 5. R. 21.* vel si Horæ privatim cum eo recitentur. *Dian. part. 5. t. 9. R. 89.* ex *Suar.* & *aliis 9.* Porro per divina officia intelliguntur sacrificium Missæ, publica oratio, processio, cantus horarum, benedictio olei, aquæ, candelarum, & cætera annexa ordini Clericali, quæ solemniter fiunt, (exceptâ concione) in quibus licet alii fideles non teneantur vitare toleratum, tenentur tamen non toleratum sub mortali vitare, nisi vel levitas materiæ, vel ignorantia, aut simile quid excuset. Unde si talis præsens sit, moneri debet ut recedat; si nolit, debet extrudi, vel exportari, licet sit Sacerdos; nisi tamen gravius inde timeatur incommodum, ob quod, si

expelli

expelli non possit, omittendum est officium, etiam die festo, & celebrans nondum inchoato Canone debet abrumpere Missam; si inchoavit, potest cæteris abeuntibus sacrum prosequi, vel abrumpere, ob sententiæ utriusq; probabilitatem: si consecravit, debet solo ministro manente pergere usq; ad communionem inclusivè, & reliqua perficere in sacristia, vel alio decenti loco. Quòd si excommunicatus negligat procurare absolutionem eo fine, ut non audiat sacrum die festo, peccat mortaliter omissione sacri; secùs si alia de causa negligat. Quod si etiam obligatus est ad Horas, non excusatur ab illis, (etsi non debet dicere, *Dominus vobiscum*, sed. *Domine exaudi*, *&c.*) quas si cum alio privatim legat, venialiter tantùm videtur peccare.

V. Collatio beneficii facta excommunicato nulla est, uti & præsentatio, vel electio, institutio, & confirmatio. Ratio, quia excommunicatus, etiam toleratus, non potest communicare in officio, proindeq; incapax est beneficii, quod datur propter officium. Idq; licet ignoretur excommunicatio, quia invincibilis etsi excuset à culpa, non tamen supplet defectum conditionis requisitæ ad valorem actûs. *v. Less. l. 2. cap. 34. d. 22.* Imò probabile est, excommunicatum, quamvis beneficio antè obtento non privetur, fructus tamen & distributiones non facere suas, ideòq; eas teneri restituere, etiam ante sententiam judicis: quia est privatus officio; fructus autem dantur propter officium, velut merces propter opus. Ita *Suar.* & *alii* contra *Sanch.* & *Kon.* qui probabiliter putant, ex consuetudine non teneri ante sententiam, modò per se, vel alium inserviat beneficio,

VI. Privat communicatione forensi. Unde excommunicatus nequit esse Judex, Advocatus, Procurator, (licèt pro semetipso respondere possit ipse. *Kon. Prap. Dian. p. 5. t. 9. R. 111.*) actor, tabellio, testis, &c. ita ut contra excommunicatum, etiam toleratum, semper possit reus excipere. Quodsi non faciat, nec Judex eum repellat, valida ejus acta erunt, si sit toleratus: secus est de Judice non tolerato, cum sit privatus jurisdictione. *v. Laym. c. 2. Dian. p. 5. t. 9. R. 112. 113.* Non potest etiam esse Tutor aut Curator. *Dian. p. 5. t. 9. R. 115.* ex *Sylu.* Neque testamenti executor. *Dian. p. 8. tr. 9. R. 2.* ex *Carp. &c.* contra *Sanch. Lugo, &c.* Si tamen non fiat oppositio, validè exequitur. *Ibid.* Nec potest ipse testari licitè, etsi faciat validè, etiam cum excommunicatum instituit hæredem. *Suar. Vill. Merc. &c.* cum *Dian. l. c. R. 129.* Deniq; contractus omnes ab eo facti (etsi sint illiciti, & ratione eorum non detur actio in foro externo durante executione) valent, nisi fiant ab eo ut personâ publicâ, vel ministro ratione muneris vel beneficii: quia tunc spectant ad jurisdictionem, quæ suspensa est. *Dian. p. 5. t. 9. R. 128.* ex *Cou. Vill. Merc. &c.*

VII. Excommunicatus non toleratus privatur usu jurisdictionis. Unde non potest validè eligere, conferre, præsentare, ferre leges vel sententiam: & qui sic beneficium à non tolerato accepit, dicendus est intrusus, ac proinde tenetur, sine alia juris declaratione beneficium una cum fructibus relinquere.

Dixi, *non toleratus*: quia acta tolerati probabile est esse valida, ob bonum commune: graviter tamen peccat, si absq; necessitate talia exerceat,

VIII. Non toleratus privatur Ecclesiasticâ sepulturâ, ut non possit in loco sacro, seu benedicto, sepeliri: & si contrarium fiat, ac corpora discerni possint, debet exhumari, nec in eo loco divina peragi ante reconciliationem.

Dixi, *non toleratus:* quia Ecclesia non polluitur, etsi hæreticus, non speciatim denuntiatus, in ea sepeliatur, ut docet. *Suar. Laym.* & alii. Jure nihilominus id prohibent Episcopi in Germania, eò quod inter cæteras pœnas non comunicantium in Paschate, etiam statuatur privatio sepulturæ Ecclesiasticæ.

IX. Excommunicatus privatur omni alia civili communicatione fidelium, ita ut ipse non possit cum aliis, etsi non sit toleratus, etiam alii cum ipso non possint comunicare: idq; in casibus hoc versu comprehensis:

Os, orare, vale, communio, mensa, negatur:

Dicitur I. *Os*, per quod intelligitur osculum, & omne colloquium, etiam privatum, item per nutus, literas, internuntium, & quodvis signum benevolentiæ.

Dicitur II. *Orare*, id est omnis communicatio in divinis, de qua *suprà.*

Dicitur III. *Vale*, quod comprehendit omnem salutationem, (saltem honorificam) verbo, vel signo, vel amplexu; & secundum quosdam, etiam resalutationem, eò quòd sit actus observantiæ. Sed contrarium videtur verius; quia est solutio debiti. Imò, *Sayr. &c.* cum *Dian. p.5. t.9. R,16.* putant probabile; quod sola verbalis salutatio sit prohibita, non autem alia signa, v. g. aperiendo caput, &c. quæ urbanitatis causâ fieri solent.

Dicitur IV. *Communio*, quæ comprehendit omnem contractum (qui tamen validus est, si fiat.) Item cohabitationem, cooperationem, societatem, v. g. in contractib⁹, ita ut moraliter censetur comunicare; quod prudens æstimabit: unde nec iter cum eo tanquam cum socio facere licet.

Dicitur V. *Mensa*, per quam intelligitur omnis convictus & connubia per modum societatis & commercii; qualis non est, si casu incidas in idem hospitium, iter, mensam, imò lectum. *vid. Bon. d. 2. q. 2. p. 6. §. 1. & 2.*

Quæres I. Quale peccatum sit communicare cum excommunicato non tolerato.

Resp. Communicatio in divinis censetur mortale, propter gravitatem materiæ: in civilibus autem, (etsi inducat minorem excommunicationem) secluso tamen contemptu, tantum est veniale regulariter. *Suar. Bauny. &c. Dian. p. 7. t. 11. R. 47.* Quod addo, quia aliquando est mortale; ut si quis cum excommunicato communicet in eodem crimine, v. g. si quis concubinam excommunicatam cognoscat.

Quæres II. An aliquando liceat cum non tolerato communicare?

Resp. Quod sic, extra divina in his quinque casibus. 1. In casu utilitatis, sive spiritualis ipsius excommunicati, v. g. ut convertatur, sive alterius ut ab excommunicato consilium petat, quod ab alio habere non potest; sive etiam utilitatis temporalis, v. g. ut ab eo restitutio vel debitum ex contractu petatur. Contractus tamen novos cum ipso inire non licet, etsi, si ineantur, sint validi, cùm nulla sit lex irritans.

2. In

2. In casu legis matrimonialis; quomodo uxori licet communicare cum marito, & contra, nisi factum sit divortium. *Dian. part. 5. t. 9. R.* 122. non tamen sponso de futuro cum sponsa. *loc. cit. R.* 136. ex *Sayr. Sanc.* & *Fill.* 3. In casu subjectionis: quomodo possunt Filii etiam emancipati (addit *Dian. part. 5. t. 9. R.* 118. 119. ex *Corn. Fill. Hurt. &c.* etiam adoptivi, vel illegitimi, imò etiam nepotes, pronepotes, & in eodem genere affines,) communicare parenti; servi, & ancillæ Domino, si ante excommunicationem fuerint in servitio. Similiter religiosi Prælato: non tamen nisi quoad eam communicationem, quæ ab habitantibus in eadem familia evitari non potest. *Dian. l. c. R.* 127. contra *Sotum. vid. Fill. tract.* 12. *cap.* 8. *n.* 203. *Laym.* & *Bonl. c.* 4. In casu ignorantiæ juris, vel facti. 5. In casu necessitatis, sive animæ, sive corporis, sive bonorum temporalium: qui casus hoc versu comprehenduntur.

Utile. lex, humilis, res ignorata, necesse.

DUBIUM IV.

Ob quas causas incurratur excommunicatio Major?

Cùm hæ multæ sint, variæ sunt etiam excommunicationes, quæ in 4 potissimum classes dividuntur: nam aliæ nulli, aliæ Episcopo, aliæ Pontifici per Bullam Cœnæ, aliæ eidem extra illam reservantur.

ARTICULUS I.

Quæ sint excommunicationes non reservatæ?

Resp. I. Ex jure antiquo usitatiores sunt sequentes.

Contra omnes. 1. In vexantes Ecclesiasticos, quod non elegerint eum, pro quo rogati fuerant, 2. In directo-

rectores Monialium, si foveant discordias in electione. 3. In extorquentes absolutionem à censura per vim aut metum. 4. In compellentes Ecclesiasticos, ut laicis submittant jura Ecclesiæ. 5. In docentes leges vel medicinam religiosos, qui dimiserunt habitum, vel eos retinentes in suis scholis. 6. In sepelientes tempore interdicti, vel interdictos, vel excommunicatos, vel manifestos usurarios. 7. In impedientes visitatores Monialium. 8. In contrahentes matrimonium in gradibus prohibitis, vel cum Monialibus. 9. In edentes Glossas in Tridentinum. 10. In imprimentes libros sine superiorum licentia. 11. In præcipientes suis subditis, ne officia communia reipub. exhibeant Ecclesiasticis, v. g. ne iis vendant, coquant panes, &c. 12. In Doctores & Professores non facientes professionem fidei, ubi recepta est Bulla *Pii* IV. 13. In negligentes administrare justitiam Ecclesiasticis. 14. In potestates foventes usuras.

Contra Clericos. 1. In Clericos in dignitate constitutos, aut Sacerdotes, audientes publicè jus, aut medicinam. 2. In Sacerdotes recipientes præfecturas seculares. 3. In Clericos minores Episcopis, locantes domos usurariis. 4. In alienantes bona Ecclesiæ, vel locantes ultra triennium. In impugnantes in concionibus montes pietatis. 6. In contrahentes matrimonium, si sint in sacris. 7. In fictè resignantes, vel permutantes beneficia. 8. In præsumentes absolvere à casibus Bullæ Cœnæ.

Contra Religiosos. 1. In audientes Leges, vel medicinam extra claustra. in habitum temerè dimittentes, vel matrimonium contrahentes. 3. In instituentes

tes novum ordinem. 4. Adeuntes curias Principum, ad nocendum suis monasteriis vel Prælatis. 5. Tenentes arma sine licentia intra claustra. 6. Non servantes interdictum, quando servatur à Cathedrali. v. *Fill. tom 1. t. 14. 15. c. 84. Bon. d. 3. p. 5. §. 1. n. 36.*

Resp. II. Supradictis adjectæ sunt à *Tridentino* sequentes, quæ valent, ubi illud est receptum. 1. In imprimentes, imprimi mandantes, vendentes, apud se retinentes, vulgantes libros de rebus sacris, sine nomine auctoris, & approbatione ab Ordinario obtentà. 2. In docentes, non esse necessariam confessionem ante sumptionem Eucharistiæ. 3. In raptores mulierum, juvantes, faventes. 4. In cogentes contrahere matrimonia cum præscriptis. 5. In magistratus, qui requisiti non juvant Episcopos, ad restituendam, vel conservandam clausuram monialium. 6. In ingredientes (cujuscunq; conditionis, vel sexûs fuerint) monasteria Monialium, sine licentia in scripto obtenta. 7. In cogentes mulierem ingredi monasterium, & profiteri. 8. In impedientes, sine justa causa, sanctam voluntatem mulierum emittendi votum 9. In dominos temporales, concedentes in terris suis locum pro duello.

ARTICULUS II.

Quæ sunt excommunicationes reservatæ Episcopis?

Resp. Sunt hæ, 1. Quæ contrahitur ex levi percussione Clerici, vel gravi, si sit mulier. 2. In eos, qui absoluti in articulo mortis (à censura vel peccato habente censuram annexam) ab eo, qui alias non poterat, non præsentant superiori se, postquam convaluerunt. v. *Fill. t. 15. cap. 10. nu. 241. & 242. 3.*

242. 3. In Fratres Minores, si admittant in suis Ecclesiis ad officia divina Fratres tertii Ordinis. 4. In procurantes abortum fœtûs animati, effectu secuto. 5. In eos, qui communicant in eodem crimine cum excommunicatis ab Episcopo. 6. Eæ omnes, quas ferunt Episcopi per propria statuta, & sibi reservant: quas Confessarii videant in agendis.

ARTICULUS III.

Quæ sint Papæ reservatæ extra Bullam Cœnæ?

Resp. I. *Contra omnes* magis obviæ sunt sequentes. In incendiarios. 2. in habentes literas Apostolicas falsas, & non destruentes: item in falsarios literarum Apostolicarum. 3. In effringentes & spoliantes Ecclesias. 4. In communicantes eodem crimine cum excommunicatis à Papa. 5. In vexantes eos, qui censuras in alios tulerunt. 6. In absolutos ab excommunicatione sub conditione, & non implentes. 7. In violantes interdictum Papale. 8. In dantes & recipientes aliquid ex pacto, ob admissionem ad religionem. 9. In Simoniacos reales, circa ordinem vel beneficium. 10. In committentes simoniam confidentialem. 11. In impedientes executionem literarum sacræ pœnitentiariæ. 12. In dantes & recipientes aliquid pro gratia, aut justitia, apud Sedem Apostolicam. 13. In comittentes duellum, atq; ad id cooperantes, suadendo, &c. 14. In mulieres ingredientes Monasteria Regularium. 15. In impugnantes institutum Societatis JESU. 16. In facientes jurare illicita, & contraria libertati Ecclesiasticæ. 17. In rapientes bona Ecclesiastica; item exigentes tributa ab Ecclesiasticis. 18. Violantes libertatem Ecclesiasticam, quoad fugi-

entes ad Ecclesiam, 19. Docentes posse fieri confessionem in absentia. 20. In eos, qui alterutram opinionem de Conceptione B. Virginis damnant peccati mortalis, vel hæreseos: item in eos, qui in concionibus, aliisque publicis actibus, ut lectionibus, conclusionibus, asserunt B. Virginem conceptam in originali. 21. In percussores Clericorum. Quæ cùm celebris sit, & multa scitu necessaria habeat, agetur de ea peculiariter *infrà*.

Resp. II. *Contra Clericos* & *Religiosos*, sunt hæ, 1. Participantes in sacris cum excommunicatis à Papa. 2. Procurantes alienationem Ecclesiarũ. 3. In Concionatores, qui Scripturæ sensum à Doctorum interpretatione: alienum. circa tempus Antichristi & extremi judicii, aliaque similia revelata prædicant. 4. In Parochos non implentes juramentum de residentia factum. 5. In Mendicantes transeuntes ad alium ordinem, præter Carthusiam. 6. In moniales exeuntes claustra sine licentia. 7. In religiosos qui sine privilegio, vel speciali licentia Parochi. Clericis aut Laicis Sacramentorum Eucharistiæ, vel Unctionis ministrare, vel matrimonia solemnizare præsumunt.

ARTICULUS II.

Quomodo intelligenda excommunicatio percussoris Clericorum?

Resp. Ea sic habet: *Si quis suadente diabolo, in Clericum vel Monachum violentas manus injecerit, anathematis vinculo subjaceat, & nullus Episcoporum præsumat illum absolvere.*

Dicitur I. *Si quis*: intellige cujuscunq; sexûs aut status,

ſtatûs, etiam impubes, dummodo rationis compos & doli capax. Extenditur autem ad efficaciter mandantes, conſulentes, conſentientes, ſuo nomine factam ratihabentes, non impedientes, ſaltem ſi ex officio aut juſtitia teneantur, ut Reges, Judices, & cæteri ſuperiores; item patres, tutores, heri, pædagogi, Parochi, &c. quibus aliorum cura demandata eſt. Ita *Laym l. 1. t. 5. p. 2. c. 5. n. 6. Bon. d. 2. q. 4. p. 1. n. 8.* ex *Molin. &c. comm.*

Dixi, *ſaltem &c.* quia ſi ex charitate tantùm teneantur, etiam excommunicati docet. *Suar. Cajet. Fill. Medin. Sayr. &c.* Verum id probabilius negat. *Bon. l. c.* ex *Nav. Kon. Reg. Henr. Molin. &c.*

Dicitur II. *Clericum*: quo nomine intelligitur omnis primâ ſaltem tonſurâ initiatus (etiamſi conjugatus, dummodò cùm unica virgine,) & deferat habitum, ſerviatq; alicui Eccleſiæ: item etiam excommunicatus, ſuſpenſus, interdictus, degradatus verbaliter tantum.

Dicitur III. *Monachum*: intellige quemvis religioſum, novitium, etiam laicum, converſum, novitium, utriusq; ſexûs: item tertiarias S. Dominici, S. Franciſci, ſi geſtent habitum, & vivant in communitate: item Eremitas ſubjectos alicui regulæ, vel ſuperiori.

Dicitur IV. *Manus injecerit*: per quod intelligitur quævis contumelioſa actio exterior mortalis, circa Clerici perſonam, vel res ei adhærentes, ſive fiat manu, ſive baculo, gladio, &c. *Bon. d. 2. q. 4. p. 1.* *Ex dictis reſolvuntur ſequentes Caſus.*

I. Hanc excommunicationem incurrit. 1. Qui talem

lem conſpuit, conſpergit aquâ, pulvere, conſpurcat luto, evellit crinem, lacerat veſtem, eripit aliquid per vim & injuriam de ejus corpore, v. g. pileum, pallium, &c. ita ut actio ſit graviter injurioſa. *Bon. l. c. Laym. cap. 5. n. 5.* 2. Qui concludit, aut violenter detinet carcere, vel loco, unde ſine dedecore non poteſt exire. *Ibid.* 3. Qui perſequitur, ut in flumen vel foſſam incidat, equo decidat, &c. *Ibid.* 4. Qui manus violentas injicit in equum, cui is inſidet, occidendo, vulnerando, cædendo, ſiſtendo per frenum, quæ actio licèt ſit levis reſpectu corporis, non tamen reſpectu honoris. *Ibid.* 5. Qui aliquid ſupradictorum facit, etiam Clerico conſentiente, dummodo ſit injurioſum ordini Clericali. *Laym. l. c.* 6. Clericus, ſi ſe ipſum ex malita vel paſſione (ſecus ſi ex devotione) percutiat injuriosè. *Laym. l. c.* ex *Nav.* 7. Qui percutit Clericum etiã meritum, ſi fiat vel per quem non debet, ut ſi morte dignus puniatur à judice ſeculari, vel modo illicito, ut ſi à Prœlato puniatur per laicum. *Bon. l. c.* ex *Nav. Sayr. Suar. Fill. Kon. &c. vid. Laym. c. 5.*

II. Non incurrit, 1. Fur, qui clam abſcindit crumenam, vel veſtem tollit Clerico: quia non eſt actio violenta, ſed fraudulenta. *Bon. l. c.* 2. Si percuſſio ſit jocoſa, vel caſualis, v. g. ſi janitor, vel apparitor turbam arcens percutiat Clericum: item ſi pueri habentes primam tonſuram ſe pugnis percutiant *Bon. l. c.* ex *Mol. Fill. Fill. Kon. &c.* item ſi percuſſio ſit ad defendendum ſe, vel vitam ſuam, vel uxoris, parentum, filiorum, vel res ſuas, cum moderamine tamen inculpatæ tutelæ. *Laym. infrà.* Et deniq; quandocun-

que percussio ob levitatem, vel imperfectioně actus non esset mortalis, illata laico, ut docet *Caj. Avil.* & *Sa.* quod tamen *Suar.* universaliter non admittit. v. *Bon. loc. cit.* 4. Si fiat in tenebris vel Clericum non agnoscas, quod habitum non gestet; quia ignorantia excusat. 5. Si prælatus, præceptor, pater, subditum in minoribus constitutum, correctionis causâ (licet ira accedat) percutiat moderatě habitâ ratione culpæ, imò Prælatus & Præceptor Ecclesiasticus potest etiam in majoribus constitutum castigare, An idem possit pater, controvertitur in utramq; partem probabiliter. v. *Laym. loco mox citando.* 6. Si percutiatur realiter degradatus, vel bigamus vel exerceat publicè officium cauponis, vel macellarii, vel scurram, & ter monitus non cesset: vel inventus turpiter agens cum uxore, matre, sorore, vel filia; vel deniq; mulierem ipso facto sollicitans ad turpitudinem: quia perdit privilegium. v. *Laym. l. 1. t. 5. p. 2. c. 5. Fill. l. 15. cap. 1.*

Resp. II. Etsi hæc excommunicatio sit reservata Papæ, potest tamen Episcopus ab ea absolvere his casibus. 1. Quando percussio, etsi sit mortalis, & tamen prudentum judicio levis, comparata cum enormi, v. g. si fiat palmâ, pugno, aut lapide, non relinquente vestigium: & secundum *Ant.* & *Dian. p. 9. t. 4. R. 19.* nisi notabilem injuriam, & magnum scandalum pariat, qualem negat esse, si quis Sacerdotem pugno percutiat in faciem, licèt guttæ sanguinis effluant. Enormis verò erit, si membrum præscindatur, copiosus sanguis fundatur; vel etiam ratione dignitatis personæ, ut si percutiatur Episcopus, vel Abbas, et-

iam alapâ. 2. Si percussor sit impubes, pauper, æger, senex, mulier, cœcus. claudus, servus, filiusfamilias, vel non sui juris, uti & regulares ac moniales invicem verberantes: item si sint homines delicati, & quotquot habent legitimum impedimendum, ut non possint ire ad Papam, aut ejus legatum, vel si dubiũ sit de excommunicatione. *Fill. l. 15. c. 1. n. 35. & seq.* Deniqúe si sit oculta. *v. sup. hic c. 1. d. 5.* & *Dian. p. 9. t. 4. R. 63.* In quibus omnibus casibus pro foro conscientiæ potest etiam facultas absolvendi impetrari (gratis quidem) ex Pœnitentiaria Romana à Majore pœnitentiario, ut *v. suprà hic l. 1. t. 2. c. 4. in append.*

ARTICULUS V.

Quæ sint excommunicationes Papæ reservata per Bullam Cœnæ?

Resp. Præcipua est in hæreticos: quæ extenditur non tantum ad fautores, receptatores, & defensores hæreticorum ut sic, sed etiam in scienter retinentes, legentes, imprimentes, & defendentes libros hæreticorum, de religione tractantes, vel hæresin continentes. Ad quam excommunicationem incurrendam requiruntur 4. conditiones. 1. Ut auctor libri sit hæreticus. 2. ut liber hæresin expresse contineat, vel de religione agat. 3. Ut legatur materia notabilis, & sufficiens ad mortale. 4. Ut scienter legatur, imprimatur, vel retineatur. *Laym. l. 2. t. 1. c. 15. num. 1. Unde resolves.*

I. Non excommunicaris. 1. Si legas libros Catholicorum, referentes verba hæreticorum, etiamsi animo hæresin discendi legas. *Laym. l. c.* ex *Nav. Sanc. &c.* 2. Si in Catholici scriptoris libro, vel alio, hâc

Bullâ

Bullâ non contento, legas adjecta ſcholia vel notas auctoris hæretici: quod tamen *Suar. to. 5. d. 24. ſ. 2.* limitat, niſi ſcholia eſſent tam copioſa, ut ex iis potius, quàm ex textu liber conſtare videretur. *Laym. l. c.* ex *Nav. Sanch. &c.*

II. Non prohibentur hæreticorum libri Philoſophici, & alii hæreſin non continentes. *Laym. l. c. n. 3.* Imo probaliter nec ii, qui incidenter tantùm continent hæreſin, non agentes ex profeſſo de fide. *Sayr. Graff.* apud *Laym. c. l.* contra *Suar.* & *Sanch.* qui id confirmat pro Germania, ubi Bulla cum tanto rigore non eſt recepta; *v. Becan. 2. 2. c. 15. q. 8.* Legens tamen tales, incurrit excommunicationem non reſervatam Indices librorum prohibitorum, ubi is receptus eſt quod non videtur eſſe factum in Germania; ſaltem cum iſto rigore, ut habet. *Laym. l. c. n. 8.*

III. Excommunicatur 1. Qui in ſufficiente quantitate ſolum prooemium, vel epiſtolam ad lectorem, vel indicem libri, vel partem libri, in qua nulla eſt hæreſis, legit, ut habet *Laym. l. c.* & *Bon.* 2. Probabiliter etiam is, qui alterum juſſu ſuo legentem audit: quia legit per alium. *Laym. l. c. Azor. &c.* contra *Sanch.*

IV. Probabiliter non excommunicatur, qui hæreticam concionem aut Epiſtolam ſeorſim editam legit: quia non eſt liber. *Laym. l. c. n. 3.* & *Sanch.*

V. Non ſufficit una alterave linea; imò ſecundùm *Sanch. Rodriq. & Sa.* nec integra pagina, etiam magni voluminis, quod tamen *Bon* & *Laym. l. c.* non concedunt; licet hic fateatur, Confeſſario id poſſe ad hoc ſervire, ut non continuò damnet peccat:

mor-

mortalis, & excommunicationis eum, qui bono fine vel etiam ex curiositate unam paginam legit.

VI. Non incurritur, si retinentur libri parvo tempore, v. g. uno alterovè die: quia sicut materiæ, ita & temporis parvitas excusat. *Laym. n. 4.* ex *Graff. Sayr. Sanch. &c.*

VII. Excusat ignorantia, etiam crassa, si vel nescias esse hæreticum, vel tractare de religione. *Laym. n. 4. v. Sanch. l. 2 mor. c. 10. & l. 9. de mat. d. 32.*

VIII. Non excusatur is, qui librum vel in aliena domo, vel alieno nomine, vel animo non legendi habet. Item nec is, qui affirmat non esse pravum, non esse exurendum: Item qui impedit ne comburatur, qui disputationis causa defendit. Ita *Bon.* qui tamen excusat eum, qui laudat stylum, vel ingenium auctoris, vel bonam doctrinam, quæ in eo est, sed non quatenus in eo est: v.g. si dicas, hic liber esset bonus, si non haberet hæresin: quia talis non defendit. *vid. Laym. l. c. Bon. d. 2. q. 5. p. 3.*

CAPUT III.

De suspensione & Degradatione.

DUBIUM I.

Quid sit Suspensio quotuplex. & unde dignoscendum, qualis & quanta sit?

RESP. I. Suspensio est censura, quâ Clericus functiones aliquas Ecclesiasticas exercere prohibetur. *v. Bon. d. 3. p. 2. Laym. l. 1, t. 5. p. 3. c. 1. Unde resolves.*

I. Solus Clericus potest suspendi.

II. Su-

II. Suſpendere poſſunt, qui poſſunt ferre cenſuras.

III. Ex genere ſuo, niſi parvitas materiæ excuſet, eſt peccatum grave, exercere actum per ſuſpenſionem prohibitum: unde & irregularitatem inducit. Si tamen ſuſpenſus toleratus ſe non ingerat in tales functiones, ſed ab aliis propter utilitatem requiratur, probabiliter non peccat, cùm alii licitè requirant: imò etſi nominatim ſit denuntiatus & non toleratus, alii tamen non tenentur ſub mortali eum vitare, niſi cenſeantur cooperari actui, à quo ſuſpenſus eſt: unde audire ejus Miſſam, non erit peccatum, ſaltem mortale) ſi non inſervias. Ita probabiliter. *Avila, Henr. Suar. Sayr.* apud *Bon. d. 3. p. 4. n. 4.* etiam *Laym. l. c. c. 1. num. 7.*

IV. Suſpenſus non toleratus invalidè abſolvit; quia non habet jurisdictionem.

Reſp. II. Suſpenſio 1. alia fertur ad certum tempus, quo elapſo exſpirat: alia fertur abſolutè, ſeu indefinitè, manetque, donec per abſolutionem tollatur. 2. Alia eſt ab officio, ſive id ſit ordinis, ſive jurisdictionis: alia à beneficio: alia ab utroque. Suſpenſio ab officio, vel eſt à toto, vel à parte tantùm, ſcilicet à functione ordinis, vel jurisdictionis. Item ſuſpenſio beneficii, vel eſt à beneficio abſolutè, vel à quibusdam tantum functionibus ejus ratione competentibus. *Laym. Bon. ll. cc.*

Reſp. III. Quantitas & qualitas ſuſpenſionis colligi debet ex verbis, quibus fertur. Quæ utpote in re odioſa, non amplius ſunt extendenda, quàm propriè accepta ſignificent, *Unde reſolves.*

I. Suſpenſio abſolutè & in toto, prohibetur omne

exer-

exercitium ratione officii proveniens, tam ordinis quam jurisdictionis, & conſequenter non poteſt celebrare, nec validè excommunicare, beneficia conferre, &c. Suſpenſus verò à parte beneficii, determinata, v. g. ab ordine tantum, vel jurisdictione, privatur tantum illius officii functionibus. Unde Epiſcopus v. g. à jurisdictione ſuſpenſus, etſi non poſſit excommunicare, abſolvere, delegare, &c. poteſt tamen exercere actus ordinis, ut conſecrare templa, ordinare, &c. *Bon. l. c.*

II. Suſpenſus à certa functione Ordinis, v. g. à Sacramentorum adminiſtratione, non eſt ſuſpenſus à ſacrificio. Similiter ſuſpenſus ab ordine, poteſt nihilominus conferre primam tonſuram: quia non comprehenditur ſub Ordine. *Bon. p. 2. n. 6.*

III. Suſpenſus ab officio ſimpliciter, non intelligitur ſuſpenſus à beneficio, ſeu fructibus ejus. Debet tamen per alium ſupplere, qui per ſe nequit, ut fructus percipiat. *Bon. num. 10.* ex *Nav. Suar. Henr. Vill. &c.*

IV. Suſpenſus ab ordine non videtur ſuſpenſus à beneficio; quia beneficium non fundatur in ordine *Bon.* tamen dicit, indirectè ſuſpendi à fructibus ejus; quia dum non poteſt facere officium, non poteſt percipere fructus, *ib. n. 5.*

V. Suſpenſus à beneficio, etſi hoc ipſo intelligatur ſuſpenſus à recipiendis fructibus ejus, non tamen ab officio, ſive jurisdictionis, ſive ordinis, etiam quod illi ratione ipſius beneficii competit. Unde tenetur legere Horas, & cætera onera beneficii præſtare, licèt fructibus non fruatur: hoc enim debet ſibi imputare.

Non

Non tamen privatur commodo, quod provenit ex anniversariis stipendiis Missarum; nec eo, quod datur propter onus personale Clerici: quia non sunt fructus beneficii. Secus est de distributionibus quotidianis; licet ex his vel aliis beneficii fructibus possit ali, si aliundè sustentari nequeat. *Bon. l. c. n. 12. Say. Suar. Fill. &c.*

VI. Suspensus à beneficio potest nihilominus eligere, præsentare, conferre beneficium: quia etsi hæc jura competant illi ratione beneficii, illi tamen actus non sunt beneficii præcisè ut sic, sed potius officii & jurisdictionis. *Ibid.*

VII. Suspensus à beneficio vel ordine absolutè, & sine addito, intelligitur suspensus ab omni beneficio vel ordine, nisi aliundè aliud constet. *Ibid. n. 8.*

VIII. Suspensus absolutè, intelligitur ab officio & beneficio. *Laym. c. 1. n. 2.*

IX. Suspenso Capitulo, vel conventu, non censentur suspensi singuli, nisi sint in culpa, ait *Sa. V. Suspensio*, & *Laym. l. c. cap. 2. n. 3.*

X. Si Prælatus solo verbo dicat Sacerdoti, suspendo te, v. g. à celebratione videtur esse simplex tantum prohibitio, non censura: quia hæc licitè non fertur, nisi scripto. Prælatus autem non debet præsumi velle peccare, nisi aliud constet de ejus intentione, aut nisi religio habeat privilegium, absque scripto ferendi censuras. *v. Bon. de censuris in communi. d. 1. q. 1. p. 7.*

DUBI-

DUBIUM II.

Quæ sint suspensiones in particulari, & quis ab eis possit absolvere?

Resp. I. Suspensiones Juris communiores sunt sequentes.

I. Clerici ipso jure suspensi sunt. 1. Recipientes ordines sacros ab alieno, vel à proprio in aliena diœcesi; vel sine ætate legitimâ, & dimissoriis, aut titulo, vel extra tempora, aut non servatis interstitiis, vel per saltum, vel in censura, vel deniq; post matrimonium ratum: qui omnes suspensi sunt ab executione ordinum, nisi fecerint absq; dolo: & si Ordine utantur, fiunt irregulares. 2. Excommunicans, suspendens, aut interdicens sine scriptura, & causæ expressione, est suspensus per mensem ab ingressu Ecclesiæ, nisi sit Prælatus regularis. 3. Clerici scienter eligentes Episcopum, vel Parochum indignum, suspenduntur à beneficiis biennio. 4. Ordinans & ordinatus simoniacè, est suspensus ab ordinibus. 5. Parochi jungentes sponsos alterius Parochiæ sine licentia. Gravantes alienis debitis Ecclesias sibi commissas. 7. Occupantes bona vel census Ecclesiæ, beneficii, vel alterius pii loci. 8. Sodomiam exercentes, simoniaci, provocantes ad duellum, vel acceptantes, raptores vel præbentes auxilium. 9. Disputantes in alterutram partem in cœtu virorum ac mulierum, de immaculata Conceptione B. Virginis. 10. Visitantes, si accipiant pecuniam vel munera: qui si sint Episcopi, suspensi sunt ab ingressu Ecclesiæ; si inferiores Episcopo, ab officio & beneficio, usq; dum restituant duplum. 11. Judex Ecclesiasticus (non Episcopus) qui

facit

facit iniuriam contra justitiam, & conscientiam parti litiganti. *v. Bon. d. 3. p. 5.*

II. Religiosi, 1. Apostatæ recipientes ordines in apostasia. 2. Admittentes ad professionem ante annum probationis peractum. 3. Non utentes habitu & vestitu, modo sibi præscripto. 4. Introducentes mulieres in Monasteria.

III. Episcopus, 1. Ordinans non subditum, suspensus est à Pontificalibus per annum à celebratione. 2. Admittens resignationes contra formam præscriptam. 3. Intrans Monasteria Monialium sine necessitate. *vid. Fill. t. 17. cap. 5.*

Resp. II. Præter has suspensiones aliæ sunt ab homine: quæ si sint graves, requirunt culpam mortalē, v. g. ut quis suspendatur ab omnibus actibus sui officii, vel fructibus unius anni. Potest tamen aliquis ob peccatum veniale privari uno actu, v. g. eligendi.

Resp. III. Habens Episcopalem auctoritatem potest absolvere à suspensione non reservata; & communiter religiosi ex privilegiis possunt absolvere ab omni suspensione in foro conscientiæ: & Episcopus potest absolvere ab omni suspensione juris, si Sedi Apostolicæ specialiter reservata non sit. *Laym. c. 4. n. 2.* ex *Nav. Suar. &c.* Imò etiam ab hac, si proveniat ex delicto occulto, & non deducto ad forum contentiosum. *Bon. d. 3. p. ult.* ex *Trid. sess. 24. c. 6.*

DUBIUM III.

Quid sit depositio & degradatio, à quo. & ob quam causam fieri possit?

Subjici solent suspensioni Depositio & Degradatio

datio (etsi censuræ non sint, ut dictum est *n. 1.*) ob similitudinem, quam habent cum suspensione; cum utraque sit ab Ecclesiastico ordine, aut beneficio. Differunt autem à suspensione, quòd illæ auferant ipsum jus radicale, & titulum beneficii, idque in perpetuum, suspensio non item. Porrò depositio genericè accepta, alia est Verbalis, quæ absolutè depositio dicitur: alia Realis, quæ dici solet degradatio.

Resp. I. Degradatio est privatio executionis officiorum & beneficiorum simpliciter & in toto, & absque spe restitutionis, facta cum certa solemnitate, & privatione privilegii Clericalis, tàm Canonis, quàm fori, ita ut seculari curiæ subdatur.

Dixi, *Executionis* quia ordo ipse non potest tolli. Interim degradatus tenetur ad votum castitatis, si fuit in sacris, & ad Horas, nisi has fortè pœna, ad quam damnatur, v. g. triremes, vel aliud, impediat.

Resp. II. Depositio Verbalis est similis privatio, sed sine solemnitate dicta, & relicto utroque privilegio, Canonis & fori.

Resp. III. Clerici possunt degradari à suo Episcopo, sed non ab inferioribus illo: deponi tamen possunt ab eodem per Vicarium.

Resp. IV. Depositio fieri potest in casibus jure expressis, & delictis: non tamen nisi gravioribus arbitrio judicis. Ubi notat *Laym.* crimen debere esse enorme, id est, unum ex maximis. Degradatio similiter fieri potest in casibus tantum gravissimis, quales sunt v. g. crimen Hæresis manifestum, falsatio literarum Apostolicarum, Sodomia frequentata,

gravis

gravis calumnia proprio Episcopo irrogata *v. Laym. hic cap. 5.* & *Fill. t. 18. cap. 8.*

CAPUT IV.

De Interdicto.

DUBIUM I.

Quid sit, & quotuplex?

Resp. I. Est censura Ecclesiastica, prohibens divinorum officiorum, sacramentorum aliquorum & Ecclesiasticæ sepulturæ usum, quatenus talis est. Quod addo, quia excommunicatio eodem privat quatenus est communicatio cum fidelibus: suspensio verò propriè non illum usum, sed exercitium potestatis Ecclesiasticæ impedit. *vid. Laym. l. 1. t. 5. p. 4. cap. 1. Bon. d. 5. p. 1.*

Resp. II. Interdictum dividitur. 1. In Locale, quod immediatè locum afficit: & in Personale, quod immediatè afficit personas; & Mixtum, quod immediatè afficit locum & ejus incolas. Differt autem Locale à Personali, quod in illo participatio sacrorum officiorum tum indigenis, tum alienigenis, non absolutè, sed in loco tantum interdicto, in hoc verò certis personis aut communitati prohibeatur absolutè, & in omni loco. 2. Interdictum tam locale, quam personale, subdividitur in Generale, & Particulare. Generale est, quo locus generalis, v. g. civitas, provincia; vel quo communitas, v. g. collegium, &c. interdicitur. Particulare, quo locus aut persona particularis, aut particulares interdicuntur. *Unde resolves.*

I. Interdictâ civitate interdicuntur etiam subur-

bia, & interdictâ parochiâ, etiam sacellum, vel cœmeterium contiguum: quia accessorium sequitur naturam principalis.

II. Interdicto populo, non interdicuntur ii, qui non sunt pars populi, ut studiosi, Clerici, peregrini, &c. Nec interdicto Clero, interdicuntur religiosi, quia in fovorabilibus tantùm nomine Clerici comprehenduntur.

III. Si dicatur, cives v. g. Colonienses sunt interdicti, ii nusquam possunt interesse divinis (nisi tamen desinant esse istic cives, nec causam dederunt interdicto contra verò, si civitas interdicto subjiciatur, licet civibus aut incolis, qui causam interdicto non dederunt alio ire, & istic divinis interesse.

DUBIUM II

Qui sint effectus Interdicti?

Resp. Sunt sequentes: 1. Prohibitio divinorum officiorum. Unde etiam interdicti ob alienam culpam, non possunt interesse sacro. Clerici tamen & religiosi, quando ipsi interdicti non sunt, possunt ac debent ut ante, Missas, divinaque officia celebrare, sed januis clausis, non pulsatis campanis, (nisi ad concionem, salutationem Angelicam, vel obitum alicujus) submissâ voce, & exclusis interdictis. Permittitur tamen, ut in festis Natalis Domini, Paschæ, Pentecostes, Assumptionis, & per octavam Corporis Christi, divina officia cantentur solemniter, admissis etiam interdictis, modò qui causam interdicto dederunt, altari nec appropinquent, nec veniant ad offertorium, vel communionem. 2. Prohibitio administrationis sacramentorum, excepto Baptismo, Confirma-

firmatione, & Pœnitentiâ: quæ omnibus permittuntur, iis exceptis, qui interdicto causam dederunt, etiam auxilio, consilio vel favore. Eucharistia tamen potest dari morituris, & deferri cum lumine & campanâ. Nec improbabile est, interdictis licere contrahere matrimonium, ut *Sanch. Kon. Laym.* docent, contra *Suar.* quia hoc Sacramentum secundum substantiam non ab Ecclesia, sed ab ipsis contrahentibus ministratur. 3. Prohibitio sepulturæ Ecclesiasticæ, etiam respectu infantium, & amentium. Excipe tamen Clericos, qui Interdicto locali, si nominatim interdicti non sunt, nec interdictum violarunt, possunt cum silentio sepeliri. *Laym. cap. 2. n. 3. 4.* Clerici violantes interdictum peccant mortaliter; sicut etiam religiosi utriusq; sexûs: qui insuper excommunicantur de facto. Laici verò peccant quidem graviter, si contra interdictum personale recipiant sacramenta; si verò tantùm violent locale, v. g. audiendo divina officia, probabilius est tantùm esse veniale, dummodo ipsi personaliter interdicti non sint. *Laym. cap. 3. ex Sylu. Soto, Avila &c.*

DUBIUM III.

Quis censuram Interdicti ferre, & quis tollere possit?

Resp. I. Interdicere possunt iidem, qui excommunicare & suspendere. Et quidem ut determinata persona interdicatur, videtur requiri culpa mortalis: ut autem feratur interdictum locale, vel generale in communitatem, requiritur peccatum valde grave, cum contumacia commissum à capite, vel præcipuis membris, licet reliqui culpâ vacent.

Resp. II. Interdicta localia, & personalia generalia, quæ jure communi sunt imposita, nec reservata, possunt tolli ab Episcopo, vel alio habente jurisdictionem in communitatem interdictam: non tamen à Religiosis privilegiatis: quia locus & communitas foro pœnitentiæ non subjiciuntur.

Resp. III. Ab interdicto juris personali particulari, si reservatum non est, quivis approbatus potest absolvere. Deniq; per privilegium absolvendi ab omnibus censuris, non intelligitur potestas tollendi interdictum locale, aut personale communitatis.

CAPUT V.

De Irregularitate.

Etsi Irregalaritas non sit censura; propter similitudinem. quam cum ea habet, communiter eidem annectitur. Quapropter & hîc subjungo.

DUBIUM I.

Quid & quotuplex sit Irregularitas?

Resp. I. Est impedimentum Canonicum, susceptionem ordinum sacrorum, & susceptorum usum impediens. Unde sequitur, non esse censuram, sed quasi inhabilitatem: etsi enim interdum imponatur per modum pœnæ, propriè tamen pœna non est *Laym. l. 1. t. 5. p. 5. c. 1. Bon. d. 7. q. 1. p. 1.*

Resp. II. Dividitur 1. in eam, quæ est ex delicto; & quæ est ex defectu. 2. in Totalem, seu propriè dictam, quæ omni ordine suscipiendo, & suscepti exercitio privat, v. g. homicidium, bigamia: & in Partialem, quæ aliquo tantum ordinis ministerio privat, vel solo ascensu ad ordinem superiorem: v. g. ocu-lis

lis vel palma sacerdos carens, inhabilis est ad Missam non tamen ad confessiones audiendas, & Diaconus sinistro oculo carens, inhabilis est ad Sacerdotium in suo tamen Ordine ministrare potest.

DUBIUM II.

Quinam effectus Irregularitatis?

Resp. Sunt sequentes, 1. Inhabilitate ad ordines suscipiendos, etiam primam tonsuram, & impedire exercitium ordinum susceptorum. Unde Sacerdos irregularis, etsi validè, illicitè tamen absolvit. *Bon. l. c. n. 4. & p. 4. 2.* Quod collatio beneficii, ad cujus functiones inhabilis est, facta Irregulari, invalida sit, secundum sententiam communiorem & tutiorem: etsi non improbabiliter, quidam dicant eam non ipso facto irritam esse, sed meritò irritandam. *Laym. l. c. cap. 1. n. 2.* & *3. Sylu. &c. Bon. p. 4.* Secundùm quam sententiam probabilem *resolves.*

I. Is qui beneficium impetravit in irregularitate, potest, obtentâ hujus dipensatione, illud in foro conscientiæ licitè retinere, sine nova collatione, etiamsi in dispensationis impetratione non sit facta mentio beneficii. Item si postea beneficio privetur, non tenetur fructus restituere.

II. Graviter peccat, qui in irregularitate exercet actum ordinis, aut suscipit, licet ordines ei collati sint validi.

DUBIUM III.

Quomodo incurratur & tollatur irregularitas?

Resp. I. Cum ab homine non feratur, nulla incurritur, nisi in jure expresse habeatur (*Cap. Is qui de sent. ex*

xcom: in 6.) Unde in dubio sive facti sive juris te-
nere potes, quod non sis irregularis : quia melior est
conditio possidentis. *Bonac. q. 1. p. 5.* ex *Suar. Fill. &c.* Excipe tamen, si dubites de homicidio saltem
injusto à te commisso, ut patet ex *Cap. Significasti,* & ex *C. ad audientiam, 2. de homicidio. v. Bon. l. c.*

Resp. II. Ut incurratur irregularitas ex delicto, requiritur actus externus consummatus & mortalis, ut habet communis contra *Caj.* Ratio ; quia est gravis pœna, & difficulter relaxatur.

Resp. III. Irregularitas non tollitur per absolutionem, sed per dispensationem, hâc vel simili formâ: *Dispenso tecum in irregularitate, quam vel quas, ob hanc vel illam causam incurristi.* Etsi quidem dispensans intendat tollere omne, idque possit, omnes tollit, sin minus, eam tantum tollit quam potest & vult. Etsi verò hæc dispensatio ad Pontificem spectet, ex jure tamen novo *Tridentini,* ubi est receptum, potest Episcopus dispensare in Irregularitatibus provenientibus ex delicto, & non deducto ad forum contentiosum, nisi tamen sit homicidium, directè & in se volitum. *Bon. q. 5. p. 1. n. 3.* ex *Trid. sess. 44. cap. 6. Suar. Sanch. Fill. &c. Laym. cap. 9. num. 4.*

Præterea Irregularitas ex defectu natalium, tolli etiam potest per professionem in religione approbata; sed quoad ordines tantùm, non quoad Prælaturas. *Cap. 1. de filiis Presbyterorum, Bonac. part. 2. Laym. cap. 9. num. 6. Suar. Sanch. Less.* contra *Villalob.* qui apud, *Dian. p. 4. t. 2. R. 65.* dicit tolli quoad omnia solita gubernari per Fratres illius Ordinis, ut Prioratus, Præpositutas, Rectoratus, & cætera munia.

nia. Circa quæ Prælatos saltem posse cum iis dispensare, in Capitulo tamen Generali vel Provinciali, notat. *Dian. l. c. Barbos. Unde resolves.*

I. Solus Papa, & qui ab eo accepit privilegium, potest dispensare in irregularitatibus ex defectu.

II. Confessarius in nullis irregularitatibus potest dispensare, nisi habeat speciale privilegium à Papa.

DUBIUM IV.

Quæ sint Irregularitates ex delicto?

Resp. Prima est, ob iteratum Baptismum seriò & & scienter: estque irregularis tam rebaptizans, quam rebaptizatus, etsi in rebaptizante irregularitas tantùm sit partialis, ne Clericus ad altiorem ordinem possit ascendere, neque incurratur, si rebaptizatio sit occulta. *Cov. Tol. M. Leo, p. 3. f. 358. v. Bon. d. 7. q. 3. p. 3. Laym. l. 1. t. 5. p. 5. c. 2.*

Secunda, ex violatione censuræ, v. g. si ea innodatus, actum aliquem ordinis solemniter exerceat, nisi invincibilis ignorantia excuset. *Laym. c. 3.*

Tertia, ob peccatum, quo Clericus serio & scienter actum ordinis sacri, quem non habet, solemniter exercet. *Bon l. c. p. 6. Laym. l. c. cap. 3.*

Quarta, ob delictum, quo quis malè suscepit ordines, v. g. in excommunicatione, suspensione, vel ab Episcopo non habente jurisdictionem, vel per saltum (licet hunc suspensum tantum esse, quamdiu non ministrat in ordine per saltum suscepto, satis probabiliter doceat *Avila. Nav. Bon.*) vel ante legitimam ætatem, vel sine dimissoriis, vel furtive, (Episcopo nesciente, nec approbante) & non examinatus *vid. Bon. d. 7. q. 3. p. 4.*

Quinta propter enormia crimina, si sint notoria & publica, v. g. quæ à jure habent annexam infamiam, ut adulterium, raptus, incestus, perjurium in judicio.

Sexta oritur ex injusta mutilatione vel homicidio, etiam indirectè tantùm voluntario, extenditurque ad omnes, quia ad alterutrum, sive in bello injusto, sive extra illud, injustè concurrunt, consulendo, mandando. Mutilatio autem hic intelligitur, quando à corpore separatur membrum aliquod principale, id est, pars corporis, quæ officium per se distinctum habet, v. g. pes, manus, oculus, auris &c. *M. Leo. in praxi p. 3. f. 347.* ex *Cov. Nar. de Cens. n. 206. v. Bon. p. 8. Unde resolves.*

I. Non fit irregularis, qui in rixa præscindit alteri digitum, pollicem, ungues, dentes, barbam, capillos, labia, nasum, auriculam, (id est, cartilaginem, quæ tantùm deservit ad ornatum & tutelam auris) quia non sunt propriè membra: v. g. digitus est pars tantum & officium membri. *Avila & alii 8.* cum *Dian. p. 4. t. 4. R. 26.* Item *M. Leo l. c.* ex *Glossa cap. ult. de hom. in 6. & L. quaritur herm. 10. l. Non sunt 14. §. Partus, ff. de statu hom.*

II. Nec fit Irregularis, qui excæcavit hominem solo usu privando, non autem oculum extrahendo: nec qui debilitat tantùm membrum, & non abscindit: quia non est mutilatio. *Dian. p. 4. t. 4. R. 26.* ex *Megal. &c.*

III. Quando plures (non ex consilio, sed in rixa) unum percutiunt, & unus lethale vulnus infligit, ex quo moritur; si constet quis hoc fecerit, hunc solum fieri

fieri irregularem docet *Sayr.* & *alii* 5. cum *Dian. p.* 2. *t.* 15. *R.* 18. contra *Avilam Suar.* &c.

IV. Qui infirmo bona fide dat aliquid, v. g. cibum vel potum; vel eum movet, vel de lecto in lectum transfert, aut aliud circa eum operatur, ex quo mors vel ejus acceleratio præter intentionem sequatur, non fit irregularis, nisi intervenerit lata culpa *Avila, Fill.* & *alii* 4. cum *Dian. p.* 5. *t.* 3. *R.* 117. ubi ex *Bonac.* &c. notat, Sacerdotibus & Religiosis circa moribundos licere eadem quæ laicis.

V. Qui amicum bono animo comitatur, ne periclitetur in rixa, non fit irregularis, etsi amicus occidat alium, *Avila. Henr.* &c. cum *Dian. p.* 4. *t.* 2. *R.* 17. Limitat autem *Præp.* nisi suâ præsentiâ animaverit ad occidendum.

VI. In bello injusto si vel unus occidatur totus exercitus fit irregularis, saltem si aliquâ ratione fit cooperatus. *Bon. q.* 4. *part.* 4. *num.* 3.

VII. Irregularis fit, qui procurat abortum fœtûs animati animâ rationali; secùs, si animatus non sit, *C. Majores,* 32. *q.* 2. *Bon. l. c. p.* 8. *n.* 27. *Kon.* &c.

VIII. Qui dans operam rei licitæ (imò secundum multos, etiam illicitæ) sufficientem diligentiam adhibuit, ne ex ea homicidium sequeretur, & tamen secutum est, non fit irregularis, ob defectum voluntarii: secus tamen, si dictam diligentiam omisit, omissione mortali, *Bon. q.* 4. *p.* 7. *Less. l.* 2. *cap.* 9. *d.* 15. &c. Alii tamen dicunt, quod dans operam rei illicitæ, ex quavis culpa etiam levissima incurrat hanc irregularitatem, *Panorm. Covar, M. Leo, p.* 3. *f.* 354.

IX. Qui alterum mutilat vel occidit, ad necessariam sui defensionem, cum moderamine inculpatæ tutelæ, non incurrit hanc irregularitatem: quia hic nulla est culpa, ergò nec pœna, *M. Leo, p.3. f.349.*

DUBIUM V.

Quæ irregularitates ex defectu?

Resp. *Prima* est in defectu animæ. Ex quo irregulares sunt, 1. Amentes, phrenetici, arreptitii & epileptici; qui tamen si ordinati sunt, & intra annum eo morbo non laborarunt, præsumuntur liberati, & permittuntur ad Ordinum exercitium. Si verò laborent rarò, & quidem sine clamore & spumâ, permittuntur celebrare cum coadjutore, qui deficientibus ipsis suppleat sacrificium. *M. Leo, p.372.* ex *C. Illud, 7. q.1.* & *Glossa ibid.* 2. Illiterati, qui non habent doctrinam necessariam pro Ordinibus. 3. Neophyti seu recenter conversi, usque dum judicio Episcopi sufficienter instructi sunt.

Secunda ex defectu corporis, 1. Si propter eum ineptus est ad exercitium ordinis, ut si sit cœcus, surdus, claudus, ita ut sine baculo nequeat ire ad Altare. Item si careat manu, pollice, indice, oculo, (non tamen si ungulâ pollicis, vel indicis, vel oculo dextero tantùm) si verò sinistro seu Canonico, aut ejus vi visivâ careat, indiget dispensatione: quod tamen negat *Valentia, Henriq. Sayrus,* si quidem dextero possit absque deformitate legere Canonem. 2. Si ordinem nequit exercere sine horrore, offensione, aut scandalo aliorum, ut si careat auribus, naso, si nota-

notabiliter sit gibbosus, leprosus, paralyticus; si membra habeat superflua cùm magna deformitate: in dubio verò, an deformitas sit sufficiens, Episcopi est judicare; saltem in Clericis: nam in Regularibus id spectare ad eorum Prælatum contra *Barbos.* *&c.* docet *Suar.* & *alii*, cum *Dian. p. 4. t. 2. R. 73.* licet concedant. Episcopum posse rejicere arbitrium Prælati: hunc autem si gaudeat auctoritate quasi Episcopali, posse in illa irregularitate dispensare, nisi deformitas sit tanta, ut scandalum generet. *Ib.* ex *Rodr.* & *aliis* 4. *vid. Bon. Laym. M. Leo, p. 3. f. 370.* *Undè resolves.*

I. Non videtur irregularis, 1. Qui habet 6. digitos, vel aliquos conjunctos, si non sit magna deformitas, & ordinem exercere possit. 2. Qui habet in oculo maculam, visum non auferentem, nec notabiliter deformantem. 3. Qui caret ungula pollicis, si possit hostiam elevare & frangere. 4. Qui per vim aut infirmitatem factus est Eunuchus.

II. Irregularis est hermaphroditus, quia est monstrosus, Gigas, pigmæus, æthiops: non tamen inter suos, sed alienos, ubi disparitas ludibrio est.

Tertia ex defectu natalium. Ex quo irregulares sunt omnes illegitimi, eò quòd ratione originis reputentur viles. Tales autem communi jure legitimantur, 1. Per subsequens matrimonium inter eorum parentes, modò hi tempore conceptionis potuerint validè contrahere. 2. Per professionem religiosam; quamvis ad dignitates etiam in religione, v. g. Abbatiam, Prioratum, &c. promoveri non possint, sine dispensatione. *v. suprà d. 3.* 3. Per dispensatio-

ſationem Pontificiam. Principes verò ſeculares non poſſunt legitimare, niſi tantùm in ordine ad officia ſecularia, & hæreditates. Porrò cum dubium eſt an quis ſit legitimus, non cenſeri irregularem, contra *Vaſqu.* & *alios* 5. vult *Dian. p.* 4. *t.* 2. *R.* 59. ex *Avila*, eò quòd quilibet præſumatur legitimus, donec contrarium probetur; neque teneri hac in re credere ipſimet matri, etiam in fine vitæ, niſi rationibus convincat, vel pater etiam aſſerat. *Ibid. ex communi.*

Quarta ex defectu ætatis, de quo *vid. in Sacramento Ordinis.*

Quinta ex defectu Sacramenti, ſive ſignificationis matrimonii, ratione bigamiæ, eò quòd bigamus non perfectè repræſentet unionem Chriſti cum Eccleſia, quippe qui carnem ſuam diviſit in plures uxores. Non ſufficiunt autem ad hanc bigamiam ſponſalia cum pluribus, etiam ſecutâ copulâ; nec fornicatio, vel adulterium, vel matrimonium ratum cum pluribus; ſed matrimonium verum, vel præſumptum, cum duabus, & conſummatum. Dixi, *vel præſumptum*: quia licet quandoque ſecundum matrimonium ſit nullum, juris tamen fictione & interpretatione præſumitur bigamia, licet impropriè dicta. Unde ſequitur, irregulares fieri ſequentibus caſibus.

I. Qui vivente, vel mortuâ primâ uxore cognitâ, ſecundam cognoſcit, etſi matrimonium ſit invalidum.

II. Qui viduam non virginem ducit, & cognoſcit.

III. Qui ducit uxorem prius ab alio corruptam, etiam per fornicationem, & cognoscit; non tamen si ipse eam ante corrupit: quia tunc non est divisio carnis in plures.

IV. Qui propriam uxorem cognoscit, postquam ab alio per adulterium cognita fuit: quia ipsa jam divisit carnem in plures. Nec refert, etsi per vim vitiata fuit, vel vir corruptam, aut viduam esse ignoraverit: quia hæc irregularitas non oritur ex culpa, sed ex defectu significationis Sacramenti.

V. Qui post solemne votum castitatis de facto matrimonium contrahit, & consummat, etiam cum virgine: quia interpretatione juris censetur duo matrimonia contraxisse, unum spirituale cum Christo, alterum carnale cum muliere. Nec refert, quod invalidè contrahat; quia quantum est in ipso, effectus à parte rei ponitur.

Sexta oritur ex infamia, sive juris (quæ vel ex delicto proprio, vel parentum, vel vili conditione personæ nascitur) sive facti, modo crimen publicum sit: ex occulto enim non oritur, si homicidium, & censuræ violationem excipias, ut docet *Nav. Kon. Laym.* contra *Sylv. & Suar.* qui ex occulto etiam oriri putant, modò infamiam ipso jure connexam habeat. Porrò infamia ob crimen notorium, vel per sententiam judicis contracta, non tollitur, nisi per dispensationem Principis, cujus auctoritate contracta fuit. Infamia facti, etiam orta ex enormi crimine & digno depositione, tollitur per publicam & constantem vitæ emendationem.

Septi-

Septima oritur ex defectu libertatis. Unde irregulares sunt. 1. Omnes servi propriè dicti (& secundum *Laym. in l. 2. t. 1. cap. 8.* etiam originarii) donec consequantur plenam libertatem. 2. Conjugati, nisi uxores consentiant, & castitatem voveant. 3. Curiales, id est, curiæ seculari obligati, facto juramento vel stipendio, ut Judices, Advocati, &c. quamdiu talia officia habent. Excipe tamen, nisi habeant specialem dispensationem Papæ pro illis officiis, uti quidam Clerici in aulis Principum, in causis civilibus, non tamen criminalibus, occupati, vel nisi consuetudo, sciente Papâ, id permittat. Milites; saltem quamdiu juramento tenentur; item thesaurarii, & depositarii publici, & qui rempub. administrant. Item apparitores, & similes, qui sæva, turpia exercuerunt, vel in causa sanguinis ministrarunt. *M. Leo, p. 3. f. 379.*

Octava ex defectu lenitatis, scilicet ex licita mutilatione, vel homicidio in bello justo, vel judicio. Quod ideo statuit Ecclesia, quia Sacerdos gerit personam Christi, qui, utpote lenissimus, neminem unquam læsit. Ad hanc autem requiritur, ut occisio aut mutilatio de facto sequatur. Unde non sufficit voluntas, nec vulneratio gravis. *Bon. d. 7. q. 4. Tann. d. 6. q. 10. dub. 11. Unde resolves.*

I. Non fit irregularis, qui mutilat vel occidit in defensionem inculpatam honoris, vitæ, castitatis, &c. vel etiam proximi: quia in jure non statuitur irregularitas, nisi ob homicidium in bello justo, vel judicio, *Tann. l. c.*

II. Irregularis fit in bello, qui mutilat vel occidit propriâ manu; non autem Clericus exhortans ad fortiter pugnandum in bello justo, (secus tamen si ad occidendum hunc vel illum in particulari.) Idem est de Duce exercitûs, tubicine, &c. *Bon. p. 4.*

III. In judicio justo irregulares fiunt, qui ad mortem vel mutilationem cooperantur activè, & efficaciter, & proximè, per actionem ex natura sua ad id ordinatam. Dicitur I. *Cooperantur* ut Judex ferens sententiam, Notarius eam scribens, ministri exequentes, testes, &c. Dicitur II. *Activè*, id est, ex parte occidentium; quia non fit irregularis, qui se tantum habet passivè; & ex patre ejus qui occiditur, ut Confessarius hortans ad fatendam veritatem, vel acquiescendum sententiæ justæ, quam non potest differre nisi appellatione injustâ. *Cornel.* & *Dian. p. 4. t. 2. R. 99.* Dicitur III. *Efficaciter*, quia adjuvans v. g. ferens ligna, ut comburatur antè jam suffocatus, non fit irregularis; nec assistens supplicio, si suâ præsentiâ in illud non influat. Dicitur IV. *Proximè*: quia qui remotè tantum cooperantur, non fiunt irregulares, ut qui gladios faciunt, aut vendunt; item legislator leges capitales condens, concionator in genere dicens puniendos esse malefactores, Confessarius interrogatus de reo, an mortem mereatur, si respondeat, judicem sine acceptione personarum fungi debere suo munere: quia hi omnes sunt tantum causa remota. Essent autem proxima, ideoque irregulares, si quid facerent, aut dicerent in particu-

ticulari, ex quo mors alicujus ſequeretur, aut etiam accelararetur; v. g. ſi quis efficaciter urgeret reum, ut ſcalam aſcenderet, vel ad hoc illum juvaret vel ſi judici in particulari reſponderet, hunc eſſe plectendum.

Poſſunt tamen ſubinde etiam proximè cooperantes excuſari ab irregularitate. v. g. 1. Si fiat ex indeliberatione, aut cum ſemiplena tantùm advertentia, v. g. ſi dicat Confeſſarius, properemus, aut inſtiget jumentum, quo reus vehitur. 2. Si cooperatio ſit valdè exigua, ut ſi jubeat reum adhuc unum gradum aſcendere: quia minimum reputatur pro nihilo. *Avila* & *Henriq.* apud *Bonacin. quæſt. 4. p. 1. num. 9.* Item *Suar. Regin. Layman, &c.* contra *Vaſqu. Turri. Hurtad. Bauny, &c.* qui cenſent ex homicidio neminem fieri irregularem, niſi concurrat ut publicus miniſter juſtitiæ, ſive ad cauſæ probationem, ſive executionem; vel ut privatus injuſtè & cum peccato. Quam ſententiam probabilem cenſet, *Dian. p. 3. t. 4. R. 79.* & *in addit. R. 15.* & *part. 8. t. 7. Reſol. 61.*

Hinc negant fieri irregularem. 1. Confeſſarium, vel alium quemcunque, qui furem hortatur ut ſcalam aſcendat, caput ſupponat ad ictum excipiendum. 2. Eum qui carnifici dicit, ut aliquid aptet, quo citius extinguatur reus. 3. Qui dum reus ad ſupplicium ducitur, ſuggerit viam breviorem. 4. Qui vendit vel commodat ſcalam, funes, enſes, & cætera inſtrumenta; etiam qui furcam fecit. 5. Qui interrogatus à Judice, an teneatur reum condemnare, reſpondit, teneri. 6. Eum, qui

qui carnifici putanti suspensum jam esse mortuum, significavit adhuc vivere, ex quo calcans iterum pede occidit.

Dicitur V. *Per actionem ex naturâ suâ, &c.* id est, quæ per se sit causa talis effectûs, quia effectus per accidens non imputatur danti operam rei licitæ. Hinc non fit irregularis, dicens carnifici; nemo te impedit facere tuum officium, ego meum feci: nec Judices Ecclesiastici, degradatum tradentes brarchio seculari; nec Clerici accusantes aliquem in causa criminali, modò expresse protestentur, se non intendere ut puniatur pœnâ sanguinis, sed tantùm ut sibi vel suis satisfiat, vel impediantur mala sibi aut aliis imminentia. *vide Bon. q. 4. Tan. l. c. &c.*

Soli Deo Gloria.

AMICE LECTOR,

Cum forsan in meliorem tuam, aliorumq; directionem, quadraginta quinque damnatas ab Alexandro VII. *propositiones desideres, libuit easdem tibi in hac medulla annectere*

DECRETA.

SANCTISS. IN CHRISTO PATRIS AC D. N. D.

ALEXANDRI PAPÆ VII.

In Congregationibus Generalibus Sanctæ Romanæ & Universalis Inquisitionis habitis.

Feria V. die 24. Septembris 1665.

In Congregatione Generali Sancta Romana & Universalis Inquisitionis, habita in Palatio Apostolico Montis Quirinalis, coram sanctiss. D. N. D, Alexandro *Divina Providentia* Papa VII. *ac Eminentissimis & Reverendissimis DD. S. R. E. Cardinalibus in tota Republica Christiana adversus hæreticam pravitatem Generalibus Inquisitoribus, à Sancta Sede Apostolica specialiter Deputatis.*

SANCTISSIMUS D. N. audivit non sine magno animi sui mœrore, complures opiniones Christianæ disciplinæ relaxativas, & animarum perniciem inferentes, partim antiquatas iterum suscitari, partim noviter prodire: & summam illam luxuriantium ingeniorum licentiam in dies magis ex-

excrescere, per quam in rebus ad conscientiam pertinentibus modus opinandi irrepsit alienus omnino ab Evangelica simplicitate, Sanctorumque Patrum doctrina, & quem si pro recta regula fideles in praxi sequerentur, ingens ereptura esset Christianæ vitæ corruptela. Quare, ne ullo unquam tempore viam salutis, quam suprema veritas DEUS, cujus verba in æternum permanent, arctam esse definivit, in animarum perniciem dilatari, seu verius perverti contingeret. Idem. Sanctissimus D. N. ut oves sibi creditas ab ejusmodi spatiosa, lataq; per quam itur ad perditionem via, pro Pastorali sollicitudine in rectam semitam evocaret, earundem opinionum examen pluribus in Sacra Theologia Magistris, & deinde Eminentissimis, & Reverendissimis DD. Cardinalibus contra hæreticam pravitatem Generalibus Inquisitoribus seriò commisit. Qui tantum negotium strenuè aggressi, eique sedulo incumbentes, & maturè discussis, usque ad hanc diem infra scriptis propositionibus, super unaquaque ipsarum sua suffragia Sanctitati Suæ sigillatim exposuerunt.

1. Homo nullo unquam vitæ suæ tempore tenetur elicere actum fidei, spei, & charitatis, ex vi præceptorum Divinorum ad eas virtutes pertinentium.

2. Vir equestris ad duellum provocatus potest illud acceptare, ne timiditatis notam apud alios incurrat.

3. Sententia asserens, Bullam Cœnæ solum prohibere absolutionem hæresis, & aliorum criminum, quando publica sunt, & id non derogare facultati Tridentini, in qua de occultis criminibus sermo est,

Anno

Anno 1629. 18. Julii in Consistorio Sacræ Congregationis Emin. Cardinalium, visa & tolerata est.

4. Prælati Regulares possunt in foro conscientiæ absolvere quoscunque seculares ab hæresi occulta, & ab excommunicatione propter eam incursa.

5. Quamvis evidenter tibi constet Petrum esse hæreticum, non teneris denuntiare, si probare non possis.

6. Confessarius, qui in sacramentali Confessione tribuit pœnitenti chartam postea legendam, in qua ad Venerem incitat, non censetur sollicitasse in confessione; ac proinde non est denuntiandus.

7. Modus evadendi obligationem denuntiandæ sollicitationis est; Si sollicitatus confiteatur cum sollicitante, hic potest ipsum absolvere absque onere denuntiandi.

8. Duplicatum stipendium potest Sacerdos pro eadem Missa licitè accipere, applicando petenti partem etiam specialissimam fructus ipsimet Celebranti correspondentem, idque post Decretum Urbani VIII.

9. Post Decretum Urbani potest Sacerdos, cui Missæ celebrandæ traduntur, per alium satisfacere, collato illi minori stipendio, alia parte stipendii sibi retenta.

10. Non est contra justitiam pro pluribus sacrificiis stipendium accipere, & sacrificium unum offerre: Neque etiam est contra fidelitatem, etiamsi promittam promissione etiam juramento firmata, danti stipendium, quod pro nullo alio offeram.

11. Peccata in confessione omissa, seu oblita ob

instans periculum vitæ, aut ob aliam causam non tenemur in sequenti confessione exprimere.

12. Mendicantes possunt absolvere à casibus Episcopis reservatis, non obtenta ad id Episcoporum facultate.

13. Satisfacit præcepto annuæ Confessionis, qui confitetur Regulari Episcopo præsentato, sed ab eo injustè reprobato.

14. Qui facit confessionem voluntate nullam, satisfacit præcepto Ecclesiæ.

15. Pœnitens propria auctoritate substituere sibi alium potest, qui loco ipsius pœnitentiam adimpleat.

16. Qui beneficium curatum habent, possunt sibi eligere in Confessarium simplicem Sacerdotem, non approbatum ab Ordinario.

17. Est licitum Religioso, vel Clerico, calumniatorem gravia crimina de se, vel de sua Religione spargere minantem, occidere, quando alius modus defendendi non suppetit; uti suppetere non videtur, si calumniator sit paratus vel ipsi Religioso, vel ejus Religioni publicè & coram gravissimis viris prædicta impingere nisi occidatur.

18. Licet interficere falsum accusatorem, falsos testes, ac etiam Judicem, à quo iniqua certo imminet sententia, si alia via non potest innocens damnum evitare.

19. Non peccat maritus occidens propria auctoritate uxorem in adulterio deprehensam.

20. Restitutio à Pio V. imposita Beneficiatis non recitantibus, non debetur in conscientia ante sententiam declaratoriam Judicis, eo quòd sit pœna.

21. Habens Capellaniam collativam, aut quodvis aliud beneficium Eccleſiaſticum, ſi ſtudio literarum vacet, ſatisfacit ſuæ obligationi, ſi Officium per alium recitet.

22. Non eſt contra juſtitiam, Beneficia non conferre gratis, quia collator conferens illa beneficia Eccleſiaſtica pecunia interveniente, non exigit illam pro collatione Beneficii, ſed veluti pro emolumento temporali, quod tibi conferre non tenebatur.

23. Frangens jejunium Eccleſiæ, ad quod tenetur, non peccat mortaliter, niſi ex contemptu vel inobedientia hoc faciat, puta, quia non vult ſe ſubjicere præcepto.

24. Mollities, ſodomia, & beſtialitas ſunt peccata ejusdem ſpeciei infimæ, ideoque ſufficit dicere in Confeſſione ſe procuraſſe pollutionem.

25. Qui habuit copulam cum ſoluta, ſatisfacit confeſſionis præcepto, dicens, commiſi cum ſoluta grave peccatum contra caſtitatem, non explicando copulam.

26. Quando litigantes habent pro ſe opiniones æquè probabiles, poteſt judex pecuniam accipere pro ferenda ſententia in favorem unius præ alio.

27. Si liber ſit alicujus junioris & moderni, debet opinio cenſeri probabilis, dum non conſtet, rejectam eſſe à Sede Apoſtolica tanquam improbabilem.

28. Populus non peccat, etiamſi absque illa cauſa non recipiat legem à Principe promulgatam.

Quibus peractis, dum ſimilium Propoſitionum examini cura, & ſtudium impenderetur, interea idem Sanctiſſimus re maturè conſiderata ſtatuit & decrevit,

vit, prædictas propositiones & unamque ipsarum, ut minimum tanquam scandalosas esse damnandas, & prohibendas, sicut eas damnat, ac prohibet: ita ut quicunq; illas aut conjunctim aut divisim docuerit, defenderit, ediderit, aut de eis etiam disputativè publicè aut privatim tractaverit, nisi forsan impugnando, ipso facto incidat in excommunicationem, à qua non possit (præterquam in articulo mortis) ab alio quacunq; etiam dignitate fulgente, nisi à pro tempore existente Romano Pontifice, absolvi.

Insuper districtè in virtute sanctæ obedientiæ, & sub interminatione Divini Judicii prohibet omnibus Christi fidelibus cujuscumq; conditionis dignitatis ac status, etiam speciali & specialissimâ notâ dignis, ne prædictas opiniones, aut aliquam ipsarum ad praxim deducant.

Joannes Lupus, Sanctæ Somanæ & Universalis Inquisitionis Not. &c.

Locus ✠ Sigilli.

Anno à Nativitate D. N. JESU CHRISTI millesimo sexcentesimo sexagesimo quinto, Indictione tertia, die verò 2. mensis Octobris. Pontificatus autem Sanctiss. in Christo Patris D. N. D. Alexandri, Divina Providentia Papæ VII. anno undecimo, supradictum Decretum affixum, publicatum fuit ad valvas Basilicæ Principis Apostolorum, Cancellariæ Apostolicæ, ac in acie Campi Floræ, ac in aliis locis solitis, & consuetis Urbis, per me Carolum Mélanum, ejusdem Sanctiss. D. N. Papæ & Sanctissimæ Inquisitionis Cursorem.

FERIA QUINTA,

DIE DECIMA OCTAVA Martii Anno 1666.

In Congregatione generali Sanctæ Romanæ & Universalis Inquisitionis, habita in Palatio Apostolico Montis Quirinalis coram Sanctiss. D. N. D. Alexandro *Divina Providentia* Papa VII. *ac Eminentissimis, & Reverendissimis DD. S. R. E. Cardinalibus, in tota Republica Christiana adversus hæreticam pravitatem Generalibus Inquisitoribus, à Sancta Sede Apostolica specialiter deputatis.*

SANCTISSIMUS D. N. post latum decretum die XXIV. Septembris proximè elapsi, quo viginti octo Propositiones damnatæ fuerunt; examinatis sedulò & accuratè usque ad hanc diem infra scriptis aliis, quadragesimum quintum numerum implentibus, per plures in sacra Theologia Magistros, ac per Eminentissimos & Reverendissimos DD. Cardinales adversus hæreticam pravitatem Generales Inquisitores, eorum suffragia singullatim super unaquaque ipsarum audivit.

Propositio 29. In die Jejunii, qui sæpius modicum quid comedit, etsi notabilem quantitatem in fine comederit, non frangit jejunium.

30. Omnes officiales, qui in Republica corporaliter laborant, sunt excusati ab obligatione jejunii, nec debent se certificare, an labor sit compatibilis cum jejunio.

31. Excuſantur abſolutè à præcepto jejunii omnes illi, qui iter agunt equitando, utcumque iter agant, etiamſi iter neceſſarium non ſit, & etiamſi iter unum diem conficiat.

32. Non eſt evidens, quod conſuetudo non comedendi ova & lacticinia in Quadrageſima obliget.

33. Reſtitutio fructuum ob omiſſionem horarum ſuppleri poteſt per quaſcumque Eleemoſynas, quas antea Beneficiarius de fructibus ſui beneficii fecerit.

34. In die Palmarum recitans officium Paſchale, ſatisfacit præcepto.

35. Unico officio poteſt quis ſatisfacere duplici præcepto pro die præſenti, & craſtino.

36. Regulares poſſunt in foro conſcientiæ uti privilegiis ſuis, quæ ſunt expreſsè revocata per Concilium Tridentinum.

37. Indulgentiæ conceſſæ regularibus, & revocatæ à Paulo V. hodie ſunt revalidatæ.

38. Mandatum Tridentini factum Sacerdoti, ſanctificanti ex neceſſitate cum peccato mortali, confitendi quamprimum, eſt conſilium, non præceptum.

39. Illa particula *quamprimum* intelligitur, cum Sacerdos ſuo tempore confitebitur.

40. Eſt probabilis opinio, quæ dicit, eſſe tantùm veniale, oſculum habitum ob delectationem carnalem, & ſenſibilem, quæ ex oſculo oritur, ſecluſo periculo conſenſûs ulterioris, & pollutionis.

41. Non eſt obligandus concubinarius ad ejiciendam concubinam, ſi hæc nimis utilis eſſet ad oblectamentum concubinarii, vulgo *repalo*, dùm deficiente illa, nimis ægrè ageret vitam, & aliæ epulæ tædio

tædio magno concubinarium afficerent; & alia famula nimis difficilè inveniretur.

42. Licitum eſt mutuanti aliquid ultra ſortem exigere, ſi ſe obliget ad non repetendam ſortem uſque ad certum tempus.

43. Annum legatum pro anima relictum, non durat plus quam decem annos.

44. Quoad forum conſcientiæ, reo correcto, ejuſque contumacia ceſſante, ceſſant cenſuræ.

45. Libri prohibiti donec expurgentur poſſunt retineri, usq; dum adhibitâ diligentiâ corrigantur.

Quibus maturè penſatis, idem Sanctiſſimus ſtatuit, ac decrevit, prædictas Propoſitiones, & unamquamque ipſarum, ut minimum, tanquam ſcandaloſas eſſe damnandas, & prohibendas, ſicut eas damnat, ac prohibet: Ita ut quicunque illas, aut conjunctim, aut diviſim docuerit, defenderit, ediderit, aut de eis etiam diſputativè, publicè aut privatim tractaverit, niſi forſan impugnando, ipſo facto incidat in excommunicationem, à qua non poſſit (præterquam in articulo mortis) ab alio quacunq; etiam dignitate fulgente, niſi à pro tempore exiſtente Romano Pontifice, abſolvi.

Inſuper diſtrictè in virtute ſanctæ obedientiæ, & ſub interminatione Divini Judicii prohibet omnibus Chriſti fidelibus, cujuscunque conditionis, ac ſtatûs, etiam ſpeciali, & ſpecialiſſimâ notâ dignis, ne prædictas opiniones, aut aliquam ipſarum ad praxim deducant.

*oJannes Lupus, Sanctæ Romanæ & Univer-
salis Inquisitionis Notar.*

Locus ✠ Sigilli.

Anno à Nativitate D. N. JESU CHRISTI millesimo sexcentesimo sexagesimo sexto, Indictione quarta, die verò 23. mensis Martii, Pontificatus autem Sanctiss. in Christo Patris D. N. D. Alexandri, *divina Providentia* Papæ VII. *anno undecimo, supradictum Decretum affixum. & publicatum fuit ad valvas Basilicæ Principis Apostolorum, Cancellariæ Apostolicæ, ac in acie Campi Floræ, ac in aliis locis solitis & consuetis Urbis per me Carolum Melanum, ejusdem Sanctiss. D. N. Papæ & Sanctissimæ Inquisitionis Cursorem.*

IN-

FERIA QUINTA, DIE II. MARTII. Anno 1679.

In Generali Congregatione S. Romanæ & Univerſalis Inquiſitionis habita in Palatio Apoſtolico Vaticano coram Sanctiſſimo D. N. D. INNOCENTIO divina Providentia Papa XI. ac Eminentiſſimis, & Reverentiſſimis Dominis S. R. E. Cardinalibus in tota Republica Chriſtiana contra hæreticam pravitatem Generalibus Inquiſitoribus à ſancta Sede Apoſtolica ſpecialiter deputatis.

SAnctiſſimus D. Innocentius Papa XI. prædictus ovium ſivi à Deo creditarum ſaluti ſedulò incumbens, & ſalubre opus in ſegregandis noxiis doctrinarũ paſcuis ab innoxiis à felici recordatione Alexandri VII. Prædeceſſoris ſui inchoatũ proſequi volens, plurimas propoſitiones partim ex diverſis, vel libris, vel theſibus ſeu ſcriptis excerptas, & partim noviter adinventas Theologorum plurium examini, & deinde Eminentiſſimis, & Reverendiſſimis Dominis Cardinalibus contra hæreticam pravitatem Generalibus Inquiſitoribus ſubjecit. Quibus propoſitionibus ſedulò, & accuratè ſæpius diſcuſſis eorundem Eminentiſſimorum Cardinalium, & Theologorum votis per Sanctitatem Suam auditis. Idem Sanctiſſimus D. N. re poſteà maturè conſideratâ ſtatuit & decrevit pro nunc ſequentes propoſitiones, & unamquamque ipſarum, ſicut jacent, ut minimum tan-

tanquam ſcandaloſas, & in praxi pernitioſas, damnandas, & prohibendas, ſicuti eas damnat, prohibet. Non intendens tamen Sanctitas Sua per hoc Decretum alias propoſitiones in ipſo non expreſſas, & Sanctitati Suæ quomodolibet, & ex quacunque parte exhibitas, vel exhibendas ullatenus approbare.

1. Non eſt illicitum in Sacramentis conferendis ſequi opinionem probabilem de valore Sacramenti, relicta tutiore, niſi id vetet lex, conventio, aut periculum gravis damni incurrendi. Hinc ſententia probabili tantum utendum non eſt in collatione Baptiſmi, Ordinis Sacerdotalis, aut Epiſcopalis.

2. Probabiliter exiſtimo, Judicem poſſe judicare juxta opinionem etiam minus probabilem.

3. Generatim dum probabilitate, ſive intrinſeca, ſive extrinſeca quantumvis tenui, modo à probabilitatis finibus non exeatur, confiſi aliquid agimus, ſemper prudenter agimus.

4. Ab infidelitate excuſabitur infidelis non credens ductus opinione minus probabili.

5. An peccet mortaliter, qui actum dilectionis Dei ſemel tantum in vita eliceret, condemnare non audemus.

6. Probabile eſt, ne ſingulis quidem rigorosè quinquenniis per ſe obligare præceptum charitatis erga Deum.

7. Tunc ſolum obligat, quando tenemur juſtificari, & non habemus aliam viam, qua juſtificari poſſumus.

8. Comedere, & bibere usque ad ſatietatem ob ſolam

ſolam voluptatem non eſt peccatum, modo non obſit valetudini quia licitè poteſt appetitus naturalis ſuis actibus frui.

9. Opus conjugii ob ſolam voluptatem excitatum omni penitus caret culpâ, ac defectu veniali.

10. Non tenemur proximum diligere actu interno, & formali.

11. Præcepto proximum diligendi ſatisfacere poſſumus per ſolos actus externos.

12. Vix in ſecularibus invenies, etiam in Regibus ſuperfluum ſtatui. Et ita vix aliquis tenetur ad eleemoſynam, quandò tenetur tantum ex ſuperfluo ſtatui.

13. Si cum debita moderatione facias, potes abſque peccato mortali de vita alicujus triſtari, & illius morte naturali gaudere, illam inefficaci affectuu petere, & deſiderare; non quidem ex diſplicentia perſonæ, ſed ob aliquod temporale emolumentum.

14. Licitum eſt abſoluto deſiderio cupere mortem Patris, non quidem ut malum Patris, ſed ut bonum cupientis, quia nimirum ei obventura eſt pinguis hæreditas.

15. Licitum eſt filio gaudere de patricidio parentis à ſe in ebrietate perpetrato propter ingentes divitias inde ex hæreditate conſecutas.

16. Fides non cenſetur cadere ſub præceptum ſpeciale, & ſecundum ſe.

17. Satis eſt; actum fidei ſemel in vita elicere.

18. Si à poteſtate publica quis interrogetur, fidem ingenuè confiteri, ut Deo & fidei glorioſum conſulo,

ſulo, tacere, ut peccaminoſum per ſe non mno.

19. Voluntas non poteſt efficere, ut aſſenſus dei in ſe ipſo ſit magis firmus, quam mereatur pondus rationum ad aſſenſum impellentium.

20. Hinc poteſt quis prudenter repudiare aſſenſum, quem habebat ſupernaturalem.

21. Aſſenſus fidei ſupernaturalis, & utilis ad ſalutem ſtat cum notitia ſolum probabili revelationis immò cum formidine, qua quis formidet, ne non ſit locutus Deus.

22. Nonniſi fides unius Dei neceſſaria videtur neceſſitate medii, non autem explicita Remuneratoris.

23. Fides licitè dicta ex teſtimonio Creaturarum ſimilivè motivo ad juſtificationem ſufficit.

24. Vocare Deum in Teſtem mendacii levis non eſt tanta irreverentia, propterquam velit, aut poſſit damnare hominem.

25. Cum cauſa licitum eſt jurare ſine animo jurandi, ſive res ſit levis, ſive gravis.

26. Si quis, vel ſolus, vel coram aliis, ſive interrogatus, ſive propria ſponte, ſive recreationis cauſa, ſive quocunque alio fine juret, ſe non feciſſe aliquid, quod revera fecit, intelligendo intra ſe aliquid aliud, quod non fecit, vel aliam viam ab ea, in qua fecit, vel quodvis aliud additum verum, revera non mentitur, nec eſt perjurus.

27. Cauſa juſta utendi his amphibologiis eſt, quoties id neceſſarium, aut utile eſt ad ſalutem corporis, honorem, res familiares ruendas, vel ad quemlibet alium

alium virtutis actum, ita ut veritatis occultatio censeatur tunc expediens & studiosa.

28. Qui mediante commendatione, vel munere ad Magistratum, vel officium publicum promotus est, poterit cum restrictione mentali præstare juramentum, quod de mandato Regis à similibus solet exigi, non habito respectu vel ad intentionem exigentis, quia non tenetur fateri crimen occultum.

29. Urgens metus gravis est causa justa Sacramentorum administrationem simulandi.

30. Fas est viro honorato occidere invasorem, qui nititur calumniam inferre, si aliter hæc ignominia vitari nequit; idem quoque dicendum, si quis impingat alapam, vel fustè percutiat, & post impactam alapam, vel ictum fustis fugiat.

31. Regulariter occidere possum furem pro conservatione unius aurei.

32. Non solum licitum est defendere defensione occisiva, quæ actu possidemus, sed etiam ad quæ jus inchoatum habemus, & quæ nos possessuros speramus.

33. Licitum est tam hæredi, quam legatario contra injustè impedientem, ne vel hæreditates adeantur vel legata solvantur, se taliter defendere, sicut & jus habenti in Cathedram, vel Præbendam, contra eorum possessionem injustè impedientem.

34. Licet procurare abortum ante animationem fœtus, ne puella deprehensa gravida occidatur, aut infametur.

35. Videtur probabile omnem fœtum, quamdiu in

in utero est, carere anima rationali, & tunc primum incipere eandem habere, cum paritur, ac consequenter dicendum erit in nullo abortu homicidium committi.

36. Permissum est furari, non solum in extrema necessitate, sed etiam in gravi.

37. Famuli, & famulæ domesticæ possunt occultè heris suis surripere ad compensandam operam suam, quam majorem judicant salario, quod recipiunt.

38. Non tenetur quis sub pœna peccati mortalis restituere quod ablatum est per pauca furta, quantumcumque sit magna summa totalis.

39. Qui alium movet, aut inducit ad inferendum grave damnum tertio, non tenetur ad restitutionem istius damni illati.

40. Contractus Mohatræ licitus est. Etiam respectu ejusdem personæ, cum contractu retrovenditionis prævié inito cum intentione lucri.

41. Cum numerata pecunia pretiosior sit numeranda, & nullus sit, qui non majoris faciat pecuniam præsentem, quam futuram, potest creditor aliquid ultra sortem à mutuatario exigere, & eo titulo ab usura excusari.

42. Usura non est dum ultra sortem aliquid exigitur, tanquam ex benevolentia, & gratitudine debitum, sed solum si exigatur tanquam ex justitia debitum.

43. Quidni nonisi veniale sit detrahentis authoritatem magnam sibi noxiam falso crimine elidere?

44. Probabile est non peccare mortaliter, qui imponit falsum crimen alicui, ut suam justitiam, & honorem defendat. Etsi hoc non sit probabile, vix ulla erit opinio probabilis in Theologia.

45. Dare temporale pro spirituali non est simonia, quando temporale non datur tanquam pretium, sed dumtaxat tanquam motivum conferendi, vel efficiendi spirituale, vel etiam quando temporale sit solum gratuita compensatio pro spirituali aut è contra.

46. Et id quoque locum habet, etiamsi temporale sit principale motivum dandi spirituale; immò etiamsi sit finis ipsius, rei spiritualis, sic ut illud pluris æstimetur, quam res spiritualis.

47. Cum dixit Concilium Tridentinum eos alienis peccatis communicantes mortaliter peccare, qui nisi quos digniores, & Ecclesiæ magis utiles, ipsi judicaverint ad Ecclesias promovent, Concilium, vel primo videtur per hoc digniores non aliud significare velle, nisi dignitatem eligendorum sumpto comparativo propositivo; vel secundo, locutione minus propria ponit digniores, ut excludat indignos; non verò dignos; vel tandem loquitur tertio quando fit concursus.

48. Tam clarum videtur, fornicationem secundum se nullam involvere malitiam, & solum esse malam, quia interdicta, ut contrarium omnino rationi dissonum videatur.

49. Mollities jure naturæ prohibita non est. Unde si Deus eam non interdixisset, sæpè esset bona, & aliquando obligatoria sub mortali.

50. Copula cum conjugata, consentiente marito non est adulterium, adeoq; sufficit in confessione dicere, se esse fornicatum.

51. Famulus, qui submissis humeris scienter adjuvat herum suum ascendere per fenestras ad stuprandam viginem, & multoties eidem subservit deferendo scalam, aperiendo januam, aut quid simile cooperando, non peccat mortaliter, si id faciat metu notabilis detrimenti puta ne à domino male tractetur, ne torvis oculis aspiciatur, ne domo expellatur.

52. Præceptum servandi festa non obligat sub mortali, seposito scandalo, si absit contemptus.

53. Satisfacit præcepto Ecclesiæ de audiendo sacro, qui duas ejus partes, immò quatuor simul à diversis celebrantibus audit.

54. Qui non potest recitare matutinum, & Laudes, potest autem reliquas horas, ad nihil tenetur, quia major pars trahit ad se minorem.

55. Præcepto Communionis annuæ satisfit per sacrilegam domini manducationem.

56. Frequens Confessio, & Communio, etiam in his, qui gentiliter vivunt, est nota prædestinationis.

57. Probabile est, sufficere attritionem naturalem, modo honestam.

58. Non tenemur Confessario interroganti fateri peccati alicujus consuetudinem.

59. Licet sacramentaliter absolvere dimidiatè tantum confessos ratione magni concursus Pœniten-

tentium, qualis v. g. poteſt contingere in die magnæ alicujus feſtivitatis, aut Indulgentiæ.

60. Pœnitenti habenti conſuetudinem peccandi contra legem Dei, Naturæ, aut Eccleſiæ, etſi emendationis ſpes nulla appareat, nec eſt neganda, nec differenda abſolutio, dummodò ore proferat, ſe dolere, & proponere emendationem.

61. Poteſt aliquando abſolvi, qui in proxima occaſione peccandi verſatur, quam poteſt, & non vult omittere, quinimmò directè, & ex propoſito quærit, aut ei ſe ingerit.

62. Proxima occaſio peccandi non eſt fugienda, quando cauſa aliqua utilis, aut honeſta non fugiendi occurrit.

63. Licitum eſt quærere directè occaſionem proximam peccandi pro bono ſpirituali, vel temporali noſtro, vel proximi.

64. Abſolutionis capax eſt homo quantumvis laboret ignorantia Myſteriorum Fidei, & etiamſi per negligentiam, etiam culpabilem neſciat Myſterium Sanctiſſimæ Trinitatis, & Incarnationis Domini Noſtri Jeſu Chriſti.

65. Sufficit illi ſemel Myſteria credidiſſe.

Quicumque autem cujusvis conditionis, ſtatus, & dignitatis illas, vel illarum aliquam conjunctim, vel diviſim defenderit, vel ediderit, vel de eis diſputativè, publicè, aut privatim tractaverit, vel prædicaverit, niſi forſan impugnando, ipſo facto incidat in excommunicationem latæ ſententiæ, à qua non poſſit (præterquam in articulo mortis) ab alio qua-

cunque etiam dignitate fulgente, nisi pro tempore existente Romano Pontifice absolvi.

Insuper districtè in virtute Sanctæ obedientiæ, & sub interminatione Divini Judicii prohibet omnibus Christi fidelibus, cujuscunque conditionis, dignitatis, & status, etiam speciali, & specialissima nota dignis, ne prædictas opiniones, aliquam ipsarum ad praxim deducant

Tandem ut ab injuriosis contentionibus Doctores, seu Scholastici, aut alii quicunque imposterum se abstineant, & ut paci, & charitati consulatur, Idem Sanctissimus in virtute Sanctæ Obedientiæ eis præcipit, ut tam in libris imprimendis ac manuscriptis, quam in Thesibus, Disputationibus, ac Prædicationibus caveant ób omni censura, & nota, nec non á quibuscunque conviciis contra eas propositiones, quæ adhuc inter Catholicos hinc inde controvertuntur, donec á S. Sede recognitæ super iisdem propositionibus judicium proferatur.

Franciscus Riccardus Sanctæ Romanæ, & Universalis Inquisitionis Notarius.

Locus ✠ Sigilli.

Anno à Nativitate D. N. JESU CHRISTI Millesimo. Sexcentesimo, Septuagesimo nono. Indictione secunda, die vero 4. mensis Martii, Pontificatus autem Sanctiss. in Christo Patris & D. N. D. Innocentii divina Providentia Papæ XI. Anno tertio, supradictum Decretum affixum & publicatum fuit ad valvas Basilicæ Principis Apostolorum, Cancellariæ Apostolicæ, ac in acie Campi Floræ, ac in aliis locis solitis, & consuetis urbis per me Franciscum Perinum ejusdem Sanctiss. D. N. & Sanctissimæ inquisitionis cursorem.

DECRETUM

FERIA QUINTA
DIE VIGESIMA QUARTA
Augusti 1690.

In Congregatione Generali sanctæ Romanæ, & Universalis Inquisitionis habita in Palatio Apostolico Montis Quirinalis coràm sanctissimo D. N. D. ALEXANDRO *divina Providentia* Papa VIII. *ac Eminentissimis, & Reverendissimis DD. S. R. E. Cardinalibus in tota Republica Christiana adversus Hæreticam pravitatem Generalibus Inquisitoribus à sancta Sede Apostolica specialiter deputatis.*

SAnctissimus D. N. ALEXANDER Papa VIII. non sine magno animi sui mœrore audivit duas Theses, seu Propositiones, unam denuò, & in majorem fidelium perniciem suscitari, alteram de novo erumpere; Et cùm sui Pastoralis officii munus sit, Oves sibi creditas à noxiis pascuis avertere, & ad salutaria semper dirigere, dictarum Thesium, sive Propositionum examen pluribus in sacra Theologia Magistris, & deindè Eminentissimis, & Reverendissimis D. D. Cardinalibus contra Hæreticam pravitatem Generalibus Inquisitoribus sedulò commisit, qui pluries re maturè discussa infra scriptis Thesibus, seu Propositionibus super unaquaque

[Sa]rum sua suffragia Sanctitati suæ singillatim ex[po]suerunt.

1. Bonitas objectiva consistit in convenientia [ob]jecti cum natura rationali: Formalis verò in con[fo]rmitate actus cùm regula morum. Ad hoc suf[fi]cit, ut actus moralis tendat in finem ultimum [in]terpretativè. HUNC HOMO NON TE[N]ETUR AMARE, NEQUE IN PRIN[C]IPIO, NEQUE IN DECURSU VITÆ SUÆ MORALIS.

2. Peccatum Philosophicum; seu morale est a[c]tus humanus disconveniens naturæ rationali, & [r]ectæ rationi. Theologicum verò, & mortale est transgressio libera divinæ legis. Philosophicum quantumvis in illo, qui Deum, vel ignorat, vel de Deo actu non cogitat, est grave peccatum, sed non est offensa Dei, neque peccatum mortale dissolvens amicitiam Dei, neque æterna pœna dignum.

Quibus peractis, Sanctissimus omnibus plenè & maturè consideratis, primam Thesim, seu Propositionem declaravit hæreticam, & uti talem damnandam, & prohibendam esse, sicuti damnat, & prohibet sub Censuris, & pœnis contra Hæreticos, & eorum fautores Jure expressis; Secundam Thesim, seu Propositionem declaravit scandalosam, temerariam, piarum aurium offensivam, erroneam, & uti talem damnandam, & prohibendam esse, sicuti damnat, & prohibet, ita ut quicumque illam docuerit, defenderit, ediderit aut de ea etiam disputaverit publicè, seu privatim tractaverit, nisi for-

fan

ſan impugnando, ipſo facto incidat in Excommunicationem á qua non poſſit (præterquam in articulo mortis) ab alio quacumque etiam Dignitate fulgente, niſi á pro tempore exiſtente Romano Pontifice abſolvi. Inſuper diſtrictè in virtute ſanctæ Obedientiæ, & ſub interminatione divini Judicii prohibet omnibus Chriſti fidelibus cujuscumque Conditionis, Dignitatis, ac Status, etiam ſpeciali, & ſpecialiſſima dignis, ne prædictam Theſim, ſeu Propoſitionem ad praxim deducant.

Loco ✠ Sigilli.

Alexander Speronus S. Romanæ, & Univerſalis Inquiſitionis Notarius.

Die 24. Auguſti 1690. ſupradictum Decretum affixum, & publicatum fuit ad valvas Baſilicæ Principis Apoſtolorum, Palatii S. Officii, in acie Campi Floræ, ac aliis locis ſolitis, & conſuetis Vrbis per me Franciſcum Perinum SS. D. N. Papæ, & Sanctiſſ. Inquiſit. Curſorem.

DECRETUM.

FERIA QUINTA DIE OCTAVA Decembris 1690.

In Congregatione Generali sanctæ Romanæ, & Universalis Inquisitionis habita in Palatio Apostolico Montis Quirinalis, coram sanctissimo D. N. ALEXANDRO *divina Providentia* Papa VIII. *ac Eminentissimis, & Reverendissimis DD. S. R. E. Cardinalibus, in tota Republica Christiana contra Hæreticam pravitatem Generalibus Inquisitoribus, à sancta Sede Apostolica specialiter deputatis.*

SAnctissimus D. N. ALEXANDER divina providentia Papa VIII. prædictus: Pro pastorali cura Ovium à Christo Domino sibi commissa de earum salute solicitus, ut in offenso gradu per rectas semitas possint incedere, & pascua nimium pernitiosa in pravis doctrinis exhibita vitare, unius supra triginta Propositionum examen pluribus in sacra Theologia Magistris, & deindè Eminentissimis, ac Reverendissimis DD. Cardinalibus contra Hæreticam pravitatem Generalibus Inquisitoribus commisit, qui tantum negotium diligenter aggressi eique sedulò, ac pluries incumbentes, super unaquaq; ipsarum sua suffragia Sanctitati suæ singillatim detulerunt.

Propositiones autem sunt infra scriptæ videlicet.

1. IN statu naturæ lapsæ ad peccatum mortale, & demeritum sufficit illa libertas, qua voluntarium ac

ac liberum fuit in cauſa ſua, peccato originali, & vo-
luntate Adami peccantis.

2. Tametſi detur ignorantia invincibilis juris natu-
ræ, hæc in ſtatu naturæ lapſæ operantem ex ipſa, non
excuſat à peccato formali.

3. Non licet ſequi opinionem vel inter probabi-
les probabiliſſimam.

4. Dedit ſemetipſum pro nobis oblationem Deo
non pro ſolis Electis, ſed pro omnibus, & ſolis Fi-
delibus.

5. Pagani, Judæi, Hæretici, aliique hujus gene-
ris nullum omninò accipiunt à JESU Chriſto in-
fluxum, adeoque hinc rectè inferens, in illis eſſe
voluntatem nudam, & inermem, ſine omni gratia
ſufficienti.

6. Gratia ſufficiens ſtatui noſtro, non tam utilis,
quàm pernitioſa eſt, ſic ut proindè meritò poſſimus
petere, à gratia ſufficienti *Libera nos Domine.*

7. Omnis humana actio deliberata, eſt Dei dile-
ctio, vel mundi; ſi Dei, charitas Patris eſt; ſi mundi,
concupiſcentia carnis, hoc eſt, mala eſt.

8. Neceſſe eſt infidelem in omni opere peccare.

9. Revera peccat, qui odio habet peccatum me-
rè ob ejus turpitudinem & diſconvenientiam cum
natura, ſine ullo ad Deum offenſum reſpectu.

10. Intentio qua quis deteſtatur malum, & pro-
ſequitur bonum, merè ut cœleſtem obtineat glori-
am non eſt recta, nec Deo placens.

11. Omne quod non eſt ex fide Chriſtiana ſuper-
naturali, quæ dilectionem operatur, peccatum eſt.

12. Quando in magnis peccatoribus deficit omnis
amor,

amor, deficit etiam Fides: & etiamſi videantur credere, non eſt Fides divina, ſed humana.

13. Quisquis etiam æternæ mercedis intuitu Deo famulatur, charitate ſi caruerit, vitio non caret, quoties iutuitu licet beatitudinis operatur.

14. Timor gehennæ non eſt ſupernaturalis.

15. Attritio, quæ gehennæ, & pœnarum metu concipitur, ſine dilectione benevolentiæ Dei, propter ſe, non eſt bonus motus, ac ſupernaturalis.

16. Ordinem præmittendi ſatisfactionem abſolutioni, induxit non politia, aut inſtitutio Eccleſiæ, ſed ipſa Chriſti lex, & præſcriptio naturæ rei id ipſum quodammodo dictante.

17. Per illam praxim mox abſolvendi, ordo pœnitentiæ eſt inverſus.

18. Conſuetudo moderna quoad adminiſtrationem Sacramenti pœnitentiæ, etiamſi eam plurimorum hominum ſuſtentet auctoritas, & multi temporis diuturnitas confirmet, nihilominus ab Eccleſia non habetur pro uſu, ſed abuſu.

19. Homo debet agere tota vita pœnitentiam pro peccato originali.

20. Confeſſiones apud Religioſos factæ, pleræq; vel ſacrilegæ ſunt, vel invalidæ.

21. Parochianus poteſt ſuſpicari de Mendicantibus, qui eleemoſynis communibus vivunt, de imponenda nimis levi, & incongrua pœnitentia. ſeu ſatisfactione, ob quæſtum, ſeu lucrum ſubſidii temporalis.

22. Sacrilegi ſunt judicandi, qui jus ad Commu-

mu-

munionem percipiendam prætendunt, antequam condignam de delictis suis pœnitentiam egerint.

23. Similiter arcendi sunt à sacra Communione, quibus nondum inest amor Dei purissimus, & omnis mixtionis expers.

24. Oblatio in templo quæ fiebat à B.V. Maria in die Purificationis suæ per duos pullos Columbarum, unam in holocaustum, & alterum pro peccatis, sufficienter testantur, quòd indiguerit Purificatione, quòd Filius, qui offerebatur, etiam macula Matris maculatus esset secundùm verba legis.

25. Dei Patris simulacrum nefas est Christiano in templo collocare.

26. Laus quæ defertur Mariæ ut Mariæ, vana est.

27. Valuit aliquando Baptismus sub hac forma collatus, *In nomine Patris &c.* prætermissis illis, *Ego te baptizo.*

28. Valet Baptismus collatus à Ministro, qui omnem ritum externum, formamque baptizandi observat, intus verò in corde suo apud se resolvit, *Non intendo, quod facit Ecclesia.*

29. Futilis, & toties convulsa est assertio de Pontificis Romani supra Concilium Oecumenicum auctoritate, atque in fidei quæstionibus decernendis infallibilitate.

30. Ubi quis invenerit doctrinam in Augustino clarè fundatam, illam absolutè potest tenere, & docere, non respiciendo ad ullam Pontificis Bullam.

31. Bulla Urbani VIII. *In eminenti*, est subreptitia.

Qui-

Quibus maturè consideratis idem Sanctissimus statuit & decrevit 31. supradictas Propositiones tanquam temerarias, scandalosas, malè sonantes, injuriosas, Hæresi proximas, Hæresim sapientes erroneas, Schismaticas, & Hæreticas respective esse damnandas, & prohibendas, sicut eas damnat, & prohibet, ita ut quicunque illas, aut conjunctim, aut divisim docuerit, defenderit, ediderit aut de eis etiam disputative, publicè, aut privatim tractaverit, nisi forsan impugnando, ipso facto incidat in Excommunicationem, à qua non possit (præterquam in articulo mortis) ab alio quacuuque etiam dignitate fulgente nisi à pro tempore existente Romano Pontifice, absolvi.

Insuper districtè in virtute sanctæ Obedientiæ, & sub interminatione divini Judicii prohibet omnibus Christi fidelibus, cujuscunque conditionis, dignitatis, & status etiam speciali & specialissima nota dignis, ne prædictas opiniones, aut aliquam ipsarum ad praxim deducant.

Non intendit tamen Sanctitas sua super hoc Decretum alias Propositiones in majori numero ultra supradictas 31. jam exhibitas, & in hoc Decreto non expressas approbare.

Alexander Speronus Sanctæ Romanæ & Universalis Inquisitionis Not.

Locus ✠ Sigilli.

Anno

ALEXANDRI VIII.

Anno à Nativitate D. N. JESU Christi millesimo sexcentesimo nonagesimo, Indict. 13. die 20. Decembr. Pontificatus autem SS. D. N. D. ALEXANDRI *divina Providentia* P. VIII. *Anno secundo, supradictum Decretum affixum, & publicatum fuit ad valvas Basilicæ Principis Apostolorum, Pallatii S. Officii, in acie Campi Floræ, ac aliis locis solitis, & consuetis Urbis per Franciscum Perinum SS. N. PP. & SS. Inquisitionis Cursorem.*

Joannes Baptista de Comitibus
Magn. Curs.

* * *

INDEX RERUM
AC
VERBORUM
COPIOSISSIMUS

Quæ hoc libro continentur quibus in hac editione inſerti ſunt Authores de iis tractantes.

A.

Adoptio-

Divi-

Fal-

F.

Fœmi-

Gra-

Iusti.

An

IN-

INDEX
AUTHORUM

Qui in Indice Rerum suis locis additi fuerunt.

A.

Alarii, *Theopholi*, Canones Conscientiæ. *Liburni* 1651.

Amici, *Francisci, Soc. Jes.* Cursus Theol. de Act. hum. Tom. 3. De Just. & Jur. Tom. 5. De Sacram. Tom. 7. 8. *Antverpiæ* 1650.

Anellus Persicus, *Petrus, S. J.* de præcipuo Sacerd. officio. *Neap.* 1649.

Idem, de Horis Canonicis. 4.

Antonellus, *Carolus*, de Regim. Eccles. Episcop. 2. Tomi. *Velitris* 1650. 4.

Aravio, *Franciscus*, in Sum. S. Thom. pluribus Tomis. *Salmant.* 1646.

De Arriaga, *Roderici, S. J.* de Legibus. Cursus Theologiæ, pluribus Tomis. *Lugd.* 1669. & *Antverp.* 1643.

Averia, *Raphael*, de Sacramentis, 3. Tomi. *Bononiæ* 1640. 1642. 4.

B.

Barbosa, *Augustinus*, de Offic. & Potest. Parochi. *Lugd.* 1647.

Bardi, *Francisci, S. J.* de Conscientia. *Panormi* 1650.

Idem, in Bullam Cruciatæ. 1646.

Ejusdem, Selecta Moralia. 1633.

Bassæi, *Eligii*, Flores Theol. pract. *Antverp.* 1660.

De

De Baucio, *Caroli*; Selecta Casuum Conscientiæ. *Neap.* 1652.
Idem, de Exorcism. & Malefic. 1641.
Baunii, *Stephani*, *S. J.* de Sacram. Censur. Benefic. & Contract. 4. Tomi. *Paris.* 1640.
Benedictus, *Bernardinus*, de Jubilæo extraordinario. *Arimini* 1648. 4.
Bernal, *Augustinus*, *S. J.* de Sacramentis. *Lugd.* 1651.
De Bononiis, *Gesuald.* de Sacrament. *Venet.* 1649.
Idem, de Indulgent. Censur.
Ejusdem, in Præcepta Decalogi & Ecclesiæ.
Bordoni, *Francisci*, Sacrum Tribunal contra Hæretic. *Romæ* 1648.
Ejusdem, Consilia Regularia, 2. Tomi. *Venet.* 1641. & *Parmæ* 1648.
Bossii, *Joh. Angeli*, Operum Moral. Tom. 3. *Lugd.* 1650.
Idem, de Jubilæi Privilegio. *Pisiis* 1635.
Bresserus, *Martinus*, *S. J.* de Conscientia. *Antverpiæ* 1638. 4.
Burghaber, *Adami*, *S. J.* Selectorum Casuum Conscientiæ Centuriæ tres. *Monachii* in 12.

C.

Carafa, *Gregorius*, de Monomachia, seu Duello. *Romæ* 1647.
Caramuelis, *Joannis*, Theologia Moralis, ad prima Principia redacta. *Lovanii* 1645.
Ejusdem, Theologia Fundamentalis. *Francof.* 1652.
Ejusdem, Theologia Regularis. *Venet.* 1651. 4.
Idem, in Summam S. Thomæ. *Francof.* 1654.
Carena, *Cæsar*, de Offic. S. Inquis. *Lugd.* 1649.
De Castilento, *Joh. Maria*, Seraphica Theologia Moralis Polyanthea. *Venet.* 1652.

Ce-

Gar-

G.

Garzix, *Didaci*, Stimulus Fidei. *Panormi* 1642. 4

Gerunda, *Andreas*, S. J. de Episcopo, 2. Tomi *Neap.* 1638. & 1653.

Gibalinus, *Josephus*, S. J. de Irregularitate. *Lugd.* 165[illegible]

Idem, de Clausura Monialium. *Lugd.* 1648. 4.

Giragii, *Francisci*, de Regim. Regular. *Lugd.* 1646.

Glianes, *Francisci Ant.* Summa Censurarum & Irregul. *Romæ* 1640.

De Gregorio, *Mauritii*, Expositio paraphrastica omnium Bullarum, Conciliorum, Decretorum, & *Neap.* 1649.

à S. Gregorio, *Stephani*, de Restitutione & Contractibus. *Ferrariæ* 1652.

Guazzini, *Petri Pauli*, Tractatus Moralis ad Defensam Animarum, Advocatorum, Judicum, & Reorum. *Venet.* 1650.

H.

Hallier, *Franciscus*, de Sacra Electione. *Paris.* 164[illegible]

Ejusdem, Hierarchia Ecclesiast. *ibid.* 1646.

Hurtado, *Thomæ*, Resolutiones Morales, 2. Tomi *Lugd.* 1651.

I.

De Januario, *Josephi*, Resolutiones selectæ, 2. Tomi *Neap.* 1645. 1651.

Jordani, *Pacis*, Elucubrat. 3. Tomi. *Patavii* 1650.

Italia, *Marius*, de Immunit. Eccles. *Panormi* 1648.

L.

Leitomius, *Matthæus Homem*, de Conscientia. *Paris.* 1651. 12.

De Leone, *Alphonsus*, de Censuris. *Neapol.* 1644.

Leotardus (*Honoratus*) de Usuris. *Lugd.* 1649.
Lessii (*Leonardi*, *S. J.*) Prælectiones Theologicæ posthumæ. *Lovanii* 1645. & *Paris.* 1648.
Lezzanæ (*Jo. Baptistæ*) Quæstiones Regulares, & Consulta varia. *Venet.* 1654.
Ejusdem, Exercitationes Ecclesiasticæ. *ibid.*
Loarte (*Gasparis*, *S. J.*) Instructio Confessariorum. *Paris.* 1653.
Lucidorve (*Jo. Nicolaus*) de Illegitimis Clericorum & Regularium, juxta Bullam Pii V. *Perusiæ Augustæ* 1648.
de Lugo *Joannes*, *S. J. Card.*) Responsa Moral. *Lugd.* 1651.
de Lugo (*Franciscus*, *S. J.*) de Sacram. *Granatæ* 1644. 4to.
Ejusdem, Decursus prævius ad Theol. Moral. *Mant. Carpent.* 1643. 4to.
Idem, de Sacram in particulari. *Venet.* 1652. 4to.
Lupi (*Ignatii*) Commentaria in Edict. S. Inquisit. *Bergomi* 1648.

M.

Mancini (*Jacobi*) Praxis visitandi Infirmos. *Morcuriani* 1642. & *Venet.*
Marchant (*Petri*) Tribunal Sacramentorum, 2. Tomi. *Gandavi* 1613. & 3. *Antverp.* 1650.
Ejusdem, Baculus Pastoralis, de Potest. Episcop in Regulares. *Brugis* 1638. 8vo.
Marchinus (*Philibertus*) de Sacramento Ordinis. *Lugd.* 1638.

Idem

Idem, de Act. human. *Lugd.* 1653.

Parochianus obediens de Auditione Verbi Dei. *Duaci* 1635. 8vo.

Pasqualigi (*Zachariæ*) Praxis Jejunii. *Romæ*. 1644.

Ejusdem, Praxis magni Jubilæi *Romæ* 1650.

Pelliccioni (*Thomæ*) illustr. Quæstion utriusque Jur *Neap.* 1648.

Pellizarii (*Francisci, S. J.*) de Monialibus. *Bonon.* 1644. 4to.

Ejusdem, Manuale Regularium, 2. Tomi. *Lugd.* 1653.

Perez (*Martinus, S. J.*) de Pœnitentia. *Lugd.* 1654.

Idem, de Matrimonio *ibid.* 1646.

de Peyrinis (*Laurentius*) de Privilegiis Regularium, 2. Tomi. *Venet.* 1643.

Piasecii (*Pauli*) Praxis Episcopalis. *Venet.* 1647.

Pinthereau (*Franciscus S. J.*) de sufficientia Attritionis in Sacramento Pœnitentiæ. *Paris.* 1654. 8vo.

Pontius (*Basilius*) de Confirmatione. *Salmant.* 1630. 4to.

Q.

de Quintanadvennas (*Antonius S. J.*) Singularia Theol. Moral. de 7. Sacram. *Hispali* 1645. & *Venet.* 1648.

Idem, in Præcepta Ecclesiæ. *Matrid.*

R.

Raggius (*Jacobus*) de Regim. Regular. *Genuæ* 1653.

T.

V.

W.

X.

Y.

Z.

FINIS.

ERRATA

Præcipua benignus Lector ita corriget, minutiora sensus dabit, cùm ob parvum typum facilè oculus errare potuerit. Cæterum Indices, in aliis Exemplaribus valdè incorrectos, summâ diligentiâ nunc revisos & correctos accipe:

Pag. 60. *lin.* 16. *lege* modus. *p.* 62. *l.* 23. peccant. *p.* 66. *l.* 14. contrarium *p.* 87. *l.* 22. activo. *p.* 89. *l.* 13. *is.* *p.* 144. Dubium VI. p. 155. *l.* 20. debet. *p.* 164. *l.* 16. meliori. *p.* 166. Dub. VIII. *p.* 183. *l.* 1. moralis. *p.* 185. *l.* 23. ducere. *p.* 187. *l. ult.* in legitimam. *p.* 196. *l.* 30. leges. *p.* 226. *l.* 26. semen. *p.* 227. *l.* 5. corruptum. p. 274. *l.* 22. propriis. *p.* 347. *l.* 3. tuam. *p.* 351. l. 22. metuit *p.* 372. Dub. III. *p.* 429. *l.* 6. parti. p. 440. Dub. III. *p.* 446. *l.* 19. parti. *p.* 461. Dubium IX. *pro* Articulo. *p.* 479. *l.* 27. suo. p. 524. Dub. II. *p.* 526. *l.* 29. Diaconus. *p.* 537. Dub. I. *p.* 560. *l.* 28. laicis. *p.* 580. *l.* 12. sibi. p. 583. *l.* 16. manè. *p.* 599. *l.* 1. indicio. *l.* 2. adsitque. *p.* 600. *l.* 21. *Avila.* *p.* 643. *l. ult.* lucrari. *p.* 663. *l.* 8. viro. *p.* 666. *l.* 26. Moraliter. p. 697. *l.* 16. communius. *p.* 730. *l.* 3. Parocho. p. 746. *l.* 16. unum. *p.* 751. *l.* 5. consanguinei. *p.* 779. Articulus IV.

(o)

S. CAROLI
CARD. BORROMAEI.

De præcipuis Clericorum, Confessariorum, Concionatorum & Parochianorum Officiis.

ENCHIRIDION.

Audite disciplinam, & estote sapientes, & nolite abjicere eam. Proverb. cap. 8. v. 33.

PRIMA PARS.

ADMONITIONES

SANCTI CAROLI

Deprompte è Concilio Mediolanensi Pro-
vinciali quarto, parte Tertia, capite septimo, a-
universum Clerum: Ecclesiasticæ vitæ formam,
Sanctèque vivendi ab eo compendiosé præ-
scriptam rationem edocentes.

PRÆFATIO.

PEruetus illud institutum est, tum Sa-
ctorum Patrum usu, tum Ecclesiæ auc-
ritate comprobatum, ut quæ sacerdo-
lem, clericalemque disciplinam, offic-
ac partes ejus maximè attingunt, ea certis mo-
tionibus comprehensa, ab Episcopo in Syno-
clero proponantur. Cujus instituti ratione, atq;
exemplo nos adducti, de Episcoporum nostroru-
consilio, atque assensu, monitiones infrà ordi-
præscriptas, edendas censuimus, quibus pro libi-
suo unusquisq; Episcopus addat, & detrahat, pro-
Ecclesiæ suæ clero pro temporum ratione utile e-
viderit: tum illas in unaquaque diæcesana synod-
sessione publica, universo clero de libro accura-
legi, graviterque pronunciari mandet; ut quò sæ-
pius repetitæ, frequentiorique studio illæ traditæ
atque expositæ sunt, eò diligentiùs ac religiosiu-
sanctis Ecclesiasticæ disciplinæ, vitæque offici-
universus Clerus in omnes sese partes conformet.

Primò, fratres, & filii in Christo charissimi, me-
mores

mores perpetuo estote vocationis, qua nos dignatus est Dominus noster.

Qua assidua recordatione, memoriaque excitati, eam vos virtutem induite, ut videant alii, quasi lumen aliquod, vestram sanctitatem elucere.

Quæ si magna in aliis vitæ Christianæ institutis requiritur, certè in vobis, qui mysteriorum DEI ministri, diuinæq; gratiæ dispensatores estis, major inesse debet.

Et sicut sacro ordine à reliquis hominibus sejuncti estis, ita à communis fidelium vitæ usu sejuncti, præcipuum quoddam, atq; hoc præstantiùs vivendi genus sequimini, quò ordinis dignitate præcellitis.

Cœlestem in terris vitam, tamquam Angeli Dei, moribus vestris exprimere usque adeò studete, ut à vobis divinarum virtutum exempla ad cæteros emanent.

Una animi consensione, unoque spiritu in iis elaborate, ut & divino cultui, & cælestium rerum meditationibus, & orationi, & sacrarum, ecclesiasticarumque literarum studiis vacetis; tum depositis secularibus, vanisque sollicitudinibus ab omni vitio alieni, in via Domini rectè ambuletis.

Charitatem inprimis, quæ seminarium est omnium virtutum, omni studio amplectimini.

Humilitatem, mansuetudinem, patientiam, justitiam, temperantiam, officiaque Christianæ pietatis reliqua colite. Quæcunque denique sunt vera, quæcunque pudica, quæcunque sancta, ac religiosa, ea cogitate, eaque agite,

Virtutes Sanctorum Patrum, quas præcipuas
& quasi hæreditarias vobis ad imitationem reliqu-
runt, non adumbrate solum, sed omninò expri-
mere certatim contendite.

Utquè illi, sic vos, abstinentiæ, & jejuniis dedi-
clericalis disciplinæ ac vitæ castissimæ studiosi, tum
patriæ cœlestis sitientes, Deo seruite assiduis divi-
narum laudum officiis, & in Ecclesia, quasi in per-
petua vestra sacerdotali, clericalique statione con-
tinenter versemini.

Quæcunq; demum de muneris vestri partibus
de vita, modo, vel Pontificum sanctionibus, ve
Oecumenicis Conciliis, vel Provincialibus, Diœ-
cesanisque synodis, vel alia ratione præscript-
sunt, ea vos servate, ac præstate diligenter.

Omnes, qui canonicarum horarum officiis de
vincti estis, statas eas preces horarias recitate
præscriptam Calendarii anniversarii rationem,
ritum.

Nec verò negligenter, sed attentè, piè, decor-
supplicique mente illas dicite.

Studiosè propterea legite, quæ præsertim
Beato Antonino Archiepiscopo conscripta sun-
de negligentia in persoluendis horis canonicis, u-
quæ eo nomine errata sunt, omninò caveatis.

Expletis canonicarum horarum officiis, si qui-
in illis aut negligentia, aut alia culpa commiseritis
paululum colligentes vos, veniam à Deo petite.

Qui Sacerdotes estis, Missæ Sacrificium sæpi-
facite, sanctè ac religiosè.

Ad illud faciendum parate vos omni pietate, in
tam

àm alti myſterii meditatione toto animo defixi; t quò purius id faciatis, propriam conſcientiam, iligenti, accurato, frequentique examine diſcu-te; tum ſingulis ſaltem hebdomadis, atque adeo æpius, & omnino ſemper, cum peccati mortalis onſcii eſtis, uni è Confeſſariis Sacerdotibus, ad leri confeſſiones audiendas conſtituto, confite-ini.

In ea Sanctiſſimi Sacrificii actione ab erroribus, el leviſſimis omnino cavete.

Quæ de illo piè, ritèque celebrando præſcripta nt, ea vos ſtudiosè diligenterque ſervate.

Diaconi, Subdiaconi, & Clerici inferiorum or-inum, quicumque eſtis, quæ de confitendis ſæpè eccatis, de Communione frequenter ſumenda, obis juſſa ſunt, integrè, & ſanctè omnia, ut debe-s, præſtate.

Confeſſarios Sacerdotes, per nos vobis conſti-tos; quos etiam tamquam vitæ veſtræ duces ac agiſtros elegimus, adite.

Eccleſiaſticæ militiæ omnes vos adſcripti eſtis; d pietatis religioniſq; exercitationes vos vocatos e cognoſcite.

In omni inprimis ſancta oratione vos aſſiduè xercete; tum in meditationis, tacitæquè piæ ora-onis ſtudio ſingulis diebus, certo temporis ſpa-o, toto caſtisſimi animi ſenſu incumbite.

Hæc ſanctis precibus, præter cætera, ſupplices, ræſertim afflictis rei Chriſtianæ temporibus, rate Patrem miſericordiarum, & Deum totius onſolationis.

Ut misereatur populi sui.

Ut fidelium animos ad vitia fugienda, ad vir tesque amplectendas Sancti Spiritus sui ard inflammet.

Ut è Principum, Regumque animis evellant si quæ sunt, discordiæ semina.

Ut ii una animi consensione Christi regn propagare studeant, unamque Dei gloriam, at Ecclesiæ matris defensionem propositam habe

Quicquid verò temporis à divinis officiis, orationis, contemplationisque exercitatione, Ecclesiasticis functionibus, & ab aliis necess actionibus vacuum habetis, non in otio, neque desidia, nec vero in rerum novarum curiosita illud conterite: sed cum in sortem Domini vo tis, ejus legem die, ac nocte meditemini.

Sacrarum igitur literarum studia diligen colite, quæ usque adeo complecti debetis, ut aspernetur, contra eum dicat Dominus. Quia scientiam repulisti, & ego repellam te, ne Sac dotio fungaris mihi.

Frequenter ad statas lectiones, & ad literar tractationes vobis præscriptas convenite.

Attento animo in iis adeste, atque in dies uberiorem Sacrorum studiorum fructum progr sionem aliquam habete, ut ad Episcopum aliq do vocati, & diligentiæ, & doctrinæ testimon detis.

Si qui estis, qui vel tarditate ingenii, vel in vescente ætate magnum in literis progressum h bere non potestis, ne desistite tamen. Prim

ratione frequenti intelligentiam eò diligentius postulate, & ad pietatis, modestiæque studium, ac sanctorum morum disciplinam incumbite; tum sæpius Sacerdotes peritiores consulite, & ad clericales, sacerdotalesque exercitationes convenite, & libentius, & frequentius.

Concionibus etiam, atque lectionibus sacris, quæ in Ecclesia constitutis diebus habentur, cum omnes quicumque estis, tùm maximè, quibus potissimum conciliaribus decretis jussum est, quo decet habitu, frequentissimi adeste.

Lectione librorum spiritualium, & Clericalium, qui probati sint, animos, mentesq; vestras pascite. Quatuor præsertim locos ex cathechismi Romani Doctrina, de duodecim Fidei articulis, de septem Sacramentis, de decem Præceptis, de Oratione Dominica in promptu, atque explicatè habere, omni studio contendite.

Cum iis, & Præceptorum Ecclesiæ cognitionem, & preces horarias recitandi peritiam, & Ecclesiasticorum rituum, cæremoniarumque notitiam conjungite.

Pauculos libros, quorum necessarius delectus vobis, decretis vel provincialibus, vel diœcesanis præscriptus est, habere ne omittite, aut negligite.

Qui pro facultatibus, proque studiorum ratione plures habere possunt, eorum optamus, & laudamus in iis comparandis diligentiam.

At libros de rebus jocosis, ridiculis, obscænis inanibus, ad poësisque prophanæ studium pertinentibus, vulgari, aut latino sermone conscriptos, procul abjicite.

Nec

Nec verò muſicas cantiones ridiculè, voluptu-
parumque pudicè exaratas adhibete.

Quotidie aliquid ex ſacris Bibliis legite; ac
per Eccleſiaſticas occupationes licet, qui apti e
aliquid item ex ſanctorum Patrum opuſcul
Gregorii Magni Pontificis, Cypriani, Ambro
Auguſtini, Chriſoſtomi, Bernhardi, & alioru
qui ſanctitatis, & doctrinæ laude in Eccleſia ce-
brantur.

In iis ad legendum ſanctisſimum Patrem A-
broſium Epiſcopum vobis potisſimum propon

Illius præcipuè librum de ſacerdotali Digni
legite, quo libro Eccleſiaſticos homines comm
nuit de perfectæ vitæ inſtitutione.

Libros item officiorum, quos, ubi prim
Epiſcopus is factus eſt, cleri Mediolanenſis po
ſimum cauſa edidit, in manibus asſiduè habete.

Hos atque alios præterea libros de ſacerdota
clericaliſque vitæ rationibus, & officiis, de ani
rum cura, de Chriſtianæ pietatis ſtudiis, & ex
citationibus, de aliisque ejusdem generis, piè co
fectos, ita legite, ut quæcunque ad vitæ ſanct
normam accommodata ex illis animadvertiſtis,
didiciſti moribus exprimatis.

Conciliorum item provincialium & diœceſan
rum conſtitutiones & decreta non percurrite ſo
lùm, ſed uſque adeò ſtudiosè legite, ut quæ lege
ritis, poſt etiam taciti vobiſcum aliquando men
reputetis, ac videatis ſimul non ſolùm ſi quicqu
eſt, quod contra illorum præſcriptum egeritis,
verùm ſi quid etiam aliud eſt, quod ex eiſdem
exe

exequi, præstareve omiseritis aut neglexeritis. Quod ut præstetis, curate omnino, atque efficite.

Estis Divina misericordia, in Ecclesiastico ordine constituti, ad Gloriam Dei conservandam, propagandamque; ideò tum ordinis vestri ministerium, quod explere debetis, videte, tum dignitatem ac decorem servate.

In incessu, statu, gestu ita vos præbete, ut ab ordinis, quem suscepistis, nomine & ratione, nullo ne modo discrepetis, proposito vobis Beati Patris Ambrosii judicio, qui clero adscribi hominem recusavit, propterea quod ejus gestus, & incessus dedeceret.

Habitu non exquisito, non delicato nimis, non serico, ne ornamento quidem: rursus non sordido, non neglecto, sed gravi & talari, atque ejusmodi tum domi, tum foris pro uniuscujusque vestrum ordinis, gradusque ratione utamini, ut à decretis eo de genere editis, nulla in re vel minima discedatis.

Coronam, quod insigne est ordinis clericalis, pro ratione ordinis, quo vos singuli initiati estis, latam, & conspicuam deferte.

Parca, & frugali mensa contenti sitis, & suppellectili etiam modesta, ac tenui potiùs.

Ab omni splendido apparatu, pompaque seculari abstinete.

Quæcumq; acu picta, variè intexta, aulæa item, & peristromata rejicite.

Imagines domi non prophanas, sed eas habete, quæ pietatis, & religionis argumentum, & adiumentum præbeant.

In omni vita à faſtu, luxu, ambitu, ambitione, & à vanitate longè refugite.

Nec verbis quidem præſcriptum vitæ modum pervertite.

Nihil ſcurriliter, nihil jocosè, nihil turpiter loquamini.

Abſint à vobis maledicta, obtrectationes, curioſitas, levitas, aſſentationes, ac nugæ.

Temperantiæ clericalis diſciplinam vobis præſcriptam in reliquis etiam omninò tenete.

Comeſſationes, compotationes, convivia, laicaliave, tum maximè, in quibus mulieres interveniunt, euitate.

Hoſpites excipite: at illis excipiendis intra parſimoniæ fines vos continete, ita ut clericalis frugalitatis, non ſumptuoſi conuitii teſtes illos habeatis.

A ludis, ſpectaculis, circulatorumque, atque id genus vilium hominum præſtigiis procul eſtote.

Arma abjicite.

Sic denique cor veſtrum corroborate, ut inania ſpectacula non appetat, à mundi ludis, atq; ineptiis abhorreat.

Senſus autem veſtros ita dirigite, ut cum à Deo utiliter dati ſint tanquam rationis miniſtri, ne eos perperam adhibeatis ſicut ſatellites cupiditatum.

Sit igitur veſter oculorum aſpectus ſimplex, & pudicus

Aurium ſenſus caſtus, & prudens, caſta mens, caſti omnes ſenſus.

Vitæ, & morum conſuetudo caſta, & ſpiritualis.

Ad

Ad eorum Sacerdotum, qui in ejusmodi vitæ studiis, ac disciplina exercitati sunt, familiaritatem vos adjungite, ex qua nobis vestræ ad sanctè agendum progressiones constent.

Ad castitatem autem conseruandam munite omnem viam.

Legite propterea sæpè illum Beati Cypriani martyris de singularitate Clericorum librum, qui vos in hac, ut in aliis instruet virtutibus.

Suspectarum autem mulierum consortium omninò vitate.

Cum aliis verò quibusvis mulieribus, quamvis vel arctissimo consangvinitatis, vel affinitatis vinculo vobis illæ conjunctæ sunt, nec iisdem domiciliis, ædibusque simul habitate, nisi cum ex causa alicui vestrum aliquando Episcopalibus literis permissum sit.

In famulatu laicorum ne sitis, multò minus fœminarum, quamvis nobilium.

Ne verò illas musicam, literasve docete, nisi scripta nominatim facultate ab Episcopo permissum cuiquam sit.

Ædes Ecclesiasticas ne laicis locate, nisi concessu Episcopali.

At ne ipsas quidem patrimoniales locationes iis date, quorum vita, moresve suspecti sint.

Secularibus verò negotiis, ut est Sancti Pauli Apostoli documentum, ne vos implicate.

A cujusvis generis mercatura quæstuosa omni negociatione, prædiorum conductione, tum aliis, ut Provinciali decreto vobis interdictum est, prorsus cauete.

Ne pecuniæ, lucrive avidi ſitis; nemo namq poteſt ſervire Deo, & mammonæ: aut enim unu odio habebit, & alterum diliget, aut unum ſuſti bit, & alterum contemnet, inquit Chriſtus D minus.

Si qui pauperes eſtis, ne cupiatis divites fie ut ne incidatis in tentationes multas, & in laqu um diaboli.

Paupertatem veſtram ne moleſtè ferte: paupe tatem dilexit, & docuit cæleſtis magiſter Chriſtu qui naſcens in præſepio ponitur, & nudus in Cru moritur. Scitote paupertati ſocias adjungi ſobri tatem, abſtinentiam, & reliquas virtutes, quib prælucere oportet miniſtros Dei.

Proponite vobis Sanctorum veterum Patr vitam, qui lucrum non ſpectabant, temporalia n quærebant, & nihil iis tamen deerat: imò in pa pertate illis aliquando abundabat, quod aliis er garent.

Ne igitur quia tenuem reditum habetis, l crum quærite, ne quæſtum vos appetendo, inju am veſtro ordini faciatis auaritiæ ſordibus vol tati.

Non ſeculi vos mercatores, non mammon miniſtri eſtis, ſed Chriſti mercatores: nolite the ſaurizare vobis theſauros in terra, ſed bonorum operum abundantia, cum charitate conjuncta, f cite theſauros in cælis.

Studete vos lucrari animas Deo, & cæleſte ho reum augere.

Exemplo Sanctorum, vos paupertate, ſobrie tate

tate, ac parſimonia ita agite, ut non modo à ſupervacanearum rerum uſibus abſtinentes, ſed veſtro etiam defraudantes victu, Eccleſias veſtras, & Altaria exornetis, ſarta tecta habeatis, ſacra ſuppellectili inſtruatis: Alienis item neceſſitatibus ſubveniatis, & pauperibus opitulemini.

Qui verò uberiores Eccleſiaſticos reditus habetis, Eccleſias, è quarum prædiis fructus percipitis, eo magnificentius, & auguſtius, quò amplioribus donis, boniſve, auguſtiorique liberalitate illæ dotatæ ſunt, illuſtri ſtructura, præclaro opere reficite, egregiiſque muneribus exornate, tum omni Eccleſiaſticæ ſupellectilis apparatu inſtruite.

Chriſti viſceribus ſubſtantiam Eccleſiaſticam erogate, pauperibus ſcilicet, peregrinis, viduis, pupillis, ægrotis, in vincula conjectis, captivis; quibus egentibus, & eſurientibus cum ſubvenire poſſitis, ſi alimenta neceſſaria denegatis, violatæ charitatis rei eſtis in conſpectu Domini.

Memores eſtote ejus, quod à Sanctiſſimo Patre Ambroſio ſcriptum eſt, Sua fideles eo animo obtuliſſe Eccleſiæ Miniſtris, ut per eorum manus, quorum fidei, atque integritati ſumma omnia tribuebant, ad pauperes peruenirent

Vos item alii, quicumque eſtis, quorum fidei Chriſti patrimonium propriè ad divini cultus, pauperumque uſum commiſſum eſt, cauete, ne ambitione, aut cupiditate prolapſi in alium, quàm cui addictum eſt, convertatis, idque propterea ſacrilegii rei damnationem æternam ſubeatis.

Univerſi autem vos, & ſinguli Eccleſiaſtici ordi-
nis

nis homines, ut summatim complectamur, quæ muneris vestri sunt, vobiscum frequenter recolite ministerium vestrum explere studete. Sanctissima studia Religionis, & officii vestri rebus aliis potiora ducite. In rerum Divinarum, Sacrarumque cognitione omni cura incumbite; quæ divina, quæ sempiterna sunt, divitiarum, & honorum, & terrenarum rerum cogitationibus abjectis, amplectimini: restincto cupiditatum ardore, integros, castosque vos servate; mundi voluptates, quæ a Divinis Præceptis detorquent, declinate: prædiorum Ecclesiasticorum, quæ non avaritiæ præda, sed instrumenta charitatis relicta sunt, reditu, & fructibus non abutamini; humilitati studete: charitatis opera præstate: induimini Dominum Jesum Christum, Sanctorumque ejus facta imitemini, ut & horum imitatione, & illius inprimis Divinis Præceptis, institutisque conformati in vocatione, qua vocati estis, dignè Deo ambuletis, tum vitæ vestræ splendore laicis hominibus lumen præferatis ad vitam sanctè instituendam, tum vos repositam vobis justitiæ coronam demum percipiatis.

Omnes prætereà, & singuli, qui hujus Ecclesiæ ministerio adscripti aliquo modo estis, & diœcesim, & Ecclesias, quas in ea obtinetis, quibusve adscripti estis, stationes vestras, in quibus manendum vobis sit, putate.

In illis ipsi residete.

Ecclesiasticas ipsas Ædes habitate, ibique domicilium vestrum verè constituite, & habete.

Debitis muneribus, atque oneribus ſatisfacite.

Alia item agite, ac præſtate ex præſcripta conciliaribus decretis fructuoſæ, ſalutarisque reſidentiæ ratione.

Quicumque item Clerici Minorum Ordinum eſtis, in Eccleſiis, quibus adſcripti eſtis, ſinguli, ordinis, quo initiati eſtis, functiones tali pietate obite, ut digni habeamini, qui deinceps altiorem gradum aſſecuti, ſanctæ Dei Eccleſiæ inſerviatis.

Nemo autem veſtrum, quicumque eſtis, ſi alicui functioni eſtis deputati, ab Eccleſiaſtica ſtatione perſonalisque reſidentiæ munere diſcedat, niſi cauſis per Epiſcopum probatis, & etiam conſenſu literis expreſſo.

Hæc, quæ communiter, atque universè vos moniti eſtis, ſinguli ſervate ſtudiosè, ac diligenter.

At prætereà ſigillatim, nominatimque vos, qui in Cathedrali Eccleſia dignitates obtinetis, Canonici item tum ejusdem Eccleſiæ, tum reliquarum quarumvis Eccleſiarum collegiatarum, vel urbanarum, vel diœceſanarum, quicumque ſitis, in omni canonicalis diſciplinæ officio ita agite, ut canonicè, nempè canonum legibus, ad vitæ veſtræ inſtitutum pertinentibus, & conſtitutionum provincialium, diœceſanorumque rationem congruenter vivatis.

Id primò maximè ſtudete, ut in conſpectu Dei Omnipotentis, puro corde, & caſto corpore miniſtretis. Tum ſinguli vos, ordinis dignitati, aut canonicatui annexi functiones explete: canonicalisque muneris partes præſtate.

Omnes in choro ſtatis horis aſſiſtite, & ad Deum pro fidelibus, pias, religioſaſque fundite precationes.

Dum eo loco eſtis, memores eſtote adeſſe Chriſtum Jeſum Dominum, cui ſervite cum timore & tremore.

Non pigri, non ſomnolenti, non oſcitantes adeſtote: non mente vaga, non vagis oculis, non indecenti corporis ſtatu.

Attentè, ſtudiosè, ritè, piè, religiosè divinas laudes concelebrate: & pſallite DEO in conſpectu Angelorum, cantantes in cordibus veſtris Domino.

In choro, nemo prîvatim, nemo tacitè officium recitet, ſed omnes pariter, quicumque adeſtis, ſenes cum junioribus, laudate nomen Domini in Pſalmis, Hymnis, & Canticis.

A quibuſcumque colloquiis, & à literarum, & librorum lectionibus, atque ab omni vagatione abſtinete.

Pro temporis autem, & officii ratione ſedete, ſtate, genua flectite, caput aperite, & inclinate. Accuratè demum omnia obſervate, quæ eo de genere vobis præſcripta ſunt, ita ut veſtro exemplo aliis Sacerdotibus, Clericiſque, & rectè, ritèque pſallendi, & ſanctè orandi, & piè agendi animum addatis. In pſalmorum autem, canticorum, & hymnorum intelligentiam ſtudiosè incumbite, ut dum pſallitis, pro ſenſuum ſanctiſſimorum, quos mente concepiſtis, ratione, vos ad omnem pietatis devotionisque affectum excitetis.

Non ordinariæ diſtributionis lucro adducti, ſed

Dei

Dei charitate, religionisque cultu commoti, divinis officiis adeste, ut verè, ex animoque psalmi verba illa concinatis, Voluntariè sacrificabo tibi, & confitebor nomini tuo Domine, quoniam bonum est, Divinis officiis absolutis, paululum omnes in choro piè orate, inde abeundi signo per præfectum dato, consurgentes, quo ordine ad chorum accessistis, eodẽm in Sacristiam redite, ubi cappas, qui illas induti estis, & superpellicea sine strepitu ullo, vel susurratione deponite.

Canonicales vestros conventus statis hebdomadæ diebus capitulariter habete.

Omnes, qui debetis, ad illos convenite.

Inde ne discedite, nisi missione à Capituli præfecto impetrata. Singuli ordine & loco sedete. Sententiam modestè dicite, & suo quisque loco, non præposterè.

A verbis scurrilibus abstinete.

In rebus consultandis rixas, jurgia, & contumelias cauete.

In initio, & fine unius cujusque Capituli statas Orationes dicite.

Priori loco tractanda proponite, quæ ad divinum cultum, ad Spiritualis vitæ progressionem, ad Ecclesiasticam disciplinam tuendam; tum quæ ad rerum temporalium gubernationem pertinent, ne negligite.

Cætera hoc de genere toto servate, quæ provincialibus constitutionibus vobis præscripta sunt. Omnia inprimis agite pace mutua, concordi voluntate; & charitate fraterna vos invicem diligite.

Cano-

Canonici enim eſtis; qui ſicut pro collegii ratio
ex antiquo inſtituto unà in collegiata Eccleſi
unoque item in canonicali domicilio colloca
fuiſtis, ita uno pacis, & charitatis fœdere, unaq
animorum conſenſione conjunctiſſimi, ſicut n
ſcentis Eccleſiæ miniſtri, quorum erat cor unu
& anima una, experiundo videte, ſicut in pſalm
ſcriptum eſt. Quam bonum, & quam jucundu
ſit, habitare fratres in unum.

Quicumque verò eſtis, qui inter Canonico
Præpoſiti, aut Archipresbyteri, aut alterius d
gnitatis nomen, gradumue obtinetis, ſicut hono
& dignitate præſtatis; ita virtutum exempli
vigilantique in veſtri muneris curæve partibus o
eundis ſollicitudine prælucete.

Parochi præterea, & cæteri quicumque eſtis
etiam Præpoſiti, Archipresbyteri, alijuè, qui an
marum curam geritis, præter ea quæ vos cu
reliquo Clero communia univerſè monuimus, il
etiam, quæ præcipuè de vobis decreta ſunt, pr
ſtate omni ſollicitudine.

In primis, oves vobis concreditæ, cognoſcend
ſunt, & appellandæ nominatim, paſcendæ, &
cuſtodiendæ item.

Animarum igitur numerum in catalogum re
digite ad ſcriptam normam.

Eorum, qui baptizantur, qui item confirman
tur, & compatrum etiam, qui adhibentur, nomin
deſcribite.

Matrimonia in codicem referte.

Parochiæ veſtræ incolarum vitam, & mores
inveſtigate.

Indagate omni ſtudio, ſi qui ſint, hæreſi contaminati, aut ſuſpecti, aut ſi qui ſint, qui hæreticorum libros habeant, vendant, emant, importent, vel legant, eoſquè ſtatim denunciate.

Monete etiam populum, ut id ipſum etiam præſtet, ad noſtri edicti præſcriptum: quod ſtatis temporibus de more promulgate.

Perquirite de dictis, & factis eorum, qui ex hæreticorum finibus veniunt.

Diſpicite, ſi qui è Parochiæ veſtræ finibus ad loca proficiſcantur, ubi impunè prædicatur, quod à Catholica fide alienum eſt, tum etiam an ii, profectionis facultate impetrata, agant ad præſcriptum decreti in Concilio provinciali tertio promulgati. Inveſtigate præterea de iis, qui in veſtra parochia docent, eorundemque mores vitam, & fidem obſervate, reliqua de iis ipſis præſtate, quæ Conciliis Provincialibus præſcripta, juſsàue ſunt.

Videte, & cavete, nè ſuperſtitiones, magicæ cantiones, & ejuſmodi diabolicæ ſuperſtitiones in populo veſtro ſint

Cognoſcite publicos peccatores, corruptores aliorum, concubinarios, adulteros, uſurarios, blaſphemos, & denunciate.

Cognoſcite etiam alios populorum corruptores, qui feſtis diebus non Deo, ſed aleis, ludis, choreis, diabolo ſeruiunt, quique feſtorum dierum cultum quovis modo violant, quales ſint, neque obſervant pontificias, neque provinciales de diebus feſtis colendis conſtitutiones aut edicta Epiſcopalia.

Iſtos ab ea malè agendi corruptela revocate, ac deterrere, omni pietatis officio ſtudete: tum Epiſcopo etiam, ſicut opus erit, ſignificate, ut pro curæ Epiſcopalis officio ſalutare remedium afferatur.

Rurſus agnoſcite etiam pauperes, viduas, pupillos, cæteroſque aliena ope egentes, quibus & ſalutari conſilio, & conſolatione, & re ſubvenite: aut ſi minus re poteſtis, cohortatione alios accendite ad eos ſublèuandos.

Si quæ illorum gravior inopia depoſcit, feſtis etiam diebus à pia fidelium liberalitate aliquid in Eccleſia colligendum curate, ut ab Epiſcopo præſcribetur, quod ipſis in eleemoſynam conferatur.

Seorſum etiam locupletes parochiæ incolas convenite, quibus pauperum egeſtates proponite, & oſtendite eis divitias à Deo propterea etiam eſſe tributas, ut inopibus ſuccurrant.

Si qui autem potentiorum opibus in cauſa aliqua oppreſſi ſunt, illos unicè, atque intimè eorum patrocinio commendate, qui vel ex ſuſcepto officio id præſtare debent, vel quibus Epiſcopus hanc curam dederit.

Paſcite in primis populum vobis commiſſum Prædicatione verbi Dei, ſalutaribus monitis, adminiſtratione item Sacramentorum, exemplo, & oratione.

In Verbo Dei exponendo planè obſervate, quæ conſtitutione provinciali, & aliis Concionatoribus, & vobis præſcripta ſunt.

Pueros Feſtis, Dominiciſque diebus in Doctrinæ Chriſtianæ rudimentis inſtruite.

Pro-

Provectioris ætatis homines ad eadem intelligenda invitate.

Patres, matresque familias monete, ut filios, filias, cæterosque, quos in familia habent, ad statas Doctrinæ Christianæ scholas ipsi conducant.

Confratrum, qui iis scholis adscripti sunt, operam ad hoc institutum adhibete, curateque, ut mutua inter eos charitas morumque disciplina conservetur.

Alios etiam ad tam pium opus amplectendum alacriores reddite, atque excitate, tum assiduis vestris cohortationibus, tum promulgatione thesauri spiritualis indulgentiarum, iis concessi, qui iis scholis adscribuntur: in illisque operam nauant.

Ne ommittite diebus festis inter Missarum solemnia aliquid ex iis, quæ in Missa leguntur, fidelibus exponere, & sanctissimi illius Sacrificii mysterium aliquod explanare, & aliquando sanctiores illius sacrarum Cæremoniarum, rituumq; rationes, & significationes explicare, quò diligentius instructi in dies Sacro sancto illi Sacrificio religiosius intersint.

Docete item, quomodo fideles signo Missæ celebrandæ dato, se corde contrito ad eam sanctè audiendam parent.

Curate, atque efficite perpetuis vestris monitionum officiis, ut in illa viri aperto capite, mulieres velato, & in omni ejus parte utroque genuflexo, præterquam in Evangelio adsint.

Instruite etiam eos, quàm religiosè non solum in Missæ Sacro, verùm etiam in Divinis aliis officiis versandum.

Quan-

Quando ſtandum, quando genua flectendū,
quando aſſurgendum.

Quàm valde, dum illa fiunt, celebrantur,
fugiendæ confabulationes, ſtrepitus, clamores,
imò verò inanes cogitationes, quibus â pia medi-
tatione, & myſteriorum, quæ aguntur, contem-
platione, religioſaque oratione animus diſtrahi-
tur: quàm denique ſtudioſè vitanda reliqua om-
nia ab eorum officiorum ſanctitate & cultu aliena.

Rurſus, quàm ſanctè, item quàm religioſè, &
quàm demiſſo, humilique habitu in ſupplicationi-
bus, litaniis, & ſtationibus verſandum ſit.

Qua reverentia, quove pietatis ſtudio in Eccle-
ſiis, locisve ſacris manendum ſit, quæve ab illis
procul abeſſe debeant, idque ex ſanctionibus Pon-
tificiis, Conſtitutionibus Conciliaribus, Epiſcopa-
libus præterea Edictis.

Qua etiam, non ſolum intima religioſi animi
præparatione, ſed externa etiam cultus, veſtitusque
modeſtia, humili genuflexione, & armis depoſitis
ad ſanctiſſimam Communionem, tum etiam ad
cætera Sacramenta accedendum ſit.

Tum docete, ac monete, quomodo dies feſti
colendi & ſanctificandi ſint.

Oſtendite, indigniſſimum eſſe, ſacris illis die-
bus, non modo à nefariis operibus illicitisque ne-
gotiis non abſtinere, verum etiam religionis, ac
pietatis opera non præſtare omni diligentia.

Acctereà nefas eſſe Sacros dies ad maxima
Dei beneficia recolenda ſummasque ei laudes per-
ſolvendas, ac debitum Sanctis honorem tribuen-
dum

dum institutos, ad illa traduci, quæ ab eo cultu abhorrent, qualia sunt tripudia, ludi, choreæ, spectacula, quibus, ad turpes illecebras incitantibus salutis humanæ hostis diabolus oblectatur.

Denunciate item stata sacrorum temporum jejunia: docète quomodo jejunandum, quæ peccati gravitas in violandis sacris jejuniis.

Quæ prætereâ Christianæ pietatis officia in Sanctorum vigiliis.

Quàm sanctè observandum Quadragesimale jejunium.

Statis autem solemnibus, vel Adventus, vel Septuagesimæ, vel aliorum temporum celebritatibus, præmonete fideles, atque diligenter ex pastoralium etiam literarum præscripta recitatione, ac ratione instruite ad sacra illorum temporum mysteria, sanctis pietatis officiis religiosè colenda.

Utque iis omnibus pro temporum, solemnitatumque ratione illi instrui possint, sæpe monète, ut Dominicis, aliisque Festis diebus, quemadmodum sacra Tridentina Synodus optat, ad parochialem Ecclesiam conveniant.

Qua in re sæpius monitionem pastoralem de eo genere frequenti populo legite.

Sæpe autem, ac diligenter eosdem docete, quam assiduè orandum sit.

Quomodo & tacita supplicis mentis meditatione, & piis statis orationibus precandum.

Quàm studiosè, ac religiosè suscipiendum vespertinæ communis orationis institutum: quàm diligenter illud semel susceptum, piè retinendum.

Ideò-

Ideòque, cùm aliàs sæpe in anno eam orandi rationem cum Indulgentiis concessis per summi capita explicate: tum præcipue diebus Concilio Provinciali Tertio constitutis, in maxima populi frequentia de scripto pronunciate, atque evulgate.

Dominicis diebus instruite populum, & monete, pro quibus oret, ut est in eodem Provinciali Concilio decretum.

Tum præterea, quas singulis hebdomadæ feriis præcipuas precationes, Christianasque meditationes, atque in orando exercitationes sibi propositas in promptu habere possit.

Quam sæpissimè verò sermonibus vestris populo proponite locos perpetuæ Christianæ meditationis, de Morte, de Judicio, de Inferno, de Gloria, & de Præmio Paradisi. Monete præterea sedulò, ac frequentissimè patres, matresque familias, ut liberos, familiamque suam ad pietatis, Christianorumque virtutum disciplinam religiosè instituant.

Ad hoc propterea patres familias inducite, ut de vitæ spiritualis ratione & piis exercitationibus libros probatos domi suæ habeant, in quorum lectione versentur, seseque, ac familiam instituant ad sanctè agendum.

De patrumfamilias officio, familiæque institutione, editam in Concilio Tertio Provinciali constitutionem in parochiali conventu legite, singulasque ejus partes explicate.

Tum alia præterea docete, quæ opportune ex-

stimaveritis, quibus illi se, suamque familiam in Christianæ vitæ institutis, atque exercitationibus conforment.

In officinis etiam, & tabernis, disciplinæ, vitæq; Christianæ rationem observate: si quid autem vel ab artificibus, vel ab institutoribus operariisve committi animadverteritis, quod dissolutæ disciplinæ sit, id officinarum, tabernarumve dominos graviter monete, ostenditeque ea in re officii sui partes.

Estis participes, & socii laborum, curæque Episcopalis; & in messe Episcopo commissa operarii estis: elaborate unâ cum eo & contendite, ut populus, cujus curam geritis, tanquam purum triticum, auxiliante Divina Misericordia, congregetur in horrea cœlestia.

Depositum custodi, inquit B. Apostolus Paulus. Id quod vobis singulis dictum esse putate, ut in grege, tanquam deposito, fidei, curæque vestræ commisso diligenter custodiendo, ab omniq; peccati labe conservando, cogitationem, sollicitudinem, curam studiumque omne collocetis.

Parochiæ igitur unicuique vestrum concreditæ viciniam, cum à cæteris vitiis omnibus vos singuli sollicitè custodite; tum curate etiam, ne odia, simultates, inimicitiæ, factiones, nec non temerè jurandi, maledicendi, imprecandi pravæ consuetudines, ac nè detractiones quidem in ea sint.

At vitia inprimis, & peccata, ad quæ populum procliviorem esse animadverteritis, reprehendite, atque exagitate.

Nec vero diſſimulate peccata, ſed annuncia
populo ſcelera ejus: publicè peccantes cor
omnibus arguite, ut & alii timorem habeant.

Idque agite ſpiritu Fortitudinis Domini, &
ſtrenui ejus milites, bonam militiam militate,
hil planè trepidantes. Si ab increpatione ut
monet Sanctus Gregorius, reticueritis, quia co
tra vos odia inſurgere reformidatis non jam D
lucra, ſed veſtra quæritis.

Non maledictis, non vexationibus, non calu
niis, non alicujus generis contumeliis illud,
increpandi, vel palam arguendi officium deſer
modo Chriſti gloriæ, & animarum ſaluti ſerviatis.

Rurſus non occupandæ hominum gratiæ ſ
dio id agere deſiſtite, Servus Dei non eſſem, ſi h
minibus placerem, inquit Apoſtolus.

Væ vobis tacentibus, aut diſſimulantibus,
grex curæ veſtræ commiſſus perierit; ſangui
ejus de manibus veſtris requiret juſtus & om
potens Deus.

Si igitur peccator: ne in increpationibus ver
veſtra blandientia ſint: ſed, ut à Spiritu San
ſcriptum eſt, Stimuli ſint, & quaſi clavi in al
defixi.

Inſtate opportunè, importunè privatis eti
admonitionibus, conſiliis, correptionibus, obj
gationibus, ut peccantes, adiutrice divina gra
in viam ſalutis evocetis. In uſum etiam ſanct
revocate fraternam correctionem, ut non mo
mutua Chriſtiana charitate vos ipſos corripi
ſed reliquos item, præſertim parochiæ incolæ

haritatis & correctionis officium rectè docea-
is.

Ad sermonum verò, admonitionum, correcti-
num partes explendas, locos vobis comparate
ræcipuè ex Doctrina Catechismi Romani, in quo
agna cum populorum vestrorum salutari utili-
te versari diligenter potestis.

Neque ad hoc multiplicis vestræ Ecclesiasticæ
ctationis genus negligite adiumenta, quæ aliun-
e utiliter capere potestis.

Cætera autem officia, quæ in Sacramentorum
ministratione, assidua ad frequentem eorum u-
m cohortatione, in ægrorum cura, in aliis paro-
ialis muneris functionibus, vobis Provinciali-
s Diœcesanisque Concilis præscripta sunt, præ-
te, atque exequimini accuratè, ad earumque
nciliarium constitutionum, decretorumve nor-
am, omni observantiæ, atque obedientiæ studio
s planè conformate.

Quæ verò decretorum Provincialium, vel Diœ-
sanorum partes ad laicos, eorumque Christia-
m disciplinam attinent, quò sæpius evulgatæ,
que inculcatæ serventur diligentius, illas, sum
atim vulgari sermone expressas, crebrò, prout
u venerit, populis vestris proponite, denuncia-
, explicate, atque in consuetudinem inducite.

Quæcumque denique vel ad vos, vel ad laicos
ræ vestræ commissos, pertinent, ea decreta,
o maximo potestis, studio, in omnem executio-
m, disciplinæque usum introducite. Videteque
primis, ac perpendite, quæ sint, & quam reli-

gioſæ muneris veſtri partes: caveteque ut in of ciis, & curæ veſtræ functionibus non modo q quam vos non committatis, ſed ne omittatis q dem: cùm in Sacerdotali vita, pro muneris, q ſuſtinetis, ratione, tum graviores, tum longè p res, quam in cæteris hominibus eſſe poſſint, om ſionis culpæ.

Vos præterea reliqui Sacerdotes, quicum eſtis, quibus Animarum cura non incumbit, c alia omnia, quæ Eccleſiaſtici ordinis hominibu divinorum officiorum cultu, de vitæ honeſtat ſtudiis, & vitæ ſpiritualis exercitationibus p ſcripta, aut monita generatim ſunt, tum quæ minatim, ſigillatimque ad præcipuam veſtram ecutionem attinet, præſtate omnino.

Vos item reliqui clerici inferiorum ordin quæcumque ad vos vel nominatim, vel gener ſpectant, agite omnia, ſicut clericalis vitæ r Canonum & Conciliorum decretis præſcripta ſtulat.

Chriſti eſtis, nempe de ſorte Domini & ipſe minus ſors, pars ſcilicet veſtra. Tales præ vos, ut & ipſi poſſideatis Dominum & poſſi mini à Domino, verèque dicatis, Dominus p hæreditatis meæ.

Filii mei, nolite negligere: vos elegit Domi ut ſtetis coram eo, & miniſtretis illi.

Videte igitur, quam valde intentos vos oporteat miniſteriis veſtris, & quàm magna vi morumque caſtitate.

Proborum hominum tantum, præcipue Sac do

dotum vitæ ſpiritualis laude præſtantium, familiaritate utamini; ex quorum conſuetudine tum fructus vos capiatis, tum Epiſcopus meliorem in dies de vobis opinionem concipiat.

Majores vereamini, & obſervate: eiſdemque recte monentibus obtemperate.

Præter Latinæ linguæ, & literarum ſtudia, Eccleſiaſticæ inprimis diſciplinæ inſtitutionibus diligenter incumbite.

Sic demum vos moribus, & vitæ modeſtia probate, ut & à Parochis, & à Præceptoribus veſtris, tum etiam à populo bonum teſtimonium Epiſcopus habeat, voſque dignos judicet, quos majoribus ordinibus adſcribat.

Vos qui vel viſitationis munus geritis, vel clericalis diſciplinæ curæ quovis nomine Præfecti eſtis, vel in diæceſi Vicarii foranei conſtituti, in explendis muneris, atque officii vobis commiſſi partibus ſedulò invigilate, atque elaborate.

Onus, quod ſuſtinetis, quàm grave ſit, quam plenum curis perpendite; tum quam in eo vobis committendo ſpem, fiduciamque Epiſcopus habuit, videte, tum efficite, ut ejus expectationi reſpondeatis, vigiliarum veſtrarum ſtudiis, aſſiduaque ſolicitudine.

Eccleſias, quæ in uniuſcujusque veſtrum regione ſunt, ſedulò viſitate, earumque partes ſingulas inſpicite.

Perveſtigate in uniuſcujuſque parochiæ finibus, an aliqua publicorum peccatorum labes, an flagi-

tia, quibus Episcopali cura Episcopus medeatur, necesse sit.

Universo Clero, pro regione commissa, invigi late diligenter, illudque inprimis videte, ut disciplinæ Ecclesiasticæ moribus, institutis, atq officiis se contineat, clericalisque moderatio legibus congruenter vivat.

Indecentem ejus habitum omnino rejicite: mo rum sanctæ vitæ, Sacrarumque literarum, institutionis Ecclesiasticæ studia, si quæ in eo lan gvescunt, excitate.

Clerici autem Minorum Ordinum, in hoc ma ximè vobis commendati sint, ut illorum omni tum in vitæ moribus, tum in literarum, Eccle sticæque doctrinæ studiis progressiones accura exploretis, atque ut maximè potestis, pater cohortationibus, atque objurgationibus, iisq assiduis adiuvetis.

Ecclesiarum item cultum, & nitorem, cæter que ejus generis omnia curate vestra diligen quæ totis in Christo visceribus ab unoquoq vestrum expetitur.

Hæc omnia, & singula his monitionibus nomi natim, sigillatimque expressa, tum cuncta item re liqua, vel Conciliis Provincialibus, Diœcesanis que sancita, vel alio modo vobis præscripta, vo omnes, ac singuli, quorum interest, quanto po stis amore, & pietate, non amplectamini solum, legite, sed mente animoque comprehendite, ser vate, omniq; sollicita executione præstate, totosq vos ad cohortationum, admonitionum, decreto rum

rum, & constitutionum rationem accommodate.

Quod omne, ut faciatis, sicut nos pro Episcopalis nostri officii munere vos in hoc Diœcesano conventu ex Concilii Provincialis præscripto commonefecimus: ita etiam unumquemque vestrum, per unigeniti filii Dei adventum, per ejus Crucem, perque animarum vestrarum salutem obsecramus, obtestamur, divinaque contestatione monemus rursusque vobis ipsis universis, & singulis edicimus. Si quis vestrum constitutionibus, decretisque, vel Provincialibus, vel Diœcesanis; vestra causa editis non paruerit, contra eum nos acturos esse Ecclesiasticis, Canonicisque sanctionibus.

Cavete igitur, ne quem nobiscum paternè modo agentem, solicitèque monentem, & in conspectu Dei vos hoc sacro loco deprecantem auditis, eundem rursus non in hac vita solum culpas vestras animadvertentem, sed in divino prætereà Judicio easdem accusantem audiatis.

At ipse Deus, & Pater noster, & Dominus Jesus Christus dirigat vias vestras in omni sancta obedientia: exhortetur corda vestra, & confirmet in omni opere, & sermone bono ita ut digne ambuletis vocatione, qua vocati estis, per omnia ei placentes: sicque, sanctis vestrarum virtutum progressionibus probati, appareatis ante Deum, & Patrem nostrum, in adventu Domini nostri Jesu Christi, cum omnibus Sanctis ejus, Amen.

SECUNDA PARS.

LEGES
A SANCTO CAROLO
CONFESSARIIS PRÆSCRIPTÆ.

In Sacramento Pœnitentiæ administrando, de communi consilio suorum Theologorum, tam Ecclesiasticorum, quam Regularium: Excerptæ ex parte Quarta Actorum Ecclesiæ Mediolanensis.

Pag. 523.

Quod Sacerdotes injungere debeant pœnitentibus convenientes Satisfactiones.

VIdeant maxime Sacerdotes, & Parochi, ne pro peccatis gravibus levissimas pœnitentias imponant: id quod & Confessoribus, & pœnitentibus periculosum est; cum id 1. à sacris literis & 2. à Conciliorum Decretis, & 3. à SS. Patrum Sententia alienum sit. Nam divinæ literæ ab iis, qui pænitentiam agunt, hoc efflagitant, ut fructus dignos pœnitentiæ faciant, utque ad Dominum convertantur in iejunio, fletu, & planctu. Et verò, qui peccatis gravibus leves quosdam pœnitentiæ modos imponunt, hi, (canon inquit) consuunt pulvillos, secundum Propheticum sermonem, sub omni cubito manus, & faciunt cervicalia sub capite universæ ætatis ad capiendas animas. Imò Concilium Tridentinum docet, alienorum peccatorum participes fieri eos Confessores, qui dum, cum pœni-

pœnitentibus indulgentius agunt, leviſſima quædam opera pro graviſſimis delictis injungunt.

Particularium Satisfactionum à Confeſſario præſcribendarum exempla.

UT pœnitens, exempli gratia, veſtium ſericarum uſu, auri ornamento, conviviorum apparatu, venatione aliquo certo tempore abſtineat. Ut egentibus hominibus cibum ſuppeditet, ac miniſtret, pedes item lauet. Ut Peregrinos pro facultatum ratione hoſpitio excipiat. Ut in publica domo hoſpitali locove pio aliquot dies operam navet. Ut viſitet, qui in carcere ſunt, eoſdemque conſoletur, & cum per facultates licet, alat certo præſtituto tempore. Ut ſe per aliquot dies in monaſterium aliquod, aliumve ſemotum locum recipiat, ubi pœnitens vivat. Ut aliquot diebus carne, aut vino abſtineat. Ut certis diebus, præſertim feria quarta, ſexta, & Sabbato jejunet, vel etiam pane veſcatur ſolum & aquæ potu utatur. Ut certo aliquo tempore non equitet. Ut humi aliquamdiu jaceat, cubetue. Ut cilicium aliquot dies induat. Superbis, humilitatis opera: Carnis voluptati deditis, jejunia, abſtinentiam, cilicii uſum, aliamque corporis macerationem, pro peccati quantitate indicat. In oratione negligentibus, ut ſingulis diebus manè ſaltem, & veſpere orationi vacent, feria ſecunda, & aliis certis item definitisque diebus devotè viſitent Stationales, & præcipuæ devotionis Eccleſias, & Altaria: præſertim in Quadrageſima, & in Adventu. Mundi pompas,

choreas, aliaque opera ſathanæ conſectantibus, eam pœnitentiam imponet, ut in hebdomada, manè, certis diebus (id quod in ſingulos dies etiam faciendum eſſe, graviſſimè B. Chryſoſtomus monet) ſancta meditatione præpoſita, ſolemnem illam ſponſionem, quam per compatres in Baptiſmo ſanctè fecerunt, redintegrent, intimè Deum precando; in qua precatione firmo, ſtabilique animi propoſito, ſtatuant ſe Chriſto Domino adhærere, renuntiareque ſe iterum ſeculi pompis, operibus tenebrarum, & Diabolo inprimis, cui ſe adverſarios eſſe & profeſſi ſunt, & profitentur perpetuò.

Quam ſit neceſſaria, & utilis in audiendis Confeſſionibus ſcientia Canonum Pœnitentialium.

PAtres docuerunt, quam neceſſaria admodum ſit Sacerdotibus, qui in audiendis pœnitentium Confeſſionibus verſantur, Canonum Pœnitentialium ſcientia. Etenim ſi omnia, quæ ad pœnitendi modum pertinent, non prudentia ſolum ac pietate, ſed juſtitia etiam metienda ſunt, certè norma hæc è Canonibus pœnitentialibus ſumatur, oportet. Sunt namque ii, quaſi regulæ quædam, quibus cùm ad culpæ commiſſæ gravitatem rectè dignoſcendam, tum ad imponendam pro illius ratione veram pœnitentiam, Sacerdotes Confeſſarii ita diriguntur, ut ubi ſingula, & quæ ad peccati magnitudinem, & quæ ad pœnitentis ſtatum, ætatem, conditionem intimumque contriti cordis dolorem pertinent, accuratè perpenderint, tum demum

mum pœnitentiam judicio & prudentia ſua moderentur. Atque hæc quidem, omnisque alia, quæ multiplex eſt hujus neceſſariæ cognitionis ratio à Patribus explicata, facit, ut Canones Pœnitentiales pro decalogi ratione diſpoſiti in ultimam hujus libri partem referantur, unde aliqua eorum notitia ab ipſis Confeſſariis Sacerdotibus ſumi poſſit.

Pagina 766.

Pænitentium promiſſis, ac ſponſionibus non ſemper habendam fidem in Confeſſione.

Confeſſarios monitos volumus, ut iis, quos peccata non dimiſſuros probabiliter exiſtimabunt, quantumvis polliceantur, ac ſpondeant, ea ſe dimiſſuros, abſolutionem procraſtinent, donec emendationem agnoſcant, nec non iis, qui ex multis annis in eadem peccata prolapſi ſunt, neq; ullam operam ad correctionem vitæ ſuæ contulerunt.

Pagina 766.

Quinam Sacramentalis abſolutionis beneficio indigni ſint æſtimandi.

Ut moneantur Confeſſarii abſolutionis gratiam non eſſe concedendam indignis, quemadmodum ſæpiſſimè, aut ex imprudentia, negligentiave, aut alia quavis ratione evenire compertum eſt: unde contingit, ut plerique diutiſſimè in iisdem peccatis perſeverent, non ſine gravi animarum ſuarum jactura. De ſententia plurium Theologorum, tam ſecularium, quàm regularium præſcri-

bendum censuimus, quæ in quibusdam casibus observanda sint. Sciant itaque velle nos, ut in concedenda aut neganda absolutione, in propositis infrà casibus non aliter se gerant, quam quomodo hic à nobis præscriptum est. Quoniam autem Christianus omnis, si adultus est, sub pœna peccati mortalis scire debet articulos omnes Symboli Apostolorum, saltem quoad substantiam, insuper & præcepta Dei, sanctæque Matris Ecclesiæ universa, quæ sub mortali obligant, & docentur communiter in scholis doctrinæ Christianæ; si Confessarius pœnitentem reperiat istorum omnium ignarum, non absoluat, quin primo quoque tempore iis addiscendis operam daturum se promittat. Quamquam si aut à Confessario suo eodem vel diverso, vel sua ipse privatim, conscientia jam alias monitus (quod diligentissimè exquiretur) eam adhibere diligentiam neglexerit, quæ pro illius ingenii captu, ad ea discenda sufficiens sit, non prius absoluatur, quam huic obligationi aliqua saltem ex parte fecerit satis.

Si vero ea de re nusquam antea monitus fuerit, poterit tum ei gratiam absolutionis impertiri; ea tamen præmissâ semper instructione; quam pœnitenti sufficere censuerit, & tanto beneficio non sit indignus.

Si in partes matresve familias incurrat, qui familiares suos, sive liberos, sive etiam servos & ancillas istorum omnium, quæ revera nesciant, erudire negligant; (quod in primis sciscitari satagat) vel non curent, ut ab iisdem Dei, aut Ec-

clesiæ

clesiæ præcepta serventur; aut quod multo gravius, est, impediant aliquando, ne serventur; quemadmodum qui eos ita semper occupatos tenent, ut diebus etiam festis à servili opere nequeant abstinere, si quæ sunt sibi necessaria, comparare voluerint: potestatemve ipsis non faciant audiendæ Missæ juxta Ecclesiæ statuta; aut qui non habità ratione ætatis aut alterius legitimi impedimenti, quadragesimali tempore, aut alio quolibet, quo indictum sit ab Ecclesia jejunium, indiscriminatim omnibus ampliorem cœnam offerant, sinantue offerri, aut matutinis horis cibos ingerant ante consuetum tempus, vel etiam à suis impunè violari permittant hæc præcepta, aut si monitis pervicaces fuerint, eos non expellant domo. His in casibus absolutionem neget, nisi fortè fidem faciat pœnitens, officio suo seriò deinceps facturum se satis: & quam anteà tot, ac tantis in rebus adhibuerat negligentiam, correcturum se sanctè promittat.

Id verò qui promittit, si nondum iis de rebus aut à confessario, aut à Parocho monitus fuerit, poterit, ut jam suprà dictum est, absolutionem consequi; si autem monitus sæpius correctionem neglexerit, differri debet absolutio, donec præstare saltem promissa cœperit, *Dederitque per aliquod tempus non dubia correcti animi argumenta.*

Eandem methodum servabit, si quando cum iis aget, qui contra statuta Conciliorum hujus nostræ Provinciæ, præsertimque Tertii, aliaque innumera, diebus festis laborare pergent, & vendere, &

omni-

omninò ea facere, quæ dictis statutis prohibui-mus.

Illud idem servabit erga eos, quos immodicus luxus obnoxios facit peccati mortalis. Quoniam autem hac nostra tempestate excrevit in immensum, non sine culpa negligentiàque Confessariorum, qui ab hoc inconsiderantius absolvunt pœnitentes suos, fortassis & nullum ea de re scrupulum ipsis movent, aliquos hic casus designare placuit, in quibus mortaliter peccat, cui cordis est nimius ille luxus, ut juxta præscriptas jam supra regulas se gerant, ubi de illius absolutione agetur.

Quisquis igitur utitur hac pompâ, ut alios ad peccatum mortale pelliciat, reus ipse fit mortalis peccati, aut si ex illius occasione, vel violat ipse vel aliis etiam author est & causa, cur violent Dei vel Ecclesiæ præcepta, puta, si festo die vel laboret vel laborare alios compellat, vel Sacro, aut non intersit, aut impediat alios interesse. Si qua uxor aut maritum, aut alium quemlibet, cui domestica familiarisque rei cura commissa sit, ad nimios sumptus cogat, quos sciat aut certe probabiliter suspicetur, odia, dissensionesque domesticas parere, maritum vel alios compellere ad blasphema verba, ad turpes, & illicitos quæstus, ad resecandas eleemosynas, quas ante erogabat, ad ea omittenda, quæ ex aliorum legatis facienda in se receperat, fraudandos ære suo creditores, frustrandosque domesticos, & alios operarios mercede laborum suorum, ad certum tempus præstituta. Si suis eadem sumptibus inducat ad novum æs alienum con-

contrahendum, cui ſolvendo etiam per tempus par eſſe nequeat, (quod nuſquam contingit ſine gravi proximi detrimento;) ſi impediat ne filias jam nubiles collocentur, unde ſæpè in familiam magna labes redundat: denique ſi juſta de cauſa timendum eſt, ne ex immodicis hujusmodi ſumptibus, hæc aliaque id genus innumera peccata oriantur, *Jam dubium non eſt, quin mortaliter peccet, qui his in caſibus ſumptus nimios facit.*

Quoniam verò fieri vix poteſt, ut is, cujus impenſæ proprias facultates excedunt aut neſciat, aut certè ſcire nequeat, vel non teneatur, nimios hos ſumptus ſimilibus peccatis locum facere, generali ſaltem judicio cenſere quis poteſt, illos omnes in ſtatu eſſe peccati mortalis, niſi aliter fortaſſe ſuadeant privatæ quædam rationes, quas ſeriò Confeſſarius examinare debet.

Reum peccati mortalis non ſolum facit in veſte ſumptus, facit aliquando & modus, ſi nempe immunditiam inſpiret, vel ex ſe, vel juxta communem hominum opinionem, vel ſi videat conjiciatve ſaltem probabiliter, ex occaſione illius, quod inter honeſtos conditionis ſuæ viros ac mulieres nondum ſit uſitata, non defuturos, qui amorem impudicum concipiant, conceptumque (niſi protinus abjiciat) retineant mente diutius: contemnens aut certè parvi faciens illorum hominum ſalutem, ſi eodem ornatu uti pergit, haud dubium quin mortaliter peccet, ſicut etiam, ſi veſtis inſtituta ſit ad obſcœnos, vel affectus, vel motus exprimendos, aut ad illorum aliqua etiam præbenda indi-

indicia aut per diversos illius colores, aut alio quolibet modo.

Advertant præterea non iis solum negandam esse absolutionem, qui sincerum, constansque animi propositum nondum conceperint abstinendi à peccatis, verum & iis etiam, qui licet illud jamjam se concepisse affirment, dicunt tamen, non putare se ab iis abstenturos; nisi magna cum animi propensione recipiant se facturos ea omnia, sine quibus prudens Confessarius ad eadem reversurum probabiliter æstimet.

Eos insuper monitos volumus, *differendam esse absolutionem, donec aliqua correctio appareat, in pœnitentibus, quos verisimile sit, ad eadem semper peccata redituros, quicquid contra affirment*: cujusmodi sunt præsertim juvenes otio ut plurimum dediti, qui majorem vitæ suæ partem insumunt in ludis, comessationibus, ebrietatibus, & impudicitiis, blasphemi, detractores, turpiloquio addicti, innumerisque id genus vitiis, qui semel tantum quotannis sub finem Quadragesimæ sese Sacerdoti sistunt ad confessionem, sicut & universim omnes, qui per plures annos in iisdem peccatis perseverant, abjecto omni correctionis studio. Sciant denique non posse se iis impendere beneficium absolutionis, qui peccati mortalis occasionem omnem fugere seriò nondum proposuerint.

Ibidem.

Ut prudens Confessarius agere debeat cum iis, qui sunt in occasione proxima peccati mortalis.

Quo-

QUoniam autem omnium plurimum intereſt, ut Confeſſarii ſententiam hanc noſtram plenè intelligant, fuſius ea de re diſſerendum duximus. *Vocatur ergo peccati mortalis occaſio, quicquid illius cauſa eſſe poteſt, ſive ad id inducat per ſe, aut etiam per accidens, ex conſuetudine pœnitentis, quem habita ratione anteactæ vitæ prudenter judicat Confeſſarius ad peccatum reverſurum, quamdiu in eadem occaſione verſabitur.* Inter occaſiones primi generis ſive quæ ex ſe, naturaque ſua, ſemper, aut ferè ſemper ad peccatum inducunt, hæc merito cenſeri poſſunt. Aleatorium omnem ludum profiteri: aleatores domi ſuæ recipere & fouere; cum eo, aut ea habitare, qui cum ſoleas Deum offendere, ſive id ipſa expetierit, ſive aliam quamlibet ob cauſam; perſeverare in eadem converſatione, colloquiis, aſpectibus mutuis, ſimilibusque aliis incentivis libidinis.

Quare ſi pœnitens in harum omnium aliqua præſente verſetur, putà retineat eam apud ſe perſonam, quà ſolet abuti ad peccatum, non debet Confeſſarius prius abſolutionem impertiri, quam ab eà reapſe, & de facto ſeſe ſeparaverit. Quod autem ad alias ſpectat, ut aleam, converſationem, mutuos aſpectus, nutus impudicos, aliaque libidinis incentiva, ad abſolutionem percipiendam ſufficit, ſi ab iis in poſterum abſtinere, ſed verè, ſincerèque promittat, *niſi tamen, ſi quis datis jam alias iiſdem promiſſis, ea fugere neglexerit: Quo in caſu differendam abſolutionem cenſemus, donec aliqua ejus emendatio appareat.* Quia tamen contingit ali-

aliquando, ut citra grave periculum; ſcandalumve ab iis nequeat ſeſe pœnitens expedire, præſcriptas infra regulas ſervabit Confeſſarius.

Primo differet illius abſolutionem, donec certa & indubitata præbeat ſigna animi in melius commutati; ſi verò abſolutionem differre non poſſit, quin pœnitentem exponat gravi infamiæ periculo, tum ſi contritum certis quibusdam ex notis videat, aut ita mente affectum, ut ad omnia remedia paratus ſit, quæ ad illius emendationem neceſſaria judicaverit prudens Sacerdos, tum aptiora præſcribet & utiliora, puta, ut ſolus cum ſola nunquam conveniat, imponet & preces, orationesque, imò & corporis macerationem aliquam, & in primis frequentem confesſionis uſum, ſimiliaque exercitia, quæ ſi in ſe recipiat, tum debebit eum Confeſſarius abſoluere: Si verò ſervatâ diligenter hac diſciplina, aut à ſe, aut ab alio quolibet Sacerdote, qui ejusdem antea confeſſiones exceperit, nihiloſecius corrigatur, *Abſolutionem non ante impertietur, quam occaſionem hanc omnem penitus reſciderit*, aut conſultis nobis (quod facere debet ſuppreſſo ſemper nomine pœnitentis) deprehenderit, aliam nos tenere ſententiam.

Occaſiones ſecundi generis eæ ſunt, quæ non inducunt per ſe homines ad peccatum, ſed per accidens tantum, habita ratione perſonarum, quales ſunt quædam res licitæ quidem ex ſe, in quibus tamen, ſi diutius aliquis perſeveraverit, verò ſimile fit ad eadem, quæ commiſit, peccata rediturum.

turum. Talia plerisque ſunt hodie, ſeculi noſtri vitio, bellum, mercatura, magiſtratus, advocati, procuratoriſque profesſio, & ſimilia exercitia, in quibus, qui ſæpius mortaliter peccaverit, blaſphemiis, furtis, calumniis, odiis, fraudibus, perjuriis, cum noverit in eodem verſari ſe diſcrimine, ſi perſeveret, nec ulla ratio ſvadeat, adverſus peccatum firmiorem fore, quam anteà, præſumere debet ad eadem crimina ſeſe reverſurum; *Quare qui ſic affecti ſunt, aut profesſioni ſuæ renunciare tenentur, ut ſentit Beatus Auguſtinus, aut tam certè exercere cum conſilio pii cujusdam, prudentisque Sacerdotis, qui eum non abſolvat, cum probabiliter videt ad eadem peccata rediturum ſi iisdem in occaſionibus permaneat; ſed certum conſtituat tempus, ut experiatur, num verè correctioni ſtudeat.* Hoc autem eò diligentius obſervandum eſt, quod in curia Confeſſariorum, in artes pleraſque & profesſiones irreſperint vitia innumera, graviſſimaque peccata, ſine quibus jam videtur nè innocentisſimas quidem artes poſſe exerceri.

Cum recipiuntur Magiſtratus, ea ſolemni ſæpè Sacramento promittuntur, quæ nunquam ſervantur. Apud Juriſconſultos, Advocatos, & Procuratores, favorem prava litigantium intentio, defenſionemque injuſtitia reperit.

Milites publicè favent duello, odiis homicidiis, aleæ, blaſphemiis, rapinis, & impudicitiis.

Mercatores uſuras palam exercent; pro ſinceris fucatas merces plerumque proponunt, pretiis juſto longè majoribus omnia vendunt; frequen-

quentia ſunt apud eos perjuria, fraudesque in ſolvendis pedagiis & vectigalibus, aliaque innumera.

Artifices totis diebus feſtis operi ſuo incumbunt, adeò ut plerique jam Deum non colant, nec ſacris unquam concionibus interſint, familiæque inſpirent eundem utriusque contemptum.

Unde fit, ut eorum plurimi vitam omnem in peccatis mortalibus traducant, adeòque abſolutionis ſint prorſus incapaces. Ante omnia autem danda opera eſt, ut abſtrahantur ab occaſionibus, quæ improbitatem hanc aluerunt, reddanturque fortiores, quam anteà, Continget etiam ſi paulò accuratius, exactiusque Confeſſarius interrogent, ut piurimos fortaſſe deprehendat, qui ne ſemel quidem integram, & omni ex parte abſolutam confeſſionem fecerint; Quod cum animadverterit, monebit, ad perfectam renovationem debere eos non tantum certa præbere correctionis indicia, artemque, & profesſionem, quæ adeò pernicioſa fuerit, omninò deſerere, ſed & accuratam totius vitæ confesſionem inſtituere, & gravia etiam accipere remedia.

Oportebit eum ſeveriorem eſſe, rigidioremque circa eas actiones & exercitia, quæ reipublicæ inutilia ſunt, aut minimè neceſſaria, quæ licet ex ſe, naturaque ſua certò homines non inducant in peccatum mortale, dant tamen propenſionem aliquam ad malum, & ſæpisſimè pertrahunt ad diver-

diversa peccata, Hujusmodi sunt, Choreis interesse, cum blasphemis sæpius versari, aut rixæ deditis, popinas frequentare, indulgere otio, & id genus alia, quæ consuetudinem afferunt peccandi mortaliter: tum absolutionem non debet impertiri, quin his omnibus renunciet pœnitens, spondeatque deinceps ea cavere diligenter.

Si tamen spem aliquam de suo pœnitente Confessarius concipit, semel iterumque poterit absolutionem indulgere, ea tamen semper lege, ut *si in iis diutius immoretur, eam posteà differat, donec certis & evidentibus indiciis constet illum ab his occasionibus penitus esse segregatum.*

Ibidem.

Quæ cautio adhibenda in satisfactionibus injungendis, & suscipiendo restituendi onere, loco pœnitentis.

Confessarius maximam debet adhibere prudentiam in imponendis pœnitentiis & satisfactionibus, ne si leviores injungat, ludibrio exponat clavium potestatem, & alieni peccati particeps fiat, aut si graviores fuerint, vel eas respuant pœnitentes, vel etiam receptas nunquam integrè perficiant.

Quamobrem tenetur Confessarius apprimè nosse pœnitentiales Canones. Quamvis enim possit, imò & debeat eos pro sua prudentia temperare, prout videbitur, habitâ ratione contritionis & personæ qualitatis, aliarumque circumstantiarum. *Convenit tamen, ut eos observet semper,*

& iis

& iis tanquam Regulis adhærescat! quamvis enim præscriptas illis Canonibus pœnitentias non injungat, debet tamen eorum ob oculos pœnitentis severitatem exponere, ut vehementiorem saltem inde contritionem concipiat, eòque promptior fiat & alacrior ad leviorem subeundam, quo majorem esse noverit erga se, Christianosque omnes Ecclesiæ clementiam, quæ bonæ matris instar antiquam Ecclesiarum omnium disciplinam, pro suorum infirmitate temperet.

Curent Confessarii ut, quoad fieri poterit, satisfactiones peccatis anteà commissis respondeant; quod fiet, si pro peccatis carnis, exempli gratiâ, jejunia, vigilias, peregrinationes, cilicia, similiaque exercitia præscribant, quibus carnem domare & subigere possint.

Pro peccatis Avaritiæ, præter restitutiones necessarias, eleemosynas imponet, habitâ tamen semper ratione facultatum pœnitentis.

Superbiæ, aliisque peccatis spiritus, conveniens admodum pœnitentia est oratio, in qua anima prostrata coram Deo, novas ab eodem vires, novumque vigorem recipit, quò fortius resistat hujusmodi peccatis.

Iis, qui ad discenda Religionis nostræ mysteria negligentiores fuerint, præscribet ut Concionibus intersint, & per aliquod tempus scholas frequentent doctrinæ Christianæ.

Eos, qui nullum habent pietatis sensum, tepidos, quosque vix afficiant, quæ ad propriam salutem pertinent, jubebit Ecclesias frequentare, Offi-

ciis divinis interesse, & sæpius in oratione versari.

Gravissimas pœnitentias Blasphemis imponet, pro gravitate criminis, juxtà præscripta sacrorum Canonum, summorum Pontificum decreta, Lateranense Concilium, & Statuta Synodorum hujus nostræ Provinciæ.

Quare debet Confessarius magnam adhibere prudentiam in observanda qualitate, conditioneq́; personarum; Sic fiet, ut nec pauperes obliget ad erogandas eleemosynas, nec jejunia communiter præscribat iis, qui ex labore manuúm suarum victum quærunt.

Caveat etiam Confessarius, ne peccatores publicos, quique aliis gravi scandalo fuerint, absolvat unquam, non impositâ prius pœnitentiâ publicâ, quæ criminis atrocitati respondeat, ut dum ipsi sese corrigunt, abstergant etiam scandalum quod crearunt, juxta decreta sacrosancti Tridentini, nostraque in hanc rem statuta in primo, & tertio nostræ Provinciæ Concilio. Nec satisfactiones has, pœnitentiasque publicas commutare præsumat in secretas, nisi prius à nobis speciali ad id facta potestate.

Et ut liberius agat cum pœnitente suo, quemadmodum tanti muneris ratio postulat, majoremque authoritatem habeat apud eum iis in rebus, quas illius saluti judicabit esse necessarias, non avaritiam tantum, sed & illius suspicionem omnem à se procul amoveat.

In primis autem *Nec verbis, nec nutibus, aut alio signo, vel in confessione, vel etiam ratione confessionis,* pecu-

pecuniam, aut aliam quamlibet rem efflagitabit; quin & palam faciet omnibus, non verbis tantum, sed etiam actibus ab his omnibus sese vehementer abhorrere. Si quando pœnitenti præscribat, ut Missas aliquot celebrandas curet, eas ne sibi, aut Ecclesiæ suæ, aut etiam Monasterio applicet.

Idem omninò servabit, si quam satisfactionem imponat, aut propter incerta quædam debita, aut vota forté commutata, aliaque similia.

Majorem etiam cautionem adhibebit, ne aut pecuniam, aut alia recipiant, quorum facienda sit restitutio, nisi fortè, si celandi pœnitentis necessitas urgeat; quo quidem casu, curabit diligenter, ut schedulam ab eo recipiat, cui restitutio facta fuerit, qua restitutam per eum summam recepisse compertum sit, eandem posteà pœnitenti traditurus. *Sic denique in omnibus se gerat, ut ne vel minima quidem appareat avaritiæ suspicio.*

TER-

TERTIA PARS.

CONSTITUTIONES SANCTI CAROLI,

Juxta Conciliorum suorum Provincialium ordinem disposita.

Quibus Christianum & Evangelicum Concionatorem instruit; Et quæ sint præcipuæ illius partes, accuratissimè explicat.

Ex Concilio Provinciali Primo, De Prædicatione Verbi Dei.

Is, qui Prædicandi officio, aut quacunque ratione, fidelibus Christianam Doctrinam tradendi, munere funguntur, hanc viam & rationem eundam proponimus. Ut sacram scripturam nterpretentur ex sensu, quem Catholica Ecclesia, consentiens SS. Patrum auctoritas comprobat; neque quidquam ab Ecclesia, aut à Doctoribus Ecclesiæ probatis alienum proferant. Ut quando ad auditorum utilitatem, utendum erit llegoriis, eas ex receptis ab Ecclesia scriptis segant. Ne certum tempus Antichristi adventûs & xtremi Judicii prædicent; neve quidquam prærea futurum ex sacris Literis divinare, eique rtam diem præfinire audeant. Neque temerè sibi divinitus revelatum esse affirment. Ne hiorias ex apocryphis Scriptoribus populo narnt; Neve miracula, quæ probata scriptoris fie non commendentur. Si quæ tamen salutaria audi-

auditoribus judicarint, ita commemorent, ut à certa eorum affirmatione abstineant. Ne ineptas & ridiculas fabulas recenseant: neue supervacanea, & parum fructuosa.

Ne hæreticorum opiniones & argumenta referant apud imperitam multitudinem; quod si alicubi necessitas postularit, ut eorum falsa dogmata accuratius, ac liberius confutentur, id non longa disputatione, sed gravi redargutione faciant. Quod facilè assequentur, si Catholicam veritatem promentes, sanctæ Ecclesiæ, Conciliorum, & probatæ veteris consuetudinis, ac SS. Doctorum, quos probat Ecclesia, testimoniis roborarint, & sacræ scripturæ locos, quorum sensus ab illis, ad corrumpendas simplicium hominum mentes depravantur, & ex aliis ejusdem scripturæ locis, & ex SS. Patrum sententia fideliter interpretentur. Sic enim fiet, ut dogmatum perversitas, quæ falsa interpretatione nitebatur, Catholicæ veritatis vi, & rectæ interpretationis pondere corruat. Ne quid ambiguum, ancepsve loquantur, quod auditoribus variè intelligendi occasionem præbere possit. Neve concisè & obscurè quidquam exponant, qua ex re auditorum animi expectatione incerti & suspensi relinquantur.

Ne ostentandæ doctrinæ, & eloquentiæ causa difficiles, atque inanes quæstiones, fucumve orationis & pigmenta conquirant, unde sui ipsius prædicatores potius, quàm I. C. Prædicatores esse videantur. Sed præcipuè in Evangelii, Symboli,

boli, Orationis Dominicæ, Angelicæ ſalutationis, decem præceptorum, Sacramentorum Eccleſiæ, & ſacrorum rituum dilucida explicatione verſentur. In reprehendendis vitiis ita ſe gerant, ut pietatis & charitatis ſtudio eos adductos, non hominum, ſed peccatorum odio id facere omnes intelligant. Diligentes, ac vehementes ſint in iis vitiis, & peccatis exagitandis, in quibus magis volutatum populum, aut ad ea procliviorem videant. In pravas etiam conſvetudines invehantur, & in eas, quæ, etſi malæ non videntur, tamen facilem peccandi cauſam afferunt.

Ne quemquam nominatim, aut tacitè illum deſignantes, inſpectentur: Ne in ordinem ullum, ſtatum, aut vitæ genus ab Eccleſia receptum invehantur. Nè Epiſcopos, alioſve Prælatos, neve Civiles Magiſtratus, cum auditorum offenſione aſperius obiurgent; ſed piè potius admoneant. Populumque doceant, Præpoſitis ſuis, etiam dyſcolis, obedire: quem etiam ſæpiſſime moneant, ex Apoſtoli Sententia, ut faciant obſecrationes, orationes, poſtulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus, qui in ſublimitate conſtituti ſunt; præſertim verò pro iis, qui pervigilant, quaſi rationem pro animabus eorum reddituri, ut quietam & tranquillam vitam gerant in omni pietate, & caſtitate.

Ita afficere ſtudeant auditores; ut ſua peccata dolenter defleant; quos interdum propoſitis ſuppliciis æterni ignis, a flagitiis & facinoribus deterreant; interdum commemoratis cœleſtis

vitæ proemiis, ad virtutes, in primis vero, ad Dei & proximi amorem accendant.

Decreta Concilii Tridentini, præſertim, quæ ad mores, diſciplinam Chriſtianam reſtituendam pertinent & has noſtras Conſtitutiones populo ſtudioſius inculcent.

Omnes hortatu & præceptis ad pietatem erudiant; & quæ cujusque ſit propria virtus, quod officium patris, filii, viri, uxoris, domini, ſervi, laici, clerici, privati, magiſtratus, omnium deniq; ætatum, generum, ordinum partes, & muner aſſiduè commemorent. Hanc præterea rationem habeant, ut non ſolùm Dei, & Eccleſiæ præcepta ſervanda eſſe doceant; ſed modum illis tradant, quo ea ex Dei voluntate ſervare oportet. Commoneant, ut non ſolum præceptis ſervandis, ſed etiam conſiliis amplectendis, ad perfectiorem vitam in dies magis contendere ſtudeant. Doceant, quomodo utendum ſit bonis animi, corporis & externis; quove modo ſecundis, & adverſis rebus, ut ea ſint illis, tanquam inſtrumenta ad conſequendam vitam cœleſtem. Maximè verò caveant, nè quod præceptis & hortatu ædificant, id vita & moribus deſtruant, ne cum aliis prædicaverint, ipſi reprobi efficiantur. Indulgentias populo ne publicent, niſi de conſenſu Epiſcopi.

Neminem populo paupertatis nomine commendent, niſi is teſtimonium ab Epiſcopo ſcriptum attulerit, neque ei inter concionem permittatur, ut eleemoſynam à quoquam petat in Eccleſia

clesia, sed aut ad fores Ecclesiæ stet, aut per eos, qui eam curam susceperint, id negotium, ita commodè, ac celeriter agatur, ut minime Concionem impediant.

Sacra concio noctu nunquam, sed opportuno tempore, Episcopi præscripto, habeatur, nec Missæ, aut horæ canonicæ, clara, aut submissa voce in ea Ecclesia dicantur. Qui dignitates, personatus, vel canonicatus in Cathedrali Ecclesia obtinent, & alii ejusdem Ecclesiæ Clerici Dominicis, ac festis solemnibus diebus semper, Quadragesimæ autem, & Adventus tempore quam sæpissimè, Dei conciones in eadem Ecclesia audiant. Quod officium à cæteris quoque civitatis clericis præstari diligenter curabunt Episcopi, ut ipsorum exemplo laici etiam ad audiendum Dei verbum studiosius confluant.

Ex Concilio Provinciali 2. Titulo 2. Decreto 21. & 27.

Libri sacri, veteris & novi Testamenti, volumina item SS. Patrum, nostræ fidei interpretum, tum scripta etiam Ecclesiastica, quibus, & res & verba consignata sunt, etsi temporis vetustate omninò consumpta, ad rerum tamen vilium, ac sordidarum usum nullo pacto convertantur, sed in ignem potius conjiciantur.

Clerici, si tempore concilii superioris constitutione præscripto, non interfuerint sacris concionibus, aut ad eas sacrarum literarum interpreta-

tiones lectionesue non accesserint, quas ipse Episcopus præscripserit, mulctentur ejusdem Episcopi arbitratu.

Ex Concilio Provinciali 3. Titulo. Quæ ad Concionatores pertinent.

NE patiatur Parochus cujusvis ordinis regulares in ordinis sui Ecclesiis intra finem parochiæ suæ sitis, concionem habere, nisi ex scripto testimonio perspexerit, eos muneris ejusmodi in illis Ecclesiis obeundi causa, se ad Episcopum cum concionandi facultate, quam à superioribus suis ipsi obtinuerint, contulisse, & benedictionem, ut Tridentino concilio cautum est, ab eodem petiisse: neque itidem in alienis ejusdem parochiæ Ecclesiis, nisi ibi concionandi facultatem sibi ab Episcopo literis concessam illi ostendant.

Quoniam parocho concionante, nonnulli parum salutis suæ memores, cum ad illius concionem conveniunt, sæpe discedunt ea non absoluta; ideo debiti in eo genere officii sui eos crebrò parochus admoneat, prout necessarium esse viderit. Quod si quos aliquando monitos ex verbi Dei, vel concionantis contemptu, in contumacia perseverare animadverterit, illos ad Episcopum deferat, qui pro culpæ gravitate eosdem afficiat tum aliis pœnis, tum, si opus est, Sacramentorum communione privet ad Carthaginensis Concilii præscriptum.

Ex eodem Concilio, 2. Titulo de Parochis.

TRidentini Concilii authoritate Episcopus, regulares, ad quos animarum cura quovis jure pertinet, compellat, ut in Ecclesiis, in quibus animarumq; cura exercenda est, Dominicis diebus, & aliis eodem concilio præscriptis, sacram concionem habeant, doctrinæ christianæ pueris rudimenta tradant, tum alia parochorum munera præstent.

Ex Concilio Provinciali 4. Constitutionum Parte 2. Titulo. De Verbi Dei Prædicatione.

ILlud proprium, ac peculiare sit non solum Episcopi, sed etiam Parochi genus docendi, ut Beati Pauli Apostoli exemplo, sigillatim cujuscumq; status homines uterque instruat, & præcipua virtutum officia demonstret; modo filios, modo parentes, nunc servos, nunc dominos, nunc viros, nunc uxores, nunc senes, nunc juvenes erudiens, ac diligenter, quæ cuique propria sunt, præscribens paterna charitate, & sollicitudine, fideles sibi commissos à vitiis deterreat, tum ad virtutes accendat, & testimoniis divinarum literarum, & SS. Patrum doctrina, atque exemplis, & sacris Ecclesiæ traditionibus, & similitudinibus, & sanctioribus etiam figuris.

Quod sanè officium, si graviori oratione, & ab omni,

omni, vel artificii, vel hominis sua spectantis suspicione aliena tractabitur, majorem inde fructum juvante Domino, fore sperandum est. Nec verò minus in publicis sermonibus quam in privatis colloquiis, & secretis etiam confessionibus, Apostoli præceptum uterque implere studeat, arguendo, obsecrando, increpando in omni patientia & doctrina.

Id planè sibi proponat, optimè nosse, quæ in populo vitia, peccatave potissimum evellenda, quæ rursus virtutes in primis disseminandæ sint, eòque intendant maximè vim prædicationis suæ. Nec verò semel, atque iterum, sed sæpè, prout usu venerit, in eodem unius, vel virtutis suadendæ, vel vitii detestandi studio versentur, quoad, quantum in se est, perenni quadam doctrinæ perseverantia, & perpetua quasi pugna, & contentione, id quod olim sanctissimos Episcopos Ambrosium, Augustinum, & Chrisostomum fecisse constat, fidelium animos, etiam in male agendo penè obfirmatos expugnet, depravatosque vivendi mores jam inveteratos, radicitus juvante Deo evellat. Quod ipsum ut concionator omnis præstet, atque exequatur; cum ad aliquem locum mittitur, tunc, & Episcopus, & loci Parochus, & Vicarius foraneus, si ad locum Diœcesis mittitur, conquisitas collectasque paulô ante diligenter morum corruptelas tunc frequentiores eo loci, ubi concio habenda erit, verbi Dei concionatori tempestivè significabit: rursusque eundem admonebit, si quod pietatis opus est, quod in illa paro-

parochia, locove, eo tempore vel institui, vel vehementius excitari velit.

Parochi prætereà, ut, & concionando, & docendo fideles sibi commissos, salutaribus institutis, sanctaque disciplina instituere possint, eos sibi libros, cum per facultates possunt, comparare studeant, qui à probatis auctoribus piè & doctè conscripti, viam & rationem aperiunt, partim ad sanctissimam sacrarum literarum explicationem, optimamque concionandi normam, partim ad spiritualis vitæ institutionem, virtutumque Christianarum exercitationes, tum denique ad parochialis Ecclesiæ curam sanctè, religiosèque gerendam.

Curent Episcopi, quod veteris Ecclesiæ instituti est, sermonem, sacramve concionem, ubique *intra Missarum solennia potissimum haberi*, sive ab illo eodem Sacerdote, qui missam tunc celebrat, canitve, sive ab alio habeatur: idque prætereà, etiamsi Missæ Sacrificium pro mortuis fiat. Cum verò sermonis, concionisve munus in Missæ Sacrificio præstatur, *id fiat semper, statim postquam Evangelium recitatum est*, ut Ecclesiastici ritus ratio postulat, non in alia Missæ parte, aliove tempore, Parochi, præpositi, & alii Episcopo inferiores, cum in Altari id munus obibunt tunc capite aperto stare debent. Quo autem facilius à frequenti populo audiantur, suggestum eos ascendere opportunius erit: tuncque casulam deponere, si maluerint, licebit, quam statim Sermone ha-

ne habito, ad altare reverſi, induant. In ſuggeſtu Concionem, aut ſermonem cum habent, operto ſint capite, & ſedeant, aut ſtent, prout maluerint.

Qua hora Epiſcopus id officium præſtat, nequis alius cujuſcumque ordinis eſt, illa ipſa hora, in ea urbe, oppido, vico, locovè ubi ille prædicat, etiam in Eccleſia Regularium, aut alias exempta, ſermonem, concionemve habeat, niſi facultate ab illo impetrata.

Ne Parochi, Sacerdoteſve alii intra Miſſarum ſolemnia quicquam, quod prophanum ſit, quodq; ad rerum ejuſmodi enuntiationem attinet, de altari populo pronuntient, aut evulgent, Parochis non idoneis ad munus ſuum obeundum in paſcendo ſibi commiſſum populum verbo DEI, Coadjutor eo in onere ſuſtinendo, tum toto anni tempore, ut eſt à Concilio Tridentino ſancitum, tum maximè in quadrageſima detur ab Epiſcopo, cum ea mercede, aut eleemoſyna, ad ejus ſuſtentationem à Parocho perſolvenda, quæ eidem Epiſcopo videbitur congrua.

Dum vel Epiſcopus, vel Parochus vel alius ſermonem, concionemve habet, ne eo ipſo tempore, in Eccleſia, ubi habetur, in ejusve aliquo ſacello, aut in alia ejuſdem parte, Miſſæ ſacrificium ab ullo quovis Sacerdote fiat. Canonici, & alii item dignitate præditi, ac reliqui prætereà quicumque ſint cujuſvis Eccleſiæ clerici, cum in ſua Eccleſia, concionibus, lectionibuſve ſacris in-

tersunt, superpelliceis, eoque clericali, canonicalive habitu, quem in choro, canonicarumque horarum officiis obeundis vestiunt, induti sint.

Tit. de Doct. Christ.

CLerici quicumque Dominicis, festisque diebus, qua hora in choro divinis officiis concelebrandis astricti non sint, Parochum, intra cujus parochiæ fines habitant, in Christianæ doctrinæ scholis adiuvent, idque in urbe & diœcesi ad præscriptum eorum, quibus id curæ ab Episcopo datum erit.

Ex concilio Provinciali 5. P. I. Constitut. Titulo. Quæ ad prædicationem verbi Dei, & doctrinam christianam pertinent.

NEmini concionandi facultatem concedat Episcopus, nisi præter alia, vel examine, vel alia ratione pro arbitrio suo, illius scientiam & peritiam in eo munere probarit.

Magna in verbo Dei vis inest ad commovendos animos si qui audiunt, ita se instituunt, atque adeò parant, ut utiliter audiant. Parochi igitur sæpe moneant ac doceant, quo scilicet modo fideles, salutares utilitates, spiritualiaque emolumenta & fructus uberrimos è sacra concione capiant. Doceant igitur hæc in primis. Ut cum quis ad verbi Dei concionem accedit, non concionem prophanam, sed sacram, religiosam,

ſanctæ diſciplinæ inſtitutis excultam, atque cha-
tatis ſtudio elaboratam ſe auditurum putet, pr-
indeque perſvadeat, ſe à Deo, qui concionator
ore tunc ſanè loquitur, ſalutaribus præceptis, co
ſiliisque erudiri ad optimè agendum. Ut in E
cleſiam ingreſſus, hæc à Deo precetur.

Primum ſibi peccata remitti, tum etiam ſi
aperiri aures cordis, ut audiat, oculosque ment
ut videat, atque adeo ad inſtituendæ vitæ ratio
nem & uſum accommodet, quæ cõcionator enu
tiarit. Ut fixa, firmaque animi deliberatio
ſtatuat, ſe velle perficere, atque exequi, qu
cumque in ea concione ſibi dicta putavit. U
quæ è concione audierit, nè plane ad alium quem
quam, ſed ad ſeipſum omnino referat. Ut an
mo non variè diſtracto, ſed collecto, atque atte
tiſſimo concionatorem audiat, tanquam eum, ſi
Dei verba, non ſua pronuntiet. Ut neque el
quentiam, neque actionem, artemve conciona
tis ſpectet, aut admiretur, ejusque ſermone, ta
quam carmine muſico, ut inquit Propheta, quo
ſuavi, dulcique ſono canitur, tantum oblectetu
ita ut verba audiat, & non faciat ea; ſed totus i
eo ſit, ut divini verbi ſpiritum hauriat: quo in
cenſus, quæ audierit, ſtudioſè afficiat, atque ex
quatur. Ut Dei verba, quæ è concionantis o
exeunt, non ſolum aurium ſenſu, ſed diligenti
menteque ita religioſè percipiat, ut animi volun
tatem, ardentemque affectum ſimul accendant a
omne ſanctè agendi officium. Ut concione ab
ſoluta, ſi modo ibi moraturus ſit, quoad Miſſa
ſolem-

ſolemnis ſacrificium peragatur, nè tamen ſtatim de Eccleſia abeat, ſed in oratione paululum conſiſtat; tum verbi Dei, quod audierit, præcipua capita, quæ præſertim ſibi conveniant, tacita cogitatione ſecum repetat, rationemque certam concipiat, atque ineat, qua res tam ſalutares rectè exequi poſſit. Ut de templo, à concione, orationeque egreſſus, ne de concionante intemperanter loquatur, nec temerè judicet. Ne rurſus ad inanes confabulationes, prophanaque colloquia ſe conferat, ut ne effluat; quod & audiendo & meditando caſtè, ſanctèque concepit: Imò verò amicis obuiam factus cum illis ſalutaria inſtituta quæ concionator explicavit, ſtudioſè, & opportunè communicet. Domum reverſus familiam item ſæpè commonefaciat, quæ de ſanctæ vitæ inſtitutione ab eo accepit.

Omnibus ſingulisque animarum curatoribus, & cæteris confeſſariis, ſive ſecularibus, ſive regularibus, in virtute ſanctæ obedientiæ, id præcipimus, ut faciant, antequam confeſſiones audiant; Orationem Dominicam, Angelicam Salutationem, Symbolum fidei & decem præcepta Dei, quæ decalogo continentur, ut pœnitentes recitent ac ipſis audientibus referant. Quarum rerum ſi quos ignaros, rudesque offenderint, hanc eorum ſpiritualem ſocordiam acriter reprehendant, oſtendantque quam gravis eſſe debeat illorum conſcientiæ ignoratio rerum, quæ ad ſalutem tantopere neceſſariæ ſunt. Cum autem eos abſolvunt, præter alias pœnitentias & actiones ſatisfa-

tisfactorias, id etiam imponant, ut quatuor hæc saltem potissima doctrinæ christianæ capita in posterum accuratè ediscant, certo illis pro arbitratu suo præfinito congruo tempore, quod tamen ob necessariam aliquam causam, semel, aut ad summum iterum prorogari liceat. Eo autem temporis spatio confecto, si eadem adhuc illos ignorare viderint, tunc ne illorum confessionem audiant, nisi consilio & assensu, aut vicarii foranei, si dioecesani sunt: aut illorum, quos huic curæ in civitate Episcopus præfecerit, si in civitate vivunt. Si qui vero semel ita admissi ad sacramentum pœnitentiæ, eos postea in rudi hac crassaque ignorantia persistere compertum erit, de iis ad Episcopum ipsum referatur, antequam amplius admittantur, qui illorum saluti diligentius, & efficacius consulat, ut viderit in Domino expedire. Quo facilius porrò perniciosæ hujus ignorationis incommodo occurratur, neque aliqua fideles excusatione suam negligentiam prætexant, illud ejusdem animarum curatoribus mandamus, ut die festo, vel intra Missarum solemnia, vel in Vesperis, aut paulò ante, si frequentior tunc fidelium multitudo præsens in Ecclesia aderit, clara voce, ac disertis distinctisque verbis, quæ ab omnibus exaudiantur, modo unum, modo alterum, aliquando plura ex iis præcipuis doctrinæ Christianæ capitibus, prout sibi opportunius videbitur, recitent, simulque universos, qui aderunt, hortentur, ut eadem verba, quibus ipsi præibunt, illi simul referant. Et verò, quò populus do-

ctrinæ christianæ præceptis, atque institutis in dies instructior fiat, iidem Parochi illo tempore, nunc unam, nunc alteram eorumdem quatuor illius doctrinæ capitum partem studiosè explicent. Qua in re Catechismi Romani, aliorumque probatorum auctorum, qui in hoc genere piè, diligenterque versati sunt, doctrinam potissimum sequantur. Porrò Confessarii gravissimam pœnitentiam imponant, itemque concionatores divinam ultionem denuntient, & patribusfamilias, & dominis, qui nulla, aut saltem parva diligentia adhibita, omnem rationem non ineunt, ut sui liberi, ac famuli christianam doctrinam addiscant, neque eis, quos in famulatu habent, tantum (diebus saltem festis) vacui temporis concedunt, quo in Ecclesias, aliave loca pia, ubi ea doctrina traditur, ad illam percipiendam convenire possint.

Ex Concilio Provinciali Mediol. 6. Titulo, Quæ ad Concionatorem pertinent.

NE eleemosynæ causa, concionatori seipsum commendare liceat, ab aliis tamen piis, honestisque hominibus, ejus causa, de Episcopi licentia, conquiri, & colligi vetitum non sit.

Ne in monasteriis quidem & locis, ubi Regulares spiritualem, temporalemque jurisdictionem habent, quisquam ecclesiasticus homo, etiam regularis exemptus, prædicationis munus obeat, nisi primum ab Episcopo probatus, intra cujus dioece-

diœcesis fines ea monasteria, locave sunt. Re-
gulares vero à suis superioribus approbati, ac de
eorum licentia in Ecclesiis suorum ordinum præ-
dicaturi, antequam prædicare incipiant, coram
Episcopo personaliter, cum ipsa licentia se præ-
sentent, ab eo benedictionem accepturi, sine qua
benedictione, aut Episcopo contradicente, præ-
dicare non præsumant. Si quis contra fecerit
ei pœnæ & censuræ constitutæ sunt, contra alios
sancitæ.

S. FRANCISCI XAVERII

Indorum & Japonum Apostoli, zelo Catho-
licæ fidei propagandæ, toto Orbe celeberri-
mi, ad Confessarios Religiosos suæ So-
ciet. gravissima.

ADMONITIO.

*De optima Sacramenti Pœnitentiæ admi-
nistratione.*

Ex Tursellino lib. 6. Vitæ ejus cap. 17.
ita prænotato.

Confessarios Societatis quales effingeret.

SI quando locupletes, atque opulenti negotia-
tores, Magistratus, aut Præsides vitæ solutioris
ad Confessionem accederent, ante omnia cense-
bat, eos sedulò admonendos, ut sumpto spa-
tio bidui triduive, intentius in anteactam
vitam

vitam suam inquirentes, delicta omnia (si diffiderent memoriæ) mandarent literis, dolorisque sensum, contritionemque à Deo suppliciter peterent. Indè principio Confessionis rationem ab eis exquirendam dicebat munerum, curationumque quibus præessent, negotiorum, quæ tractarent, qua sedulitate, qua fide in iis se gererent, gessissentve. Quippe hisce percontationibus explorari facilius posse, ecquid oporteret restitui, quam si generatim interrogarentur, nunquid cuiquam restituere deberent; quia ad tales interrogationes prorsus abnuentes censuerint, seu rerum inscitia excœcati Confessionibus deinde eorum exceptis, mentes monitis quibusdam ac remediis curandas. *Neque tamen à Confessione absolvendos illicò, sed posteaquam ea, quæ deberent, persolverint.* Itaque Patri Gaspari de talibus hominibus præcipit in hunc modum. *Confessionem non continuò sequetur absolutio. Sed biduum, triduumvè dabitur eorum pectoribus certarum rerum meditatione præparandis, ut interim 1. Animorum maculas voluntariis eluant pœnis; 2. Si quid cui debent, restituant; 3. Simultatibus, si quas habent, depositis: 4. Redeant cum inimicis in gratiam: 5. A libidinis consuetudine. 6. Cæterisque quibus impliciti sunt, flagitiis expediantur. Hæc omnia absolutionem præcurrunt rectius quam sequantur. Namque istiusmodi homines in ipsa confessione promittunt se cuncta facturos: Post absolutionem fidei datæ immemores promissa irrita cadere patiuntur. Proinde elaborandum est, ut absolvendi repræsentent,* quod

quod præstare debent absoluti, &c. Confitentibus porrò, non festinatam, sed diligentem navandam operam censebat, monens, ut præoptarent confessiones paucas ritè factas audire, quam multas temerè properatas. Qui enim confitentes intentius excuti posse? qui eorum odiis, fraudibus, vitiis adhiberi remedia, *nisi per otium curarentur*? An vero dubium esse quin confessio una rectè instituta, multis cursim peractis præferenda sit. *Cum præsertim confessio aditum aperiat ad sacrosanctam Eucharistiæ Sacramentum*; Postremò monebat confessarios, ut sumpto spatio, in auditas ab se confessiones inquirentes, viderent intentius, ecquid in delictis aliorum expiandis, ipsi deliquissent, & quæcumque in alienis peccassent confessionibus expiarent suis, eaque delicta in posterum summa vi corrigere niterentur: Hoc quippe studium, ad recte, atque utiliter confessarii munus obeundum maximo adjumento futurum.

S. FRANCISCI SALESII

Geneuensium Episcopi, Hæreticorum Triumphatoris invictissimi, & primævæ pietatis in Gallia gloriosissimi, Restauratoris.

JUDICIUM.

De vera, & legitima animi præparatione, ad frequentem, & saltem singulis diebus Dominicis percipiendam Eucharistiæ Communionem.

Ex 2. parte suæ introd. cap. 20.

QUotidie Eucharistæ communionem percipere nec laudo nec reprehendo. Omnibus tamen diebus Dominicis communicandum suadeo, & hortor, si tamen mens sine affectu peccandi sit. Sancti Augustini verba sunt. Cujus sententiam amplectens, quotidianam communionem ego nec laudo nec improbo, &c. Sed, ut vides, Philothea, Beatus Augustinus octavo quoque die, Eucharistiam adire svadet vehementer, hortaturque. Hoc ergo pro viribus implere studeas. *Nam cum te omnem mortaliter ac venialiter peccandi voluntatem, studiumque abjecisse non dubitem, illum præparationis gradum attigisti quem sanctus iste doctor exposcit, &c. Ut quis semel in hebdomada Sanctissimæ Communionis particeps fiat, 1. Nullius non solum criminis sibi conscius, 2. Sed ab omni etiam venialium peccatorum studio & affectu alienus, 3. Ac præterea divinissimi hujus Sacramenti avidissimus esse debet.*

COROLLARIUM.

MOrum disciplinam facilè restituemus, si qua ratione, quibusve factis primùm constituta, diùque conservata est, eandem nos in restituenda adhibebimus, illorum vestigia persequentes, qui hanc bonorum amplitudinem nobis, Deo auctore, sua virtute pepererunt.

S. Car. Or. in 1. Conc. Prov.

MEdicamentum quidem salutare compositum, ac paratum jam diù habemus; verum si mor-

morbum debet expellere, sumendum est, ac per venas in omne corpus diffundendum. Poculo hoc salutis nos primum inebriemur, charissimi; & viuæ atque loquentes leges simus, & norma quasi quædam ac regula, ad quam aliorum actiones, ac studia dirigantur. Atque ita sibi unusquisque persuadeat, nihil è Christianæ reipublicæ commodo, ac dignitate successurum, nisi quantum in se sit, studiosè præstiterit.

Ex or. hab. in Conc. Trid. Sess. 25. à Hier. Ep. Nazianz. Coad. Famagust.

HÆc dicit Dominus. State super vias, & videte, & interrogate de semitis antiquis, quæ sit via bona, & ambulate in ea, & invenietis refrigerium animabus vestris. Et dixerunt, non ambulabimus. Et constitui super vos speculatores. Audite vocem tubæ. Et dixerunt, non audiemus. Ideò audite gentes, & cognosce congregatio, quanta ego faciam eis. Audi terra, ecce ego adducam mala super populum istum, fructum cogitationum ejus, quia verba mea non audierunt, & legem meam projecerunt.

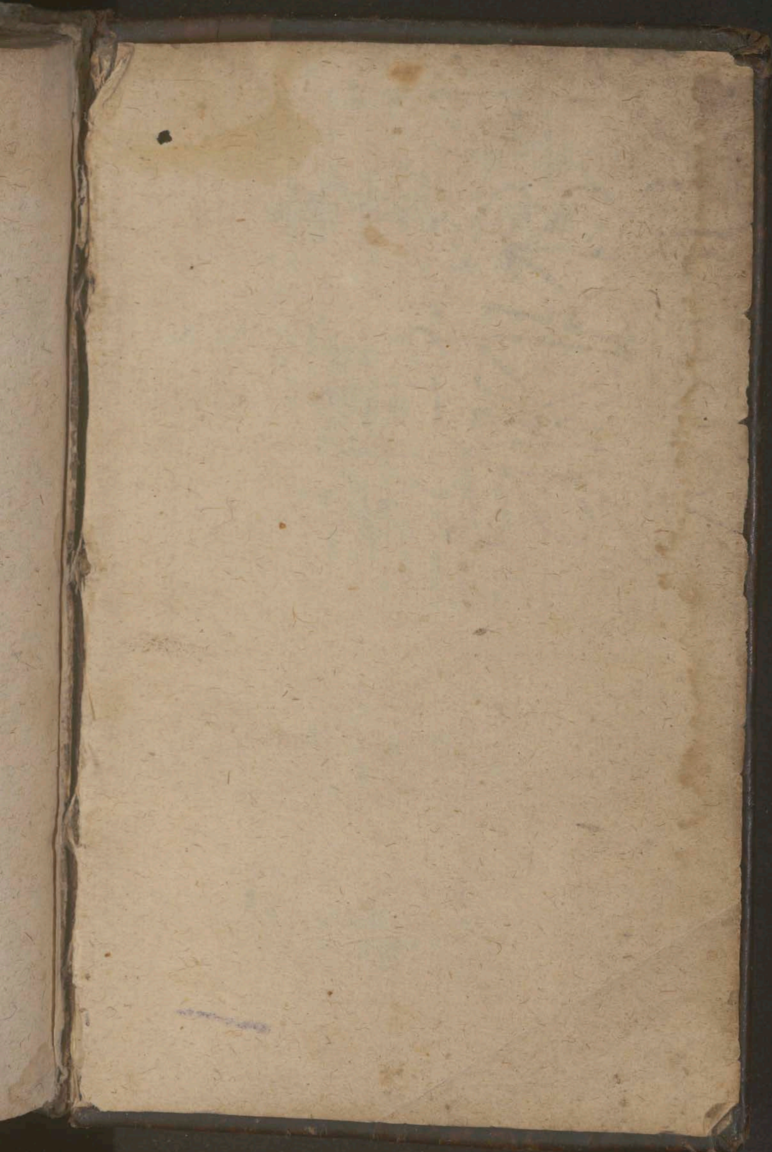
Jer. c. 6.

F I N I S.

Probatio Calami

P. P. Pat

Probatio Atra

Eremitarum Camil: Mtis Corone
Insulae Regiae Vigrensis de
Observantia

MEDULLA
THEOLOGIÆ MO-
RALIS.